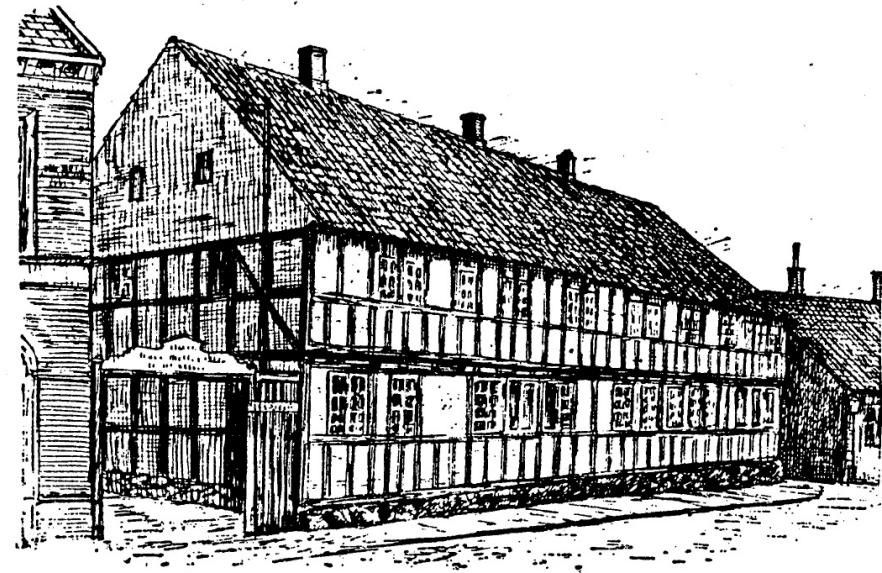

GRENÅ BYS HISTORIE
Bind B
STOREGADE

CARL SVENSTRUP
GRENÅ BYS
HISTORIE

Til Grethe med tak for de svundne år.

Bind B

En personalhistorisk-topografisk beskrivelse
af byens ældre ejendomme og deres
beboere gennem tiderne

GRENÅ
EGET FORLAG
1938

Forord

Til hjælp til dette binds trykning er med tak modtaget understøttelse fra Den Grevelige Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, Grenå Byråd, Sparekassen for Grenå og Omegn, Banken for Grenå og Omegn samt Byfesten 1939.

For denne økonomiske støtte, uden hvilken bogens udgivelse overhovedet ikke ville have været mulig, bringer jeg herved en hjertelig tak.

Carl Svenstrup

Hermed afsluttes det første bind af Grenå Bys Historie, som er udkommet hæftevis i løbet af seks år (1933-38). Det indeholder en personal historisk-topografisk beskrivelse af byens ejendomme på Søndergade, Torvet og Storegade.

Denne måde at foretage en købstadsbeskrivelse på er et forsøg, og jeg mindes ikke at have set den anvendt andetsteds. Imidlertid havde jeg i forvejen ved at offentliggøre beskrivelser af enkelte spredte ejendommers historie med indflettede biografier af ejerne gennem tiderne erfaret, at byens beboere og folk, som stammer herfra, med interesse gav sig i lag med denne form for bybeskrivelse.

For mit eget vedkommende har mit gennem en snes år drevne studium af byens historie i særlig grad formet sig som en systematisk gennemgang med påfølgende afskrift af pantebøger, tingbøger og justitsprotokoller. Jeg havde derigennem en fuldstændig fortegnelse over alle byens ældre ejendommers historie og ejerrække, forsynet med en hel mængde oplysende enkeltheder om personer og begivenheder.

Ved at vælge den foreliggende form har jeg unægtelig fjernet mig stærkt fra den almindelig gængse og anerkendte type på købstadsbeskrivelser. Men til gengæld har jeg haft den store fordel, at en mængde småtræk og enkeltheder af kulturhistorisk værdi om begivenheder og personer, som det ellers var umuligt at finde et passende samlingspunkt for, på naturlig måde har kun net passes ind i en fortløbende beskrivelse. Den har desuden givet lejlighed til at fremføre mange biografiske oplysninger om en stor række af byens mere fremtrædende og kendte mennesker fra det sidste par århundreder og til at skildre det liv, som levedes i de gamle gårde og huse, som allerede nu for en stor del er borte. Og bogen vil formentlig derved tillige have værdi som en personalhistorisk håndbog, idet så godt som alle forekommende navne er opført alfabetisk i det bag i bogen anbragte personregister. Tilmed har det meget store billedstof, som jeg i løbet af næsten en menneskealder har samlet, dels ved egne fotograferinger, dels som gave eller lån fra en lang række ældre mennesker, derved fået den rette plads og

ramme. Og det kan jo ikke nægtes, at billedstoffet spiller en uhyre rolle og er af allerstørste værdi med hensyn til at levendegøre billedet af den gamle by, som nu med stærke skridt omformes eller forsvinder.

Hvad rækkefølgen af ejendommene angår, så har jeg i et og alt fulgt den nummerorden, som er angivet i byens ældste brandtaksationsprotokol fra 1761, som findes på Landsarkivet i Viborg. Der begyndes i overensstemmelse med denne ved Søndergades sydlige ende mod øst (altså ved maler Hartmanns tidligere ejendom, den nuværende Museumsgård) og fortsættes op til hjørnet ved Østergade. Derefter springes atter til Søndergades sydlige ende og fortsættes langs den venstre husrække op til Torvet, til hjørnet af Storegade. Derpå tages Storegades sydlige husrække helt ned til Anlægget og derefter den nordre husrække fra Anlægget og op til Torvet, hvor der endes med det gamle apotek (nuværende købmand Vogels ejendom), som altså afslutter dette bind. Det er meningen, hvis der kan skaffes midler til det, og hvis modtagelsen af nærværende bind opfordrer dertil, at fortsætte med en lignende gennemgang af de øvrige gader, altså Lillegade, Østergade, Nørregade og smågaderne, som formentlig vil udkræve knap så stort et sidetal.

Det vil dog ikke ske straks. Når nærværende bind er kaldt B, så er det netop sket for at markere, at den egentlige bybeskrivelse efter det fra andre byer kendte og anerkendte skema vil udkomme som Bind A. Dette bind vil komme til at omfatte de ældste efterretninger om byen, dens størrelse og bebyggelse gennem tiderne, krigsbegivenheder og brande, retsvæsen, embedsmænd, kirkerne og kirkelige forhold, skolevæsen fra latinskolens dage og fremefter, told og accise, apoteker og lægevæsen, St. Jørgensgård (Spedalske Hospitalet) og møllerne, åen, havnen, Kolindsund o.s.v. Dette Bind A vil altså blive påbegyndt i næste hæfte.

Man kan måske finde, at det er en noget bagvendt udgivelsesmåde. Men da min Tid er optaget af så meget andet arbejde, og da jeg i noget højere grad havde stoffet til Bind B samlet end det til den almindelige byhistorie, så valgte jeg den angivne måde for i det hele taget at kunne komme i gang med udgivelsen. Og når værket engang er færdigt, så vil det jo være underordnet, i hvilken rækkefølge bindene er udkommet.

Kilderne til nærværende bind har omtrent udelukkende været tingbøger, justitsprotokoller, pantebøger, kirkebøger, brandtaksationsprotokoller og de ældre årgange af de lokale aviser. Dertil er kommet mundtlige meddelelser fra en mængde ældre mennesker. I slutningen af bogen har jeg sider under kilder og bevissteder gjort udførligt rede for dette forhold. Jeg beder derfor indtrængende læserne gennemgå det par sider, det drejer sig om, altså side 477 o.flg. før læsningen af bogen på begyndes.

Det vil bemærkes, at der ved valg af illustrationer er fulgt det princip, at der i almindelighed ikke bringes portrætter af nulevende personer. Ligeledes vil det ses, at nulevende kun omtales i yderste korthed og kun med

nævnelser af de rent faktiske kendsgerninger, der angår ejendommenes historie. Enhver nærmere biografi og karakteristiker undgået. Årsagen hertil vil formentlig være selvindlysende.

Og så bringer jeg da en foreløbig tak til alle, som har været mig behjælpelig med arbejdet, det være sig ved mundtlige eller skriftlige meddelelser, gave eller udlån af fotografier, oplysninger af en hver art eller hjælp til bogens udgivelse.

Grenå, 23. oktober 1938

Carl Svenstrup

Indholdsfortegnelse

Forord.....	5	15. Nr. 7. Pastor Bloch og pastor Dantzer, nu frøknerne Bilde	185
Søndergade. Oversigt	12	Ågade. Oversigt	191
NB Brandforsikringsnummeret fra 1761 er anført forrest og sat med fede typer.		16. Storegade nr. 9. Holstvigsgård, nu Afholdshotellet	192
01. Søndergade nr. 9 og 11. Farvergården, nu Djurslands Museum .	14	17. Nr. 11. Manufakturhandler Johs. Jørgensen, nu bl.a. biografteater	201
02. Nr. 5 og 7. Den gamle Apotekergård, nu enkefru Lyngbye og fabrikant Jakobsen	31	18. Nr. 13. G. Søjting, nu købmand S. H. Bager.....	207
Nr. 3 Jfr. Schmidts Tømmerplads, senere sadelmager Greve, nu blikkenslager Harald Sørensen	49	19. Nr. 15. Drejer Jørgensen, nu grosserer Kjølhede.....	213
03. Nr. 1. Broch'ernes Gaard. Senere købmand Hermansen, nu købmand Skov	52	Stamtavle over Bangslægten.....	214
04. Torvet nr. 15, 17 og 19. Urmager Vester, gæstgiver P. Andersen og Walhalla	70	20. Nr. 17. Thomsens Materialhandel, nu blikkenslager Stoffregen	217
05. Nr. 11 og 13. Andelsbanken og Hotel Skandinavien	78	Nr. 19. L. L. Lerche, nu Messens østre halvdel	217
06. Nr. 9. Forhen Ras. Jacobsen og Ole Mikkelsen, nu glarmester Petersen	84	21. Nr. 21. Farver Quist, nu Messens vestre halvdel	221
07. Søndergade nr. 6 og 8. Konsul Momme, nu konsul Chr. Secher og købmand Otto Secher	107	22. Nr. 23. Gas- og vandmester Lindgreen	225
08. Nr. 4. Sadelmager O. Lindstrøm.....	114	Vestergade. Oversigt	226
10. Nr. 2. Hotel Dagmar.....	116	23. Nr. 1. Murer Paulli og snedker Martinussen.....	230
Torvet nr. 8. Tidl. Købmand Lindberg, nu købmand J. Mors ...	127	Nr. 3. Fru G. Hansen.....	232
11. Nr. 6. Byens gamle Præsteresidentz. Senere Jernstøbergaarden, nu købmand Alb. Thomsen	130	Posthaven	233
Kortskitse over Torvet og Søndergade ca. 1750	134	24. Storegade nr. 25, 27 og 29. Farver Graff, nu smed Hartvigsen Kortskitse over Storegades midterste og vestligste del.....	234
Stamtavle over provst Ove Brochs efterkommere	135	25. Nr. 31 og 33. Maler Larsen og fru Andreasen	248
Nr. 4. Vilh. Hansens Boghandel.....	149	26. Nr. 35 og 37. Farver Hansens enke I, nu fru Buch og tømmer P. Jensen	252
12. Erik Hattemagers hus på Kirkegaarden, som senere indlemmedes i denne. Nu en del af Torvet	150	27. Nr. 39. Farver Hansens Enke II, nu frk. I. M. Holch	255
Storegade. Almindelig oversigt	152	28. Nr. 41. Smed Hougaard	257
13. Storegades søndre side. Nr. 1. Edv. Hansens gård, nu Købmand E. Holch	155	Nr. 43. Gl. Gæstgivergårds Have, nu maltgører K. Petersen	261
14. Nr. 3 og 5. Hennmgs Gård, nu henholdsvis gartner Rasmussen og Grenaa Handels- og Landbrugsbank	171	29. Nr. 45 og 47. Kordegn Johannsen, nu bl.a. sagfører Press	264
		30. Nr. 49. Elektriker M. Chommerou	272
		31. Nr. 51. Brænderiets Bærmestald, nu skorstenfejer Sørensen	276
		32. Nr. 53. Kandelsdorff, nu købmand P. Andersen.....	280
		33. Nr. 55. Organist Møller, nu Gotfred Jensen.....	284
		34. Nr. 59. Jens Kyradsler, nu musikdirektør Møller.....	285
		Nr. 57.	286
		Nr. 59. Musikdirektør B. Møller.....	587
		Nr. 61. Jørgen Glarmester, nu frk. Petrine Nielsen.....	288
		35. Nr. 63. R. Pallesen, nu avlsbruger Friis	292
		36. Nr. 65. Vognmand J. Olesen.....	294
		37. Nr. 67. Erik Henning, nu A. Tolboe	297
		38. Nr. 69. jfr. Munck, nu Th. Rasmussen	298

39.-40. Nr. 71 og 73. J. Meiniche, nu henholdsvis frk. Nicolaisen og fru Lunøe.....	301
Nr. 71.	305
Nr. 73.	307
41. Nr. 75. C. Lindwald, nu frk. Boysen.....	309
42. Nr. 77. P. Grund, nu Aug. Jensen.....	310
Storegades nordre husrække.	
43. Nr. 62. Del af det tidligere bryggeri.....	313
Nederstræde	314
Oversigt over nr. 60-46, d.v.s. arealet mellem Nederstræde og Mellemstræde	317
44. Nr. 60. Branddirektør Christensen, nu lærer Hajsland	319
Nr. 58. Enkefru Johnsen.....	319
Nr. 56. Chr. Therkildsen	319
45. Nr. 54. To-Etagen, nu J. Clausen	322
Nr. 52, 50 og 48. Carl Jacobsen m.fl.....	325
46. Nr. 46a. Trampenbergs Have, nu købmand F. Nørgaard.....	326
47. Nr. 46. Hjørnet af Mellemstræde, nu P. Sørensen.....	328
Mellemstræde	330
48. Storegade nr. 44. A. Tolboe.....	333
49. Nr. 42. Brænderiets butik, nu købmand J. Sørensen.....	336
Nr. 40. Direktør O. Hammer	341
50. Nr. 38. Slægten Kruses ældste hjem. Nu "Familiegården", ejer V. Larsen	342
51. Nr. 36. Gl. Gæstgivergård, nu enkefru Jensen	350
Nr. 34. Gl. Gæstgivergaards Sal, nu Præstegård.....	368
52. Nr. 32. Vognmand Th. Nielsen, nu fru Nielsen.....	377
53. Nr. 30. Skrædder A. J. Lyngbye, nu karetmager Sørensen	380
Overstræde. Oversigt	383
73. Nr. 2. Politibetjent Andersen, nu landstingsmand Josiassen.....	386
53. Storegade nr. 28. Malermester Wessing.....	388
54. Nr. 26. Halds Garveri, nu fru Kurvemager Thomsen	391
55. Nr. 24. C. F. Ostermann, nu fru viktualiehandler Sørensen.....	393
56. Nr. 22. Buntmager Bradsted, nu tømrer Jensen.....	397
Nr. 20. Bogbinder Fuchs, nu ølhandler P. Toubro.....	404

57. Nr. 18. Købmand N. Nielsen, nu frk. E. Nielsen og snedker A. M. Sørensen	405
Kortskitse over Storegades østligste del	419
58. Nr. 14. Skrædder J. H. Jensen, nu snedker A. M. Sørensen.....	422
59. Nr. 12, 10 og 8. Prokurator L. J. Lunøe, nu henholdsvis fru isenkræmmer Poulsen, fru Dahlin og snedker L. Olsen	425
60. Nr. 6. Prokurator Hanson, nu Sparekassen	437
61. Nr. 4. Skomager Carl v. Seelen, nu købmand Ove Vogel	448
62. Nr. 2. Det gamle Apotek, nu købmand Ove Vogel.....	454

Søndergade

Hovedgaden i Grenå har vist altid været Søndergade. Ved den lå kirken og kirkegården. Ad den foregik tidtgere såvel som nu al færdsel til byen syd fra. Den alene var leddet, der forbandt Sønderherred med Nørreherred, eftersom det 3 km brede og 20 km lange Kolindsund spærrede for alt Samkvem - undtagen med skib - mellem de to Herreder. Faktisk måtte man dengang helt til Kolindbro, hvis man ikke ville passere Grenå Søndergade.

Derfor er det ikke at undres over, at man hæftede benævnelsen Algade eller Adelgade på den. Thi, som Hugo Matthiessen skriver i Gamle Gader, ældst i byerne, rygsøjlen, som bar det hele skelet, var landevejsgaden, hvorom den første bebyggelse havde grupperet sig, den alfare, almindelige gade, Al eller Adelgaden, der som artsbetegnelse udvidedes til at omfatte samtlige hovedstrøg - for siden i århundredernes løb langsomt at fæstnes som egennavn til et enkelt af disse.

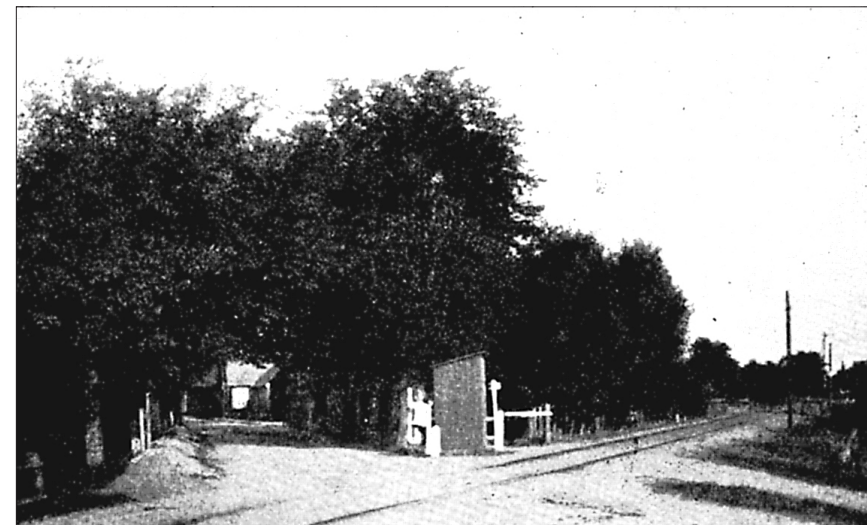
Retsprotokollerne i Grenå går ikke så langt tilbage, at det med ubetinget sikkerhed kan afgøres, hvad gadens oprindelige navn har været.

På Resens Atlas fra ca. 1680 står Søndergade, medens Pontoppidans Atlas fra 1767 (hvortil pastor Risom har givet oplysningerne fra Grenå) kalder den Algade. En systematisk undersøgelse af tingbøger, justitsprotokoller og pantebøger giver det resultat, at navnet Søndergade eller navnlig den sydre gade er eneherkende indtil ca. 1740. Fra 1742 ses de to navne brugt i flæng. Man finder Adelgade kaldet, Adel- eller Syndergade og Synder Gade.

Senere end ca. 1770 har jeg ikke fundet navnet Adelgade. En så respektløs betegnelse som Gyden indtil Byen findes kun anvendt ét sted, nemlig i et skøde fra 1730, udstedt af Hessels ejer Major Hoff. Jeg mener altså at kunne fastslå, at Søndergade er det oprindelige navn, endvidere, at man i tiden 1740-70 har brugt både Søndergade og Adelgade, det sidste vistnok i høj grad under fremmed påvirkning og muligvis helt indført af embedsmænd, og endelig, at fra ca. 1770 bruges udelukkende navnet Søndergade.

Navnet gjaldt helt op til hjørnet af Storegade. Ordet Torvet brugtes kun om, hvad der lå nord for denne linie.

Men det må her erindres, at kirkegården lå uden om kirken på alle sider. Mod syd gik den helt til kastanietræerne og mod øst og vest var den kun ved smalle gader skilt fra husrækken. Den vestlige af disse gader har været den bredeste, men dog ikke synderlig bred. Ved denne har oven i købet været den mærkelighed, at omtrent til 1760 lå der også på siden ind mod

Indkørselen til Grenå Søndergade. Billede fra ca. 1900.

kirkegården, ja, endogså ind på selve kirkegården og omgivet af denne på de tre sider en bygning. Den ejedes i en meget lang række år af en Erik Andersen Hattemager.

Det østlige stykke gade kaldtes ikke Søndergade. Den ældste benævnelse (fra 1712) er Kirkestrædet; lidt senere Kirkegaden, derpå Det lidet stræde østen for kirken, østen for kirkegården, østen for kirken og så endelig i 1805 Søndergades østre side. Da kirkegården gik et godt stykke uden for kirkens østgavl, vil det forstås, at det har været et meget smalt stræde.

Fra de ældste tider har det været skik at begynde fortegnelsen over byens ejendomme ved åen og så følge den østre side af gaden op til hjørnet af Østergade. Derpå atter at begynde ved åen og gå ad den vestre side for så ved Torvet at dreje ned ad Storegade. Denne rækkefølge vil blive fulgt her, og vi begynder med den bygning, der fra gammel tid indtil 1878 var den sydligste i rækken, nemlig

Farvergården

Søndergade, nu nr. 9 (forhen gartner Andersens)
Matr. nr. 131 a m.m.
Søndergade nu nr. 11 (forhen maler Hartmann's)
Matr. nr. 131 b m.m.

Ældste
brandforsikring
nr. 1.

Hele den store, grund på Søndergades østre side fra gartner Andersens forhenværende gård og helt ned til åen samt i en udstrækning af mindst 75 m mod øst udgjorde i begyndelsen af 18. århundrede én ejendom.

Den bestod af en gård, hvis sydligste fløj var den nuværende museumsbygning. Resten af grunden ned til åen var en eng, der hørte til gården. En bred og dyb grøft førte langs gaden ned til åen. Der var intet fortov. Her var i halvandet århundrede byens farvergård, og engen hed Farverens Eng.

Det ældste, der i tingbøgerne findes bevaret om den ejendom, som har ligget her, er det, at i 1723 holdtes auktion over en velhavende kones, salig Maren Henrichsdatter Revn's stervbo (d.v.s. dødsbo). Gården solgtes til major Hoff på Hessel.

Hessels ejere købte i dette århundrede adskillige Grenå ejendomme, når gunstig lejlighed til bød sig, og solgte dem atter senere med fortjeneste.

Således også denne gård, som major Hoff i 1730 afhændede til Svend Pedersen Farver.

Svend Pedersen (Alberg)

født i København, død i Grenå 1749, begravet 13. marts, kgl. privilegium som farver i Grenå 21. februar 1721. Gift med Anna Hermansdatter Ponich, datter af byskriveren Herman Ponich i Grenå. Hun begravet 10. februar 1765.

Gården benævnes i skødet som beliggende ved Sønderport, næst sønden for afg. sal. Morten Eskesens gård, vesten for bemeldte sal. mands Enghauge, norden for Grenå å og østen for gyden ind til byen.

Der var dengang ikke nummer af nogen slags på ejendommene i købstaden, intet matrikel nummer, intet brandforsikrings nummer, kort sagt intet kendingsmærke. Man var derfor ved enhver pantsættelse og ved enhver udstedelse af skøde nødt til at klare sig ved at anføre alle naboernes navne samt anføre ejendommens mål til alle fire sider.

Nævnte Svend Pedersen Alberg var altså farver. Dette håndværk var i de tider et privilegeret erhverv ligesom mølleriet og ligesom endnu bestandig apotekernæringen. Svend Pedersens privilegium af 21. februar 1721 lød på, at han måtte være farver i Grenå og fire mil deromkring. Der havde tidligere boet en farver i nabogården mod nord, den førnævnte Morten Eskesen, men han var forlængst død, og enken har muligvis ikke gjort noget rigtigt ved håndværket.

Søndergade ved den ældre bro ca. 1900.

Folk brugte i gamle dage i almindelighed at titulere håndværkerne ved fornavn med tilføjelse af deres bestilling. Således går det til, at selv en så fornem mand, der i skødet betegnes som sr. (d.v.s. sieur = herre) Svend Pedersen ellers i almindelighed benævnes som Svend Farver.

Han stammede fra København. Få måneder efter at han havde fået privilegium, giftede han sig med en datter af byskriver Ponich.

Svend Farver må have været en veloplært mand, thi det ses i tingbog og justitsprotokol, at når svigerfaderen en ganske enkelt gang har været forhindret i at møde til det ugentlige ting på rådhuset, så har svigersønnen under tiden ført protokollen i hans sted.

Svend Pedersen knyttede senere Alberg til sit navn, så faderens navn har altså været Peder Alberg, og farverens børn blev døbt Alberg.

Øst for Farvergården lå - ligesom nu - en stor engstrækning, der kaldtes Østre Hauge. Det er et navn, som endnu en del af de ældre Grenå borgere kender. I tidens løb erhvervede Svend Pedersen denne eng ved et par køb, det ene af byfoged Blichfelds arvinger, det andet af svigerfaderen, byskriver Ponich, således at han ejede hele strækningen nord for åen og omtrent ud til nuværende toldbod. Den østre have hørte sammen med gården i et århundrede. Og tingbogen viser, at farveren lod denne ejendom indhegne, idet han i 1739 hos byfogeden lod begære, at denne ville udmelde fire fornuftige dannemænd her i byen, der kunne siune og besigtige hans og schwigerfaders ejendomme, såsom de begge agter at lade deres tilhørende tofter indhegne for at undgå fortræd og ulejlighed i sin tid.

Hvad han mener dermed, fremgår klart senere, da han - i lighed med enkelte andre - på tinge lader forkynde advarsel mod, at nogen færdedes over hans ejendom og mod, at kreaturer kom derind, da han ellers ville lade de pågældende folk tiltale efter loven.

Sorn tidligere nævnt havde byen i nogle år to privilegerede farvere, idet nabogården mod nord længe forinden havde været farvergård, og nu havde sønnen derinde fået privilegiet fornyet. For at skaffe sig af med konkurrenten traf Svend Pedersen en overenskomst med denne, formodentlig mod en rundelig betaling, og fik i 1730 eneret som farver. Privilegiet, der ikke er uden interesse, lyder således:

Thj Rixdaler Fr. 4tus No. 6.

Wi Friderich den Fjerde, Konge af Danmark o.s.v. gjør alle vitterligt, at efter (som) Morten Eskildsøn, som vi den 8. Oct. 1725 allernådigst hafver bevilget at måtte udi vor Kiøbstad Grønnåe tillige med Svend Pedersen sig af Farfver Professionen ernære, nu samme hannem allernådigst for undte Bevilling, siden 2de Farfvere der på Stedet sig ikke skal kunne ernære, til bemelte Svend Pedersen hafver afstået og overdraget, Da hafver wi efter fornævnte Svend Pedersens allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begiering, allernådigst bevilget og tilladt som og hermed bevilger og tillader, at mehr bem. Svend Pedersen og hans Hustru måe deres Lifstid allene Farfver Professionen i bemte Grønnåe foreståe, til hvilken Ende de da Farfveriet forsvarligen hafver at vedligeholde og sig ellers til Byefogden der på Stedet reversere, at de for så billig Betahling forsvarligen skal farfve og presse alt, hvis hos dennem bestilles, som nogen anden det der i Landet vill og kand gjøre, så at ingen skal hafve billig Årsag sig over dennem for sådant deres Arbeide at besværge, forbydendes alle og enhver her imod eftersom forskrefvet står at hindre eller udj nogen Måde Forfang at gjøre under vor Hyldest og Nåde. Gifvet på vort Slot

Kiøbenhaufn d. 9. januari i Ao 1730.

*Under vor Kongl. Hånd og Zignet Friderich R.
(L. S.)*

At privilegiet ikke var en tom formalitet, men en ganske håndgribelig retting bekræftes kort efter, idet Svend Pedersen for dommeren lod indstævne to koner i byen. Jens Hattemagers kone havde farvet sort, og Maren Udenkier havde farvet blå.

I dommen udtales, at disse såvel som alle andre bør at holde sig samme forbud efterretteligt, og hvis de efter denne dag sig derimod skal lade befinde, da at lide straf efter loven ... Da de begge tilstod at være vidende om

kgl. majestæts privilegium og dog havde handlet derimod, så tildømtes de at betale farveren sagens omkostninger med 3 rdl.

I en anden sag fra samme tid havde farveren mindre held med sig. Det var en toldsag, som toldereren, Mads Lysholt, havde anlagt mod ham, fordi han ufortødt havde ladet indføre 100 pd. blauholtz og 100 pd. smach til sit farveri. Svend Pedersen skriver i sit modindlæg, at ... gud må bedst kende, af hvad årsag toldereren er mig så hadefuld. For en tid siden overskibedes til mig fra Anholt fire gamle jernplader til opbevaring, som han konfiskerede. Kort efter udskibedes til mig 2000 mursten fra København; også disse konfiskerede han. Og nu de omtalte farvestoffer, som formedelst contrarige vind har måttet gå om ad Ebeltoft, og som for sent er anmeldt her, også dem har toldereren konfiskeret og vil påføre mig uskyldig proces ... Farverens sag stod nu ikke ret godt, thi han havde først gjort anmeldelse om varerne, efter at toldereren havde anmeldt ham. Og han har selvfølgelig fået lovens straf, d.v.s. dobbelt tolds betaling og varernes konfiskation.

End nu en retssag imod Svend Farver er bevaret i justitsprotokollen for 1747. Den angår den omtalte Østre Hauge. Farverens genbo var købmand Rasmus Juul, som var kirkevæрге. Han foranledigede, at byfoged Bager sendte farveren en stævning på kirkens og samptlige byens indbyggers vegne, fordi han i flere år ikke havde betalt kirketien af sin toft eller såkaldte hauge, som bestod af 4 tdr. land eller 5 skp. hartkorn. Alle byens større lodsejere af borgerskabet havde været forsamlet i sr. R. Juuls hus en tid i forvejen og var meget misfornøjet med, at Svend Farver ikke ville betale sin kirketien. De havde så skicket bud over for at spørge, om han ikke vil de ordne sagen i mindelighed og betale tienden.

Farveren lå i sin seng og var ej frisk, men svarede, at han ikke kunne pålægge jorden nogen byrde, for den var død og kunne ikke svare for sig, han måtte svare for hende, at han ikke betalte, uden han så lov eller nogen anden ting for sig. Processen begyndte. Men så står der ganske pludselig i justitsprotokollen, men i det samme blev parterne med hinanden her for retten forenet (om), at Juul på kirkens vegne opgav kravet på den allerede forfaldne tiende, hvorimod Svend Pedersen forpligtede sig til i fremtiden at betale. Desuden skulle han udrede sagens omkostninger.

Svend Pedersen begravedes 13. marts 1749. Til oplysning for hvem, der ikke er kendt med de gamle kirkebøgers sædvane, skal lige nævnes, at man dengang ikke anførte dødsdagen, men kun begravelsesdagen. Det vil derfor kunne forstås, hvorfor der på mange steder i nærværende bog står begr. i stedet for død.

En af farverens sønner var Engelmann Svendsen Alberg. Han havde lært farveriet og fortsatte med det i en årrække på moderens privilegium. Hun døde 1765. Men allerede 5 år forinden havde sønnen søgt og fået privilegiet for sig og hustru for deres levetid, men rigtignok med den udtrykkelige klausul dog ey alene, således at forstå, at kongen eventuelt kunne

give endnu en farver ret til at nedsætte sig i Grenå. Denne indskrænkning fik nu intet at betyde, Alberg fik ingen konkurrenter, og i omtrent et århundrede var og blev der kun det ene farveri i Grenå.

Foruden Engelmann havde ægteparret andre børn. En søn, Herman Ponich Alberg, lærte apotekervæsenet og oprettede senere apotek i nabo-gården.

En datter, Birgitte, ægtede i 1754 byfogeden i Ebeltoft, Thomas Jacobsen Boserup. Han var enkemand og meget ældre end Birgitte, der overlevede ham i 37 år.

Boserup havde en del tilknytning til Grenå, idet han 5. marts 1751 udnævntes til postmester både i Ebeltoft og Grenå. Desuden var han af og til beskikket til sættemøder i Grenå eller til aktor eller defensor ved retten, når ingen nærmere boende var at få.

Om Engelmann Alberg har overtaget farveriet for dyrt, om han har ombygget noget af gården og derved pådraget sig gæld, eller om han har levet over evne, hvad der er det sandsynligste, ved jeg ikke. Men pantebøgerne vidner om mange og store lån. Ved et af de sidste (Firmaet Arent Heering i Lübeck på 400 rdl.) måtte han foruden at optage en 3die prioritet i gården og farveriet endogså pantsætte alt sit indbo og sine farveri redskaber. Da det måske kan have en vis interesse at se vurderingspriserne på en velhavende borgers bohave fra den tid, afskrives fortegnelsen her efter pantepro-tokollen. Der bemærkes i denne, at vurderingsprisen er $\frac{2}{3}$ af, hvad tingene har kostet i indkøb.

Den ældre Sønderbro med tre gamle borgere, Graff, Kaiser og Mikkel Jensen.

1 Kyppe af bly på 7 tdr.....	kostet 48 rdl.,	vurderet 28 rdl.
1 Kobber keddel, 4 tdr. 1 skp.	- 86 -	- 66 -
1 Brændevins keddel, 1 td. med hat, låg og piber.....	- 46 -	- 30 -
1 liden engelsk tinkeddel, 1/4 td. størrelse	-	- 8 -
1 Presse med møtrik og jernskruer, som har kostet mig selv.....	- 106	- 110 -
1 Top seng med grøn maling, sirtses omhæng	24 rdl.	- mark
1 ny egetræs kiste med 4 skuffer, låse og beslag	10 -	- -
1 do., malet.....	7 -	- -
1 mindre do. med 3 skuffer	5 -	- -
1 indlagt bord	4 -	- -
1 malet thebord	1 -	- -
1 Bord af fyr, overtrukket med voksdug	1 -	4 -
4 Gul-læderstole og 2 lænestole.....	9 -	- -
1 Stolpeseng med rød maling og blå omhæng	4 -	- -
1 Skrive-chatol med små skuffer på 4 fødder	10 -	- -
1 engelsk stueuhr, meget sobert indrettet, samt lodderne overtrukket med messing og ege-foutral indlagt med valdnøddetræ.....	30 -	- -
1 stort blåmalet fyrbord med 2 fløje.....	2 -	4 -
1 mindre do. med 2 fløje	1 -	4 -
1 stor ege-dragkiste med 4 skuffer og beslag.....	6 -	- -
1 mindre do. uden skuffer og beslag	2 -	- -
6 nye ruslæders stole og 1 lænestol.....	7 -	2 -
2 blå og hvide bolsters underdyner	6 -	2 -
3 blå og hvide olmerdugs hovedpuder	4 -	- -
1 rød og hvid olmerdugs overdyne	5 -	- -
1 rød og hvid vadmels underdyne	3 -	2 -
2 andre dyner.....	6 -	- -
2 røde og hvide hovedpuder.....	2 -	2 -
2 blå og hvide do.....	1 -	4 -
2 lispunds bismere.....	1 -	2 -
1 liden kobber keddel på 1 fdk. rum	4 -	- -
1 mindre do.	1 -	4 -
1 liden tærte pande	2 -	- -
1 ege rulle.....	4 -	- -
Summa	424 rdl.	4 mk.

Men det hjalp altsammen intet, Alberg opgav farveriet og forlod byen. Hans indbo solgtes ved auktion, og i København udstedede han i 1774 skøde på gården til

Johan Ludvig Struch

født ca. 1737, død 27. juli 1796 (alder 59¼ år), gift med Ane Marie Sibbern, hun født ca. 1739, død (begr.) 5. december 1794 (55 år gl.)

Struch fik kgl. privilegium af 16. september 1774. Den slags skifter var en god indtægt for den kongelige kasse. De honoreredes med en betydelig afgift i stempelpenge, og når en konge var død og en ny til trådte, skulle de konfirmeres d.v.s. fornyes, og så måtte der atter betales.

Om Struch vides ikke meget. Han var kirkeværge i en årrække indtil sin død, og han var kægler i året 1780. Men da sidstnævnte hverv i de tider gik på omgang mellem de mere ansete borgere og kun var gældende for ét år ad gangen, samt praktisk talt var ulønnet, idet kægleren for sin umage kun fik 1 rdl., så betød det jo ikke stort andet end at være et udtryk for medborgernes tillid.

På sine sidste år ombyggede Struch den søndre side af gården. Han døde i 1796. I modsætning til sin forgænger må Struch have administreret sine sager godt, eftersom han efterlod sine tre børn en arv på 1399 rdl., hvad dengang var en særdeles stor sum. Børnene opholdt sig hos deres farbroder på Harritslevgård og har ikke senere haft noget med Grenå at gøre. Den næste farver var Johan Thomsen, vistnok fra Kolding.

Hans svoger var en Koldingfarver, Jens Jacobsen, der var tilstede, da Farvergården solgtes og bød på den på Thomsens vegne. Købesummen for gård og farveri var 1580 rdl. Kort efter (9. december 1796) fik han så privilegium. Det lyder på farveriet i Grenå og Ebeltoft dog uden at andre derved udelukkes fra at nedsætte sig på samme næringsvej, når de dertil vise sig at være berettigede.

Thomsen beholdt kun farveriet i godt 7 år. Det ses, at han har haft mange pantsættelser og lån at kæmpe med, bl.a. et til den før omtalte kjære svoger, farver Jens Jacobsen i Kolding, på 575 rdl. Men om det var økonomiske vanskeligheder, som så hurtigt fik ham til at rejse, vides ikke.

Den følgende ejers økonomiske forhold var der ikke noget i vejen med. Det var en hovedrig Århusfarver, der købte gården, farveri, trykkeri og alt dertil hørende inventarium og redskaber samt frugthauge, toft og enghauge, alt for 1750 rdl.

Niels Frederik Jahnsen

Farver og eligeret borger i Århus, født ca. 1770, død 29. marts 1828 (59 år), gift med Else Hillerup.

Farveriet var bestemt for Jahnsens søn Johan Frederik, der straks overtog det, men først i 1817 fik skøde derpå af faderen. Pengenes værdi var i mel-

lemtiden sunket så meget, at købesummen da angives til 4000 rdl.

Den gamle Jahnsen var en af Århus' mest kendte og ansete borgere, hvad bl.a. ses af, at han var en af de eligerede mænd, altså svarende i det mindste til Byrådsmedlem hu. Hans store Farveri lå nede ved Århus Å på den anden side af Frederiksbro. Af hans sønner arvede den ene farveriet i Århus, en anden var den senere købmand og vicekonsul M. F. Jahnsen i Grenå og en tredje var altså førnævnte

Johan Frederik Jahnsen

født i Århus 8. december 1791, død 1. december (?) 1851, gift med Elise Constance Bøiesen. Hun var født 1788, død 21. april 1864 (76 år gl.)

Efter ældre folks beretning, skal Århusfarveren have ladet gården og farveriet ombygge til sønnen. Det er næppe rigtigt. Egebindingsværket er sikkert fra 18. århundrede og skyldes en af de foregående ejere, rimeligvis Struch. Derimod lod Jahnsen stuehuset til gaden modernisere og forsyne med grundmuret forside, hvad i de dage ansås for noget meget fornemt. Resterne af denne var indtil for få år siden at se på nordre side af gartner Andersens butik og vil også bemærkes på et senere billede.

Blandt gamle folk gik der sagn om farver Jahnsens eventyrlige formue. Der blev sagt, at han fik gården kvit og frit af faderen og desuden senere

Farvergården efter at den i 1924 var bleven museumsbygning. Det er købmand Vogel, som står ved lågen.

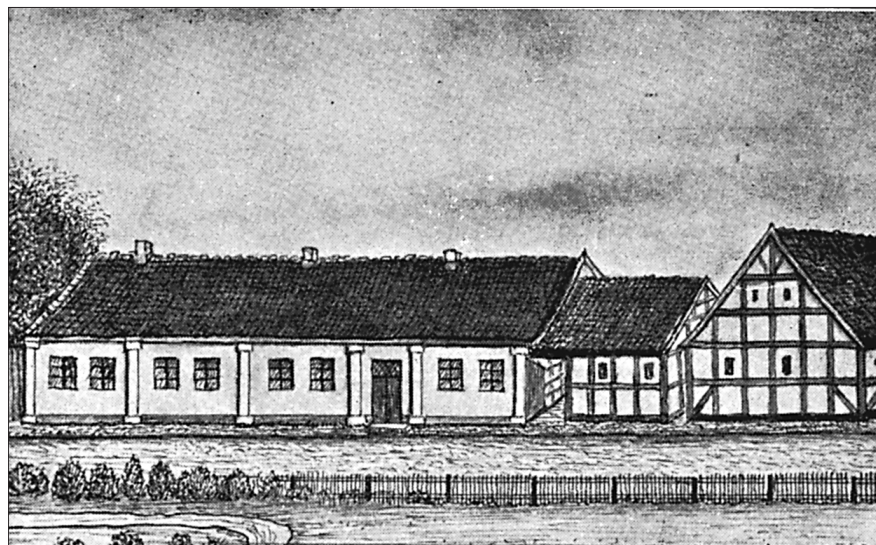
60,000 rdl., og at han ved hjælp af disse store midler financerede Cato Schou til at købe Østergård (ved Mejlgård) og Schmidt til købet af Møllerup. Det er sikkert meget overdrevet. Pantebøgerne viser bl.a. klart, at han i 1817, da han fik skøde på gården, måtte udstede en panteobligation på 8.800 rdl. dansk courant til faderen.

Men at han var en af byens rigeste mænd, er uden tvivl, og at han i kraft af sine penge havde sin omgangskreds i byens finere lag uagtet hans noget brutale og uslebne væsen, skal også nok passe.

Ved aftenselskaberne spillede altid kort, og farveren ville meget gerne spille. Men når han så tabte, blev han gnaven, og det kunne godt ske, at han så lod gæster være gæster og gik i sin seng. Det var man imidlertid forbedret på og fortsatte spillet, som om ingenting var sket.

Fra gammel tid havde her i Grenå været en borgervæbning. I en indberetning om Grenå Rådhus af byfoged Ågård omtales således, at i et af værelserne opbevaredes den del af borgervæbningens armatur, som af byen er anskaffet.

Borgervæbningens mænd mødte af og til til våbenøvelse. Som købstadfolk var de frifødte i modsætning til landboungdommen og havde ikke været i trøjn. De anskaffede ens kasketter, men benyttede iøvrigt deres sædvanlige klædedragt. Farveren, der som omtalt var en af byens ansete mænd, blev borgervæbningens chef, og det uagtet han var lidt halt.

»Farvergården« efter en gammel tegning. Til venstre ligger det stykke, som senere gartner Petersen købte (nu bilfabrikant Jakobsen). Gavlen til højre er den nuværende museumsbygning.

Borgervæbningen havde flintebøsser og stillede til øvelse ude i Hedebakkerne, omtrent hvor nu Klosterbakken ligger. Tilsigelsen foregik ved trommeslag.

Under øvelserne stod farveren på en stol og kommanderede. Bagved var et telt, hvor madam Bagesen havde forfriskninger til tropperne. Hendes mand havde været bager og ejet det bageri på Lillegade, som gamle bager Hartmann købte i 1840. Når farveren så syntes, at væbningen havde virket tilstrækkeligt, lod han den stille op og affyre en sidste salve, og så kommanderede han: Så stormer vi, og derpå stormede hele flokken ned til madam Bagesens telt, hvor der på farverens bekostning var opstillet boller med punch, med hvilken de gæve krigere så gjorde sig tilgode. Derpå fulgte chefen hjem med musik, og der udbragtes et hurra for ham. Adskillige af borgerne gik naturligvis ikke straks hjem, men fortsatte festen til den lyse morgen, d.v.s. til kl. 4, for så skulle man hjem og se til, at køerne blev lukket ud. På den tid begyndte nemlig byhyrden sin gang igennem gaderne for at drive køerne ud i fællesgræsgangen i Kæret.

Farver Jahnsen beboede selv hele gården. Midt i den grundmurede facade med de hvide pilastre sad indgangsdøren, der førte ind i en forstue. Herfra gik en dør med glastrude ind i butikken, der lå mod syd. Den havde en svag lighed med en butik i vore dage og var udstyret med både skabe, hylder og disk. Men det var dengang langt ud over det almindelige og betragtedes med beundring. I sidebygningen var der stald og lade og et stort oplagssted for tørv. Af dem brugtes der en mængde til opvarmning, når tøjet skulle presses. Farveriet lå mellem butikken og stalden.

Fra den gamle farverbutik har jeg hørt en historie fortælle af maler E. Hartmann.

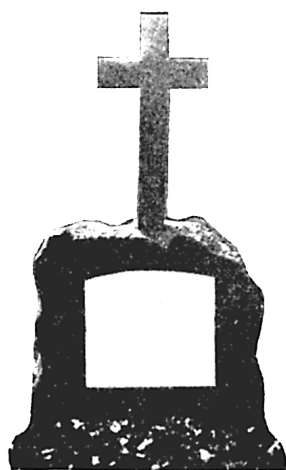
En kunde kom ind til Jahnsen efter noget tøj, der havde været til farvning, men der var et eller andet i vejen med tøjet, og manden skældte ud derover. Jahnsen var en ilter fyr og stak i hidsighed en lussing ud til den vrede mand, der så til gengæld lod ham stævne. De mødtes i retten hos byfoged Ågård, som var en flink Mand, meget ligefrem og jovial. Byfogden sagde til farveren: Du har jo givet manden en lussing? Ja, det var da rigtigt nok. Det koster 5 rdl.

Farveren trak pungen op af lommen og lagde pengene på bordet, men føjede så til: Så skal hans skal knække mig ha' én til. Og dermed stak han manden endnu én på øret. »Ja, nu koster det 10 rdl., sagde Ågård. Også dette beløb lagde farveren på bordet, hvorefter byfogeden sagde til manden: Nu kan du beholde de 5 rdl. for svie og smerte, og så tager politikassen de andre 5 rdl. Det var manden godt for nøjet med, men listede så hen og hviskede til byfogeden: Ja, a vild' no godt ha' hat et par anner støkker te den pris«.

Om historien er sand eller ej, må stå for meddelerens regning, men det kan i hvert fald godt ligne både Ågård og Jahnsen efter det indtryk, jeg har

kunnet få af dem.

Farverens eng gik - som tidligere omtalt - helt ned til åen, og dernede var et lad, hvorfra man skyllede tøjjet, når det var farvet. Nede fra engen var der særlig god lejlighed til fiskeri i åen, hvorfor også byens ungdom gerne gik derned. Tidligere havde der gået en sti langs åen et stykke ud mod øst, men Jahnsen havde ladet den spærre. Når så nogen desuagtet kom på engen og fiskede, sendte Jahnsen af og til en af sine karle derned, forsynet med en god knippel, for at jage dem væk. Selv stod han oppe ved huset

Farver J. F. Jahnsens gravsten på Grenå Kirkegård.

og så til. Men engang greb drengene karlen og smed ham ud i åen, og hver gang han forsøgte at komme op, drev de ham ud igen. Forgæves stod Jahnsen oppe ved huset og truede med sin egestok.

Som omtalt i begyndelsen af dette stykke var Farvergården her i over et århundrede byens eneste. Omkring 1840-50 nedsatte andre farvere sig i Grenå: Hansen, Graff, Qvist, Kruckow. Jahnsen var rasende derover og svor højt og dyrt på, at han nok skulle få dem slået ned. Men det lykkedes jo ikke.

Jahnsens hustru hed Elisabeth Cathrine Boisen. De havde adskillige børn. En af sønnerne, der havde lært farveriet, overtog i 1849 gård og forretning, og den gamle Jahnsen flyttede ned og boede i sine sidste år til leje hos sadelmager Henrichsens på Lillegade. Han døde i 1851.

En datter, Louise Johanne Charlotte, var gift med købmand Jacob Møller på Torvet.

Den gamle farver havde i tidens løb tilkøbt sig en stor del jord på byens mark, bl.a. 12 tdr. land i en samlet lod af broderen, konsul M. F. Jahnsen, således at han vel i alt ejede ca. 40 tdr. land.

Hele dette avlsbrug samt gården og farveriet overdrog han i 1849 til den yngste af sønnerne, Jens Røgin Jahnsen (født 19. december 1827). Han var en upraktisk særling og forstod sig ikke meget på farveriet. Især manglede det ham på overblik over den ret store bedrift. Han var vist egentlig ikke ubegavet, men uendelig gammeldags og manglede ganske evne til at sætte sig ind i nye metoder og til at forstå den yngre slægts fordringer og krav til farveriet.

Han var overmåde nysgerrig og snakkesalig og var hver dag rundt i byens huse for at høre bynyt. Man sagde om ham, at han fulgte svært godt med i alt, kun ikke i sit farveri. Avlsbruget fik han heller ikke nok ud af, og i det hele var der jævn tilbagegang, alt som årene gik og der kom unge og dygtige konkurrenter.

Det havde vakt en del opsigt i byen, at Jens R. Jahnsen blev forlovet og senere gift med frk. Sophie Olsen, der var af noget fornemmere samfundslag end han. Hun var kusine til postmester Skjerbæks hustru og i huset hos denne. Hun blev ham en udmærket hustru, der ved flid og sparsommelighed holdt hjemmet oppe.

I 1868 forpagtede Jahnsen på 5 år farveriet ud til den unge farversvend Åke Nielsen, der havde lært her i byen, men stammede fra Sverrig. I disse år levede Jahnsen af sit avlsbrug. Efter forpagtningstidens udløb overtog Jahnsen igen farveriet, men det gik dårligt. Og i 1877 solgte han så gården og rejste til Århus, hvor hans hustru indrettede et vaskeri.

Dermed er gårdens saga som farvergård ude.

Køberen i 1877 udstykkede straks ejendommen i flere parceller, selve gården i to. Den nordlige halvdel købtes af gartner R. Petersen, der oparbejdede et ret betydeligt gartneri. Han var vist nok den første gartner her i Grenå, der havde butik. Han overdrog i 1906 forretningen til gartner J. Andersen, og denne i 1918 til sin nevø Otto Andersen, som så i 1930 afhændede gård og jord til fabrikant Andreas Jakobsen for 32.250 kr. Nu er den gamle gård sløjfet, og grunden er inddraget til bilvirksomhed.

Den søndre halvdel købtes i 1879 af

Malermester Emil Hartmann

født 5. august 1842, død 21. marts 1924, borgerskab som malermester 8. august 1867, gift 12. december 1880 med Hedvig Qvist, født 20. august 1855, død 9. juli 1917.

Maleren var ældste søn af bagermester H. H. Hartmann. Han havde gået i realskolen og havde gode skolekendskaber, men ved siden deraf havde han på forskellig måde måttet hjælpe til hjemme i bageriet, og han ved blev alle sine dage at være overordentlig virksom.

Efter konfirmationen sattes Emil i malerlære i Århus. Som svend kom han til København, hvor han arbejdede i flere år, og hvor han bl.a. gik på kunstakademiet. Han foretog en udenlandsrejse til Holland og Belgien og bevarede hele sit liv et levende indtryk af den ældre nederlandske malerkunst.

Hartmann kom senere tilbage til Grenå, egentlig uden at tænke på at slå sig ned her. Han fortalte engang, at han efter at have været her i nogen tid havde pakket sin kuffert og ville rejse bort. Hans moder havde da givet sig til at græde så ynkeligt, at han pakkede kufferten ud igen og foreløbig opgav rejseplanerne. Og enden på det blev, at Hartmann tog borgerskab som malermester og nedsatte sig i sin fødeby. Han boede først nogle år nede i Restaurationen (Lillegade, nu nr. 34) og var der nabo til konsul Kock. Senere købte han - som allerede nævnt - halvdelen af Farvergården og indrettede den efter sin egen smag.

Det var gårdens hestestald og lade, og bindingsværket bugtede sig ud

og ind. Men Hartmann, der i rigt mål både havde praktisk og kunstnerisk sans, fik bindingsværkets nederste del savet af, murene rettet op og det hele bragt i en sådan stand, at folk i byen undredes over, hvad han havde fået ud af den gamle bygning.

Hartmann havde humør og lune som få, forstod at iagttage og gengive og havde et utal af historier, som han kunne fortælle på den morsomste måde. Han var i sine unge dage en stor selskabsmand og en skattet gæst rundt i byens huse, hvor der var ungdom. Ved sit kunstneriske talent var han en udmærket hjælper ved dilettantkomedier o.l.

Ungdomsbillede af Emil Hartmann.

I en vis henseende gik årene umærkeligt hen over ham, idet han op i sin høje alderdom havde den samme sindets friskhed og det samme muntre lune. Næsten hver dag aflagde han en formiddagsvisit hos en af de familier, som han kendte, og hvor man med glæde så hans komme. For at nævne et par navne, så kom han ofte til Nobels og senere til Hermansens. Og når middagsmaden der stod på ærter, som var en af hans yndlingsretter, så blev der altid sendt bud efter ham.

Først i en senere alder giftede Hartmann sig. hans hustru var datter af farver Qvist. De indrettede lejlighed i den østre, fra gaden fjernede del af ejendommen. Men kærest af alle lokalene var dog værkstedet og navnlig gavlværelset på loftet, det, som han selv og andre kaldte Kahytten. Der havde han sine udkast og studier, sine få bøger, sin store, brede, gammeldags sofa og de mange kuriositeter, som han i tidens løb havde samlet. Dertil trak han sig gerne tilbage.

Efter hustruens død i 1917 og efter at han havde afstået sin forretning til maler Ric. Andreasen, der var en af hans tidligere lærlinge, boede gamle maler Hartmann udelukkende oven på i Kahytten og sov i et lille tagværelse ved siden af. En munter og klog iagttager var

Maler Hartmann i billedskærerklassen i Teknisk Skole.

han til det sidste og med en ukuelig energi og virkelyst. Og kom man først derop, var det vanskeligt nok at rive sig løs, thi fra sit lange liv havde Hartmann mængder af historier, selvoplevede eller måske selvopfundne, som han kunne fortælle på den morsomste måde.

Det bør nævnes, at Hartmann i en meget lang årrække var en fortræffelig lærer i maling, tegning og billedskæring på Teknisk Skole, og at han i årenes løb på en smuk måde restaurerede flere af omegnens kirker (altertavler) og herregårde. Offentlige hverv havde Hartmann ikke af nogen betydning udover, at han i mange år var vurderingsmand i Kreditforeningen. Han døde 21. marts 1924 ved fuld bevidsthed til det sidste og med en sindets ligevægt som kun få. Her er nogle vers, som jeg skrev til ham den sidste juleaften, han levede.

Til min gamle ven, Maler E. Hartmann,
med ønsket om en glædelig jul.

Gavlen ud mod øster
I farver Jahnsens gamle gård,
Der som en fryd for øjet
Med bindingsværket står -
I gavlen med »Kahytten«,
Med udsyn vidt mod å og strand,
Der sidder en erfaren,
kunstfærdig, gammel mand.

Små, gamle malerier
Og billeder i broget trop
Og snurigt, gammelt værktøj
Er hængt på væggen op.
Vindrosen midt på loftet,
Hvor pilen følger hver en vind.
Bornholmeren i kroen
med skiven støbt af tin.

En sofa af de gamle,
ret som en seng så bred og stor,
med gråt betræk af vadmel,
og så et vægtigt bord.
Grenå, 23. december 1923.

Dets plade er forhugget,
og pensler, tuber og palet
og billedskærerværktøj
bedækker pladen tæt.

Et staffeli er stillet
til vindvet hen, mod lyset vendt,
imedens det er sommer
og solens lys er tændt.
Og så ved vintertide,
når dagen bliver kort og bleg,
en høvlebænk med plade
af gammel, knudret eg.

Ja, Mester! sådan ser jeg
»Kahytten« for mit indre blik,
hvor tit om gamle tider
en snak med dem jeg fik.
Gid urørt den må stande
endnu en tid, just som den står,
og de med helbred leve.

c. s.

Ønsket i det sidste vers skulle ikke gå i Opfyldelse. Ved jævndøgnstid, tre måneder efter, lukkede den gamle mester for sidste gang de kloge, muntre øjne.

Maler Hartmann i »Kahytten«, fortællende en historie fra det gamle Grenå.

Efter Hartmanns død solgte hans to døtre, der var hans eneste arvinger, bygningen til Djurslands Museumsforening. Midlerne til købet var skænket af købmand Christopher Vogel, og museet flyttede derned. Det vil være naturligt på dette sted med et par ord at omtale museets tilblivelse, der jo helt og holdent skyldes Vogel.

Igennem en lang række år havde han opkøbt oldsager og antikviteter og samlet alt hjemme i sine egne stuer og på sit loft. Om han oprindeligt har tænkt på, at denne ret betydelige samling, der for en stor del stammer her fra Djursland, skulle komme hans by til gode, ved jeg ikke. Men i hvert fald er der stor grund til at glædes over, at det ikke gik med hans samling, som det gik med læge Neergårds og købmand Johs. Jørgensens udmærkede samlinger, at de efter ejernes død af arvingerne solgtes til fremmede og kom bort fra den by og den egn, hvor de naturligt hørte hjemme. Og det uagtet i hvert fald Johs. Jørgensen havde udtalt, at hans samling efter hans død skulle have sin plads her.

Efter at pens. lærer Højfeldt i årene fra 1911 flere gange havde slået til lyd for oprettelse af et museum i Grenå, bestemte købmand Vogel sig i 1915 til at skænke byen hele sin samling, imod at byen påtog sig at opbevare den og skaffe et lokale, der var egnet til at rumme den. Året efter (11. juni 1916) indvarslede daværende borgmester Vogelius til et offentligt møde af interesserede fra by og omegn. Byrådet var fyldigt repræsenteret ved mødet, og på dette dannedes Djurslands Museumsforening, hvis før-

Fru Hedvig Hartmann.

Malermester E. Hartmann.

ste formand var P. Pedersen Damgård. Vogel blev kasserer og selvskrevet medlem af bestyrelsen indtil sin død.

I den gamle realskole på Lillegade stod gymnastiksalen ledig, efter at den nye mellemskole var bygget. Denne gymnastiksal indrettedes til et foreløbigt oplagssted for samlingen. Under vejledning bl.a. af museumsdirektør Jensen fra Viborg ordnedes den så godt, som lokalet kunne tillade, og 20. juni 1917 åbnedes museet for besøgende. Der er senere tilgået mange betydelige erhvervelser, dels som køb, dels som gaver. Størst af disse er en meget smuk samling, som købtes af Jacob Lerche på Eldrupgård.

Købmand Vogel, der alle sine dage omfattede museet med den allerstørste interesse, skænkede på sin 70 års fødselsdag obligationer til et beløb af 10.000 kr., som museet skulle anvende til køb af en selvstændig bygning, når beløbet med renter kunne forslå dertil.

Da nu i 1924 maler Hartmanns ejendom var til salg, vedtog bestyrelsen at købe den på den måde, at de omtalte obligationer samt deraf flydende rente deponeredes som sikkerhed for købesummen, men båndlagdes og først kommer til udbetaling, når det samlede beløb kan dække købesummen (vist nok ca. 22.000 kr.)

På den måde vil i sin tid efter giverens ønske museumsbygningen stå fuldt ud som gave fra Vogel til byen. Og med rette vil hans navn være uløseligt knyttet til museet, både som dets stifter og som dets mangeårige velynder.

Alt hvad der er bygget fra museumsbygningen ned til åen, ligger på farverens eng. Jens Røgin Jahnsen solgte i 1877 denne sammen med alt det øvrige for ca. 12.000 kr. til to Århus håndværkere H. Thorbrøgger og B. J. Møl-

Købmand Vogel.

ler. Førstnævnte var murermester og sidstnævnte tømrer. De udstykkede ejendommen i flere parceller. Det nordligste af husene på den tidligere eng byggedes i 1878 af Laurs Christensen.

Nogle år senere byggede snedker Brinch det næste, og det yderste er kun en snes år gammelt.

Apotekergård

Søndergade nr. 5 (karetmager Lyngbyes)
Matr. Nr. 132 a m.m.
- 7 (forhen Mikkel Jensens, nu fabrikant Andr. Jakobsens)
Matr. nr. 132 d m.m.

**Ældste
brandforsikring
nr. 2.**

Disse to ejendomme hørte oprindeligt sammen til en stor gård, der har huset højst forskellige virksomheder. Her var længe før 1700 byens farvergård, derpå i halvhundrede år byens apotek, senere bryggeri og maltgøreri og endelig en lille tid postgård.

Ved 1700 boede her

Eske Mortensøn Farver

og hans hustru Anna Madsdatter. Farveren døde kort efter.

Skiftet efter ham sluttede 1. december 1702. Hans sønners arvepart var 690 rdl. som af overformynderiet på tinge blev udbudt til låns mod passende sikkerhed i fast ejendom, således som det dengang var nødvendigt, når man ville have renter af sine penge og ikke gemme dem hen i strømpeskafterne.

Enken drev i en årrække efter mandens død farveriet. Den ældste søn hed Mads Eskesøn, den yngste hed Morten. Begge har vist hjulpet til i farveriet.

Der er i tingbogen bevaret en lille begivenhed fra den tid. Byfoged Blichfeld havde i 1717 ladet indstævne en del beboere i Grenå, som ikke havde taget borgerskab. Blandt disse var Mads Eskesøn Farver. Flere vidner erklærede om ham, at de vidste, at han havde tilhold hjemme hos moderen, men om han hjalp hende med farveriet, vidste de ikke. Derimod vidste de, at bemeldte Mads Eskesøn havde købt jord på Grenå Mark, som han brugte. Og da dom men faldt ... kendtes han, der var overbevist at have brugt borgerlig næring og have købt jord og ejendom til brug her inden byens frihed, pligtig at tage sit borgerskab og aflægge sin borgerlige ed, samt desuden betale sagens omkostninger med 3 rdl. ...

Den anden broder, Morten Eskesøn, var skipper og købmand. Han var tillige havnefoged, hvad man kan se i tingbogen for året 1721, da der ved retten optoges synsvidne over Grenå Havn i anledning af den store ødelæggelse, der var overgået den ved en voldsom stormflod.

Et par små retssager havde moderen imod byens kapellan eller medtjener i ordet, som han dengang benævntes. Den første gang var i 1711, den anden gang i 1714. Altså vellærde mand hr. Søren Jensen Bagge, medtjener i ordet her i Grennå Sogn, skyldte sal. Morten Eskesøns enke et ikke ubetydeligt beløb. Hun gik til sognepræsten, ærværdige hr. provst Ove Broch og lod gøre forbud mod udlevering af det lønningskorn, som tilkom kapel-

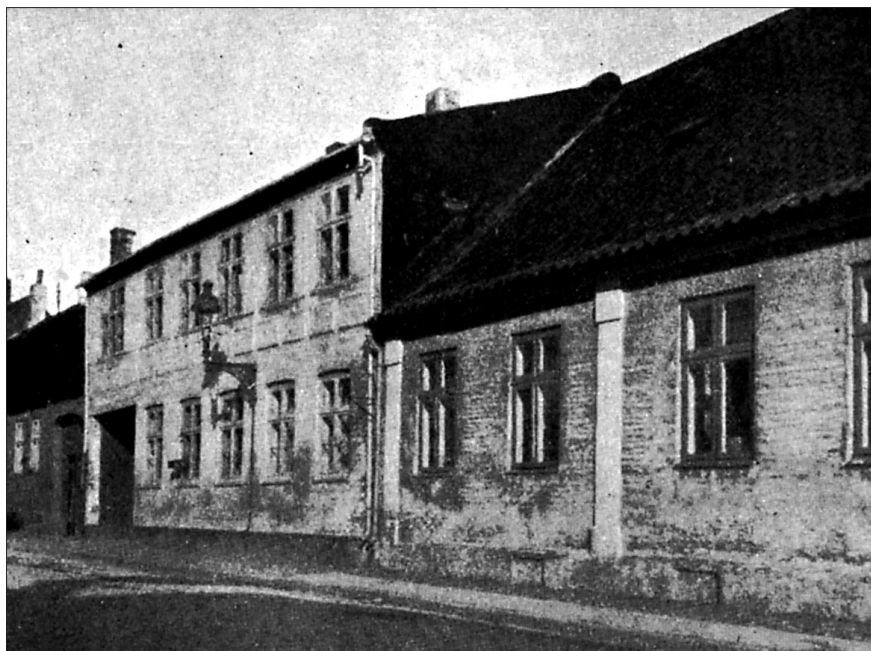
lanen for det pågældende år. Søren Bagge protesterede. Men dommen lød begge gange på, at den nævnte arrest ej var ulovlig, men burde stå ved magt, indtil en endelig dom i sagen var faldet.

Moderen døde i 1723. Dermed hørte altså rettigheden til at udøve farveri op, og den ene af brødrene, Morten Eskesøn, søgte kongen om nyt privilegium, hvilket han også fik 8. oktober 1725. I midlertid har han næppe kunnet konkurrere med Svend Pedersen, der jo naturligtvis, som oplært i København, var dygtigere i faget. Formodentlig har så Svend Pedersen givet ham en god erstatning for at opgive de nys erhvervede rettigheder, og kort tid efter fik hin af kongen eneret på farveriet i Grenå siden to farvere der på stedet sig ikke skal kunne ernære.

Moderens død gav anledning til en bitter strid mellem de to brødre om, hvad hun havde efterladt sig. Morten Eskesøn beskyldte Mads for, at han, som den, der altid havde gået hjemme hos moderen, havde stukket både sølv, værdisager og penge til side.

23. august 1723 førtes som vidne en kone, Karen Ifversdatter, som var nabo til farverens, og som havde besøgt den sal. afdøde fire uger før hendes død.

Hun forklarede, at Anna Farvers nævnte dag var kommen ind til hende

Søndergade ca. 1925.

Nr. 5 (Lyngbys port), nr. 7 (Mikkel Jensens), Nr. 9 (gartner Andersens).

og havde bedt hende følge med ind til sig. Og da vidnet spurgte hvorfor, svarede farverenken: For nu er intet inde. Da de så kom ind, lukkede hun et stort skrin op og viste vidnet en stor knude sammen bundet, som var med penge. Siden slog hun et klæde op i samme skrin og viste hende en del store og små penge, som hun bad hende om at se. Og endelig bød hun hende løfte på et stort jernbeslaget trækar, som lignede en sparebøsse, og som ovenpå havde en stor ring, og som havde lås for. Det gjorde vidnet, og farverenken sagde: Den er brav tung, der er noget at løfte på. Vidnet spurgte derpå, hvad konen havde ment med de ord Der er intet inde, hvortil farverenken svarede, at dermed havde hun ment sin ældste søn, Mads Eskesøn.

Vidnet havde den tanke, at den sal. kone ville, at hun skulle vide, hvad hun efterlod sig, thi der måtte være penge i sparebøssen, siden den stod mellem de andre penge; thi man plejer vel ikke at bevare andet end hvad godt er på et sådant sted.

Og en tjenestepige vidnede, at den sal. kone kort før sin død sagde til Morten Eskesøn, at Mads havde fået pengene bort, idet hun pegede på ham, der stod foran spejlet og ragede sig. Pigen havde også set, at Mads havde den sal. kones nøgler, nogle dage før hun døde, og at han brød krambods døren op med en økse.

Og endelig erklærede et tredje vidne, at hun havde set, at det jernomvundne kar, som havde et hul foroven til at stikke penge i, var fuldt af hele sølvpenge af specier og kroner. Den sal. kone havde tjent penge og holdt sig meget sparsommeligt så hun ikke havde haft nødig at optage af sparepengene.

Morten Eskesøn påstod derfor, at broderen måtte være ansvarlig for, hvad der havde været i huset. De værdisager, som fandtes ved skiftet efter faderens død, kunne ikke være forringet i moderens tid, men snarere forøget. Og dengang fandtes der 511 rdl. i specier, 100 rdl. i kroner, 6 gulddukater samt 10 sølvskeer mere, end der nu var tilbage.

Mads var ikke mødt, men fik alvorligt tilhold af dommeren om at møde næste tingdag. Han erklærede da, at hvis broderen ville gøre rigtighed for en gård i Lyngby, som han havde solgt, for et par stude, som byfogeden havde købt af deres moder, og for den gård på Søndergades modsatte side, som han på forhånd havde fået forud, så skulle han, Mads, nok gøre regnskab for værdigenstandene.

Da tingbogen ikke indeholder nærmere om sagen, må man gå ud fra, at de to brødre har sluttet forlig. Rimeligvis har Mads beholdt pengene. I hvert fald fik Morten begge gårdene.

Morten Eskesøn

født i Grenå, død 14. marts 1730, farverprivilegium 8. oktober 1725, trolovet 8. januar 1715 med Ellen Sørensdatter, søster til kirkeværgen David Sørensen. Hun begravet 15. januar 1754.

Morten Eskesøn, der en lille tid havde haft farverprivilegium, var ellers ski pper og købmand og tillige havnefoged. Tidligere er nævnt, at i 1721 overgik der havnen en meget alvorlig ødelæggelse. Det kan tilføjes, at i Morten Eskesøns funktionstid skete endnu en stor ulykke ved havnen, idet den i 1727 atter ødelagdes. Men da var det ikke stormflod, men derimod ildesindede personer, som forvoldte skaden.

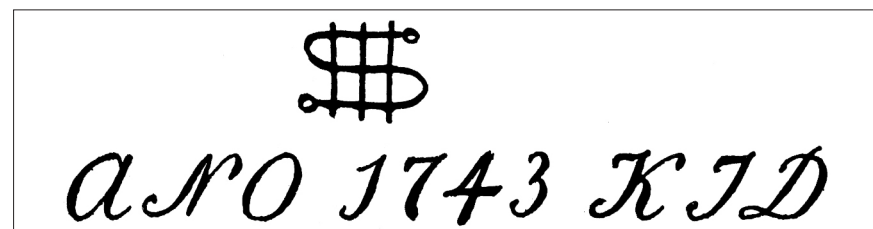
Efter Morten Farvers død i 1730 solgte enken straks gården på den anden side af gaden, men beholdt den gamle familiegård og blev boende der i en årrække. Hun døde først 1754, men allerede i 1742 solgte hun gården til Tolder Thor Nielsen.

Han var Tolder her i Grenå fra 1739 til 1755, da han døde, men beholdt kun gården her til 1747. Da afhændede han den til medtiener i ordet hr. Laurits Hviid. Det var altså byens kapellan. Men han boede i Bredstrup, da han købte gården. Om det skulle have været af mangel på passende huslejlighed i selve byen, ved jeg ikke.

Han døde allerede 2 år efter, og gården solgtes ved auktion 22. januar 1750.

Den bestod da af en 12 fags bygning til gaden og et sidehus mod nord i gården, alt selvfølgelig af bindingsværk. Foruden haveplads hørte desuden dertil en eng, nemlig et stykke af den forhen omtalte Østre Hauge, beliggende imellem de stykker, som tilhørte Svend Farver og byskriveten.

Angående gårdens alder har jeg ment, at et indmuret stykke af en portstolpe med indskriften

skulle give et fingerpeg, idet de sidste 3 bogstaver jo skulle være hustruens navn, medens mandens navn mangler. Det giver også en tydelig oplysning, men rigtignok en anden end ventet, nemlig den, at stolpen uden tvivl stammer fra genbøgården (nuværende købmand O. Sechers). Denne gård opførtes nemlig netop i 1743, og husets frue hed Karen Jensdatter. Dengang købmand Momme så nedrev den gamle toetages gård, er bjælken havnet hos genboen og er bleven indmuret i en væg der.

Køberen i 1750 var naboersken mod syd, farver Svend Albergs enke.

En af hendes sønner, Herman Ponich Alberg, havde lært apotekerfaget, og det blev ham, som nogen tid efter flyttede ind i den af moderen købte gård.

Herman Ponich Alberg

født i Grenå, døbt 13. februar 1726, søn af farver Svend Pedersen Alberg, død i Grenå 23. maj 1800, apotekerprivilegium i Grenå 5. december 1755, gift 8. juni 1759 med Johanne Lasson af Dragør, født ca. 1733, død 30. april 1795 (62 år gl.).

Der havde allerede inden Albergs tid været et apotek i Grenå. Det lå på Torvet og var grundlagt af en apoteker Steube. Men det havde kun en levetid på 6 år, så gik Steube fallit og forlod byen. Det var just i året 1750.

Om Albergs uddannelse, eksamen o.l. vides intet.

Men i 1755 ansøgte han kongen om bevilling til at oprette et apotek i Grenå, da medikamenter efter Steubes flytning måtte hentes over 6 mil borte, hvorfor det ville være til stort soulagement (d.v.s. lettelse) for Publico, om et apotek igen blev oprettet. Ansøgningen var vedlagt hans eksamensbevis, som nu ikke mere findes, og bevilgedes 5. december 1755.

Da privilegiets ordlyd ikke er uden interesse, aftrykkes det her efter tinglysningen i Grenå justitsprotokol (dog i nogen grad med nutids stavemåde).

Vi Friderich Dend Femte af Guds Nåde Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug ud j Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve udj Oldenburg og Delmenhorst Gør alle vitterligt, at eftersom Hermand Ponich Alberg af Vor Købstad Grenå udj vor Land Jylland, for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, at siden den forrige Apoteqver i bemeldte Grenå, August Ludvig Steube, ifølge Vores ham meddelte allernådigste Bestalling, forflyttede sit der hafte Apoteqve til Vor Købstad Århus, skal forbemeldte Grenå være bleven meget forlegen for Medicamenter i Henseende til, at der er over 6 Mil til nærmeste Købstæder, hvorfra samme skal hentes, så at når de ikke med en Expræsse, men med Posten forskrives, skal der gå 8 og flere Dage bort, førend de ankommer, hvor udover den syge af Mangel på betimelig Hjælp enten må crepere eller og hans Sygdom mærkelig forøges, og da han tillige med Attest fra Facultate Medicæ i Vores Kong!. Residentz Stad Kiøbenhafn haver bevist at være bleven eksamineret og dygtig befunden til at forestå et Apoteqve, så haver han derhos allerunderdanigst begæret, at Vi allernådigst ville forunde ham Privilegium på at oprette og holde et Apoteqve i ovenmeldte Grenå.

Thi haver Vi efter sådan fornævnte Hermand Ponich Albergs herom allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begæring, samt efter den fra Os elskelige Hr. Hans Friderich von Lewetzau, Ridder, Vores Kammerherre og Stiftsbefalingsmand over Århus Stift, Conference Råd og Amtmand over Havreballegårds og Stjernholms Amter, herover indsendte Erklæringer, hvoraf Vi blandt andet have erfaret, at det vil blive til store Soulagement for Publico, dersom der igen blev oprettet et Apoteqve i Grenå, allernådigst beskikket og forordnet, så og hermed beskikker og forordner forbe-

meldte Hermand Ponich Alberg til at være Apoteqver udj merbemeldte Vor Købstad Grenå.

Thi skal han være Os som sin absolute og Souveraine Arve Konge og Herre, huld og tro, Vores og Vores Kongelige Arvehusets Gavn og Bedste søge, vide og ramme, Skade og Fordærv af yderste Magt, Evne og Formue hindre, forekomme og afværge. I Særdeleshed skal han tilforpligtet være et forsvarligt Apoteqve i Grenå at indrette og holde, så og altid i Forråd have gode, friske og u-stralfelige Medikamenter og andre Varer, som hos et u-stralfeligt Apoteqve bør findes, og sig de om Apoteqver allernådigst udgangne Forordninger, samt den anbefalede Takst i alle Måder at rette, Til hvilken Ende det skal være de i Århus Stift værende Medici tilladt ved deres Ankomst i Nærværelsen (?) af Grenå at besøge dette Apoteqve for at erkynlige sig såvel om Varernes Bonite, som hvorledes den anordnede Takst med dens Betaling varder efterlevet.

Og skal han ellers i det øvrige sig således skikke og forholde, som han agter at ansvare og bekendt være, efter den Ed han Os derpå aller underdanigst gjort og aflagt haver.

Hvorimod han må nyde på hans Apoteqve hvad Priviiegier og Friheder, som bemeldte Apoteqver Forordning hannem i så Måde tillader, hvorved Byfogeden i Grenå, som nu er og ellers efterkommende vorder hannem i alle Måder ved børiligen haver at håndhæve og forsvare.

Forbydende alle og enhver herimod, eftersom forskrevet står at handle eller udj nogen Måde Forfang at gøre under Vor Hyldest og Nåde.

Givet på Vort Slot Christiansborg udj Vores Kongl. Residentz Stad Khafn. den Ste Decembris Ao. 1755.

Under Vor Kongl. Hånd og Signet Friderich R.

(L. S.)

Alberg indrettede så sit apotek i ejendommen, som foreløbig tilhørte moderen, og som hun først solgte til ham i 1760. I datidens svulstige stil begynder det således: Skiøde ... fra Anna Hermans Datter Ponich, afg. Sal. Svend Pedersen Albergs fordum privilegiet Farver, boende i Grenå, til min elskelige og kiere Søn Herman Ponich Alberg, Privilegeret Apotheqver i Greenåe på en mig tilhørende Gård o.s.v.

Her var så byens apotek i det næste halve århundrede. Omtrent samtidig købte Alberg af naboen ud mod Kannikestræde, kordegn Borup, et stort stykke haveplads, således at hans grund nu strakte sig er godt stykke ud mod øst bag haverne i Kannikestræde.

Den store have gav for resten nogle år senere anledning til bekymring nok, eftersom justitsprotokollen udviser, at der på bytinget oplæses en plakat fra apotekeren, som går ud på, at der udj hans og hans moders, Madm. Albergs, Hauger bliver lagt selvskud samt ræve- og andre sakse, siden det skal være befunden) at tyvagtige mennesker derudj haver gang om natten

Søndergade nr. 5, Lyngbyes gård, set fra haven.

og derfor tjener det sådanne til advarsel, at de kan takke sig selv om dem da nogen skade vederfares.

Apotekeren var altså mere moderat end provst Ove Broch en del år i forvejen havde været, idet han for frugttveri i præstegårdens have fik en mand tiltalt og dømt til kagstrygning (d.v.s. offentlig piskning på Torvet).

En anden lille retssag er bevaret i justitsprotokollen. I efteråret 1764 var apotekeren og hans broder kørende til havnen efter nogle varer, som skulle sættes i land og opkøres. Der traf de Jørgen Winther, der var søn af en af byens købmænd og selv skipper, og som flere gange havde været tiltalt for brutalitet og voldsomhed. Han overfaldt dem både med skældsord og vold og borttog et par af apotekerens fustager med varer, idet han sagde, at han tog fustagerne på kongens vegne, da de indeholdt kontrabande.

Sagen ordnedes dog på en meget lempelig måde med en undskyldning og bøde fra voldsmandens side.

Om apotekerens indtægter i de dage kan man ikke få oplysning gennem skattelisterne. De viser nemlig, at han slet ingen skat betalte af brug og næring, men kun 20 sk. i vægterpenge og 18 sk. i sprøjteskat, hvilket var en pligt henholdsvis for alle indbyggere og for alle husejere. Det må alt så åbenbart have været indbefattet i de friheder som apotekerforordningen hannem tillader, at han var fritaget for at svare borgerlig skat.

Alberg var gift med Johanne Lasson fra Dragør. De havde kun én søn,

Svend Henrik Alberg, som havde lært købmandshandelen og bl.a. opholdt sig forskellige steder i udlandet. I 1796 ansøgte faderen om, at sønnen, skønt ikke farmaceut, måtte beholde apoteket efter hans død, hvilket også blev bevilget, dog med nogle forbehold. Og i 1799 oprettedes så en Fledføringskontrakt imellem dem, som gik ud på, at sønnen skulle overtage gården og alt, hvad dertil hørte, ligesom apotek og privilegium, blot imod at svare faderen, der nu var enkemand, føde, klæder og ophold i resten af hans levetid. Dog således, at hvis de ikke kunne enes, og faderen ønskede at flytte derfra, så skulle der udbetales ham 1500 rdl. for gården.

Svend Henrik Alberg

født i Grenå (døbt) 13. juli 1760. Død i Grenå 23. april 1801, gift 1) Cornelia Barbara v. d. Rippen, født ca. 1769, død i Grenå (i barselseng) 17. juli 1799 (30 år gl.), gift 2) 23. oktober 1799 Kathrine Møller, født i Grenå 1774, døbt 14. oktober s. å., død 23. februar 1804 (29 år 4½ md. gl.)

Som foran omtalt søgte faderen i 1796 kongen om tilladelse til, at hans eneste søn og arving, Svend Henrik Alberg, efter hans død måtte beholde apotekerprivilegiet som arv og ejendom imod at holde en duelig provisor. Sønnen og hans hustru boede da hos faderen. I ansøgningen meddeler faderen, at de gik ham til hænde i hans alderdom og skrøbelighed, og han meddeler om sønnen, at han er oplært og har anvendt sin tid ved handelen, hvorved han hidtil ikkun har gjort liden lykke på andre hans opholdssteder, til sidst i Amsterdam i Holland ... Dog er han ikke heller aldeles ukyndig i det, som hører til et apotek, da han har lært latin i sin ungdom, allerede forstår recepter, lægger sig daglig efter ved min undervisning at lære mere og mere og er mig således endog i mine forretninger til megen hjælp og nytte. Collegium medicum anbefalede ansøgningen, idet det dog forment, at det var bedst, om den unge Alberg i et års tid tjente i et af de store apoteker i København og hørte forelæsninger for derefter at absolvere eksamen, uden hvilken publikum ikke havde den fornødne sikkerhed i en så vigtig sag.

Bevillingen, der udstedtes 29. april, stiller ikke denne fordring, men tillader ham at fortsætte apoteket efter faderens død imod at lade det bestyre af en provisor, som har bedste Karakter. Som hans provisor (apoteker-svend) nævnes i folketællingslisten for år 1801 Christian Albert Sadowlin, der tidligere havde været apoteker i Vejle.

Det er ejendommeligt nok at se, at uagtet unge Alberg således faktisk var ejer af apoteket, så benævnes han stadig købmand Alberg.

Hans første hustru var just død, da han overtog apoteket.

Han giftede sig tre måneder efter med sin genboerske, Kathrine Møller, der også lige var bleven enke, idet hendes mand, købmand Søren Juel, var død efter et kortvarigt ægteskab. Men også hendes andet ægteskab blev af kort varighed, idet S. H. Alberg døde i 1801, året efter faderen, og arvingerne solgte så apoteket til Christian Anton Dahl, med hvem iøvrigt unge

Søndergade nr. 5. Den gamle Apotekergård, nu Lyngbyes.

Alberg selv straks efter faderens død havde sluttet kontrakt om salget.

S. H. Alberg havde siddet i uskiftet bo efter sin første hustrus død. Samfrændeskifte fandt nu sted i 1801. Boet ejede Stervbogården, 67 fag hus, der behøver en del reparation, takseret til brandassurance 3.440 rdl., men nu vurderet til 1000 rdl. Desuden et par småhuse, et på Storegade og et på Østergade. Til arvingerne, d.v.s. enken og en umyndig datter bliver til deling 3.282 rdl. 4 sk.

Ovennævnte datter, Johanne Marie Alberg, oprettede senere ved testamente af 18. januar 1825 et legat med en kapital på 1.961 rdl. 74 sk., hvis renter tildeles to trængende enker eller piger af embeds- eller borgerstanden. Hun døde 19. marts 1835.

Den nye apoteker, C. A. Dahl, der havde købt gården med apotek og inventar for 2.900 rdl., har åbenbart ikke været helt tilfreds med lokalerne i den gamle gård. Han købte efter 3 års forløb en ejendom på Torvet af Søren Langballes enke og flyttede apoteket derop, efter at han havde moderniseret bygningen. Da apoteker Dahls virke altså i hovedsagen faldt i det nye apotek, vil han blive omtalt der. Gården på Søndergade bortsolgte han straks til bødker Johan Hansen, der havde boet længere oppe på gaden (hvor nu Skandinavien), og hvis gård han tog i bytte for en del af købesummen, der skulle udgøre 600 rdl.

Søndergade nr. 5. Det gamle Apotek, set fra gården ca. 1920.

Johan Hendrik Hansen

født 1779, begravet 19. maj 1841, gift med Maren Sørensdatter, enke efter Søren Sørensen Bødker i Grenå. Hun født 1755, begravet 6. april 1836.

Bødker Johan Hansen var kommen til enken som svend efter mandens død, havde kort efter giftet sig med hende, der var næsten 25 år ældre end han, og var således kommen i besiddelse af gård og forretning.

Men Hansen havde større planer end at være bødker. Han havde lyst til at handle og forstod sig på at gøre forretninger og tjene derved. Gennem en række køb erhvervede han i en årrække så meget af byens jord, at han var den aller største avlsbruger i byen, og ved udskiftningen i 1835 var han i besiddelse af ca. 4 tdr. hartkorn, foruden at han ejede Borholms engen udenfor Sønderbro og en del af Tukæret.

I 1827 købte han af sin genboerske, Thomas Brochs enke, købmandsgården lige over for (altså nuv. O. Sechers), senere købte han en gård på Nørregade (hvor nu Fattiggården), en gård på Storegade (nu skorstensfejer Sørensens), agent Møllers Pakhus ved Grenå Strand, andel i et skib ved havnen m.m. Desuden begyndte han at drive omfattende kornhandel, indrettede i sidebygningen i gården en maltkølle, hvoraf der endnu er rester tilbage. Han nøjedes ikke med at tilberede malt for folk, men indrettede selv et bryggeri og blev, kort sagt, en af byens større forretningsmænd. Han

kaldtes nu ikke længere bødker, men købmand eller brygger.

Gården så dengang ikke så lidt anderledes ud end nu, hvor dens forside er mishandlet på forskellig vis. Dengang var der ingen port i nuværende Lyngbyes Gård. De smukke vinduer med de små ruder, der nu er flyttet ind til gårdsiden, sad dengang ud til gaden. Huset var bindingsværk, hvad det iøvrigt er endnu, kun at dette er beklædt med puds og oliemalet, således at det ser ud som grundmur. Indkørselen var ad den port, som senere blev Mikkel Jensens, og Jensens hus var lade- og avlsbygning, selvfølgelig kun i én etage, og var forsynet med luger ud mod gaden. Afdøde Vilhelm Sørensen har fortalt mig, at hans fader, Søren Clausen, efter at han i 6 år havde været soldat i København, kom til Hansen som bryggerkarl og var der i en del år, indtil han flyttede ned til kancelliråd Tolstrup.

Hansen døde i 1841, hans næsten 25 år ældre hustru nogle år før. De havde ingen børn selv, men derimod havde hustruen en søn af første ægteskab, Søren Schmidt, der blev købmand i Grenå, og om hvem nedenfor vil blive fortalt. Denne Schmidt havde en datter, der var født udenfor ægteskab og medens Schmidt endnu var i den allergrønneste ungdom. Hun hed Martha Øllegård Schmidt og var opdraget hjemme hos bedsteforældrene. Hun var deres øjsten og arvede senere hovedparten af deres formue.

Men var brygger Hansen således en velstående og indflydelsesrig mand, så var han samtidig en mand, som man snakkede om. Man sagde, at han snød folk, der skulle have gjort malt hos ham, ved at give dem for lidt malt tilbage for byggen. Han havde dobbelt bund i sine kornmål o.s.v. Og da han var død, havde folk travlt med at berette om spøgeri i den gamle gård. Faktisk var der endnu halvhundrede år efter hans død folk her i byen, som fuldt og fast troede på, at det spøgede dernede.

Pigerne kunne sidde inde hos jfr. Schmidt i stuen. Så kunne der lyde et rabalder, som om alle tallerkenerne i tinrækken faldt ned og knustes. Men når de så kom ud i køkkenet, var alt som det skulle være, og intet var at se.

Der hørtes ofte en underlig knagen og banken, og folkene dernede vidste så nok, at nu var han atter på spil.

Dengang var hjørneejendommen mod Kannikegade ikke bygget, men der lå en stor plads, Jfr. Schmidts Tømmerplads, bagved hvilken man kunne se gavlen af sidebygningen, hvori der var en lem. Den kunne ikke lukkes, men stod altid og klaprede, og folk, især børn, turde ikke gå der forbi om aftenen, fordi man da, navnlig når det var måneskin, kunne se købmanden stige ud gennem lugen med kornskæppen under armen. Andre sagde, at det var sit eget hovede, han havde under armen, men ihvert fald var man enige om, at han gik igen, og at det var, fordi han ikke kunne få fred på grund af, at han havde snydt folk, mens han levede.

En endnu levende dame her i byen, hvis bedstemoder, Mutter Broe, boede i et af de første huse i Kannikegade, har fortalt, hvorledes hun som Barn - som så mange andre - tydelig mente at have set bryggeren komme

Søndergade nr. 7. Mikkel Jensens Gård. Personerne er Kaiser, Mikkel Jensen, Graff.

ud af lugen, og at hun kun med frygt og bæven gik der forbi.

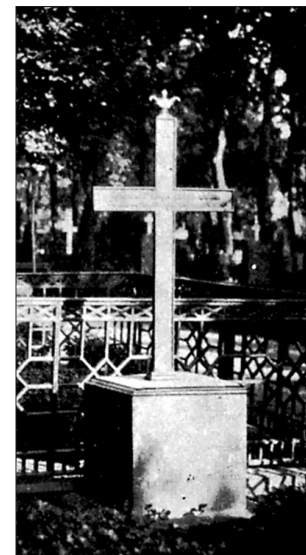
Brygger Hansen havde ved testamente (1842) indsat sine to plejebørn, den før nævnte jfr. Martha Schmidt og den meget yngre, Johan Andersen, til sine universalarvinger. De arvede altså hele den store kontante formue, bygningerne og jorderne. Denne Johan Andersen, der senere blev købmand i Århus, nævnes i folketællingslisten for 1834 som 12-årig plejesøn i huset, ligesom Martha Schmidt kaldes plejedatter. Han er muligvis barnebarn ligesom hun.

De delte arven således, at jfr. Schmidt fik begge gårdene på Søndergade samt de udstrakte jorder på Grenå Mark, medens Andersen fik kontanter.

Jfr. Schmidt var en særdeles dygtig kvinde, og stod selv for den store husholdning. Til jordernes drift holdt hun dog en bestyrer, i mange år Anders Andersen, der var gift med enken efter den førnævnte Søren Clausen og altså stedfader til Vilh. Sørensen. Og først, da hun blev højt op i årene, forpagtede hun avlsbruget ud til Andersen.

Købmandsgården Søndergade nr. 6 (nu O. Sechers) solgte jfr. Schmidt senere til købmand Emborg og engen, hvor nu konsul Sechers Have ligger, til ritmester Gether, dog med det udtrykkelige forbehold, at hun for livstid skulle have ret til at færdes derover.

Det vil være naturligt på dette sted at indflette en omtale af hendes fader, den før omtalte S. Schmidt, idet han, efter at have boet og ejet gård ad-

Kjøbmand J. Hansen født 1779 død 1841 og hustru Maren Sørensdatter født 1755 død 1836. Erkiendtlighed og Taknemlighed satte dem dette Minde.

skillige steder i byen, endte sine dage hernede hos datteren.

Søren Jacobsen Schmidt

født ca. 1787, død 9. august 1863 (76 år gl.). Købmandsborgerskab 30. december 1813. Postmester i Grenå 6. maj 1837-1. oktober 1851. Kæmner i en snes år fra 1822. Kirkevæрге 1828-2. oktober 1854. Forligskommissær, dbm. kancelliråd 1. januar 1859. Gift 15. marts 1816 med Mariane Nielsdatter Ramshardt født Schou. Hun havde tidligere været gift med bogbinder Frantz Ramshardt. Hun født ca. 1778, død 30. maj 1845.

Jeg må først indskyde den bemærkning, at det er underligt, at postmesterens efternavn er Jacobsen Schmidt, da han er søn af Søren Sørensen Bødker. Han kaldes da også ved folketællingen i 1801 for Søren Sørensen. Af hvad årsag han så senere har tillagt sig navnene Jacobsen Schmidt, ved jeg ikke.

Schmidt begyndte som købmand ved nytårstid 1814 i en ejendom på Storegade, som han lige havde købt, og som forresten havde tilhørt hans kones første mand, forinden hun blev skilt fra denne. Det var den gård, som senere blev Holstvig. Her boede Schmidt i en lang række år, en snes eller mere.

Senere købte han flere andre ejendomme, bl.a. Lillegade nr. 47 (nu købmand Nørgårds) og Storegade nr. 6 (nu Sparekassen).

Han var en særdeles dygtig mand, der ret snart fik flere offentlige hverv. Han var kæmner i en snes år fra 1822, desuden forligskommissær og kirkevæрге. Det er ikke uden interesse at læse den karakteristik, som kirkeinspektionen gav Schmidt, da den indstillede ham til bestillingen som kirkevæрге. Det fremhæves først, hvor besværlig stillingen er formedelst opkrævning af de mange afgifter, der fordrede en rigelig del af en mands omsorg og tid. Og der tilføjes: Ved få kirker er dette arbejde så besværligt som ved denne bys kirke. Foruden afgift af stolestader, ved bryllup og ligbegængelse, af tiendekornet, som her er udstykket i mangfoldige parceller, hvoraf en stor del tilhører beboerne i de omliggende 3 sogne, haves indtægt af og opsyn med en del kirkejorder, som bortlejes

Vi kender kun én mand, som fuldkommen kan fylde denne plads, og som i enhver henseende kan være for kirken, hvad han som værge bør være, nemlig købmand Schmidt, hvis dueligheid vi have havt tilstrækkelig lejlighed til at overbevise os om, da han i flere år til fuldkommen tilfredshed har været regnskabsfører ved skole og fattigvæsen. Men da han forestår flere offentlige bestillinger som forligelsescommissair, kærner og stempel-papirsforhandler, tillader lovgivningen os ikke at bringe ham i forslag til også at overtage kirkeværgeregnskabet uden hans samtykke, hvilket han ej har været uvillig til at meddele, dog under den betingelse, at der måtte tillægges ham en billig godtgørelse af kirkens midler for hans arbejde. Da manden er os nøje bekendt som duelig, redelig og vederhæftig, og vi er af den formening, at kirken ved at udrede en billig godtgørelse, dog vil gøre bedre regning end ved, uden bekostning, at erholde en værge, som besad hine egenskaber i ringere grad, tillader vi os at foreslå en årlig godtgørelse til bemeldte købmand Schmidt af 25 til 30 rdl. sølv. Kirkeinspektionen bestod af byfoged Ågård og provst Fugl. Og det er jo intet under, at den efter en sådan anbefaling fik indstillingen sanktioneret, og at der fastsattes et årligt vederlag på 25 rdl. Bestillingen beholdt Schmidt til 1854.

Senere blev Schmidt postmester. Dette embede havde fra begyndelsen været knyttet til byfogedembedet, men udskiltes i 1837, og den første selvstændige postmester blev Schmidt.

Embedets ringe indkomster bevirkede, at det selvfølgelig endnu kun kunne blive en biindtægt. Nogen selvstændig postgård var der naturligvis heller ikke. Formentlig har Schmidt benyttet en stue ved siden af sin butik til postkontor. Senere flyttedes det over på den modsatte side af gaden til en ejendom, som Schmidt ejede der og som lå, hvor nu Sparekassen ligger. Endelig averterede Schmidt i Grenå Avis 1850, at fra 11. april flyttedes postkontoret til jfr. Schmidts ejendom på Søndergade. Der blev det de sidste år af hans tid. I 1852 gik det over på andre hænder. Schmidt var vist ikke elsket som postmester. Som så mange andre embedsmænd i de tider var han brøsig og buldrende overfor publikum, og folk sagde, at han snød dem med de ret indviklede og for mange ukendte takster for pakker.

Jeg har hørt fortælle et eksempel. En tysk født murermester Wendt, der var særlig opbragt over de formentlig forhøje takster, som postmesteren krævede, gik ned til ham og afleverede følgende Salve: Wenn du kano narren und beskoffen (?) din dykken, fetten Kæltring, dann wirst du got. Det skulle altså betyde så meget som: Når du kan narre og bedrage, din tykke,

Postmester S. Schmidt.

fede kæltring, så er du godt tilfreds. Det har dog sikkert været en ubeføjet beskyldning.

Et mere begrundet angreb rettedes på Schmidt, fordi han i sin høje alderdom lod sig genvælge til medlem af forligskommissionen. I april 1861 skulle kommunalbestyrelsen vælge nyt medlem til denne. En del borgere havde foreslået cand. phil. lærer Hansen at søge stillingen og arbejdede for hans valg. Men i kommunalbestyrelsens møde anbefalede byfoged Nye-borg kraftigt at genvælge Schmidt, og der blev flertal derfor.

I den anledning rykkede en anonym indsender T. frem med en overmåde ond artikel, rettet både mod byfoged Nye-borg og mod Schmidt. (Man mente, at indsenderen var den nye postmester Skjerbæk, som var almindelig kendt for sin giftige pen). Han fremhævede, at Hansens retliniede karakter havde vundet udelt agtelse hos alle dem, i hvis øjne dygtighed og dannelse gjaldt mere end nogle, måske endogså simpelt nok erhvervede grunker, og retskaffenhed mere end tiltiggede titler og bånd ...

Men de herrer borgerrepræsentanters vilje sidder i hr. justitsråd Nye-borgs lomme

Med bemærkningen om titler og bånd hentydede indsenderen til, at Schmidt, der var dannebrogsmænd og kammerråd, få år før var blevet cancelliråd.

Selvfølgelig var det et angreb, som skød langt over målet, og som også tilbagevistes i næste nummer af avisen, bl.a. af en af borgerrepræsentanterne, forvalter Bruhn, som hævdede, at det var simpel retfærdigbedsfølelse, der havde drevet ham til at stemme for genvalg, i stedet for på den i sit fag udmærkede, men heri ganske ukyndige cand. phil. Hansen. Men han tilføjede selv om jeg personlig kunne have ønsket, at Schmidt under hensyn til sin alder og skrøbelighed selv havde trukket sin ansøgning tilbage.

Nogen oprejsning fik gamle Schmidt dog, idet der ved en festspisning i klubben Fremtiden holdtes en meget hjertelig tale for ham som ældste tilstedeværende medlem.

At Schmidt i sine yngre år ikke selv har været bange for at anvende skrappe og overlegne udtalelser om andre, viser hans angreb på ligningskommissionen i 1838, hvor han udtaler sig meget nedsættende og hånligt om dens medlemmers kompetence.

9. august 1863 døde cancelliråd Schmidt i en alder af 76 år. I Århus Stiftstidende skrev en lokal indsender en overmåde rosende nekrolog om ham. Folk mente, at det var den unge fuldmægtig T. Møller. Det gav atter anledning til en yderst giftig artikel i Grenå Avis, vist nok af samme forfatter som før nævnt, dog under et andet mærke.

Indsenderen betoner, at nu er Schmidt død, og derfor bør han ikke angribes mere. Men hvis forfatteren ikke har kendt ham bedre, end al hans ros lader formode, så er han en Per Næsvis og flynder, der selv er uvidende om det, han skriver om? ... Men muligvis spekulerer han i én eller flere af

de bestillinger, der ere bleve ledige ved Schmidts død, ja måske endogså i noget, der endnu er federe end disse. Personen, der er velkendt her i byen, går under det interessante og betydningsfulde navn Perpendikelen.

En mere infam artikel har næppe nogensinde været indrykket i Grenå Avis, og egentlig karakteriserer den mere sin forfatter end den eller de to, som den angriber.

Postmester Schmidt havde mangfoldige år forinden på rent juridisk vis lyst datteren i kuld og køn, således at hun efter hans død optrådte som hans arving. Han havde i sit Ægteskab haft to sønner, der begge i kirkebogen ved deres konfirmation anføres som ualmindelig godt begavede og ualmindelig flinke. Men de var vist nok begge døde længe forinden faderen.

Martha Dorthea Øllegaard Schmidt var født 19. januar 1807 (på Gravstenen står fejlagtig 1808). Hun havde vistnok al sin tid været Plejebarn hos bedsteforældrene. Martha Schmidt var en godt begavet kvinde og kendt overalt i den lille by. Hun var på talefod med alle og elskede at høre bynyt. Naboen, farver Jahnsen, gjorde visit hos hende hver formiddag og sammen drøftede de så alt, hvad der passerede i staden.

Det fortælles om hende, at hun i tordenvej beherskedes af en rent fabelagtig angst, og at hun oppe på loftet havde ladet indrette et lille

rum, der var helt beklædt med jernplader og ganske tæt og mørkt. Derhen tyede hun, når det blev tordenvej. Andre siger, at rummet var i kælder.

Jfr. Schmidt havde hos sig et ungt menneske, som hun havde raget til sig som plejebarn. Om det var en slægting, ved jeg ikke. Han hed Ivar Faurschou og lærte købmandshandel hos Lund oppe på Torvet. Det var ham, som averterede Jfr. Schmidts død, og han begyndte meget betegnende meddelelsen således: Min kjære velgjørerinde o.s.v. Han og den tidligere om talte Joh.

Martha Dorthea Øllegaard Schmidt,
født 1808 død 1874
Rejst af venlige og taknemmelige efterlevende.

Jfr. Schmidt.

Andersen var hendes hovedarvinger, men desuden havde hun i sit testamente betænkt en del af sine venner. Og de tjenestefolk, som havde været hos hende i længere tid, fik 500 rdl. hver.

Efter jfr. Schmidts død 25. november 1874 købtes gården af prokurator Møller, som i mange år havde boet i pension hos hende og haft et par værelser til leje. Det fortælles, at da man efter jfr. Schmidts begravelse sad ved middagsbordet i Salen, den store stue i gavlen, som vendte vinduet ud til Tømmerpladsen, så hørtes et meget tydeligt og skarpt knæk, som om en af ruderne sprang i stykker.

Prokurator Møller, der selvfølgelig var med til middagen, og som kendte spøgelseshistorierne ud og ind, vendte sig med forfærdelse malet i ansigtet om med et sæt og udbrød: Så, ret som om han havde sine tanker derved.

Frederik Theodor Møller

født 18. april 1834 i København, hvor faderen var toldkasserer, død i København 22. december 1902, ex. jur. 1851 (1. karakter), prøveprokurator i Grenå 20. juni 1864, direktør i Spare-, Låne- og Diskonto-Institutet 1881-99. Kommunal revisor, forlod Grenå i 1899.

Prokurator Møller havde, som det fremgår af foregående, været bosiddende i den gamle gård i en længere årrække. Han var kommen til Grenå i halvtredserne som fuldmægtig hos by- og herredsfoged Nyeborg. Denne boede og havde kontor lige overfor, så det er faldet ganske naturligt, at Møller lejede sig ind netop hos Schmidts. De ord, som står i hin omtalte onskabsfulde artikel, at han muligvis spekulerer i noget, der er endnu federe end kancelliråd Schmidts bestillinger skal formentlig antyde, at han gjorde kur til den langt ældre jfr. Schmidt. Det er dog vist kun en onskabsfuldhed, som savner ethvert grundlag.

Af skattelisterne ses, at Møllers løn på herredskontoret har været overmåde lille. En del år eftersøgte og fik han derfor bevilling til at procedere på prøve ved underretterne i Randers Amt - med bopæl i Grenå og begyndte september 1864 sin prokuratorvirksomhed. Prokurator Møller var en særdeles forsigtig og præcis mand, som snart vandt almindelig tillid.

Prokurator F. T. Møller
(f. 1834, d. 1902).

Han kom ret hurtigt ind i repræsentantskabet for byens daværende eneste pengeinstitut Spare-, Låne- og Diskonto-Institutet for Grenå og Omegn (nu Sparekassen), hvor konsul Koch var direktør og prokurator Lunøe bogholder og den egentlige leder. Og da hans tidligere chef, byfoged Nyeborg, i 1878 forlod Grenå, rykkede Møller ind i hans plads og blev formand i repræsentantskabet for så i 1881 at blive konsul Kochs efterfølger som direktør. Denne stilling beholdt Møller til 1899, da han flyttede fra byen. Det er meget betegnende, at Møller i en årrække var valgt til kommunal revisor.

Det øgenavn perpendikelen, som i hin artikel ganske ugenert anvendtes om ham, beholdt han alle sine dage. Det var i og for sig ikke noget dårligt navn, men karakteriserer manden både i godt og ondt. Han var punktlig og nøjagtig som et urværk og præcis i al sin færden. Han passede sin virksomhed med største samvittighedsfuldhed, og folk tog ikke fejl af, hvor de havde ham.

Men han var samtidig pedant indtil det utrolige, og mange historier cirkulerede om, hvor rent fabelagtig formel han kunne være i sit daglige og huslige liv. Han var i al sin færd så stiv og ubevægelig og i det ydre blottet for følelse, at hint øgenavn var ganske træffende i al sin respektløshed. Selvfølgelig var han inkarneret pebersvend.

Møller optrådte altid i sort diplomatfrakke og høj sort hat, lige meget om det var helligdag eller søgn, så folk kunne ikke undgå at lægge mærke til ham.

I 1899 afhændede Møller sin sagførervirksomhed, fratrådte som direktør i Sparekassen og trak sig tilbage som ejer af en meget stor formue. Han flyttede til København fulgt af sin mangeårige, trofaste husholderske, Pouline Sørensen, og her levede han sine sidste år. Han omkom ved et ulykkestilfælde lige kort før julen 1902, i det han fik et lidebefindende i sit badeværelse og druknede i badekarret, inden nogen kunne finde hans fraværelse påfaldende og komme ham til hjælp.

Prokurator Møllers liv her i Grenå har i fremtrædende grad været knyttet til denne plet. Ganske vist solgte han i 1879 gården og flyttede ud på Østergade, hvor han havde købt den gamle postgård efter Skjerbæks død. Men to år efter tilbagekøbte han den nordlige del af grunden, nemlig jfr. Schmidts Tømmerplads, og opførte der et hus, hvor han boede den sidste snes år. Det er nabohuset til gården her, altså det, som nu ejes af sadelmager Greve.

Vi vender tilbage til 1874, da jfr. Schmidt var død og Prokuratøren købte hendes gård.

Hattemager J. H. Møller.

Han delte den ret snart i 3 parceller, som han derpå afhændede.

1) Den sydligste del, Søndergade 7 (matr. nr. 132 d), altså ladebygningen med tilliggende gård og have solgtes i 1877 til avlsbruger Mikkel Jensen, der omdannede laden til beboelseshus og senere satte en etage på dette. Hans enke solgte i 1917 til købmand Christopher Vogel, denne senere til entreprenør Rasmussen, og endelig forandrede det hele komplet udseende ved, at fabrikant Andr. Jakobsen i 1926 nedrev alt det gamle og indrettede en moderne bilforretning på grunden.

2) Den nordlige parcel, Søndergade 3, hjørnet af Kannikegade (matr. nr. 132 c m.m.) solgtes i 1876 til købmand Momme og vil senere blive omtalt.

3) Og selve hovedparcellen, Søndergade 5, (matr. nr. 132 a) solgtes i 1879 til hattemager J. H. Møller.

Johan Henrik Møller

født i Grenå 18. januar 1825, død 14. november 1890, gift 14. november 1851 Kirstine Marie Jacobsen fra Øksenmølle, født 1823, død 6. marts 1898.

Faderen, hattemager Svend Møller, var kommen hertil fra Randers og havde i sin tid været bomforpagter ved Bomhuset ved Sønderbro, vist nok den sidste før bompengenes ophævelse med udgangen af året 1859.

Hattemageren, der var broder til guldsmed Møller, var en af sin tids ansete håndværkere. Møller var en lille tid Håndværkerforeningens formand. Han forandrede adskilligt om på den gamle gård. Bl.a. flyttede han de smårudede vinduer, der oprindeligt sad i facaden, om til gårdsiden og indrettede butikker. En datter var gift med redaktør Jacob Skjødsholm.

Efter Møllers død beholdt enken gården et par år og afhændede den derpå i 1894 til karetmager Anders Lyngbye, hvis enke ejer den endnu. A. Lyngbye var af gammel Grenåslægt, søn af barber Christian Lyngbye på Østergade.

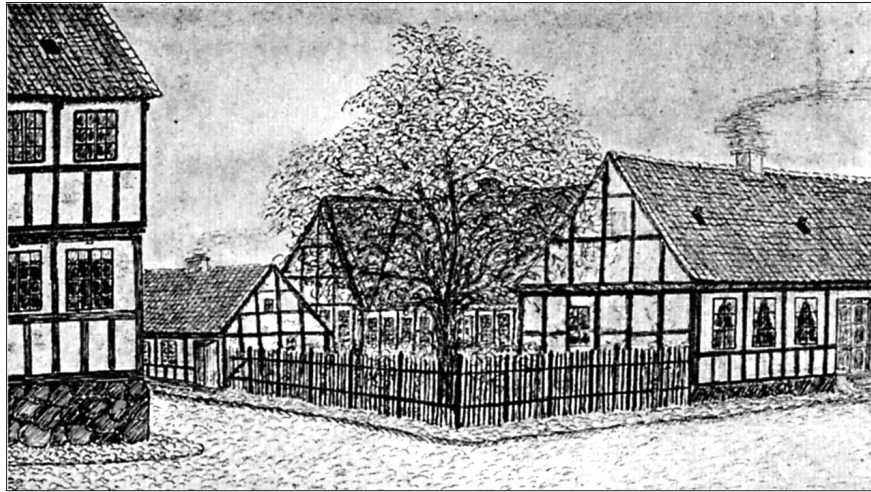
Jfr. Schmidts Tømmerplads

Søndergade 3, nu sadelmager Greves (matr. nr. 132 c m.m.).

Uden at komme nærmere ind på denne nyere bygnings historie, skal blot med et par ord oplyses lidt om selve grunden. Den er sammenkøbt af flere småstykker fra naboejendommen i Kannikegade foruden selve hjørnet.

For halvandet århundrede siden lå her en lille bygning. Den havde i lange tider hørt til købmandsgården mod nord, altså nuværende køb-

Karetmager Anders Lyngbye.

Jfr. Schmidts »Tømmerplads« på hjørnet af Kannikegade og Søndergade efter en tegning (ca. 1870).

mand Skovs, og fulgte med ved dens ejerskifter. Huset var nedrevet før brandtaksationen i 1801. Grunden ejedes kort efter af købmand Thomas Broch, efter hvem den kom til købmand Hansen, således som før er omtalt. Den lå hen som en forholdsvis ubenyttet plads, der kaldtes »Jfr. Schmidts Tømmerplads«, og var omgivet af et højt stakit. Midt på den voksede et kæmpestort Lindetræ, efter gamle folks beretning det største træ i byen.

Denne plads solgte prokurator Møller, som førnævnt, i 1876 til konsul Momme. Det var vistnok hans mening at bygge et pakhús her. Da Momme senere fik andre planer, solgte han igen pladsen til Møller, som i 1881 byggede det nuværende røde hus, hvor han boede til han forlod byen. Han solgte det da til sagfører A. Andersen. En lang tid var det beboet af nuværende sparekassedirektør, cand. jur. C. Faber. I 1912 købtes det af sadelmager Greve.

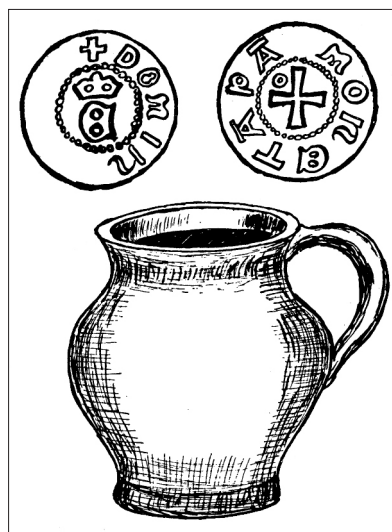
Søndergade nr. 1

Matr. nr. 141a og m.

Ældste
brandforsikring
nr. 3

Købmand Skovs Gård er byens betydeligste bygning fra ældre tid og omtrent den eneste, som er bevaret i nogenlunde uforandret skikkelse. Det er en gård, som må fylde enhver elsker af god, gammel bygningskunst med glæde. Den findes afbildet i Hauch Fausbølls Stamtavle over Slægten Winding fra Vestervig og i det store, smukke pragtværk af Kr. Kongstad Den gamle Købstad (1926), desuden naturligtvis i næsten alle topografiske skrifter om Grenå.

Det nøjagtige årstal for dens opførelse er det desværre umuligt at opgive. Der findes i kælderen indsat som støttestolpe et stykke af en portstolpe, hvorpå meget utydeligt læses 1703. Men belært af erfaringen fra Søndergade nr. 7, hvor en indmuret bjælke viser sig at stamme fra en helt anden bygning, skal jeg vel vogte mig for at sige noget bestemt. Dog vil det sikkert ikke være meget galt at anslå dens opførelsesår netop til 1703. Grunden har jo været bebygget mange århundreder i forvejen. En hilsen fra disse fjerne tider fik man i 1902, idet man ved gravning til gasledning inde i gården, et stykke under jordoverfladen og i få meters afstand fra porten, fandt en lille lerkrukke, som indeholdt 15 mønter fra Erik af Pommerns tid. De har altså været nedgravet i ufredstider, og ejeren er død uden at have kunnet nå at åbenbare gemmestedet.

Forskellige oplysninger synes at bekræfte, at der omkring 1700 har været en stor brand på Søndergade. I et pantebrev fra 1707 på nabogården mod nord anføres denne som liggende mellem Michel Nielsen Bangs øde og afbrændte plads mod nord og Jens Sørensen Fæveiles gård mod syd. Og da der ved brandene dengang næsten altid gik flere huse med, når der først kom ild, er det ikke urimeligt at antage, at alle tre gårde har været brandtomter, og at de to af dem i 1707 allerede har

Nedgravet lerkrukke med mønter fra Erik af Pommerns tid (1412-1439), som i 1902 fandtes ved jordarbejde i Købmand Hermansens Gård.

været genopførte, medens den tredje endnu har henligget ubebygget. Men det er altså kun en formodning, som ikke kan dokumenteres.

Gården ejedes dengang af Jens Sørensen Fæveile, skipper og storkøbmand i Grenå, Søn af sal. Søren Jensen Fæveile og hustru, Maren Andersdatter, som residerede udi Bredstrup. Hans hustru var Karen Nielsdatter Busk, og det er egentlig hende, vi får mest at gøre med.

Manden døde nemlig omkring 1711 (skiftebrevet er fra 7. november 1711), og enken ægtede kort efter købmand

Christopher Ovesen Broch

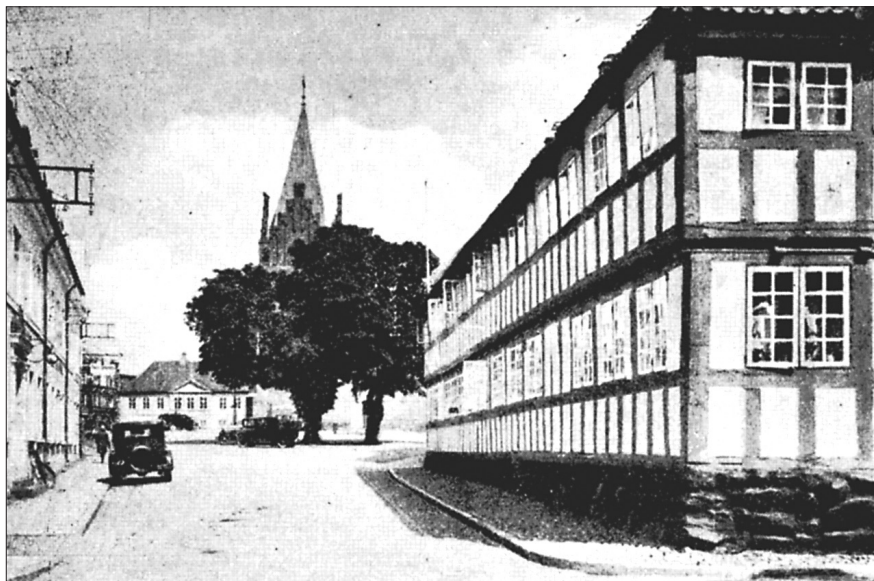
født i Grenå (døbt 15. april) 1680, søn af sognepræst Ove Broch og hustru Ane Lauritsdatter, død (begr. 29. juni) 1761. Gift 1) 23. december 1713 med Karen Nielsdatter Busk, enke efter Jens Sørensen Fæveile. Hun døde 22. november 1736. Gift 2) 19. juni 1739 med Anne Hansdatter Kleitrup og de havde Kongebrev.

Det var en særdeles anselig gård og en betydelig formue, Chr. Broch gik indtil ved sit giftermål. Af senere arveafkaldskvitteringer ses, at hans to stedsønner hver fik 500 sølvdaler i arv efter faderen, og steddatteren har altså fået 250 rdl.

Christopher Broch nævnes i en længere årrække (1731-1742) som konsumtionsforpagter i Grenå. Som bekendt var det dengang således, at af alle varer, som førtes ind i byen, skulle svares en vis konsumtion eller forbrugsafgift til den kongelige kasse. Det angik ikke alene almindelige købmandsvarer, men også alt, hvad bønderne bragte ind i byen, ja endogså sæden, som borgerne førte fra deres egne marker og hjem til deres bolig til brug i huset. Da det nu var åbenbart, at en mand, som boede på stedet og selv var økonomisk interesseret i sagen, bedre kunne påse, at intet indførtes, uden at der svaredes konsumtion deraf, det vil altså sige smugledes ind uden om toldbetjentene, så var det blevet skik, at kongen bortauktionerede Konsumtionen for 3 år ad gangen til den højstbydende. Det var som regel købmænd fra byen, der bød derpå, og de måtte så selv være på tæerne for at få det mest mulige ud af forpagtningen. Afgiften var i de første år af Brochs forpagtningstid 530 rdl. årlig og steg i de sidste år til 675 rdl.

At Christopher Broch som søn af provst Broch havde fået en god skolegang, først i byens latinskole og senere formodentlig i Århus, var jo meget naturligt. Et bevis herpå findes i justitsprotokollen for år 1740. Byfoged J. Bager havde en sag mod en Gregers Hansen, der var skrædder af profession, men tillige tog folk i kur - altså var Badskjær. Da byfogeden selv i høj grad var part i sagen, skulle der udnævnes en sættestemmer. Og byfogeden anmodede da amtmanden om at måtte få ordineret Sr. Christopher Broch, som både er en studeret, suficant og forstandig mand.

Stiftsbefalingsmandens svar var bekræftende. Hvis Chr. Broch godviljig vil de gå ind derpå, skulle han være sættestemmer. Ellers skulle det være

Torvet med »Den Brochske Gård«, nu købmand Skovs.

byskriver Ponich, og skoleholderen skulle så overtage byskriverens plads.

Men Christopher Broch betakkede sig for æren og svarede således: Underdanigst erklæring: Ikke aleniste formedelst mit skibroms expedition i denne trable høstens tid, men særdelis og fornemmelig formedelst min u-kyndighed udj landets lou og ret, årsager jeg højlig at undskylde mig for at betjene dommer embedet udj foranførte Sag.

Greenåe, den 27. august 1744. Chr. Broch.

Et andet, lidt ældre tilfælde, ses i 1734, idet Chr. Broch i august og september anføres i justitsprotokollen som sættestemmer i byfogedens lovlige fraværelse.

I Hübertz aktstykker refereres sagen således, at da byfogeden ville gøre en rejse til København, måtte han opgive en, der kunne fungere for ham. Han opgav da købmand Broch der i byen, men denne ville intet have med bestillingen at gøre og remonstrerede. Stiftsbefalingsmanden afgav da følgende resolution: Dend constitution, som jeg forhen haver tillagt Christopher Broch, at betjene byfogedens em bede i Grenå dend korte tid, hand i louligt ærinde bliver i Kjøbenhafn, kand ikke denne gang forandres, mens mons. Broch ville behage sig samme at holde efterrettelig, såsom hand ligesåvel er pligtig at tjene byen som andre, og jeg ikke ved nogen dertil mere beqvem end hand.

Århuus, den 10. august 1734. E. Holch.

Og en tredje gang, da der var tale om ansættelse af formue- og top-skatten, gik stiftsamtmændens skrivelse ud på, at denne skulle sættes af byfogeden i forbindelse med 4 byens bedste borgere, og den førstnævnte af disse var Chr. Broch.

Der er altså vidnesbyrd nok om, at han har været en af byens allermest ansete borgere.

Foruden den store handel og skibsfart må Broch - som næsten alle byens købmænd og som for øvrigt en meget stor del af samtlige indbyggere - have haft et overmåde betydeligt landbrug. Det ses, at han alene ejede ca. 65 tdr. sædeland på byens mark. Det var mere end selv hans svigersøn Jørgen Bang, om hvem senere vil blive fortalt, eller omtrent $\frac{1}{8}$ af al Grenå bys jord.

Brochs første ægteskab havde været barnløst. Straks efter konens død gjorde han skifte med de tre stedbørn, som jo for længst var voksne og myndige. Søren Jensen Fæveile var negociant i Vejle, Niels var farver i Bergen, og datteren Else havde været gift med købmand og skipper Jørgen Rasmussen Bang i Grenå, men var død. Stedsønnerne fik hver 1000 rdl. datterens børn, der egentlig kun skulle have 500 rdl., gav Broch 600 rdl. samt desuden 42 tdr. land af sine store jorder.

I andet ægteskab kom straks en række børn, Ove fødtes 1739, Hans Kleitrup 1740 og senere kom Thyge og datteren Karen. Sønnerne blev alle købmænd i Grenå, og nævnes i Calløe Amts Beskrivelse år 1763 som byens formemste borgere, og gatteren ægtede Poul Helles Rhode, der var købmand i Ebeltoft.

I 1761 døde Christopher Broch. Enken gjorde skifte et par år efter og flyttede til Ebeltoft til datteren.

Ove Christophersen Broch

født (døbt 23. december) 1739, død 16. oktober 1800, gift 25. november 1763 med Anne Sophie de Hemmer, datter af sognepræst H. i Lyngby, hun født 1744, død 1. februar 1827.

Ved moderens skifte 24. april 1763 må Ove, der altså kun var 23½ år, have overtaget fædrenejgården. Noget skøde derpå findes ikke tinglæst, men derimod indeholder panteprotokollen tilstrækkeligt af beviser på, at han er ejer, idet han stadig må stifte lån for at begå sig. Han var jo en meget ung mand til at overtage en så stor virksomhed, til og med nygift, og betydelige udbetalinger har der været.

1. prioritet i gården har selvfølgelig været hans moders og medarvingers.

I 1763 udstedede han panteobligation for 1185 rdl. til svogeren i Ebeltoft med pant i min iboende gård, assureret for 2400 rdl.

I 1765 Panteobligation for 600 rdl. til købmand Rasmus Juel med 2. prioritet i gårderi samt 8½ td. sædeland og min andel i Borholms Eng.

Grenå Torv med »Den Brochske Gård« omkring år 1870.

I 1767 panteoblikation til byfoged, kammerråd Behr for 240 rdl. med pant i en mængde sølvøj, kaffekande, thepotte på fod, mælkekande, suk-
kerskål, fad, spiseskeer, sukkerbøsse, saltkar, fiskeske, spølkumme m. m.,
i alt 280 lod sølv, desuden i 22 tdr. korn.

Samme år panteoblikation for 500 rdl. til købmand Jens Nielsen Bang
med pant i 2 store brændevinsredskaber med alt tilbehør: Hat, låg, piber af
kobber, samt svaletønde og en bryggekeddel med tilbehør. Desuden 80 tdr;
malt på loftet, 22 tdr. mjød af sidste års blanding, som ligger i min kjælder,
og som ikke skal blive udskibet uden sr. Jens Bangs minde og uden derfor
til ham at gjøre regnskab, og i 3 heste, 6 køer, 6 stude m.m.

I 1768 panteoblikation til kapellanen Joh. Melchior, der vist nok var
logerende hos Broch, for 600 rdl. pant bl.a. i 9 tdr. mjød af sidste års blan-
ding.

Og i 1769 panteoblikation til svigerfaderen, provst Hans de Hemmer i
Lyngby, for 240 rdl. med pant i sølvøj og 17 tdr. sædeland.

Men Ove Broch har altså alligevel tilsidst måttet give op, thi 18. juli
1771 holdtes offentlig auktion på Grenå Rådhus, hvorved solgtes Ove Bro-
chs tilhørende og på boende gård på 76 fag hus, Søndergade, Brandf. nr. 3,
med tilliggende have og toft, ass. for 2000 rdl. Desuden det lille 3 fags hus
på hjørnet af Kanni kegade, ass. for 20 rdl. med dertil hørende indhegnede
frugthauge.

I forvejen var udskilt et stykke af den store, bagved liggende toft, og
det fraskilte stykke var lagt til den ejendom, som moderen ejede, og som lå

som næstnærmeste nabo mod nord i Søndergade (nu Skandinavien).

Det hele solgtes til svogeren, køb- og handelsmand Poul Helles Rhode
i Ebeltoft for 1160 rdl. med sælgernes billigelse. Hvor forarmet Ove Broch
nu var, fremgår af, at han lige efter udsteder bevis til forpagter Peder Am-
die på Ørbækgård for at have modtaget til låns en del indbo, sengeklæder
og nogle kreaturer, formodentlig ting, som Amdie havde købt på auktionen
og nu lånte ham.

Ove Broch har så formentlig straks fraflyttet købmandsgården. Ved fol-
ketællingen i 1787 boede han på Storegade og kaldes brandinspektør. Det
var selvfølgelig ikke en bestilling, der gav ret mange rdl. i indtægt, end-
mindre kunne give en familie underhold, men af andre dokumenter ses, at
Broch har haft ansættelse ved byens konsumtionsvæsen. Han kaldes et sted
forvalter, et andet sted fuldmægtig, og da han døde, står der i kirkebogen
overbetjent ved consumptionen.

Broch ejede en tid selv et hus på Storegade, men købte i 1788 det hus,
som moderen havde ejet, og som lå på Søndergade, hvor nu Skandinavien
og Andelsbanken, og der boede han resten af sit liv. Han ejede ligeledes
et par Lejewåninger på Nørregade, som han havde købt af broderen, Hans
Brochs dødsbo, og som altså var udlejet. Selvfølgelig ejede han ikke selv
penge til at købe disse huse for, de var belånt for deres hele værdi. Bl.a.
indestod en del af Hans Brochs fire umyndige døtters arv i det ene af dem.
Nej, penge har det altid knebet Ove Broch med. Engang sidst i 70erne blev
der gjort udlæg hos ham for et beløb. Der fandtes værdier for 13 rdl. 12 sk.,
den øvrige sum 327 rdl. måtte kautionsisten, Jens Rasmussen Bang, betale.

Købmand Skovs Gård ca. 1925.

Og end nu så sent som i 1794, da han udstedede en obligation til konsumtionsforpagteren, Rasmus Schifter, tilføjede denne på beviset: Når denne obligation behørig indfries, har jeg intet videre hos debitor at fordré, end ikke for restance af hans oppebørsel ved consumptionen, medens den af mig og flere for en del år siden var forpagtet.

I en lille pjece På Inkquisition efter Brændevinstøj har jeg fortalt en episode, der viser de ubehagelige oplevelser, der kunne vederfares konsumtionsbetjentene, når de var ude i embeds medfør. Det kunne hændes, at beboerne på landet overfaldt betjentene, når de kom og ville konfiskere deres brændevinsredskaber. Ved nævnte lejlighed var Ove Broch en af dem, der led den hårdeste overlast, således at han på hjemvejen måtte køres ind til svigerfaderen i Lyngby for at blive forbundet.

Ove Broch var gift med Anne Sophie de Hemmer, datter af provsten i Lyngby. Af deres børn kan nævnes en datter, Anne Kleitrup Broch, som i året 1796 ægtede købmand Hans Broge i Grenå. Hun opholdt sig dengang på Lykkesholm, og brylluppet stod i Lyngby Kirke.

Efter således at have fulgt Ove Broch til hans død, altså langt ud over den tid, da han var ejer af gården her, vender vi tilbage til auktionsåret 1771.

Poul Helles Rhode

født i Ebeltoft 1735, søn af Jens Jensen Rhode, der var købmand og konsumtionsforpagter, ejer af gården Søholt m.m. Død 1787, gift 26. marts 1762 med Karen Christophersdatter Broch.

Rhode var en af Ebeltofts mest ansete købmænd. Han handlede, foruden at drive den almindelige handel med korn o.s.v., tillige med udenlandske fabriksvarer af uld og hør, af fløjls og silke, dog kun lidt handel med alenkram, da bønderne forsynes fra om rejsende kræmmere og jøder. Poul Rhode, der havde købt Søholt af moderen, var tillige ejer af Skovgårde, hvor der var 4 beboere. I Bøttigers bog om Ebeltoft fortælles, at da den kgl. anordning om markfællesskabets ophævelse udkom 23. april 1781, ville Rhode have disse fire beboere ud af fællesskabet og lod derfor landinspektør Stockfleth fra Peerstrup begynde opmålingen af Ahl. Men byfoged Ditlefsen nedlagde på byens vegne protest, idet han hævdede, at Ahl var byens beneficerede og privilegerede endels jord og lå udenfor fællesskabet. Besiddelse var ikke det samme som ejendomsret, og byens privilegerede jorder kunne lige så lidt tilskødes ham som f.eks. rådhuset. Ved møde på åstedet afgjordes, at Ahl skulle blive uskiftet ligesom andre af byens fællesdriftsjorder.

En søn af Helles arvede faderens gård og ejendomme, men fallerede og drog til København, og dermed er slægtens hovedrolle i Ebeltoft udspillet efter 6 generationer og omtrent 200 års virke som handelsmænd.

Denne Poul Helles Rhode, der var Ove Brochs svoger, var hans hovedkreditor og købte som sådan ved auktionen købmandsgården med tillig-

gende for 1160 rdl. Efter skattelisterne at dømme har han fortsat forretningen her samtidig med, at han drev sin handel i Ebeltoft, passede sine gårde o.s.v.

Gården her så dengang ud omtrent som nu, og dens grund havde samme udstrækning. Den gik altså langs størsteparten af nordsiden af Kannikegade. Men hele den østre del lå hen som en korntoft. Det er jo underligt nu om stunder at tænke på, at dengang kunne man altså inde ved gaderne træffe på en lille kornmark.

Efter Rhodes død solgte enken i 1788 gården med tilliggende samt 7 tdr. sædeland for 1100 rdl. til Velædle. sr. Ditlev Fischer Munch. Det er værd at lægge mærke til, at i hele den store gård nævnes kun én kakkelovn (1 bielæggerovn). Der var 24 fag 2 etages og 37 fag 1 etages bygninger.

Munch beholdt kun gården i få år. Han stillede den i 1792 til auktion, og den købtes af Hans Broge, der boede på Lillegade. Broge solgte den straks videre, idet han dog beholdt markjorderne og for selve gården fik omtrent samme sum, som han selv havde givet for det hele.

Ved skøde af 25. juli 1795 blev ober krigs-coinmisair Christian Fischer ejer af gården. Hermed er den for en lille menneskealder færdig med at være købmandsgård og bliver i stedet for embedsmandsbolig.

Christian de Fischer

som 12. juni 1811 blev optaget i den danske adelsstand og fik et »de« foran sit navn, er født 1. maj 1755, død 18. april 1822, gift med Frederikke Louise Monrad, født ca. 1760, død 20. december 1838 (78 år gl.)

Chr. de Fischer havde været regimentskvartermester i Horsens, før han kom til Grenå som generalkrigskommissær for 2. jydsk distrikt - altså hvad man nutildags ville kalde udskrivningschef. Det var dengang en særdeles betydelig og navnlig en særdeles indbringende Stilling.

Købstadsbefolkningen var da ikke værnepligtig, det var udelukkende landboudommen, det drejede sig om. Og over for denne var general-krigskommissæren omtrent enevældig.

Det skal have været ganske almindeligt, at bønderkarle i hvem det var meget om at gøre at blive fri for den langvarige (indtil 6-årige) og ubehagelige militærtjeneste, mødte frem med et får, en bede, en ko eller endogså med en fed stud som foræring til den høje chef, for at han så til gengæld skulle se vel villigt til en eller anden, større eller mindre skavank, der kunne gøre dem uegnede til militærtjeneste.

Fuldmægtig hos Fischer var den senere meget velkendte kancelliråd Tolstrup. I folketællingslisten for 1801 anføres som boende hos Fischer Peder Lauridsen Tolstrup, 22 år gammel, fuldmægtig.

En gammel mand, som nu er død, og hvis fader i mange år havde været karl hos Tolstrup, har fortalt mig, at på sådanne udskrivningsdage kunne der blive indleveret snese af kreaturer som gaver. Vedkommende udtrykte

Købmand Skovs Gård ca. 1925.

det således, at da Fischer havde tjent så meget, at han ikke kunne bruge mere, så kom Tolstrup til at stå for udskrivningen og tjente sig rig derved.

Helt sådan har det næppe været. Tolstrup har formodentlig kun på sin chefs vegne forestået sessionen. Chr. de Fischer var en særdeles fremstående og mægtig mand i den lille by, hvor der netop i disse år, det var i englænderkrigens tid, var en meget betydelig indkvartering af soldater, navnlig af hensyn til kystforsvaret.

Fischer købte straks ind af markjorder, hvor der frembød sig lejlighed, og havde foruden en stor del agerland den tidligere omtalte Borholms Eng uden for Sønderport. Jeg har et stærkt indtryk af, at det altid har været en honnørsag for byens fornemmere familier at være besiddere af denne eng.

Han ejede endvidere i Dolmer udflyttergården Hesseldal, som i sin tid havde tilhørt Hessels ejere, og som naturligvis har fået sit navn deraf. Endelig var han ejer af flere huse i Grenå.

I ægteskabet var mange børn. En af sønnerne, Friderich Carl de Fischer var i 1816 told- og konsumtionskasserer i Ebeltoft og blev senere toldkasserer i Kolding. En anden søn, Peter Efraim de Fischer (f. i Horsens 19. november 1785, død 12. februar 1862) var præst i Helsingør. Pastor F.s datter var gift med den yngre apoteker Dahl, og hans søn, Christian de F., departementschef i udenrigsministeriet, var gift med distriktslæge

Generalkrigskommissær de Fischers monument på Grenå Kirkegård.

Arendrups datter, Clausine Johanne. Han blev senere borgmester i Randers. En tredje søn, Rasmus, var cand. pharm. og apotekermedhjælper i Grenå, men døde i 1829 kun 25 år gl. Endelig var en datter, Caroline Dorthea, gift med den ældre apoteker Dahl i Grenå.

Generalkrigskommissær de Fischer døde 18. april 1822, netop som den nye kirkegård ved Nørreport skulle tages i brug, og selv følgelig benyttede man lejligheden, da en så fornem medborger skulle jordes, til at indvi den nye kirkegård, hvorom berettes på hans smukke og velbevarede gravsten, som står på en fremtrædende plads på kirkegården.

Fisheers enke, Frederikke Louise Monrad, overlevede ham i mange år, men flyttede snart efter fra Grenå, og gården udlejedes til amtsprovst Fugl (præst her 1827-46), om hvem en sidebemærkning i et skøde viser, at han på gårdens store lofter oplagrede sit tiendekorn. 23. december 1828 afsluttede handelsbetjent H. Hartvigson fra Århus på Handelshuset Philip Hartvig Ree & Co.s vegne køb af gården. Købesummen var 2000 rdl. sølv. Det kan bemærkes, at Fischer havde udvidet sin grund ret betydeligt ved køb af tilstødende jorder, mod nord af bødker Hansen, mod Østergade af Møller Lund og mod Kannikegade ved køb af et hus med grund af en Niels Nielsen, antagelig omtrent hvor nu sadelmager Jensen bor. Disse grunde medfulgte selvfølgelig i købet. Som et kuriosum kan nævnes, at der nu ikke anføres én, men otte kakkellovne, som er indbefattet i handelen: en tre etages kakkellovn i storstuen, en piedestal kakkellovn og flere toetages kakkellovne i andre værelser, samt en enetages vitidovn i et gæstekammer.

Formentlig er H. Hartvigson, der var svigersøn af Ree, straks flyttet ind og har begyndt forretning i gården, der jo uden tvivl var købt til ham. Og 2. august 1841 fik han selv skøde på hele ejendommen.

Hartvig Hartvigson

født ca. 1807, død 1864 (?), var gift med Emma Ree.

Hun var overordentlig musikalsk og gav selv sine begavede sønner deres første uddannelse i musik. Frits Seligmann Hartvigson er født i Grenå 31. maj 1841. Den yngre, Anton Hartvigson, blev først født, efter at Forældrene atter var vendt tilbage til Århus. Senere rejste de til København. Begge

sønnerne, men især den ældste, erhvervede som klaverspillere europæisk berømmelse. Allerede i 17-18 års alderen optrådte Frits H. ved koncerter i udlandet og blev i årenes løb en af sin tids mest fremragende klavervirtuoser.

I Højfeldts bog om Grenå fortælles, at de store grundsten i gårdens sokkel stammer fra den gamle kirkegårdsmur og er ført dertil ca. 1825. Dette er selvfølgelig en fejltagelse. Derimod er tværbygningen i gården opført i trediveerne, og muligvis er der i denne sten fra kirkegårdsmuren, der jo lå lige over for. Den er bygget af den ældre murermester Marthinus, og her indrettede den kendte (senere konsul) J. Henius i Ålborg et Brændevinsbrænderi for Hartvigson. Henius var den første, der her i Danmark anvendte kartofler til brændevinsbrænding. Med Ålborg fuselfri Taffelaqvavit skabte Henius sig både et navn og en formue.

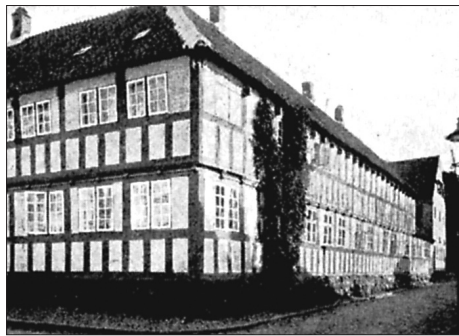
Gården kaldtes undertiden af ældre folk for Jødegården. Maler Hartmann fortalte, at navnet kom af, at den engang ejedes af to jøder, Hartvigson og Koppel. Sidstnævnte har nu aldrig været ejer af gården, men kun medhjælper i forretningen.

Justitsprotokollen beretter, at natten mellem 15. og 16. marts 1836 opkom der en mindre brand i købmandsgården og en del af lageret og nogle sidebygninger brændte. Som vidner angående varelagerets størrelse fremkom i retten handelsbetjentene Frederik Hartvigson, Ludvig Koppel og Gravers M. Jensen. De to førstnævnte tilhører det mosaiske trossamfund og er altså afskåret fra at afægge vidneeden på den sædvanlige, lovbefalede måde, står der i justitsprotokollen.

Men jeg har hørt af en nu afdød mand, der i sin barndom boede i Grenå, at folk dengang skumlede om, at branden var påsat, men at førnævnte G. M. Jensen aflagde ed på, at han havde set en kat, som med ild i sin hale var løbet hen i en dyngge reb, kort forinden ilden var opstået. Da Jensen kort efter etablerede sig som manufakturhandler, påstod folk, at det var ved hjælp af penge, han havde fået af sin tidligere chef som løn for sin forklaring. Senere ramtes Jensen pludselig af den ulykke at miste synet. Og onde tunger mente da, at det var en himlens straf, fordi det var en falsk ed, han

havde aflagt.

Historien om katten lyder som et eventyr, og det ses ikke, at der er aflagt nogen ed angående den del af sagen. G. M. Jensens blindhed kan sikkert ikke henføres hertil.

Hjørnet af Købmand Skovs Gård med Kammikegade.

H. Hartvigson var medlem af kommunalbestyrelsen i nogle år.

I 1844 forlod han byen og afhændede gården til et andet stort Århus-firma, J. H. Agerup, der straks på 10 år bortlejede hus og handelsbolig til J. E. Emborg.

Det kan nævnes, at Hartvigson, medens han boede her, havde købt en stor, ældre bygning på gadens modsatte side. Den lå på den grund, hvor nu Hotel Dagmar er bygget. Ligeledes købte han en stor toft nord for Torvet og Mogensgade, Jeppetofte, der var over 2 tdr. land stor. Begge disse medfulgte ved salget til Agerup.

Emborg blev ikke boende her hele sin forpagtningstid ud, men flyttede ned på Søndergade, hvor senere Momme & Secher, og hvor han vil blive omtalt. Og Agerup solgte i 1851 begge gårdene til købmand J. N. Winding.

Dermed er vi F... ryste mig inde i en helt ny periode for at benytte Windings stående udtryk. Det er ikke for meget sagt, at Winding i det ti år, da han sad som gårdens ejer, satte Grenå på den anden ende og var byens mest omtalte mand, som ustandselig overraskede folk, og af hvem man ustandselig ventede sig overraskelser.

Han købte, solgte, byggede og byttede ejendomme i det uendelige. Han anbragte sine brødre i et par af købmandsgårdene og endte endelig den del af sin virksomhed med en dundrende fallit, hvortil man i Grenå aldrig før havde set mage. Han var en renæssanceskikkelse med en overdådig foretagsomhed, men manglede evnen til nøgterne beregninger, og han havde til med det uheld at være på sit højdepunkt netop omkring den periode ved 1857, der var handelens aller vanskeligste, og hvor pengekrise slog så mange ned.

Johan Nicolai Winding

født 10. marts 1815, søn af sognepræst Ole Falk Winding i Tvede ved Randers, død i København 29. maj 1905, borgerskab som købmand i Grenå 14. august 1844. Gift i Grenå 19. december 1846 med Dorthea Kathinka Knudsen, født 3. oktober 1824. Hun var datter af forhv. skibskaptajn K. Knudsen, Nimtofte Mølle.

Winding var af gammel præsteslægt og opkaldt efter bedstefaderen Johan Nicolai Winding i Tved, hvem folk havde givet navnet Paven på Mols. Faderen, Ole Falk Winding, var i 1811 i Brabrand bleven gift med den næppe 17-årige Else Susanne Møldrup, der snart efter i Tved Præstegård bragte deres første barn til verden.

Købmand Windings svigerfader ejede i en årrække Nimtofte Mølle, og W. blev ved sit ægteskab besvogret med købmand Lund på Torvet og med proprietær Ancher Secher på Vedø, der begge var gift med døtre af kaptajn Knudsen.

Winding kom til Grenå og tog borgerskab i 1844. Hvor han har boet, indtil han købte købmandsgården her, ved jeg ikke. Måske har han først

Fru Winding.

J. N. Winding.

boet til leje nogle år. Af de mange større ejendomme, som Winding i det omtalte tiår erhvervede, bør nævnes det store pakhuis, som lå, hvor nu Hotel Dagmar (købt 1851); Jernstøberigården (købt 1849), hvor hans Broder, O. P. F. Winding drev isenkramhandel; Gl. Gæstgivergård, nu Storegade 36, (købt 1852, solgt 1854, atter købt 1858), hvor det vistnok var Winding, som byggede dansesalen, der nu er Præstegård; Trampenbergs Gård på Lillegade (købt 1857), hvor broderen F. C. Winding drev købmandshandel; Jeppetofte (købt 1853), hvor det vistnok også var Winding, som byggede pakhuset ud mod Markedsgade (nu Thykiers) o.m.fl.

Man får et begreb om, med hvilken underdanighed folk i byen betragtede ham, og hvilken overordentlig magt og indflydelse man tillagde ham, ved at høre en lille historie, der virkelig skal være passeret. Der var bispevisitats i Grenå, og præsten spurgte en lille dreng, som tilfældig var søn af en af Windings daglejere: Sig mig min dreng, hvem er almægtig? Og svaret kom straks fra drengen: Almægtig, det er Nicolai Winding. I Windings familie hævdes det, at spørgsmålet lød: Hvem er allestedsnærværende? og at svaret lød: Det er N. W., for når folk tror, han er på kornmagasinet, så er han ved havnen, og når de tror, at han er ved havnen, så er han på kontoret.

I 1858 oprettedes den første dampskibsforbindelse mellem København og Grenå. Brødrene Petersen havde indsat et dampskib, som hed Randers, der foruden at besøge forbindelsen mellem vor store naboby og København skulle gå hertil. Winding var antaget som ekspeditør. 6. maj 1858, kl. 5 morgen, skulle skibet komme hertil for første gang, og mange mennesker havde forsamlet sig ved havnen. Men man ventede forgæves hele dagen. Det viste sig senere, at skibet på grund af hårdt vejr var kommet så meget forsinket fra Randers, at afgangen til Grenå fra København havde måttet

udskydes en dag.

W. skrev en erklæring derom i Grenå Avis og ytrede deri, at det var hensynsløst, at kaptafnen ikke allerede ved afgang fra Randers pr. estafette havde givet ham meddelelse derom, så man havde været sparet for at vente forgæves en dag. Han endte med at meddele, at han som følge deraf frasagde sig ekspeditionen af nævnte dampskib.

Større festligheder i Grenå holdtes dengang på rådhuset, hvis sal omtrent var den eneste, der fandtes i byen. Men også i rådhusalen var alt for lidt plads, når der mødte ret mange mennesker. En gang efter en sådan festlighed med overfyldt hus henstillede derfor en indsender i avisen til Winding, om han ikke i den nybygning, han havde påtænkt, kunne indrette en større sal til brug ved sådanne lejligheder. Det fremgår ikke, hvilken nybygning, der tænkes på, men formentlig har det været den sal, som byggedes til Gl. Gæstgivergård, og som nu i omdannet skikkelse er byens præstegård.

Selvfølgelig blev Winding betroet adskillige offentlige hverv og var bl.a. en tid medlem af ligningskommissionen. Så kom 1857 med den forfærdelige pengekrise, der ret brat og med stor voldsomhed satte ind over landet, og som også mærkedes her i Grenå. Aviserne fra dette og de nærmest følgende år i forbindelse med retsprotokollerne vidner om betalingsstandsninger og fallitter i sørgelig mængde. Og den ene trak den anden med. Dog har jeg indtryk af, at det alligevel kom som en bombe, da avisen 1. april 1861 indeholdt følgende meddelelse: Vor by har lidt et stort tab, idet den største handlende og korneksportør, J. N. Winding, igår har set sig nødsaget til at opgive sit bo. Dette tab er så meget smerteligere, ei alene for den pågældendes store familie, men også for de mange af arbejdsklassen, der i hans brød fortjente det daglige udkomme, og som nu pludselig ere blevne satte ud af al virksomhed. Endnu sørgeligere ville det være, om denne fallit

Skovs Gård ca. 1899.
Personerne er:
Hoffotograf P. Elfelt, købmand
H. Hermansen og polarforskeren
C. Børchrevink.

skulle trække andre af byens handlende med sig.

En sådan omtale er overhovedet aldrig ofret nogen fallit i de tider og viser, hvilket overordentligt indtryk den gjorde på den lille bys forfærdede beboere. Flere forhold har selvfølgelig været medvirkende til dette krak. Foruden letsindige spekulationer og andre ting har det været store tab på forretningsforbindelser. Jeg kan som et enkelt eksempel nævne, at ved en af den lange række auktioner, der nu fulgte i Windings fallitbo, solgtes (25. august 62) en fordring på 10.087 rdl. på en enkelt mand, en kendt proprietær i Nørre Herred. Sådanne fordringer på en enkelt privat mand åbner jo forfærdende perspektiver.

Kort efter havde broderen, C. F. Winding på Lillegade, samme skæbne, og auktionerne i deres boer fulget skiftevis efter hinanden. Den tredje broder, O. P. F. Winding, var død flere år før.

Som tidligere nævnt havde Emborg i en række år butiksforetning i den gamle gård. Da han flyttede ned til nr. 6 i Søndergade, overtog C. J. Momme butikken, og i 1860, da også Momme flyttede bort, idet han overtog Emborgs gård efter dennes død, så averterede Winding, at han selv ville drive butiksforetningen sammen med sin produkt- og grossererforretning. Denne udvidelse af rammerne har selvfølgelig yderligere bidraget til hans økonomiske sammenbrud.

Hvorledes så Winding fik sit underhold i de nærmest følgende år, efter at han havde forladt købmandsgården, ved jeg ikke helt bestemt. Aviserne vidner om, at han har drevet noget avlsbrug, og skatteligningen om, at han kun har haft det allermest knebne udkomme.

Men i 1867 forbavtede han endnu engang Grenå by, idet han åbnede et stort og moderne gæstgiveri, Hotel Dagmar, der var bygget på den grund, hvor før købmandsgårdens pakhus lå. Men denne afslutning på Windings saga i Grenå bør naturligvis fortælles under Søndergade nr. 2 (Hotel Dagmar).

Kreditforeningen, som i 1862, efter at Winding havde opgivet sit bo, overtog bl.a. købmandsgården på Søndergade, solgte den straks til den unge købmand Nobel, der kort tid i forvejen var kommen her til byen.

Carl Frederik Emilius Nobel

født i Skanderborg 28. decemner 1833, død i Grenå 1. december 1888, borgerskab som købmand i Grenå 3. august 1861. Gift 28. februar 1866 med Amdiline Christiane (kaldet Line) Kruse, datter af købmand Ove B. Kruse i Grenå. Hun f. 9. oktober 1839, d. 27. april 1881.

Nobel havde etableret sig i Grenå 3. august 1861 med en produkthandel i dr. Arendrups forhv. gård på Storegade (nu nr. 3). Oprindelig var han vist nærmest kornopkøber for det store firma F. W. Kiørboe i København. Men efter at være flyttet ned på Søndergade blev han selvstændig grosserer og oparbejdede en meget betydelig forretning i den gamle gård, der i århun-

Fru Line Nobel.

Grosserer C. Nobel.

dredet forinden havde tilhørt hans hustrus forfædre.

Ved sit ægteskab med Line Kruse kom han ind i en af byens allerældste og mest ansete slægter og fik en stor omgangskreds, og der førtes et meget selskabeligt hus i den gamle købmandsgård.

Skattelisterne viser, at det ikke varede ret mange år, inden Nobels forretning var en af byens største, og i slutningen af 70'erne og hele 80'erne var han den største skatteyder næstefter Momme.

Nobels mangeårige betroede førstemand på kontoret var Raundrup (Peter Policarpus Raundrup), der tidligere havde haft selvstændig forretning oppe på Torvet, men ikke havde kunnet få den til at gå.

Det er ret naturligt, at købmand Nobel ret snart kom ind i det offentlige liv. Allerede i 1862 er han kommunal revisor og i årene 1870-81 byrådsmedlem, derunder medlem af havneudvalget. Af dette ved blev han forresten at være medlem til sin død som valgt uden for rådet, altså i mange år, efter at han ikke havde ønsket at modtage genvalg til byrådet.

Både Nobel og hans hustru døde i en meget ung alder, fru Nobel i 1881 og Nobel i 1888.

Svogeren, kæmner Kruse, i forbindelse

P. P. Raundrup.

med prokurator Møller overtog som executor testamenti realisationen af det store bo og udstedede i 1889 skøde til Otto Thykier på gården med tilliggende.

I Grenå Avis ses, at den i længere tid averteredes til salg, men uden at købere meldte sig, og at der tilsidst holdtes en skiftesamling for at få tilladelse til at sælge den til et betydelig lavere beløb end taksationsprisen. Som helhed må det vist nok siges, at det overordentlig store dødsbo ved tidernes ugunst og ved forskellige uheldige og fejlagtige dispositioner langt fra indbragte, hvad det var værd, og hvad det under normale forhold burde have givet, og der blev intet tilovers. De yngste af børnene fandt efter forældrenes død et hjem hos onkelen, kæmner Kruse, der selv var ugift og boede sammen med to søstre.

Otto Thykier

født i Ebeltoft 5. juni 1842, død 31. december 1909, købmandsborgerskab 7. august 1867. Gift med Hedvig Tronier, der var plejedatter af kæmner P. S. Møller. Hun død 2. oktober 1910.

Købmand Otto Thykier.

Thykier var altså køberen i 1889. Han var ingen ny mand i gården her, thi efter at Nobel en kort tid selv havde drevet detailhandelen i butikken i sidebygningen mod nord, havde han i 1867 overdraget denne til brødrene Otto og Frederik Thykier. De drev forretningen sammen i to år, men så købte Fr. Thykier af J. A. Møller dennes købmandsgård på Torvet, der netop var til salg. Interessentskabet ophævedes, og Otto Thykier blev ene ejer af forretningen.

Thykier deltog ikke i det offentlige liv. Han passede sin forretning, der nu endelig efter de mange foregående ejer skifter i en længere årrække forblev på samme hænder og voksede op til at være en af byens allersolideste og mest ansete. Men allerede året efter, at Thykier var bleven ejer af gården, solgte han denne samt hele virksomheden og købte i stedet Søndre Mølle.

Halvor Christopher Hermansen

født i Sønderborg 12. januar 1859, død i Grenå 14. januar 1919, købmandsborgerskab 27. april 1890.

Hermansen var gift med en datter af dampmøller Hansen i Vejle, men mistede efter ganske få års forløb sin hustru.

Hermansen var en særdeles dygtig forretningsmand. Han sad i en årrække i handelsforeningens bestyrelse. Udover at være kommunal revisor i mange år deltog H. ikke i det offentlige liv. Som født i Sønderborg og med

udprægede nationale interesser var han derimod selvskrevet til at være en af de virksomste i den lokale afdeling af Sønderjysk Forening.

Efter Hermansens død i 1919 gik gården over til den nuværende ejer, købmand Torben Skov, der er gift med en niece af købmand Hermansen, og som selv tidligere nogle år havde haft ansættelse i forretningen.

Købmand H. Hermansen.

Torvet nr. 15 - 17 - 19

Torvet 15 (Valhalla) matr. nr. 143 m.m.
Torvet 17 (gæstgiver P. Andersen) matr. nr. 142 a.
Torvet 19 (urmager Vester) matr. nr. 142 d.

**Ældste
brandforsikring
nr. 4**

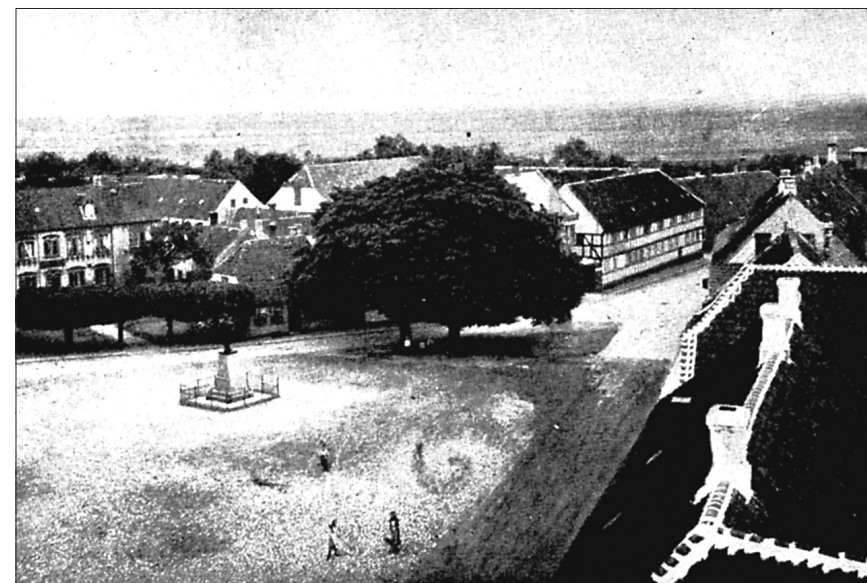
Grundene, hvorpå nu Torvet Nr. 15, 17 og 19 ligger, har fra de ældste tider til hen mod 1850 hørt sammen til én, og herpå lå omkring år 1700 en gård, som tilhørte skipper Rasmus Madtzen Molz.

Som omtalt i indledningen til forrige gård har han formodentlig opbygget gården efter en ildebrand. Han optog 10. marts 1707 et lån på 210 rdl. mod pant i gården. Men 10 dage efter overgik der ham en stor ulykke, der kostede ham alt, hvad han ejede, og hvorom justitsprotokollen beretter, at Rasmus Molz, forrige borger og skipper ud i Grenå fremstillede til bevis, at han sidst afvigte 20. marts var overgået en stor og ulykkelig søskade, idet en ham tilhørende skude, 10 læster drægtig med 250 tdr. rug, byg og gryn udi en overliggende storm strandede her på Grenå Havknude og aldeles forgik både skib og gods. Mandskabet blev reddet andendagen derefter; men hverken skib eller ladning. Bemeldte Rasmus Molz er nu gerådet udi en slet og meget armelig tilstand, så han, der hidtil har været en - velformuende mand, ved denne ulykke og ved en anden søskade for to år siden, da han mistede en Krejert på 18 læster med sin fulde last, nu er forårsaget at besøge medlidende christne om nogen hjælp og assistance for sig, hustru og mange børn, hvortil han på bedste måde recommanderes, betænkende, at den velgierning, som denne nødlidende vederfares, vil gud rigelig belønne ... Og nu begjærede Rasmus Molz et lovligt tingvidne om ulykken ... Med dette er han altså gået ud til medlidende christne for at tilbede sig lidt til livets ophold til sig og sine. Så brat kunne livsvilkåtene omskiftes dengang, da der ikke var noget, der hed assurance, og da alt, hvad en skipper ejede, som regel stod i hans skib og ladning. Ordene forrige borger og skipper i Grenå lader formode, at han endogså øjeblikkelig har måttet gå fra sin gård.

En Menneskealder senere nævnes Christopher Broch som gårdens ejer, idet han sælger en gård, beliggende ud til kirkegården, imellem sin egen gård og Michel Bangs forhen tilhørende plads, til skipper Rasmus Sørensen Tønnesen.

En senere ejer var skipper Hans. Broge, der i mange år var byens største købmand, men hvis historie er knyttet til gården Lillegade nr. 46 (Bine Lunds).

Han solgte i 1776 til magister Andreas Kønigs enke. Gården anføres da bestående af 23 fag hus, assureret for 300 rdl., og købesummen var 210 rdl. Da denne Madam Kønig i mange år var en kendt skikkelse i Grenå og

Udsigt over Torvet nr. 15-17-19 m.m.

endogså stiftede et legat, som endnu eksisterer, skal her meddeles nogle enkeltheder om hende.

Hun havde været gift med præsten Andreas Kønig (eller Kønnesen), som var født i Helsingø 10. september 1716, hvor faderen var færgemand, fisker og værtshusholder. Efter at have taget teol. embedseksamen og været kapallan i Viborg og Randers og senere præst i Asferg-Fårup, blev Kønig i 1771 sognepræst i Ålsø-Hoed. Men allerede fem år efter døde han. I Wibergs Præstehistorie, hvorfra disse oplysninger stammer, meddeles, at Kønig ved jordskælvet i 1741 fik en rystelse, som han ikke siden forvandt. Det tilføjes, at han var en god filolog og historiker, og at han havde et bibliotek på ca. 2500 bind, en efter hine tiders forhold uhyre bogsamling. At han også havde samlet sig penge ses af, at enken ikke alene købte gården her uden at gøre gæld, men at hun også i en hel række tilfælde i de følgende år udlånte penge til folk i byen ved ejendoms køb og med Panteret i det købte. Som bekendt var den slags private lån jo dengang de eneste, som var at få. Og for hvem der havde penge, forresten den eneste måde at få dem sat ud på, når de skulle give renter. Rentefoden var i første halvdel af det 18. århundrede ved lov fastsat til 5 pct. Derpå fulgte en periode, hvor den nogenlunde konstant var nedsat til 4 pct., og i slutningen af århundredet gik den atter op til 5 pct.

Madam Kønig lod selv gården ombygge, og formodentlig er gæstgiver Andersens hus ældste del hendes værk. I 1801 solgte hun den til byfoged

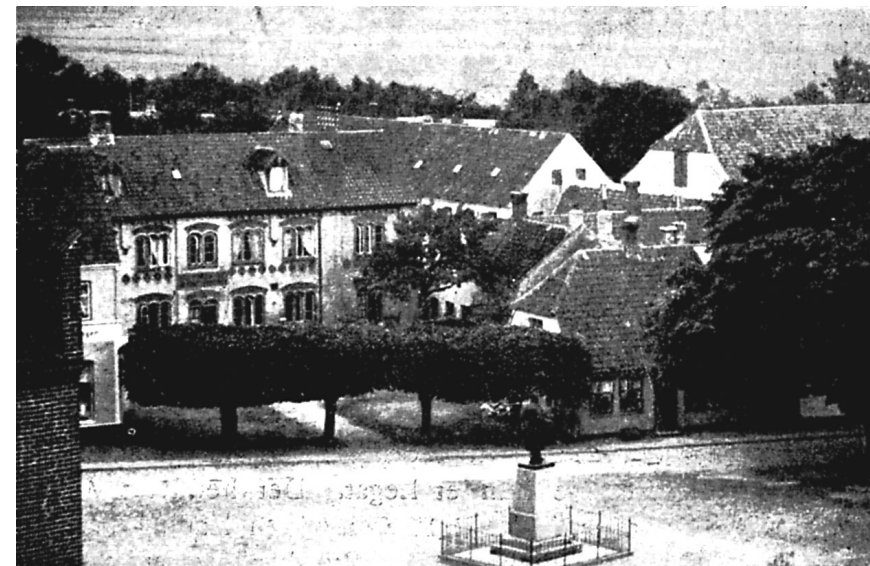
N. E. Behr, men forbeholdt sig fri rådighed over gård og beboelse resten af sin levetid. Der står udtrykkelig i skødet, at hun selv har ladet gården ombygge. På det sidste må Madam Kønig dog have søgt tilbage til Ålsø, thi der døde hun 20. november 1806, godt 90 år gammel. Som forhen meddelt oprettede hun et legat. Det hedder Magister A. Kønigs Legat og stiftedes i 1790 med en kapital på 1000 rdl. Beløbet er senere, antagelig efter statsbankerotten, nedskrevet til 300 rdl., nu 600 kr., og renten tilfalder fattige enker.

Byfoged Behr, der selv ejede en gård på Torvets mod satte side, og boede der, solgte i 1810 Madam Kønigs Gård til velbyrdige fru Elisabeth Krogh, afg. told- og consumption-inspecteur Gades enke. De havde, mens hendes mand levede, ejet en gård på Storegade (nu nr. 13, købmd. S. H. Bagers). Den var bleven solgt ved auktion, og nu købte hun så denne uden en skillings udbetaling, idet hele beløbet, 800 rdl., blev stående deri. Hun boede her til sin død med sine pigebørn. Fra en af disse nedstammer slægten Koppel i Grenå.

Efter hendes død solgtes gården til district-chirurgus Andreas Severin Wellerop, der i 1817 kom hertil fra Lemvig. Han blev her en snes år og forflyttedes så til Randers. I 1837 solgte han gården til told- og consumtionsinspektør Jørgen Lauritzen Michaelsen, der ejede og beboede den til 1852. Toldinspektøren, der var krigsassessor, kom hertil fra Sylt. Hans hustru, Ane B. Petersen, døde her, samme år, han forlod byen, og begravedes her. Forøvrigt ved jeg intet om ham.

Vi er nu inde i Windings Glansperiode. Han var jo nabo, og han og svogeren C. F. Lund på Torvet købte gården og afhændede den straks efter til bager Hans Henrik Mørup, der nu til forandring indrettede bageri i den gamle embedsmandsbolig. Winding havde dog været klog nok til ved salget at få indført en klausul i skødet om, at ingen købmandshandel må drives i ejendommen de første 25 år uden på markedsdage. Han skulle da ikke risikere at skaffe sig en konkurrent lige op ad dørene. Mørup rejste i 1860 fra Grenå og bosatte sig på Amager. Ejendommen solgte han men delte den i flere parceller. De samlede atter og deltes igen. Den lange række af årstal og navne på de skiftende ejere, som jeg oprindelig har stående i samlet række for denne som for de øvrige ejendommers vedkommende, kan formentlig ikke påregne almindelig interesse og må udelades.

I Korthed kan af senere ejere nævnes Hans Bass Bonke, der i 1880 købte den nordre halvdel af bygningen. Bonke havde ført en ret omskiftende tilværelse. Han var født i Ålborg ca. 1820 og havde i en årrække været møller i Vistoft på Mols. Møllen brændte, og Bonke flyttede til Grenå Havn og fik 1. marts 1866 borgerskab som gæstgiver. En del år senere overtog han Gl. Gæstgivergård (Storegade 36) og flyttede dertil, og endelig kom han så til Torvet, hvor han drev gæstgiveri til sin død (1884). Bonkes hustru hed Marie født Brahe (død 1891). Deres søn var den senere borgmester N.

”Valhalla” og gæstgiver P. Andersens hus omkring 1900.

Bonke. En datter var gift med sagfører N. West.

Bonkes efterfølger var gæstgiver Peter Andersen, der var søn af den mangeårige vært på Skandinavien, A. Andersen.

Han fik først skøde på ejendommen 1903. Nogle år efter lod han sætte en etage på husets forside.

Den sydlige halvdel af ejendommen købtes af urmager C. Vester, som i 1908 nedrev det gamle hus og opbyggede den nuværende forretningsbygning.

Torvet nr. 15 Valhalla

Som nævnt på tidligere hørte de tre grunde Torvet 15, 17 og 19 oprindelig sammen til én gård. Nr. 15 har rimeligvis altid været have til denne. Der er dog her sket så mange sammenlægninger med naboejendommene og atter udskilt flere småparceller, så det ville kræve en urimelig plads at klarlægge disse forandringer. Så meget skal kun siges, at haven i 50erne ejedes af Winding, som lod en tømrermester Sørensen opføre bygningen derpå og så straks i 1856 solgte det hele til denne Sørensen. Det fortælles, at planen oprindelig var, at han senere ville opbygge et forhus ud mod Torvet, men det blev aldrig til noget. Og for Torvets udseende har der jo sikkert været en fordel, at de klippede lindetræer foran den åbne plads på en smuk måde afbryder husrækken på dette sted.

Gården eller haven var i en lang årrække studeplads for karrusellen til

markederne. I Grenå Avis 19. september 1857 averterer f.eks. Chr. Lyngby om carrusel til afbenyttelse i Windings Have på Torvet.

Tømrer Sørensen havde nogen teknisk uddannelse. Det fremgår af avisen, at han om vinteren endogså havde en lille privat tegneskole i sit hjem, hvor han gav undervisning i alle bygningskonstruktioner. Han flyttede ikke længe efter fra byen og døde i Århus. Det gik med denne ejendom som så mange andre i de år, at kreditforeningen måtte overtage den og sælge den med tab.

Køberen i 1865 var gæstgiver

Christian Pedersen

født i Ålsø 28. maj 1837, død i Grenå 16. maj 1877. Borgerskab som værts-husholder 7. marts 65, gift 29. maj 1867 Johanne Jensine Pedersen. Hun gift 2) med R. Lunning.

Der havde været restauration, forinden Pedersen overtog ejendommen, dog vist kun i en kortere tid, og det er sikkert Pedersen, der har sat sving i foretagendet. Det er sikkert også ham, som har fundet på navnet. I Grenå Avis juli 1866 averterer han om Musikalsk aften underholdning i Valhalla i aften og fremdeles hver aften. Selskabet består af 4 damer og 2 herrer.

Gæstgiver Chr. Pedersen.

Nogen tid efter, da selskabet De danske Våbenbrødre stiftedes, fik det lokale i Valhalla. Og pladsen foran restaurationen benævnes i annoncer som Værtshusholder Pedersens Karrusel plads på Torvet. Her holdt bl.a. prokurator Ness offentlige løssøreauktioner.

Af ældre folks beretning fremgår, at Valhalla-Pedersen hurtigt blev en kende skikkelse i Grenå, og hans gæstgiveri er søgt samlingssted for mange. Det var nærmest det finere publikum, som kom der. Bl.a. holdt den i 1876 stiftede handelsforening sine møder på Valhalla. Dens formand og ledende kraft var apoteker Hoffmeyer. Af kassebogen ses, at dens årlige leje af lokale var 40 kr.

Pedersen døde meget ung. Hans enke blev gift med

Rudolph Lunning

født i Hjørring 28. juni 1850, død i Grenå 25. maj 1906. Borgerskab som detaillist 21. april 1876, som gæstgiver 31. december 78.

Lunning havde en lille tid haft manufakturhandel på Storegade i den tidligere G. M. Jensenske butik. Forretningen gik ikke. Og det falde derfor meget naturligt, at han overtog hustruens i god gangværende gæstgiveri.

Da Grenå Handels- og Kontoristforening stiftedes, udlejede Lunning

Agent R. Lunning.

Fru Johanne Lunning.

sine restaurationslokaler til denne, tog atter borgerskab som købmand og begyndte en agenturvirksomhed. Han kom rundt til alle købmænd og var en af byens meget kendte skikkelser.

Handels- og Kontoristforeningen, populært kaldet Risten, som stiftedes i 1891, nærmest som et selskabeligt sidestykke til den rent faglige Grenå Handelsforening, fik altså sine lokaler i Valhalla. Foreningen tog selv borgerskab og havde en økonoma, som besørgede den daglige drift. Og i den nærmeste snes år derefter var Ristens lokaler samlingsstedet for en ikke lille kreds af byens borgere, nærmest af købmænds- og embedsstanden, som her om eftermiddagen fik en genstand, læste aviserne og drøftede byens forhold.

Grenå havde fra 60erne haft en selskabelig Klub Foreningen. Den havde i en lang årrække haft stor tilslutning, men var nu ganske uden betydning. Risten blev dens afløser. Og om aftenen havde klublokalerne stort besøg. Toddyerne kom på bordet. Diskussionerne gik højt, og mangen en stiv l'hombre spilledes og kunne trække ud til de små tal om natten.

Der byggedes en festsal bagved, ud mod øst, og i en årrække var Ristens baller og festligheder stærkt besøgte. Men efter en snes års blomstrings-tid var både medlemstal og besøg noget dalende. Man flyttede så i 1915 over på Hotel Dagmar, dels fordi der ikke kunne findes en tilfredsstillende ordening med ejeren, og dels fordi man mente billigere at kunne skaffe medlemmerne lokale og adgang til servering, hvor der i forvejen var hotelvirksomhed.

Af de mange andre lejere, som har boet i Valhalla, kan nævnes cand. phil. L. Hansen, populært kaldet Student Hansen, som havde en lejlighed på 1. sal fra ca. 1857 og til hen i 70erne. Han var kommen til Grenå som

ganske ung og drev en lille privat drengeskole, nærmest forberedelsesskole til latinskolerne. Men børnetallet var ikke stort, og ved siden af skolevirksomheden havde Hansen en lille cigarhandel, hvis lokale var i et værelse bag skolestuen. Den var nærmest beregnet på venner og bekendte, men dog lovformelig med borger-skab, idet det fremgår af rådstueprotokollen, at han tog borgerskab som Tobakshandler 7. april 1855. Hansen vil nærmere blive om talt under Skolevæsenet.

En anden lejer, som boede på 1. sal i længere tid, var prokurator Neess.

Gerhard Neess

født 29. september 1840, ex. jur. 1861, etabl. i Grenå 28. august 65, prøveprokurator 5. januar 69. Medl. af Grenå Byråd 2. januar 85, død 30. marts 1900. Gift med Marie Rosenvinge, f. 1844.

Et par år efter, at Neess havde taget dansk juridisk eksamen, udbrød krig, som han deltog i. Ved dennes slutning udnævntes han til løjtnant og flyttede kort efter til Grenå, hvor han overtog en lille sagførerpraksis efter en fuldmægtig Hentze, som forlod byen. Neess, der nogle år efter fik ministeriel konstitution som prøveprokurator, viste sig straks som en smart forretningsmand, der i langt højere grad end de ældre prokuratorer var ude om sig. Bl.a. foranstaltede han regelmæssigt hvert kvartal løsøreauktioner nede i Valhallas gård, hvortil enhver kunne indlevere sager, som ønskedes solgt. Annoncerne derom slutter med ordene: Forskud kan gives på auktionensbeløbet.

I begyndelsen af Neess' Grenå tid dannedes en skytteforening. N. var straks interesseret i sagen og fik dens praktiske ledelse, og da herredsfoged Nyeborg efter få års forløb ønskede at træde af som formand, valgtes Neess i 1869 til hans efterfølger. I mange år var han sjælen i foretagendet, og ved sin egen energi og begejstring fik han stor tilslutning til foreningen.

Med sine udprægede interesser for offentlige sager, var det ganske naturligt, at Neess valgtes til medlem af byrådet, i hvilket han sad fra 2. januar 1885 til sin Død. Og det kan vist med sandhed siges, at han var et af de virksomste medlemmer, der med en god, praktisk sans var med til at præge mange af rådets beslutnin-

Student Hansen.

ger i den periode. Ikke mindst skyldes det ham, at gasværket blev bygget. I en lang årrække var han en utrættelig forkæmper for sagen, der næsten blev ham en livssag. Og han blev da også gasværksudvalgets første formand. Efter indvielsesfesten den 19. december 1897 drog processionen om aftenen med musik ned og bragte Neess, der på grund af sygdom ikke havde kunnet være til stede, en hyldest.

I 80erne stiftede Neess en kreaturforsikringsforening Kustos, hvori han blev direktør og forretningsfører, og som snart ompændte hele landet og både gav ham selv gode indtægter og navnlig var til stor nytte for mange landmænd.

Neess var et vittigt hoved og kunne godt være skarp og spydig, men han havde ved siden deraf et særdeles vindende væsen og skabte sig en stor kreds af venner. Han døde efter få dages sygeleje 30. marts 1900. Få år i forvejen havde han fået sit afskedspatent fra hæren og udnævntes til kaptajn. Fru Neess, der lever endnu og bor hos et af sine børn, har altså foreløbig i mere end 34 år overlevet sin mand.

Efter Lunnings død gik Valhalla over til arvingerne og ejes nu af den ældste søn Frederik Lunning, der er bosat i New York, hvor han har en meget stor virksomhed som hovedforhandler af Georg Jensens sølv.

Prokurator Neess.

Hotel Skandinavien

Torvet nr. 11 (Skandinavien) matr. nr. 145 m.m.
Torvet nr. 13 (Andelsbanken) matr. nr. 144 m.m..

**Ældste
brandforsikring
nr. 5**

I de ældste tider hørte grundene, hvor nu Hotel Skandinavien og Andelsbanken ligger, sammen og udgjorde ejendommen brandfors. nr. 5. Men længe forinden der var tale om nogen brandforsikring, eller for at betegne det nøjere omkring år 1700, lå her skipper Michel Bangs Gård, der nedbrændte ved en ildebrand omkring ved århundredskiftet, og som endnu i 1707 lå hen som Michel Nielsen Bangs øde og afbrændte plads. Den solgtes i 1712 til Jens Sørensen Fævejle, der ejede næstnærmeste gård (altså nuv. købmand Skovs).

Da skødet er typisk for den tid, da mange mennesker ikke kunne skrive deres eget navn, og da derfor hHandelen afsluttedes på tinge og retten formlerede og udfærdigede skødet, skal her for en gangs skyld som en prøve meddeles et sådant skøde som helhed, dog med nutids retskrivning og med anbringelse af skilletegn, alt for at lette forståelsen.

Tingbogstilførelsen lyder:

Mandag d. 15. febr. 1712. For retten fremkom velagtbare og for standige mand Michel Nielsen Bang og offentlig her for retten bekendte og tilstod, at han med sin og hustrus velberåde hu, vilje og samtøkke havde solgt og afhændet, som han hermed sælger, skøder og aldeles af hænder fra sig, sin hustru og deres arvinger et hannem tilhørende gårdsrum og byggeplads og ejendom (NB: Det betyder her ikke bygning, men grund. - C. S.), beliggende på den østre side af Kirke-Strædet her udi Grindåe, næst norden for Rasmus Madzen Molses og Jens Sørensen Fæveiles Haugested og ejendom og vesten for besagte Rasmus Madzen Molses Hauge og ejendom, item sønden for Anders Christensen Skræders nuiboende hus og ejendom - i sin længde og bredde efter derpå udgangne forrige skøders og adkomsters formelding til velfornemme Jens Sørensen Fæveile, borger og handelsmand her i byen, hans hustru og deres arvinger for et frit købt køb til evindeligt eje og ejendom. Og kender sig hermed af bemeldte Jens Sørensen Fæveile for samme gårdsrum, byggeplads, haugested og ejendom at have annammet og oppebåret betaling og fuld værdi efter sin vilje og nøje i alle måder, så han takker hannem godt derfor og tilstår, at han, hans hustru eller deres arvinger herefter ingen lod, del eller rettighed haver til eller udi forbesagte gårdsrum, byggeplads, hauge eller ejendom, ved hvad navn haves kan, men Michel Nielsen Bang og hans arvinger at hjemle og forsvare

Jens Sørensen Fæveile og hans arvinger forskrevne, nu af købte ejendom, ydermere forsikrende, at hvis det enten alt eller noget deraf Jens Sørensen Fæveile eller hans arvinger ved nogen proces eller rettergang formedels van hjemmels skyld skulle blive fravunden, Michel Nielsen Bang eller hans arvinger da at restituere, hvad hannem i så måder kunne blive fravunden og i alle optænkelige måder holde hannem og hans arvinger dette køb uden skade eller skades lidelse. Og står de nu begge med hinanden her for retten til vedermål og med hånds itagelse for en siddende ret tilstår dette skøde af retten at blive udfærdiget og på alle sider, som indført er, uryggelig holdes skal, hvorefter da Jens Sørensen Fæveile et lovligt tingsvidne var beskrevet begærende,

Man lægger mærke til, at ingen købesum nævnes. Det er typisk for datidens skøder og står formentlig i forbindelse med stempelafgiften, der i nogen grad har rettet sig efter summen. Der gik endnu et halvt århundrede, forinden der udgik en kgl. befaling om, at købesummerne skulle anføres. Ganske umiddelbart efter denne handel må køberen være død og hans enke ægtede, som tidligere er meddelt heri, Christopher Ovesen Broch, og det er formentlig ham, som lod opføre en ny bygning, bestående af en 15 fags længe til gaden, hvoraf der iflg. byens første brandtaksation var beboelse i de 10 fag i den ene ende, medens resten var stald, port og lade.

Den tilhørte Brochs familie i mange år. Efter Christopher Brochs død boede hans enke her en lille tid, men forresten var huset mest udlejet til byens skiftende kapellaner, for hvem beliggenheden lige ved kirken var meget bekvem. Således nævnes Jacob Steenstrup her som lejer i 1770erne og Jens Kirkeby i 80erne.

Efter Mdm. Brochs død tilfaldt huset hendes søn Hans Kleitrup Broch og efter hans død købtes det af den forhen omtalte Ove Broch.

Da der ikke knytter sig særlig interesse til de første af de følgende ejere, nævnes kun rækkefølgen.

1801 efter Ove Brochs død solgtes til Søren Sørensen Bødker, hvis enke ægtede Johan Hansen, der oprindelig var bødkersvend hos hende, men som senere blev en meget kendt mand som købmand, brændevinsbrænder m.m., 1807 apoteker Dahl, 1821 N. Jacobsen, 1827 smed Jens Larsen, i 1851 delte dennes enke ejendommen i to dele. Hendes søn Lars Larsen fik den søndre del, medens datteren, der var gift med en Poul Petersen, fik den nordre del, altså i hovedsagen, hvad nu tilhører Hotel Skandinavien, 1857 skomager J. C. Thylstrup, 1861 værtshusholder A. Andersen.

Andreas Peter Andersen

der var født i Kastbjerg Sogn 22. oktober 1829 havde allerede i 1858 løst borgerskab. I ”Grenå Avis” meddeler han nævnte år, at han fra 1. april etablerer sig med Nyt værtshushold i sin bopæl på Torvet på den østre side af kirken.

Andersen forstod at få sving i foretagendet, og hans flittige annoncer lader os følge dets skæbne.

Et par år efter begyndte han at afholde dans i lokalet om søndag aften om vinteren, og sommeren efter indrettedes keglebane i haven. Det blev efterhånden mode, at byens beværtninger fik keglebane.

Det var i de dage en yndet forlystelse for byens og omegnens folk at foretage skovtur til den nærliggende Enslev Skov. Og det ses i Aviserne, at Andersen ved sådanne lejligheder havde beværtningen deroppe. Ja, der er endog adskillige lejligheder, hvor Andersen selv arrangerede festen på egen risiko.

I byens anlæg, som dengang kun bestod af det stykke, som vi nu kalder det gamle anlæg, fandtes en lille pavillon. Den havde Andersen i mange år, dels i forpagtning, dels i eje, og der var servering om aftenen og enkelte dage om eftermiddagen i sommer månederne.

I 1863-64 ombyggede Andersen hele bygningen på Torvet og opførte bagved, i haven, en Dansesalon. Ganske morsom er en annonce fra september 1863 om, at der i denne afholdes Georginebal, som begynder kl. 4 eftermiddag. Entreen er 2 mark for en herre og 1 mark for en dame. Annoncen ender således: NB. Kun velklædte personer tilstedes adgang.

Det er på denne tid og formentlig som følge af ombygningen, at Andersen giver det navnet Hotel Grenå.

Den store nabo på torvets modsatte side, J. N. Winding på Hotel Dagmar, foranstaltede nu og da ved højtidelige lejligheder festlighed med fællesspisning. Andersen ville ikke stå tilbage, og det ses, at han f.eks. i 1862 holdt en sådan Festlighed på kong Frederik VII fødselsdag. Avisen skriver bagefter derom: Hs. majestæts fødselsdag igår (6. oktober) blev her fejret med sædvanlig flagning både i byen og ved havnen. I aften var der ved værtshusholder Andersen arrangeret en soupe, hvor embedsmænd, købmænd og håndværkere i den gemytligste og hjerteligste stemning rakte hinanden hånden med ønske og løfte om i fremtiden ret ofte at afholde lignende sammenkomster, der visselig også ville tjene til at ophjælpe det selskabelige liv i vor trivielle lille by.

Ja, endogså længe efter kong Frederiks død kunne hans fødselsdag give anledning til en sådan selskabelig spisning, således som det ses af en annonce fra 1868, hvori meddeles, at højsalig kong Frederiks fødselsdag foranstaltedes et festmåltid på hotel Grenå kl. 6 aften. A. Andersen.

Ved den fornævnte ombygning var hotel Grenå bleven opført i 2 etager. Den nystiftede borgerforening fik i nogle år lokaler i Sals-Etagen og hav-

Gæstgiver A. Andersen.

Hotel "Skandinavien" i 90erne.

de søndag, tirsdag og torsdag klub der. Og i salen lod Andersen afholde offentligt maskebal og musikalsk underholdning, f.eks., som avisen meddeler, af F. Altenburgs selskab. Det må formentlig have været det samme selskab, som senere blev meget kendt som cirkus.

Økonomisk må det i midlertid have knebet Andersen at få balance, thi pantebøgerne viser, at allerede i 1870 blev der gjort udlæg i ejendommen til fordel for købmand C. J. Momme. I en årrække var den på forskellige hænder, bl.a. Julius Højmarks, og det er vistnok ham, som opfandt navnet Hotel Skandinavien. Andersen havde i mellemtiden dels vognmandsforretning, dels beværtning, hvor nu P. Andersen bor. Men han kom dog senere tilbage til sit gamle hotel, og først i 1889 ophørte han dermed og overdrog forretningen til Esben Rasmussen, der samtidig købte ejendommen af den daværende ejer, forpagter A. Kruse.

Andersen var gift med Noline Marthinus, en datter af naboen, murermester N. C. Marthinus. I sine sidste år levede han som ejendomsmægler og døde i 1898.

I hotellet kom en række hurtigt skiftende ejere: 1892 M. Andersen fra Viborg, 1894 N. O. Thygesen, 1902 M. Kjærulf, af den kendte helsingørske fa milie. Han havde ved siden af sin hotelvirksomhed i en årrække håndværkerforeningens pavillon i Anlægget i forpagtning.

Kjærulf døde her i 1916. Hans enke solgte hotellet til A. Bilde. 1929 K. D. Ahrens. 1931 Rasmus Jensen.

Andelsbanken

(tidl. P. Svendsen) - Torvet nr. 13.

Det er tidligere nævnt, at den oprindelige ejendom 1851 deltes i 2 halvdele.

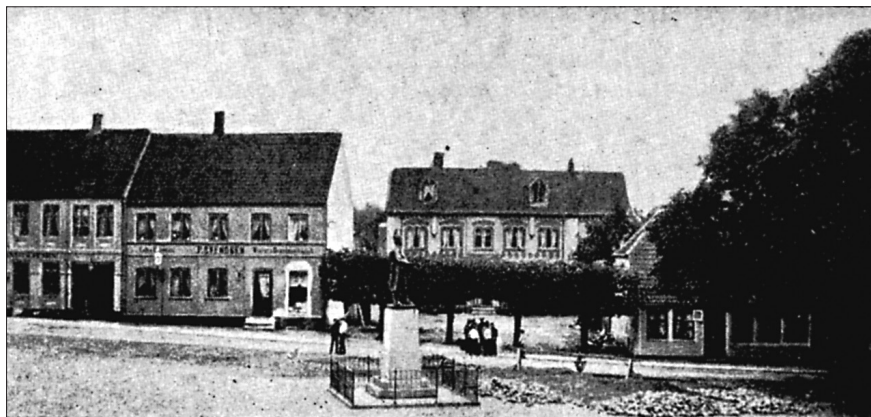
Den sydlige del tilfaldt Lars Larsen. Den solgtes i 1853 til tømrermester Peder Rødkjær og 1854 til murermester N. C. Marthinus. Det er en af disse, der har ombygget den gamle ejendom, formodentlig omkring ved 1854.

Niels Christian Marthinus, der havde boet heri byen i over en snes år i forvejen, var kommen hertil fra Randers. Han regnedes for en meget fin mester i sit fag og har opført adskillige af byens gode, solide borgerhuse fra midterste tredjedel af forrige århundrede. Maler Hartmann har fortalt mig, at Marthinus bl.a. også skal have opført det overordentlig smukke stuehus på Søndremølle gården. Jeg er dog ikke helt sikker på, at det kan passe med dets opførelsestid.

Der findes bevaret en officiel udtalelse om M., som der er grund til at nævne.

Byen skulle i 1833-34 have opført et nyt sprøjtehus på Torvet. Det byggedes lidt øst for den nuværende arrestbygning. Marthinus lavede tegning og overslag dertil. Og byfoged Ågård indsendte det til amtet med en skrivelse, hvori står: ... vi have til den ende ved murermester N. Marthinus her i byen, der er en særdeles duelig, kyndig og retskaffen mand i sit fag, ladet forfatte tegning og overslag ..., og da bygningen var færdig, indberettede byfogden, at bygningen ej alene svarede til sin bestemmelse, men endog var til zir for byen. Altså: Marthinus har været en dygtig mester i sit fag.

I 1873 solgte M. ejendommen til svigersønnen, gæstgiver A. Andersen der jo i nogle år var borte fra Skandinavien og drev vognmandsforretning her.

”Skandinavien”, Svendsens Bageri og Valhalla i 90erne.

Andersen udlejede og senere solgte bygningen til bager H. Nitschke, der indrettede bageri, som han drev en årrække og derpå i 1885 solgte til Peter Svendsen.

Denne boede der en menneskealder, han moderniserede bygningen og indrettede ved siden af bageriet et lille afholdshotel. Det var dengang byens eneste. Svendsen solgte i 1918 til A. Bilde og flyttede til Ålborg, hvor han døde i 1928.

Bilde solgte året efter til Den danske Andelsbank. 1925 fra likvidationsudvalget i denne til Landmandsbanken. 1928 til Dansk Andels- og Folkebank.

Torvet nr. 9

Nr. 9 (forhen Rasmus Jacobsen og Ole Mikkelsen, nu glarmester Chr. Petersen) gl. matr. nr. 146 og 147, nu matr. nr. 148 b.
En lille parcel lagt til matr. nr. 148 a.

Ældste
brandforsikring
nr. 6

Ejendommene fra Skandinavien og op til hjørnesteget ved Østergade hørte oprindeligt sammen, og bygningen, som lå der på, så ud som den foregående, men var tækket med strå.

Den ejedes og beboedes fra 1718 og meget langt frem i tiden af Rasmus Katholm og senere af hans enke.

Rasmus Jensen Katholm

var født 1689 og stammede efter navnet at dømmen fra Katholm. Men allerede som barn må han være kommet til Grenå, da det ses, at han i 11 år har gået i Grenå Latinskole og deraf bl.a. et par år haft bolig hos rektoren.

Hans navn kommer igen mange steder i justitsprotokollerne, ikke altid for det bedste.

Hvad hans bestilling har været, er ikke helt klart. Det ses, at han har haft med opskibning af gods fra stranden at gøre. Ligeledes, at han har drevet fiskeri ved åens munding og uden for havnen. Vistnok har han også haft avlsbrug og lidt vognmandskørsel. Han må i sin ret lange skoletid have erhvervet en god skoleuddannelse, da justitsprotokollerne viser, at han flere gange i byskriverens forfald har været sætteskriver, ja enkelte gange endog sætledsdommer. I en længere årrække var Katholm kirkeværg.

Det forhindrede dog ikke, at han rundt i byen var kendt som en stor Don Juan og pigejæger. En af de mest omtalte historier af den art findes berettet i tingbogen fra 1732 og skal i kort hed fortælles her.

Ikke for at sætte Rasmus Katholm i gabestok for hans menneskelige skrøbeligheds skyld, men fordi den giver et kulturhistorisk billede af en vis interesse. Det drejer sig om en pige, Kirsten Kabelslagers, som var bleven besvangret og fødte et barn uden for ægteskab 5. marts 1732.

Hun havde en tid tjent hos Rasmus Katholm, var derpå i 1731 kommen i tjeneste hos byens tolder, Mads Lysholt, var siden bleven jaget derfra og atter taget i huset hos Ras. Katholm. Han fortalte til folk, støttet af Kirstens ord, at tolderen var fader til barnet, som hun skulle føde. Og da barnet var i kirke, det var den 6. marts, altså dagen efter fødselen, udlagdes Lysholt på grundlag af moderens erklæring som barnefader.

Tolderen tilbageviste på det bestemteste beskyldningen og anlagde sag mod Katholm og navnlig mod Kirsten Kabelslagers for at få dom over dem for det udsprede ærerørige rygte.

Af de mange og lange forhør i sagen fremgår følgende: Den 1. marts

1732 havde der været bryllupsfest i Anders Jensen Murmands hus. Der var mange bryllupsgæster, og det var gået livligt til. Blandt gæsterne var bl.a. også Rasmus Katholm og Anders Basse, der nu var købmand, men som havde været hører, altså andenlærer, mens Rasmus gik i skole.

Hen på natten ved 2-tiden, da de sad og spillede Styr volt, kom de i en prdstrid, idet Rasmus Katholm bebrejdede Anders Basse, at denne i hans skoletid havde givet ham for mange hug. Dertil sagde Basse, at han, Rasmus, snarere havde fået for få hug end for mange. Og havde han fået nogle flere, så havde han nok levet bedre både med sin første kone og med sin nuværende, end tilfældet var. Byens bedemand, Knud Børgelum, der havde været skaffer ved brylluppet, gengav i retten Sam talen således: Kan du endnu ikke forlade de slemme kvinder, at du endnu skal holde dem hos dig? Ved du ikke, at du har været slem med dine horer, da du havde den gamle kone, uden du også skal bruge lige sådan nu? Dertil svarede Rasmus Katholm, at han havde ingen sådanne kvinder nu. Men Anders Basse sagde: Havde du ikke haft med Kirsten Kabelslagers i sådan eller andre måder at skaffe, da havde du nok ikke taget hende i dit hus. Men Rasmus sagde, at for den sag havde det ingen fare, han vidste sig fri, men den som red en højere hest end han, var fader til barnet. Thi Kirsten havde sagt til ham og hans hustru, at Mads Lysholt var barnefaderen med videre omstændigheder, som ej er værd at indføre i rettens protokol.

Ja, ja, sagde Anders Basse, kunne tyven sværge sig fri for galgen, så blev han ikke hængt. Samtalen endte med Rasmus Katholms ord, at han var fri, men tolderen skulle komme til at stå ved, at han var fader til barnet.

Jeg må her indskyde den bemærkning, at Katholms første kone, Maren Pedersdatter Holmes, havde været betydelig ældre end han. Kort efter hendes død giftede han sig anden gang (29. november 1730). Det var med Gunhild Sørensdatter, som til gengæld var så meget yngre, idet hun var knap 20 og Rasmus var 41 år. Hun overlevede ham da også i 40 år.

Nå, den omtalte sag var af uendelig varighed og optager en meget stor plads i justitsprotokollen. Mange intimiteter fremførtes under den. Således vidnede tolderkontrolløren, Peder Thomsen, at han den 17. september året før, tidlig før dag, var udi Mads Lysholts hus for at følges med ham af by i Hs. Kgl. Majestæts forretning (altså formodentlig inkvisition - efter ulovlig Brænde_vinsbrænden). Rasmus Katholm var der med Vogn og Hest og skulle køre for dem. Men da de skulle af sted, var både Kirsten og Rasmus Katholm borte. De blev pårøbt og endelig fundne i et af gårdens udhuse, og Thomsen hørte tolderen bande og sige til Kirsten: Du skal få en ulykke din karnalje og skarn. Gjorde jeg dig din ret, skulle du have prygl. Hvad er det for et hus, du og den Rasmus Katholm haver tilsammen? Hertil svarede hun intet, men så meget corumperet ud. Men som rejsen presserede, blev ej mere i mit påhør talt. Således var altså kontrollørens vidnesbyrd. Og tolderens unge kone vidnede om den samme episode, at hun hin september

Husene "øst for kirken" i 80erne.

morgen havde hørt Lysholt skælde ud på Kirsten og true hende med slag, som hun vel også havde fået, hvis ikke på samme tid toldkontrolløren havde været der og de skulle rejse.

Lysholt og hans kone havde den foregående sommer i juni måned været en tur i København. Og rektor Schmidt, der var deres genbo, og som også var indkaldt som vidne, erklærede bl.a., at ærlige folk i byen har gjort beregning og fundet, at barnets undfangelsestid har været i den tid, da tolderens sidste år var i København. I alt afhørtes 14 vidner i sagen. De aflagde ed på deres vidnesbyrd, og tolder Lysholt selv aflagde ed på, at han ikke var barnefaderen.

Endelig d. 30. juni faldt så dommen, der gik ud på, at den stakkels Kirsten Kabelslagers for sin forargelse og løgnagtige forklaring i henhold til lovens 6. bogs 13. cap. 26. art. skulle kagstryges, altså piskes, bundet til byens kag på Torvet, og derpå forvises fra landet. Formentlig har Landsretten i Viborg formildet straffen for sidste punkts vedkommende, idet Kirsten Kabelslagers faktisk nævnes som værende i Grenå adskillige gange siden, og endda ret kort tid efter.

En upartisk læser af hele den lange sag får det indtryk, at Rasmus Katholm vist nok var den skyldige, men at toldereren, der stadig forsigtigt holder sig til den ene erklæring, at han ikke er barnefaderen, men aldrig rent ud siger, at han aldrig har haft med Kirsten at gøre, dog måske nok har benyttet sig af lejligheden og haft et forhold til pigen.

En anden sag mod Rasmus Katholm angående smugleri af gods fra havnen vil blive fortalt på andet sted.

Katholm døde 1741. Hans enke 1781. Hun blev boende i stedet her lige til sin død. Derefter gik det i arv til svigersønnen, købmand Niels Erichstrup, der var gift med deres datter, og som oprindeligt havde været møller ved Søndermølle.

Han solgte det til byfoged Behr, som kort efter overdrog det til Stephan Hansen Underdegn. Han var altså degnens medhjælper i kirken.

Der gøres i skødet en ganske mærkelig reservation, nemlig den, at der ingenlunde må holdes kro eller sælges drickendes varer i huset under 2 rixdalers straf til fattigkassen hver gang det sker de 2 første gange. Og sker det 3die gang, da skal hus og ejendom være denne bys kasse hjemfalden som en i dette køb betinget og aftalt sag. Denne reservation går igen i et par følgende skøder, men må jo siden være gået i glemme, da der, som bekendt senere, endda i mangfoldige år, blev drevet værtshushold i ejendommen.

Om det var af hensyn til kirkens umiddelbare nærhed, at byfogeden indsatte hin klausul, kan jo ikke vides bestemt, men det er sandsynligt. Ejendommen betegnes som beliggende på det lidet Stræde, som løber i sønder og nord, østen for kirken. Efter nogle ejerskifter solgtes huset i 1812 til Christian Pedersen Hornslet. Han kaldes daglejer, senere småhandler, men fik nogle år efter bevilling til værtshushold og boede her i en lang årrække. Han var fra landsbyen Hornslet og havde navn derefter. Hans hustru hed Dorthe Marie Sørensdatter, og de havde 11 børn, som næsten alle blev boende i Grenå.

Den ældste søn, Søren Pedersen Hornslet, var oprindeligt skrædder, men fik senere efter 1856 en lille beværtning ude i den nedlagte accisebod ved Østerport. Han var noget værkbruden som følge af, at deres barnepige havde tabt ham som lille. folk kaldte ham Tullefar i Knaldhytten.

En anden søn var den senere snedker og retsvidne Elias Møller Hornslet

Gæstgiver Ole Mikkelsens ejendom i 90erne.

en m rsom lille mand, der blot aldrig gjorde noget videre ved snedkeriet og derfor sad i meget små kår.

En datter Christine blev gift med Fut-Jørgensen, en af byens store originaler, snedker, musiker, orgelbygger, kunstfyrværker m.m.m., en mand med gode evner, men blot ikke til at forsørge en familie.

De 2 yngste døtre, Sophie og Hansine, der i sin tid havde haft en lille pogesko, boede i mange år i Mommens arbejder hjem. Den sidstlevende af dem døde 95 år gammel i De gamles Hjem for få år siden.

Hornslets beværtning søgtes mest af byens mindre håndværkere, men H. sad småt i det. I 1864 solgtes hus og beværtning til klodsmager Ole Mikkelsen, der fortsatte beværtningen.

Som alle byens husejere fra den ældre tid havde Mikkelsen ret til kohold i Fælleskæret. Men da Hornslet havde frasolgt den søndre del af ejendommen, havde Mikkelsen ingen port, og koen måtte så derfor daglig passere ud og ind ad gadedøren og ad en gang føres ind gennem huset. Senere tilbagekøbte Mikkelsen den søndre halvdel og fik således igen ejendommen samlet og beholdt en indkørselsport.

Efter Ole Mikkelsen og hustrus død, overtog deres eneste søn, maler Carl Mikkelsen, restaurationen, som hans enke efter hans død fortsatte i mange år.

I 1912 solgte Mikkelsens 2 børn som arvinger ejendommen til naboen, Ole Olesen, der udstykkede den i flere parceller. Og nu i 1934 er så omtrent hele den gamle bygning, blot med undtagelse af en lille butik på nogle få meter mod nord, nedrevet og erstattet med en moderne forretningsbygning, hvis bygherre er glarmester Chr. Petersen.

Søndergade nr. 6

Nr. 6 købmand Otto Secher,
matr. nr. 129 m.m.

**Ældste
brandforsikring
nr. 7**

I indledningen til Søndergade nr. 9-11 Farvergården er bemærket, at fra de ældste tider har grunden syd for den nuværende museumsbygning været ubebygget og ligget hen som Farverens Eng.

På ganske samme måde kan det her siges, at grunden syd for købmandsgården, altså både konsul Sechers gård og have fra de ældste tider har ligget hen som en eng, der gik fra købmandsgården ned til åen. Kun har denne eng oprindeligt ikke hørt til gården på Søndergade, men derimod til en købmandsgård på Storegade, der lå, hvor senere Hennings Gård. Med andre ord, denne eng har hørt sammen med det, som før 1900 kaldtes Hennings Have, altså Ågade og de dertil stødende grunde.

Et sted i denne eng og ud til Søndergade lå byens søndre accisebod.

Købmandsgården på Søndergade, hvis historie her skal skrives, lå så nogenlunde på samme grund som nuværende købmand Otto Sechers gård.

Omkring ved år 1700 boede her købmand og skipper Søren Nielsen Bang.

Hans enke døde 1714, og ved auktionen solgtes gården, der dengang sikkert har været i én etage, til sr. Hans Christensen Kleittrup. Gården beskrives i skødet som liggende ved den vestre side af Sønderport.

Hans Christensen Kleittrup

gift med Maren Rasmusdatter Koed, var købmand og skipper ligesom forgænger og forresten også ligesom efterfølgerne i en næsten uafbrudt række indtil nutiden.

Fra et af de første år, de boede i gården, er bevaret en lille historie i tingbogen. De havde haft besøg af en Søren Rasmussen Møller, der ejede Fanerup Mølle. Det var i slutningen af september, og mølleren blev hos dem til ud på aftenen. Da han ville gå, bad Kleittrups hustru ham om at blive boende hos dem om natten, de havde en seng stående.

Men han ville ikke, og ved 9-tiden, der dengang var almindelig sengetid, tog han afsked for at gå ud til Grenå Mølle, hvor han havde arbejdet i sine yngre år, og hvor han ville ligge ”i hans gamle kvarter.

Men næste morgen blev han fundet i åen ved den sydligste af de 3 broer og var druknet. Dengang var der ingen læge i Grenå, og efter tidens skik udnævnte byfogeden 2 borgere som synsmænd over den døde. De synede liget og erklærede, at der ikke på hans legeme fandtes sårsmål, som kunne tyde på voldelig overlast, og at han derfor i mørket måtte af våde være

faldet i åen og druk net. Da han altså ikke skønnedes at være selvmorder, var der intet i vejen for, at han kunne begravnes på kirkegården i indviet jord som andre mennesker.

I Kleitrops ægteskab var 7 børn. Alle sønnerne med undtagelse af én kom til søs. Den ene var Rasmus, som var ældst, han blev birkedommer på Høgholm. Erik blev skipper og købmand i Grenå og spillede en ikke ubetydelig rolle (Storegade nr. 36). Og datteren Anne blev gift med Christopher Broch.

Kleitrup forpagtede senere gården Fævejle under fri herreskabet Høgholm. Der boede de en årrække, medens gården her udlejedes til en anden købmand, og der døde både Kleitrup og hans hustru.

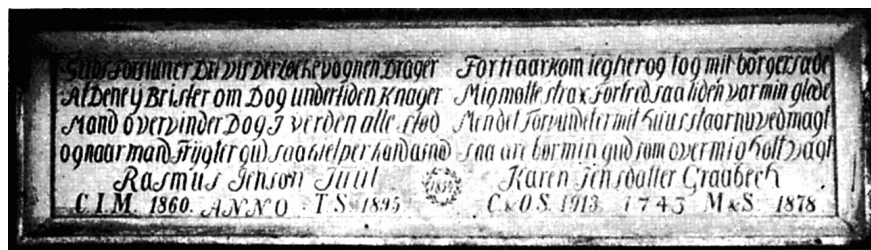
Efter deres død solgtes købmandsgården i 1733 til skipper og købmand Thomas Koed, som var broder til foregående ejers hustru. Han fik kun kort tid glæde af gården, idet han døde samme år. Hans enke, Karen Jensdatter Gråbech, giftede sig året efter med Rasmus Juul. I kirkebogen står de blev copulerede i huset efter kongebrev. Det var dengang ret almindeligt, at de mere fornemme folk benyttede denne vielsesmåde. Ja, om det så var byens præster, ses det, at flere af dem lod sig vi i huset.

Rasmus Jensen Juul

født ca. 1702, død 1773 (begr. 9. august) 71 år gl. Gift 22. juni 1734 med enke Karen Jensdatter Gråbech, datter af Jens Hansen Gråbech, købmand, skipper og overformynder i Grenå. Hun født ca. 1709, død 1774 (begr. 9. maj) 65 år gl.

Rasmus Juul, som senere i en meget lang række år blev en af byens mest fremtrædende borgere, havde, før han i 1733 kom hertil, boet i Århus. Han havde flere skibe i søen, men i begyndelsen af hans ophold her ramte ulykker ham, idet det ene efter det andet af hans skibe strandede. Dog kom han hur tigt ovenpå igen, og i 1743 opbyggede han gården meget smuk til 2 etager, således at den i Begtrups Kalø Amts beskrivelse fra år 1763 nævnes som den ene af byens syv smukke 2-etages gårde.

Et lille stykke af sidebygningen fra Rasmus Juuls tid er endnu bevaret inde i købmand Sechers gård. Over en port sidder en trætavle, der oprindeligt har siddet over porten ud mod gaden, og hvorpå Rasmus Juul på vers har givet et lille indblik i sin egen og gårdens historie.

Guds Forsiun er Det vis
Der Løckevognen Drager,
At den ey Brister om
Dog undertiden Knager,
Mand overvinder Dog
I Verden alle stød,
Og når mand Frygter gud
så hielper band af nød

For ti år kom ieg her
og tog mit borgersæde,
Mig møtte strax Fortred
så liden var min glæde
Men det Forvundet er
mit Huus står nu ved magt,
Så ære bør min gud
som over mig bolt vagt.

Rasmus Jensøn Juul - Karen Jensdatter Gråbech
Anno 1743.

Derunder er senere tilføjet:
1854

C. J. M. 1860 - M. & S. 1878 - T. S. 1895 - C. & O. S. 1913.

Men modgangen for Rasmus Juul var langt fra forbi. I 1756, efter at han for femte gang havde mistet skib og ladning, mødte han i retten og begærede tingsvidne om disse søulykker. Og han angav da med væmodighed, hvorledes han den tid han haver handlet og søgt sit brød og mæring ved søvæsener, både før og siden han kom her til byen, har tid efter anden taget anseelig skade både med forlis af fartøj og gods. Hvilket alt mere og mere haver forringet hans omstændighed er og nu til sidst snart ganske betaget ham evnen til at drive videre handel og næring, formedelst han i disse tider nu haver for liist hans eneste fartøj, som han haver tilbage, og hvormed han skulle ernære sig, da han med sandhed kunne skattere den sø skade, han i sin tid haver taget, for ungefæhr 4000 rixdaler.

Han opregner så alle sine skibulykker: I 1732, mens han endnu boede i Århus, forliste hans skib Fortunen, 16 læster drægtig, på Fyns Rev. Reparation og bjærgning kostede ham 200 rdl.

I året 1736, kort efter at han var kommen til Grenå, forliste han aldeles med jagten Løven, 4 læster, som var mindst 200 rdl. Det er dette forlis, hvortil hentydes i verset over porten.

I året 1744, altså året efter, at han havde opbygget gården, skete en forfærdelig ulykke med jagten Chatrina, der i marts måned sejlede her fra havnen med fuld ladning og var destineret til Kiøbenhafn. Den forliste undervejs med sin hele ladning og 16 mennesker, så han aldrig nogensinde hørte, hvor samme var bleven af. Jagt og ladning kunne fuldkommen beløbe sig til 1100 rdl.

Ti år efter, i 1754 om efteråret, forliste på Grenå Rhed en Galioth kaldet Profeten Samuel på 15 læster. Derved druknede to mennesker, og to bjergedes kun med største livs fare. Det var et tab på 500 rdl.

Og endelig er nu hans største søskade arriveret, idet hans største og bedste fartøj, galiassen kaldet St. Peder, 32 læster drægtig, natten mellem 23.

Sidebygningen i købmand Sechers gård, delvis fra Rasmus Juuls tid. Over porten til højre sidder pladen med inskriptionen.

og 24. marts 1756 i den daværende stærke storm drev bort fra Grenå Rhed, idet ankertovet brast, og drev på land et stykke sønden for Grenå, hvor den nu står og ikke kan ventes reddet. Han kan ikke formode andet end ganske at miste samme og atter derved tage skade for en sum af 2000 rdl., foruden at hans handel er forspildt. Og hvad kornvarer han havde indkøbt til at beforders med samme sit gode fartøj, ligger nu hen til højeste byrde og besvær for ham.

Om alle disse fataliteter og ulykkelige hændelser fandt han sig beføjet til at forhverve et lovligt tingvidne. H vil ket og så skete.

En mere selvforskyldt ulykke overgik Rasmus Juul nogle år før, idet et forsøg på at smugle en meget kostbar skibsladning varer i land mislykkes for ham. Han fik hele ladningen, der bestod af tobak, farvestoffer, sukker o.s.v., konfiskeret og måtte desuden i bøde betale den dobbelte told, af hvad taksten ellers lød på.

Historien er som helhed fortalt i Bind A under Told og Accise. Det var den nye, årvågne og i byen forhadte tolder Mads Lysholt, som førte denne sag mod Rasmus Juul. Og resultatet blev altså en ordentlig gevinst for toldereren, der selv fik hovedparten af det konfiskerede gods' værdi, og et særdeles føleligt tab for Rasmus Juul.

Det hindrede nu ikke, at samme tolder Lysholt, der foruden at være

Et stykke af Rasmus Juuls forhus, som i 1853 flyttedes over og blev baghus i købmandsgården. Øverste etage fjernedes.

forhadt for sin trættekærlighed og umådelige iver i tjeneste, tillige, når det stak ham, kunne være en charmerende selskabsmand, nogle år senere fik Rasmus Juul og en anden velstående skipper til at kautionere for sig for et lån på 300 rdl. Hverken Mads Lysholt selv eller senere hans enke kunne indfri lånet, og de to kautionister måtte betale pengene af deres egne lommer.

Endnu på sine sidste år berørtes Rasmus Juul af en skibulykke. Det var en skipper Rasmus Nielsen, hvis skib gik under med mand og mus. Han havde fra Juul medbragt obligationer til beløb af 700 rd l., som ombyttes med andre papirer. Rasmus Juul mødte efter skibets forlis i retten og af lagde sin saligheds ed på, at disse værdipapirer var afsendte med Rasmus Nielsen og altså var gået til grunde med skibet, og at han ingenlunde til andre har overført eller overdraget disse.

Om dette vidnesbyrd har kunnet skaffe ham erstatning for de tabte værdipapirer, kan ikke ses.

Angående Juuls huslige forhold er forhen anført, at han var gift med Karen Jensdatter Gråbech, enke efter gårdens forrige ejer. Hendes første ægteskab havde været barnløst, med R. Juul havde hun én søn, Jens Christian Juul.

Karen Gråbech var en velhavende købmands datter. Hendes forældre ejede en gård på Storegade (nu nr. 13, S. H. Bager). Hun var vistnok eneste barn og gården tilfaldt altså ved arv hende. Foruden den erhvervede R. Juul ved køb adskillige andre gårde og huse i byen. Bl.a. havde han et par ældre lejevåninger bag byen, som senere skænktes til byens fattigvæsen.

Ved forhandlingen i Århus i 1743 angående kongens forslag om konsumtionens bortforpagtning, var R. Juul Grenå bys kommitterede. En lang tid var R. J. ejer af Villersø Korn-, Konge- og Kvægtiende, der var et ikke ringe aktiv, og som gik i arv til hans søn.

Det er tidligere nævnt, at det var skik, at byens konsumtion forpagtedes bort for 3 år ad gangen mod en årlig afgift. I årene 1755 til 66 var Rasmus Juul konsumtionsforpagter, afgiften var ca. 1000 rdl. årlig.

Juul var efter tur et år byens kæmner, en lang tid kirkevæрге og vistnok også overformynder ligesom svigerfaderen forhen havde været. Han døde 1773, året efter døde hustruen, og deres eneste søn arvede al deres efter-

ladte Ejendom.

Som et Minde om en større tilbygning til gården, som de foretog i deres senere år, findes nedenstående smukke portstolpe, som nu sidder i konsul Sechers vognport.

Rasmus Jensøn Juul - Karen Jensdatter Gråbech 1764. Tegnet i Midten forestiller et sammenslynget J. H. S. - d. v.s. Jesus hominum Salvator = Jesus Menneskenes Frelser. J. H. S. udtydes af andre på lidt anden vis.

Jens Christian Juul

født ca. 1737, død 2. oktober 1810, 73 år; gift med Ellen Margrethe Munch, datter af Søren Munch i Kolind, død 1791.

Som nævnt i begyndelsen af dette stykke hørte oprindeligt den syd for gården liggende eng til en anden gård. Straks da Jens Chr. Juul var bleven ejer, købte han dette engstykke, der i længde langs gaden ned til åen var 112 al. og i bredde lidt mindre. (Det er omtrent nuværende konsul Sechers have). Købeprisen for hele stykket var 96 rdl. Rasmus Juul havde allerede længe før fra præsteresidensen, der lå, hvor senere jernstøberiet, men hvis have strakte sig bagved alle haverne i Søndergade, købt det vest for gården liggende stykke eng, således at omkring 1775 den store grund, som nu ejes af Chr. og O. Secher, i hovedsagen var samlet. Morfaderens gård på Storegade, som Jens Chr. Juul selvfølgelig også arvede, solgte han derimod til sin svoger, købmand Christian Munch.

Jens Chr. Juul, der ligesom faderen var skipper og købmand, trådte i dennes fodspor. Og mange træk viser, at han både i det offentlige liv og i handelsverdenen var en af dem, som man regnede allermost med. Det kan f.eks. nævnes, at han i en periode var konsumtionsforpagter, ligesom faderen havde været, og i mange år var kirkeværg.

Imidlertid må han have fået lyst til at komme til større forhold, end en lille by som Grenå dengang frembød. Han solgte i 1782 gården, sine jorder, der udgjorde mindst en snes tdr. land, Villersø Tiender, kort sagt næsten al sin rørlige ejendom og rejste til København, hvor han nedsatte sig som brygger.

Det er fra denne afrejse, at et gavebrev stammer, som han udstedede til Grenå by for at opfylde et løfte til sin afdøde moder. Det drejede sig om et lille lejehus på Markedsgade, som han skænkede byen. I gavebrevet udtaler Juul, at han som eneste arving havde lovet moderen i hendes enkestand efter faderens død, at han efter hendes død årlig ville betale fattigkassen renten af en kapital på 100 rdl. Men da han nu er flyttet fra Grenå til København, skænker han for at opfylde moderens vilje det førnævnte lille hus på

12 fag bygning til Grenå Bys Fattigkasse. Huset indeholder 4 småvåninger og er assureret for 140 rdl. Det har hidtil indbragt 10 rdl. 4 nark i årlig leje. Til vedligeholdelse lader Juul medfølge 20 rdl. Det er dette lille hus, som senere blev byens fattighus.

Gården på Søndergade solgte Juul i 1782 til sognepræsten

Johan Henrich Melchior

født i Fredericia (dbt.) 22. september 1724, søn af klokkeren Hans Melchior, cand. 6. juli 1750, res. cap. her i Grenå 18. oktober 1765, sognepræst her 8. oktober 1777, død her 10. maj 1784. Gift 13. juni 1770 Anna Marie Olrog, datter af nagister Jens Pedersen Olrog, res. cap. ved Trinitatis kirke i Kbhvn. Hun født 1740, død i Kbhvn. 2. maj 1812.

Melchior havde altså været kapellan her i Grenå, før han blev sognepræst. Han havde meget billigt købt en god gård på Storegade (hvor siden Magasin du Nord). Der boede han en halv snes år og solgte den så til sin svoger, Christopher Tikjøb, der var bleven hans efterfølger som kapellan, da han selv blev sognepræst. Melchior flyttede så ned i den af Juul købte gård. Hans bryllup havde stået her i byen, og hans svigermoder, der var enke og ret velstående, flyttede samtidig her til Grenå og købte sig en gård på Torvet (hvor nu Vogel).

Melchior kom kun til at bo i gården på Søndergade i 7 år. Om hans bratte død beretter svogeren, den residerende kapellan Christopher Tikjøb, i kirkebogen følgende: Den 10. maj (1784) døde sognepræsten Hr. Johan Henrich Melchior overmåde pludselig. Stærk og frisk går han ind i sin gård, falder og i faldet dør. Og Tikjøb fortsætter:

Gud befæst mig i din Troe,
Når mit Legem dødt henfalder,
Styrk min Sjæl, idet du kalder
Den til Paradisets Roe.

Han blev begravet den 15. maj, 59 år 7 mdr. 2 dage gammel.

Enken sad tilbage med 7 børn, hvoraf den ældste var 13 år og den yngste kun 3 måneder. Ved auktion tilbagesolgtes Stervboggården til den forrige ejer Jens Chr. Juul for 900 rdl. Det er lidt billigere end den pris, Melchior selv havde givet.

En meget fyldig bogsamling havde Melchior haft. Det var navnlig nyere tysk teologi og prædikensamlinger, og det er at formode, at Melchior har været af de mere lærde teologer, der har studeret faget grundigt. Bøgerne solgtes sammen med en del øvrige efterladenskaber ved auktion, og køberne var nærmest omegnens præster. Skifteprotokollen anfører bog for bog med angivelse af køber og den opnåede pris, der i gennemsnit var et par mark. De dyreste gik for 4-5 rdl.

Melchiors næstældste søn var den kendte naturhistoriker, professor Hans Bøchmann Melchior. Hans hustru, Ane Marie Olrog, synes at have

været noget uheldig både som moder og hustru, efter hvad hendes moders testamente oplyser. Det findes aftrykt i kom. forhandlinger og vedtægter. Moderen siger heri om sin egen datter, at hun ei alene mens hun var i ægteskab, men særdeles efter hendes mands død, har vist så mange prøver på slet husholdning, at hun - bedstemoderen - har måttet tage to af børnene til sig og sætte de øvrige ud for at få dem behørig plejede og opdragne, samt hende selv tinget i kost på et anstændigt sted.

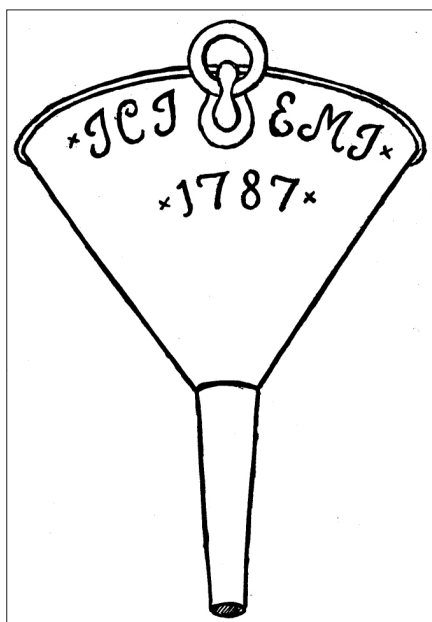
For at nu ikke det, som madm. Melchior skulle have i arv, skulle blive forødt på samme måde som det, hun i sin tid erholdt efter sin sal. mand, hvorved hendes 7 umyndige børn skulle komme i yderste armod, så skal hun slet ikke arve rede penge, men kapitalen udsættes på rente, og renten lægges til hendes og børnenes øvrige pension og indkomster.

Enten må Melchior have haft en meget uheldig kone, eller også må det have været en ualmindelig skrap svigermoder, som han fik til byen, da han holdt bryllup.

Jens Chr. Juul har altså ikke kunnet finde sig tilfreds i København, siden han så snart flyttede tilbage til Grenå. Og skæbnen ville altså, at han kunne tilbagekøbe sin fødegård. Det var i 1785. Året efter forpagtede Juul Sønder Mølle, Grenå Vejrmølle, som den altid kaldtes, af Bolette Engelbrecht Mønsted, enke efter ejeren af Hessel, Søren Mønsted.

Kirkebøgerne viser, at der i Juuls ægteskab var flere børn, bl.a. var der to efter hinanden, der opkaldtes efter bedstefaderen og hed Rasmus. Men de døde alle som små undtagen sønnen Søren Munch Juul. Han synes ikke at have lært handelen, men nævnes flere gange i retsprotokollerne som fuldmægtig på herredskontoret hos justitsråd Behr. Alligevel overdrog faderen ham ved hans ægteskab i 1792, kort efter at moderen var død, hele sin forretning og ejendom.

Det skete ved en slags fledføringskontrakt. I denne bestemtes, at sønnen skulle overtage købmandsgården, som bestod af 36 fag af 2 etage og 31 fag af 1 etage. Desuden al faderens rørlige bohav og ejendom være sig af guld, sølv, kobber, messing, jern eller trætøj, ligesom

En lille kobbertragt i fuld størrelse, som har tilhørt Jens Chr. Juul.

også af kreaturer. Yderligere en galease Martine Andrea, som nu ligger udi Grenå Åe, samt en søboe ved Grenå Strand (d.v.s. et lille bindingsværks pakhus, hvori redskaber og korn opbevarede). Desuden fæsteretten til Grenå Vejrmølle, som jeg haver i fæste af Hessel ejer, 15 tdr. land på Grenå Mark, et hus på Østergade og endelig alle til købmandshandelen henhørende varer og bogfordringer.

Sønnen skulle til gengæld herfor svare faderen et anstændigt underhold og 100 rdl. årlig. Hvis faderen imidlertid ikke kunne finde sig i at bo hos ham, skulle han svare årlig 200 rdl. eller en sum én gang for alle på 5000 rdl.

Søren Munch Juul holdt så bryllup 12. september 1792 med Kathrine Møller, datter af købmand Mads Møller på Storegade, næst Juul og Hans Broge byens største købmand.

Gods og ejendom fik det unge par nok af, men Søren Juul døde allerede 6. marts 1799, flere år før faderen. Og den unge enke indgik samme år nyt ægteskab.

Det var et hårdt slag for den gamle købmand Juul. Og hans testamente, som bl.a. er aftrykt i Grenå Kommunale Vedtægt og Forhandling viser, hvor ganske dette dødsfald har kuld kastet hans dispositioner. Han indleder testamentet således: Jeg underskrevne Jens Chr. Juul, borger og forhenværende købmand i Grenå, som enkemand og uden børn og livsarvinger har bestemt ... o.s.v.

- 1) Først testamenteres 2000 rdl. til trængende og fattige borgere, borgerenker og deres børn her i Grenå.
- 2) Dernæst til en lang række af hans venner og slægtninge i Grenå beløb af 100 á 200 rdl. til hver. Det er i hovedsagen til familierne Bang, Munch og Møller. Først af disse nævnes svigerdatteren med 200 rdl.
- 3) Og endelig anføres, at hvis Just Møllers kone, Ellen Margrethe Bang, der er en af de i forvejen betænkte arvinger, avler en søn og lader ham døbe med testators fulde navn Jens Christian Juul, så får vedkommende søn som arvepart for sig 200 rdl.

I en senere tilføjelse til testamentet fra 1810 kommer Juul yderligere ind på dette. Ellen Margrethe Bang var imidlertid bleven enke og havde indgået nyt ægteskab. Juul præciserer da sin vilje således, at hvem af de tre, hun eller hendes to søstre, som først avler en søn i deres ægteskab og opkalder denne efter ham, får til denne søn en arv på 200 rdl.

Man ser tydeligt, hvor stærkt det ligger den gamle mand på sinde, at navnet Juul ikke skal uddø med ham. Og dog fik han vistnok ikke dette ønske opfyldt. Jeg mindes i hvert fald ikke, at jeg i kirkebøgerne har fundet nogen bekræftelse derpå. Juul døde 2. oktober 1810, få måneder efter at have foretaget den sidste tilføjelse i testamentet. De sidste 10 år af sit liv havde han boet som rentier i huset hos kirkeværgen, Bogbinder Ramshardt.

Vi vender så tilbage til gården på Søndergade. Mage til hurtigt på hin-

anden følgende dødsfald og indgåelse af nye ægteskaber findes ikke let.

Søren Munch Juul og Kathrine Møller holdt bryllup 12. september 1792. Begge var da ganske unge, han 24 og hun 18 År. Juul døde 6. marts 1799, enken giftede sig 23. oktober 1799 med sin genbo, købmand (apoteker) Svend Henrik Alberg, som var bleven enkemand 17. juli 1799. Alberg døde 23. april 1801. 16. december s. å. giftede Kathrine Møller sig for 3. gang. Hendes mand var ungarl Thomas Broch. Heller ikke dette ægteskab varede længe, idet hustruen døde 28. februar 1804. Kun 29 år og død fra sit tredje ægteskab! Intet under, at de har måttet følge hurtigt efter hinanden. Th. Broch ægtede så 28. maj 1805 jfr. Ane Kirstine Broge, datter af købmand Hans Broge. Og dermed er der omsider kommet mere varige forhold i stand.

Alle ægteskaberne havde været barnløse, kun i det sidste fik Th. Brochs et barn, en datter, som fødtes i 1806.

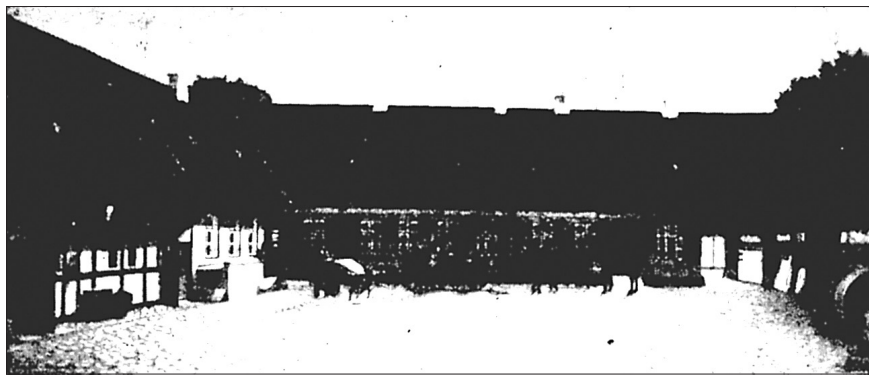
Thomas Jørgensen Broch

født 1772, død 2. maj 1819, gift 1) 16. december 1801 med Cathrine Møller, gift 2) 28. maj 1805 med Ane Kirstine Broge, hun født ca. 1782, død 7. maj 1825 (42½ år).

Thomas Broch var ikke direkte i slægt med de tidligere nævnte Brocher, idet hans fader var skipper Jørgen Rasmussen Broch.

Han synes hurtigt at være kommen til at spille en rolle i byen. I 1804 kaldes han kaptajn i borgervæbningen, i en række år var han byens kæmner. Og efter alt at dømmes har han atter bragt handelen i den gamle købmandsgård til at blomstre op. Men heller ikke Th. Broch blev ret gammel. Han døde i 1819 og enken få år efter. Og ved et underligt tilfælde udstedtes der just på en og samme dag proklama i hendes og hendes afdøde faders gødsbo.

Købmandsgården kort efter, at den var ombygget i 1854.

Gården solgtes i 1827 til den tidligere omtalte bødker, brændevinsbrænder og købmand Johan Hansen, som ejede genbogården på Søndergade. Og dermed var det for en tid forbi med at være købmandsgård. Den lejedes ud til forskellige. I 1834 nævner folketællingslisten som lejer bl.a. kobbersmed Christensen. Senere var den i en del år udlejet til cand. jur. Eduard Bonnez, der i 1853 blev byfoged i Ebeltoft, men forinden i en årrække var herredsfuldmægtig i Grenå.

Maler Hartmann, som i sine tidligste drengear gik på fiskeri i åen sammen med Bonnez's sønner og af og til var med dem hjemme, erindrer gården, som den da så ud. Det har været en bindingsværksgård omtrent som nu Aftenstjernen. Den havde en ret høj sokkel og indgangsdør omtrent på midten af bygningen. En høj stentrappe med et jerngelænder på siderne førte op til denne. Altså noget lignende som Borgmestergården i Århus. Og når man kom ind i gangen, var der endn utydelige rester af købmandsboden at se.

En af denne Bonnez's sønner, Harald Bonnez, der var født her i Grenå i 1836, blev senere på sine gamle dage en over hele Djursland kendt original. Han, der var ugift, var oprindelig ejer af Thirstrup Mølle. Men allerede i 60erne fratrådte han møllen og førte siden en vagabonderende tilværelse uden egentlig hjemsted. Han vandrede på sin fod rundt på hele Djursland, men havde, selv i sine pjalter, fordrukken og fuld af utøj, en vis fornem optræden og nobel tankegang. Han døde på sygehuset i Grenå i 1908.

Købmand Johan Hansen testamenterede sin plejedatter og arving, Martha Schmidt, gården, og fra 1842 var hun altså ejerinde. Hun solgte straks engen fra til ritmester, toldkasserer Gether, men forbeholdt sig i skødet udtrykkelig ret til fri færdsel derover for sin egen person.

I 1850 solgte hun gården til den unge købmand Emborg. På grund af meget alvorlige økonomiske vanskeligheder fik han dog først skøde i 1853.

Johan Carl Emborg

født 8. august 1816, død 3. juli 1857, gift med Clara Christine Møller.

Emborg havde allerede i en årrække været købmand i Grenå, idet han siden 1844 havde haft detailhandelen oppe i Windings Gård. Straks efter at have købt den gamle gård her, må Emborg have givet sig til at bryde det 2 etages forhus ned og opbygge et nyt i grundmur og 1 etage. Nederste etage af det gamle bindingsværks forhus flyttedes over gården og

Købmand Emborgs gravsten på Grenå Kirkegård.

genopførtes som pakhuis. En del af det er endnu bevaret. På den side ?? af billedede tavle fra Rasmus Juuls tid anbragte Emborg i en lille bladkrans årstallet 1854, der altså er beviset for, at ombygningen var hans værk. Og dette eller nærmest følgende år er han så flyttet herved. Emborg var i en årrække formand for borgerrepræsentationen. Det var under den gamle ordning, hvor denne selv valgte formand af sin midte, og hvor byfogeden kun i enkelte sager trådte til. - Jeg har hørt fortælle, at Emborg var en meget velset mand i byens selskabsliv, og det førnævnte formandshverv viser jo, at man også i alvorlige sager har haft tillid til ham.

Men i en ung alder, kun 42 år gammel, døde han efter få dages sygeleje og efterlod sig enke og 6 uforsørgede børn. Boet var konkurs. Enken flyttede fra byen, og gården solgtes af skifteretten til købmand Momme, der 1. september 1860 flyttede derned.

Niels Christian Johansen Momme

født 2. juni 1831 i nærheden af Randers, død 17. januar 1916, borgerskab i Grenå 15. juli 1856. Gift med Martha Maria Jensen, født 1838, død 1911. Momme er jo uden tvivl den af alle byens borgere i sidste halvdel af det 19. århundrede, der mere end nogen anden nåede frem i første række og nød en overordentlig anseelse hos alle.

Ikke som deltager i det offentlige liv, thi det holdt Momme sig altid på afstand af, men fordi han fra en beskedne begyndelse ved usædvanlig dygtighed og påpasselighed arbejdede sig op til den førende stilling indenfor byens handelsliv. Og fordi Momme, der havde udstrakte sociale interesser, anvendte en ikke ringe del af sine rige midler, både åbenlyst og i det skjulte, til samfundsnyttige og velgørende formål. Og det i en tid, da det offentliges forsorg for gamle, for svage og fattige endnu var meget ringe og næsten kun eksisterede i form af fattigunderstøttelse.

Og endelig fordi Momme, på en tid, da det offentliges budget var meget ubetydeligt og man var nødt til at nøjes med at tage sig af de allernødvendigste fællesopgaver, med rund hånd skænkede tusinder af kroner til byens forskønnelse og da navnlig til plantningssagen.

Som skaber af det smukke anlæg, der breder sig uden om byen i syd og vest, vil konsul Mommers navn stå indskrevet i byens historie. Momme er født i en landsby i nærheden af Randers. Forældrene sad i små kår, og sønnen fik kun den undervisning, som landsbyskolen

Ungdomsbilled af konsul Momme.

Købmandsgården i 60erne. Til venstre ses rester af den ældste gård.

på den tid kunne give. I fritiden måtte han for at tjene til hjælp til føden arbejde som vogterdreng. Med sit fyldte 14. år kom Momme den 1. november 1845 i lære hos købmand Jacob Schou i Randers.

Det var en købmand af den gamle skole, som forstod, at når han havde et ungt menneske i lære, så havde han også pligter over for ham, pligter til at opdrage ham til livet. Og Jacob Schou opdrog sine unge mennesker til arbejdsomhed og sparsommelighed, alt efter den grundsætning, som var hans egen, sparsommelighed og flid giver meget i sin tid.

Det var en god skole, som Momme her gennemgik, og den satte præg på ham for hele livet. I fulde seks år varede læretiden, og derefter blev han endnu i fire år hos sin principal som kommis.

Kun med nogle få spareskillinger i lommen tog Momme så den beslutning at etablere sig, og med gode anbefalinger fra Jacob Schou nedsatte han sig i Grenå som købmand med kolonial, grove varer og produkter.

15. juli 1856 mødte han hos byfoged Nyeberg, erhvervede borgerskab, aflagde den foreskrevne borgered og flyttede så ind i den butik i Windings Gård, som Emborg lige havde forladt.

Småt var det i begyndelsen. Det var jo i en uhyre vanskelig tid, den unge købmand fik begyndt. Allerede et par år efter var landet inde i den ulykkelige pengekrise. Adskillige købmænd i Grenå måtte gå fra gård og ejendom, og også for Momme kneb det hårdt. Men han var ikke forvænnet, stillede

personlig kun små fordringer til livet og var på færde tidlig og silde.

Momme var endnu dengang ugift, men forlovet med Martha Maria Jensen fra Randers, som han havde kendt, fra han var hos Jacob Schou. Det var jo endnu længe før banernes tid, men lørdag aften, når Momme havde lukket sin butik, satte han sig på sin hest og red til Randers for at tilbringe søndagen sammen med sin kæreste.

Lyst til at færdes i fri luft havde han altid haft, så rideturene til Randers har sikkert i dobbelt forstand været ugens store oplevelse. Et par år efter, da det havde vist sig, at forretningen kunne gå, holdt Momme så bryllup.

I 1857 oprettedes her i Grenå et lille lokalt blad Grenå Avis. Det var på størrelse med et stort ark skrivepapir og udkom hveranden dag. Den sidste spalte i bladet var helliget annoncer. Og Momme averterede flittigt deri, men han var rigtignok også omtrent den eneste i byen, som tog et så moderne middel i sin tjeneste. Og jeg har hørt fortælle, at byens daværende købmænd af den ældre generation ikke just så med særlig milde blikke til den unge mand, der nu skulle til at benytte avisen til at trække kunder til sig.

Så ind traf Emborgs død, og Momme købte ejendom og forretning af dødsboet. 1. september 1860 flyttede han ind i den nye gård, der snart skulle blive rammen om en af Jyllands største virksomheder.

I 1868 købte Momme ude ved Østergade et stykke af farver Jahnsens toft. Der lod han opføre et stort pakhuis. Det indrettedes således, at det ved given lejlighed uden alt for stor forandring kunne indrettes til beboelse, idet Momme allerede dengang havde planer om i sin tid at omdanne og indrette det i filantropisk øjemed.

Allerede tidligere havde han ved havnen købt et andet stort, 2-etages pakhuis, det er det, som nu i omdannet skikkelse hed der Granly. Og Momme, der både for sin sundheds skyld og af lyst var en ivrig rytter, tog hver morgen sin ridetur ned til og forbi disse to pakhuse.

Forretningens tømmerplads var i en årrække på hjørnet af Kannikegade. Senere solgte Momme den til prokurator Møller, som lod opføre det hus, som nu ejes af sadelmager Greve.

I 70erne fik Momme som medarbejder i forretningen en ung mand her fra egnen, Theodor Secher, søn af A. J. Secher, ejer af Vedø. Det blev senere hans svigersøn, idet Secher i 1878 giftede sig med ægteparrets eneste datter, Anna Henninga Momme. Samtidig optoges han som associe i forretningen, og firmaets navn blev C. J. Momme og Secher.

Som nabo på søndre side af købmandsgården boede den daværende by-

Ungdomsbilled af konsul Momme.

og herredsfoged G. Nyeberg, der havde kon torer i den lille bygning til gaden og privat beboelse i havehuset. Da Nyeberg forlod byen, købte Momme denne ejendom og flyttede selv derned, medens Secher fik lejligheden i købmandsgården. Der var dengang kun én etage, men i begyndelsen af 80erne sattes en ny etage oven på.

Allerede få år efter grundlæggelsen var Mommens forretning i stærk fremgang, og i 60erne var den langt den største i Grenå, og Momme selv var en velstående mand. Han havde øje for, hvad der kunne gå, og var ikke bange for at slå ind på noget nyt, og kunderne havde en grundfæstet tillid til ham.

Momme hørte til de folk, som havde held med sig i næsten alt, hvad han tog sig for. Således kom han engang, da han var på gennemrejse i Horsens, i forbindelse med en tobaksfabrik, der skulle nedlægges. Momme købte hele det store restoplæg til en meget billig pris. Og al tobakken, og det var mange læs, transporteredes med hestevogn til Grenå og opladedes i det store havnepakhus. Det var i 1863.

Folk i byen mente, at det dog vist var en vild spekulation. Der var jo tobak til hele byen i snese af år. Men kort efter kom krigen, der gav Momme en uanet chance, idet hele det store parti tobak afsattes til den i Grenå og omegn indkvarterede tyske hær.

Men forstod Momme således at tjene penge, så havde han også vilje til af sin rigdom at støtte andre både privat og offentlig. Dengang lå hele strækningen vest og syd for byen hen som et sumpet, delvis uopdyrket kær med spredte græstuer og benyttedes for en del til græsning for byens køer.

Adskillige borgere og forresten også byens vise råd havde øje for, at det ville pynte på og være en vinding for byen, om det kunne blive beplantet som en fortsættelse af det allerede dengang eksisterende gamle anlæg. Men byen fattedes penge. Så tog Momme tanken op, og - som de kommunale forhandlinger viser - gjorde han begyndelsen i året 1877 ved at skænke et beløb på 2000 kr. til plantningen.

I en lang årrække derefter gav Momme med rund hånd tusinder af kroner til dette formål, således at det i fuldt mål passer, hvad byrådet længe efter Mommens død lod sætte på mindesmærket i anlægget, at hovedparten af æren for dette lystanlægs oprettelse tilkommer konsul Momme.

En god rådgiver og medarbejder i dette arbejde havde Momme i daværende skoleinspektør Reventlow. Han var byrådsmedlem og nærede stor interesse for byens sager. Og da man ikke dengang af kommunkassen kunne tænke sig at anvende ret store beløb til slige formål, måtte Reventlow tit og ofte ned til Momme for at påkalde hans støtte.

Af andre større gaver til byen må nævnes arbejderhjemmet, som Momme lod opføre ude på en parcel af grunden, som hørte til pakhuset på Østergade. Det blev bygget i 1894, og her fik en del veltjente arbejdere og engligstillede personer fri bolig og en lille årlig understøttelse.

Købmandsgårdens facade.

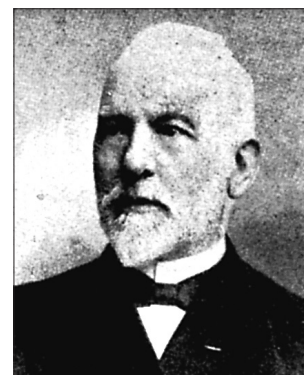
I juli 1896, da Momme fejrede sit 40 års borgerjubilæum, overrakte byrådet ham en smuk kaligraferet mappe, hvori man, næstefter at karakterisere hans virksomhed og anføre de gaver, hvormed han i det forløbne tidsrum havde betænkt byen, bragte ham en tak på byens og borgerskabets vegne.

Ved kong Christian IX's guldbryllup i 1892 udnævntes Momme til Ridder af Dannebrog, senere blev han Ridder af Vasaordenen. Svensk-norsk vicekonsul var han bleven længe forinden. Og Grenå Hånd værkerforening, hvis velgører han havde været i mangfoldige år, havde 1887 udnævnt ham til æresmedlem.

Men skønt konsul Momme al sin tid var en meget samfundsinteressert mand, så afslog han bestemt al deltagelse i det offentlige liv og i foreningsbestyrelser.

Måske kom det af, at hans private forretning gav ham så rigeligt at tænke på, måske også af, at han fra sin ungdom havde haft en ukuelig læselyst og derfor i sin fritid dyrkede boglige sysler. Han havde en efter private forhold meget stor bogsamling, dels bestående af skønlitteratur, dels, og da navnlig af rejseskildringer.

Thi for rejser havde Momme overmåde stor interesse. Og han nøjedes ikke med at læse om andres færd i fremmede egne, men foretog tit og gerne rejser ud til de forskellige europæiske lande og deres byer. I Paris var han

Konsul Momme og frue.

f.eks. 7-8 gange, men med særlig forkærlighed rejste han dog vist i Norge og Sverrig.

Han havde en spadserestok, som altid fulgte ham på disse rejser. Og i denne lod han indgravere navnene på de forskellige byer, som han havde besøgt. Da han i 1899 kom hjem igen til Grenå fra en udflugt til Norge, var det med forvisning om, at nu havde han gjort sin sidste udenlandsrejse. Og byernes række sluttede han derfor af med efter det sidste navn at lade indridse Basta.

Den gamle konsul var ved at blive træt. Allerede nogle år før, nemlig 1. juli 1895, overdrog han efter næsten 40 års virksomhed købmandsgård og forretning til svigersønnen Th. Secher, som nu blev enejer og med dygtighed førte forretningen videre på det grundlag, som var skabt af Momme. I de år, som kom derefter, kunne Momme da fuldt ud dyrke sine interesser. Ridturen var lagt af, men regelmæssig hver morgen til bestemt tidtrådte den gamle konsul ud af sin havelåge nede ved stien langs åen og begyndte dagen med at gå sin morgentur gennem anlægget.

Noget tilbageholden og fåmælt havde Momme altid været, og særlig i alderdommen var det kun få, han indlod sig i længere samtale med. Men dog har det vist glædet ham at mærke, at der næppe på hans spadsereture var en eneste af hans nedborgere, som ikke hilste på ham med sympati og ærbødighed.

Alderdommens sorger forskånedes Momme selvfølgelig ikke for. Sine to allernærmeste, hustruen og datteren, mistede han med meget kort mellemrum i 1911. Og tiltagende skrøbelighed hindrede ham i at færdes ude i de senere år.

Da Momme den 17. januar 1916 i en alder af næsten 85 år gik bort, var det et dødsfald, som ikke kom overraskende, men som dog på en ganske enestående måde berørte den by, hvor han i et par menneskealdre havde levet og virket.

Theodor Secher

født på Vedø 7. marts 1853, søn af godsejer Anker Secher, død i Grenå 1. august 1918, købmandsborgerskab 29. juni 78, afstod forretningen 11. juli 1913. Gift 1878 med Anna Henninga Momme, født 7. juni 1858, død 26. marts 1911.

På de foregående sider er allerede fortalt så meget om købmand Secher, at vi her kan fatte os i korthed. Han havde lært handelen hos konsul Momme, blev senere dennes svigersøn og kompagnon og endelig i 1895, da Momme trak sig tilbage, enejer af forretningen, som han førte videre i samme spor.

Secher var ligesom svigerfaderen i udpræget grad købmand af den gamle skole. Med stor flid og dygtighed passede han forretningen, tog megen og aktiv del i dens ledelse og styrede den altid efter strengt reelle forretningsprincipper. Han skildres som en mand med udpræget nobel tænke måde, og han øvede megen godgørelse i det stille.

Ligesom svigerfaderen holdt Secher sig borte fra deltagelse i det offentlige liv, dog var han i en årrække - uden for byrådet - valgt til medlem af havneudvalget. I 1911 døde hans hustru efter langvarig sygdom, og et par år efter afstod købmand Secher forretningen til to af sine sønner Chr. og Otto Secher og flyttede til København.

Hver sommer tog Secher på besøg til Grenå, og på et af disse besøg døde han her i sin gamle by 1. august 1918.

Købmand Th. Secher og frue.

Søndergade nr. 8

Matr. nr. 130 a m.m samt
49 b narkj. (konsul Chr. Secher).

**Ældste
brandforsikring
nr. 7**

I foregående stykke er omtalt, at engen syd for købmandsgården fra de ældste tider ikke hørte til denne, men til en gård på Storegade (Hennings), og at Jens Chr. Juul i 1775 af købmand Hans Christophersen Broch købte denne eng, der så nogenlunde er den grund, hvorpå nu bygningen og haven ligger. Den fulgte med købmandsgården ved alle overdragelser, indtil jfr. Schmidt i 1842 solgte den til ritmester Gether.

Han opførte straks den kønne bygning, som ligger der endnu, og som vender gavlen mod gaden og facade ud mod haven. Ligeledes anlagde han havens nordre del, medens den søndre ende endnu en tid lå hen som eng.

Henrich Ludvig Gether

var i 1834 bleven told- og konsumtions-kasserer i Grenå. Han var meget interesseret i plantningssager, og der er grund til at mindes, at det var ham, som sammen med to andre Grenå borgere, nemlig apoteker Dahl og distriktslæge Arendrup, omkring 1842 grundlagde det gamle anlæg.

Gether forfremmedes senere til toldkasserer i Randers og solgte ved sin afrejse i 1849 ejendommen til handelsfuldmægtig M. H. Lundby, der kort efter etablerede sig som købmand oppe på Torvet og i 1854 solgte grunden til by- og herreds foged Nyeborg.

Det bør nævnes, at Lundby i 1850 udlejede lejligheden til bogtrykker Magnus Heimann, der var den første redaktør og udgiver af Grenå Avis, og at byens allerførste avis altså havde kontor og trykkeri der i huset.

Heimann, der var en ung mand, havde i 1849 ansøgt borgerrepræsentationen om tilladelse til at nedsætte sig som bogtrykker og bladudgiver i Grenå. Rådet havde med glæde givet sit minde dertil, da det vil de være en stor fordel for byen at have et trykkeri og en lokal avis.

Fredag den 18. januar 1850 udkom første nummer af Grenå Avis i et format som et ark skrivepapir. Den udkom 3 dage ugentlig nogle timer efter posternes ankomst og kostede 1 rdl. kvartalet.

Selvfølgelig var det forsvindende indtægter, den kunne indbringe, og det viste sig da også, at Heimann straks måtte se sig om efter nogle små bierhverv. Bl.a. fik han tilladelse til at oprette et fæstekontor. Få måneder efter stiftede han en læse kreds for Grenå by og omegn. Den fik lokale hos ham. Foreningen skulle for en billig betaling skaffe medlemmerne adgang til læsning af belærende og underholdende blade og bøger. Lokale ville Heimann altså stille til rådighed. Foreningen blev virkelig stiftet, og 1. maj

1850 åbnedes læsestuen i et dertil indrettet locale i bogtrykkerens bopæl. Indgangen er fra Søndergade igennem haugedøren. Et reglement, hvoraf de nærmere bestemmelser vil kunne erfares, forefindes i læsesalonen, der er åben fra kl. 9 morgen til kl. 9 aften. Nå, Grenå var nu dengang alt for lille til, at det kunne gå, hverken med læseforening eller avis. Efter ½ års forløb opgav Heimann forsøget og meddelte i bladet, at han formedelst mangel på deltagelse så sig nødsaget til at standse med udgivelsen af bladet, og at det ville ophøre med at udkomme fra og med 31. juli. Dermed var dette første forsøg på at få en lokal avis i gang strandet.

Claus Gottlieb Nyeberg

født 11. november 1806 på Nørhågård i Thy, død 17. november 1892. Cand. jur. 1830 med 1. karakter, 1834 prøveprokurator i Helsingør, 1853 by- og herredsfoged i Grenå, 1856 kancelliråd, 1859 justitsråd, 1873 R. af D., 1876 entl. og etatsråd. Gift Emilie Annette f. Holm, født 2. januar 1807, død 10. november 1871.

Nyeberg var kommen til Grenå som Ågårds efterfølger. To mere udprægede kontraster end disse kan næppe tænkes, og derpå beroede det vel også, at forholdene i Nyebergs første virkeår i Grenå blev så pinagtige både for ham selv og for byens befolkning.

Her var toldkontoret i slutningen af Gethers tid og by- og herredskontoret i Nyebergs tid 1853-1876.

Ågård havde i en sjælden grad været populær. Han var ligefrem og jævn at komme til og hængte sig ikke i unødvendige småting. Han havde en sjælden evne til at omgås folk af alle lag og gå ind i deres tankegang. Nyeberg havde det ganske modsat. Han var tilbageholden og utilnærmelig, vistnok en stiv pedant og uhyre selv bevidst. Den jævne befolkning var ligefrem angst for at vise sig på kontoret, fordi man risikerede at overfuses af ham eller hans personale. Og navnlig i den første halvdel af sin embedstid var Nyeberg nærmest forhadet af byens og jurisdiktionens beboere.

Nyeberg boede privat i havehuset. By- og herredskontoret var i den lille, lave bygning ud mod gaden imellem havehuset og købmandsgården. Der var dengang en indgangsdør på midten, som nu er tilmuret. Kontoret var forresten ikke indrettet af Nyeberg, men havde været toldkontor i Gethers tid. Nyebergs førstefuldmægtig var i en kort tid den senere prokurator Lunøe. Derpå i mange år T. Møller, som også blev prokurator. Så M. Hansen, der senere antog navnet Schlanbusch og blev godsforvalter på Benzon, og sidst H. West. Og så Fr. Brokmann var en tid fuldmægtig på herredskontoret. For at give nogle prøver på forholdet mellem Nyeberg og befolkningen skal jeg efter de ældste Grenå aviser fremføre enkelte træk.

Den 8. december 1857 indrykkede rebslager Th. Sørensen, der nu forresten selv var en hård og ubehagelig person, i avisen en sålydende forespørgsel: Da jeg helst vil undgå personligt møde på Hr. kancelliråd Nyebergs conto, vil jeg herigennem avisen bede deres velbårenhed oplyse mig om grunden til, at jeg 3 gange har måttet løse udskrift af en og samme taxation på min jordlod, og at jeg 2 gange har betalt brandtaxation af min spindebod.

Fejlen må have været oplagt, thi Nyeberg indrømmer og beklager straks det skete, men oplyser rigtignok tillige, at han havde tilbagesendt de for meget erlagte penge, men at Th. S. havde nægtet at tage imod dem.

De fleste af de toneangivende borgere i Grenå var dengang politisk set nationale liberale og begejstrede for den ny erhvervede folkefrihed og grundloven, hvorimod Nyeberg stod på den modsatte fløj og viste folkefriheden en meget kold skulder. Og selvfølgelig vakte det misfornøjelse, når byfogeden ikke ville deltage i borgernes festligholdelse af de nationale minde dage. Det var f.eks. bleven skik at fejre Isteddagen ved en skovfest, som regel i Enslev Skov.

I 1859 forbød Nyeberg dennes afholdelse eller rettere nægtede tilladelse til, at der måtte holdes beværtning ved nævnte lejlighed, og dermed måtte festen jo falde. Han motiverede sit forbud med, at dels var det meget knappe tider, der nok kunne opfordre til sparsommelighed, dels var det i høstens tid, og landboerne kunne ikke være tjent med, at deres tjenestefolk gik til fest (en mandag) og ikke passede deres høstarbejde.

Dette afslag affødte flere avisartikler. I en af dem hedder det, at Hr. kancelliråd Nyeberg har vist sig som en modstander af vor politiske frihed

og gjort et skridt, som ingen af hans colleger i hele landet hidtil nogensinde har fundet passende at gøre.

Værre var det, at rådhuset ikke flagede på Grundlovsdagen. En indsender skriver meget giftigt, at byen som helhed var flagsmykket, just med undtagelse af rådhuset og kirken, men de kongelige embedsmænd, hvis virksomhed indesluttes af disse, har jo også en anden politisk trosbekendelse end vi andre frihedsmænd.

På det sidste, kirken, svarede avisen selv meget fornuftigt, at der jo ikke plejede at flages fra kirkerne her i landet.

Kongens fødselsdag fejredes hvert år af borgerskabet ved en festspisning, men byfogeden tog ikke del deri. En af talerne, det var postmester Skjerbæk, hvis giftighed var velkendt, udbragte et år en skål for de fraværende, idet han tilføjede: ... ja, ikke byfogeden med flere, men vore koner Som sædvanlig var rådhuset ikke flagsmykket den dag.

Nyeborg havde i havnebestyrelsen stillet forslag om, at et midlertidigt tillæg, der engang i sin tid var givet havnefoged Sørensen og havneskriveren, skulle bortfalde. Men udvalgets flertal stemte forslaget ned.

By- og herredsfoged Nyeborg.

En indsender i Grenå Avis retter i den anledning et skarpt angreb på byfogeden, der havde forsvaret sit forslag med, at han nemt skulle få pladserne besat for den faste løn. Den anonyme indsender skriver bl.a.: Hvem er det nemlig, der vil gøre det så let for justitsråden at besætte pladserne for den faste løn? Ja, her har vi opløsningen på gaden. Justitsråden har concurrenterne i sin høje nærhed Hans egne contoirtjeneste, disse mønstre for alle contoirtjeneste, ere - hvilken af dem det end skal være - således lød hans ordrede til at overtage functionen Vi tvivle dog om, at han nogensinde vil finde, støtte i kommunen til at medvirke til sligt Justitsrådets embede er så godt, at det nok sætter ham i stand til

at lønne de fornødne contoirtjeneste således, at disse ikke behøve at gå på jagt efter erhverv, der allerede ere i gode og pålidelige hænder Vi bede af et oprigtigt hjerte vor herre bevare hr. justitsråd Nyeborg. Der er så stille, ensformigt og kjedsommeligt her i byen. Han er den eneste, der af og til giver stof til nogen forundring.

Jeg må her indskyde den bemærkning, at skattelisterne viser, at Nyeborg i en lang årrække så langt, langt var byens højeste skatteyder. Det var først mod slutningen af 60'erne, at Momme kom højere end han.

Værst blev dog angrebene på Nyeborg i 1863, da konsul Kock, der var

borgerrepræsentationens formand, havde sendt en mand op at hejse flag på rådhuset på Grundlovsdagen, og Nyeborg forbød dette, og da han først langt hen på dagen og vist nok på andres foranledning fik flag hejst på sin egen private bopæl. I de følgende numre af avisen kom der da en række overmåde hvasse indlæg. Der tales i disse om, at byfogeden burde være et eksempel til efterfølgelse og ikke til advarsel for andre byens borgere. At han viser ligegyldighed og ringeagt for den commune, hvoraf han lever. At jo mere brutale hans overgreb er, desto mindre behøver man at veje de udtryk, man anvender imod ham. At det vil være nødvendigt at rejse til Preussen for at finde mæge til uforsømmethed.

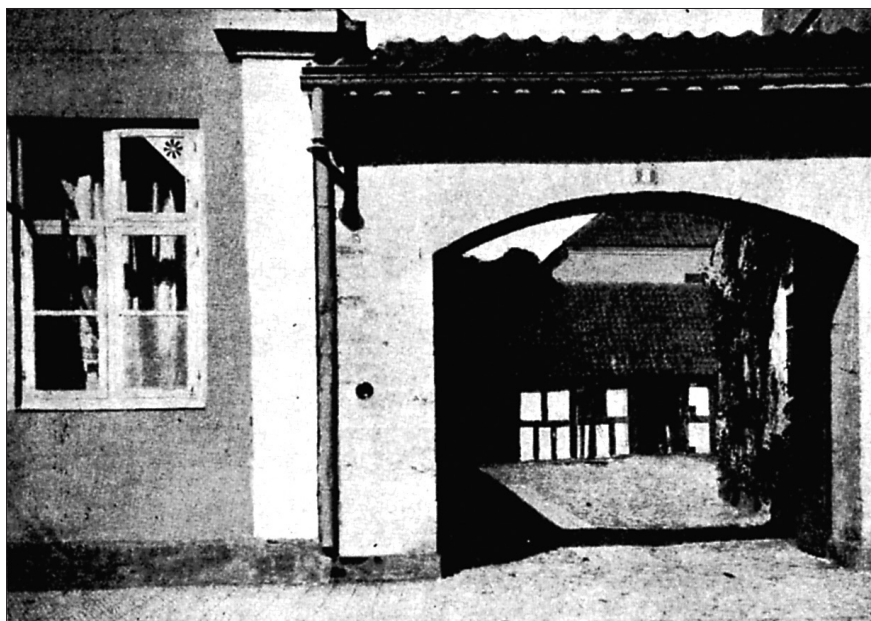
Toppunktet nåedes - dog i en vending som denne: Det vil dog tidligt eller sent blive åbenlyst for alle, der haver sund fornuft og ville bruge den, at hr. Nyeborg aldrig har været eller bliver synderlig stor, og at de, der danne sig efter hans mønster, altid ville vedblive at være meget små. Bliver Claus derimod løbsk og overskrider sit eget territorium, er det ham ikke nok at kunne rumstere og agere bussemand i sit eget hus, men klør han efter at spille despotens rolle også i byen, bliver den idee fix hos ham, at fordi der tilfældigvis er nogle, der sige ja og amen til alle hans indfald, finde deres ære i at omkredse hans aimable person, i at indånde den duft, der om giver ham og udgår fra hans slikkede og glindsende fejlighed og deraf slutter, at ha uden modstand skal kunne frigøre sig fra de fordringer, det ene dannede menneske kan gøre til det andet da er det i sin orden, at man højlydt protesterer

På dette voldsomme og ganske infame angreb svarede Nye borg selvfølgelig med et sagsanlæg. Forfatteren var anonym [vist nok postmester Skjerbæk], og det blev altså redaktør Lemmich, der ikke ville opgive sin kilde, som kom til at undgælde der for. Hack Kampmann, der var herredsfoged i Rougsø m.fl. herreder, udnævntes til sættemeddommer. Byfogeden fik af amtet indrømmet fri proces. Lunøe var hans sagfører, medens Lütken mødte på redaktørens vegne. Sagen stod på fra august til december. Og i dommen blev redaktør Lemmich anset med en bøde på 30 rdl. til fattiggassen, idømt sagens omkostninger, og de fornærmelige udtalelser mortificeredes.

Næste år indeholdt Grenå Avis i hvert eneste nummer hele sidste måned før Isteddagen en stående notits sålydende: Anskaffelse af flag til rådhuset bringes i den ærede communalbestyrelses behagelige erindring. Det bar da endelig også frugt, og 25. juli vajede et stort nyanskaffet flag fra rådhuset. At adskillige af Nyeborgs forbud eller påbud i virkeligheden var i samfundets interesse og kun ved at være i modstrid med gammel slendrian vakte modstrid skal villigt indrømmes. For at nævne noget:

Forbud mod at henlægge affald på kommunens jorder, f.eks. plantlandet (den nuv. festplads).

Forbud mod transport af gødning eller andre ildelugtende sager i vogne

Nyeborgs (nu konsul Chr. Sechers) port med et lille kig ind i gården med del gamle bindingsværks baghus.

uden bagsmæk.

Påbud om, at de brønde i byen, der ikke var så dybe, at de altid kunne give vand, skulle uddybes af hensyn til påkommende brande o.s.v., o.s.v.

Nyeborg var ifølge hele sin politiske indstilling næppe nogen elsker af kong Frederik Folkekær. Dog faldt det i hans lod at være vært for kongen og grevinde Danner, som boede hos ham under besøget i Grenå 12.-13. maj 1861. Og ligeledes tilfaldt det Nyeborg at holde talen for kongen ved festmiddagen på Gl. Gæstgivergård.

Krigen i 1864 og tyskernes indtog gjorde Nyeborg helt forstyrret af nervøsitet. Tilstedeværende har fortalt mig, at da han skulle kalde på arrestforvareren, råbte han ud ad rådhusvinduerne gentagne gange Svendsen, Svendsen, uden i sin gistraktion at huske, at denne var død flere måneder før. Og folk, der måske nok var lidt skadefro ved at se den ellers så selvbevidste byfogeds ynkværdighed, råbte tilbage: Svendsen er ikke her, han er død for længe siden.

Efterhånden som årene gik, har vistnok byfogedens forhold til befolkningen bedredes en del. Således ses det, at da der i 1867 oprettedes en skytteforening i Grenå, var Nyeborg virksom for sagen og blev valgt til formand for foreningen, indtil han selv nægtede at modtage genvalg.

I 1876 søgte og fik Nyeborg sin afsked og udnævntes ved afgang til

etatsråd. Byrådets medlemmer indbød i den anledning borgerskabet til en fest og afskedsmiddag på Hotel Dagmar den 16. juli. Der deltog 40 herrer. Nu skal man som bekendt ikke lægge ret stor vægt på den ros, som falder af i festtaler. Men hvis blot en lille del af den tale, som byrådsmedlem, skoleinspektør Reventlow holdt ved festen, er stemmende med de virkelige forhold, så har Nyeborgs dtilling overfor befolkningen bedret sig betydeligt, siden hans første tiår i Grenå.

Reventlow fremhævede den retsindighed og dygtighed, hvormed Nyeborg i 25 år havde passet sit embede. Han fremhævede hans skarpsindighed og hans økonomiske talent, som man ville komme til at savne i byrådet. Og han tilføjede, at når etatsråden nu ved sin gernings afslutning så tilbage, så kunne han sige som den gamle dommer Samuel: Hvem har jeg forfordelt, eller for hvem har jeg bøjet retten? Det er en erkendelse, som ikke blot findes her, men også på de højeste steder, hvorom vi have glædelige beviser i de udmærkelser, som kongen har tildelt dem.

Nyeborg var fra kancelliråd avanceret til justitsråd, og altså nu ved afskeden til etatsråd. Desuden var han R. af D.

Festen for Nyeborg afsluttede i grosserer Nobels have. Efter middagen indbød nemlig Nobel, der jo lige netop var genbo til hotellet, hele selskabet til at indtage kaffen i hans have, og der gik det videre løs med taler, indtil selskabet ved 11 tiden ledsagede etatsråden hjem og til afsked hilsede ham med rungende Leveråb. Nyeborg rejste derpå fra Grenå, vistnok til København, hvor han levede i mange år. Da han døde i 1892, førtes hans kiste hertil og jordedes i familiegrav stedet på Grenå Kirkegård.

Ved sin afsked solgte Nyeborg sin ejendom til konsul Momme, der altså kort efter flyttede derned, og - som tidligere fortalt - boede her til sin død.

Ejendommen ejes nu af Mommens dattersøn, konsul Chr. Secher.

Søndergade nr. 4

Sadelmager O. Lindstrøm,
matr. nr. 128a.

**Ældste
brandforsikring
nr. 8**

Om den gårds udseende, som i ældre tider har ligget på denne plads, er mig kun lidt bekendt. Den skildres ved brandtaksationen i 1801 som bestående af et 8 fags egebindingsværks forhus og en lignende tværbygning, dog med stråtag.

Da der ikke heller er noget særligt at fortælle om beboernes liv, og da endelig nærværende bogs sidetal umuliggør at komme ind på en blot nogenlunde fyldig gennemgang af alle den gamle bykernes ca. 150 ejendomme, så foretrækker jeg her at nøjes med en rent skematisk ejerrække, der kan overspringes efter behag.

I 1723 nævnes her den gård, som Morten Eskesens Farver nu iboer. Det er den, som han fik forud for sin broder. 1730-35 skrædder Jørgen Knudsen Stuberg. 1735-85 toldkontrollør Otto Friderich Knoff. Han var toldkontrollør her 1735-81. Gift 1) 24. januar 1749 edle jfr. Margrethe Holm, hun død 1763. Gift 2) i Ålsø Kirke 20. november 1769 med mademoiselle Anne Kirstine Boyvad af Katholm. Knoff var tillige kgl. måler og vejer.

Søndergade med de store gamle træer, hvis kroner i Mommens tid gik midt ud på gaden.

Døde i 1784 (82 år gl.). 1785-93 købmand Jens Chr. Juul. 1793-1801 Otto Christophersen Mønsted til Hessel, senere Ingvorstrup. 1801-1811 mad. Model, (Bodille Nielsdatter Schmidt, Sl. Models), enke efter Stenhugger Mathias Model i Kbhvn. 1811-1829 sognepræst, provst A. P. Krøyer (se Storegade nr. 5). 1829-66 sadelmagermester Peter Alex Sørensen. 1866-71 dennes arvinger. 1871-1907 (dog med afbrydelser) sadelmagermester Johan Frederik Lindstrøm, håndværkerforeningens mangeårige fanebærer, som har ladet den gamle bygning nedrive og opført den nuværende. 1907 sadelmagermester Oskar Lindstrøm.

Mellem brandfors. nr. 8 og nr. 10 lå i meget gammel tid et lille hus, der ejedes af en Jens Pedersen Dreyer. Han solgte det i 1776 til Jens Chr. Juul, som ejede brandfors. nr. 8. Juul nedrev bygningen og fik grunden lagt til nr. 8, altså nærværende ejendom, hvorved nr. 9 udgik af brandtaksationen.

Søndergade nr. 2

Hotel Dagmar matr. nr. 127.

Her lå i et halvt århundrede, nemlig 1746 til 96, byens præstegård. Det var dog ikke en embedsbolig, men en privat indkøbt gård, som ejedes og beboddes efterhånden af præsterne Risom og Brøchner.

Det ældste, der vides om gården, som lå på denne plet, er, at den i 1729 ved en auktion solgtes til kaptajn Heinrich Ramshart, næppe en skibskaptajn, men formentlig en tidligere militær. Han synes at have haft et erhverv her i Grenå, hvilket ved jeg ikke og havde en del år boet til leje i gården på hjørnet af Storegade.

I tingbogen er bevaret en regning til ham fra en arbejdsmand. Der er mange morsomme enkeltheder i denne, som oplyser svundne tider levevis og skikke og navnlig arbejdslønnen. Den aftrykkes derfor ordret her. Anledningen til regningens fremkomst var, at Ramshart havde sendt arbejdsmanden, Niels Madsen, en regning for leveret jern, spansk salt, træ m.m. Denne fremlagde så følgende modregning:

	Rdl.	Mk.	Sk.
Anno 1723 d. 11., 12. og 13. juli hjalp dennem at indbære salt og jern i 3 dage á 8 sk.....			8
14. juli 1 dag at støde pærer (?).....			8
9., 10., 11. aug. 3 dage arbejdet i hans iboende færd på torfuet á 8 Sk.....			8
12. og 13. aug. 2 dage i samme gård.....	1		
4 dage at veje jern af og hjembære	2		
Hjalp dennem ved stranden at slæbe nogle bjælker på land 1 dag.....			8
Gik til Ryomgård med et brev.....	2		
Anno 1724 d. 1., 2. og 3. april at flytte med dennem 3 Dage á 8 Sk.....			8
4. april til Lykkesholm med et brev	1		
5. april, da barnet var til dåben.....			8
8. april og til 29. maj haver jeg gået stændig i capitainens hus og (ej ?) nydt noget derfor, er 7 uger á 8 sk. om dagen.....	3	3	
26. maj kørt til Gl. Mølle, for 1 dag og 1 nat.....			8
27. maj til Villersøe			6
Min kone 16 dage for at give barnet patte ved dag og nat			

á 12 sk.	2		
Til Tårsøe 4 gange til Jacob Deye (?) 1 gang hver dag á 4 Sk.....		1	
Kjørt til Villersøe og Tårsøe med capitainen 1 dag.....			8
Kjørt til Voldbye og Hammelef 1 dag			8
Do. til Lyngbye Tørvemose 1 dag			8
Hjalp dennem i Entsléf Tørvemose 1 dag og min kone hjalp og til rette med		1	
Min kone til Tårsøe at lade så havre (?)			8
At så 2 tøndes byg 1 dag			8
Kørt til Buskerhuset og Nederslemming 1 dag for Capitainen.....			8
Hjalp lieutenant Colding 4 dage i capitainens gård	2		
21. aug. kørt til Tårsøe med capitainen 1 dag			8
24. aug. hentet 1 læs havre på Tårsøe mark			6
3. septbr. hentet 2 læs byg på Åstrup mark			6
..... er	9	4	2
Sidste regning var på.....	3	3	14
..... er	13	2	0

Dend foranførte reingning så i alle måder rigtig testerer.
Greenåe, 15. septbr. 1724. Niels Madzen.

Kaptajn Ramshart blev siden efter (1731) tolder i Ebeltoft. Og 1733 solgte han gården her med min kiære hustrue Mette Sophie Johansdatter Møllers samtøcke til velærværdige hr. Poul Winther i Grenå.

Denne har næppe nogensinde selv boet her. Skødet oplyser, at gården lå dønden for min præste-residentze, og at den var beboet af byfogeden, edle hr. Christian Bager, Peder Pedersen og Gregers Hansen. Sidstnævnte omtales i Hilberts akt stykker III, side 326 år 1744, idet det nævnes, at han oprindelig havde lært skrædderhåndværket, men nu skammelige gik chirurgerne i næringen og modtog og curerede patienter. Samme Gregers Hansen havde ved samme tid i anledning af en lejermålsbøde en lang proces, anlagt af byfoged Bager.

Efter Poul Winthers død solgtes gården i 1743 af den gejstlige skifteret til den nye sognepræst J. Risom.

Embedsboligen (præste-residentzen), som altså lå som nabo hertil, var da fuldkommen forfalden, denne gård formodentlig ligeså. Og Risoms hensigt med købet har da været at opbygge sig en ny bolig på den købte grund.

Johan Lauritsen Risom

født 5. juni 1707, søn af sognepræst Laurits Risom i Smidstrup, død i Grenå 21. februar 1781, cand. theol. 1730, sognepræst i Grenå 13. september

1743 til NB. 23. juni 1777. Gift 1) Anna Pedersdatter Arensberg, hun død 22. januar 1770, gift 2) 26. juli 1770 Cecilie Giese.

Kort efter at Risom havde købt gården, tog han fat på nedrivningen og genopførelse af den nye gård. Den bestod i 1747, da den var færdig, af 16 fag stuehus til gaden, opf. af egebindingsværk, og 25 fag sidebygning, lade, udhuse m.m. og vurderedes til 1600 rdl. Bagved lå en smukt indplanket frugt-, lyst- og kyckenhaug. Det har altså været en smuk bolig, men Risom måtte også gøre et meget stort lån for at klare byggeudgifterne.

Få år efter, at pastor Risom var kommen til Grenå, tog han sig for at reformere sæderne i byen.

Han mødte for retten 14. februar 1746 efter embeds pligt for at se al uorden her i byen afskaffet. Indkaldt var skipper Niels Ensløf samt en del gæster, som hos hannem fastelavns mandags nat og dagen derpå skal have drukket, spillet og sværmet.

Af stævnemålet fremgår, at det ikke alene havde været fastelavns mandags nat og dagen derefter, men endogså natten til onsdag, hvilket er imod guds bud og kongens lov og forordning, særdeles i denne hellige påske. Alle de tilstedeværende gæster var indstævnet. Michel Mau, Niels Ginderup og et par andre indsendte på egne og de andres vegne en lang skrivelse til byfogeden, hvori de udtrykkede deres forundring over, at et slikt stævne-mål kan finde sted, fordi de efter gammel skik havde gjort sig noget til gode i fastelavnen på den dag, da enhver efter sædvane fornøjer sig med spadse-regang eller i compagni hos gode venner. De ved ikke af at have forsyndet sig i de ting, som stævningen angår. Det er dem heller ej bekendt, at i denne liden åbne by nogen politi anordning er bekendtgjort eller håndhævet på vedbørlige tider og steder.

Mere findes ikke om sagen i justitsprotokollen. At den imidlertid også har været på højere steder ses af stiftsarkivet, hvor der findes en skrivelse af 19. januar 1746 fra Risom med klage over den overmåde store ugdelighed, som jo længere jo mere tager overhånd i byen med forargelige julestuer og dobbelgilder, hvorved ungdommen og tjenestetyende forføres til meget ondt og guds allerhelligste navn højlig vanæres med drik og spil, sværmen og banden, letfærdig dansen og springen ... etc. Præsten foreslår at pålægge dem, der låner deres huse til sådan lystighed, en stor mulkt, som straks måtte udpantes.

Byfogeden bekræfter, at der anstilles dobbelgilder med drikken og spilen, så og med at sætte julekager op etc., hvilket er imod forordningen af 12. marts 1735. Han udbeder sig forholdsordre af stiftamtmanden.

Få år efter har vi en anden skrivelse fra Risom på embeds vegne i en noget lignende sag. Byens kæmner havde på samtlige indbygges vegne anlagt sag i mod Peder Bangs kone, Sara Matthiæ Datter, for hendes ukristelige levned med drukkenskab, banden og sværmen. - Risom afæskedes et vidnesbyrd, der oplæstes i retten og er sålydende: At Peder Michelsen

Bangs hustru, Sara Matthiæ Datter, her i Greenåe i mange år har ført et liderligt og højst forargeligt levned med tyveri og drukkenskab, det er mig - desværre - som hendes sognepræst lige så vitterligt som hele byen. At hun også af mig på embeds vegne såvel hemmelig som offentlig er bleven formanet til omvendelse og forbedring, men altid forgæves, dette kan jeg al sandhed og med en god samvittighed attestere.

Greenåe, d. 17. juni 1748. J. Risom.

Dommen over konen faldt straks derefter. For ukristelig væsen både med drukkenskab, småtyveri, klammeri, sværmen, banden o.s.v. idømtes hun som arrestant at arbejde i Viborg Tugt- og Manufaktur-Hus i otte År. - Man tog ikke lempeligt på den slags ting i de tider.

Mens vi er ved retsplejen skal lige med et par ord nævnes et sagsanlæg fra Risom imod bogbinder Bay for resterende husleje, samt for nogle bøger, som Risom havde leveret ham til indbinding, men som han nu i 10 år forgæves havde ventet på. Man får jo unægtelig nogle mærkelige tanker om den bogbinders forretningsgang.

Pastor Risom blev efterhånden en meget velstående mand. Han ejede adskillige ejendomme rundt i byen og havde penge stående i andre. I retsprotokollerne ses, at han flere gange har måttet gøre udlæg i disse for at få sine penge. Og eksemplet med bogbinder Bay viser, at han også i sine udlejede huse havde vanskeligheder med at få sin husleje ind.

Da organist Fisker i 1752 kvitterede d.v.s. opsigde organisttjenesten formedelst dens ringe levebrød, så foreslog byfogeden en forbedring af stillingen, bl.a. ved, at den kommende organist skulle have ret til offer ligesom præsten og kordegnen. Risom synes oprindeligt at have været tilfreds med denne ordning, men da det kom til stykket, blev han alligevel betænkelig på sit embedes vegne i henseende til de skadelige svitter, som af slig uordentlighed kunne følge. Han befalede nytårsdag midt under gudstjenesten underdegnen at fjerne organistens offerbræt. Byfogeden stod imidlertid på organistens side. Der førtes en meget langvarig proces, hvori naturligvis Risom udfoldede hele sin gejstlige veltalenhed og ordstrøm. Sagen begyndte ved nytårstid 1753 og sluttede først december 1756 med en kgl. resolution, der gav organisten ret og pålagde stiftsøvrigheden alvorligen at holde over, at samme således allerunderdanigst vorder efterlevet Altså en ret kraftig, men fortjent næse til Risom, som man forresten i denne sag lærer at kende fra ikke helt smigrende side.

Risom, der, som før antydte, var ret velstående, skænkede ved gavebrev af 15. december 1766 100 rdl., hvis rente skulle lægges til skoleholderens løn, og 100 rdl., hvis rente skulle tilfalde de fattige i Grenå. I samme gavebrev meddeles, at Risom allerede har ladet opbygge et pulpitur i Grenå Kirke, som har kostet ham over 100 rdl., og hvoraf kirken i sin tid kan hæve en anelig rente, [nemlig ved at udleje dette pulpitur, hvad da også fandt

sted lige til det sidste].

Desuden vil han, altså Risom, anvende endnu mere på kirken, om gud lader ham leve.

Ved sidstnævnte bemærkning må han vist have tænkt på orgelet. Thi i Pontoppidans Danske Atlas anføres, at orgelværket er ganske nyt og bekostet af sognepræsten Johan Risom, byfoged Behr og nogle få af de bedste borgere i 1760.

Det ser ud til, at Risom ret tidligt er bleven en svagelig mand, eftersom han i 1760 får en kapellan, Jacob Buch Jørgensen Steenstrup, som udnævntes cum spe successione, altså med udsigt til at blive efterfølger i embedet. Samme Steenstrup, der var søn af præsten i Ålsø, var Risoms svigersøn, idet han samme år ægtede præstens datter, Anna Sophie.

Af præstelisten hos Wiberg får man det indtryk, at Steenstrup har været sognepræst. Det er uden tvivl forkert. I justitsprotokollen kaldes han f.eks. i 1765 sognepræstens adjungtus og successor. Og andensteds oplyses, at da Steenstrup døde i 1777, kun 44 år gammel, resignerede Hr. Risom. Det vil altså sige, at han først da tog sin afsked. Hans efterfølger, Melchior, er allerede omtalt i forbindelse med Søndergade.

Risom blev dog boende i sin gård, indtil han døde. Og et par år efter (1785) solgte så enken gården til den nye sognepræst,

Peder Hansen Brøchner

født 9. august 1748, søn af sognepræst i Spentrup Hans Brøchner, død i Rårup 12. september 1818, cand. theol. 1772 (1), sognepræst i Ørting-Falling 1774-84, sognepræst her i Grenå 9. juli 1784 til 20. maj 1796, provst 1791, forfl. til Rårup, hvor han døde. Gift 1) 1775 med formanden, Bergenhammers, enke i Ørting Marie Sommer. Hun døde 1796. Gift 2) 1797 Johanne Mariane Secher fra Sødringholm, enke efter pastor L. A. Rhoad i Veggerslev. Hun døde ca. 1857.

Ved sit første giftermål blev Brøchner stedfader til 6 børn. Et af disse var Maren Hjersing Bergenhammer, som senere blev gift med organist Møller her i Grenå. Selv havde Brøchner i første ægteskab 4 børn og i andet 5 børn, så han har altså haft 15 børn at sørge for. Intet under, at skiftet efter hans første kones død viste, at formuen var nul, idet gæld og formue nøjagtig gik lige op.

Om provst Brøchners liv her i Grenå ved jeg intet. Efter at han i 1796 var rejst herfra til Rårup i Bjerre Herred, havde han en slem sag mod en Peder Lauritsen på Nattrup Mark, som beskyldte ham for ubodfærdighed i lærdom og levned, for overtrædelse af guds og kongens lov ved misbrug af helligdagen, ved lege- og julestuer, sværgeren og banden. Ved tingsvidne blev bevist, at Brøchner var en årvågen og nidkær embedsmand, at hans taler var i overensstemmelse med åbenbaringen og hans levned exemplarisk. Ved dom 1803 blev Lauritsen idømt en betydelig mulkt.

Udsigt fra kirketårnet over Hotel Dagmar og naboejendommene i 1880erne.

I 1799 solgte Brøchner gården i Grenå til forvalter Laurits Jespersen på Ørbækgård. Jespersen har vistnok ikke personlig beboet stedet, men derimod boede hans enke her i mange år. Da han imidlertid ejede flere ejendomme i Grenå og spillede en betydelig rolle i byen og omegnen, skal jeg anføre lidt om ham.

Laurits Jespersen blev i en ret tidlig alder forpagter af Ørbækgård, der stod under Grevskabet Scheel (nuv. Benzon) og havde et udstrakt jordetilliggende. Han blev senere ex. jur., godsforvalter på Scheel og Birkedommer sammesteds. Jespersen var løjtnant ved landeværnet og blev, kort før han døde, udnævnt til kaptajn. Gennem mængder af pantebogstiftelser får man indtryk af, at han har været en mand med ualmindelig dygtighed og forretningssans og med udpræget administrations evne.

Foruden det allerede nævnte ejede han Tøstrup Sogns Konge og Korn-tiende, som han havde købt af toldkasserer Fr. Hansen. Jespersen døde 24. marts 1804.

Hans enke, Ane Cathrine Esmark, vistnok søster til forp. Esmark på Katholm, overlevede ham i mange år og boede i gården her på Torvet. En af deres 3 sønner, Jesper L. Jespersen, var en tid ansat på herredskontoret i Grenå. Han blev senere forpagter på Ausinggård i Ringkøbing amt og giftede sig i 1826 med den kendte Grenå-købmand Rasmus Bangs datter Gjertrud Elisabet. Han var således besvogret med toldinspektør Starck og kaptajn Knudsen, om hvem senere vil blive fortalt.

I nogle år havde fru Jespersen gården udlejet til en tobaksfabrikuør Jesper Bagge. Det blev dog ikke af lang varighed, da det viste sig, at en tobaksfabrik ikke kunne gå i Grenå.

Efter fru Jespersens død solgte arvingerne i 1832 gården til Handelshu-

Ældre billede af Hotel Dagmar.

set Philip Ree & Co. i Randers. Dette handelshus købte eller overtog for ufyldte fordringer i årene omkring 1830 adskillige af byens største gårde og ejendomme, f.eks. Jødegården, Aftenstjernen, Jeppetofte m.m.

Ree & Co. delte straks gården i to dele og solgte de nordlige 17 fag til naboen mod nord, købmand H. B. Kruse, det er vistnok i hovedsagen det stykke, hvor nu købmand Mors bor. Resten solgtes i 1841 sammen med „Jødegården overfor til svigersønnen H. Hartvigson, og den fulgte så de skiftende ejere af købmandsgården, indtil den ved Windings fallit i 1862 overdroges til Kreditforeningen.

Efter meget gamle folks beretning skal der dengang have været tømmerplads og pakhus her. Om det er den oprindelige gamle gård, der er anvendt dertil, eller om den er nedrevet eller erstattet med et nyt pakhus, lader sig næppe nu afgøre.

Vi kommer nu til atter en gang at beskæftige os med J. N. Winding.

I de år, der var gået, siden han fraflyttede købmandsgården havde han vistnok nærmest levet af sit avlsbrug. Det er nogle få aviser i Grenå Avis, som lader mig formode det. Skattelisterne viser, at hans indtægter har været ganske forsvindende.

Kreditforeningen havde imidlertid solgt ejendommen, hvorom her tales, altså hvor nu Hotel Dagmar ligger, til proprietær Ole Larsen i Thøstrup. Winding, som jo uden mindste tvivl var en mand med ideer, var så kommen i tanker om, at man her i Grenå savnede et moderne, komfortabelt hotel med en stor sal, og at han vel nok var den rette mand til at sætte det hele i sving. Men pengene manglede han jo desværre ganske. Han henvendte sig da til en kreds af venner fra de gyldne grosserer dage og fik dem til at tegne sig for aktier i foretagendet. Og på den måde fik han opbygget og indrettet et hotel, der for sin tid sikkert var tip-top moderne efter en lille provinsbys fordringer.

Det åbnedes 14. april 1867. Winding fik sit købmansborgerskab ombyttet med gæstgiverborgerskab, og det fortælles for ganske bestemt, at han personlig rejste over til kongen og søgte audiens for at anmode om tilladelse til at opkalde hotellet efter prinsesse Dagmar.

Grenå Avis indeholdt dagen efter åbningen en over måde anerkendende artikel, hvori nævnes, at det fuldkomne er nået at indrette Hotel Dagmar komfortabelt og tidssvarende, så der næppe findes nogen by af tilsvarende størrelse, hvor der er sørget bedre for de rejsendes bekvemmelighed.

Det er første gang, at ordet hotel forekommer i Grenå Bys Historie. Men

Gæstgiver J. N. Winding og frue.

omtrent samtidig dukkede så ganske vist også Hotel Grenå op på Torvets modsatte side. Hidtil havde man altid gået på Gæstgivergården. Og længe, længe efter vedblev jævne folk at kalde Hotel Dagmar Gæstgivergården, medens den anden på Storegade, som imidlertid var overtaget af H. Bonke, hed Gammel Gæstgivergård.

Den første større festlighed i det nye hotel fandt sted 26. maj 1867 i anledning af de kongelige majestæters sølvbryllup. Det var kommunalbestyrelsen, der var indbyder. Entreen var 2 rdl. for en herre og 1 rdl. for en dame. Det var jo ret dyrt, men heldigvis tilføjes i annoncen: Serveringen sker med koldt køkken, som er indbefattet i prisen. Festen forløb særdeles vel.

Byens selskabelige klub Foreningen, som havde faste månedlige spisninger - kun for herrer - og som nogle gange i vinterens løb foranstaltede musikalske sammenkomster, hvor der også var damer med, samt selvfølgelig nu og da baller, havde hidtil haft lokale på Gæstgivergården, som altså Bonke havde overtaget.

Den flyttede straks op til Hotel Dagmar og fik lokaler på 1. sal. Som helhed kan det vistnok siges, at den finere del af byens publikum fulgte med derop og arrangerede sine festligheder der. Men egentlig er det dog vist sandt, hvad der engang er sagt af en kender af datidens forhold, at til gæstgiver egnede Winding sig heller ikke, og Hotel Dagmar blev ham ikke den indtægtskilde, han havde håbet.

Nej, Windings pengesorger var ikke forbi. Der havde ikke meldt sig aktionærer nok ved starten. Windings senere opfordringer havde ikke frugtet tilstrækkeligt, og 2 år efter måtte han i avisen meddele, at det ikke var lykkedes ham at få et 1. prioritetslån til udløsning af det beløb, som den forrige ejer, Ole Larsen, skulle have udbetalt. Ikke heller havde han kunnet få et lån mod sikkerhed i de rørlige ejendomme. Der var derfor berammet

Hotel "Dagmar" ca. 1890. I Baggrunden ses hotelvognen, der regelmæssig til hvert togs ankomst og afgang kørte til banegården efter eller med hotelgæster. Turen gik altid gennem Østergade.

auktion over ejendommen, og Winding beder så i denne sin avisredegørelse sine kreditorer om end nu en lille frist for om muligt at få de attråede lån ordnet, så han kunne fortsætte virksomheden.

Det lykkedes nu ikke, og i september lod kreditforeningens skiftekommission gården stille til auktion.

Winding var dog stadig vært i nogle år endnu, og først november 1873 var det uigenkaldeligt forbi med hans hotelvirksomhed i Grenå. Han forlod byen efter først at have sat sin efterfølger ind i sagerne, men levede endnu i en lang år række, vistnok i København, hvor han døde 29. maj 1905. Af hans mange børn var en datter gift med den kendte præst Chr. Sørensen ved Garnisons Kirke.

Ved auktionsskødet var i 1871 slagtermester J. A. Jørgensen bleven ejer af hotellet, som han først udlejede og derpå i 1874 solgte til

Christopher Knudsen

født i Rolsø sogn på Mols 19. august 1848, død 23. november 1903. Borgerskab i Grenå 1. november 1873. Gift 17. oktober 1872 med Mette Laursen, datter af gårdejer og hestehandler Søren Laursen, Essig (Sdr. Herred). Hun født 24. september 1850.

Dermed var foretagendet kommet på de rette hænder. Knudsen, som altså var en landmandssøn, havde begyndt sin løbebane som karl på Hotel Skandinavien i Århus. Hans hustru havde samtidig haft plads der i byen. Da de to unge i 1871 var til en familiefestlighed i hendes hjem, kom det på Tale, at Hotel Dagmar var til salg. Næste dag tog så Knudsen sammen med hendes

fader ud at se på hotellet. Slagtermester J. A. Jørgensen, gamle Jørgensen, som han kaldtes, der var svigerfaderens ven, ordnede handelen og var en af de ivrigste for at få den bragt i stand. Han havde straks set, at Mette Laursen var som skabt til at være hotelfrue.

Før det unge par giftede sig og gik ind i den nye virksomhed, erhvervede de hver på sin vis en passende uddannelse i faget. Og det kan altså siges, at med dem kom hotellet i de rette hænder. Fru Knudsen var en utrættelig leder af køkkenet, og det var tit forbavsende for husets venner, hvad hun kunne overkomme. Og Knudsen viste sig snart som en fin administrator af det store foretagende.

Der blev snart efter lejlighed til at vise, hvad huset for måede ved kongefrokosten 9. september 1876, få uger efter jernbanens åbning og indvielse, da kongeparret med følge, bl.a. kong Georg af Grækenland, gjorde ophold i Grenå. De var på vej til Viborg Domkirkes indvielse, og de høje herskaber sammen med byrådet, byens embedsmænd med damer o.fl. blev til udelt tilfredshed beværtet i Hotel Dagmars store sal. Både Knudsen og hans hustru var myreflittige og påpasselige, men ved siden deraf med det rette begreb om, hvordan sagerne skulle gribes an. Og i årenes løb førte de hotellet frem til at blive et nobelt

Ungdomsbillede af hotelejer C. Knudsen og hans forlovede.

Hotelejer C. Knudsen og frue.

og vel anset hus og opnåede selv særdeles gode kår. Knudsen, der havde stor interesse for offentlige anliggender, sad i en række år i byrådet, valgt af den højstbeskattede vælgerklasse, og satte en ære i, at man - og ikke mindst hotelgæsterne - kaldte ham Senatoren. Det har selvfølgelig været ham en tilfredsstillelse, at han, der selv havde banet sig vej fra meget jævne forhold, regnedes blandt byens spidser. I byrådet var det især plantingsagen, der havde hans udelte interesse.

På billedet side ??? ses den kendte hotelvogn, der regelmæssigt til hvert togs ankomst og afgang svingede op over Torvet og ud til banegården for at aflevere eller modtage hotelgæster.

I 60 års alderen døde Knudsen pludselig af et hjerteslag. Fruen solgte året efter, i 1904, hotellet til Peter C. Larsen, søn af gamle politibetjent Larsen her i Grenå. 1910 Albert Jensen, der senere blev kulhandler. Jensen moderniserede og delvis ombyggede hotellet. 1919 Hans Pedersen. 1921 fogedretten til N. C. Thalund, der er dets nuværende ejer.

Torvet nr. 8

Købmand Mors. Matr. nr. 126.

**Ældste
brandforsikring
nr. 10**

Den grund, hvorpå nu købmand Mors' ejendom ligger, er fremkommet ved sammenlægning og senere adskillelse mellem stykker af de to naboejendomme Hotel Dagmar og Jernstøberiet, således at det ikke er muligt uden alt for mange forklaringer at gøre rede for de oprindelige grænser.

Så meget kan siges, at det var J. N. Winding, den daværende ejer af grunden, hvor nu Hotel Dagmar ligger, som i 1857 frasolgte en mindre parcel på 440 □ al. af denne til købmand A. Schou, som derpå opbyggede en ejendom.

Anton Peter Schou var født 11. juni 1829 som søn af Cato Schou på Østergård. Han havde lært handelen i Århus og tog borgerskab som Manufakturhandler i Grenå 24. marts 1855.

Det er tidligere omtalt, hvor vanskelige de sidste år af 50erne var for købmændene. Og Schou var en af de mange, som gik fallit. Som så mange andre i de tider gav han sig så til at være fotograf. Det krævede dengang ikke nogen videre læretid og ingen stor driftskapital. Og da det jo var noget ganske nyt, som mange skulle prøve, var der i de første år kunder nok. Omrejsende fotografer havde der været nogle år før. Men Schou er den første egentlig bosiddende fotograf i Grenå, og forretningen begyndte i 1863. Et par år efter flyttede han til Mogensgade og derpå i 1868 til Kannikegade, henholdsvis hvor nu fotograferne Jørgensen og Christiansen bor.

Fotograf A. Schou.

Ejendommen her solgte Kreditforeningen i 1868 til manufakturhandler P. Forum. Han boede her nogle år, men udlejede forretningen til en del ret hurtigt skiftende manufakturhandlere. Først hen i 80erne, da J. Lindberg lejede butikken, kom der gang i forretningen.

Forinden vi omtaler Lindberg, vil der være anledning til at minde om, at byens toldkontor i en række år fra 15. oktober 1865 og fremefter var i ejendommen. Toldkontoret var på 1. sal og oplaget i en bygning i gården. toldkontoret havde dengang ikke nogen selvstændig bygning. Toldforvalteren må formodentlig have fået kontorholdsgodtgørelse, og hvor han flyttede hen, fulgte altså toldkontoret og vareboden med.

**Toldforvalter,
justitsråd Laurits W. Strandgaard**

R. af D., født 4. august 1804, død i København 26. februar 1891. Toldinspektør i Ebeltoft 1836-51, toldforvalter i Grenå 1851-75. Gift 1830 med Sara Sophie Leerbech fra Næsborg Præstegård, hun døde 8. april 1866.

To af ægteparrets sønnesønner blev landskendte læger. Dr. med. Holger Strandgård, Overlæge ved Århus Kommunehospital og dr. med. Julius Strandgård, overlæge ved Boserup Sanatoriu m.

Toldforvalter L. w. Strandgård.

Jens Marinus Lindberg

som altså kun var lejer af manufakturhandelen, var født i Skanderborg 4. juli 1848, søn af snedker Lindberg. Efter sin konfirmation kom han i lære hos sin onkel, købmand P. Jensen på Storegade i Grenå.

I 1876, da banen åbnedes, da posthuset flyttedes til banegårdsbygningen, og da postmester Skjerbek tog sin afsked, blev det hidtil værende postkontor ledigt. Det var i den bygning på Østergade, som nu ejes af læge Madsen. Dette lokale lejede Lindberg og åbnede deri en lille, yderst beskedne manufakturbutik 2. maj 1877. Butiksinventaret bestod rent bogstaveligt kun af en disk og nogle stole, hvorpå varerne lå opstabled. Nogen tid efter flyttede Lindberg op på Torvet, hvor han lejede en stor stue hos købmand Beyer på hjørnet af Nørregade. Og derfra flyttede han så senere ned i den butik, hvorom her fortælles. Han fik her en god; solid handel, nærmest med landboere.

Lindberg, der var ugift, var noget af en særling, men en meget belæst og begavet mand. Som ung havde han som marinesoldat ved intendanturen, ombord på Fregatten „Jylland“ været med på lange sørejser til fjerne lande, og kærlighed til rejser beholdt han, således at han, da han kom til penge, foretog adskillige ture rundt i Europa.

Fra soldatertiden ombord på Fregatten „Jylland“ er bevaret et morsomt fotografi, som her vedføjes. Det forestiller Lindberg (i midten) og hans ven William Holm. Han var dengang farmaceut, men blev senere guldsmedemester, idet han overtog sin faders forretning. Længe efter giftede han sig med Lindbergs søster, der i en årrække havde en lille forberedelsesskole

Manufakturhandler
J. M. Lindberg.

for piger med lokale ovenover forretningen i broderens lejlighed. Personen til højre er den senere så kendte overlæge Lassen i Randers, der aftjente sin værnepligt som reservelæge på Fregatten ”Jylland“. De tre sluttede på dette togt et varmt venskab.

Lindberg var en stor elsker af naturen og en meget ivrig lystfisker. Man kunne daglig se ham vandre op og ned langs åen med fiskestangen i hånden.

Han døde pludselig (af apopleksi) 2. oktober 1899 og efterlod sig en formue på ca. 200.000 kr., hvoraf hans mangeårige kompagnon; frk. A. Bruun, arvede en del. Men 26.000 kr. testamenterede han til børneasylet i sin fødeby Skanderborg, og et lignende beløb var der til børneasylet i Grenå. Det kan endvidere nævnes, at Lindberg ved at udsætte 2000 kr. til Grenå Håndværkerforening på betingelse af, at denne inden en vis fastsat tid, vist nok 2 år, opførte en foreningsbygning, var den direkte årsag til, at Pavillonen i Anlægget blev bygget.

I ejendommens anden butik boede guldsmed N. C. Fordsmand. Han købte i 1898 ejendommen af Forums arvinger. I 1909 solgte han den til købmand P. Thorup, som havde overtaget Lindbergs manufakturhandel. 1910 efter Thorups død til købmand Johs. Mors, der er den nuværende ejer.

Holm, Lindberg og Dr. Lassen
på Fregatten ”Jylland“.

Jernstøbergården

(forb. Præsteresidentzen)
Torvet nr. 6 købmand Thomsen, Grenåhus,
matr. nr. 125 a.

Ældste
brandforsikring
nr. 11

På den grund, hvor senere jernstøberiet lå, og hvor nu Grenåhus er bygget, lå i omtrent et århundrede byens præstegård, Præsteresidentzen, som man dengang meget højtideligt udtrykte sig.

Den ældste præstegård fra den protestantiske tid har ligget på Østergade, hen mod hjørnet af Nørregade som nabo til den ældste latinskole. Jeg har tidligere været meget stærkt i tvivl om dette spørgsmål, fordi der synes at være en vis modstrid mellem de meget sparsomme ældste vidnesbyrd. Gennem en række undersøgelser af tingbøgerne, som her ikke er plads til at anføre, anser jeg det imidlertid nu for at være uomstødelig beviseligt, at det virkelig har forholdt sig således.

Endvidere må det anses for en kendsgerning, at denne præstegård på Østergade er nedbrændt adskillige år senere end årstallet 1627, som angives i Trap, men dog forinden 1664, da der nævnte år tales om den afbrændte præstegårds plads.

Formentlig er præstegården så ved den tid flyttet herved på Torvet, dengang kaldet Søndergade. Måske har det været i en allerede eksisterende gård, men derom er det vist ikke muligt at få vished.

Dog kan man sikkert gå ud fra, at i hvert fald sognepræsten Wineke har boet her.

Gert Mathiesen Wineke

født 2. juli 1649, søn af dr. theol. Mathias Wineke, tysk kapellan ved Vor Frelzers Kirke på Christianshavn, død 3. februar 1702. Pers. kap. i Tårnby 1672, sognepræst i Grenå (udn.) 16. marts 1674-9. marts 1686.

Straks efter at Wineke havde tiltrådt embedet, anskaffede han en kirkebog, der sikkert har været byens første. I hvert fald er det den første, som findes bevaret i Landsarkivet i Vi borg. Wineke skriver på dens første side således: Udj min tilkomst her til stedet fant ieg ingen kirkebog, alterbog eller andet, som ordinancen tilholder. 1. maj 1674, G. Wineke.

Bogen inddeltes i flere afdelinger, og hver af disse forsynede præsten med en lille bibelsk sentens. Foran afsnit 1 med trolovelser og brudevielser står: Det er ikke got, at menniskan er ene. Ved børnedåb står: Uden såe er, at nogen igien føees ved vand og ånd, da kand han ikke komme i guds rige. Og ved liig, som ere begrafne står: Salige ere de, som ere døde i herren. Sidstnævnte afdeling slap nu både Wineke og den næstfølgende sognepræst meget let over at føre, idet hele bogføringen rent bogstavelig blot be-

Økse fra middelalderens slutning, fundet i 1929, da Jernstøbergården blev nedbrudt.

stod i ved årets slutning at skrive én enkelt linie, nemlig: Anno 1674 begrafen 25 liig, Anno 1675 begrafen 27 liig o.s.v. Således vedvarede det til 1733, da man begyndte at indføre navn på de begravede og dato for begravelsen. Dødsdagen nævntes derimod ikke. Der hengik endnu over et halvt århundrede, inden man kom så vidt. Mens Wineke var præst, brændte præstegården, men kirkebogen blev altså heldigvis reddet. Det var i året 1683. Det er formodentlig et minde fra denne brand, som blev fremdraget nu i 1929, da jernstøbergården blev ned-

revet. Omtrent 2 meter under nuværende gadehøjde og hen under ydermuren fandtes en økse siddende fast i en stærkt for kullet egebjælke. Nationalmuseet har erklæret, at det er en arbejdsøkse, stammende fra tiden omkring 1500. Den findes nu nede på museet.

I 1686 tog Wineke magistergraden, fik nyt embede i København og blev samme år sognepræst ved Holmens Kirke.

Hans første hustru var søster til Griffenfeld. Men dennes storhedstid var jo allerede på den tid forbi. Så det kan ikke have været dette svogerskab, som gav W. håb om at få bispeembedet i Ribe, da biskop Ancher døde i 1701. Iflg. Wiberg lød Winekes ansøgning til kongen om embedet således:

Stormægtigste Monarch I Bisp Ancher siges død, -

Hjælp fattig Holmens Præst til dette Stykke Brød.

Men Kongen svarede:

Ærværdig Mester Gert i Bisp Ancher er vel død -

Men du ej værdig til at nyde sådant Brød.

Winekes afløser i præsteembedet i Grenå blev den hidtil værende kapellan ved byens kirke

Ove Christensen Broch

født 1647 som søn af sognepræsten i Hammelev Christen Jensen Broch, død her i embedet 1729. Efter først en tid at have været feltpræst blev Broch res. kapellan i Grenå 4. juli 1673. Sognepræst (udn.) 19. marts 1686. Herredsprovst 1702. Gift 1) 20. september 1674 Anne Larsdatter Rafn, datter af sognepræsten i Ørum. Gift 2) Birgitte Christophersdatter Helsing, død 25. januar 1700. Gift 3) 19. maj 1705 Mette Roede, begr. 26. maj 1763.

Ove Broch var af præsteslægt, idet foruden faderen også 2 af hans brød-

re var præster. Han blev stammefader til en talrig og meget anset slægt af købmænd her i Grenå, som gennem hele århundredet regnedes blandt byens fornemste familier, og som på mange måder spillede en betydelig rolle i byens liv.

Broch var gift 3 gange. Wibergs præstehistorie nævner kun hans første og hans sidste hustru. Nr. 2 kendes ikke. Men på en metalplade fra hendes kiste fra familiebegravelsen under gulvet i Våbenhuset i kirken, en plade, som nu findes i museet, står:

Her hviler hæderbårne matrone Birgitte Christoffersdatter Helsinge, barnefødt i Holbech Pæstegård d. 12. martii 1641, død i Grenå d. 25. januar 1700, hvor hun lefvede i echteskab i 24 år med hr. Ove Broch sognepræst og avfledede tilsammen 7 børn. Gud give hende en glædelig opstandelse.

Det er altså netop denne hustru, som er moder til omtrent alle Brochs børn.

Brochs 3dje hustru var vist nok datter af hans nabo, Grenå købmanden Niels Christensen Skræder, tidligere rådmand i byen. Hun var sikkert enke efter en ritmester Johan Valentin Schubart. Ove Broch blev ved dette ægteskab svoger til sin egen søn Christopher, som var gift med Mettes søster Karen.

Brochs ældste søn af andet ægteskab hed Christen efter bedstefaderen. Han studerede teologi, tro mod traditionen. I Grenå tingbog er bevaret et tingsvidne, som faderen erhvervede 8. marts 1706 angående denne søn.

En anden theologisk student, Niels Sørensen Lung, havde i en ansøgning til kongen angående præsteembedet i Dalby nedre fremsat den beskyldning mod Christen Broch, at han skulle så godt som have tvunget den afdøde præst i Dalby nedre, sal. Lucas Friis, til, da han lå på sit dødsleje, at afstå embedet til ham, Chr. Broch.

Præsten vil nu på tinge føre vidner på, at beskyldningen er usandhed, bl.a. afhørtes den afdøde præsts enke.

Nå, hverken Chr. Broch eller Lung fik nu embedet, der ved en hændelse stod ubesat i over et år. Chr. Broch, som en tid havde været hører ved Latinkolen i Grenå, resignerede senere og blev hovmester på Gl. Estrup, hvor han døde. I tingbogen fra 1707 er bevaret en anden lille historie fra Ove Brochs private Liv. Han kunde ikke have sin Frugthave i Fred, og 24. august lod han indstævne Jens Jensen Jep, som et par nætter før havde gjort indbrud i haven og villet bortstjæle præstens frugt. Han fremlagde som bevis i retten den spade, som gerningsmanden havde kastet fra sig, da han så sig opdaget, og desuden en pose, som han havde med bragt til at bortføre æblerne i.

Der havde også nogle nætter forinden været indbrud, hvor ved der var stjålet en del frugt. Jens Jep nægtede, men blev alligevel arresteret.

Imidlertid brød han ud af arrestkælderens, og det var ikke til at få fat på

ham igen. Da han tidligere havde stjålet frugt, bl.a. fra Ove Brochs svigerfader Niels Christensens have, idømtes han ved dom af 10. oktober s. å. at miste sin hud, det vil altså sige kagstryges. Han havde ingen boes lod, altså fast ejendom, som ellers efter loven skulle have været forbrudt, og det ses ikke, om han senere blev fanget og kom til at udstå sin Straf.

Grenå Kirke havde ikke før Brochs tid haft noget orgel. Sammen med sin kollega i kirkeinspektionen, byfoged Blichfeld, lod Ove Broch bekoste et sådant, som opstilledes i kirken og toges i brug 1. august 1696.

Den første organist hed Friderich Storm.

Han lønnedes med 32 slettedaler årlig, for hvilken løn han tillige skulle betjene klochernes tjeneste.

Ove Broch levede jo i ortodoksiens tidsalder!. Om hans egen forkyndelse haves ingen efterretninger. Men indtrykket, som man får af flere spredte småtræk, er, at han har stået i et vist patriarkalsk forhold til sin menighed.

Mens han var præst, fik den danske kirke et nyt ritual, en ny alterbog og sidst, men ikke mindst, en ny salmebog, nemlig Kingos.

I 1702 døde den gamle provst Niels Bøgh i Fjellerup, og Ove Broch blev hans efterfølger i provsteembedet, som han beholdt i 27 år. Broch var præst i Grenå i 56 år i alt. Han var altså, hvad man kaldte Jubellærer, d.v.s. præst i over 50 år, og er som sådan anført i Treschows Bog.

Af hans afkom er tidligere nævnt købmændene Christopher og Ove Broch, og flere vil følge.

I 1729 døde så provst Broch, 82 år gammel, - han bestred sit embede til det sidste.

Hans efterfølger blev

Poul Winther

født 1695, udn. til sognepræst her 4. november 1729, død i embedet 27. juni 1743. Gift 9. december 1731 Christiane Marie Broch, datter af den afdøde provst. Hun begr. 24. december 1736.

Fra Poul Winthers embedstid er bevaret et overmåde interessant håndskrift angående Grenå, forfattet af præsten på Anholt, Frid. Johs. Valentin Dauw, der formodentlig ofte har opholdt sig her i Grenå på gennemrejse, når han skulle frem eller tilbage til den ensomme ø. Han kalder det Annotationer henhørende til Kjøbstaden Greenå, Kirken og den Latinske Skole. Det er på begyndt i 1738, og deri har Dauw samlet afskrift af adskillige dokumenter og oplysning om mange forhold angående skolen og kirken i første halvdel af århundredet. Bl.a. afskriver han deri Poul Winthers sædvanlige kirkebøn før prædken. Den er meget lang og helt ud i pietismens ånd. Den begynder således:

O! høje og hellige gud! for hvis øjne al synd er vederstyggelighed og syndere ej kunne bestå, vi, dine usle creature, syndefulde tjenere og tjenerinder komme i dag frem for dit ansigt, at vi ville af bede vore syn-

der med deres mange velfortjente og måske overhængende Straffe og Plagerier. Men ak! . . . vore egne Hjerter siger os, at vi intet m in dre har fortjent end denne din Nåde, den vi så ofte har taget forgjæ ves og bortkastet bag vore Rygge.

Og den slutter således:

Lad da, sødste Jesu, de mange Vunder og Sår, Du for vor Skyld har fået, være så mange Munde til at bede for os om Nåde og Syndernes Forladelse, dine Lidelser trøste os, din Dom frikende os, din Torne Krans ære os, dine Arme favne os, dine Hænder fatte os, dine Fødder fæste os. Bøj du dit Hoved ned til os, sig til enhver hjerteklemt og bedrøvet Sjæl og Samvittighed: vær trøstig min Søn, min Datter, dine Synder ere dig forladne, jeg er din Frelser, din Jesus og din Salighed I samme Jesu Navn er det, vi så hjertelig og inderlig anmode dig Vor Fader etc.

Om Poul Winthers forhold til embedet er bevaret nogle træk i justitsprotokollerne. Som det vil erindres fra nærværende bogs side ?? og flg., havde toldereren, Mads Lysholt, anlagt sag mod Kirsten Kabelslagers, fordi hun havde udlagt ham som barnefader til hendes uden for ægteskab fødte barn, som blev døbt 5. marts 1732. I overensstemmelse med den tids skik ønskede hun efter at være kommen op af barselsengen at møde i kirken til offentlig skrifte med derpå følgende absolution for hendes overtrædelse af det 6te bud. Det skulle finde sted ved kirketjenesten d. 21. marts. Da Lysholt fik nys derom, sendte han tidlig søndag formiddag bud til Poul Winther og forsøgte at få ham til at nægte at tage mod kirstens skriftemål såvel som at med dele hende absolution.

Men præsten viste sig som et mandfolk og ønskede ikke at handle efter persons anseelse. Han lod underdeggen med dele Lysholt, at herpå ville han ikke inklade sig, med mindre Lysholt efter lovens ordlyd vil de stille Sufficiant Caution for al Skade og Skadeslidelse, som kunne følge deraf.

Lysholt blev fornærmet over, at præsten ville byde en fornem mand som han en sådan forhåelse. Han slog på, at det vel nok havde været Winther selv, der havde opfordret Kirsten til at gå til skrifte, for at han, præsten, kunne få lejlighed til at til føje ham, Lysholt, Tort og Blam e. Og han lod underdeggen bringe Winther det svar, at han stillede ingen Caution, han selv var sufficiant og god nok og til med en kongelig embedsmand. Det hele foregik lige før kirketid. Men Winther lod sig ikke besnære af tolderens protest. Kirsten stod skrifte og udlagde toldereren som barnefader og fik derpå Kirkens Absolution.

Lysholt forfulgte derefter præsten med et levende had. Han søgte at ramme ham ved at foranledige sagen bragt for provsteretten. Dens møde holdtes i Kastbjerg Kirke 7. april 1732 under forsæde af K. Bøg, der formodentlig har fungeret på provst Cappels vegne. Men Lysholt nåede intet derved, idet provsteretten selvfølgelig ikke kunne andet end frikende Winther.

Det er formentlig Lysholt, som står bag en sag, der kort derefter skaffede Poul Winther stort besvær.

Forgængeren, Ove Broch, havde af Grenå Kirke forpagtet dennes ret til Grenå Kvægtiende for en årlig forpagtningsafgift på 4 rdl. 8 sk. Han gik så rundt til folk og opkrævede denne tiende samtidig med, at han opkrævede sine omgangs eller præstepenge, og havde selvfølgelig en ganske god fortjeneste derved.

I 1733 nægtede en berygtet voldsmand, Hans Hansen Nagelsmed, der var langt udebeslægtet med Lysholt og formodentlig på opfordring af denne, at betale nævnte kvægtiende til Poul Winther, der havde overtaget forpagtningen efter Ove Broch.

Præsten påførte ham derfor en proces. Mads Lysholt optrådte i retten på Nageismedens vegne, og man får det indtryk, at han af et godt hjerte vil de skære præsten ned som tak for sidst.

Som vidne indkaldtes bl.a. provst Brochs søn, Christopher Broch, der erklærede, at faderen havde taget, hvad folk godvillig ville betale, og aldrig påført nogen proces derom. Han vidste ikke, om provsten havde oppebåret kvægtienden som en ret eller som en velvilje. Endelig efter en umådelig lang række afhøringer, bl.a. af de dalevende kirkeværger, faldt dommen 12. september 1735. I den udtaltes, at Winther havde ret til at opkræve kvægtiende af byens beboere, og Hans Nagelsmed, som mod bedre viden havde påført præsten denne store pengespilde, skulle betale ham 20 rdt i sagsomkostninger.

Men Hans Nagetsmed gav ikke op, men forfulgte sagen til højesteret, formodentlig animeret af toldereren. Højesterets dom afsagdes først 11. juni 1738 og faldt sammen med underrettens, kun var omkostningerne vokset stærkt. Og kort før jul blev der gjort udlæg i Hans Nagelsmeds hus på hjørnet af Storegade og Mellemstræde samt i et par småhuse på Lillegade, som også tilhørte ham.

Næppe var underretsdommen i 1735 faldet i sagen om kvægtienden, før Lysholt anlagde en ny sag mod Winther for 2 prædikener, som han havde holdt henholdsvis 4. august og 4. september, mig til beskiemmelse og andre til forargelse, såvel som også andet, angående eders forhold i og udenfor embedet. Han beskyldte Winther for at have talt af eders egne hadske og private affecter, søgt at purgere eder selv og beskiemme andre, tværtimod kgl. majestæts lov, og ikke at have undset eder for på dette hellige sted at tale, hvad I selv haver lystet og således udøse eders galde.

Sagen var for provsteretten i Nørreherred og for Grenå byting, men hævdedes ved gensidig overenskomst formedelst fornemme, gode venners meditation. Winther gav en skriftlig erklæring om, at han ej med hensigt havde talt noget til Lysholts eller andres fornærmelse eller dishonour, og at han under alle omstændigheder fremtidig skulle ære og elske sr. Lysholt som en fornehme, fornuftig og velforstandig mand og kongelig betienter

og en flittig guds huses besøger og elsker. Og toldereren erklærede, at han fremtidig skulle vise sig mod hr. Poul Winther og hans, som det sig en retsindig kristen andægtig tilhører og oprigtig ven egner og anstår ... og ikke mod hannem forøve noget, der kan være til fortrydelse eller give anledning til dispute. ... Og skal da al den nisforståelse, proces og cenighed, der har været imellem os, aldeles være død og magtesløs, og vi herefterdags leve med hinanden så fortrolig som christne anstår, hvortil gud give sin nåde, at vi i åndens righed må tjene gud til jesu dag.

Winther havde i 1733 købt naboejendommen mod syd, muligvis med tanke om der at opbygge sig en ny og bedre præstegård. Men hustruens tidlige død har måske fået ham til at opgive tanken. I den gejstlige skifteprotokol er bevaret registreringsforretningen for hendes død. Den viser et meget righoldigt indbo. Morsomt er det at se møbleringen i stuerne. I nye stuen fandtes bl.a. 1 speil 10 rdl., 1 stort ege klædeskab 10 rdl., 1 indlagt dragkiste 8 rdl., 1 skienk 7 rdl., 6 guld læders stole på den nyeste mode 10 rdl., 1 gammelt bord og 2de gamle keridoner 1¹/₃ rdl. o.s.v. gennem stuerne.

Den købte gård mod syd er ansat til 100 rdl. Det er ganske nøjagtig samme sum, som hustruens begravelse har kostet, så der må visselig ikke have været sparet ved den begravelse. Poul Winther har vistnok boet i præste-residentzen sammen med sine 2 børn, en dreng og en pige, til sin død i 1743.

Den nye sognepræst J. Risom flyttede så ind. Men præstegården var meget forfalden, og han har vel klaget over dens tilstand til kirkeinspektionen og formodentlig tilbudt selv at opføre en ny præstegård mod behørig godtgørelse.

Fra stiftsøvrigheden kom der så ordre til kirkeværgen, den tidligere omtalte købmand R. Juul, til at lade præste-residentzen bortsælge ved auktion. Ved 1. auktion faldt budene ikke højt nok. Den stillede så til 2. auktion, som afholdtes 23. februar 1745, hvor den uden videre approbation til den højst bydende absolutte skal bortsælges. Risom købte gården for 252 rdl. courant, klingende mønt. Det var en ikke ubetydelig sum for en gård, som erklæredes for meget forfalden og næsten ikke til at bebo. Men det må erindres, at til gården hørte en meget udstrakt have, som strakte sig vest for alle ejendommene langs Søndergade ned til Jørgen Bangs eng ved åen (se kortskitsen side ???).

Eftersom pastor Risom havde købt naboejendommen af Poul Winthers dødsbo og var i gang med at opbygge sig en ny præstegård der, havde han ingen interesse af at beholde præste-residentzen og afhændede den derfor straks til bager Niels Pedersen Lange. Han frasolgte straks et stykke af den meget store have til købmand Rasmus Juul, men indrettede så forresten bageri i den gamle præstegård og blev boende der i mange år. Lidt tilknytning til kirken havde bager Lange, idet han foruden at passe sit håndværk tillige var klokker, graver og bedemand i Grenå.

I 1760 måtte gården atter til auktion. Det var vistnok tvangsauktion formedelst udlæg. Den solgtes til en købmand i Ebeltoft, som straks vide-resolgte den til byfoged Behr for en købesum af 200 rdl.

Niels Erich Behr

født i Koed 2. marts 1733, død i Randers 13. april 1815. Ex. jur 1756, by- og herredsfoged i Grenå 24. december 1756-19/6 1801, postmester 1772, by- og herredsskriver 1785, birkedommer til Scheel 1785. Justitsråd, R. af D. 28. januar 1813. Gift 1) 1758 jfr. Abigael Cathrine Giese, hun bgr. 2. juni 1762, gift 2) 10. december 1766 velbårne frk. Christiane Magdalene von Weinigell f. 1737, død 22. november 1802 (65 år gl.).

Behr var søn af degnen i Koed, Svend Nielsen Lund, og hans fulde navn var altså Niels Erich Behr Lund, men han brugte aldrig sit virkelige efternavn Lund. Det forekommer ingensteds i nogen af de nu tilgængelige protokoller eller papirer. I midlertid var han ikke på mandssiden beslægtet med den jyske familie Behr, der ejede Skafføgård, Vedø m.m.

Han blev som ganske ungt menneske skriver hos prokurator Jørgen Rasch Bergen i Voldum ved Randers. Og justitsprotokollen viser, at han allerede i marts 1750 for første gang mødte i retten i Grenå på sin principals vegne i en sag, som denne førte. Han har altså dengang kun været 17 år. To år senere kom han til Grenå som fuldmægtig hos toldforpagter Jens Jensen Rohde ved Grenå Toldsted, og i 1756 blev han exam. juris som en af de første, der bestod dansk juridisk eksamen.

Samme år ved juletid konstitueredes han i byfogedembedet. Da den gamle, 70 årige byfoged Bager var så ynkelig arm og fattig, ordnedes det således, at bager forresten af sin levetid skulle beholde embedets indtægter og Behr altså gøre arbejdet gratis i den tid.

Ved rettens møde 10. januar 1757, hvor Bager endnu fungerede som byfoged og Behr som skriver, oplæstes og indførtes Hans Kong!. Majestæts allernådigst udgifne Bestallings Brev til Niels Erich Behr at være første Byefoget i Greenåe og Herritzfoged i Nørre Herrit således lydende:

„F. 5.
1756
8 Rdl.

Vii Friderich den Femte, af Guds Nåde o.s.v. gør alle vitterligt, at eftersom Christian Bager, Byfoged udi vor Købstad i 1756 i Greenåe og Herredsfoged udi Nørre Herred i Århuus Stift udi i Vort Land Nørre Jylland, formedelst hans 70 Års Alder og dermed følgende store Svaghed, haver på Vores nærmere allernådigste Behag afstået bemeldte Byfoged og Herredsfoged Embede til en Person ved Navn Niels Erich Behr, imod at han i sin Livstid selv nyder Indkomsterne deraf. Da have Vi af sær kongelig Nåde allernådigst beskikket og forordnet så og hermed beskikker og forordner bemeldte Niels Erich Behr til at være Byfoged udi bemeldte vor Købstad Greenåe og Herredsfoged udi Nørre Herred i bemeldte Århuus Stift udi forbemeldte Christian Bagers Sted. Dog skal førnævnte By- og Herredsfoged Christian Bager

Jernstøberggårdens indre i 1928.

ifølge de imellem ham og Niels Erich Behr sluttede Konditioner nyde begge Embeds-Indkomster, så længe han lever.

Thi skal merbemeldte Niels Erich Behr være Os som sin absolut og Souveraine Arve Konge og Herre huld og tro, Vores og Vores Kongelige Arvehusets Gavn og Bedste søge, vide og ramme, Skade og Fordærv af yderste Magt, Evne og Formue hindre, forekomme og afværge, så og ikke for nogen åben bare, hvad samme hans Embedes Forretninger vedkommer og hemmelig bør holdes.

I Særdeleshed skal han årlig og i rette Tid sine Regnskaber for de uvisse Indkomster, som i Greenåe By falder, med tilbørlige Beviser i Vores Rentekammer indlevere og sig dermed, såvel som i alle andre Måder således. skikke og forholde, som det en ærlig, tro og oprigtig By- og Herredsfoged egner og vel anstår efter den Ed, han Os derpå allerunderdanigst gjort og aflagt haver, såfremt han samme Bestilling agter at nyde, og under Straf som ved bør.

Hvorefter Vi hermed byder og befaler Borgerskabet i forbemeldte Greenåe, at de tilmeldte Niels Erich Behr for deres Byfoged agter og holder. -

Givet på Vort Slot Christiansborg udi Voris Kongl. Residentz Stad Khafn ., den 24. Decbr. Ao. 1756.

Under Vor Kongelige Hånd og Zignet Friderich R.

For den unge toldfuldmægtig var det jo ingen dårlig forretning at springe indtil by- og herredsfogedembedet imod til gengæld først at besørge forretningerne gratis i en kortere tid, i værste tilfælde nogle få år. Det blev også kun 2 år, idet Bager døde lige efter jul 1758.

Samme år havde Behr ægtet Abigael Giese, vistnok en søster til pastor Risoms anden hustru. Han havde hidtil kun boet til leje, men nedrev nu, straks efter købet af den gamle præsteresidens, dennes bygninger og lod i løbet af 1761 går den genopbygge. Selvfølgelig var det af ege-bindingsværk. Midt på var en kvist. Men mærkværdigvis var taget af strå. Det var det jo på de fleste gårde i byen, men når byfogeden byggede sig en gård, skulle man jo have ventet, at han havde efterkommet kongens henstillinger om tegltag.

Kort efter indflytningen i det nye hjem havde han den sorg at miste sin hustru.

Til gårdens opførelse havde Behr stiftet et lån på 400 rdl. hos en velhavende, meget fornem dame i Grenå, fru obristlieutnant von Weinigell, der forresten senere blev hans svigermoder, idet han nogle år senere ægtede hendes datter Christiane Magdalene.

Behr havde 2 børn i første og 3 børn i andet ægteskab. Af disse blev datteren Margrethe Cathrine (f. 1767) gift med kaptajn i søetaten, Albert de Thura, der var kommandant på et linieskib. Han var med i Slaget på Rheden i 1801 og faldt der. En datter Helene (f. 1768) blev gift med herredsfoged Stabel i Randers. Og sønnen Otto (f. 1769) var en lille tid res. ka pellan i Grenå og døde som sognepræst i Odder.

Alting tyder på, at Behr har været en fremragende mand, som har passet sit embede med dygtighed og pålidelighed. Han har tillige været en meget flittig mand og ved siden deraf været ude om sig. Derpå tyder de mange bestillinger, han fik i tidens løb.

Postmesterembedet for Grenå, hvoraf selvfølgelig dengang intet menneske kunne leve, havde oprindelig været forenet med Ebeltoft og betroet byfoged Boserup der. Efter hans afgang i 1772 deltes det, således at hans søn beholdt Ebeltoft, medens Grenå blev selvstændigt, og byfoged Behr blev postmester.

Ved byskriver Bays afgang i 1785 forenedes byskriverembedet i Grenå med byfogedembedet. Behr havde allerede flere år forinden sikret sig kong. tilladelse til denne forening. Og endelig blev han samme år birkedommer i Scheels Birk efter Christopher Friis' afgang.

Af filantropiske gerninger, som bør mindes, er kun at anføre, at Behr sammen med sognepræst Risom i 60erne bekostede et nyt orgel til kirken til afløsning af det ældre.

Efter at have taget sin afsked i 1801 blev han endnu i en årrække boende i sin gård i Grenå og udnævntes bl.a. til forligskommissær for Kalø Amt. Først i 1811 rejste Behr fra byen og tilbragte sine sidste år hos svigersønnen i Randers.

Jernstøbergården i 1880erne.

Ved hans død i 1815 skrev Randers Avis en nekrolog bl.a.: ... i hans manddoms dage var han egnens betroede mand, rådfører og vejleder. Han var en bedsmænd i 50 år. Guds frygt og redelighed udmærkede hans liv, hans domme bleve ingenlunde underkendte. På hans vandel var ingen plet. Han bar sine grå hår med ære, hans liv var hæderligt, hans bortgang blid og rolig, fred gærde om hans gravhøj.

Behr havde ved afrejsen fra Grenå solgt gården til en enkefru Hingelberg for en købesum af 3950 rdl. dansk courant. Det var jo en betydelig sum, men det må erindres, at pengenes værdi allerede dengang var dalet meget stærkt, så købesummens værdi i sølv ville kun have været en brøkdel af beløbet.

Fru Henriette Hingelberg, født Rothe, var enke efter sognepræst Hans Peter Hingelberg til Løsning-Korning menigheder. Han var død i 1801, og enken flyttede så med sine 4 børn til Grenå.

Ikke længe efter gårdkøbet giftede hun sig med Grenå købmanden Niels Kiersgård. Hun må have været ret velhavende, eftersom hun ved skiftet med børnene i den anledning må tilskrive dem i arv 2280 rdl. sølv, hvilket altså var en ret stor sum. Beløbet udbetaltes ikke straks, men blev stående mod prioritet i gården. Niels Kiersgård var søn af en større Århuskøbmand, der boede i Mejlgade. Sammen med en broder var han flyttet her til Grenå. Man får indtryk af, at han har været en stor spekulant, der begyndte på mange ting, men ikke fik noget ud af det. Måske har de forvirrede og van-

skelige tider omkring 1813, som på mange måder lignede den efterkrigstid, som vi nu gennemlever, haft sin del af skylden. Bl.a. havde Kiersgård købt Aftenstjernen på Lillegade. Men handelen måtte gå tilbage, fordi han manglede penge. Det hedder meget oplysende derom i det i den anledning oprettede forlig, som er afskrevet i justitsprotokollen, at da det formedelst pengenes forbedring og prisernes deraf fulgte betydelige nedsættelse på faste ejendomme fra Niels Kiersgårds side er umuligt at opfylde de i købekontrakten indgåede forpligtelser så indvilger sælgeren i at ophæve denne

Kiersgård, der havde indrettet krambod i gården og altså herfra har drevet købmandshandel, oprettede i fællesskab med fuldmægtig Jens Harboe på herredskontoret og med klædefabriker Søren Andersen en klædefabrik uden for Østre Port i Grenå. Den gik ikke, og bygningerne blev en tid efter nedrevet. Det er vist desværre ikke muligt bestemt at på vise, hvor denne fabrik har ligget.

Kiersgård havde adskillige retstrætter og forlig med folk, mest i anledning af manglende betaling. Han forpagtede senere Kongsgården ved Silkeborg og flyttede derned.

Gården her solgte han i 1814 til en generalmajor Carl v. Telleqvist, der straks tog gården i brug.

Hvad årsagen har været til, at generalen flyttede til Grenå, ved jeg ikke bestemt. Måske har det stået i forbindelse med den store indkvartering under Napoleonskrigene, ved hvilken hans søn, major Conrad Vilhelm Ahlefeldt Telleqvist-Butler, måske har været ansat.

Faderen døde i 1817 som en 80-årig mand. Majoren blev boende her en del år efter og døde i Århus. Pastor Richter i Vejen, der er barnefødt i Grenå, har fortalt mig, at majoren efter gamle folks beretningerne gik barhovedet på gaden, noget som dengang altså har været et sådant særsyn, at det huskedes i over en snes år derefter.

Majoren og de øvrige arvinger solgte i 1825 gården til J. L. Schack, senere toldkasserer i Thisted, som altså har været ansat ved toldvæsenet her.

1829 solgt til købmand Hans Broch Kruse. Han var født i Grenå omkring 1797 og søn af købmand og vicekonsul Amdi C. Kruse. Han indrettede påny købmandshandel i gården og giftede sig det følgende år med Karen Møller, datter af købmand og agent Rasmus Møller.

Mere end en halv snes år blev Kruse ikke ved forretningen. Så måtte han opgive sit bo og blev kaptajn på svogerens, konsul Jahnsens, galease, der var hjemmehørende i Grenå.

Han flyttede senere til Århus og blev fører af smakken til Kalundborg.

Fra Kruses opbudsbo solgtes ejendommen i 1838 til brændevinsbrænder Jens Severin Møller, en meget ivrig ejendomshandler, der har ejet mange af byens ejendomme, og som boede i et sted, som lå, hvor nu smed Hougård bor. I 1844 solgte han til kaptajn Knudsen i Nimtofte Mølle.

Jernstøbergården og omgivelser 1927.

Knud Knudsen

født ca. 1780, død 4. januar 1860 (81 år gl.). Gift 13. oktober 1815 Margrethe Cathrine Bang.

Kaptajn Knudsen var af gammel sømandsslægt og født på en af de vestslesvigske øer, enten Sild eller Føhr.

Under Syvårskrigen 1807-14 med englænderne blev han reserveløjtnant i flåden og fik overkommandoen over en af de i hast byggede kanonbåde. Med denne afskar han et engelsk koffardiskib fra en engelsk konvoj og indbragte skibet til dansk havn. Han fik så store prisepenge for dette kup, at han selv kunne købe skibet og sejle med det under dansk flag.

Som følge af denne bedrift blev Knudsen endvidere deko reret med Dannebrogskorset.

Kaptajn Knudsen havde boet i Ålborg, indtil han i 1815 giftede sig med en datter af den meget ansete købmand Rasmus Bang i Grenå. Han bosatte sig så her i byen og vedblev endnu en tid at føre skib. Den sidste rejse varede i 2 år i det hele. Han skrev ikke hjem under denne rejse, vistnok af forsigtighed af hensyn til englænderne. Da han kom hjem, købte han i 1823 Nimtofte Mølle af Jens Nøragers dødsbo. Købesummen var 10.000 rdl. I skødet kaldes han skibskaptajn, Dannebrogsmænd K. Knudsen.

I Nimtofte Mølle boede derpå familien i over en snes år. Fra deres liv der er i den trykte litteratur bevaret et lille træk. Det er præstedatteren Charlotte la Cour, som i Minder fra gamle Grundtvigske Hjem, bd. 4 fortæller, at hun ofte kom i Nimtofte Mølle hos kaptajn Knudsens. Her var en flok døtre,

Kaptajn Knud Knudsen.

som alle sang godt. Vi kom meget sammen og havde stor glæde af hverandre. Her så jeg også som ganske lille i 1844 det første juletræ. Det gjorde så stærkt et indtryk på mig, at jeg aldrig har glemt det. Det nåede fra gulv til loft, og i toppen sad der en stor dukke til mig.

I 1846 solgte Knudsen møllen, rejste atter til Grenå og bosatte sig i den købte gård.

Kaptajn Knudsen var en anset mand og dertil meget velsitueret. Vistnok havde han tjent godt, mens han fo'r til søs, navnlig da i kaper-tiden, det mente i hvert fald folk her i byen. Møllen har vel også givet en energisk mand et godt udkomme. Og så havde Knudsen endelig

i årenes løb handlet med adskillige større ejendomme.

Af de 9 børn, 3 sønner og 6 døtre, blev fire gift og bosatte i Grenå eller nærmeste omegn.

Knudline Margrethe (født 1821) ægtede Anker Jørgen Secher på Vedø. Inge Cathrine (født 1818) blev gift med købmand C. F. Lund, der boede på Torvet, hvor nu banken ligger. Dorthea Kathinka (født 1824) blev gift med købmand J. N. Winding, og den yngste, den 17-årige Gynthe Dorthea (født 1829), holdt bryllup ugedagen efter søsteren med forpagter Wilh. Bluhme på Sjørupgården.

Kaptajn Knudsens boede deres sidste år på Torvet i den ene fløj af svigersønnens gård. Det var i den lejlighed, hvor senere barber Ejlertzen boede.

Allerede i 1849 havde Knudsen solgt gården her til svigersønnen, J. N. Winding, om hvem tidligere er fortalt tilstrækkeligt. I hans tid var butikken bl.a. udlejet til hans yngre broder Ole Peter Falk Winding, som drev isenkramhandel uden større held. Han var ugift og en lystig selskabsbroder. Navnene O. P. F. Winding udlagde folkevittigheden som Op Fatter Winding. Han døde i 1861 efter kun 2 dages sygdom.

1854 mageskiftede Winding gården med

Peter Adam Severin Laurberg

født 18. april 1819, død 22. september 1859. Exam. jur. 1839. Godsforvalter på Hessel fra 1. maj 1840. En årrække tillige godsforvalter på Katholm og Skjærvad. 1842-56 ejer af Enslevgård. Kommunal revisor til sin død. 13. august 1859 udnævnt til prøveprokurator i Nykøbing S. Gift 7. oktober 1843 Johanne Georgine Schou fra Østergård, født 15. april 1824, død 10. juli 1907.

Laurberg var født i Randers, hvor faderen var amtsstuefuldmægtig. Han blev senere godsforvalter på Benzons med bolig på Voldbygård, men døde

i en ung alder.

Sønnen var kun 21 år, da han blev godsforvalter på Hessel. Snart efter købte han Enslevgård og erhvervede fiskeriet på Kolindsund i arvefæste på 99 år. Det gav betydelige årlige indtægter, men faldt jo bort ved udtørringen.

Laurberg ejede en betydelig del af byens jorder, havde yderligere en del jord i forpagtning og drev i det hele et meget stort landbrug. Mange af

Prokurator P. Laurberg

byens beboere, der ikke selv havde køer, købte mælk hos Laurbergs. Kendt i byen var hans elegante forspand af to snehvide heste, der ofte sås i gaderne. Laurbergs tog livligt del i byens muntre og selskabelige Liv.

I Grenå Avis 11. marts 1858 lod han indrykke flg. opfordring:

Da det har været et længe følt savn, at der ikke her i byen findes en gartner, der vil påtage sig haugers vedligeholdelse og beboernes forsyning med grøntsager til enhver tid, så tillader jeg mig herved at opfordre en, med gode vidnesbyrd forsynet, duelig gartner til at nedsætte sig her i Grenå, og tilbyder jeg derhos, når han melder sig hos mig inden denne måneds ud-

gang, at ville overlade ham såvel beboelseslejlighed som for nøden havejord på særdeles favorable vilkår.

Grenå, 11. marts 1858. P. Laurberg.

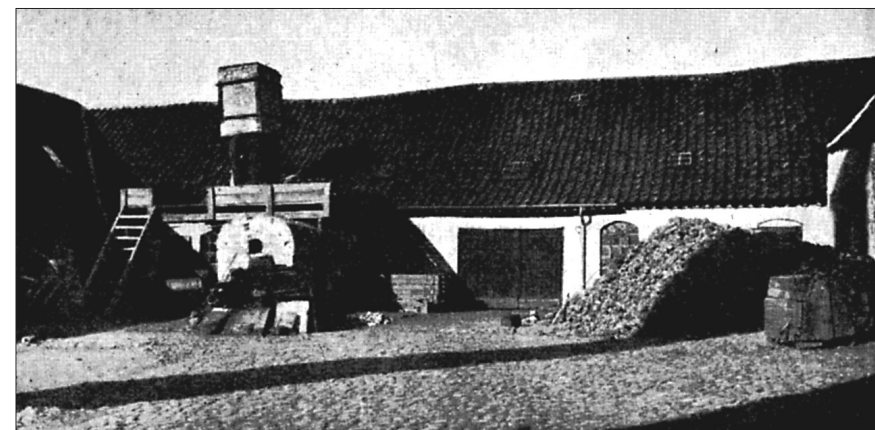
Tiden var jo dengang således, at næsten alle byens beboere selv havde en lille have ved deres huse og derfra forsynede sig med de nødvendige grøntsager. Enkelte, som f.eks. retsvidnede Fønss, averterede grøntsager til salg, men nogen egentlig gartner fandtes altså ikke dengang i Grenå.

Opfordringen bar frugt, idet kort tid efter gartner Michelsen oprettede gartneri i et af hr. Laurbergs steder på Grønland. På og bagved det nuværende Grønland ejede Laurberg betydelige jorder. De kaldes i gamle skøder Gildhøj Vang eller Gylhøj. Denne Vang lod Laurberg udstykke i smålod der med henblik på salg til bebyggelse og avererede i Grenå Avis disse til salg under benyttelse af navnet Gyldenagrene, et navn, som jo åbenbart er en forvanskning af det gamle navn. Gyldenagrene omfattede alt det, som nu kaldes Grønland og adskilligt mere til.

Noget af det udparcellerede fik Laurberg selv solgt, og resten afhændede senere hans enke. Et par af de ældste huse på Grønland, f.eks. det tidligere amtssygehus, opførtes i de år.

I 1859 om efteråret udnævntes Laurberg til prokurator i Nykøbing S. Han nåede dog aldrig at tiltræde stillingen, idet han døde 6 uger efter og begravedes på kirkegården her, lige ved indgangsporten.

Prokurator Laurberg var gift med Johanne Georgine Schou fra Øster-

Jernstøberiet i Hasselbalchs tid.

gård. Hun var bl.a. søster til fotograf A. Schou og til afdøde fru Søht. Hun overlevede sin mand i næsten 48 år og døde i København. En datter er den nylig afdøde hoffotograf Julie Laurberg. En søn er fhv. provst N. S. Laurberg, Stilling. Fru Laurberg havde efter mandens død meget alvorlige pengevanskeligheder. Kreditforeningen overtog alle hendes faste ejendomme og solgte i 1865 gården til jernstøber Knud Knudsen. Han havde tidligere drevet jernstøberi i Skive i en lejet ejendom og vistnok haft held med sig, således at han kunne købe gården her. Han oprettede så jernstøberiet på Torvet, der blev en god forretning. Mange år før havde der været et jernstøberi i Grenå nede ved Vesterport, men det blev ikke af lang varighed, og ejeren måtte flytte fra byen. Knudsen fik derimod held til at oprette en

Jernstøber K. Knudsen og frue. (Jernstøberiets grundlæggere).

virksomhed, der blev af betydning for byen, og som fik en lang levetid. De fleste af de gamle jerngelændere og jernkors, som tidligere sås på kirkegården, er støbt hos ham. Desuden var det naturligvis navnlig kakkelovne, som fremstilledes, og de havde en stor kundekreds i byen og i oplandet. Efter fleres udsagn var det navnlig fru Knudsen, født Nanna Leonhardt, som havde udmærkede forretningstalenter. Hun passede selv butikken og stod for salget. Da Knudsen i Grenå Avis i 1869 averterer om et egetræs bindingsværks hus, 36 al. langt, til nedbrydning, er det vist givet, at det er forhuset og sidebygningen, som han har nedrevet og genopført i den skikkelse, som de stod i til 1930.

I 1880 forlod Knudsens som velhavende folk Grenå og drog til Viborg, hvor en datter var gift.

Jernstøberiet solgtes til Eli Herman Jørgensen, født i Maribo, der tog borgerskab 24. april 1889.

1890 til Anders Nielsen og J. Brinch Sørensen.

1891 til fabrikant Otto Hasselbalch for en købesum af 22.000 kr. Hasselblach var født i Randers 13. januar 1858, borgerskab her 4. juli 1891, død 19. oktober 1928.

Med fabrikant Hasselbalchs død var jernstøberiets saga forbi. Tiden var løbet fra de små støberier, der ikke kunne klare sig i konkurrencen med de store sammenslutninger, og 27. november 1928 solgte fru Hasselbalch hele det store bygningskompleks med tilhørende grund til købmand Alb. Thomsen for omt. 50,000 kr.

Thomsen lod straks bygningerne nedbryde og opførte Grenåhus.

Fabrikant Otto Hasselbalch.

Torvet nr. 4

Vilh. Hansens Boghandel
matr. nr. 124b og 125b.

Det er en af de mindste byggegrunde i Grenå. Den er opstået ved, at byfoged Behr, kort efter at han havde opbygget sin gård som omtalt side ???, må have fundet bygningen for lille og derfor af sin nabo mod nord, købmand Poulin Winther, i året 1775 købte et lille jordstykke på 12 x 12 al. i kvadrat og derpå opførte et 4 fags hus i forlængelse af det allerede byggede. Det fulgte med ejendommen et århundrede. I 1873 magesiftede jernstøber Knudsen med den daværende nabo, købmand J. A. Møller, et stykke af sin grund for at få en smule gårdsplads til de 4 fag. Han lod derpå sætte en etage på huset og solgte i 1874 den lille ejendom til Rudolf Asmussen, som der begyndte en manufakturhandel. Den gik ikke godt, og få år efter udlejede, senere solgte, han ejendommen til boghandler Vilhelm Hansen og flyttede fra byen.

Vilh. Hansen var født i Stege 20. december 1843,

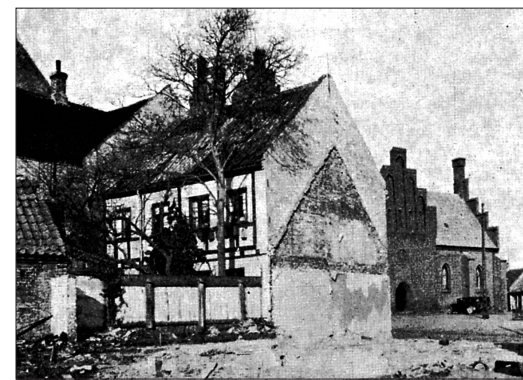
Søn af urmager P. Hansen. Efter endt uddannelse i sin fødeby blev han i 1860 bestyrer af C. F. Lunds enkes boghandel i Grenå. Her forblev Hansen, indtil han 1. november 1879 selv etablerede sig på Torvet i den ejendom, som han 2 år senere købte af Asmussen, og hvor han blev boende til sin død.

Vilh. Hansen var en meget kunstelskende og kunstforstandig mand. Han var en af de første amatørfotografer i Grenå og dyrkede faget med virkelig forståelse og dygtighed. Efter hans død i 1904 har fru Hansen i forbindelse med sin søn og datter fortsat forretningen.

Boghandler Hansens ejendom, da jernstøberiet blev nedrevet.

Boghandler Vilh. Hansen.

Erich Hattemagers Hus på kirkegården

Som tidligere er omtalt, og som kortskitsen tidligere viste, var fra de ældste tider størsteparten såvel af Torvets sydlige som dets nordlige del udlagt til kirkegård. Inde på selve kirkegården, ud for hjørnet af Storegade lå en lille gård. Den dannede afslutning på Søndergades husnumre og kaldes i den ældste brandtaksation nr. 12.

I taksationsforretningen over købstadens bygninger i 1761 beskrives den således: Nr. 12, Erich Hattemagers eiende og iboende Hus, beliggende tæt ved Kirken, vesten for Tårnet, består af 3 Længder.

1 forhus, vendende mod den store gade, gammel bygning og teglhængt, indrettet til stue, køkken og brøggers 5 fag.

1 sidehus med den ene gavl til Torvet og den anden til kirkegården, ligeledes teglhængt, stueværelser 7 fag.

1 tværhuis i gården, vendende øster og vester, også med tegltag til stald og fæhus 4 fag.

Taksationssum 140 rdl.

Dette hus tilhørte omkring 1700 toldereren i Grenå Laurits Hansen. Hans enke, Karen Pedersdatter, testamenterede det ved Skiøde eller Testamente af 17. januar 1707 til sin kiære søsterdatter Ingeborg Ottedatter formedelst hendes opvarnting hos mig i min alderdom. Det nævnes i testamentet, at der i huset findes en kakkelovn og en indmuret brændevinskedel.

Ingeborg Ottedatter blev senere gift med høreren ved latinskolen Anders Basse, som tog sin afsked og blev købmand og boede på Storegade. Efter hans død solgte Enken i 1744 huset til Erich Andersen Hattemager.

Hvorvel der i så mange af byens huse fandtes brændevinskedel til hjemmefremstilling af denne meget benyttede drik, så er der noget vist symbolsk i, at den nævnes i testamentet. Thi som justitsprotokollen i 1765 anfører, har den næste ejers, altså Erich Hattemagers, kone benyttet sig alt for rigeligt af den nemme adgang til denne drik. 25. august nævnte år fremkom hattemageren for retten og androg meget u-giærne, hvorledes hans hustru, Ane Marie Sørens datter, i en lang tid havde været i hendes opførsel forargelig, i hendes omgang med ham u-forligelig, der vel til største delen har haft sin oprindelse af drukkenskab. Hvilket altsammen, uagtet adskillige formaninger til hende, såvel af hendes siæle-sørger som og af øvrigheden, således har continueret, at hun tilsidst til hendes egen og andres sikkerhed er bleven sat i arrest her på Grenå Rådhus, hvor hun siden 14. hujus har været.

Erich Hattemager overgiver hende så til rettens foranstaltning. Hun tilstod sig skyldig og indrømmede, at hun havde pådraget sig sådan straf, som er fastsat for drikken og u-forligelses-mål i ægteskab. Men hun lovede med grædende tårer bod og bedring og ville, om det skulle gentage sig, være rede til at underkaste sig den hårdeste straf af tugthus-arbejde, som øvrigheden ville pålægge hende.

Under hensyn hertil blev for denne gang straffen eftergivet, og hun løslodes af arresten og kunne følge med manden hjem. Men ganske interessant er den erklæring om hende, som oplæstes i retten, og som var afgivet af sognepræstens successor, hr. Steenstrup. Han skriver deri, at uagtet hun ej er dåre-kiste-gal, men ved vid og samling, så plages hun af urolige og slemme tanker ... så at hun ofte forestiller sig offentlig som gal og afsindig til et stort spektakkel og vidunder. Hun foregiver at se syner af gode og onde engle, døde og endnu levende folk, som kan være langt fraværende. Hun foregiver endogså at have åbenbaringer, sigtende til den almindelige roligheds forstyrrelse ... og mener at være et sendebud fra herren, fremstillende sig til vidunder og folks skræk, forglemmende alle mine formaninger, der sigter til hendes eget bedste

Sognepræstens, J. Risoms, erklæring går i korthed ud på, at det nærmest er brændevinen, som har været årsag til hendes opførsel.

Konen synes heldigvis at have forbedret sig, jeg mindes i hvert fald ikke at have set hendes sag genoptaget.

Erich Hattemager var en person, som var på færde rundt i byen. Han optræder ofte som vidne i retssager, han er ofte synsmand, ofte en af de 8 stokkemænd ved retten, han er assisterlig, når broksnideren opererer for brok. Og når øvrigheden skal have hjælp til at trække en urolig fyr i arrest, er Erich Hattemager adskillige gange med, måske fordi han boede så tæt ved rådhuset og derfor var lige ved hånden.

Erich Hattemager blev gift 3 gange, sidste gang, da han var 61 år. Det var med ovennævnte Ane Marie Sørens datter. Da han døde 4. maj 1784, 87 år gammel, har formentlig kirken, der havde en panteobligation i huset, benyttet lejligheden til at erhverve dette og ved dets nedrivning foretage en meget stærkt tiltrængt udvidelse af kirkegården. Noget skøde des angående findes ikke tinglæst, men huset er i hvert fald ved næste taksation forsvundet af rækken.

Storegade

Storegade er rimeligvis - ligesom Lillegade og Søndergade - byens allerældste del og så gammel som byen selv. På Resens Atlas fra 1680, der er det ældste eksisterende kort over byen, kaldes den ligesom nu Storegade. Derimod benævnes den på kortet i Pontoppidans Danske Atlas, der er omtrent et århundrede yngre Store-Kongens Gade. Og i teksten står: Der er alene to reelle gader i byen, store Kongens og lille Kongens Gade, samt nogle gyder og tværgader o.s.v.

Det er min overbevisning, at navnet Store Kongens Gade, hvis meddelelse er byens daværende sognepræst J. Risom, fuldt ud må stå for hans egen regning. Thi i den lange række tingbøger og justitsprotokoller fra ca. 1600 og fremefter, som jeg har gennemgået, mindes jeg aldrig at have fundet dette navn. Der er dog én undtagelse, idet tingbogen år 1635 benævner en gade som Store Kongens alfar Gade, og et andet sted er Storegade anført som Adelgade. Sidstnævnte er dog sandsynligvis en skrivefejl. Ellers benævnes de to parallelle gader altid den store Gade og den liden Gade. Og når ikke en gang byskriver og byfoged, som jo dog var folk med en lille smule litterære forudsætninger, nogensinde finder på i retsprotokollerne at sætte Kongens foran navnene, så vil det være ret utroligt, at den jævne befolkning i daglig tale har gjort det. Jeg mener altså, at pastor Risom for at pynte på navnene, og i lighed med hvad der findes i andre byer, har sat ordet Kongens ind. Det stemmer godt med, at han kalder Søndergade for Adelgade, uagtet den dog aldeles overvejende kaldes den sydre Gade.

Hvad Storegades retning og udstrækning angår, så har den, så langt det er muligt at skønne tilbage, altså til ca. 1680, haft ganske samme forløb som nu, bortset fra de mange fremspring, som i tidens løb er rettet ud til gavn for færdselen, men ikke for gadebilledets morsomhed. Den har været bebygget fra Torvet og helt ud i dette tidsrum og sandsynligvis meget længere tilbage. Men der har på sine steder ligget haver ud mod gaden og afbrudt husrækk en. Og i de ældste skøder og taksationer er der vidnesbyrd om, at adskillige af husene har ligget med gavlen mod gaden. Bygningernes antal holdt sig ret ens i århundreder. I byens grundtakst for 1682, der er den ældste, som findes, har gaden 58 numre, men nogle af disse betegner blot øde pladser, og enkelte af resten er ganske små ejendomme på et par fag.

Ved brandtaksationen i 1771 har gaden 47 numre, der alle gælder virkelige bygninger. Når så dertil kommer, at der beviselig efter de store brande

i midten af århundredet et par steder blev slået 2 mindre afbrændte pladser sammen og derpå opbygget større huse eller gårde, så vil det ses, at de to tal ret nøje svarer til hinanden. Og derved holdt det sig til ca. 1800.

På gadens sydlige side har engang ligget en Kongsgård, altså en gård, som kongen ejede og forpagtede ud. Kongsgården nævnes i 1572, idet kongen da overlader Borgerskabet i Grindou en Gård i Byen, kaldet Kongsgårdt, med 2 fjerd. jord, 2 enge, kaldet Bårholm og Kongsholm, en lille holm kaldet Boesholm og 1½ fjerd. jord i Grindou Byfred mod årlig at svare Carl Skotthe, der for nogen Tid siden fik Godset i Forlening, men til trængsel for borgerne i Grindou har bortlejet det til andre, samme landgilde og rettighed deraf som nu eller en sådan afgift, som det kan blive enigt med Carl Skotthe om. Efter Carl Skotthes død skal borgerskabet henvende sig til kongen om videre besked. Der skal holdes god købstadbygning på gården. Hvor denne kongsgård har ligget, kan ikke bestemt afgøres. Men man har jo lov at formode, at det store møntfund i 1910 i Ågades øverste del står i forbindelse med denne kongsgård, og at den altså har ligget i nærheden af nuværende Ågade. Derpå kunne måske også den omstændighed tyde, at nabogården dertil mod øst fra æld gammel tid har haft kgl. privilegium på at drive en hestemølle. Et par enkelte steder i tingbøgerne nævnes Kongsgaards Tofter, (bl.a. årene 1588, 1729 og 1743). Navnet er knyttet til et stykke jord syd for - eller måske helt op til - nuværende Vestergades østre del, altså omtrent sportspladsen og eventuelt grundene mellem denne og gaden, altså Messens, Lindgreens og Paullis.

I et skøde fra 1729 på en gård på Storegade (nuv. nr. 31 og 33, maler Larsens og fru Andreasens) står om grunden dertil, at den strækker sig i syd ud til den kiørsel (d.v.s. kørevej), som går imellem samme ejendom og Konge Tofften. Og i et skøde fra år 1775 på samme ejendom nævnes, at den strækker sig 65 al. i syd ind til Kiør Veien.

Endvidere anføres i et par skøder på den gård, som forhen var Grafhs (Storegade 25), at den ligger østen for Kongsgårds Tofter. Det synes at være lidt misvisende at kalde det øst, men ellers bekræfter angivelsen jo rigtigheden af foranførte.

Og endelig stemmer det meget godt med Resens Atlas, der just syd for Storegades midterste del har navnet Kongsgårds Tofter.

Ved branden under Svenskekrigen, altså 1626, led Storegade vistnok ikke skade. Derimod hærgedes den i 1750 og 1751 af to brande. Navnlig den sidste af dem var overordentlig voldsom og lagde hele den midterste del både af Storegade og Lillegade i aske. Omtrent 40 gårde og huse nedbrændte til grunden i løbet af få timer. Det brandhærgede stykke gik i et bælte tværs over gaderne i en udstrækning som fra nuv. snedker Sørensens (nr. 14) og ned til Tolboes (nr. 44). Det er derfor let forklarligt, at der på en del af bindingsværkshusene i det nævnte kvarter findes stolper med årstallet 1751 eller årene derefter. Smukkeste fremtræder det på en lille plade

over nr. 53, hvorpå står:

*Herrens hielp og gode Ånd
Signe Dem i tusind Led,
Som har rek ket mig sin Hand
At opbygge dette Sted.
1751.*

Storegade nr. 1

Tidligere Edv. Hansens, nuv. Holchs,
matr. nr. 124 a m. m.

**Ældste
brandforsikring
nr. 13**

Grunden, hvorpå købmand Holchs ejendom ligger, har i det sidste par århundreder haft samme udstrækning som nu, dog med tillæg af bager Christensens, boghandler Hansens og en lille strimmel bagved disse. Den regnes så godt som altid med til Storegade, nævnes en enkelt gang (år 1785) som liggende på det såkaldte Torv, men er i grundtaksten fra 1682 regnet med til Søndergade.

Her lå 1682 Kield Sørensens gård, som Michel Møller iboer, og er tegt med tegel, taxten 90 rdl. Grunden 11¼ rdl. Det var dengang en ret høj sum, så gården har været en af de større i byen.

Noget senere ejedes gården af byskriveren Hermann Ponich, som i 1709 skødede den til sin kiære Schwager Sr. Peder Jensen Klindt. Gården støder mod syd til hr. Ove Brochs iboende gård, altså Præste-Residentzen.

Klindt havde lige før solgt sin tidligere gård på Torvet til tolder Jens Rasmussen. Han var købmand, men må have haft en del boglig uddannelse, thi han fungerer adskillige gange som byskriver, når hans svoger, Hermann Ponich, havde forfald, ja, endogså som dommer, og det endda flere gange i længere tid under byfoged Blichfelds sygdom.

Efter Klindts død i 1714 kom gården efter et par mellemlid i 1718 til højagtbarne og velfornehme mand Sr. Hans Jacobsen Tønder, borger og handelsmand i Randers. Han flyttede til Grenå og tog borgerskab 23. december 1719. I hans auktionsskøde på gården findes en lille kuriøs oplysning angående fremgangsmåden ved auktioner dengang. Der står, at gården tilsløges køberen efter ofter (?) opbud og antændte lysens udbrændelse. Det må formodentlig betyde, at lysenes udbrænding dengang spillede samme rolle som Hammerslaget nu.

Om Tønder eller nærmest om hans søn er i tingbogen bevaret en lille episode angående forsøg på konsumtionssvig. I den anledning stævnedes han til at møde i retten den på følgende fredag (det var 3. juni 1722) kl. 7 morgen slet. Anklagen gik ud på følgende:

Peder Hansen Tønder var om natten kl. 12 kommen kørende til Grenå Sønderport. Han havde to læssede vogne med sig og slog alarm på porten, idet han råbte: Er her ingen penne knægt og canalie at lukke porten op?

Toldbetjenten lukkede porten op og spurgte, hvad der var på færde. Den unge Tønder svarede, at det var nogle gryn, som de skulle gennem byen med. Dog skulle de først ind i hans faders gård og have dem over i andre vogne, thi de vogne, de var i nu, tilhørte bønderne, hvor grynene var købt.

Betjenten sagde dertil, at det måtte vente til dag, så man kunne se, om der var andet og mere end de 3 tønner gryn, som han angav, og som han påstod var det eneste, de medførte. Men Tønder sagde til bønderne: Kør, og holdt med det samme pisken over hovedet på toldbetjenten og sagde: Din hundsfot, sådan 4 penne-knægte som dig kan jeg købe for 2 skilling. Toldbetjenten hindrede så vognene i at køre igennem, men lod Tønder og hans rejseselskab passere.

Tønder gik straks op i byen og bankede på vinduet i konsumtionskontoret, der lå i Storegade, lige ved siden af hans faders hus. Han vækkede toldbetjenten, Rasmus Nielsen, som opholdt sig der, og spurgte, om han ikke kunne komme gennem Sønderport med sine Gryn. Og han tilføjede: Hvad er det for en canalje, som haver post der?« Til sidstnævnte skældsord svarede betjenten ganske tørt, at der holdtes af hans husbond, konsumtionsforpagteren, ingen sådan. Men forresten var han villig til at skrive en seddel. I det samme kom betjenten fra Sønderport til og fortalte, hvordan det var gået i porten hos ham. Og Rasmus Nielsen sagde så: Haver I båret jer således ad mod betjenten, får varerne lov at stå udenfor, til det dages, så man kan se, hvad I farer med. Hvortil Peder Tønder brugte adskillige hårde og u-bekvemme ord, som for ærbarheds skyld ikke i tingbogen kan indføres. Betjenten spurgte ham så, om han havde et lys, så de kunne efterse sækkene, men det havde han ikke. Det måtte altså vente til dag.

Da vognene om morgenen blev kørt ind i købmandsgården, kom betjenten fra Sønderport tilfældigvis til og så, at grynene blev læsset over i andre sække. Men derved opdagede han, at der i den ene sæk havde været 4 uangivne oste. Han tog dem derfor til sig som forsvegne varer« og bragte dem ind i det nærliggende konsumtionskontor med beretning om, hvorfra de var kommen, og gik så til porten igen at opvarte sin tjeneste.

I et langt skriftligt indlæg til retten hævdede Peder Tønder, at det var ham, der havde lidt uret. Betjenten havde været studs imod ham og hindret ham i at komme rettidig til Møllerup Færgested ved Randers Fjord, hvor han skulle levere grynene til en norsk skipper. Han forlangte derfor undskyldning og erstatning.

Dommen, der blev afsagt straks, lød på,

- 1) at Tønder skulle give betjentene en undskyldning for ordene hundsfot, penneknægt og canalje samt bøde 1 rdl. til stedets fattige for disse fornærmelige udtryk,
- 2) have de 4 oste forbrudt, de tilfaldt konsumtionsforpagteren,
- 3) betale 3 dobbelt afgift af ostene og
- 4) betale omkostningerne med 6 rdl. Det blev jo i sandhed Peder Hansen Tønder nogle dyre oste.

Mens de boede på Torvet døde Hans Jacobsen Tønders hustru, Anna Pedersdatter Karmark. Hun begravdes 21. juli 1722 i Grenå Kirke. Til denne lejlighed skrev deres genbo, rektor Schmidt, en gravsang, som blev sunget

ved ligbegængelsen. Den aftrykkes her som en prøve på hin tids poesi:

Så er da Verdens Glæde Kun som et Sole-Blink, Et møysomt Steene-Sæde Et svigtigt Fode-Skrinck. Vort Liv er fuld af Møye På denne syndig Øe, Mand meget Ondt må døye Og siden slet bortdøe.	Mit Legeme det hviler, Og Orme det fortær', Til Herlighed det iler Når jeg opstår til Ær'.
Jeg veed en større Glæde, Hvortil min Siel far hen, Fra Jorde-Stand og Sæde Til min troefaste Ven.	Jeg vil da Gud befale Dig, Hiertens Kiereste min, Gud trøste og husvale Dit høybed røvet Sind. Slet intet du må grue, Det er en stakket Stund, Så skal vi begge skue De udvaldes Samfund.

Det ser ud til, at det har været Tønders hustru, som ejede gården, thi tingbogen nævner den som hendes eiende og sidst iboede gård. Manden må have siddet dårligt ved det. Og kort efter hustruens død stilles gården til auktion af enkemanden på egne og medarvingers vegne til stervboets vidtløftige gælds betaling.

Den købtes 1723 af Peder Christensen, forpagter på Lykkesholm, men må ret snart være gået over til Thomas Christensen, der vistnok har været broder til fornævnte og formentlig har fået den uden tinglæste papirer. Thomas Christensen må ligesom Klindt have været en boglærd og noget lovkyndig mand, thi ligesom Klindt vikarierede han mange gange både i byskriverens og byfogedens embeder, når en af disse havde forfald. Der var jo dengang ikke noget, der hed kontorbetjente, selvfølgelig endnu mindre fuldmægtige. Embederne var små nok endda. Så det var så lige til, at den af borgerne, der var mest egnet og ikke alt for uvillig, i nødstilfælde måtte overtage hvervet og betjene retten.

Thomas Christensens hustru hed Dorthea Christiane Gjörü p, vistnok datter af forpagter Erik Jensen Gjörup på Høgholm. Hun er anledning til en meget lang retssag, der findes i tingbogen for 1730. Den oplyser adskilligt om datidens rejse forhold og anføres derfor her i stærkt forkortet uddrag. Sagen var følgende: Christiane Gjörup skulle nævnte år på en rejse til Århus. Hun havde lejet en mand i Grenå, Jens Sørensen Dolmer, til at køre for sig. Hun havde med sig et Rejse-Skrin, hvori hun havde sine kjoler, undertøj, smykker og rede penge til rejsen.

Da de var kommet til Ramten, altså et par mil fra Grenå, haver det behaget hende at leie en anden vogn under foregivende af, at Jens Dolmers heste var bleven trætte. Men da damen skiftede vogn, glemte hun at få sit rejseskrin med.

Af forhørene synes at fremgå, at Jens Dolmer muligvis godt har bemærket dette, men formentlig, fordi han var bleven fornærmet på fru, ikke mindede hende om skrinet. Han kom så hjem samme aften, men først hen på næste formiddag gjorde han Thomas Christensen opmærksom på sagen, og - hvad der var det værste, måtte meddele, at skrinet var blevet ham frarøvet på vejen hjem til Grenå. Christensen anmeldte selvfølgelig straks sagen. Det synes ikke, at han sigtede Dolmer hverken som gerningsmand eller som medvider i røveriet. Men han gjorde ham økonomisk ansvarlig for det forsvundne skrin, og efter mange forhør og 24 ugers forløb faldt endelig dommen, der gik ud på, at Dolmer skulle erstatte det bortkomne med det påståede beløb 138 rdl. I modsat fald vil de der blive gjort udlæg hos ham for pengene.

Summen var jo det halve af den daværende værdi af et hus, så det var jo nok en ulykke af rang. Det er ikke uden interesse at se en specifikation over det bortkomne:

Rede penge.....	31 rdl.	
1 rød og hvidblommet damaskes kjole	24 -	
1 fint klædes skørt.....	16 -	
1 kamelhårs trøje.....	3 -	
1 Kammerdugs garnet med kniplinger.....	2 -	
1 fint hollandsk slør med kniplinger	1 -	4 mk.
1 hvid rippet kappe af katun		2 -
1 par hvide halvhandsker	1 -	8 sk.
1 par trådhandsker.....		4 -
18 stk. guld- og sølv-fingerringe, armbånd og ørnringe.....	50 -	
Desuden en hel del dameundertøj med kniplinger o.s.v.....	9 -	8 -
Sum.....	138 rdl.	

Vist har madm. Gjørup været meget fint udhalet til rejsen og det har næppe været ret mange af denne lille bys beboere, der dengang kunne møde med et sligt rejseudstyr.

Thomas Christensen havde taget borgerskab i Grenå 1. oktober 1725. Han opsagde det i 1732 for at rejse til Ømdrup på Mors som fuldmægtig, men kom atter efter få års forløb tilbage til Grenå, hvor han døde i 1739. Enken giftede sig kort efter med Gunder Pedersen Drejer, skipper og klbmand i Grenå.

Som så mange andre i de tider mistede også han engang skib og ladning ved skibbrud. Han var på rejse fra Køben havn. Jagten hed Dorrethe Christiane og var altså opkaldt efter hustruen. På hjemturen blev den utæt, gik på pumperne og måtte sættes på land ved Fjellerup for at frelse livet. En af mandskabet omkom, resten frelstes. Man var nu kommen så langt op i

tiden, at der var stiftet forsikringsselskaber, og enkelte af de fremmeligste skippere, f.eks. Drejer, havde tegner assurance for deres skibe. Summen var dog i dette tilfælde ikke nær tilstrækkelig til at dække tabet.

I 1750 solgte ægteparret gården og købte sig en anden nede på Lillegade. Køberen var

Anders Nielsen Stiesen

født i Ginderup, død (begr.) 4. august 1769. Gift m. Maren Andersdatter Møller, hun begravet 6. juni 1778. Borgerskab i Grenå 15. januar 1744.

Anders Stiesen var søn af Niels Stiesen, ejer af Nederslemming, der var en meget velstående mand og havde penge stående i mange gårde i Grenå.

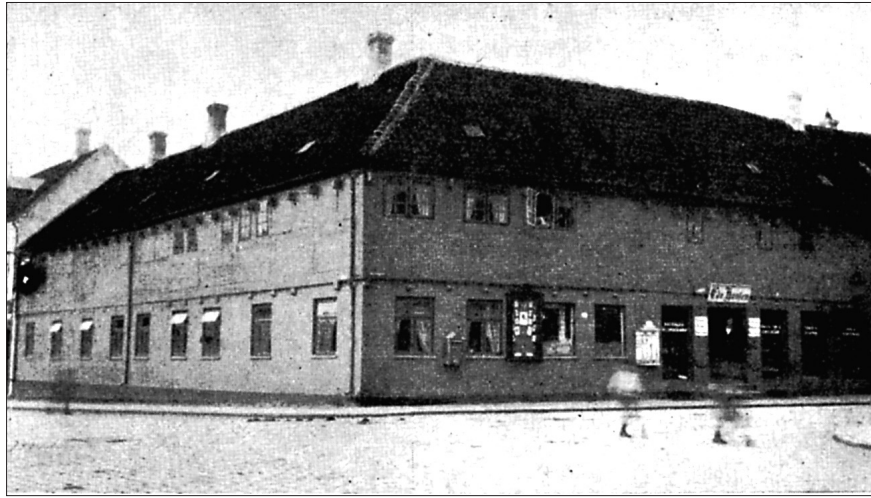
Stiesen lod efter et par års forløb de gamle bygninger ned rive og opførte den engang smukke 2 etages gård, som vi kender fra Edv. Hansens tid. Synlige minder om ægteparret fandtes endnu før branden, da der sad 2 indmurede portstolper ind mod gården hen holdsvis fra 1754 og 57, som bar Anders Stiesens og hustrus navnetræk

Stiesen var en overmåde velstående mand. Han ejede flere bøndergårde i omegnen af Grenå. Hans jagt hed „Jørgen Scheel og var altså opkaldt efter herren til Scheel (nu værende Benzons). Han må have drevet et ikke ubetydeligt brændevinsbrænderi, eftersom han ikke har mindre end 2 brændevinsredskaber, et på 1½ td. og et på ¼ td. Også han havde en skibulykke, dog af en noget anden art. Da den oplyser noget om hine tiders vanskelige havneforhold, skal jeg her give et kort uddrag af begivenheden.

Hans galease Jomfru Dorothea, 13 læster drægtig, skulle lastes med korn til København. Da åmundingen, der var den tids havn, slet ikke var dyb nok for et fuldtlastet skib, sejlede galeasen ud på rheden efter at have indeaget en lille del af ladningen, og resten sejlede derud i både. Der indskibedes den første dag 76 tdr. havre, 30 tdr. malt og 50½ td. boghvedegryn. Så faldt mørket på, og der kunne ikke fortsættes mere den dag. Mandskabet forlod skibet, der lå godt fortøjet sammen med flere andre fartøjer her fra byen. Kun en matros og kokkedrengen forblev om bord om natten. Kort efter kulede det stærkt op. Stormen blev voldsom mere og voldsom mere, ankertovene sprængtes, og skibet drev til søs. Det blev senere slået ind på stranden, hvor det knustes og ladningen ødelagdes. De 2 søfolk reddedes og afgav søforklaring i retten.

Et andet lille Træk, som knytter sig til gården her, bør også nævnes. Det gamle rådhus lå jo nær ved. I de dage var det kun småt med kakkelvogne. Rådhuset må jo formodentlig nok have haft en, men den har åbenbart ikke været ret meget bevendt, thi i justitsprotokollen for 12. marts 1770 står, at da

Edv. Hansens købmandsgård, bygget af Anders Nielsen Stiesen 1757.

for nærværende tid ingen varme på rådstuen kunne have, og det var stærk kulde og frost, så måtte retten for flyttes ned udi Anders Stiesens enkes hus.

Efter Stiesens død solgte enken i 1770 gården på Torvet. Det oplyses, at den bestod af 34 fag hus, dobbelt og enkelt etage, assureret for 1290 rdl. Den solgtes for 830 rdl. til Kjøb- og Handelsmand

Jens Poulin Winther

født i Grenå ca. 1734, begravet 19. januar 1802. Gift m. Ane Strantz, f. 1742, begravet 16. juli 1790. Borgerskab 21. februar 1763.

Køberen var søn af afd. sognepræst Poul Winther og havde en årrække drevet forretning i Storegade, nu nr. 38 (Familie-gården). Hans ikke ubetydelige arv efter faderen må længst være gået til, og han må låne hele købesummen. Pengevanskeligheder havde han stadig, og da gården var fuldt belånt, måtte han senere pantsætte sit indbo og sit sølvøj. Som et kuriosum kan nævnes, at der imellem det pantsatte også anføres en skinddyne. Man var ellers på den tid gået bort fra skinddyner og over til dyner af olmerdug.

Men omsider måtte Winther give op, og fra hans opbudsbo solgtes gården ved auktion 27. maj 1786 til naboen mod syd, by og herredsfoged N. E. Behr. I en årrække var den derpå udlejet, men ikke som købmandsgård, og i 1810, da justitsråd Behr forlod Grenå, solgte han den til gårdejer og sagfører i Tøstrup,

Exam. Jur. Rasmus Møller

født ca. 1757, død 30. januar 1825 (68 år gl.) Gift 1) Charlotte Amalie Møller, g. 2) Kirstine Marie Bang, f. 14. november 1764, d. 4. december

1857 (91 år gl.) Exam. jur., sagfører, sandflugtskommisær, forligskommisær, stempelpapirforhandler, konst. postmester i Grenå. 7. august 1820 borgerskab som detailhandler i Grenå.

I familien Lissners håndskrevne slægtsbog fortælles om ham følgende:

Rasmus Møller hed egentlig Grønfeld og stammede fra byen på Mols af samme navn. Han var oprindelig landmand og boede på Sjælland, hvor han ægtede Charlotte Amalie Møller af Strøllille Mølle. Hun døde ganske ung. Og derefter flyttede enkemanden med sin lille datter Mette Marie til Tøstrup ved Grenå, hvor han beholdt navnet Møller, som dengang altid knyttedes til den, der havde haft en mølle. Nogen tid efter ægtede han Kirstine Marie Bang, datter af degnen Hans Bang i Tøstrup. Efter en gammel familietradition havde hun været forlovet med en sømand. Men det var i de tider, da forældrene ville have en stemme med, og hun måtte ikke få ham, hvor imod de stærkt tilskyndede hende til at tage Rasmus Møller, der bejlede til hende. Som lydige datter giftede hun sig så efter forældrenes ønske, og det blev et godt ægteskab. Men, som familietraditionen fortæller, hendes første ungdoms kærlighed lå som en poesi ind i hendes senere lange og meget virksomme liv. Degnen i Tøstrup var en ret velstående mand, som havde sin formue på kistebunden, som dengang var skik og brug. Da degneboligen i Tøstrup brændte (25. marts 1793) gik hans penge med og fandtes senere som en klump, bestående af sammensmeltet sølv og kobber. Heraf lavedes siden sølvskeer, som havde en underlig grålig farve på grund af det ismeltede kobber. De eksisterer endnu i slægten.

Af pantebøgerne ses, at Rasmus Møller af ejeren af Vedø købte alt bøndergodset i Tøstrup bestående af 6 gårde og 1 hus og efterhånden igen bortsolgte det, dels til fæsterne, dels til andre, medens han selv beholdt en hovedlod samlet under navn Tøstrupgård, som han selv ejede og beboede,

Møller var altså exam. juris og praktiserede af og til som sagfører, men søgte ikke bevilling som prokurator. Der var dengang ikke i hele Jurisdiktionen nogen beskikket prokurator. Og Møller anfører selv engang i et andragende til amtet om konstitution i en bestemt sag, at han ikke havde søgt bevilling som prokurator, siden han ikke derved kunne finde næringsvej, men blot være enkelte mænd til tjeneste.

Han fortsatte i Grenå sagførervirksomheden, der dog ikke i de dage kunne føde sin mand, og det blev ikke hans hovedbeskæftigelse.

Byfogeden i Grenå var dengang tillige postmester, men lod embedet bestyre af en postkontrahent og som sådan fungerede Møller i mange år og kaldtes i almindelighed konstitueret postmester R. M. Og gården på hjørnet benævnes flere gange i skøde og panteobl. som Postgården.

Efter kgl. privilegium oprettede Møller en handel i den gamle købmandsgård. Den var i begyndelsen meget ubetydelig og butikken åbnedes kun, når der kom kunder.

Den kgl. bevilling til denne handel lyder efter rådhusprotokollen såle-

des:

Til Amtmanden over Randers Amt ... Vor Gunst! Eftersom Examinatus juris Rasmus Møller af vor Kiøbstad Grenåe udi Vort Land Nørre Jylland for Os allerunderdanigst har anholdt om Tilladelse til at handle en detail med Kløbmandsvarer, så ville Vi efter hans derom allerunder danigst giorte Ansøgning, samt den af dig derover afgivne Erklæring, aller nådigst have bevilget: at han i bemeldte Grenåe må handle en detail med de Vahre, hvor-med Kiøbmandene i Almindelighed handler, dog at han først på denne Næringsvei vinder Borgerskab. Derefter Du Dig aller underdanigst haver at rette og Vedkommende sådant til Efterretning at tilkiendegive. Befalende Dig Gud! - Skrevet i Vor Kongelige Residents stad Kiøbenhavn, d. 14 july 1820.

Efter hans Kongelige Maiestæts allernådigste Befaling.

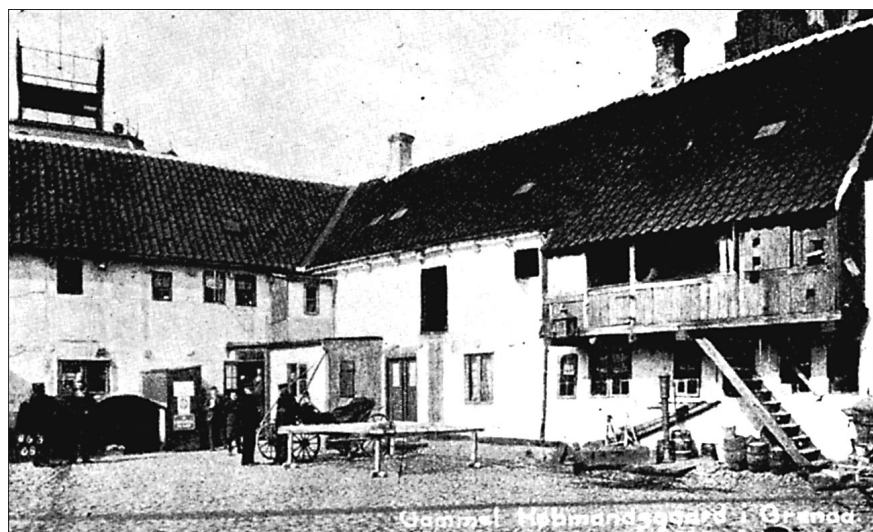
Cold. Monrad. Ørsted. Berner. Lassen. Hansen. Fischer.

Møller var opbudsmand ved Katholms Fallit, d.v.s. en slags administrator i boet, men måtte dog efter nogen tids forløb frasige sig hvervet på grund af svaghed.

Postmester Møller døde i 1825. Hans enke fik senere Klasselotteriets kollektion.

Af Møllers børn i sidste ægteskab blev 2 kæmner, først Jens Bang Møller (f. 1. oktober 1801, død 19. januar 1855), som tog sig af dage formedelst melankoli, og senere Peter Severin Møller (24. april 1803, kæmner 1. januar 1861-31. december 1879). Så var der en datter, Charlotte Amalie

Købmandsgårdens indre med svalegangen.

(f. 19. februar 1805, d. 7. september 1882). Hendes liv formede sig helt romantisk. Hun var meget smuk og tiltalende og til hende friede exam. jur. Hans Peter Fasting, som var fuldmægtig på herredskontoret, og Niels Secher Mønsted, provisor på apoteket. Hun foretrak Fasting, og Mønsted rejste kort efter til Norge. Udstyret var færdigt, og Fasting havde købt en gård. Så skete det, at han på en embedsrejse forkølede sig så alvorligt, at det endte med døden.

På sit Dødsleje sagde han til sin Kæreste, at hvis h u n k u n d e tænke sig at gøre det, så var det hans Ønske, at h u n e f t e r h a n s D ø d s k u l d e gifte sig med deres gode Ven M ø n s t e d .

Det skete også et par år efter. Fasting havde indsat sin kæreste som arving, og for de arvede penge købte hun og Mønsted Lyngsbækgård nede på Mols. De fik 8 børn. Deres ældste søn opkaldtes efter Fasting og kom til at hedde Hans Peter Fasting Mønsted. Nr. 2 var Otto Mønsted, der senere blev storkøbmand og margarinefabrikant i Århus.

Efter Rasmus Møllers død fortsatte enken forretningen i en halv snes år og overdrog den derpå til deres yngste søn

Jacob Aagaard Møller

født i Tøstrup 6. marts 1809, død 4. juli 1877. Overtog forretningen 30. maj 1836. Byrådsmedlem indtil 1852. Gift 8. april 1837 Louise Charlotte Jahnsen, datter af farver Jahnsen, født 2. september 1819, død 26. juli 1851.

Møller var opkaldt efter byfoged Ågård, der altså nok har været ven af familien allerede før de flyttede til Grenå. Han lærte handelen hos købmand Røse i Århus, hos hvem han derefter forblev nogle år og havde en betroet stilling. Ved dygtighed og retsindighed oparbejdede han snart en god og solid forretning her i Grenå, og ved sit joviale og muntre sind vandt han sig mange venner og var kendt af alle i byen. Han byggede et stort 2-etages pakhus nede ved havnen. Det er dette, som nu er omdannet til beboelseshusene Granly og Havblink. Ligeledes byggede han et stort pakhus ud mod Torvet (hvor nu Bager Christensen bor), og efter at han i 1847 af købmand Agerup i Århus havde købt et godt stykke af den store, ubebyggede plads nord for Torvet og Mogensgade, som kaldtes Jeppetofte, indrettede han der have og tømmerplads.

Jeg kunne tidligere have tilføjet, at J. A. Møllers ældre halvsøster, altså Mette Marie Møller, havde ægtet landmand og sagfører Jens Peter Harboe i Tøstrup. Han var imidler-

Købmand J. A. Møller.

tid en noget uheldig person, og ægteskabet opløstes. Jacob Møller tog sig meget om hyggeligt af halvsøsteren, som boede i et hus, han havde, og som lå ovre i Jeppetofte. En af hendes sønner, R. M. Harboe, lærte handelen hos Jacob Møller og blev senere selv købmand (Storegade 13, nu købmand Bager).

Efter dette lille indskud vender vi tilbage til Jacob Møller. Ældre folk ved at fortælle mange småtræk fra købmandsgården i hans tid. I det lange, lave hus i Jeppetofte var der bl.a. også rullestue og vognport. Her stod Møllers karet, som dengang var byens eneste lukkede vogn. Møller var en meget velvillig mand, og når folk skulle have barnedåb, og det var dårligt vejr, så lånte man Møllers karet og lejede en vognmand til at køre. Men i tidens løb blev kareten noget skrammet og medtaget. Så en dag sagde Møller til karlen: Jeg synes, at vognen begynder at se noget ramponeret ud, Jens! Ja, det tøkkes a osse, hosbond! Ja, jeg har såmænd også nok tænkt på det, for folk bryder sig ikke så meget om at låne den mere. Møllers rulle, der ligeledes stod ovre i vogn porten i Jeppetofte, benyttedes også af mange af byens folk. Det var kun meget få familier, som selv havde rulle. Og ligesom det var ganske almindeligt, at man ved vask bar tøjet ned til åen og skyllede det ved det store lad ved Sønderbro, således var det også almindeligt, at når tøjet var tørret og lagt sammen, så drog man op i Jacob Møllers rullestue og rullede det der.

I Møllers velmagtsdage var det en fast regel, at han hver eftermiddag rullede til havnen med sit lille enspænder køretøj, som han selv kaldte knalderkassen. Når han kom hjem fra turen, havde han altid fisk med. Det var hans livret. Hans gode ven, urmager Chr. Lund på Nørregade, var meget tit hans ledsager. Møller havde fra første færd været ekspeditør for dampskibet Randers, der var byens første dampskibsforbindelse med København. Og der var selvfølgelig altid nok for ham at se efter ved havnen, både i egne og i dampskibsselskabets anliggender.

Det var da heller ikke så sært, at dengang i slutningen af 60erne den første, spæde spire til badeliv ved Grenå Strand lagdes, ved at der anskaffedes en badevogn, hvorfra damer kunne bade, men som dog også 2 dage om ugen var til brug for herrer, så var det Jacob Møller, som stod i spidsen for foretagendet. Det blev snart udvidet, så der blev 2 vogne, en for herrer på søndre side af havnen og en for damer på den nordre.

Møller var gift med farver Jahnsens datter. Hun døde efter sin yngste søns fødsel, kun et par og tredive år gammel. Det var vist anledningen til, at Møller ved næste valg til borgerrepræsentationen trak sig tilbage derfra.

Købmand J. A. Møller.

En af Møllers sønner, Johan Frederik, var med i krigen og faldt ved Bustrup 2. februar 1864.

Johan Frederik Møller

Faderen tog sig det forfærdelig nær og rejste omkring dernede i længere tid for at finde sønnens grav. En datter blev gift med C. P. Goldmand, daværende toldfuldmægtig her, senere overtoldinspektør for Jylland.

I 1869 overdrog Møller sin forretning til

Frederik Andreas Thykier

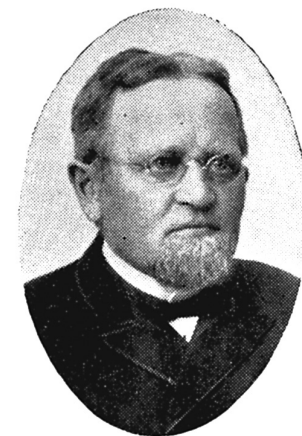
født i Ebeltoft 12. februar 1839, d. 24. december 1911. Gift 1) m. Marie Wilhelmine Holst, f. 1853, d. 23. maj 77, gift 2) m. Olga Terndrup, d. 28. februar 1889. Borgerskab i Grenå 30. november 1867, overtog J. A. Møllers forretning 26. september 1869. Offentlige hverv: Medlem af og kasserer i havneudvalget i en lang årrække,

kommunal revisor 1889-1901, medlem af Sparekassens bestyrelse, desuden æresmedlem af Grenå Handelsforening.

Frederik Thykier, der havde lært handelen i Fredericia og en tid været kommis i Kiel, kom oprindeligt til Grenå som kompagnon i broderens, Otto Thykiers forretning på Søndergade (nu købmand Skovs). Et par år efter overtog han derpå forretningen her på Torvet og købte i 1878, da Møller var død, købmandsgård, tømmerplads m.m. af dødsboet.

Dengang handlede de fleste købmænd i Grenå med tømmer, men der fandtes ingen specialforretning i faget. Thykier opdagede snart, at der lå en chance i at indrette en trælasthandel efter virkelig moderne metoder, og som var forsynet med alt til faget henhørende og fuldt konkurrencedygtig. Som følge deraf overdrog han få år efter købmandshandelen på Torvet til Edv. Hansen og lagde al sin kraft ind på tømmerhandelen. Den udvidedes senere til også at omfatte handel med cement, støbegods, kunstgødning m.m., og blev i årenes løb en meget stor virksomhed.

På tømmerpladsens søndre side, ud mod Torvet, hvor der oprindeligt stod et højt stakit, opførtes den nuværende bygning, og efterhånden erhvervedes flere og flere af de bagvedliggende grunde til tømmerplads. Thykier nåede ved sin ubestridelige dygtighed og redelighed, ved sin godgørenhed og sit jævne, ligefremme væsen at blive en af byens højt ansete borgere. Handelsforeningen hædrede ham på hans 70 års

Tømmerhandier Fr. Thykier.

fødselsdag ved at udnævne ham til æresmedlem.

Edvard Hansen

født 29. august 1852, død 21. marts 1919. Borgerskab i Grenå 28. februar 1884. R. af Dbg. Medlem af Grenå Byråd 1896-1908. Formand i Grenå Handelsforening 1895-1919. Formand for Bankrådet i Grenå Handels- og Landbrugsbank. Gift 1) m. Johanne Frederikke Ibsen, f. 1856, d. 1890, g. 2) m. Rasmine Andrea Sørensen, f. 1870, d. 1910.

Edv. Hansen var en præstesøn fra Hvidbjerg. Han lærte handelen hos Wasard i Hobro og var derpå i mange år ansat i den kendte salomonske Te-forretning i København. Da hans dvoger, købmand Joh. Hansen i Hobro, døde, rejste Edv. Hansen over og ledede en tid forretningen for sin søster. Men da hun kort efter solgte denne, købte Edv. Hansen, som foran er nævnt, Thykiers Købmandshandel.

Edv. Hansen var en dygtig og flittig købmand, og forretningen var under ham en af byens betydeligste. Den havde det gammeldags grundmurede præg over sig, som passede godt til bindingsværket og de små ruder. Trådte man ind i den langagtige, lavloftede butik, slog der en i møde en duft med mindelser fra en svunden, hyggelig tid. Der hvilede en vis patina over det hele sceneri, og med lidt fantasi kunne man tro sig hensat til midten af forrige århundrede, da telefon og elektricitet var ukendte ting. Og inde i et lille, primitivt kontor ved siden af butikken sad købmanden selv, omgivet af tykke protokoller, ved sin gammeldags pult og førte den store virksomheds bogholderi. Han var en mand af den gamle skole, strengt redelig i al sin færd, stejl, noget af en buldrebasse, men nydende en Anseelse i byen og oplandet, som var ret enestående. Således bedømtes han i Detailhandlerbladet i 1919, da hans saga var ude. Og det er ganske sikkert et virkelighedstro billede af Edv. Hansen. Om hans virksomhed udadtil skal kun tilføjes, at han fra 1895 til sin død var formand i Grenå Handelsforening. Denne stilling medførte, at han senere kom i bestyrelsen for Centralforeningen af jydsk Købmænd, og i denne stilling var han en meget virksom forkæmper for oprettelsen af den jydsk Handelshøjskole i Århus og for skoleundervisningen af handelsungdommen i det hele taget, også her i denne by.

Edv. Hansen var i en længere årrække byrådsmedlem, valgt af de højst beskattede. Han stod på Højres yderste fløj og betragtedes som en af den lokale konser vatismes sikreste støtter.

Han var gift to gange, men begge ægteskaber

Købmand Edv. Hansen.

Edv. Hansens gård med et hjørne af pakhuset.

var af kort varighed og begge barnløse. Efter hans død stiftede hans svigerforældre, der var hans hovedarvinger, et Legat til Minde om Edv. Hansen. Det var på 10.000 kr. og renten skulle anvendes til unge handelsmænds uddannelse. Det administreres af Grenå Handelsforening. Edv. Hansens overmåde flittige liv fik en ret tragisk afslutning. I begyndelsen af 1919 havde han en tid været syg og sengeliggende og bestemte sig omsider til at afstå forretningen og til bringe sin sidste dage i ro og fred. Gården på Torvet var solgt og en villa i Ågade købt, men endnu ikke overtaget.

Gården var fredet af bygningsnævnet, men en af de første aftener i marts måned opstod der ved en lærlings grænseløse uforsigtighed ild i tagetagen. Og inden ilden opdagedes, havde den grebet sådan om sig, at bygningen ikke stod til at redde. Købmanden måtte selv bæres fra det brændende hus ind til naboen.

Han døde på læge Rahlfs Klinik i Århus få dage efter branden, som ødelagde hans hjem.

På den nedbrændte gårds plads opførte købmand E. Holch det følgende år den nuværende hjørneejendom.

Edv. Hansens gård morgenen efter branden.

Købmand Edv. Hansen,
Ridder af Dannebrog

Storegade nr. 3

Matr. nr. 123 c-d ,
(tidl. H. P. Rosenvinge,
nu Gartner Rasmussen).

Grunden, hvorpå denne ejendom ligger, er den østlige, mindre del af Hennings Gård, som vil blive omtalt i næste afsnit.

Henning frasolgte dette stykke i 1886, efter at den deri værende butik i 4 år havde været udlejet til køberen

Hans Peter Rosenvinge

født i Lemvig 24. Juni 1856, død 15. januar 1935. Gift m. Elna Jensen, født 4. februar 1860, død 19. juni 1934. Købmandsborgerskab i Grenå 22. februar 1882. Fabrikant 24. juli 93. Medlem af Grenå Byråd 1897-1904.

H. P. Rosenvinge begyndte i året 1882 en manufakturhandel i den østre del af Hennings Gård. Forretningen gik godt, men en halv snes år efter overraskede Rosenvinge byen ved at udleje manufakturhandelen og bygge et dampvæveri og spinderi ude på Havnevejen. Der var dengang adskillige, som mente, at det vist var uklogt af ham at opgive en forretning, der var

Storegade nr. 1 og 3 omkring 1900.

i god gang, for den mindre sikre udsigt til at få noget ud af en ny anlagt fabrik. Men tiden viste, at Rosenvinge var mand for at gennemføre sine planer. Og fra en beskeden begyndelse i 1893 oparbejdede han med overordentlig dygtighed foretagendet til at blive landets største tekstilfabrik.

Dampvæveriet begyndte med 16 væve. Det var alt, hvad der foreløbig kunne skaffes penge til. De første år var ret trange, dels fordi det ikke var let at få varerne fremstillet i så fin kvalitet som ønskelig, og dels fordi det var vanskeligt at få manufakturhandlerne i andre byer til at købe fra et nyt væveri i en så lille by som Grenå. Der var altså nok at kæmpe med. Men år for år gik det fremad, og i 1906 overgik virksomheden til et aktieselskab med fabrikant Rosenvinge som administrerende direktør. 25 års jubilæet for denne begivenhed er længst passeret, og endnu er Grenå Dampvæveris stjerne i opgang. Der beskæftiges i den samlede virksomhed tæt ved 600 personer. Der er 640 væve, hvoraf de 225 arbejder i 2 skift. Aktiekapitalen andrager 2 millioner kr., og den samlede årlige udbetalte lønning er 1¼ million kr. Det er ikke for meget sagt, at dette foretagende mere end noget andet har været den virksomste årsag til, at Grenå i løbet af de sidste 35 år fuldstændig har skiftet udseende.

Fabrikant Rosenvinge var i en årrække et virksomt medlem af Grenå Byråd. Han var medstifter af Grenå Handels- og Landbrugsbank og af Handels- og Kontoristforeningen i Grenå.

Endelig bør det nævnes, at hr. og fru Rosenvinge for få år siden stiftede et legat, hvis renter skal anvendes til den årlig tilbagevendende julefest for gamle mennesker, der oprindelig holdtes i Menighedshjemmet, men som nu af hensyn til det voksende besøg er henlagt til Pavillonen.

1904 solgte Rosenvinge ejendommen på Storegade til naboen Edv. Hansen, som benyttede den dels til udvidelse af sin butik, dels til indkørselsport.

1920 Grenå Handels- og Landbrugsbank. 1923 Gartner Rasmussen.

Direktør H. P. Rosenvinge og frue.

Storegade nr. 5

oprindelig Hennings Gård, opført 1759,
(der tillige omfattede nr. 3
og udgjorde hele matr. nr. 123),
nu Grenå Handels- og Landbrugsbank,
matr. nr. 123 a+b.

**Ældste
brandforsikring
nr. 14**

Den grund, som for et par menneskealdre siden tilhørte købmand Henning, og som bestod af de ejendomme, der nu tilhører gartner Rasmussen og Banken samt hele den sydlige del af Ågadekvarteret ned mod åen, havde i århundreder forud været én samlet ejendom, som yderligere omfattede konsul Sechers Have og strakte sig helt over til Søndergade, således som det vil ses på kortskitsen heri.

Her lå i 1680 byens fornemste gård, som tilhørte købmand, tidligere rådmand

Niels Christensen Skræder

I byens grundtakst for nævnte år, som altså er det ældste eksisterende dokument over byens ejendomme, står Nr. 7. Niels Christensens Gård och hauge hand sielf iboer, er tegt med tegel och tag under og sat for Taxt 240 Rdl., Grunden 30 Rdl. Det er den højeste sum nogen ejendom i byen er sat til og omtrent det dobbelte af de næsthøjeste. Men til gården hørte yderligere en hestemølle i samme gårds biugning, sat for 40 Rdl., Grunden 5 Rdl.

Niels Christensen Skræder, købmand og rådmand i Grenå, har altså nok været den tids første mand i Grenå. Desværre går kirkebøgerne ikke så langt tilbage, at de besvarer spørgsmålene om, hvem han ellers var. Men mange bemærkninger i tingbøgerne giver dog et billede af manden.

Omkring 1681 må hans første hustru, Mette Eskildsdatter, være død. Nævnte år gør han nemlig skifte med sine 7 børn, 5 sønner og 2 døtre. Og da hver af sønnernes arvepart er 527 sldr. og døtrene 263½ sldr. eller i alt 3,162 sldr., vil det ses, at dette efter de tiders forhold har været en overmåde stor sum. Han indgik derpå ægteskab med Maren Henriksdatter Ræfuen. Efter flere sidebemærkninger i tingbøgerne at dømme, skulle man tro, at hun var enke efter præsten i Ørum. Bl.a. står der et sted om en grund, hun lader sælge, at det er Sal. Hr. Lauritz' øde Plads af Ørum.

Det lader sig imidlertid ikke forlige med oplysningerne i Wibergs Præstehistorie angående præsterækken i Ørum og kan foreløbig ikke afgøres.

Imidlertid er det fuldkommen sikkert, at Niels Christensen Skræder spillede en meget fremtrædende rolle i byen i mange år, hvad også hans stilling som rådmand viser, men at han efterhånden satte sin rigdom til og fik økonomiske vanskeligheder. Han ejede adskillige ejendomme i Grenå, men når de sælges, står der stadig Maren Henriksdatter Ræfuens Gård, så hun må altså have bevaret sine ejendomme som særformue. Møllernærin-

gen var jo dengang privilegeret, så ingen kunne udøve den uden kongens bevilling. Det ses da også, at Niels Christensen 28. maj 1708 får meddelt - eller formentlig stadfæstet - privilegiet på at drive denne hestemølle. Grundtaksten viser jo tydeligt nok, at der allerede i 1682 var hestemølle i Gården.

Niels Christensens hustru døde i 1723, og gården her solgtes straks efter. Der står udtrykkelig i skødet, at auktion holdtes udj Sal. Maren Henrichsdatter Ræfuens, Sr. Niels Christensens, Sterfboe ... med dessen privilegerede Heste-Mølle og med Frugt- og Eng-Hauge. Året efter døde Niels Christensen selv. Af hans børn var en datter (muligvis steddatter) gift med provst Ove Broch. En anden datter var gift med købmand Christopher Broch.

Den nye ejer var:

Jørgen Rasmussen Bang

født i Albøge 1689, død 10. maj 1774 (85 år). Gift 1) 17. februar 1722 m. Else Abildgård Fæveile, steddatter af købmand Christopher Broch, gift 2) 11. august 1729 m. Birgitte Broch, datter af provst Ove Broch, hun død 4. november 1742. Borgerskab i Grenå 24. februar 1710. Konsumtionsforpagter 1743-54. Stempelpapirforhandler m.m.

Jørgen Rasmussen var søn af Rasmus Jørgensen, der boede i Albøge og var herredsfoged i Sønderherred og birkedommer til baroniet Høgholm. Han var først til søs i nogle år og lærte derpå handelen hos sin svoger, Gamle Jens Jensen Bang i Grenå.

Han kaldtes oprindeligt Jørgen Rasmussen Albøge efter fødebyen. Men man hæftede senere navnet Bang til hans navn, fordi gamle Jens Bang, der altså var hans søsters mand, og hos hvem han havde været i tjeneste, var en af byens mest ansete mænd. Der var forresten endnu 2 af datidens købmænd, der på samme vis hæftede eller senere fik hæftet Bang til deres navn. Allerede nogle år før Jørgen Rasmussen alias Bang købte gården her, havde han af meromtalt Jens Bang købt alle dennes jorder på Grenå Mark, som bestod af i alt 62 tdr. land, fordelt på mere end en snes agre, og var derved bleven langt den største jordbesidder i Grenå.

Ligesom et par af de tidligere heri nævnte købmænd vikarierede Jørgen Bang af og til i byskriverens og dommerens embeder, ja havde endogså en gang i længere tid fast konstitution i sidstnævnte embede. Og efter det indtryk, man får af manden gennem en mængde småtræk, spredt omkring i retsprotokollerne, er det ganske sikkert, at han var fuldt kvalificeret dertil. Det er tidligere omtalt, at kongerne i lange årrækker forpagtede konsumtionen bort, fordi en lokal mand, der altid selv var ved hånden, bedre kunne få noget ud af den end kongens embedsmænd. Og kongens kasse fik jo så i form af forpagtningsafgiften mindst lige så meget ind som forhen. Justitsprotokollen viser, at Jørgen Bang i 1743 afløste Christopher Broch

som konsumtionsforpagter og beholdt stillingen indtil 1754, altså i 4 treårige perioder. Den årlige afgift var ca. 685 rdl. Det var ikke altid nogen behagelig stilling at være konsumtionsforpagter. Navnlig var det ofte galt med indhegningen, altså konsumtionsdiget, omkring byen, der lå mod vest, nord og øst, og hvoraf Grønlandsstien er en lille rest. Det skulle hindre indsmugling, men holdtes ikke ordentlig i stand, og Bang klagede gang på gang derover. Men hverken Bangs klager eller kongens forordninger hjalp ret meget.

I den store nordiske krigs tid var Jørgen Bang en af de skippere, som sejlede i kongens tjeneste og bragte korn og andre varer fra Jylland til København.

Hans skib Jomfru Marie, 27 læster drægtig, var antaget til for en månedlig betaling af 4 rdl. pr. læst at sejle, hvor det beordredes hen. Skulle skibet af fjenden (som gud nådig afvende), blive opbragt, så bliver amtsforvalteren ham på hs. majestæt kongens vegne ansvarlig med 1400 rdl., hvortil det af søfarende folk er taxeret. Anledningen til, at denne overenskomst er anført i tingbogen, er, at der opstod uenighed om prisen, som derfor måtte til rettens afgørelse, og hvori Bang fik medflod i sin påstand.

Det var skik, at byens fornemste borgere begravedes under kirkegulvet, altså i selve kirken. Graven dækkedes derefter til med en stor, flad sten med afdødes navn m.m. Kirkens gulv kunne efterhånden helt komme til at bestå af sådanne gravsten, således som det den dag i dag er at se f.eks. i Mariekirken i Lübeck.

En enkelt af disse sten er bevaret nede i museumsgården. Men der var jo ret kneben plads i kirken, og der handlede derfor med gravstederne. I justitsprotokollen for 1738 ses, at Jørgen Bang af en slægtning, skoleholder Niels Jensen Brun, der da var flyttet til Ebeltoft, erhvervede et sådant familiegravsted i Grenå Kirke, hvilket findes i kirkens søndre side i den gang, som er ved våbenhusdøren og strækker sig til kirkens vestre mur med sit luft-hul ud til kirkegården. Jørgen Bang må bruge dette begravelsessted til sig og sin slægt. Men så længe kirken og begravelsesstedet er ved magt, skal alle ligene af sælgernes forældre derudi u-disputerlig blive stående, dog har Jørgen Bang lov til for at forlænge eller fordybe graven midlertidigt at optage de jordiske levninger af de deri hvilende afdøde.

På sine ældre dage fik Jørgen Bang livets omskiftelighed at føle. Han mistede sin velstand og solgte gården til sin søn af første ægteskab, Jens Nicolai Bang, der havde gjort et rige parti med Else Hansdatter Tørslef, datter af Hans Tørslef på Estruplund.

Nogle år efter flyttede Jørgen Bang ned i en anden gård, han ejede på Storegade (nu nr. 20 og 22) og levede der resten af sit liv. Huslige sorger havde han nok af. Sønnen Jens Nicolai døde kort efter sit ægteskab. Den næste søn, Ove Broch Bang, der en temmelig lang tid havde været fuldmægtig for byskriveren, var en rå, forfalden person, som gang på gang var

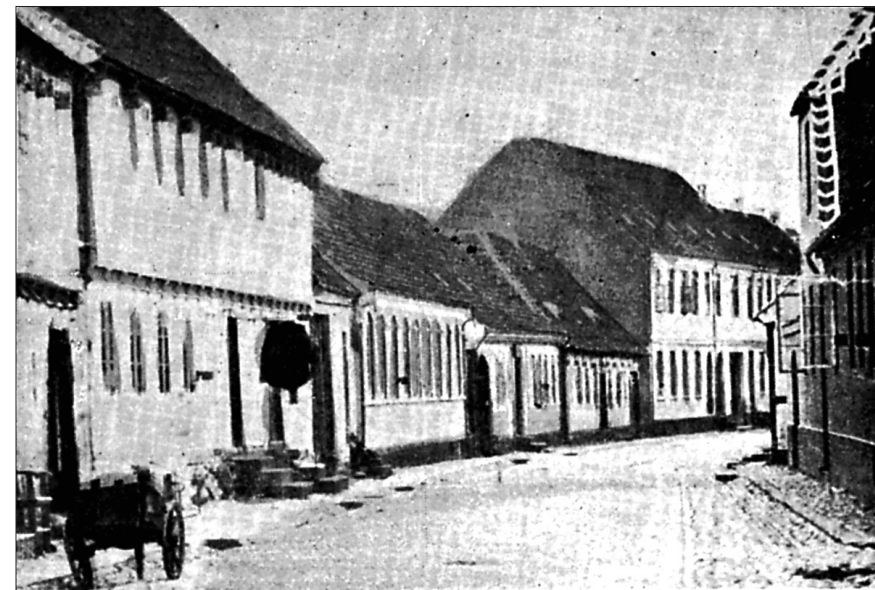
anklaget for voldsomheder i ord og gerning. Han slap dog i begyndelsen med løfter om bod og bedring og med kortere ophold i arrest-kiælder. Flere gange måtte han afgive skriftlig erklæring om sin liderlige, strafværdige opførsel og sine grove optøjer og højtidelig love at forbedre sig samt kalde alle de fornærmelige udtryk tilbage. Ja, i erklæringen af 5. september 1772 må han endogså høit og helligt forsikre, at han sin livs tid aldrig mere skal smage brændevin, siden han må erkiende, at han ei kan bruge den slags drik til måde. Hvis han atter i drukkenskab gjorde optøjer eller uskikkeligheder, skulle han være underkastet tugthusstraf. Men alle løfterne om forbedring hjalp ikke. Næste år var det atter helt galt. Han fremstilledes som arrestant og måtte indrømme, at han havde opført sig så slet mod sin gamle fader Jørgen Bang, at han for min skyld har måttet forføje sig ud af sit eget hus og med største føje har ladet mig sætte i arrest som et uroligt og af drik overilet menneske her på rådstuen. Han havde overfaldet den gamle fader og truet ham med bøsse i hånd, men den gamle havde stedse vist en utidig ømhed over sin gienstridige søn. Han var truffet i skammelig slagsmål med sin faders tjenestepige, da han til stor forargelse en søndag ved aftensangstid ganske nøgen undtagen strømper på benene lå i fuldt slagsmål med hende og forbigående folk måtte ind i huset til dem for at skille dem ad. Fornylig, da han efter løfte om forbedring var til altermgang, mødte han der overmåde beskienket og farer fort dermed.

Alt dette førte til, at Ove Broch Bang ved dom af 26. juli 1773 karakteriseres som en løsgænger, der har ført et liderligt og forargerligt levned og forårsaget grove optøjer såvel mod andre som mod hans gamle fader Af hvem man yderligere kan vente ulykker, hvis han ikke ved nogen corporlig straf, som han for længe siden har fortient, bliver spæget, og som derfor idømmes at arbejde som arrestant i Viborg Tugthus i ét år. Det har jo viselig været et hårdt slag for den gamle, ansete Jørgen Bang. Året derefter, 10. maj 1774, døde han 85 år gammel og begravedes i hans ejendoms- og familie-begravelse i Grenå Kirke.

Efter at have fulgt Jørgen Bangs liv til afslutningen vender vi tilbage til 10. december 1753, da Jens Nicolai Jørgensen Bang fik skøde på fædrengården med påliggende hestemølle og de dertil liggende store enghaver, for en samlet sum af 700 rdl.

Noget senere købte han også jorderne på Grenå Mark og Barholmen ved Sønderbro.

Kort efter at Jens Nicolai Bang havde købt gården af faderen, tog han fat på at ombygge den, og i maj 1759 var den færdig og har da fremtrådt i omtrent samme skikkelse som f.eks. nuværende købmand Skovs, d.v.s. i 2 etager og med svalegang ind mod gården. En lille bemærkning om denne svalegang findes anført under en uhyre lang proces angående uberettiget ålefangst i åen. Der står i justitsprotokollen, at tjenestekarlen efter Bangs ordre lagde ruserne op på svalen. Til gårdens opførelse lånte Bang hos fru

Hennings Gård, Præstegården, G. M. Jensens, Th. Wessings og Harboes gårde ca. 1865.

oberstlieutenant Weinigel 1000 rdl.

Jens Nicolai Bang døde i en meget ung alder. Allerede senest 1763 er Else Tørsleff enke, og i 1764 er hun gift på ny, denne gang med Hans Kleitru p Broch, søn af Christopher Broch på Søndergade og altså sønnesøn af provst Ove Broch.

Hans Kleitrup Christophersen Broch

født 12. november 1740, død 6. oktober 1786. Borgerskab 26. marts 1764. Gift 1) 1764 m. Else Hansdatter Tørsleff, enke efter Jens Nicolai Bang, død 1769, gift 2) m. Karen Jensdatter Rhode, født i Ebeltoft 6. marts 1737, død 15. marts 1787.

Hans Broch var så ung, da han tog borgerskab, at han ikke engang var myndig. Hans første retslige papirer medunderskrives derfor af hans morbrøder, købmand Erich Kleitrup, som var hans kurator. Allerede 1769 døde Else Tørsleff og efterlod sig 2 sønner, Hans og Christopher, og et årstid efter indgik Hans Broch ægteskab med Karen Jensdatter Rhode af den kendte købmandsslægt fra Ebeltoft.

Af Christopher Brochs sønner var Hans vistnok den, der havde mest held med sig i timelige ting. Han var en af byens største købmænd, havde udstrakte jorder, ejede flere ejendomme i byen, skibe og søboe ved stranden. Han nævnes i Begtrups Calløe Amt Beskrivelse sammen med de to andre brødre, Ove og Thyge, som byens fornemste købmænd.

Begge ægtefæller døde tidligt og med kun ½ års mellemrum. De begravdes på byens kirkegård på Torvet. Formentlig har begravelserne under kirkens gulv været så fuldt belagt, at ingen plads var at få. Deres gravsten flyttedes senere ud på den nye kirkegård og er endnu bevaret. Den er rejst af de 2 sønner af første og de 4 døtre af sidste ægteskab i taknemligt minde om forældrene. Dens indskrift anføres her som en typisk prøve på hin tids gravskrifter:

Her under hviler
Velædle og Høyfornemme
Hr. Hans Christophersen Broch,
som blev født i Greenåe d. 22. Novbr. Ao 1740.
Nyttede sig selv og andre som en ærlig Borger og god Handels Mand
indtil sin Død, der skeede sam mesteds d. 6. Oct. Ao 1786
og hans Hustrue
Velædle og Gud elskende
Madame Karen Jens-Datter Rhode,
som blev født i Ebeltoft d. 6. Martii Ao 1737, i sit ganske forhold, gift
og ugift, var et smukt Exempel [på ?] anstændig Ærbarhed og borgerlig
Dyd døde i Greenåe d. 15. Martii Ao 1787.
Deres Efterladte 4 uopdragne Døttre begræde billig deres tidlige
Afgang. Hendes tvende Stedsønner elskede hende som deres
sande Moder og tilligemed Døttrene ærer begges Støv som
Ihukommelse værdige Forældre.
Lær Levende ved disse Dødes Graver,
Som du, så de og forhen været haver,
Besieled Muld med Borgere i Tiiden,
Men nu afsieledede henlagt til Siden.
Hast med din Ånd til reene Anders Bolig,
At den ved Jesu Tro kan være rolig,
Betryged, at den og sin Ret der haver,
Så kand du glad bese de Dødes Graver,
Midt under Tiidens Kummer trøstig smile
Til Grav Sted, hvor Dit mødig (?) Støv skal hvile,
Ved Jesu Tilkomst dette og skal nyde
Sin Borger Ret, selv åndelig sig fryde.

Kort efter enkens død holdtes auktion i dødsboet. En sådan større auktion bekendtgjordes dengang ved Publication i de Kiøbenhavnske Aviser samt Viborg og Ålborg Stiftstidender; ved Trommeslag og Bekiendtgjørelse med Placater. Ved mindre auktioner nøjedes man uden meddelelse i aviserne.

Gården solgtes 30. juni 1787 sammen med alt sit tilliggende med hestemølle og gården mod vest, som Hans Broch havde købt et par år før, for

en købesum af 1850 rdl., til sr. Rasmus Christensen på Vedø i kommission for hans svoger

Torbjørn Torbjørnsen

Født i Svendborg 1763, død i Grenå 29. maj 1811. Cand. jur. 1787. Konst. dommer og byskriver i Grenå adskillige gange. Birkefoged og birkeskriver i Katholm Birk ca. 1789-1812. Do. do. i Høgholm Birk. Borgerskab som købmand i Grenå 28. april 1788. Gift m. Cathrine Marie Biering.

Om Torbjørnsens købmandsskab i Grenå haves ingen efterretninger. Det har næppe været ret betydeligt. Derimod optrådte han tit i retten, dels som konst. skriver eller dommer, dels som beskikket sagfører. Ingen af delene gav ham ret store indtægter. 1797 solgtes gården her til sognepræsten, Peter Krøyer. I handelen var indbefattet hele ejendommen samt frugthave og eng for 650 rdl. Det var ikke engang halvdelen af taksacionssummen. Der var dog undtaget maltmøllen og den vestre sidelænge, hvori den lå. Disse lagdes til naboejendommen, som Torbjørnsen beholdt. I skødet specificeres de enkelte bygninger. Gården er som helhed teglhængt, men der er dog endnu tilbage et stråtekt sidehus. Den østre sidelænge i gården benævnes som den såkaldte Jødekammer-Rad. Navnet lyder jo meget romantisk, men jeg ved ikke, hvad det hentyder til.

Torbjørnsen beholdt således i hovedsagen tilbage nabohuset mod vest, indbefattet maltmøllen. Også disse solgtes et par år efter, og Torbjørnsen flyttede til hjørnet af Østergade og Søndergade.

Den nye ejer var sognepræsten

Andreas Peter Krøyer

Født i Systofte 18. juli 1751, hvor faderen var skomager, død i Grenå 8. maj 1827. Cand. theol. 1782 (baud). Hører i Helsingør. Sognepræst i Brandrup 1788. Sognepræst her (udn.) 19. august 1796. Provst juli 1797. Entleliget 4. maj 1827 - 4 dage før sin død. Gift 1) m. Nille Hansdatter, f. 1765, død 16. juni 1799, gift 2) 1801 m. Marie Christine Thorsager, død 11. august 1840.

Om Krøyer har jeg ikke ret mange efterretninger. Hans første hustru var fra Helsingør. Hun døde i barselseng få år efter, at de var kommet til Grenå. De havde 4 børn. Hans anden hustrus søster var gift med kordegn Borups søn, der var præst. Hun blev enke og omkom på en sørejse fra Grenå til København.

Krøyer beskikkedes til værge for de efterladte børn, men på grund af alder og svagelighed bad han sig fritaget. Skifteprotokollen efter provst Krøyers død viser, at han ikke har efterladt sig synderlig meget.

Dog havde han en forholdsvis fyldig bogsamling af teologiske og historiske værker. Ganske morsom er en af de til boet indkomne regninger fra skomager Jens Møller. Dens poster går tilbage helt til 1821, så provsten

Til venstre Hennings Gård bygget 1759 af Jens Nicolaj Bang.

har ikke været nogen særlig fin betaler. Krøyer er den første præst, der ligger begravet på Grenå Kirkegård. Det er hjørnegravstedet sydvest for generalkrigskommissær de Fisehers.

Krøyer havde solgt denne gård længe forinden og var flyttet til Søndergade (nu nr. 4). Køberen i 1810 var

Peder Lauridsen Tolstrup

Født ca. 1776, død 29. august 1833 (57 år gl.). Exam. jur., fuldmægtig ved udskrivningsvæsenet. Forligskommissær, kancelliråd. Gift m. Karen Knudtzon, f. 1786 i Norge, død 21. november 1848.

Tolstrup var en landmandssøn, vistnok fra Sønderherred, og kom som ung jurist hertil i begyndelsen af århundredet som fuldmægtig i det 2det jyske Land- og Søe- Krigs Commissariat-District, altså med andre ord som fuldmægtig hos udskrivningschefen Fischer. I folketællingen for 1801 anføres han som boende hos Fischer og opgiver at være 22 år, hvilket ikke stemmer med opgivelsen ved hans død. Tolstrup var forligskommissær, afløste vistnok justitsråd Behr, da han flyttede herfra. Jeg har tidligere heri nævnt, at den jævne mands opfattelse af Tolstrup var den, at han efter at have været fuldmægtig hos Fischer selv senere blev udskrivningschef. Det passer næppe. Men det er vistnok rigtigt, at i udskrivningsdagene kunne toften bag gården her i Storegade stå fuld af stort og småt kvæg, som bønderkarlene havde haft med til sessionsherren. Jeg har hørt fortælle, men det er jo muligt, at historien ikke er pålidelig, at en bondekarl engang kom, da sessionen var ved at slutte, og at Tolstrup i en bøs tone råbte til ham: Hvorfor kommer den bondekarl først nu ? Karlen svarede, at han havde med bragt en fed stud til kancelliråden, men studen var stædig og havde ikke været til at drive af sted.

Kancelliråden skulle så have permitteret karlen med de sikkert kærkomne ord: Nå, ja så herud med ham.

Et mere tiltalende billede af kancelliråd Tolstrup giver hans eneste søn Carl Vilhelm Tolstrup (født i Grenå 18. november 1819), senere præst ved Roskilde Domkirke, i en lille bog Fra Sømandslivet. Den udkom i 1885. Han fortæller deri om et besøg, som han som ældre mand gjorde i sin barndomsby og i sit fødehjem, og dvæler ved, hvor meget der var bleven forandret siden dengang: ... Vor storstue var bleven omskiftet i et klædemagasin.

Derinde stod hans kiste, min alvorfulde, retsindige faders kiste, der lå han kold og stiv, da min fromme moder førte mig, der tidlig blev faderløs, ind til hans lig ...

Der var lagt ubarmhjertig hånd på den gamle svalegang, der engang var drengens tumleplads, fordi den tog af for det, som nutidens beboere, og vel ikke ganske med urette, satte mere pris på, nemlig lys og luft - men endnu stod dog den gamle trappe der, ad hvilken barnet engang forsøgte en hovedkuls nedfart på stenbroen

Og nu haven! Stod endnu ikke lindelysthuset der så frisk og grønne, i hvis løv vor moder og vi børn ved midsommertide, når det var faders fødselsdag, indflettede unge roser og holdt fest i fryd og hjertens enfoldighed? ... Og engen derude, hvor redte den ikke endnu sin blomsterseng som i de gamle dage, da barnet der blev græsrytter, men faldt blødt og godt? Og åen, der slyngede sig igennem den og hastede mod det dybe hav, løb og løb, og blev aldrig træt af at løbe, hvor løb den ikke også den dag, og småfiskene spillede og sprællede i de klare vande, ret ligesom for et halvt, ja langt mere end et halvt århundrede siden, da drengen, der nu snart var bleven den gamle mand, gjorde jagt på dem i det dybe, og var glad og stolt, når han kunne bære sit sejrskytte, sin, i hans tanker rige fangst, til hjemmet.

Kancelliråd Tolstrups hustru Karen Knudtzon var fra Norge. De havde kun den ene søn Carl Vilhelm Tolstrup. Han havde en udmærket sangstemme og uddannede sig ved et flerårigt ophold i Paris hos Garcia til sanger. Men han opgav dog uagtet sin sjældne sangstemme at gå den vej. Han søgte præsteembede og var 1866-86 andenpræst ved Roskilde Domkirke, i hvilket em bede han døde under et kurophold i Karlsbad 2. august 1886.

Derimod havde kancellirådens flere døtre, der var ældre end sønnen. En af dem, Christiane Frederikke, blev som 17-årig pige gift med den langt ældre vinhandler H. F. Briigman v. Munch fra København. Ægteskabet var nærmest en tragedie. Munch døde her i Grenå efter få års forløb og ligger begravet i det Tolstrupske familiegravsted på Grenå Kirkegård. En af kancellirådens brødre, Søren Tolstrup, var gårdejer i Nødager.

Efter Tolstrups død i 1833 beholdt enken gården i nogle år, men solgte den i 1840 og flyttede fra byen.

Christian Rasmus Arendrup

Født i Næstved 16. marts

Kancelliråd Tolstrups gravsted på Grenå Kirkegård.

1803, død i Odense 31. januar 1871. 7. juni 1833 garnisonskirurg Frederikshavn. 24. juni 1837 distriktslæge i Grenå. 22. november 1856 stiftsfysikus i Odense. Justitsråd. Gift 30. oktober 1831 m. Nanna Marie Henne, f. 1811, d. 1899.

En ting, som alle de meget gamle folk i Grenå enstemmig straks fortalte om Arendrups, var, at de havde en overmåde stor børneflokk; der var 16 børn, hvoraf 9 sønner og 5 døtre levede, og at de fik en meget spartansk opdragelse. Men hvad mere er, næsten alle disse børn, og da navnlig sønnerne, var overordentlig godt begavede og kom frem til meget fremragende stillinger.

Jeg nævner nogle af de mest kendte: Adolph Arendrup (1834-75), kaptajn i artilleriet, kom senere til Ægypten og reformerede hærvesenet der. Han faldt under en af krigene dernede som ægyptisk oberst. Albert Arendrup (f. i Grenå 1852) ligeledes fremragende militær. Generalmajor og chef for jydsk brigade, kammerherre. Hans pludselige afskedigelse af forsvarsmister Klaus Berntsen i 1911 er sikkert endnu i nogles erindring. Christian Arendrup (1837-1913) også militær. Ingeniøroberst og chef for søminekorpset. Senere guvernør i Dansk Vestindien 1881-93.

Andre sønner blev navnkundige læger. En af dem, Emil Arendrup, døde i 1871 som overlæge ved ambulancen i St. Cloude i Frankrig, hvorhen han var draget som frivillig under den fransk-tyske krig.

Jo, vist! Arendrups havde ære af deres drenge. Og de oplevede jo, heldigvis for dem, ikke at se en af disse berømte sønners søn ende som storsvindler og bedrager i efterkrigstidens ragnarok.

Om Arendrup som læge er det ikke så let at udtale sig nu. Han siges at have været noget bøs og hårdhændet, som jo næsten alle datidens læger var. Men hans betydelige avancement er vel en borgen for, at han har været en dygtighed både i sit fag og som administrator.

Som nævnt før havde Arendrups forgænger, Tolstrup, købt nabogården med maltmøllen og dermed møllerprivilegiet, som jo fra Arilds tid havde hørt til ejendommen her. Det medfulgte, da Arendrup købte gården. Og det har muligvis givet ham lyst til at give sig af med mølleriet. Faktisk er det, at han i 1848 købte 5 skpr. land af Grenå byfogedjord på Bavnhøj og derpå i 48 eller 49 lod bygge en vejrmølle, som han forpagtede ud. Folk fortæller, at det gik således til, at møller Rødkjær på Sdr. Mølle var bleven uvenner med Arendrup over et eller andet og derfor havde været med til at skaffe

Distriktslæge Arendrup og frue.

Ungdomsbilleder af Adolph og Christian Arendrup.

en ny læge til byen, nemlig doktor Richter, og at Arendrup så til gengæld ville drille møller Rødkjær ved at skaffe ham en konkurrent på mølleriets område. Pastor Richter, for hvem jeg har nævnt historien, mente ikke, at den havde noget på sig. Men det er i hvert fald en kendsgerning, at Rødkjær var med til at skaffe Richter hertil, og at Richter en tid, indtil han blev gift, boede på Sønder Mølle.

Distriktslæge Arendrup forlod Grenå i 1856 og solgte i 1859 gården til Søren Pedersen Muurmand (g. m. Jensine Marie, født Henning), som var gårdejer i Saldrup. Han lod indrette butikker i nederste etage i den gamle gård.

Af Grenå Avis for årene derefter ses, at mange forskellige forretningsfolk har forsøgt sig der, men næsten alle med såre ringe held og flere med fallit.

I den store gård holdt karlene fra byen og nærmeste omegn ringridning om fastelavnen. Og frk. Fr. Dantzer, der som barn har boet i nabogården og fra deres vinduer kunne se herind, fortæller, at det altid var en stor festdag for dem den dag, da ringridningen fandt sted.

Den eneste af de mange forretningsfolk, som boede her, der skal fortælles lidt om, er A. C. Henning, som oprindeligt var lejer, men senere blev ejer, og efter hvem gården af alle ældre kaldes Hennings Gård.

Anders Chr. Erichsen Henning

Født 8. januar 1829, død 17. juni 1889. Køb-

Distriktslæge Arendrup.

mandsborgerskab i Grenå 2. december 1859. Kgl. vejer, måler og vrager. Gift m. Emma Kahlen, f. 1834, d. 20. marts 1923.

A. C. Henning var gammel Grenåenser, idet han var søn af opsynsmand Erich Rasmussen Henning. Han havde nogle år uden held været købmand i Århus og kom derpå her til Grenå og begyndte en kolonialhandel, men fik senere manufakturhandel.

Det indre af Hennings Gaard.

Det må have været hans forretning, som Pastor Tolstrup tænkte på i den foranciterede vending om deres storstue, der var blevet til et klædelager.

Henning havde ikke mere held med sig end de andre og gik fallit i 1871. Han indrettede derefter en lille restauration og havde keglebane i haven. Fra den store urtehave solgte han tillige grøntsager til byens folk. Der var jo dengang ikke nogen egentlig gartner i Grenå og endnu mindre gartnerbutikker, så næsten alle, som ikke selv havde have, købte hos Hennings. På sine ældre dage blev Henning vejer og måler, hvad nu dengang ikke indbragte ret meget. Folk, som kender ham nøje, karakteriserer ham

som en brav, flittig og stræbsom mand, men som ustandselig måtte kæmpe med økonomiske vanskeligheder.

Henning var i mange år kun lejer af gården, og først i 1883 fik han skøde på den. Året før blev den østlige del af ejendommen udlejet til H. P. Rosenvinge, som deri begyndte manufakturhandel og i 1886 købte denne del, som han senere ombyggede. Efter Hennings død beholdt hans enke gården i en lang årrække og havde den stadig udlejet i småbutikker. I den morsomme lille tilbygning vest for porten, i hvi ken i sin tid havde været karlekammer for dr. Arendrups kusk, havde sadelmager J. Jensen værksted i mange år.

I 1904 solgte fru Henning gården til A/S Grenå Handels og Landbrugsbank, som derpå, lod opføre den nuværende bankbygning. Haven solgte fru Henning samme år til A/S Grenå Byggeforening, og det er den, som nu danner hovedparten af Ågadekvarteret.

A/S Grenaa Handels- og Landbrugsbank

stiftedes i foråret 1895 og åbnedes under beskedne forhold 15. maj s. å. i et lokale i isenkrammer Poulsens ejendom. Samtidig med starten overtoges et mindre pengeinstitut Grenå Bank. Men det var dog først, da man det følgende år overtog likvidationen af Landbrugssparekassen for Grenå og Omegn, at der kom rigtig vækst i foretagendet.

Landbrugssparekassen var et gammelt, solidt landboforetagende, hvis leder fra første færd havde været kancelliråd Lütken, og som havde haft lokale i hans ejendom på Østergade. Den tilførte den nystiftede bank både et betydeligt antal kunder og navnlig en ikke ringe sympati og anseelse i egens landbokredse.

Bankens direktion var ved stiftelsen kammerherre Dinesen, Katholm, rentier I. E. Knudsen, Grenå, og daværende sagfører N. Bonke, der i forvejen var direktør for den nævnte Grenå Bank, der altså straks optoges i den nye bank.

Det var Bonke, der havde den egentlige ledelse, og som sammen med H. Buhl, der ved bankens stiftelse var bogholder og fra 1907 meddirektør, bragte Grenå Handels- og Landbrugsbank frem til en førende stilling i byens og omegnens pengevæsen.

Forbindelse med handelslivet i Grenå havde banken bl.a. gennem A. Sørensen, der i en årrække var meddirektør, og ved Edv. Hansen, der var et betydende medlem af repræsentantskabet. Som formand for dette fungerede hofjægermester Neergård, Løvenholm, fra stiftelsen indtil 1901. Kammerherre Juel, Meilgård, til 1918. Købmand Edv. Hansen til sin død i 1919. Lærer A. Andersen, Ålsø, til 1929 og siden da proprietær Gowertz Jensen, Lyngdalsgård.

Et mindeår i bankens historie var 1905, altså tiåret for stiftelsen, idet den da rykkede ind i de store, praktiske lokaler i den nyopbyggede, smukke ejendom.

I året 1918 overgik banken til Den danske Landmandsbank som filial.

Aktiekapitalen var i 1895 60.000 kr. men forhøjedes senere flere gange og var i 1918 ved overgangen til Landmandsbanken, 2 mill. kr. Bankens balancesum, der år 1900 var ca. 1 Mill. kr., var i 1918 ca. 12¼ Mill. kr.

En nærmere omtale udover de anførte rent historiske kendsgerninger hører ikke hjemme her om et foretagende, der endnu står midt i sin virksomhed. Kun ligger det nær at tilføje en kort biografi af den af bankens direktører, hvis liv er afsluttet, og som altså nu tilhører historien.

Niels Bonke

Født 18. december 1856, død 30. oktober 1926. Exam. jur. 1883 sagfører i Grenå. 1886 bankdirektør i Grenå Bank. 1895 til 1923 direktør i Grenå Handels- og Landbrugsbank. 1900-09 medl. af Grenå Byråd. 1903-16 skatterådsformand. 1919-26 borgmester i Grenå. Gift 18. januar 1884 m.

Borgmester N. Bonke.

Cathrine Müller, f. 14. december 1857, d. 25. februar 1934.

N. Bonke var født i Vistoft på Mols, hvor faderen var møller, men efter møllens brand flyttede han til Grenå. Efter at være bleven exam. jur. nedsatte Bonke sig som sagfører i Grenå. Få år efter blev han direktør i den lille Grenå Bank, og da den gik ind i den i 1895 oprettede Grenå Handels- og Landbrugsbank, var Bonke selvskreven som direktør for denne. I 1896 havde Bonke optaget Fr. Viale som kompagnon i sagførerforretningen, og en halv snes år senere trak han sig ud af denne, hvorved Viale blev eneindehaver.

Efter i et par perioder at have været medlem af Grenå Byråd, var Bonke i en halv snes år uden for aktiv deltagelse i kommunal politik. Men efter at den nye kommunallov var trådt i kraft, hvorefter byrådene selv valgte formand, og efter at sagfører Andersen havde frasagt sig valget til borgmester, rykkede Bonke ind som den første egentlig fungerende folkevalgte borgmester i Grenå. Han gjorde et godt og redeligt arbejde som formand i byrådet og var en klog og forsigtig leder af kommunens pengevæsen. Personlig var han en stilfærdig mand af et vindende væsen. Den sidste del af sin borgmestertid var Bonke syg og legemlig svækket, men havde sine åndsevner fuldt ud i behold. Og med en stærk energi og pligtfølelse kæmpe han for at udfylde den post, som han ved det foregående valg kun modstræbende havde taget imod. Ganske få måneder før sin død frasagde Bonke sig borgmesterstillingen.

Storegade nr. 7

Tidligere pastor Blochs og pastor Dantzers præstegård.
Senere dyrlæge Dyekjærs, nu frøknerne Bildes ejendom
med købmand Brændstrups butik.
Matr. nr. 122.

**Ældste
brandforsikring
nr. 15**

Byens grundtakst år 1682 nævner her Hendrich Tonisen Kuolbye, hans datter Cathrina Hendrichsdatters huus, som byfogdens enke, Boel Lauridsdatter iboer. Er noget gammel, tegl på. 30 rdl.

Nævnte Boel Lauridsdatter må formodentlig være enke efter byfoged Hans Lang, som døde omkring 1674.

Huset ejedes senere af Niels Christensen Skræder, som er omtalt tidligere, og som også ejede nabogården. Han nævnes som ejer bl.a. 1710 og 1722. Sidstnævnte år var gården pantsat til magister Jacob Buch, sognepræst til Ålsø og Hoed, for 98 rdl. med udtrykkelig bemærkning om, at hvis renterne ikke svares i rette tid, er gården uden videre dom og indførsel hjemfalden til kreditor. Det nævnes endvidere, at facaden er 29½ al. og dybden to hundrede og flere alen. Renterne betaltes ikke, og mag. Buch fik derfor i 1722 dom for, at stedet var hans. Han udlejede huset til konsumtionsforpagter Søren Jørgensen. Ved den lille smuglerhistorie, som tidligere er nævnt heri, anføres netop, at konsumtionskontoret lå på dette sted.

Edle sr. Søren Jørgensen var birkefoged ved Høgholm Birk fra 1715 til sin død 1732 og gift med Kiersten Marie Gjørup. Han boede personlig i Albøge på en gård, som af mit herskab, højvelbårne hr. geheimeråd Palle Kragh og hendes nåde sal. fru Geheimerådinde Helle Trolle [Katholm] deres højrespektive arvinger er givet for mig, min hustru og vores arvinger til evindelig arv og ejendom.

Han var konsumtionsforpagter i Grenå 1722-27 for en årlig afgift af 755 rdl. Som kautionist for ham overfor kongen stod Hans Rosborg på Haraldslund. Da nu birkedommeren i 1727 ikke kunne betale sin forpagtningsafgift, der skulle lægges kvartalsvis, måtte Rosborg flere gange træde til, så beløbet sammen med anden gæld kom op på 935 rdl. Han anlagde derfor sag mod forpagteren. Under denne fremlagdes kautionsdokumentet. I det står bl.a., at hvis Jørgensen undlader i rette tid at betale sin afgift, så Rosborg må træde til, så har bemeldte Hans Rosborg ret til uden foregående dom selv som forpagter at tiltræde udj mit sted Grenå Bys Konsumtion og oppebære denne lige så fuldkommen, som om den var stilet på hans navn. Yderligere står der i dokumentet en bemærkning, som viser, at kautionisten ikke optrådte helt af uegennyttig kærlighed: For samme kaution betaler jeg til Hans Rosborgs kieriste [d.v.s. kone] årlig, inden december månedens udgang en descretion af 20 rdl., hvilke jeg som en vitterlig gæld er pligtig til skadesløs at betale.

Altså, kautionistens frue får et lille gratiale på 20 rdl. årlig i julemåneden for mandens velvillige kaution.

Nå, følgen blev altså, at der blev gjort udlæg i birkedommerens midler. Rosborg overtog konsumtionens oppebørsel for resten af perioden, og der indsattes nye konsumtionsbetjente. Det løb ikke af uden spektakel, idet navnlig en af betjentene, Jørgen Winther, der havde post ved Vester- og Dolmer Port, nægtede at udlevere nøglerne dertil og i flere dage bandtes og droges med Rosbergs betjente om konsumtionen, af hvem som kom ind ad besagte tvende porte, ja, at både han og hustru optrådte så voldsomt, at han idømtes en mulkt, der gik - pas nu vel på, ærede læser! - til Grenåe fattige Skibshaufns Bedste.

I de følgende perioder blev derpå Christopher Broch og senere Jørgen Bang konsumtionsforpagtere, således som allerede før er nævnt heri.

Den næste ejer er Peder Michelsen Bang, fra hvem retten i 1741 sælger gården til major Hoff på Hessel. 1750 Hoff til parykmager Ludvig Phødenfant, der sammen med guldsmed Christen Madsen Kiersgård i en årrække havde været lejere.

Phødenfant kom til Grenå og tog borgerskab 17. februar 1749. Men det har næppe været nogen indbringende forretning at være parykmager i Grenå selv i denne parykkernes tidsalder. Enkelte steder i skifteprotokoller nævnes mellem præsternes efterladenskaber nogle parykker. Et sted i tingbogen anføres, at en voldsman drev parykken af dommerens hoved. Men i Hilbertz Aktstykker nævnes i 1710 i anledning af parykskatten, at der dengang i Ebeltoft var 9 parykker, 3 fontanger og 23 topper og sætter og i Mariager 14 parykker, men derimod er Grenå slet ikke nævnet. Det ligger nu ganske vist flere årtier forude, og det må antages, at Grenå siden er kommet lidt med. Men forretningen var altså sløj, og Phødenfant flyttede til Fjellerup og solgte 1758 huset her til skipper Rasmus Jensen Bang. Han var søn af den meget ansete, tidligere omtalte Gamle Jens Bang og stedfader til 3 senere meget kendte købmænd, Rasmus, Søren og Michel Mau, om hvem siden vil blive fortalt. Rasmus Bangs historie hører til på Lillegade, hvor han ejede en stor gård.

1766 efter Rasmus Bangs død til sønnen Søren Rasmussen Bang. 1774 efter dennes død til Hans Broch, som ejede nabogården. Atter ved dette auktionsskøde er der en morsom oplysning om fremgangsmåden ved auktioner i de tider, der var ganske modsat den, som vi nu bruger. Der står: Eiendommen opråbtes til vurderingspris 160 rdl., men da derpå ikke skete bud, blev samme indsat for 130 rdl., men endnu af mangel på bud opråbt for 100 rdl., da sr. Jens Chr. Juel her i Grenå på sr. Hans Brochs vegne, ibid., bød derpå 101 rdl. Og højere bud blev ikke gjort, hvorfor han med arvingernes samtykke blev fornævnte gård og ejendom tilslagen.

I 1788 fulgte gården sammen med nabogården ved salget til birkedommer Torbiørnsen. Men i 1797, da denne solgtes til provst Krøyer, beholdt

Torbiørnsen Gården her og fik hestemøllen, der altså lå i sidebygningen mellem de 2 ejendomme, overført til gården her, naturligvis indbefattet privilegiet til møllens drift. 1798 Torbiørnsens svoger, Rasmus Christensen til Vedø. 1799 sr. Peder Peerstrup, vistnok ejer af kirkens menzalgård i Dolmer. 1801 auktionsskøde til maltmøller Peder Rasmussen Krogh. 1820 skøde fra Krogh til naboen, kancelliråd Tolstrup, på ejendom og bagved liggende eng.

De 2 ejendomme var så samlet i en menneskealder, først under Tolstrup, senere under Arendrup. Og da denne omkring 1849 opførte møllen på toppen af Bavnhøj, så har han formodentlig søgt og fået tilladelse til at overføre sit privilegium på hestemøllen til den nyopførte vindmølle.

Engen beholdt Arendrup selv. Men bygningen til gaden solgte han i 1848 til stedets nye sognepræst,

Frederik Christian Bloch

Født 30. marts 1805 i Kvong, død 14. april 1879 i Svendborg. Cand. theol. 1830 (laud). 1834 sognepræst i Kvong-Lyne. Sognepræst i Grenå (udn.) 22. juni 1846. Sognepræst i Ringe 9. maj 1857. En. vistnok 1874. Folketingsmand for Randers Amts 4. Kreds 14. juni 1855-14. juni 58. Gift 17. oktober 1834 m. Emilie Leerbech, f. 15. august 1808, d. 31. marts 1900.

Bloch var af en udpræget præsteslægt. Både hans fader og bedstefader var præster, førstnævnte i Kvong i Ribe Stift, hvilket embede Bloch selv senere fik. Også hustruens fader var præst. Det var i Ringe på Fyn, altså netop i det embede, hvortil Bloch flyttede, da han rejste fra Grenå.

Jeg vil antage, at det er pastor Bloch, der ombyggede ejendommen, hvori der så var præstegård i hele hans og hans efterfølgers tid. Bloch er den eneste præst her i byen, der har taget aktiv del i politik, og han var valgt som rigsdagsmand for Randers Amts 4. valgkreds i en periode. Af Blochs

Pastor Bloch og frue.

børn var sønnen Hans fotograf og grundlagde atelieret i Mogensgade. Datteren Otilia blev gift med deres genbo, prokurator Hanson. På grund af den store aldersforskel, hun var godt 18 år og Hanson ca. 40, var pastor Bloch imod årtiet, hvad der er meget forståeligt. Ved sin afrejse fra Grenå 1857 solgte Bloch ejendommen til sin efterfølger i embedet.

Carl Ulrich Dantzer

Født i København 6. april 1815, søn af stenhuggermester, kaptajn Peter D., død i Grenå 27. december 1878. Cand. theol. 1841 (haud.) 1844 lærer ved Frue Skole i København. 1851 ord. kateket i Grenå. Sognepræst her (udn.) 16. juli 57. Entl. 2. juli 77. Gift 1) 1846 m. Christiane Elisabeth Jensine Harboe, f. 22. maj 1814, d. 8. juli 57, gift 2) 28. oktober 58 m. Manon Louise Krebs, f. 8. december 1815, d. 22. maj 1904.

Pastor Dantzer var altså efter adskillige års skolevirksomhed i København i 1851 kommet til Grenå som kateket, d.v.s. anden præst og leder af skolevæsenet. Denne forbindelse imellem præsteembede og førstelærerembede var noget, som der både her og i mange andre byer efterhånden var kommen en ret stærk stemning imod, fordi kateketen i de fleste tilfælde følte sig mere som præst end som lærer og kun blev ved embedet som et gennemgangsled, indtil der blev mulighed for at få et andet embede som sognepræst, eller res. kapellan.

Imidlertid kan det vistnok siges, at pastor Dantzer var en god mand i denne plads, bl.a. fordi han havde en lang lærer gerning bag sig.

Som kateket havde Dantzer haft bolig på skolen i første salslejligheden Vestergade 7. Da han nu som sognepræst måtte opgive denne, var det, at han købte forgængerens præstegård, hvor han blev resten af sit liv.

Fru Christiane Dantzer,
født Harboe.

Pastor C. U. Dantzer.

Fru Manon Dantzer,
født Krebs.

Pastor Dantzers gravsted
på Grenå Kirkegaard

Om Dantzer som præst har jeg hørt sige, at han var en hjertelig og velmenende mand, men noget tør i sin prædiken. Han var meget liberal og forstående overfor det stærke røre, der i hans embedstid udgik fra Ørum Præstegård, hvor den unge Vilh. Beck rejste Indre Missions fane, og til hvis kirke også mange familier i Grenå søgte. Beck var jo en overmåde veltalende mand med et kraftigt, til tider temmelig drastisk sprog og med ild og voldsomhed. Det var langt fra Dantzers temperament. Men dog åbnede han kirken her for Becks forkyndelse og tog venskabeligt mod ham uden dog selv at slutte sig til den Indre Mission.

Dantzer var i mange år en svagelig mand og måtte holde kapellan. I 1864 havde han en pastor J. C. Olsen, der havde været præst i Sønderjylland, men var fordrevet derfra, da tyskerne fik herredømmet. Siden havde han en tid J. J. Bjerre, den senere kulturminister i ministeriet Sehested. Bjerre talte dengang med stærk vestjydsk accent, og folk i Grenå klagede over, at de ikke kunne forstå ham.

De sidste år (1871-77) var Sofus Ulrich Borch pers. kapellan, og da han fik præsteembede og forlod Grenå, bestemte Dantzer sig til at søge sin afsked.

Dantzers første hustru døde just i de samme dage, da han modtog udnævnelsen som sognepræst. Hans anden hustru, Manon Krebs, var kommen til Grenå som bestyrerinde af en privatskole, som en del Grenå borgere, f.eks. ritmester Gether, distriktslæge Arendrup og prokurator Lunø havde oprettet for deres pigebørn. Denne skoles undervisning foregik i et par lokaler i Lunøes gård. Dantzer var religionslærer ved skolen, og han har altså der stiftet bekendtskab med Manon Krebs. Hun overlevede sin mand i 25 år og blev 90 år gammel.

Fru Dantzer havde den trange lod i mange år at være omtrent blind, men fik den kærligste pleje af sine 2 steddøtre Frederikke og Helene. Førstnævnte var i mange år lærerinde ved forskellige skoler i Grenå, bl.a. nogle år ved den private realskole. Begge var udpræget præstedøtre, der på den mest uegennyttige og venlige måde udførte et stort arbejde for syge, fattig-

Frk. Frederikke Dantzer.

Frk. Helene Dantzer.

ge, gamle og børn i Grenå. Blandt andet er deres navne levende knyttet til asylbørnenes juletræ.

Pastor Dantzer blev syg i kirken juledag 1877, måtte bæres hjem og døde få dage efter.

I 1882 solgte fru Dantzer ejendommen til J. C. Bøjstrup, som straks videresolgte den til sagfører Hans West. Han var exam. jur. og havde i nogle år været fuldmægtig på herredskontoret og et par gange konstitueret byfoged. Senere begyndte han selv en sagførerforretning med bopæl Storegade nu nr. 16, men flyttede efter købet herop. West var gift med Ane Cathrine Bonke, datter af gæstgiver Bonke. Han oparbejdede en betydelig praksis, men forlod byen i 1895, og fogedretten afhændede ejendommen til dyrlæge Dyekjær. Den var dengang kun i en etage, men der blev kort efter sat endnu en etage på. 1903 skøde fra dyrlæge Dyekjær til snedkermester S. Bilde.

1904 fra denne til A/S Grenaa Byggeforening, der vistnok i hovedsagen bestod af sælgeren selv og hans broder, tømrermester A. Bilde.

Ågade

I de nærmest følgende år erhvervede selskabet yderligere Holstvigs gamle gård, der var nærmeste nabo mod vest, samt hele Hennings Have. Den gamle præstegård ombyggedes til den nuværende Hjørneejendom, dog at den vestligste del af den udlagdes til gade. På samme måde med Holstvigs, som nedreves og gav plads for Afholdshotellet, og hvis østligste del indgik som Ågades anden halvdel. Og i 1910, da gasledningen nedlagdes i Ågade, hvorved det store møntfund blev gjort, var kvarteret altså i hovedsagen færdigt til udstykning og salg af byggegrunde. Det varede dog en snes år, inden Ågade gik over til at blive offentlig gade og undergik en betydelig forbedring med planering, asfaltering, flisefortov m.m.

Der var i 1910 adskillige, der holdt på, at gaden skulle hedde Brødegade til minde om de to, der havde skabt den, nemlig brødre Bilde. Byrådet bestemte imidlertid i mødet 2. februar 1905, at den skulle hedde Ågade.

Hvis man vil se historisk på det areal, som nu udgør Ågadekvarteret, vil det være praktisk at tage kortskitsen heri tidligere for sig. Det vil da ses, at hele den sydlige halvdel og begge bygningsrækkerne med haver ligger på den grund, som Jørgen Bang ejede omkring 1750, og som altså siden var Hennings Have. Hvorimod Ågades nordre del helt ud til Storegade er 1) Rasmus Bangs grund mod øst og 2) Mads Tranes mod vest, eller i nutidsprog 1) dyrlæge Dyekjær og 2) Holstvigs.

Storegade. Længst tilhøjre ses Holstvigs hus, derpå dyrlæge Dyekjær.

Storegade nr. 9

Cornethuset.
Tidligere G. M. Jensens, 1885 Holstvigsg.,
nu Afholdshotellet.
Matr. nr. 121.

**Ældste
brandforsikring
nr. 16**

Ejendommen, som omkring 1740 lå her, var en lille bygning på 5 fag, tækt med strå, men havde tidligere været på 11 fag. Dens grund strakte sig 130 al. mod syd og grænsede til den bagved liggende eng, som tilhørte Jørgen Bang. Grundtaksten 168 har Nr. 9 Inger Jensdatters Gård og Hauge, hun selv eier og i boer, som er hendes Datters, er tegt med [strå] tag, med en liden Hauge. 50 R dl.

Her boede i lang årrække Søren Rasmussen Cornet, efter hvem huset i mange år, også længe efter hans død, blev kaldt Cornethuset.

Efter den lange række købmandsgårde træffes endelig her som ejer en mand af anden stand. Han findes ikke anført i rådstueprotokollen og har altså ikke haft borgerskab. Hvad hans egentlige bestilling har været, er derfor uvist. Hans navn forekommer adskillige gange i tingbøgerne. I 1707 i anledning af en strid med Hessels ejer angående Kragssø nævnes Søren Cornet som Hessels Fisker i Søen. Han er indstævnet i sagen, men bliver borte under foregivende af, at ridefogeden på Hessel havde forbudt ham at give møde på tinge.

Omtrent samtidig er han indstævnet, fordi han havde nedbrudt 6 fag af sit hus. Dette var ulovligt. Hvor underligt det end lyder for os, var det strafbart at nedbryde bygninger uden at opføre mindst lige så meget til gengæld.

Søren Cornet indrømmede, at han havde nedbrudt nogle Gulv Huses af nordre Ende, ud mod Gaden, men havde til Gengæld sat 2 Gulv Huus til den søndre Ende, og 2 Fag havde han solgt til en anden Mand her i Byen.

Det fremgår altså, at huset har ligget med gavlen mod gaden. Og det er et eksempel på det ikke ualmindelige, at man nedbrød bindingsværkshuse og opførte dem igen på et andet sted. De var jo meget ofte slet ikke af sten, men lerklinede, så det var ikke så farligt at flytte dem.

Søren Cornet låner i 1715 af sr. Niels Pedersen Bang 33 rdl. som hand mig udj min store Nød og Trang Tid efter anden lånt og forstrakt haver. Han pantsætter til sikkerhed med min Hustru Anna Nielsdatters Vilje og Samtøcke udj kraftigste Måde mit i boende Hus og Eiendom med tilliggende Haugested.

Søren Cornet nævnes flere gange som stævningsmand. En gang anføres han også som fangevogter. Det sidste blev ham nu en dyr historie, idet han formedelst Søvnagtighed lod nogle farlige fanger undslippe af arresten og derfor selv fik en meget streng straf.

Sagens indhold er i korte træk følgende: 8. juli 1721 var en mand fra Hammelev, Peder Møller, bleven dræbt i nærheden af Mastrup. 3 mænd og 1 kvinde fra denne by anklagedes for mordet. De indsattes i arrestkælderen i Grenå og blev slaget i Jern, d.v.s. forsynet med jernlænker om håndledene, eventuelt også om fødderne. Fuldmægtigen på Sostrup (nu Benzon) havde på sit herskabs vegne sluttet akkord med 2 mænd i Grenå om, at de, i den tid fangerne sad i arrestkælderen, skulle holde forsvarlig vagt over dem dag og nat mod en betaling af 12 sk. pr. døgn til hver. Og på det vilkår, at fangevogterne, som var Niels Nielsen Olufsen og førnævnte Søren Rasmussen Cornet, forpligtede sig til under Livs, Æres og Boes Fortabelse, at Fangerne ikke ved deres Forsømmelse skulde undkomme eller escapere. Kvinden blev senere løsladt, men de 3 mænd sad tilbage. Så skete det natten mellem d. 11. og 12. oktober 1721, at alle 3 fanger brød ud af arresten. Fangevogterne havde sovet et par timer, og da Søren Cornet ved 2-tiden om morgenen vagnede og gik ned i fangekælderen for at se, hvorledes det stod til, så han, at der var et hul under den yderste dør. I mørket troede han, at det var genboens, Rasmus Katholms, hund, som havde skrabet jorden bort under døren. Men ved nærmere eftersyn viste det sig, at hullet gik helt ind, og at fangerne var borte. Han og Olufsen løb straks ud i byen for at søge. Men det var forgæves. Fangerne var og blev borte. Sr. Erich Rammet, der var beskikket aktor imod fangevogterne, mødte ved forhøret og forlangte dem arresteret. Det skete også, og de blev altså selv puttet ned i arrestkælderen, hvor fra de havde ladet fangerne undslippe. I senere forhør forklarede Søren Cornet, at en af dem altid havde været med vægteren nede, når fangerne skulle have mad og derfor fik jernene aftaget, og at de som regel også havde påset, at fangerne der efter atter blev slaget i Jern. Men han måtte jo indrømme, at de den pågældende nat havde sovet en tid og derfor var skyld i, at fangerne var brudt ud.

Ved landsrettens dom blev kun den ene af de undvegne fanger erklæret skyldig og dømt. Og kort efter, nemlig 12. januar 1722, faldt så også dommen over de to uheldige fangevogtere. De havde jo egentlig forpligtet sig til at svare med deres liv for fangernes tilstedeværelse. Dommen gik dog ud på, at da de ikke ved egentlig skødesløshed, ej heller ved drik eller for sætlig uagtsomhed havde forset sig, men aleniste ved den menneskelige naturs tunghed at falde i søvn, så kendes for ret, at begge de to fangevogtere, der nu i 13 uger havde siddet i arrest, for bemeldte deres Søvnagtigheds Skyld bør: 1) have deres Boeslod forbrudt til Kongen og 2) ydermere, andre til Exempel, at gå udj jern og arbeide et År på Holmen.

I 1734 solgtes sal. Søren Rasmussen Cornets sidst iboede og fradøde hus til skipper

Peder Michelsen Bang

Han var søn af Michel Bang og muligvis sønnesøn af gamle Jens Bang. Samme Peder Bang var af et meget hæftigt sindelag, hvorom adskillige retssager bærer vidnesbyrd.

I 1739 får han en dom, fordi han - denne gang på en forholdsvis undskyldelig måde - var kommen i klammeri og slagsmål med en kone ved stranden.

Uenigheden havde fundet sted om morgenen den 2. juni, og det fremgår af forhørene, at fiskerne, når de om natten havde draget vod, om morgenen samledes ved et sted mellem stranden og byen, som kaldtes Skiftestedet, og der skiftede fiskene, således at hver, der var parthaver i et vod, fik sin del af fangsten. Den pågældende kvinde, Kirsten Erichsdatter, der boede i Dolmer, ejede fjerdeparten i et vod. Hun beklagede sig over, at de havde delt fiskene, før hun kom. Ordstriden udartede til håndgribeligheder fra Peder Bangs side. Den afgjordes dog med en bøde, fordi kvinden selv havde udfordret. I 1740 overfaldt Peder Bang med ærerørige fornærmelser en snedker, der arbejdede i major Hoff's Gård på Lillegade, og slog plankeværket, som han arbejdede på, i stykker. Det kostede ham en større erstatning, bøde og undskyldning.

Hans hus stilledes kort efter af retten til auktion, vistnok til betaling af den idømte erstatning. Det solgtes til kobbersmed Trane. Men hverken Bang eller hans hustru, Sara Mathiesdatter, ville lade Trane komme ind i det købte hus. De truede ham ligefrem på person og velfærd og ville afbrænde huset, så Trane måtte til retten, hvor det også denne gang ordnedes med en ydmyg undskyldning, 1 rdl. i bøde til fattigkassen og sagens omkostninger.

Men rent galt gik det sidst på året. Efter i lang tid at have ført et u-lovligt og u-christeligt Liv og Lefnet mod sine Forældre og Søskende, kom han d. 22. december om aftenen ved 8-tiden ind i faderens hus og begyndte at yppe klammeri med søsterens kæreste, skrædder Michel Fiil, som sad der ved sit skrædderhåndværk. Han slog ham på munden, og da søsteren ilede til og ville hjælpe sin kæreste, greb Bang dem begge i håret og slog dem. Faderen, der var gået i Seng, kom så op og gav Peder nogle slag over armen med en kæp, for at han skulle slippe dem. Men snart efter lå Peder Bang på gulvet og sloges med faderen. Organisten, Søren Fisker, der var deres genbo, kom ind og ville skille dem ad. Men Peder var helt ustyrlig, og der blev sendt bud til byfoged Bager om at komme. Også ham angreb Peder Bang med skældsord, og derefter, da han mærkede, at han skulle arresteres, rev han hat og paryk af byfogden og tilføjede ham en rift i ansigtet. Organisten og an dre overmandede den rasende person, og han blev sat i arrest på rådstuen. Men samme nat brød han ud af arresten og truede i sit raseri Byen med Ildebrand og Godtfolk på Livet. Han blev så indstævnet, mødte ikke, men sendte et skriftligt indlæg, hvori bl.a. står, at sidste Gang den

gode Mand (d.v.s. dommeren) lod mig på rådhuset henkalde, så lod han tingdøren lukke for mig og truede mig med arrest og ond medfart, om jeg ikke ville vedgå og tilstå. Og skulle jeg møde nu, ville han nok gøre mig samme overfald igen. Sognepræsten, Poul Winther, afgav sådan erklæring, at han efter de mange klager, som var indløbet over Peder Michelsen Bang, på embeds vegne efter foregående fremstilling af den elendighed, han ved sådant et begrædeligt væsen pådrog sin arme sjæl, havde for manet ham til omvendelse o.s.v.

Efter mange opsættelser faldt så endelig dommen 3. maj 1741, afsagt af Amdi Bang fra Løvenholm Birk, som var sættestemmer. Efter lovens forskellige paragraffer idømtes Peder Bang 1) forskellige bøder til samlet sum ca. 100 rdl., 2) at miste al arv efter forældrene og 3) efter den nye forordning af 27. november 1739 fæstningsarrest i 3 år.

Inden vi forlader Peder Michelsen Bang skal blot bemærkes, at flere år efter, at han var løsladt, nemlig i 1748, er han og hustru atter i retten. Denne gang er det dog hustruen, det er galt med, og Peder Bang er kun opkaldt som vidne. Det drejede sig om drukkenskab og andre slemme ting. Og det er ej heller at undres over, at den stakkels kone, efter alt, hvad der var gået

„Hennings Gård” ca. 1895, til højre den lille tilbygning, hvori sadelmager Jensen havde værksted. Her boede tidligere dr. Arendrups kusk.

forud, havde slået sig på flasken. Kæmneren, Bager Niels Pedersen Lange, anklagede hende på byens og borgernes vegne for drukkenskab, højst forargeligt levned, slagsmål med mand og børn samt småtyveri. Og hun dømtes til som arrestant at arbejde i Viborg Tugt- og Manufakturhus i 8 år.

Dermed forlader vi dette sørgelige hjem. Ved auktionen i 1740 solgtes, som før er nævnt, huset til kobbersmed Mads Christensen Trane. Prisen var 40 rdl. Trane var gift med en datter af naboen, byskriver Ponich. Hun hed Birgitte. Ved en pantsættelse af deres indbo nævnes bl.a. Genstande et stort tin Stegefad mærket M. C. S. T.-B. H. D. P. (Mads Christensen Trane-Birgitte Hermansdatter Ponich).

Trane fungerede enkelte gange som skriver for svigerfaderen. Hans skrift var ikke særlig egnet for en protokol og retskrivningen endnu mindre. Han udnævntes i 1744 til at være bedemand, klokker og graver. Birgitte Trane døde juleaften 1765, men da var hun forlængst enke og huset solgt.

1756 til Matthias Lind. 1760 til byfoged Behr. 1761 til Hans Broch. 1764 til guldsmed Johan Daniel Planitz, født 1721, begravet 10. maj 1776 (56 år). Borgerskab i Grenå 2. januar 1747, gift m. Maren Pedersdatter.

Guldsmed Planitz var født på Amaliegård i nærheden af Hornslet. Han kom til Grenå i 1747 sammen med sin broder,

Kobbersmed Didrich Perch. De købte en stor gammel gård på Storegade, nuv. nr. 15-17-19, og delte den mellem sig. Men Planitz måtte nogen tid efter gå fra gården og købte så Cornethuset, som det endnu dengang kaldtes både i tale og skrift. Og her arbejdede Planitz sig i årenes løb godt op, således at han endogså kunne låne penge ud til andre mod pant i huse. Det var jo dengang den eneste måde, hvorpå man kunne anbringe sit jordiske mammon, når man ville have renter og ikke gemme hen i strømpe-skaftet i dragkisteskuften. Det er vistnok også Planitz, som har ombygget huset i den skikkelse, som det stod i, indtil afholdshotellet blev opført. Det var nemlig bindingsværk til gården, hvori mod facaden, der var grundmur, selvfølgelig var af nyere dato.

Efter Planitz' død i 1776 overtog sønnen huset.

Hans Planitz var guldsmed ligesom faderen. Han døde 15. juli 1805, 47 år gammel. I kirkebogen står, - at han døde ganske pludselig, frisk og sund Søndag, døde han Mandag Morgen. I 1807 solgte enken til bogbinder Frantz Ramshart, født 1782, søn af gamle bogbinder og kirkeværg Christian Ramshart. Det bemærkes, at navnet findes skrevet både hart, hardt og hard. Fra englænderkrigens tid, da der her i Grenå var indkvarteret mange soldater, navnlig af hensyn til kystforsvaret, er opbevaret en lille episode, som angår Ramshart. Soldaterne var for en del af 1. jydsk Infanteri-Regiments 4. Bat. under kommando af kaptajn v. Kreii og lå indkvarteret hos borgerne. Ramshart havde en underofficer, Søren Poulsen Thorsager. Efter forordningen skulle han have varme i sit værelse eller i mangel deraf adgang til et opvarmet værelse. Det gav anledning til forskellige småsam-

menstød, og under et af dem optrådte Ramsharts svoger, snedker Severin Schou, med knyttet næve og trussel mod underkorporalen. Sagen ordnedes dog til sidst ret fredeligt.

Ramshart var dobbelt besvogret med Schou, idet denne var gift med hans søster, Karen Ramshart, medens Ramshart var gift med Schous søster Mariane. Ægtefællerne levede ikke ret godt sammen, og ægteskabet opløstes. Det fælles hjem med have og toft solgtes i 1814 for 2520 rdl. Courant = 523 rdl. sølv til fuldmægtig P. Tolstrup. Man ser af pengeangivelserne, at vi er lige i pengekrisens dage. Tolstrup solgte straks efter til Søren Schmidt, men forbeholdt sig den bagved liggende toft, som han lagde til sin i forvejen meget store eng. Således er altså Hennings Have og hele det store Ågadekvarter i sin tid sammenstykket.

Ramshart døde få år efter (24. november 1816), og hvor sjælden en begivenhed en skilsmisse dengang har været, kan ses af, at kirkebogen ved hans død tilføjer: Levede i de sidste år separeret fra sin kone, Mariane Schou. Samme år indgik Mariane Schou ægteskab med husets nye ejer. Hun var da 38 og han 27 år gammel.

Om købmand og postmester Søren Jacobsen Schmidt er der fortalt tilstrækkeligt på Søndergade, hvor han boede sine sidste dage hos sin datter. Det skal kun lige bemærkes, at i ejendommen her begyndte Schmidt sin manufakturhandel, som han drev i mange år. Her blev han i 1837 postmester, da dette embede langt om længe adskiltes fra byfogedembedet, og her har han uden tvivl haft postkontor, således at Cornethuset i en række år har været Postgård. I 1845 solgte Schmidt sin forretning til G. M. Jensen og flyttede over i genbohuset, som han også ejede. Det er nuværende Sparekassen, og i den var så posthuset i de næste 5 år, indtil Schmidt i 1850 flyttede ned til datteren i Søndergade, hvor han entledigedes som postmester i 1851, men først døde 12 år senere.

Køberen i 1845 var Købmand

Gravers Mathias Jensen

født 1816 i Viborg, død 31. marts 1872. Købmandsborgerskab 6. juli 1841. Medl. af Borgerrepræsentationen 1846-48 og 1853-60, Medl. af Skolekommissionen m.m. Gift 18. december 1844 m. jfr. Jacobine Hanson, f. 1814, død 3. oktober 1891 (77 år gl.)

G. M. Jensen havde lært handelen og senere været kommis hos købmand Hartvigson, indtil han selv etablerede sig som manufakturhandler. Han oparbejdede en udmærket forretning, der havde et mere storstadsagtigt præg end de andre lokale manufakturhandlernes. Det var en kendt sag, at G. M. Jensen selv gjorde sine indkøb i udlandet, og han undlod da heller ikke i sine aviser i Grenå Avis at gøre opmærksom derpå.

G. M. Jensen deltog meget i det offentlige liv. Han var i en lang årrække medlem af skolekommissionen og byrådet og var vistnok en mand af ud-

Købmand G. M. Jensen og frue.

mærkede evner. Men han havde den tunge skæbne, at en tiltagende blindhed i hans senere år nødte ham til uvirksomhed. Gamle grenåborgere fortæller, at han desuagtet til stadighed sadnede i sin butik og hørte, hvad der foregik, talte med de gamle kunder og spurgte, hvem det var, når der kom nye, hvis røst han ikke kendte. Jævne folk kaldte ham altid Blinde Jensen. Jeg har hørt fortælle, at det var under et ophold i Paris, at Jensen en aften i et teater pludselig følte et hæftigt stik i øjet, og at det var begyndelsen til blindheden. En af Jensens slægtninge fortæller, at det skete i København, i det han gik over Kongens Nytorv.

I ægteskabet var 3 børn: Datteren Pouline blev gift med købmand P. Topp, som senere udvandrede til Amerika, Vil helmine ægtede apoteker Jensen, Brønderslev, og endelig var der en søn, Jens Jensen, født 29. marts 1845, død 24. april 1909, af alle ældre grenåensere kendt under navnet Løjtnant Jensen. Han var vistnok et fortræffeligt begavet menneske og havde i sin ungdom ligesom faderen rejst en del i fremmede lande. Han havde et vindende væsen og var på flere områder i besiddelse af særdeles gode kundskaber. Men formedelst tiltagende hang til drikkeri drev han det aldrig til det, som hans evner havde berettiget ham til.

Jensen, der som barn var elev i Student Hansens Skole, studerede i sin første ungdom på Polyteknisk Anstalt, men nåede aldrig at få nogen afsluttende eksamen. Det slår vel ikke fejl, at han har haft så mange andre interesser, at han ikke har passet sit fag.

Som militær blev han derpå løjtnant i garden, men lå vistnok ikke inde ret længe. Noget borgerligt erhverv fik han aldrig. Han havde en brændende interesse for arkæologi og erhvervede, delvis ved selvstudium, gode kundskaber i faget. Adskillige afhandlinger i Årbøger for nordisk Oldkyn-dighed, særlig da en i 1866 om 2 gravhøje, som han udgravede i Enslev

Storegade nr. 9 i Holstvigs tid.

sogn, er efter kyndiges mening af virkelig arkæologisk værdi.

Jensen slog sig i forholdsvis ung alder til ro i Grenå, hvor han boede hjemme og havde sit ophold. Efter faderens død boede han sammen med moderen, så længe hun levede.

Han ledede udgravninger flere steder og var assistent for Nationalmu-seet. Han købte og solgte også oldsager og gav sig af med landmåling. Dette i forbindelse med nogen arv fra forældrene gav ham i en årrække det nødtørftige udkomme. Senere måtte han tit og ofte påkalde sine mere velsituerede gamle skolekammeraters hjælp. Det var Johs. Jørgensen og navnlig overretssagfører Brokmann. Sidstnævnte var ham en uegennyttig ven og financier, og i hans hus var Løjtnanten en daglig gæst i mange år.

For en mand, der som løjtnant Jensen havde hele sin dag til rådighed, og som virkelig havde en levende kærlighed til sin fødeby og dens fortid, var det en naturlig sag at undersøge, hvad der forekom eller forelå af minder fra byens ældre tid. Og for at nævne et par af de mest nærliggende ting, så har Jensen hovedæren for, at der i sin tid virkelig blev foretaget en grundig undersøgelse af ruin højene ude ved Søndre Mølle, hvor det gamle spe-dalsk hospital St. Jørgens Gård har ligget. Og ligeledes var det ham, som senere ledede gravningen på Bavnhøjbakken, hvor fundamentet af Grenå gamle kirke udgravedes og kortlagdes. I "Jyllandsposten" og i Grenå Fol-keti dende skrev Jensen småstykker om disse fund og mange andre lokale emner. Men at udarbejde nogen samlet beskrivelse af byens fortid, endsige nogen egentlig byhistorie, hvad han med sine evner og overmåde gode tid havde kunnet gøre, fik han aldrig samlet sig til.

Han var en af byens originaler, hvis skæbne i de senere år var ret trist, men skyldtes hans egen mangel på karakter. Men hvem der, som bl.a. nærværende bogs forfatter, har interesse for det gamle Grenå, kan ikke

undgå at mindes løjtnant Jensen med sympati.

Vi vender tilbage til G. M. Jensen. På grund af tiltagende svaghed udlejede han i 1870, et par år før han døde, forretningen til Alexander Lund og efter dennes fallit til J. N. Holstvig, som mange år efter (i 1892) købte ejendommen af fru Jensens dødsbo.

Jørgen Nielsen Holstvig var født i Ørum 2. juni 1855. Borgerskab i Grenå 22. august 1879. Gift 2. juni 1880 m. Dorothea Jensen, født 14. juli 1859, død 30. juni 1929.

Forældrene døde, da han var ganske lille, og han kom derfor i huset hos spækhøker H. S. Henriksen i Grenå, der selv ingen børn havde. Dertil bragte Holstvig sine barndomsår og lærte at bestille noget hos sine særdeles flittige og arbejdsomme plejeforældre, i hvis butik han ekspederede allerede som dreng. Efter konfirmationen kom han i lære hos købmand P. Jensen. Efter flere pladser udenbys, vendte han tilbage til ham og blev der, indtil han selv etablerede sig og overtog G. M. Jensens butik.

Holstvig var en solid og reel forretningsmand med et behageligt, stilfærdigt væsen. Men det faldt ham alle dage svært at klare sig i konkurrencen med naboen mod vest, Johs. Jørgensen, og livet var for ham en kamp for det daglige udkomme for sig og familie.

1902 forlod Holstvig byen og udlejede forretningen til Andreas Bruun. Efter et kortere ophold i København overtog han i 1904 Hoed Kro og havde derefter 1914-25 Manufakturforretning i Kolind, hvor han lever endnu.

I 1904 solgte Holstvig Ejendommen til Johs. Jørgensen. Han afhændede den kort efter til A/S Grenå Afholds- og Højskolehotel, der opførte den bygning, som nu danner Ågades vestre hjørne. Den vestlige halvdel af Ågade ligger på det stykke af grunden, hvor Holstvigs port befandt sig.

Løjtnant J. Jensen.

Storegade nr. 11

1839 Th. Wessing.
Opbygget i 1870 til Johs. Jørgensen, Magasin du Nord.
1934 bl.a. det nye biografteater.
Matr. nr. 120 a.

**Ældste
brandforsikring
nr. 17**

Efter byens grundtaxt 1682 har her ligget Niels Bredstrup, Gård og Hauge, hand selv ibor, er tegt med regel og tag, 76 Rdl.

Gården solgtes i 1719 af skipper Mads Nielsen til byskriveren,

Sr. Herman Ponich

født (?), død 1746. Byskriver i Grenå og Nørreherred 12. august 1699-1746. Birke skriver i Scheels Birk 13. december 1726-46. Gift 4. december 1695 m. Else jensdatter, datter af rådmand i Grenå Jens Rasmussen Vern. Ponichs fornavn Herman findes skrevet både med enkelt n, dobbelt n og nd. Førstnævnte er det almindeligste.

Til Ponich i egenskab af by- og herredsskriver knytter sig på forhånd en vis interesse, idet det er i hans tid, at de ældste bevarede fortsatte retsprotokoller indrettedes: Tingbogen i 1705, justitsprotokollen i 1725 og skøde- og panteprotokollen i 1740. Ponich skrev en ikke særlig læselig hånd og med uhyre små og gnidrede bogstaver. Bladene i hans protokoller er så tæt beskrevet, at hver side rimeligvis ville udkræve 5 sider i en nutidsprotokol. Men de var også beskrevet helt ud til randen på alle 4 kanter, og der er bogstavelig ikke en millimeter ledig plads på Ponichs papir.

Man forbavses over denne fænomenale økonomi med papiret, men forstår den bedre, når man erfarer, at skriveren selv skulle bekoste sin protokol. På anden måde kan man i hvert fald ikke udtyde en vending, han engang fremkom med i et indlæg i anledning af, at der i en sag var beskikket en sætteskriver. Ponich skriver, at han håber, at hans Salarium for denne Sag ikke fratages ham, fordi det er hans fattige Levebrød for ham og Hustrue, og deraf må han svare alle kgl. Påbud og selvholde sin Protokol.

Det fattige Levebrød ville man jo på forhånd stille sig noget tvivlende til. Dog er det sikkert rigtigt. Der er mange småtræk i retsprotokollerne, som ganske afgjort peger imod, at Ponich altid har siddet småt i det. Sidst og mest afgørende et skøde, som han i sin alderdom udsteder på sin iboende gård til svigersønnen, farver Svend Pedersen Alberg, og hvori han skriver: Kiendes sig underskrevne Hermann Ponich, Byskriver i Grenå o.s.v. og hermed for alle vitterlig gjør, at jeg med min frie Villie og velberåd Hu haver solt og skiøt i min store Trang til min Giælds Afbetaling i mit levende Live min nu iboende Gård o.s.v.

Det er næsten som den gamle byskrivers afskedsbrev, udgivet ganske kort før han døde.

Lige så betegnende er det, at hans søn, Peder Ponich, der allerede længe før havde fået ret til at være hans efterfølger i embedet, altså være hans successor, som man dengang al tid skrev, uden videre lod embedet bestyre af en lokal mand som et bierhverv. Da stiftamtmanden fulde 8 år efter, altså i 1754, fik pålæg fra højere sted angående at erkyndige sig om, hvorledes det forholdt sig med byskriveren og hans betjening af embedet, afkrævede han P. Ponich, der var prokurator i Århus, en erklæring.

Den går ud på, at hvis det ikke blev ham tilladt at afstå embedet til en anden, eller at nyde en anden kgl. betjening, så må han declarere by- og herredsskrivertjenesten i Grenå vacant; thi at reysse dertil med Koene og talriig Familie, hvor jeg ikke kand have 2 Sk. daglig pro persona, er ey anderledes end at give mig selv frivillig ind i et Fængsel for at crepere af Hunger...".

Vi vil se på nogle småbegivenheder fra Ponichs privatliv i den lange årrække, han var byskriver i Grenå. 3. marts 1705 lader han indstævne sin svoger, Studiosus Theologiæ Kield Sørensen, som har boet hos ham fra 4. november 1701 til dato og fået Øl og Mad, Lys og Varme, Kammer og Opvartning til en aftalt ugentlig Pris af 3 Mark, i alt 132 Sldr og som han ikke vil betale. Da det er en gejstlig mand, det drejer sig om, indstævnedes Kield Sørensen i den anledning af provst Broch til at møde for den gejstlige ret i Voldby Kirke 31. Marts 1705 Morgen Kl. 8 slet til Sagens Afgørelse. Altså: fuld pension for 3 mark om ugen!

Ponich ejede sammen med byfogeden og et par andre mænd den eng, som lå mellem Kannikegade og åen og benævntes Øster Hauge. De indhegnede den og lod på tinge lyse forbud imod færdsel derover. Alligevel blev der truffet Bæster og Qvæg deri, som havde opædt Kornet, og Ponich kræver nu ejeren af kreaturerne dømt til at betale i erstatning et godt, fuldkomment Læs Korn eller dets Værd i, 1 Sldr.

Så en episode af anden art: 20. april 1711 lader byskriveren indstævne 2 kvinder, Kirsten Hansdatter og Ellen Sørensdatter, fordi de 2. og 3. påskedag nævnte år med ærerørige ord, med puf og stød havde forulempet hans hustru og gatter i kirken. Det synes, at alle 3 familier har haft kirkestol sammen. Ponich anførte i retten, at Ellen Sørensdatter havde sagt til hans datter, at om hun kom i Kirken tiere, så skulde Diævelen fare i hende. Sagen har flere komiske træk, men er for langtrukket til at refereres som helhed. Heldigvis endte den, da gemytterne var kommet lidt til ro, med hjertelig undskyldning og uden dom.

I 1717 var Ponichs tjenestepige, Anne Marie Jensdatter, ulovlig entveget af sin tjeneste. Hun var derpå atter kommet tilbage, men havde vist opsætsighed, [havde formentlig derved pådraget sig en korporlig revselse, hvad dengang var fuldt tilladelig efter Chr. den 5. lov, der da gjaldt i alle punkter] og var så for anden gang excaperet. Hun idømtes at bøde 1½ års løn, 2 rdl., og processens omkostninger, 4 rdl.

Og så tilsidst endnu et lille træk: Byens rektor hed Schmidt. Det var ikke

let for ham at få de tiendepenge o.a. ydelser ind, hvoraf han skulle leve, og han lå i evindelige processer med forskellige borgere i den anledning. Ponich havde fået en del penge til gode hos ham i salær for at levere udskrifter m.m. af disse sager. Men rektor Schmidt betalte ikke. Så sagsøgte byskriveren ham i 1721. Schmidt fremlagde en kontraregning, som bl.a. indeholdt flg.: For at informere Byskriverens Søn på ekstraordinære Tider udi det tyske Sprog 4 Rdl. Noch for samme hans Søn at informere på Fløyte 2 Rdl. o.s.v. Byskriveren påstod, at han aldrig havde bestilt denne undervisning. Rektoren anførte herimod, at Ponich skulle have sagt, at det ham tilkommende Salarium skulde være Rector foræret for den U-mage han hafde med Ponichs Sønner i Skolen, såsom Seign. Ponich gaf iche Rector endten til Nyt År eller andre Tider de sædvanlige Honoraria, som her og andre Steder gives Lærerne af honette Folch for deres Børn. Da Ponich nu krævede ham for Salæret, måtte han være berettiget til at skrive Informationen på sin Modregning.

Dommen gik ud på, at de fleste poster på begge regninger var tvivlsomme og måtte udgå eller gå lige op med hinanden. Tilbage blev en lille difference på få rdl., som rector dømtes til at betale.

Af Ponichs børn var datteren Anne gift med farver Svend Pedersen Alberg. En anden datter, Birgitte, var gift med kobbersmed Mads Trane. Sønnen Jens blev byfoged i Stege, og endelig var sønnen Peder prokurator i Århus og udnævnt til faderens successor i embedet her. Det var ham, som udtalte, at det at rejse til Grenå som byskriver var som frivillig at give sig i et Fængsel og dø af Hunger.

Det ses da også, at i den næsten 10-årige periode, hvori han havde embedet, var han kun en ganske enkelt gang tilstede i retten, men lod ellers det hele besørge af andre. Først af kordegn Hygom, senere af konsumtionsbetjent Chr. Qvist.

I 1756 solgte arvingerne gården til

Hans Jørgen Schiøtt

Han var organist ved Grenå Kirke, udnævnt dertil 28. november 1752 af byfogeden og med kgl. konfirmation derpå 22. december s.å.

Det var efter Schiøtts udnævnelse, at der op om en ret bitter strid, som kort er omtalt heri tidligere.

Den forrige organist, Søren Fisker, opgav bestillingen, fordi han ikke kunne leve deraf. Byfogeden fik det, oprindeligt i god forståelse med sognepræsten, ordnet således, at den årlige løn fremtidig skulle forhøjes til 40 rdl., samt at organisten skulle have ret til på de 3 store højtider, jul, påske og pinse samt ved bryllup og barnedåb at sætte sit offerbræt frem og modtage offer i lighed med præsten og kordegnen. Men da organisten var udnævnt, og det kom til stykket, gjorde pastor Risom voldsom modstand mod dette offer, som han formodentlig mente ville skade hans offer.

Først efter årelang proces og modsigelse fra præstens side, og efter at

byfogeden havde sat al sin kraft ind på at få sagen ført igennem, måtte Risom bøje sig og tilstede organisten at fremstille et offerbræt ved siden af kordegens. Der kom nemlig et kgl. rescript af 3. december 1756 til stiftamtmanden, der udtrykkelig og med rene ord fastslog, at således skulle det være.

Det ser ud til, at Schiøtt ved siden af organistgerningen tillige har været urmager. Jeg kan ikke se, at han nogensinde har taget borgerskab. Men et sted i et pantsættelsesdokument, som en Grenå borger udsteder, nævnes et Sølv Lomme Uhr, hvis Zifferplade er mærket Schiøtz, Greenåe. Og imellem Schiøtts eget indbo nævnes et engelsk Drejelad med 2 Dreje stole og en Del Messinginstrumenter.

Nå, begge de to Bestillinger tilsammen kunne nu ikke skaffe organisten udkommet, og 23. maj 1769 gjordes der udlæg i gården, og den solgtes ved auktion til panthaveren, Søren Andersen Saldrup. I 1770 solgte denne gården til Christian Gotlob Webel, Amts Chirurgus og Medici Practicus i Calløe Amt.

Denne fine titel viser, at der altså nu omsider kom en praktiserende læge til byen, vist nok den første virkelige læge, vi har haft. De foregående havde kun været Badskjærere og Broksnidere uden anden uddannelse end som barberer. Mester Wolff var jo f.eks. af fag barber og erklærede rent ud, at en Chirurgus umuligt kunde subsistere i en sådan liden Kiøbstad uden tillige at være Barber.

Webel døde allerede 3 år efter, og gården solgtes 23. oktober 1773 til Johan Henrich Melchior, residerende kapellan i Grenå (1765-77), derpå sognepræst (1777-84), omtalt tidligere i Søndergade.

1782 solgte Melchior til sin svoger, Christopher Tikiøb, der var hans efterfølger i kapellanembedet (1777-86). De var gift med 2 søstre, døtre af magister Olrog ved Trinitatis Kirke i København.

1786 solgtes gården til en tredje svoger kgl. Pensionist Niels Liunge.

1799 kgl. majestæts landmåler Friderich Nicolai Berg. Her er en af de livets tragedier, som protokollernes tørre tal så ofte røber. Straks efter at Berg havde købt huset, giftede han sig med en ung pige, jfr. Mathilde Bergenhammer, steddatter af provst Brøchner i Grenå. De havde bryllup 11. december 1799. I maj næste år døde hun, kun godt 25 år gammel. Senere giftede Berg sig med jfr. Ane Marie Broge, der var datter af købmand Hans Broge. Det var dengang omtrent byens rigeste parti. - Landinspektør Bergs sønnesøns søn, oberstløjtnant O. Berg, Viborg, fortæller, at det er en familietradition, at der en dag, mens landinspektøren var fraværende, kom et stort, forseglede brev til ham. Det var en udnævnelse som kgl. landinspektør i Århus med fast årlig gage. De forlod altså Grenå, og gården solgtes i 1817 til kammerråd Ole Esmark, Marienhoff. 1821 postmester Rasmus Møller. 1829 exam. jur. herredsfuldægtig Hans Peter Fasting. Det var ham, som var forlovet med postmester Møllers datter. Han havde testamenteret sin kæreste gården, og hvad han ellers ejede, og på sit dødsleje gav han hende sin velsignelse til

at ægte hans og hendes fælles ven, N. Secher Mønsted, den senere ejer af Lyngsbækgård. Mønsted solgte 1836 (?) gården til Lars Olsen, andenlærer ved Grenå Skole, som havde været lejer der nogle år i forvejen.

1839 skøde til bagermester

Thomas Wessing

født i Skanderborg 1794, død i Grenå 16. juli 1867. Borgerskab 16. maj 1820. Gift 30. november 1817 m. Mariane Ritto, født 1794, død 10. juli 1868.

Th. Wessings hustru var datter af bager Ritto, og de havde i mange år beboet og ejet svigerforældrenes gård på Lillegade (nuv. nr. 37), som de nu solgte til sadelmager Henrichsen.

Ejendommen her på Storegade så i Wessings tid ifølge en gammel Grenå borgers beskrivelse sådan ud: Et meget lavt bindingsværkshus med grønne stolper. Indgang midt i huset til en lang, mørk gang, hvorfra døre førte ind til begge sider. Yderst mod vest var en port. Wessing havde foruden sit bageri beværtning med keglebane. Der spillede byens mindre håndværkere kegler om aftenen, og det kunne godt trække ud - stundom til om morgenen kl. 4. Så skulle de hjem og se efter, at køerne kom ud, til byhyrden gik igennem gaderne. Wessing passede selv beværtningen, medens en af sønnerne, Peter Wessing, stod for bageriet.

Gamle Wessing døde i 1867. P. Wessing, der var gift med en datter af skipper Skjødt, fortsatte et par år, men udvandrede derpå sammen med en del andre Grenåfamilier (brødrene Appeldorf, drejer Carlsen, urmager Nielsen m.fl.) til Amerika. En del af dem søgte til Utha, mormonstaten.

Huset solgtes i 1869 til slagtermester J. A. Jørgensen for en meget billig pris. Jørgensen var hoved rig og havde kun en eneste søn. Han lod straks det gamle hus nedrive og opførte på grunden en tip-top moderne forretningsbygning, hvori sønnen 17. september 1870 åbnede en manufakturhandel.

Niels Johannes Jørgensen

født 19. januar 1847, død 5. oktober 1912. Borgerskab 16. oktober 1872. Skøde på ejendommen 1898. Medlem af Grenå Byråd 1889-97. Gift 16. oktober 1872 m. Marie Mariane Wessing, datter af malermester H. C. Wessing og sønnesdatter af husets tidligere ejer, Th. Wessing.

Johs. Jørgensen var endnu ikke myndig, da han åbnede forretningen, og hans farbroder, købmand R. A. Jørgensen, beskikkedes derfor som hans kurator. Han løste først selv borgerskab samme dag, han holdt bryllup.

Johs. Jørgensen havde det held, at nøjagtig samtidig med, at han averterede om, at han åbnede en velassorteret Mode og Manufakturhandel, averterede naboen, G. M. Jensen, om handelsoverdragelse. Og ganske kort tid efter ophørte en anden af byens gamle solide forretninger, nemlig J. H. Brokmanns.

Købmand Jobs. Jørgensen og frue.

Der var altså ganske særlig gode betingelser for en lokal mand af gammel, anset Grenåslægt. Når så dertil kommer, at Johs. Jørgensen havde betydelige evner som købmand, han var ikke for ingenting Gamle Jørgensens søn, så et det meget naturligt, at han i løbet af få år fik byens bedste manufakturforretning og den mest velhavende del af byens og omegnens folk som kunder.

Johs. Jørgensen sad i et par perioder i byrådet. Han kom ind ved et suppleringsvalg i 1889, da købmand Kruse gik ud, fordi han var blevet valgt som kærner.

Jørgensens store interesse var oldsager og antikviteter, og det slår vist ikke fejl, at denne interesse var vakt eller da i hvert fald næret ved omgang med løjtnant Jensen, der var hans skolekammerat og gode ven. Og Jørgensen, der snart blev ret velstående, satte betydelige beløb i indkøb af oldsager og antikviteter og erhvervede sig en meget smuk og fyldig samling. Pens. lærer Højfeldt fortæller, at Johs. Jørgensen til ham havde udtalt, at hvis der engang kunne blive et museum her i Grenå, så var det en selvfølge, at hans samling, der jo i udpræget Grad stammede her fra Djurslands østlige sel, skulle indgå i dette. Således gik det nu ikke. Efter Jørgensens død kom hans samling fra byen, og i de senere år er den for en betydelig sum solgt til en udenlandsk samler.

1919 skøde på ejendommen til ægteparrets eneste søn Albert Jørgensen, der allerede før faderens død var indehaver af forretningen. Ved hans bortrejse fra byen udlejedes forretningen til Fønnesbech og Pii, der drev den som filial af Magasin du Nord. 1933 Johannes Ring. Ejendommen blev derpå fuldstændig omlavet. Bl.a. har biografteatret siden 1934 lokale deri.

Storegade nr. 13

Opført 1857.
Førhen købmand Søchting, nu S. H. Bager.
Matr. nr. 119.

**Ældste
brandforsikring
nr. 18**

I byens grundtakst 1682 Christen Smeds gård og hauge, hand self iboer, er tegt med tegel og tag, Taxt 60 Rdl.

Retsprotokollerne fortæller meget lidt om de tidligste beboere af denne gård. Men en stor gravsten af rødt skiffer, som står nede i museets gård, og som engang har ligget over beboernes begravelse i Grenå Kirke, fortæller lidt af deres historie.

Stenen har haft den omskiftelige lod, at den, efter at være fjernet fra kirkens gulv ved restaurationen i 1865, solgtes til vejvæsenet og benyttedes i stenkisten over Kejserbækken. Da denne for få år siden optoges kom også gravstenen frem og skænkedes af entreprenøren til Djurslands Museum.

Stenens indskrift er næsten udvisket ved de mange års slid på kirkegulvet. De helt ulæselige partier er nedenfor gengivet med prikker, resten lyder således:

”...[CHRISTEN SMED], Borger og Overformynder her i Greenåe. Kommen i Ægteskab med Gud og Dyd elskende Mad. ANNE PEDER[sdatter] BANG 1691 den og levede udj et kierligt Ægteskab i 14 År uden Børn. [Der] på død 1705 den Juni, hvorpå hun efter Guds Villie Anden Gang kom i Ægteskab Anno 1706 den 28. November med den Velfornemme og meget gudfrygtige nu Salige Mand JENS HANSEN GR ÅBECH Borger og Handelsmand udj Greenåe samt Over Formynder ibid udj 27 År Barnefødt i Ålsrode Anno 167(1) den Februar og døde udj Greenåe 1741 den 10. September i sin Alders 70 År, levede sammen med sin Hustrue i 35 År et meget kierligt Ægteskab, hvilket Gud velsignede med [2de] Søner og en Datter ... Hustrue ANNE PEDERS-DATTER ... Anno ... og døde Anno 1754 i sin Alders 90 År, Enke efter hendes tvende erlige Mænd udj 12 År og 10 Måneder. Gud give dennem og s alle en glædelig og ærefuld Opstandelse på den yderste Dorne Dag.

Christen Smeds, Anne Pedersdatter Bangs og Jens Hansen Gråbechs gravsten fra Grenå Kirke. Nu i Djurslands Museum.

Det vil let ses, at de symbolske figurer forneden på stenen forestiller 2 planter med blomst, et timeglas, et dødningshoved og nederst et englehoved med 2 vinger. Figurerne skal symbolisere livet, forgængeligheden, døden og opstandelsen.

Christen Smed, borger og overformynder i Grenå, der i 1691 havde ægtet Anne Pedersdatter Bang, døde altså i 1705, hvorefter enken ægtede Jens Hansen Gråbech, der ligesom formanden var skipper og købmand og kort efter blev pverformynder ligesom denne.

Han var født i Ålsrode 1671 og tog borgerskab i Grenå 31. januar 1707, giftede sig 28. november 1706 med formandens enke, hvorved han altså blev ejer af gården, død 10. september 1741. Enken døde 1754 i sit 90. år.

Et par sønner døde i ung alder, og datteren, Karen, der var gift med Rasmus Juul synes at have været forældrenes eneste arving.

Jens Hansen Gråbech, der jo altså må have været en meget anset borger, siden han valgtes til overformynder, har levet et meget stille liv, siden der så godt som intet er bevaret om ham i arkivsager. Men han passede sin virksomhed og sad i så gode kår, at der overhovedet ikke findes noget lån eller anden forpligtelse tinglyst i hans gård.

Efter hans enkes død i 1754 overtog datteren, Karen Jensdatter Gråbech, gift med Rasmus Juul gården. 1774 ved arv deres søn Jens Chr. Juul. Om disse skifter findes ingen tinglyste papirer.

I 1779 solgte Jens Chr. Juul til min kiære Svoger, Handelsmand Christen Munch Gård og Enghauge, som han nu selv iboer.

Christen Munch var født på Rodendahl (?) ved Hobro 1747, død i Grenå 16. januar 1803. Borgerskab i Grenå 6. april 1779. Opbud 27. november 1784. Gift m. Anne Marie Munch, f. 1759, d. 12. februar 1809.

Det har måske været ham, som ombyggede gården. Det meget høje lån, 1100 rdl., som han fik i den i 1783, da den pantsattes til hans broder, Niels Fuglsang Munch, ejer af Baritzøe Lund (?) under Frijsenborg, tyder derpå. Den må også have været noget over det almindelige. Der nævnes dens Pompe Vand, Fortoug, Tømmergård, Haugeplads, Eng, 3 Stk. jern Vindovne og 1 Bilæggerovne.

En pumpe var i de tider en sjældenhed. De fleste havde kun en brønd. Og 3 moderne vindovne i en lejlighed er og så en luksus i en tid, da de fleste nøjedes med bilæggerovne. Bemærkningen om fortovet viser, hvad også kendes fra andre steder, at brolægningen ud for huset besørgetes af ejeren selv og altså på en måde var hans ejendom.

Men herligheden varede kun kort. Justitsprotokollen viser, hvorledes pantgælden havde hobet sig op i uhyggelig grad, og 5 år efter måtte Munch gøre Opbud. Auktionen varede i 4 hele dage. Sidst solgtes gården sammen med en anden gård, som Munch ejede på Lillegade (nu nr. 4, skomager H. Bager). Begge disse gårde købtes af broderen, Niels Fuglsang Munch. Et andet lille træk, der viser den knibe, Munch har siddet i, er, at

han nogle år før pantsætter alt sit sølvtøj til byfoged Behr. Dog er der den udtrykkelige klausul derpå, at Munch havde lov at beholde alt til brug i sit hus. Der er kaffekande, sukkerskål, flødekande, tepotte og mængder af skeer, alt af ægte sølv og mærket: C. M.-A. M. M. 1779. Da det er ganske oplysende at se priserne på et sådant finere indbo fra de tider, aftrykkes her nogle enkelte poster fra auktionsprotokollen.

	Rdl.	Mark	Sk.
1 Vindovn Kakkelovn	12	0	8
1 Chatol.....	16	0	4
1 Stue-Ur.....	6	0	1
1 rød malet Fløjtbord	3	0	0
6 Stole	6	0	2
1 Thebord, indlagt med Sten.....	6	3	0
”3 optræchendes Gardiner.....	1	0	1
1 Canapet, 6 Stole og 2 Lænestole.....	24	0	0
1 To Etages Vindovn	18	0	0
1 stor Ege Kiste.....	6	0	0
2 Guldlæders Lænestole	1	4	1
1 lille Speil i forgyldt Ramme.....	1	1	0
1 Natt-Skrien.....		1	4

1 Brændevins Redskab nemlig:			
1 Kobber Kiedel vog 3 Lispund.....	12	4	1
1 Kobber Hat og Låg vog 2 Lispd. 7 Pd	9	4	8
1 Svaletønde med 4 Jern Gjorde	6	0	0

1 ny Kiærne med Stang	0	1	0

1 Tønde 3 Skp. Stenkul	1	1	0
o.s.v.			

Christen Munch fortsatte forretningen som lejer, blev senere fuldmægtig ved toldkassen og døde 1803.

I 1798 solgtes gården til Told- og Consumtions-Inspektør, Velædle og Velbyrdige Hr. Lieutenant Cæsar Læsar Gade, f. 1752, d. 12. oktober 1807. Told- og konsumtionsinspektør i Grenå 1792-1807. Gift med Elisabeth Krog, f. 1758, d. 18. november 1817. Gade havde tidligere været kontrolør i Assens, han døde altså i embedet her. Et par år efter hans død, nemlig i 1810 solgte enken gården til premierlieutenant og adjutant ved 1. jydsk Infanteriregiment 4. Bataillon.

Mogens Langhoff

født ca. 1771, død 22. august 1819. Gift m. Anne Magdalene Simonsen, født ca. 1776, død 23. august 1824.

Langhoffs svigerfader var fhv. hospitalsforstander i Haderslev. Svigermoderen lånte dem 2000 rdl. D. C. til køb af gården. Langhoff boede her i byen i hvert fald fra 1805 til sin død. Grunden ligger lige for. Det er den store og langvarige indkvartering til kystforsvar i anledning af englænderkrigen, hvor befalingmændene for at få nogenlunde beboelsesforhold under den årelange indkvartering købte hus eller gård i byen, når der bød sig en lejlighed. Men også efter krigen blev familien boende her, mens Langhoff gjorde tjeneste forskellige andre steder.

Man får af justitsprotokollen et levende billede af leve vilkårene i et sådant embedsmandshjem, hvor indtægten ikke svarede til levefoden. Det var svigermoderen, der holdt hjemmet oppe. Hun måtte betale omtrent alt, hvad de fik hos de handlende, selv var de intet betroet. I en vidneerklæring i 1820 oplyser agent Rasmus Møller, der i begyndelsen havde bestyret svigermoderens pengesager, at det var almindelig bekendt, at Løjtnant Langhoff og senere hans Enke intet har været betroet af nogen, og at hele deres Husaffærer har været bestyret ved Mdm. Simonsen og i hendes Navn, og at hun foruden at have tilsat hele sin ikke ubetydelige Kapital, som hun fik sendt fra Haderslev, endogså i de senere År har måttet sælge af sine Senge- og Gangklæder for at klare Udgifterne til Husleje og andet. Ligeledes forklarede vidnet, at der for at få den af døde Langhoff begravet måtte ske Sømmenskud af Byens Indvånere, da Enken ikke kunde udrede samme, og hun undså sig for at begære sådant af Byens Fattig-Kasse.

I 1813 havde Langhoff solgt gården til Carel Gotfred Bayer, Provi-antforvalter ved Grenå Roflottille. 1814, efter krigens slutning, købmand Jens Kiersgaard fra Århus. 1819 handelsmand Niels Arentzen, f. i Horsens 1785, d. 4. marts 1834. Borgerskab 18. februar 1822. Eligeret borger 1831-34. Gift m. Lene Christensen, d. 29. september 1858.

I skødet fra Kiersgård står, at Arentzen allerede en Tid lang på Grund af min Tillid til hans Redelighed og Retskaffenhed har haft det nu købte i Besiddelse. Arentzen kaldes farver, da han i 1817 giftede sig i Grenå med Lene Christensen fra Virkelund. Senere kaldes han købmand. Da han i 1822 søgte borgerskab som sådan, fremlagde han en kongelig tilladelse til at vinde nævnte borgerskab uanset, at han ikke har tient i 3 År ved Handelen som Karl. Det har antagelig været en manufakturhandel, han havde. Efter Arentzens død fortsatte enken forretningen med sønnen Rasmus som bestyrer og solgte i 1853 gård og forretning til sin svigersøn, Hans Lange, født i Rimsø 18. juli 1821, søn af lærer Michel Lange, død i Sverrig ca. 1911. Borgerskab som købmand 5. august 1845. Gift 4. maj 1849 m. jfr. Else Hillerup Arentzen, f. 9. april 1819, d. i Århus 2. juni 1860. Lange var altså gift med forgængerens datter. Han havde en tid været i kompagni

med konsul Koch på Lillegade (nuv. Aftenstjernen), men overtog i 1850 svigermoderens forretning, som han altså købte få år efter. Han flyttede allerede i 1854 fra Grenå til Århus, hvor han drev grossererforretning og blev en meget velhavende mand. Efter hustruens død ægtede han Cathrine Ostenfeld. Deres søn er den højtansete videnskabsmand, Hans Ostenfeld Lange, tidl. overbibliotekar ved det kgl. bibliotek og professor i ægyptologi ved universitetet. H. Lange døde 90 år gammel i Sverrig på en ejendom, som han ejede der.

Ved bortrejsen solgte Lange i 1855 til

Rasmus Møller Harboe

født i Tøstrup 18. januar 1825. Borgerskab 25. september 1854. Gift 18. marts 1859 m. Kirstine Marie Westergård.

Harboe var søn af landmand og sagfører Jens Peter Harboe og hustru, Mette Marie Møller, postmester Rasmus Møllers datter af første ægteskab med møllersken fra Strøllille Mølle.

R. M. Harboe havde lært handelen hos sin onkel, Jacob Møller, og senere været første- mand hos ham i en halv snes år.

I 1857 nedrev han den gamle bindingsværksgård, der muligvis har stammet helt fra Jens Gråbechs tid. Det er ganske interessant at se, at i Grenå Avis for 21. februar 57 averterer Harboe, at 36 al. stærkt egebindingsværkshus

Købmand R. M. Harboe

Købmand Anders Thykier.

med loft, gulve, vinduer og døre kan købes til nedbrydelse i juli måned. Hvem der blev køberen, og i hvilket Grenåhus det nævnte bindi ngsværk eventuelt nu sidder, vides ikke. Det er muligt, at det er i et af husene i Nederstræde, der netop opførtes i 1857. Ti år efter forlod Harboe byen og rejste til Helsing. Forretningen forpagtede han ud til købmand Anders Thykier, der var en ældre broder til Frederik og Otto Thykier. Han havde lært hos H. Lange, altså i samme forretning, som han selv overtog.

Han døde 24. november 1867, kun 36 år gl.

Senere lejere var Johannes Sørensen, P. G. Sandberg, A. R. Fridberg, Severin Rasmusen, men ingen af dem havde held med sig,

hvad forretningen angik.

I 1882 havde Harboe solgt gården til J. Chr. Bøjstrup. 1892 Bøjstrups enke til købmand Georg Söchting, født i Århus 9. maj 1862, død 5. oktober 1913. Borgerskab i Grenå 30. juli 1889. Gift 1) m. Marie Christine Knudsen, død 6. juli 1900, gift 2) m. Anna Claudine Greiersen.

1924 skøde fra denne til gårdens nuværende ejer, Købmand S. H. Bager.

Storegade nr. 15

Førhen drejer P. S. Jørgensen,
nu grosserer N. C. Kjølhede.
Matr. nr. 118.

**Ældste
brandforsikring
nr. 19**

De 3 ejendomme, som nu udgør Storegade nr. 15, 17 og 19, altså Kjølhedes, Stoffregens og A. Nielsens østre halvdel, hørte indtil 1747 sammen til en gård.

Den ældste ejer, jeg kan påvise i gården, er købmand Jens Jensen Bang til hvem flere gange er hentydet i det foregående. I Giessings Danske Jubellærere III Del fra 1786 står om ham flg.: Jens Bang, født 4. juli 1646, Købmand i Grenå, blev nævnt gamle Jens Bang til at gøre Forskel på nogle, som stode i Tjeneste til ham og skulle have optaget hans Tilnavn. Han var gift med Anna Rasmusdatter, født i Bistrup, (Datter af Rasmus Jørgensen, Herredsfoged i Sønderherred og, Birkedommer til Baroniet Høegholm og Hustru Giertrud Jørgensdatter). Herefter nævnes deres børn, se omstående stamtavle. De 3 andre, som antog navnet Bang efter Gamle Jens Bang, var 1) Jørgen Rasmussen fra Albøge, der var broder til Bangs kone og lærte handelen hos dem. Om ham er tidligere fortalt heri. 2) Niels Pedersen, født i Vester Alling, som ligeledes lærte handelen hos Jens Bang og siden selv blev en af byens største købmand, og om hvem der vil blive fortalt Storegade nr. 45. 3) Jens Sørensen Bang, selvejerbonde i Ørsted by, gift med Kirsten Borup. En sønnedatter af dem var Kirsten Bang, som blev gift med skipper Hans Kruse, der senere boede i Grenå. Denne Hans Kruse var oldefader til gamle kæmner Kruse i Grenå.

Jens Bang, som ifølge førnævnte bog vistnok nedstammer fra Skjalm Hvide, var født i Fløjstrup og havde boet i nabobyen Vesteralling, indtil han flyttede til Grenå. Han tog borgerskab her 30. januar 1694. Hvornår han døde, kan ikke afgøres, da det er, forinden kirkebogen anfører dødsfald. Men skiftet efter den længstlevende af ægtefællerne er sluttet 6. oktober 1730, altså er de begge døde før den tid. Og i 1731 findes i en fortegnelse over de gårde, hvori latinskolen havde pant, også nævnt Afgangne Jens Bangs Arvingers Gård, søndre Side af den store Gade, vesten for Jens Hansen Gråbechs Gård, forhæftet til Latinskolen for 50 Rdl..

Den yngste af Jens Bangs børn var Gjertrud Cathrine Bang, f. 22. marts 1702, om hvem førnævnte bog bemærker: Hun beboede sin egen smukke Gård i Grenå, hvor hun døde jomfru.

Om Gjertrud Bang har boet i gården, til hun døde, er meget tvivlsomt, i hvert fald boede hun iflg. underskriften på en panteobl. fra 1754 dengang i Albøge. Og det er under alle omstændigheder sikkert, at hun ved skøde af 3. august 1747 solgte gården til de 2 brødre Johan Daniel Hansen Pla-

Stamtavle over „GAMLE JENS BANG“ og hans Slægt.

A. Se Storegade Nr. 15 - 19.
Købmand i Grenaa, født i Fløjstrup $\frac{4}{7}$ 1646, død i Gr. før 1730. Borgerkab $\frac{30}{1}$ 1694. Gift m Anne Rasmusdatter, Datter af Herredsfoged Rasmus Jørgensen, Albøge. Hun død 1730.

Jens Bang f. 1691, d. $\frac{15}{8}$ 1756 Kammerraad og Renteskriver g. m. Johanna Schurmann, Datter af Provst S. ved Holmens Kirke i Kbhvn. m. Maren Micheldatter, f. 1703, begr. $\frac{29}{9}$ 1782	Rasmus Bang f. i V. Alling 1683, d. $\frac{20}{5}$ 1766 Købmd. i Grenaa. Borgerk. $\frac{9}{4}$ 1721 g. m. Johanna Schurmann, Kirsten Rasmusdatter, g. $\frac{2}{14}$ 1725 i Kbhvn. m. Maren Micheldatter, f. 1703, begr. $\frac{29}{9}$ 1782	Maren Bang f. $\frac{1}{8}$ 1695 g. m. Johan Farenhausen i Kbhvn.	Karen Bang f. 1697, d. 1698 Præst i Gjessing-Nørager	Anders Bang f. 1689, d. 1775 Præst i Gjessing-Nørager	Gjertrud Cathrine Bang f. $\frac{29}{3}$ 1702, d. (?), som beboede sin egen smukke Gaard i Grenaa, hvor hun døde Jomfru.
---	---	---	--	---	--

B. Se Storegade Nr. 5.
Købmand i Grenaa, født i Gr. før 1730. Borgerkab $\frac{30}{1}$ 1694. Gift m Anne Rasmusdatter, Datter af Herredsfoged Rasmus Jørgensen, Albøge. Hun død 1730.

Jens Rasmussen Bang f. ca. 1735, d. efter 1788, Skipper i Gr. Borgerkab $\frac{21}{12}$ 1767 g. $\frac{1}{5}$ $\frac{12}{12}$ 1766 m. Maren Jensdatter Høy, f. 1742, begr. $\frac{20}{7}$ 1780 g. $\frac{2}{2}$ m. Frederikke Louise Toxward	Maren Bang f. c. 1736, d. efter 1788 ugift	Michel Bang d. paa Langfart før 1766 ugift	Søren Bang f. ca. 1740, begr. $\frac{22}{10}$ 1788 ugift	Anne Dortehea Bang f. ca. 1741, d. efter 1788 ugift
---	---	---	---	--

Jens Høy Bang
døbt $\frac{16}{8}$ 1767, død paa Søen
døbt $\frac{10}{5}$ 1769, g. m. Rebslager Anders Casper

Mariane Bang
g. m. Rebslager Chr. Eriichsen

B. Se Storegade Nr. 5.
Købmand og Konsumtionsforpagter i Grenaa, Borgerkab $\frac{24}{3}$ 1710, født i Albøge 1689, død i Gr. $\frac{10}{6}$ 1774

JØRGEN RASMUSSEN [Albøge] BANG (Svoger til Jens Jensen Bang, efter hvem han tog Navnet Bang).
Købmand og Konsumtionsforpagter i Grenaa, Borgerkab $\frac{24}{3}$ 1710, født i Albøge 1689, død i Gr. $\frac{10}{6}$ 1774

g. $\frac{1}{17}$ $\frac{2}{2}$ 1722 m. Else Abildgaard Fæveile (Steddatter af Christopher Broch), g. $\frac{2}{11}$ $\frac{11}{8}$ 1729 m. Birgitte Broch (Datter af Provst Ove Broch) hun d. $\frac{4}{11}$ 1742

Rasmus Jørgensen Bang
død som Barn

Jens Nicolaj Jørgensen Bang
Købmand i Grenaa, Borgerkab $\frac{31}{7}$ 1752, begr. $\frac{19}{4}$ 1763 død som Barn f. 1731. Skriver hos Byfogeden d. Jan. 1780, ugift
g. $\frac{1}{1}$ $\frac{1}{1}$ 1756 m. Jfr. Birthe Marie Winther, begr. $\frac{15}{9}$ 1760
g. $\frac{2}{2}$ m. Else Hansdatter Tørsiev, d. 1787.

Hun ægtede $\frac{16}{12}$ 1763 efter Bangs Død Hans Christophersen Broch

C. Se Storegade Nr. 45-47.
Købmand i Grenaa, Borgerkab $\frac{27}{4}$ 1710, født i V. Alling $\frac{9}{9}$ 1683, død i Gr. $\frac{9}{5}$ 1747

NIELS PEDERSEN [Lønbørg] BANG (Slægtning af Jens Jensen Bang, efter hvem han tog Navnet Bang)
Købmand i Grenaa, Borgerkab $\frac{27}{4}$ 1710, født i V. Alling $\frac{9}{9}$ 1683, død i Gr. $\frac{9}{5}$ 1747

g. m. Anna Rasmusdatter Koed af Tøstrup, født $\frac{16}{3}$ 1695, død $\frac{9}{4}$ 1759

Kirsten Marie Bang f. 1719, d. $\frac{29}{10}$ 1792, g. m. Hans de Hemmer, Sognepr. til Lyngby-Albøge. Han g. $\frac{1}{1}$ m. Anna Sophie Østergaard 17 Børn. Et af disse er:	Peder Nielsen Bang f. ca. 1725, d. $\frac{10}{5}$ 1776 Købmd. i Gr., Borgerk. $\frac{23}{4}$ 1748 g. $\frac{1}{11}$ $\frac{12}{12}$ 1754 m. Anna Rasmus- datter Mau, begr. $\frac{24}{5}$ 1765, g. $\frac{2}{9}$ $\frac{5}{5}$ 1766 med Maren Sørensen datter Kier. Hun ægtede efter B. Død $\frac{29}{9}$ 1779 Otto Mulvad	Jens Nielsen Bang f. ca. 1713, begr. $\frac{12}{8}$ 1797 g. m. Negotiant Peder Møller i Randers	Dortehea Sophie Bang f. ca. 1737, Sejl- og Kompas- mager i København.
---	--	--	---

Ane Sofie de Hemmer, f. 1744,
g. m. Ove Christophersen Broch
i Grenaa

nitz, guldsmed i Grenå, og Diderich Hansen Perch, kobbersmed ibid. Dens længde langs gaden var 66 (jydske) al. og dybden 186 j. al. I en bemærkning i et andet skøde anføres, at hun iflg. kgl. allern. bevilling af 22. august 1730 må være sin egen værge.

Jfr. Bang var vistnok en ikke helt almindelig pige. I løbet af en række år i 40 og 50erne bortsolgte hun alt sit arvede jordegods. I flere af skøderne skriver hun ligeud til min Gælds Betaling, så hun må jo nok have været en dame med flotte vaner.

Ganske oplysende angående et andet forhold er det at er fare, at de ca. 50 tdr. land, som forældrene efterlod hende, har bestået af over 90 småstykker, agre, varp eller klepper, altså stykker på fra 2 til 10 skp. land hver, spredt over hele bymarken. Således lå alle jorderne dengang. De indbragte hende tilsammen omkring 945 rdl., altså i gennemsnit 18 á 19 rdl. pr. td. land.

Et par træk af Gjertrud Bangs liv: I 1739 indstævnes hun af en slægtning, købmand Niels Pedersen Bang, for 95 rdl. for leveret rug, mel, malt, 1 td. spegesild, salt, humle, fransk brændevin m.m. I 1740 af sin broder, sognepræst Anders Bang i Gjessing, til betaling af en 5 år gl. fordring på 229 rdl. Og samme år af morbroderen, Jørgen Rasmussen Bang, for 86 rdl., som bl.a. er for varer, som han har leveret ved hendes moders begravelse i 1730.

Hermed nok om Gjertrud Bang. De to brødre Planitz og Perch delte gården mellem sig, således at Planitz fik den østlige del (altså nuværende nr. 15, hvorom her tales) og Perch den vestlige Del. De oprettede herom en kontrakt, hvori står, at Planitz får den ende stuehus, som vender gavlen mod gaden, medens Perch beholder for sig den rad stuehus, som vender siden mod gaden.

Pengene til gårdens køb lånte guldsmeden hos pastor Risom, men da han formodentlig ikke i rette tid betalte renterne, lod Risom i 1756 gården sælge til Peder Jensen Høy. Planitz købte et hus længere oppe i gaden. 1757 snedker Niels Iversen. Dennes datter, Anne Marie, gift med skrædder Ole Bech, arvede gården, men da ægtefællerne blev skilt, solgtes den i 1810 til rebslager Rasmus Kruse. 1840 mageskifte med drejer Johannes Jørgensen, der var døn af gamle glarmester Jørgen Madsen og altså broder til organist Jacob Møller og til glarmester Jørgen Jørgensen. Han var rokkedrejer og kaldtes efter den tids skik altid Johannes Drejer. Han var gift med Christiane Lische Schmidt.

I 1857 tilskødede han sin søn, pibedrejer

Rokkedrejer Johs. Jørgensen.

Poul Schmidt Jørgensen, huset med forretning og tilhørende toft. Sidstnævnte lod sætte ny facade i det ældgamle hus og forhøjede det med en etage. Men som senere forandringer har vist, sad indtil 1926 endnu det mægtige, svære egetømmer fra den gamle Bangske Gård i bygningen. Baghuset er rimeligvis opbygget af egebindingsværket fra den nedbrudte forside.

P. S. Jørgensen spillede fløjte i byens orkester og havde et ikke ringe musikalsk talent, der gik i arv til flere af børnene. Han var iøvrigt en over måde stilfærdig mand og en typisk håndværker af den gamle slags.

Pibedrejer P. S. Jørgensen.

I hans tid var det endnu skik, at håndværksfolk ved de store markeder havde telt på Torvet, hvorfra de forhandlede deres varer. Og pibedrejer Jørgensen var, så længe han levede, en fast mand ved markedet, og hans varer var meget skattet af landbougdommen.

Pibedrejer Jørgensen var gift med Helene Bayer, datter af pottemager Bayer i Emmelev, der forresten også var en sikker mand på markedspladsen, hvor han forhandlede sine mange forskellige lervarer.

Jørgensen var meget ældre end hustruen, der overlevede ham i mange år. Hun solgte i 1917 ejendommen til grosserer Yde Poulsen og rejste til København. 1926 auktionsskøde til A. P. Larsen. 1928 skøde til S. Yde Poulsen. 1934 fogedudlægsskøde til N. C. Kjølhede.

Storegade nr. 17-19

Nr. 17 er tidl. materialhandler Th. Thomsens, nu Stolfregens. Matr. nr. 117 a.
Nr. 19 er tidl. Lerches, nu Messens østre halvdel.
Matr. nr. 117.

**Ældste
brandforsikring
nr. 20**

Der tidligere heri fortalt, at denne ejendom sammen med naboejendommen mod øst udgjorde en gård, som tilhørte købmand Jens Bang og senere datteren jfr. Gjertrud Bang, og at hun i 1747 solgte den til de 2 brødre Planitz og Perch, der i 1754 fik tinglæst delingskontrakt, hvorefter sidstnævnte beholdt den vestlige del af gården, den der har ligget, hvor nu nr. 17 og 19 befinder sig. Den var i familien Perch's eje i ca. 90 år.

Diderich Hansen Perch

født ca. 1721 i Amaliegård i Hornslet sogn, død (begr.) 25. september 1779. Borgerskab i Grenå 15. juli 1747. Gift m. Johanne Margrethe Schalstrup. Hun er født ca. 1720, d. 5. maj 1797.

Kort efter at brødrene havde købt gården, opkom den forfærdelige ildebrand i 1751. Den angreb også gården her og den vestlige del, altså Perch's part, nedbrændte, men ilden standsedes mærkværdigvis midt i, således at guldsmed Planitz' del stod uskadt. Perch måtte derfor efter branden opføre nye 6 fag hus i stedet for de nedbrændte dels til Forhus, dels til Værksted. Disse 6 fag flyttedes senere, da huset blev nedrevet, over og blev til baghus og står den dag i dag inde i gården. En stolpe bærer Perch's og hans hustrus Johanne Margrethe Schalstrups navnetræk og året 175[?].

A N N O ■ D H P ■ \$\$\$ ■ J M G R S ■ 1754

I justitsprotokollen er bevaret et dokument, som Perch fik udfærdiget, og som er af en vis kulturhistorisk interesse.

Det er et Geburts-Brev, som han erhvervede for sønnen Hans, da denne i 16 års alderen skulle i lære hos velfornehme Sr. Hans Pedersen, Borger og Kåbersmed i Århus.

2 ansete borgere af deres bekendtskab aflagde vidnesbyrd om, at den unge mand var søn af de og de folk. De oplyste, hvor gammel han var, og at både han og forældrene havde forholdt sig som det skikkelige og ærlige Folk anstår. Herefter skrev så retten et med dens segl forsynet Geburts-Brev. Det var jo en ret omstændelig måde at få en fødselsattest på. Samme unge mand blev senere faderens efterfølger i forretningen og som ejer af ejendommen. Den gamle Perch døde og begravedes samme dag som deres 26-årige datter Elisabet.

Det af kobbersmed Perch ca. 1754 opbyggede bindingsværkshus, som senere af P. Jensen flyttedes over som baghus og endnu findes i "Messen"s gård.

Hans Diderichsen Perch, født 1747, død 11. oktober 1817. Borgerskab 3. februar 1783. Gift 17. marts 1784 med Elisabet Marie Pedersdatter, f. 1752, d. 18. januar 1841 som Fattiglem (89 år gl.) Hans Perch overtog ejendommen i 1781. Om en Perch i 3die generation har jeg hørt fortælle, at i 80erne levede endnu en gammel kobbersmedsvend Diderich Perch, som havde arbejdet hos kobbersmed Christensen. Han boede på Fattiggården, var ikke helt normal og havde altid en flok drenge efter sig, når han viste sig på gaden. Folketællingslisten for 1834 viser, at enken endnu dengang havde forretningen, og at ovennævnte søn boede hos hende. I 1838 solgte hun ejendommen til kobbersmed

Jens Christian Christensen

født i Horsens 11. januar 1804, død 22. januar 1878. Borgerskab her ca. 1834. Medlem af borgerrepræsentationen 1844-60, formand i Grenå Håndværkerforening 1855-57. Gift 1) Else Justine Justesen, gift 2) 29. juli 1854 Elisabet Fromholt, død 9. april 1884.

Kobbersmed Christensen var i et par årtier byens førende mand blandt håndværkerne. Han var medlem af borgerrepræsentationen, bestyrelsesmedlem og en tid formand i håndværkerforeningen og betragtedes i det hele som sine standsfællers repræsentant ved enhver given lejlighed. Hans mundheld var Noget må der gøres. Han var i sine velmagtsdage en meget velstående mand, men han havde den skæbne, at faget efter århundredets midte gik sin undergang i møde. Konkurrencen med Fabriksvarerne, navn-

lig fra kobbermøllen ved Flensborg, var ikke let. Kobbervarer gik mere og mere af brug, blikkenslagerne overtog det meste af kobbersmedenes arbejde, og Christensen levede sine sidste år i meget trange kår. Håndværkerforeningen bevilgede ham ved de årlige uddelinger ekstra ordinært høje understøttelser, men det var jo alligevel kun nødskillinger. Efter at have solgt ejendommen boede han endnu en tid nede i sidehuset, hvor han havde sit værksted, men flyttede senere helt bort og fik en lille lejlighed på Lillegade. 1859 delte Christensen gården her og solgte den østre halvdel til bomuldsvæver P. Jensen, som nogle år efter nedrev og genopbyggede dette stykke og der indrettede en manufakturhandel. Det er altså nuværende Stoffregens ejendom. 1874 købte Jensen også den vestlige halvdel af Kobbersmedens Gård og lod også denne opbygge, men med en endnu mere moderne butik, hvor han så flyttede ind. Det er nuværende østre halvdel af Messen. Den fraflyttede butik udlejedes til cand. pharm. Th. Thomsen, som i 1890 blev ejer af huset. Da Thomsen efter Hoffmeyers bortrejse købte apoteket, udlejede han i en årrække butikken til forskellige lejere. 1918 skøde til blikkenslagermester Alfred Stoffregen.

Peder Jensen

født 4. oktober 1828 i Skanderborg, søn af markmand Jens Madsen Thyboe, d. 21. januar 1905. Borgerskab i Grenå som bomuldsvæver 6. oktober 1853, senere som detaillist. Medlem af Grenå Byråd 1867-85. Gift m. Marie Elisabeth Siim, død 20. maj 1897.

P. Jensen var altså født i Skanderborg. I Thanens Bog om denne by står: Som ung Væversvend vandrede Jensen sammen med sin Ven og K ammerat, Farversvend Johan Fr. Qvist, fra Skanderborg til Grenå, hvor de begge nedsatte sig og hver for sig ved Flid og Sparsommelighed oparbejdede en betydelig Virksomhed. Det var i året 1853. Qvist forpagtede farveriet af den ældre farver Graff og stod for dette, medens P. Jensen passede butikken, modtog tøj til farvning og solgte alenvarer. Desuden havde han sin væv stående i en stue bag butikken og sad ved den, når der ingen kunder var. Senere, efter at Graffs søn havde overtaget faderens forretning, flyttede P. Jensen op til Storegade nr. 14 og fik en lille butik og opnåede - det var forinden næringsloven kom - borgerrepræsentationens anbefaling på et andragende til Indenrigsministeriet om at måtte tildeles Bevilling til i Forening med Væveriet at drive Trådhandel, eftersom Væverprofessionen, navnlig her i Byen, ei kan give en Familie end og nødtørftigt Udkomme. Borgerrepræsentationen anbefalede andragendet, men dog med den for sigtige tilføjelse, at man må forudsætte, at der ved denne Handel ej gjøres videre Indgreb i de Handlendes Rettigheder. Denne klausul fik nu ingen virkelig betydning, thi efter at have købt og opbygget kobbersmed Christensens ejendom og indrettet en butik, som man dengang fandt højmoderne, gik Jensen over til at drive almindelig manufakturforretning og fik i tidens løb

Købmand P. Jensen.

en meget betydelig handel, navnlig med landboerne. Han havde en aldeles enestående evne til at huske alle familieforhold, der angik hans kunder. Og det tiltalte disse, at Jensen sådan kunne huske ud og ind, hvad der angik deres familieliv, og snakke med dem derom. Og han erhvervede mange kunder på den konto.

P. Jensen, der først og fremmest var forretningsmand, tog dog også del i byens offentlige liv. Han var en tid medlem af ligningskommissionen, byrådsmedlem 1867-85 og navnlig et interesseret og virksomt medlem af havneudvalget. Det var jo netop i hans tid, at den nye havn byggedes. Han var også stærkt interesseret i Kolindsunds udtørring, der foregik i samme periode. Alt sammen meget naturligt, da det jo skaffede nye kunder til byen. I løbet af en god snes år havde P. Jensen tjent sig en efter datidens forhold uhyre formue. Nogle siger $\frac{1}{3}$ andre $\frac{1}{2}$ Mill. kr., og dermed rejste han så til København. P. Jensens børn antog moderens navn Siim. En broder til P. Jensen er den meget kendte plante-skoleejer, Mads Jensen, Skovdal ved Århus.

Manufakturbutikken udlejedes i 1895 til Leopold Løvenskjold Lerche. Efter hans død solgte P. Jensen i 1903 ejendommen til naboen J. F. Qvist, der forenede de to butikker og derved både fik mere plads og undgik en konkurrent. De to naboejendomme har siden fulgtes ad ved ejerskifter.

Storegade nr. 21

Opført 1879.
Tidligere J. F. Qvist,
nu Anders Nielsen (Messen).
Matr. nr. 115.

**Ældste
brandforsikring
nr. 21**

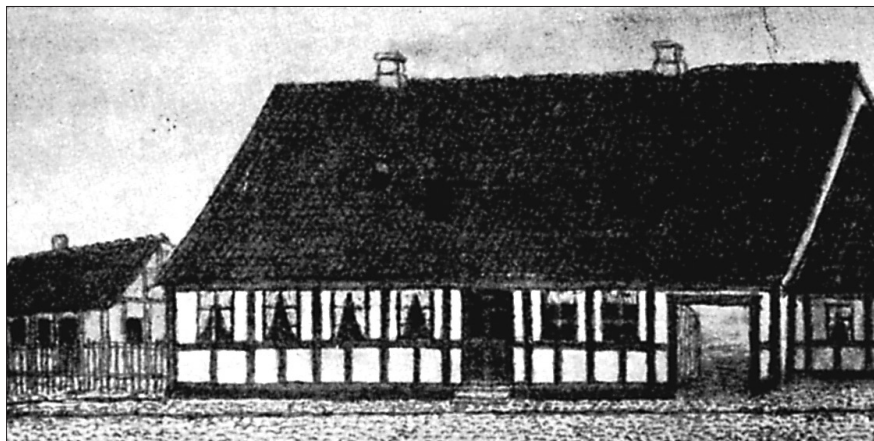
Den gård, som lå her ved byens grundtakst i 1682, er vist nok den, som tilhørte Borgmester Johan Velou, og som han selv iboer, tegt med tegl og tag. Taxt 90 Rdl.

Nævnte Johan Velou var byfoged her til 1668. Hans efterfølger i dette embede var Hans Lang. Men det synes, at Velou derefter er bleven borgmester i Grenå. Han nævnes som sådan enkelte gange, bl.a. altså i ovennævnte taksation. Ifølge forordningen af 28. januar 1682 skulle der i Grenå være en borgmester og 2 rådmænd. Men allerede ved åbent brev af 13. december s.å. afskaffedes både borgmester og råd, og fremtidig fungerede den kongl. byfoged som borgmester.

Velou blev altså den sidste borgmester i Grenå i den periode. Han var ikke elsket. Folk kaldte ham den vindesyg. Årsagen hertil var måske bl.a. en strid, han havde med byens fattigere indvånere, de såkaldte Lejere. Navnet kom af, at de ikke selv ejede hus, men boede til leje. De løste ikke heller borgerskab. Disse folk havde vist hans forgænger i borgmesterembedet, Peter Trøy, den villighed gratis at forrette en dags høsttjeneste for ham en gang om året. Dette fordrede senere Velou som en ret og pantede hos dem, der ikke vil de udføre arbejdet. I året 1682, da der kom 3 kgl. kommissarier til Grenå for at sætte byens grundtakst, henvendte Lejerne sig til disse med klage over dette og et andet lignende forhold. Og de 3 høje herrer afgav så 22. maj 82, mens de endnu var i Grenå, et skriftligt svar på klagen, som gik ud på, at det ikke kunne pålægges lejerne at gøre nogen særlig dags tjeneste. Samme kommissarier har formentlig gjort indstilling om, at magistraten i Grenå godt kunne undværes, siden det kgl. åbne brev derom kom så kort efter deres besøg her. I Hilberts Aktstykker står om Velou, at han ved en kongelig Kommission blev afsat. Det turde dog være en misforståelse, eftersom det vel nærmere var institutionen, der ophævedes, end personen, der afsattes. Velou forpagtede i en årrække fiskeriet i Kragssø af Hessels ejer og havde nogle folk til at udføre arbejdet.

Hans eneste datter, Dorthea Sophie, var gift med Rasmus Pedersen, ejer af Ingvorstrup. Efter hans død ægtede hun Peder Laursen Begtrup, hovmester på Skærsø, tidligere hører ved latinskolen i Ebeltoft. Det synes, at Velou har boet hos dem på sine sidste dage.

Efter disse bemærkninger om borgmester Velou går vi til ejerrækken her. Erich Pedersen, skomager, tog borgerskab 10. juli 1728 og boede her til sin død. 1754 skipper og købmand Anders Stiesen. 1756 Knud Rafn

Storegade nr. 21 efter en tegning af E. Hartmann, som var Qvist's svigersøn.

Guldberg, der var toldkontrollør her 1756-61 og derpå tolder 1761-1779. Han var født 1709, begravet 30. maj 1786 (77 år gl.) Gift 1) m. Anna Faxø, begravet 19. august 69, gift 2) Karen Kopmann, død ca. 1828. 1815 købmand og kgl. agent Rasmus Møller. 1830 for restance af kgl. skatter ved auktion solgt til toldkasserer Chr. Asfergs enke. 1832 Knud Plesner Monrad, vistnok fuldmægtig på herredskontoret. 1833 Sophie Elisabeth Monrad, enke efter præsten i Østervelling og moder til for nævnte ejer. 1836 farver Anders Jahnsen, Århus. 1850 jfr. Kirstine Skifter Kruse. 1853 købmand Rasmus Arentzen, søn af tidligere nævnte købmand Arentzen. Og så endelig i 1856 for 2650 rdl. til farver

Johan Frederik Qvist

født 23. august 1825 på Bernekildegård i Vester Skerninge sogn, død 9. april 1907. Børgerkab som farver 18. juni 1853 (kgl. bevilling af 19. februar 1853). Medstifter af og i 1853 æresmedlem af Grenå Håndværkerforening. Gift 1) med Marie Andersen, født 7. december 1823, død 6. oktober 1868, gift 2) med Otilia Schmidt, født 10. marts 1848.

Som tidligere omtalt kom Qvist sammen med sin rejsekammerat, Peder Jensen, til Grenå i 1853 og forpagtede gl. farver Graffs farveri. Efter et par års samarbejde i dette fik P. Jensen sin egen trådhandel og tilhørende væveri, og Qvist flyttede hen i gården, hvorom her tales, og indrettede farveri.

Dette blev oprindeligt anlagt nede ved den gamle å, omtrent på det sted, hvor siden badeskærmen stod, altså et par hundrede meter fra den smalle bro. Den østlige side af åen spærredes af et stibord, og inde ved den vestlige bred var så vandhjulet, som drev virksomheden. Det var jo længe før sundets udtørring, og der var dengang tilstrækkelig vandmængde i åen.

Kort tid efter føjede Qvist et spinderi til farveriet. Det gik således til, at

Et familiebillede fra Krinolinernes tid. Nr. 2 fra venstre, damen med den hvide kappe, er fru Marie Qvist, nr. 3 er hendes søster, der var gift med skrædder J. A. Lyngbye.

fabrikant Stallknecht i Viborg havde sendt nogle spindemaskiner til Grenå til en farver Hjørde, der ville til at drive spinderi. Indtil Hjørde kunne præstere en udbetaling, deponeredes maskinerne hos købmand Winding. Hjørde kunne ingen penge skaffe og havde forresten kun farveri her i byen i få år. Winding henvendte sig da til Jahnsen, som var den ældste farver i byen, men han ville ikke have dermed at gøre.

Så var det, at P. Jensen, der var en smart forretningsmand, anbefalede Qvist, som var noget mere forsigtig, at købe maskinerne. Det gjorde han også og føjede dermed spinderi til det begyndte farveri. Angående virksomheden nede ved åen er at bemærke, at sejladsen på denne i de dage ikke var så helt ubetydelig. Og når både skulle passere, måtte stibordet drejes ved hjælp af et reb, så det tillod gennemsejling.

Forretningen voksede støt og jævnt, thi Qvist var en flittig og reel mand, og efter nogle års forløb bestemte han sig til at flytte virksomheden op til ejendommen på Storegade og så at anvende dampkraft. Dertil bidrog også, at han var kommen i strid med møller Rodkier på Sønder Mølle, der påstod, at denne opstemning af vandet ødelagde hans enge. Det gik end også så vidt, at han søgte sag mod Qvist derom. Omkring 1870 byggede Qvist så lokaler oppe bag sin ejendom og indrettede der både farveri og spinderi, og det blev drevet af en dampmaskine. Qvist havde allerede dengang det største farveri i byen. Der havde ellers været en hård konkurrence. Thi medens

Farver J. P. Qvist.

Fru Ottilia Qvist.

gamle Jahnsen oprindelig havde været omtrent eneste farver i byen og tjent sig en formue derved, så dukkede der i 50'erne en alt for stor flok af unge farvere op, som ganske umuligt alle kunne ernære sig her. Foruden Qvist og den før omtalte Hjørde var der yderligere den unge Jahnsen, Graff, M. S. Kruckow og T. Hansen. Af disse havde ikke færre end 4 taget borgerskab i 1853.

Da Qvist opførte farveribygningen, stod endnu det gamle bindingsværks forhus til gaden, som var opført efter branden i 1751. Foranstående billede efter en tegning af maler Hartmann, der var Qvists svigersøn, viser dets udseende.

I 1879 lod Qvist det nedrive og opførte den nuværende bygning. Han søgte købmandsborgerskab og fik efterhånden en betydelig manufakturhandel. Det er værd at lægge mærke til, at rækken af 2 etages bygninger fra Magasin du Nord og ned til Qvist næsten alle er opført i en forholdsvis kort årrække, nemlig i eller tæt ved 70'erne. S. H. Baggers var det første og Messen det sidste. Gadebilledet undergik i løbet af en lille snes år en fuldkommen forvandling.

I 1903, efter Lerches død, købte Qvist naboejendommen af P. Jensen og lagde de to butikker sammen. Han overdrog i 1906 forretningen til sin søn, Andreas Qvist, der allerede i en længere årrække i faderens alderdom havde været den egentlige leder. Men unge Qvist magtede ikke foretagendet, og enkefru Qvist udlejede så i 1909 ejendom og forretning til Anders Nielsen, der i sin tid havde lært handelen hos dem. Efter et 10-årigt lejemål købte Nielsen i 1919 begge ejendommene. Tiden var forlængst løbet fra den indre farverier og spinderier, og forretning, der er en af byens største, drives nu udelukkende som manufakturhandel.

Storegade nr. 23

W. Lindgreen.
Matr. 112, 113 og 114.

**Ældste
brandforsikring
nr. 22**

Ejerrække:

Ved branden i 1751 kandestøber Chr. Jessen, der genopførte huset. 1765 hans søn Jes Christiansen (post). 1798 (?) købmand Thomas Broch. 1806 væver, senere bagermester, Niels Mathiasen Lind. 1811 snedker Hans Nielsen Høeg. 1826 købmand Amdi C. Kruse. 1832 Peder Rasmussen.

Der nævnes i dette Skøde, at ejendommen ligger ved eller i Posthaugen.

1840 møller J. P. Rodkier, Sdr. Mølle. 1842 skipper Christian Rasmussen. 1851 muremester C. F. Chramer. Denne, der var af indvandret tysk slægt, havde i tiden 1850-80 en meget betydelig forretning i Grenå og regnedes blandt byens førende håndværkere. Han havde lært hos gamle Marthinus. Sidst i 70'erne købte Chramer sammen med slagtermester J. A. Jørgensen en stor byggegrund ude på Havnevejen, som dengang endnu var omtrent ubebygget, og der opførte de i fællesskab en ejendom, hvoraf hver fik halvdelen.

I årene kort efter 1870 havde Chramer købt et godt stykke af farver Jahnsens toft, der dannede Kannikegades sydlige side. Han havde det held, at da banen kort efter planlagdes, skulle den benytte et betydeligt stykke af den købte grund, som han derved fik afhændet med særdeles god for tjeneste.

1877 bogbinder J. P. Jørgensen. 1899 smed Wilhelm Lindgreen.

Ejendommen er, som matr. nr. viser, samlet ved køb af flere Små ejendomme. Den vestlige halvdel købtes allerede i 1869 af smed Lindgreen senior og gik 1895 over til den nuværende ejer af hele ejendommen, gas- og vandmester W. Lindgreen.

Muremester C. F. Chramer.

Vestergade

Fra gammel tid har der på Vestergades søndre side ligget en bygning, den som nu tilhører murer Paulli. Den nuværende bygning er sikkert opført efter branden i 1751. På den nordlige side lå derimod vist nok kun haver, som hørte til ejendommene ved Storegade, og desuden måske enkelte baghuse. Langs gadens nordre side gik et stort kampestensdige, hvis - sidste rester først fjernedes omkring 1917, da købmand S. Gissels hus opførtes.

Gaden var i sin oprindelige skikkelse en vej, man kunne vist nok godt sige en markvej, som førte ud til byens fælleskær. Den passeredes daglig af byens godt 200 køer og henlå selvfølgelig i en forfærdelig tilstand, når hensyn tages til, at det var en købstadgade.

Som anført tidligere heri kaldes den i et par skøder fra 1729 og 1775 for Kiør Vejen, og i det første af åerne nævnes, at den går langs Konge Tofte, hvilket vistnok svarer til Kongsgårds Tofte.

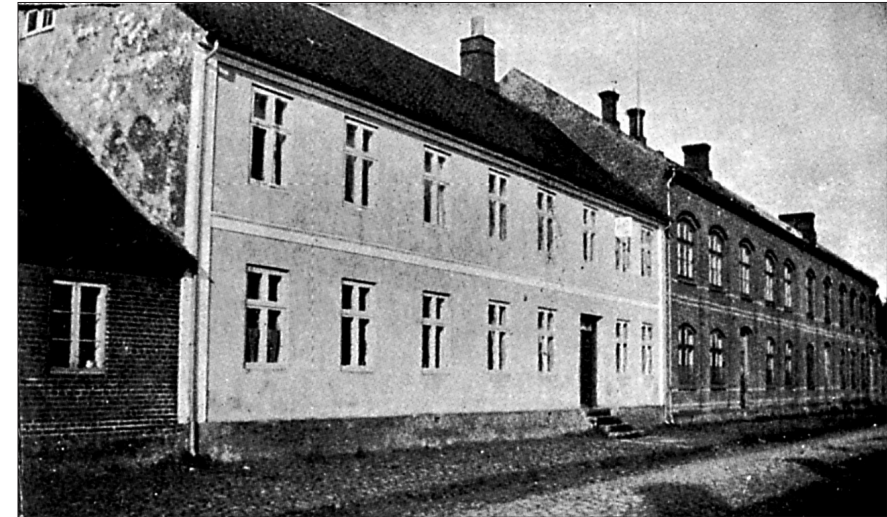
I 1848-49 byggedes en kommuneskole ved denne

vej. Det er den gule toetages bygning, nu nr. 7. Der indrettedes i denne bygning 3 skolelokaler foruden, hvad dengang var store ting i sammenligning med de 2 gammeldags lokaler i skolen på Torvet. På 1. sal indrettedes bolig for kateketen, som var førstelærer og hjælpepræst, samt 2 værelser til tredjelæreren, som var ugift. Andenlæreren, kordegn Johannsen, havde derimod selv privat en gård omme på Storegade.

Foruden skolen lå endnu en bygning på Vestergade, nemlig jordemoderhuset, opført i 1853. Det var en ganske lille bygning, som oprindeligt lå vestligere end skolen. Men da denne i 1866 skulle udvides mod vest, blev jordemoderhuset nedrevet og flyttedes til den åbne plads lige øst for skolen, hvor det blev liggende, indtil vejen forbi den nye skole anlagdes i 1912, den vej, som byrådet nu meget passende har givet navnet Posthaven.

Vestergade i 60'erne. Til venstre Lindgreens hjørne, til højre Graffs. Læg mærke til den fri udsigt ud over Kæret.

Vestergade ca. 1910. I forgrunden ses et par fag af jordemoderhuset. Derpå følger den ældste skolebygning fra 1849 (nu lærerbolig), derpå de senere skoler fra 1867 og 1887.

Vestergade var i høj grad byens stedbarn. Da en indsen der i Grenå Avis i oktober 1857 klagede over, at Bag Byen fra indkørselen mod vest og helt til Nørregade under indtrædende fugtigt vejr var omtrent ufremkommelig, skrev en anden indsender dagen efter, at han må opfordre redaktøren til at gøre en Tour ned forbi Skolebygningen, og De vil da vist nok finde stærk Opfordring til at bringe dette Terrain i Sundhedspolitiet eller andre Vedkommendes behagelige Erindring.

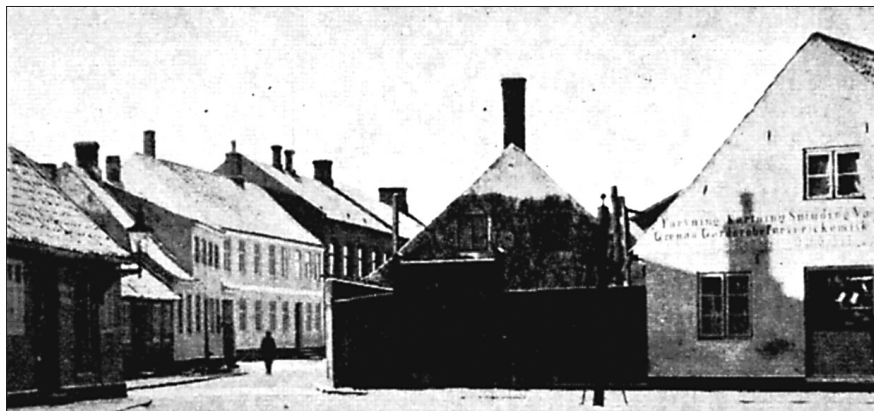
Deres ærbødige

Hader af Stank.

Bladet må ganske give indsenderen ret og tilføjer, at det vist nok er den almindelige mening. Men rette Vedkommende synes ikke at have Øjne og Øren derfor. Men hav blot Tålmodighed, Højstærede! De kan være vis på, at om end Vedkommendes Samvittighed for en Tid sover, så vil den dog nok engang vågne, og Ordsproget siger jo: Bedre sent end aldrig.

Gaden havde næppe dengang noget officielt navn, hvad indsenderens betegnelse af den jo også tyder på. Men man har jo nok efter skolens opførelse begyndt at kalde den Vestergade. På lortet i Traps I. Udg. 1858 er den uden navn. På et kort af landmåler Strøver i 1855 kaldes den Vestergade. Og da kommunalbestyrelsen endelig i 1859 fastslog gadernes navne og fik dem malet på gadehjørnerne, fik også Vestergade sit navn. Men først ved et byrådsmøde 26. september 1871 blev det vedtaget at regulere og brolægge Gaden.

Grunden, hvor nu Asylet ligger, var i de tider kommunens oplagsplads

Vestergade og Graffs hjørne omkring 1910. I forgrunden ses vandposten, som stod på "Svinetorvet", omtrent hvor nu benzintanken har plads.

for sten til brolægning. På bakken bagved, der hvor nu den nye gymnastiksal ligger, var en sandgrav, hvor man hentede sand. Og da kælderens grave blev til nævnte gymnastiksal, fandt man i grunden denne gamle sandgrav, hvori endnu fandtes en ikke ringe aflejring af det fineste hvide havsand fra urgamle tider.

Det vil være naturligt her at ofre et par ord på fremstilling af sportspladsens historie. Efter hvad der er sagt lige før og sammenholdt tidligere i nærværende bog, må det anses som bevist, at denne plads i hovedsagen er, hvad Resens Atlas kalder Kongsgårds Toft, altså en eller måske to små sammenstødende tofter, som tilhørte kongen, men som han i 1572 overlod byen i forpagtning sammen med Kongsgården. Hvornår den så er gået over til byen som ejendom, derom vides intet.

Da postvæsenet indrettedes omkring 1750, overlod byen pladsen til græsning for poststrytterens hest, og den fik deraf navnet Posthaven. Det angives udtrykkelig i en forhandling mellem byfogeden og 8 af byens bedste Borgere i 1772, at pladsen benævnes Posthaven, og at den fra endnu ældre tid har været udlagt til fri græsning for posthesten, samt at den også i fremtiden skal vedblive dermed.

Senere hen, i hvert fald forinden 1846, faldt denne ret bort, og Posthaven udlejedes til en af byens borgere på livstid for en vis årlig afgift til Kæmnerkassen. I 1896 nedsattes denne leje til 35 kr. årlig, men med den bemærkning, at ejeren skulle finde sig i at afgive Pladsen til Dyrskuet, når det forlangtes, og at ingen Del af den måtte opdyrkes.

Og endelig gik så pladsen kort efter år 1900 over til at være lege- og idrætsplads, navnlig for skolen, og ved et byrådsmøde i 1907 fik denne vedtagelse officiel bekræftelse.

Den lille åbne plads på Storegade, hvor Vestergade drejer fra, har fra

ældre tid heddet Svinetorvet eller Grisetorvet. Navnets oprindelse og alder kan jeg foreløbig ikke gøre rede for. Jeg har ikke fundet det anført i ældre arkivsager, men de allerældste folk i byen mindes, at det har været brugt i deres allertidligste barndom. Der stod på dette torv en vandpumpe til offentlig afbenyttelse. Den fjernedes i slutningen af tyverne, da benzintanken anlagdes.

Vestergade nr. 1 a-c

1a murer Paulli
Matr. nr. 112
1c snedker Martinussen
Matr. nr. 112

Ældste
brandforsikring
nr. 23

Den bygning, som fra meget gammel tid har ligget her og afsluttet husrækken ud mod vest, har altid været regnet som hørende til Storegade, indtil Vestergade i 50'erne begyndte at blive bebygget.

Ejeren fra ca. 1720 og fremefter var Peder Amme. Ved branden i 1751 nævnes som ejerinde Peder Ammes enke.

Hun har næppe ladet huset genopføre, men derimod Niels Brant, hvis enke nævnes i skattelisten for 1757. I 1761 nævner brandtaksationen som ejer Hans Wiborg. Huset er da nyt med 8 fag. Der er stentag til gaden, stråtag til gården. I 1771 er Jørgen Carstensen ejer. 1796 fra Carstensen til Niels Rasmussen Schårup. 1822 fra Schårups enke til Peder Rasmussen Kier. Han

Hjørnet af Vestergade og Posthaven før ombygningen.

Vestervej med frøknerne Johannsens have i baggrunden ca. 1900.

var hendes svigersøn. Købesummen var 100 rdl. sølv samt fri Husly, Ildebrændsel samt alt fornødent til mit Underhold lige med ham selv og Kone. Men hvis jeg skulde forlange det, leveres mig i Stedet: til Ildebrændsel 6 gode Læs Tørv; til Underholdning 1½ td. rug, 1 td. byg, 1 lispund (= 16 pd.) røget flæsk, 1 lispund smør, ½ lispund Ost foruden de mig nødvendige Kål og Urter af Haven samt ved min dødelige Afgang en anstændig Begravelse.

P. Kjærs enke ægtede i 1846 Peder Sørensen Møller. 1889 efter M1 øl- lers enkes død deres eneste søn typograf S. Møller. 1895 murer Chr. Paulli Pedersen. 1912 Pedersen til sønnen murer Peder Paulli på den østre halvdel, hvori mod den vestre halvdel efter Pedersens død tilfaldt datteren, der er gift med snedker Martinussen.

Vestergade nr. 3

Opført i 1854 af tømrer A. Christensen,
nu fru G. Hansen.
Matr. nr. 111.

Denne bygning er opført på en grund, som tillige var have til foregående, men som Peder Sørensen i 1854 afhændede til tømrermester Anders Christensen, som straks opførte en bygning derpå. Næste år solgte han den til vognmand Jens Christian Petersen. Der står udtrykkelig i skødet beliggende på Storegade, med Grund, Gård og Have. Efter sigende var bygningen indrettet med salget til vognmanden for øje. Porten var derfor gjort så bred, at vognmanden, der kørte fragtkørsel til Randers og dertil benyttede 3 heste, kunne komme igennem den med fuldt forspand. 1871 til drejer P. F. Tolboe. 1874 til Niels Peter Hansen. I 1904 arveudlægsskøde til kaffebrænder Chr. Hansen, som i 1925 ved nybygning forandrede den vestlige del af ejendommen.

Posthaven

Matr. nr. 110.

Som lige berørt lå byens jordemoderhus oprindelig lidt vest for den ældste skole. Da nr. 2 af skolerne på Vestergade opførtes i 1867, blev jordemoderhuset nedrevet og flyttet lige øst for skolebygningen, med hvilken den sammen byggedes. En tid beboedes den af jordemoder mdm. Hoff. Men senere skaffede jordemødrene sig selv bolig, og det lille hus udlejedes til andre. Det blev nedrevet i 1912, da den nye mellemskolebygning opførtes, og dets grund og have er altså den vej, som fører ned til sportspladsen, og som nu har fået navnet Posthaven.

Storegade nr. 25-27-29

Nr. 25 tidl. farver Grafbs, nu smed Hartvigsen. Matr. nr.100-101
Nr. 27 - Guldsmed Bræmers. Matr. nr. 102
Nr. 29 - Sadelmager v. Seelen. Matr. nr. 103

Ældste
brandforsikring
nr. 24

De tre ovennævnte ejendomme udgjorde indtil 1815 én ejendom, fra 1815 til 54 to ejendomme og derefter som nu tre ejendomme.

Byens grundtakst fra 1682 har: Nr. 14 Peder Møller ved Nimtofte Mølle handz Gård, hans Søn Peder Møller iboer, tegt med tegel og tag. Taxt 50 Rdl.. Og iflg. et skøde fra 1681 havde han købt den af byskriveren, Niels Simonsen, og hustru, Sophie Jensdatter. Simonsen var byskriver i Grenå og Nørre Herred fra 1665 til 1681.

I 1708 skøde fra Maren Pedersdatter, sal. Peder Møllers i Nimtofte Mølle til Jens Rasmussen Slemming. Der tilføjes i skødet den meget værdifulde oplysning, at gården er beliggende Østen for Kongsgårds Toften og vesten for Peder Sørensen Kandes Arvingers Hus. Det ser lidt sært ud, at den benævnes Øst for Kongsgårds Toften. Efter kortet at dømme, må det jo dog nærmest blive nord for. Men da udtrykket går igen, da gården sælges næste gang, så er det vel ikke rimeligt at betragte det som en skrivefejl.

1743 skøde fra Jens Rasmussen Slemming til

Søren Rasmussen Fisker

Han var søn af skoleholder Rasmus Rasmussen Fisker i Gjessing. Dansk skoleholder og organist i Grenå 25. februar 1732-15. november 1751. Gift 1) m. Anna Jørgensdatter Bruun af Ørsted (død 10. april 1745), gift 2) m. Dorthea Først en bemærkning om mandens navn. Han kaldes i skødet her og enkelte andre steder Lauritsen, men hans rigtige navn er altså ganske sikkert Rasmussen. Efternavnet findes skrevet Fischer, men det er vistnok en senere, forfintet form.

Han var dansk skoleholder i Grenå, udnævnt dertil 25. februar 1732 af byfoged J. N. Ulsøe, og tillige organist ved Grenå Kirke.

Hans bestallingsbrev lyder:

En half Rixdaler No 1190:

Johannes Nicolai Ulsøe, Kgl. Mayst.s Byefoged i Grenå og Herritsfoget i Nørreherredt, gjør vitterlig, at ieg tillige med Kirkens Med-Inspecteur, Velærværdige Herr Pouel Winther, alt efter foregående hans Højærværdighed Doctor Johan Oksens høistbehagelige Resolution og Tilladelser haver andtaget og beskicket, som ieg og hermed tillige antager og

beskicker Mons. Søren Rasmussen Fisker til at være Organist her til Grenå Kirke, så hand alene skal være Orgelverket under Gudstiens Forretning at Tractere og forestå. Og nyder hand derfor foruden den Løn, som hands Formand har nødt, som var 20 Slettedfr., endnu der udoer årlig i Tillæg 10 Rdl., som udgiør et hielt Års Løn 35 Slettedlr. Og skal han nyde og beholde samme Organist Tieneste, så længe hand den forsuarlig forestår og beviser sin tilbørlige Lydighed mod sin af Kongen her ansatte Øfrighed. Ligeledes skal det og tillades ham at oppebære en par Discretion efter Skik og Brug i andre Kiøbstæder ved een og an den Færd af Brudefolch, Barsedåb og deslige, når han å parte giver Opvartning på Værket.

Endnu foruden Organist Tienesten hafver ieg tillige andtaget og beskicket, som ieg og hermed antager og beskikker bemeldte Organist under Eet og tillige at være alleene Dansk Skoleholder her i Grænå sampt tilhørende Sogne og Byer og det på selv samme Måde, Condition og Vilkår, som dend hid indtil bestalte og endnu til førstkommende Påske blifvende Danske Skoleholder, Mons. Knud Nielsen Børgelum, der til har været andtagen, indsat og berettiget.

Til hvilken Ende mehrberørte Mons. Fisker her med Transporteres, overlades og med lige Rettighed ind hændiges fornemte Mons. Børgelums Bestallingsbrev på Behørig sort stemplet Papir, som hannem i alle de udi den af Byens samptlige velfornemme Borgerskab og øfrige Indvånere indgangne Puncter og Clausuler uryggelig i alle Måder skal vorde holden og gotgiort og det så meget desto vissere, som de fleste velfornemme Borgere ved skriftlig Erklæring af 15de hujus derudi hafver givet Tillids Samtøcke og enstemmende Vota. Detz til Bekræftelse under min Hand og Zignet for Retten på Grænå Bye- og Nørreherredsting,

Mandagen d. 25. February 1732.

Johannes Nicolai Ulsøe.

Testeres som constitueret Sette Skrifuer.

Peder Erichsen Sallingboe.

Ulsøe døde kort efter, og hans efterfølger, byfoged Chr. Bager, konfirmerede udnævnelse, idet han skriver:

"Thi blifuer samme af mig således konfirmeret, at hand beoagter Orgelværket i Kirken ved Guds Tienestens Forretning, så og lader sig finde årle og silde i Skolen, når Børnene ere forsamlede og Self med Information er nærværende, som Instruxen formelder, sampt i Kirken, når de Tider er, Vigilerer for at Børnene sig smuk og søm melig andstiller. Når hand da således u-påklagelig forretter sine Tienister, nyder hand sin Rettighed efter for anmeldte Instruxens Indhold, og skulle Nogen efter

Dags gjøre hannem Indpasz i sit Skolie-Embede, hafver hand det for Øfrigheden at andrage, som der udi skal være ham assisterlig i alt det som ret og billigt er.

Grænåe, d. 5. Novbr. 1732.

Christian Bager.

Fisker havde en årrække ejet et hus længere oppe i gaden, men flyttede nu hertil. Så kom den store ildebrand i 1751, og hans gård fortæredes af ilden som alle de omliggende.

Samme efterår flyttede Fisker til Horsens. Der står udtrykkelig i justitsprotokollen, at han frasiger sig embedet formedelst dets ringe levebrød. I afskedsansøgningen af 15. november 1751 skriver han selv, at han frasiger det i henseende til at han har erholdt et andet embede. Som følge deraf opbyggede han ikke huset, og det lå i en årrække hen ofte benævntes Organist Fiskers afbrændte Plads. I det seneste 1757 er den solgt til købmand Jens Nielsen Bang, som derpå lod opbygge den gård, som ligger der endnu. I 1763 solgtes den til kleinsmed

Michael Adam Schultz

Født i Glückstadt, borgerskab i Grenå 29. marts 1762.

Om ham er der bevaret en lille efterretning i justitsprotokollen for samme år. Han havde en læredreng, Anders Falsløv, som ulovligt, og uden skellig årsag ved nattetide bortrømte fra sin lære. Schultz indstævnedes nu for retten de to Forlovere og påstod sig 1) Drengen, der nu opholdt sig i Århus, tilbageleveret og hans læretid forlænget med et år, samt en erstatning, 2) for tab i sin næring på 2 mark pr. uge, siden drengen rømte, og 3) sagens omkostninger. Men drengens sagfører i Århus skriver i sit indlæg: at Kongen har tilholdt Mestrene i de små Købstæder hvor der ikke er så mange af et Fag, at de kan udgøre et Laug, at de skal give sig i Københavns Laug og der lade deres Dreng ind- og udskrive, på det de efter sådan Lære kan passere for Svend i alle Stæders Amter, og deres År ej spildes ved at stå i Lære-forbundet på nye Adam Schultz har foragtet sådan Kongens Nåde og søgt - ved egen Nytte at spilde min Tid, forbundet mig i Lære hos sig som en Fuser i 5 År, medens jeg hos en Amts-Mester efter Smede-Laugets Artikler havde kun at stå 4 År og følgelig, (da jeg ved Ankomsten hos ham var 17 År) måtte efter de 5 År atter stå i 2 á 3 År, førend jeg kunde tjene noget til Klæder og kongelige Skatter Derom vidste jeg vankundige Dreng eller min gamle Moder ingen Besked, inden jeg af ærlige og vittige [d.v.s. oplyste] Folk var advaret og oplyst om sådan lovstridig Adfærd.

I øvrigt oplystes det under sagen, at drengen havde været bortlejet i høst-arbejde, dog ikke udover, hvad der var aftalt, og han havde derfor fået det halve af det fortjente Høstkorn. Endvidere gav drengen erklæring om, at han i sin tjeneste havde været brugt til at begå konsumtionssvig.

Farver Graffs ejendom omkring 1915.

Det hjalp nu altsammen intet. I dommen fastslås, at det er en frivillig Sag, om en Mester vil indtræde i et Laug i en anden By. Ej heller er det ham forbudt at tage en Dreng i Lære og lære ham Professionen. Dette kan han gøre lige så godt som en Laugs-Mester, da Laugsrettigheden ikke gør en Håndværksmands Arbejde hverken bedre eller ringere. Det synes ej heller at være større Tidsspilde at stå Læretiden ud endnu at give sig i Skomagelære og begynde forfra.

Thi kiendes for Ret: Forloverne bør straks skaffe Drengen tilbage og betale Processens Omkostninger. Kan de ikke skaffe Drengen tilbage inden 14 Dage, skal de betale Schultz 13 Rdl.

2 Mk. i Erstatning under Lovens Tvang.

Da der her frembyder sig en anledning til at aftrykke en sådan, århunder gammel lærekontrakt, der jo ikke er uden kulturhistorisk interesse, og da en sådan kontrakt næppe ellers nogetsteds findes bevaret her fra byen, aftrykkes den nedenfor efter den i justitsprotokollen værende afskrift:

No. 1761 F. 5tus 24 sk.

Kiendes ieg underskrevne Andreas Sørensen Falsløf, barnefødt her i Greenåe og hermed vitterlig gjør, at ieg i den Hellige Trefoldigheds Navn med min kiære Moder og pårørendes Villie og Samtykke og min egen vel beråd Hu, haver givet mig i Lære til den ærlige og velagte

Våben. Men slår han dem Lemmer sønder eller skader dem på deres Helbred, da straffes hand som om hand en Fremmet hafde giort Skade. Det var altså en ret udstrakt revselsesret, men at denne også kunne overskrides, ses af en sag, som blev anlagt mod Ritto af hans tjenestepige, Maren Jensdatter Albøge.

Tirsdag den 8. marts 1746 kom hun grædende og hylende løbende til Chirurgus Wolfs Hus og berettede, at hendes Madfader, Hans Ritto Bager, havde ilde slaget og tracteret hende. Hun begiærede, at Chirurgus ville syne og efterse hende, hvilket og skete. Wolf fandt hele den højre side af slag ganske opsvulmet, så han måtte bruge Medicamenter for Hævelsen at fordrive og desuden opholde hende med Øl og Mad. At ieg det således befundet haver, kand ieg med min Æd bekræfte så sandt hiælpe mig Gud og hans hellige Ord.

Greenåe, 20. Marts 1746. Johan Frederich Wolf.

Bageren nægtede ikke, at han havde givet pigen en ret kraftig omgang, men han anførte til gengæld hele 12 punkter, hvori hun havde vist efterladenhed og dårlig opførsel. Han dømtes desuagtet til at udlevere pigen hendes efterladte klæder og hendes resterende løn, samt at betale 1 rdl. i bøde til fattigkassen og sagens omkostninger med 4 mk. Pigens svie og smerte har derimod måttet gå lige op med hendes dårlige opførsel, idet hun ikke tilkendtes nogen erstatning.

Hans Ritto døde i efteråret 1779 og 3 måneder efter giftede enken sig med bagersvend Rasmus Ovesen, som altså derved blev gårdens ejer. Men forholdet, der i første ægteskab ikke havde været godt, blev nu rent galt.

I 1782 indstævnedes ægtefællerne til doms for deres onde forligelse-mål i deres ægteskab især Rasmus Bager som den forargeligste af begge disse onde ægtefolk til sådan følelig straf, som om muligt kan tjene til at spæge den skyldige og sætte andre god Folk i Rolighed

Sognepræsten har allerede forlængst på naboernes opfordring været hos dem og bl.a. formanet dem at afholde dem nogen tid fra den hellige Nadders Brug, indtil de viste Forbedring. Det hjalp kun kort tid. Hun er slem i Munden med Banden og Skiælden og lader sig ikke tvinge til at tie, om hun end slås nok så meget af Manden. Det har hun været bekiendt for også i hendes forrige Ægteskab med Hans Bager, som jeg også i hans Levetid måtte søge at stifte Forligelse hos, når hun for sit arrige Sinds Skyld havde følt ha ns truende Hånd. Men hendes nuværende Mand, Rasmus Ovesen, gjør den forrige god idet han også tager for meget af stærke Drikke, så han ikke ved, hvad han gjør, og hun må fly af Huset og råbe om Hjælp for hans Voldsomheder. Præsten har tabt Haabet om Forbedring og slutter sin Udtalelse således: Derfor til Tugthuset med dem, så kan Drankeren blive ædru og Skiændegasten lære at tæmme sin Tunge! 9. juli 1782. Johan Henrich Melchior. Begge ægtefæller lovede på det kraftigste bod og Bedring, og Retten lod denne Sag usluttet henstå nogen Tid for at måle Rasmus

Ovesen og Hustru Skippen fuld og for at prøve, hvor vidt de ville holde deres Løfter, især han, om at føre et skikkeligt Liv og Levnet herefter

Da det ikke ses, at ægtefællerne senere har været tiltalt, synes byfogeden i dette tilfælde at have haft mere held med sig end præsten. I øvrigt må læserne ikke af de enkelte her i denne bog refererede uheldige huslige forhold lade sig forlede til at tro, at sådanne var almindelig sæd og skik i Grenå i fordums dage. Efter det mest indgående studium af samtlige byens gamle retsprotokoller er det tvært imod mit bestemte indtryk, at det har været en særdeles brav og lovlydig befolkning, som har beboet denne by i gamle dage, og at de enkelte voldsomme optrin, som nu og da forekommer, har været undtagelser. Der kan ofte være flere år mellem slige håndgribeligheder, der altså ingenlunde har hørt til dagens orden, men som blot anføres for at give et pålideligt og usminket billede af det daglige liv i hine fjerne tider.

Vi fortsætter med ejerrækken: 1787 Rasmus Ovesen til købmand Frederik Møller. 1790 ved dødsboauktion solgt til genboen, købmand Mads Møller. 1798 ved dødsboauktion solgt til skomager Jacob Høvinghoff. De foregående 2 ejere har næppe boet her, men haft gården udlejet. Den kaldes f.eks. i 90'erne Mads Møllers Lejevåninger. Derimod har sidstnævnte boet her en tid. Da Høvenhof, (hvis navn findes stavet på flere forskellige måder), uden tvivl i mange år var en af byens mest kendte mænd, der navnlig var en stor ejendomshandler, og som i tidens løb har ejet adskillige Grenåejendomme, anføres her hans data. Johan Jacob Høvenhof var født i nærheden af Slagelse i 1748, døde her 2. juli 1826 (78 år gl.) Borgerskab i Grenå 26. maj 1777. Gift 1) 22. november 1776 med enke Maren Jensdatter. Hun levede og blev 87½ år gammel. Efter hendes død giftede den 73-årige ægtemand sig 2) 27. juli 1823 med enke Magdalene Larsdatter fra Norge.

I 1801 havde Høvenhof solgt gården til felbereder

Jens Peter Udsen

f. ca. 1774, d. 11. juni 1839, gift 3. oktober 1801 med jfr. Mariane Lindberg, datter af skipper Peder Lindberg, som boede ved Nørreport.

I Udsens og hans families beboelse forblev gården i et halvt århundrede. Jeg skriver udtrykkelig beboelse og ikke besiddelse, thi i 1812 måtte Udsen, formodentlig formedelst pengevanskeligheder, sælge gården til fuldmægtig P. Tolstrup, som dog nogle år efter solgte den tilbage til Udsen, men vel at mærke således, at Udsen kun købte den østre halvdel, medens den vestre del afhændedes til drejer Tolbo. Den store have, som dengang lå vest for gården både ud til Storegade og til nuværende Vestergade, deltes mellem dem, således at Tolbo fik den part, som lå mod Storegade, og Udsen resten.

Af en meget gammel Grenåborger har jeg ladet mig fortælle, at ejen-

dommens grund dengang gik uden for bygningen og strakte sig i en spids ud på det lille torv, som kaldtes Svinetorvet. Men da dette stykke ikke var indhegnet, gik det i tidens løb over til offentlig benyttelse og inddroges til gade uden at nogen sagde noget dertil. Stykket var da oprindeligt heller ikke brolagt, blev det vistnok først i 70'erne. Det er altså en mundtlig beretning, som jeg ikke har kunnet finde skriftlige beviser for.

Udsen blev senere told- og konsumtionsbetjent og boede som sådan i boden ved Sønderport. Det er forklaringen på det underlige forhold, at ved folketællingen i 1834 nævnes hustruen her, men med den tilføjelse gift med J. P. Udsen, se Nr. 8 Acciseboden. Udsen døde længe før hustruen, som blev boende i stuerne op mod Torvet. De havde et par døtre som var sindssyge, og jeg har hørt fortælle, at der i stuen stod en stolpe, hvortil de var bundet, for at de ikke i et ubevogtet øjeblik skulle slippe ud og komme til ulykke.

I 1845 solgte enken sin part af gården til farver Graff, men forbeholdt sig for livstid ret til beboelse af stuen mod øst.

Johan Frederik Graff

født i Tyskland 8. november 1794, død 27. februar 1867. Gift m. Caroline Willaume, datter af Ernst Eberhard Willaume, ejer af Marienholf ved Ryomgård. Borgerskab i Grenå 11. december 1846.

Graff, der altså var indvandret tysker, havde først i nogle år forinden haft farveri i Vordingborg. Han havde opgivet dette og fået kgl. bevilling til at anlægge og drive et Farveri samt Silke, Uldent, Linned og Bomuldstrykeri i Grenå. Sønnen, Ernst Eberhard Herman, der altså var opkaldt efter morfaderen, var i konfirmationsalderen, da de kom hertil. Da de ikke straks kunne få lejlighed, boede familien en tid i Hemmed hos lærer Jensen, der var Graffs svoger, og der blev sønnen konfirmeret.

Ernst Herman Graff lærte farveriet hjemme og drog derpå ud på rejsen som svend.

Imens kneb det den gamle farver at passe bedriften, og han udlejede den derfor til de to tidligere omtalte venner, Fr. Qvist og P. Jensen, der drev den i

Guldbrudeparret farver E. H. Graff, Dbm., og hustru.

nogle år. I marts 1857 averterede Graff i Grenå Avis, at farveriet nu atter var overtaget af ham, og at han ved sin Søn Herman fortsætter sammes Drift og anbefaler sig med smukke og ægte Couteurer samt billige Priser.

De 2 forpagtere havde imidlertid taget de fleste af kunderne med sig, og unge Graff begyndte omtrent på bar bund.

E. H. Graff

født i Svendborg 2. februar 1831, død 11. juli 1916. Borgerskab som farver i Grenå 15. august 1860, gift 1) Josephine Henriette født Sørensen, født 13. oktober 1839, død 29. august 64, gift 2) Frederikke Kristiane født Jensen, født 20. juni 1842, død 21. oktober 1923.

Da krigen i 1864 udbrød, blev Graff straks indkaldt. Han var bleven gift kort før, og næppe var han kommen hjem fra krigen, før hans hustru døde.

Da selskabet De danske Våbenbrødre stiftede en afdeling i Grenå, var Graff et meget ivrigt medlem og i flere år i bestyrelsen. Det samme gælder håndværkerforeningen. Og der er navnlig grund til at mindes, at Graff var en af de første og mest utrættelige i arbejdet for at få oprettet en håndværker skole.

Der var dengang kun en søndagsskole, hvor håndværkslærlinge søndag eftermiddag kunne få nogen undervisning og høre belærende foredrag. Den opretholdtes ved frivillige bidrag, og i mange år var Graff den, der tog mod indmeldelser og sammen med et par andre - havde tilsyn med skolen.

Graff var en typisk håndværker af den gamle Skole, en anset, brav og grund redelig mand, som med flid passede sit håndværk og den lille farverbutik, som lå ud mod Storegade, og over hvilken det sorte farverflag var

udhængt efter datidens skik. Men tiden blev efterhånden trang for de små farverier, og det var en støtte for Graff, at han så fik udsalg fra Stampedes Væverier Århus.

Da de 2 tidligere frasolgte nabo-ejendomme henholdsvis i 1871 og 1896 var til salg, købte Graff dem tilbage. En broder til Graff var den gamle kobbersmed i Ebeltoft. Deres søster var gift med urmager Rasmussen.

Efter Graff og hustrus død solgtes ejendommen i 1923 til smed Hartvigsen.

Graffs Butik. Bagved ses Seelens Hus.

Storegade nr. 25 b, matr. nr. 101 - Storegade nr. 27, matr. nr. 102

Som omtalt tidligere tilbagesolgte fuld mægtig P. Tolstrup i 1815 den østlige halvdel af gården til felbereder Udsen, medens den vestre halvdel solgtes til drejer

Peder Christensen Tolboe

Tolboes stykke blev i tidens løb delt i 2, en tid endogså 3 mindre ejendomme med skiftende ejere, hvoraf den ene var Graff, der forenede stykket med sin oprindelige ejendom.

Men alle disse forandringer berørte så godt som ikke gårdens forside, således at den endnu den dag i dag i det ydre fremtræder som én sammen hængende bygning og som en karakteristisk prøve på den række huse, som efter branden i 1751 byggedes ned ad Storegade.

Af hensyn til pladsen er jeg nødt til at fatte mig i korthed og skal kun nævne, at Tolboe, der altså tilsidst kun beholdt den allerøstligste ende af sin halvpart, den som nu er indbefattet i nr. 25, var indvandret til Grenå, hvorfra vides ikke. Han var født ca. 1780, gift 1) m. Anne Marie Tussenel og g. 2) m. Ane Marntine Fischer. I begge ægteskaber var en mængde børn, og Tolboe var stamfader til en meget talrig slægt, som dog nu på en ganske enkelt undtagelse nær er rejst fra Grenå.

Efter Tolboes enkes død solgte sønnen, Peter Funder Tolboe, i 1869 til drejer P. O. Carlsen, som udvandrede til Australien og i 1871 afhændede til førnævnte farver Graff.

Den vestre side, altså nuværende Storegade nr. 27 (matr. nr. 102) solgte Tolboe til sadelmager E. F. v. Seelen, der atter i 1854 afhændede det til guldsmed, borgerrepræsentant C. U. Bræmer, om hvem der vil blive fortalt under Lillegade nr. 12. Bræmers blev boende her til deres død. 1877 skifteudskrift som adkomst for deres datter, Frederikke Louise Bræmer, der i mange år var lærerinde ved pøgeskolen i Grenå. Efter hendes død skøde i 1919 til Chr. Laursen. 1920 Laursen til Georg Lindgreen n. 1928 Lindgreen til H. Hartvigsen.

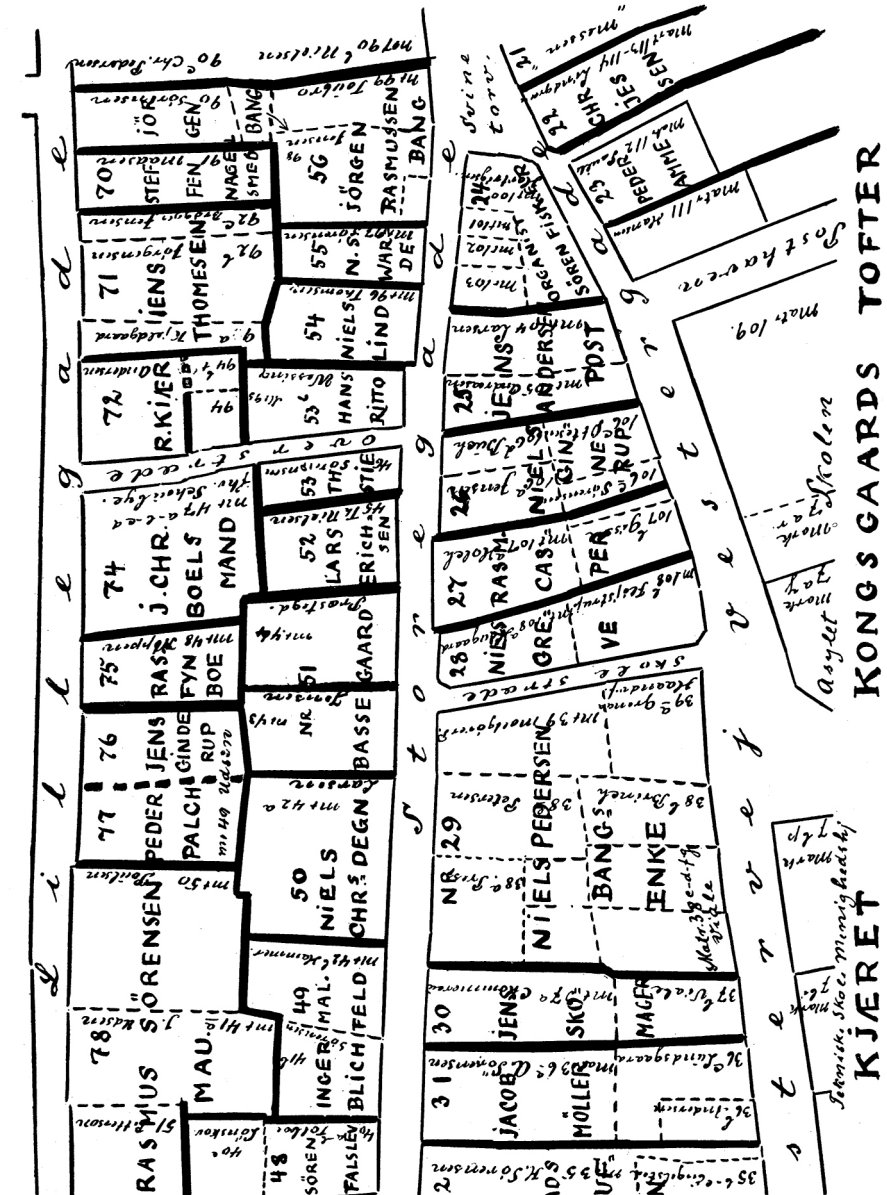
Storegade nr. 29

opført 1854 af sadelmagemester E. F. v. Seelen, nu smedemester Hartvigsen.

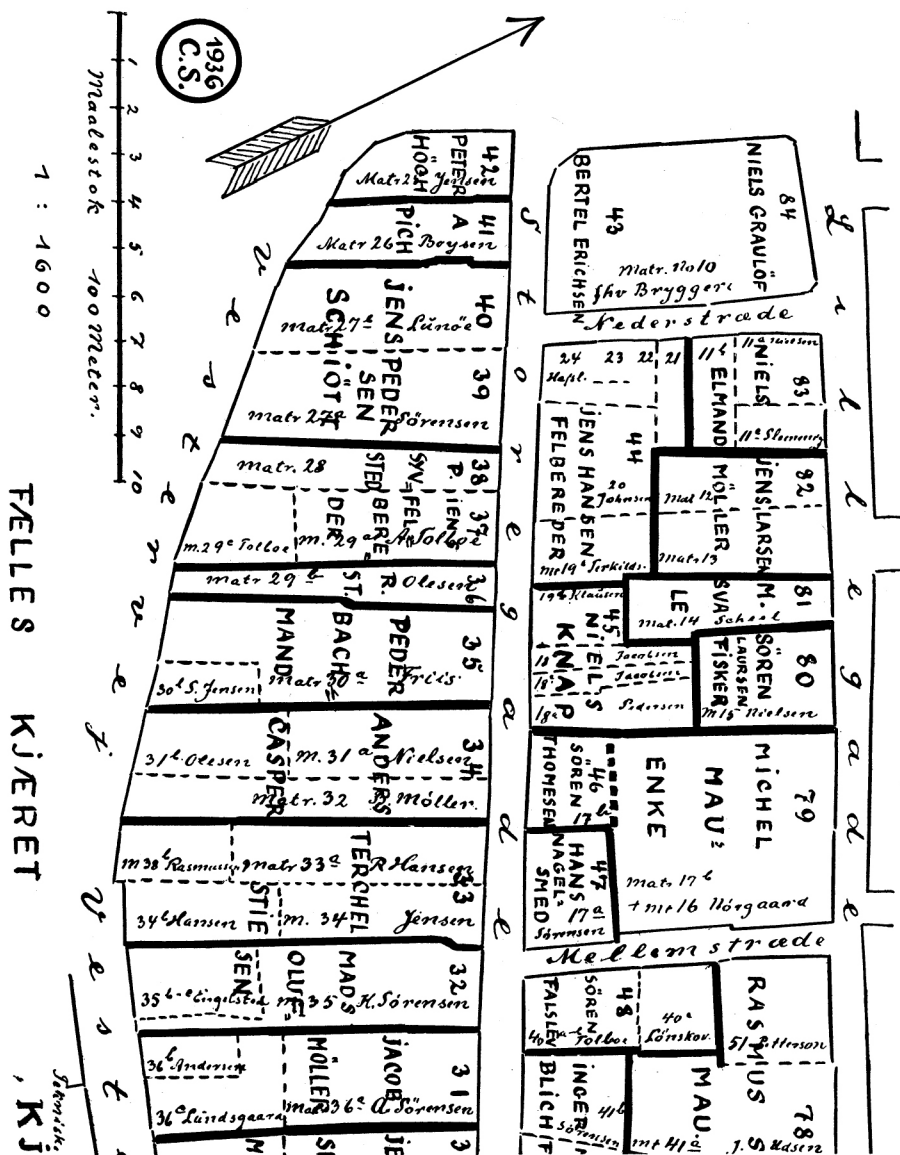
Grunden, hvorpå dette hus er opført, var fra de ældste tider have til de lige omtalte bygninger, Storegade 25-27. Den købtes sammen med et stykke af Ejendommen i 1846 af sadelmager

Ernst C. F. v. Seelen

født 13. februar 1821, død 23. oktober 1898, borgerskab i Grenå 15. juni

Rids over Storegades midterste del omkring 1740-50 tegnet skønmæssigt på grundlag af de ældste skøde- og pantebøgers opgivelser og med benyttelse af det nuværende bykort og landinspektør Storms kort fra 1799.

Rids
 over Storegades vestligste del omkring 1740-50.
 De stærkt optrukne streger er de daværende grænser for ejendommene. Numrene svarer til byens ældste brandtaksationsprotokol fra 1761, og navnene angiver ejerne i tiden lige før 1750. De punkterede linier er de nuværende grænser. De "skrevne" navne angiver de nuværende ejere, og tallene er matrikelnumrene, ikke gadenumrene.
 Carl Svenstrup

1846. Gift m. Frederikke Rommel, død 2. april 1895.

Sadelmager Seelen, der i mange år var en af byens fremtrædende håndværkere, var født i Braunschweig, lærte hånd ærket i sin fødeby og havde siden arbejdet forskellige steder i Tyskland, inden han kom til Danmark. I Århus arbejdede han hos sadelmager Rommel, med hvis datter han blev forlovet og siden gift.

Sadelmageriet - som forresten også flere andre håndværk - dreves dengang således, at varerne lavedes færdig hjemme på værkstedet i større partier, og så kørte mesteren rundt på markederne og afhændede dem til folk. Seelen opdagede snart, at der her i Grenå, hvor der dengang kun var 2 sadelmagere, Henrichsen og Sørensen, var gode muligheder. Han flyttede hertil og giftede sig. Som før omtalt købte han ret snart et stykke af Tolboes ejendom og opførte altså senere i ejendommens have en bygning, der dengang kun havde 1 etage med en meget høj kælder, der udlejedes, medens Seelen selv havde butik og lejlighed i stuen. Opgangen var gennem den høje, hvælvede, mærkelige port, som nu er tilmuret. Efter Seelens død købte E. H. Graff i 1896 ejendommen og forhøjede den med en etage, en forandring, som ikke har pyntet på den. 1924 fra Graffs dødsbo til H. Hartvigsen.

Sadelmagermester E. F. v. Seelen og Frue.

Storegade nr. 31-33

Nr. 31 malermester O. Larsen, matr. nr. 104 a+b.
Nr. 33 fru musikdirektør Andreasen, matr. nr. 105.

Ældste
brandforsikring
nr. 25

Disse to ejendomme var efter branden i 1751 samhørende under et. Der lå et 8 fags tegltækt bindingsværkshus til gaden, det samme, som siden flyttedes og nu ligger ud mod Vestergade. Det har ligget omtrent hvor nu fru Andreasens hus ligger. Pladsen øst derfor, hvor nu malermester Larsens hus er beliggende, var have og toft.

Efter byens ældste grundtakst at dømme har der oprindeligt ligget flere småhuse. I skødet på et af disse fra 1729 siges, at huset ligger med gavlen mod gaden, og det indeholder den meget værdifulde oplysning, at ejendommen strækker sig i længde ned til den Kiørsel, som går imellem samme Ejendom og Kongsgårds Tofter (eller Toften?).

Det er altså et meget tydeligt vidnesbyrd om, at man dengang intet navn havde til Vestergade, og om, at man endnu dengang kaldte den åbne plads fra denne kjørsel (det vil formodentlig sige kørevej) og ned til åen for Kongsgårds Tofter. Skødet indeholder en anden oplysning af værdi, nemlig den, at sælgeren, Niels Pedersen Greve, afhænder til køberen, Handskemager Anders Jensen, den halve Kielde, men dog således, at de øvrige småhuse, som ligger øst derfor og tilhører sælgeren ubehindret skal nyde

Det lille bindingsværkshus, som ca. 1865 flyttedes til Vestergade, men som oprindeligt efter branden i 1751 opførtes som Storegade B. F. nr. 25.

deres Vand deraf, når de sammen med ham holder den forsvarlig vedlige.

Det er altså et af de mange eksempler her fra byen på, at ikke blot 2, men 3 eller endnu flere huse er fælles om én brønd (Kielde).

Efter branden opbyggede Anders Jensens søn skrædder Jens Andersen posthuset og udstedede i 1755 panteobl. for et lån på 80 rdl., idet han til sikkerhed pantsatte sit af nye opbygte Hus imellem forrige Organist Søren Fisehers øde Plads på østre og Niels Enslefs Hus på vestre Side.

Ejerrækken er derpå følgende: 1775 Jens Andersen (Kildahl) til garver Hans Guldbrandsen. Grundens længde mod gaden er da 39½ al. og dybden ud mod kørevejen 65 al. 1778 Ove Christophersen Broch. 1794 skrædder Rasmus Schuster. 1800 Mads Sørensen, smedebonde, tidligere Smed på Landet. 1829 arb. Mads Christensen. 1836 Johannes Sørensen. 1838 Anders Møller.

Han delte i 1848 ejendommen i 2 dele og solgte den østre side, altså toften, i alt godt 1000 kvdratal., fra til slagtermester J. A. Jørgensen, som derpå opbyggede det hus, som nu tilhører malerm. Larsen. Senere købte Jørgensen også den anden halvdel, nedrev det derpå liggende hus og opbyggede nuværende fru Andreasens. Det har vistnok været ca. 1865. Det nedrevne forhus flyttedes om til Vestergade som baghus. Og det lille hus ser altså den dag i dag ud, som dengang det lå ud til Storegade og var forhus.

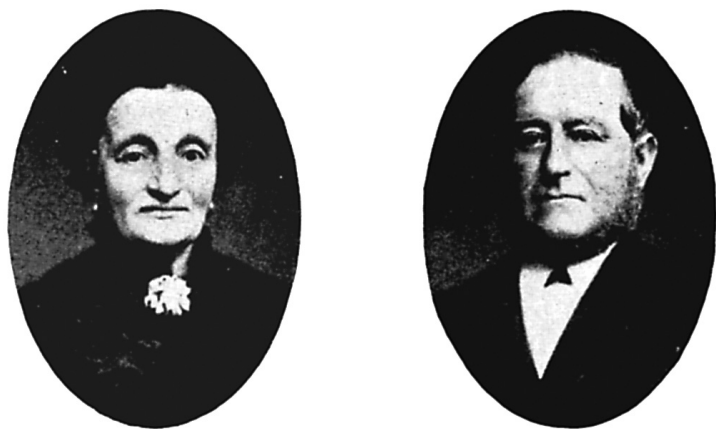
Jørgen Abel Jørgensen

født 5. marts 1823, søn af Slagter Niels Jørgensen og hustru Mariane Nielsdatter i Grenå. Død 23. juli 1896. Borgerskab i Grenå 26. maj 1846. Gift m. Marie Cathrine Kyster, født 1822, død 10. december 1889.

Den gamle slagter Niels Jørgensen havde 6 sønner, der næsten alle nedsatte sig i Grenå. Mest kendt af dem alle var J. A. Jørgensen, almindelig kendt under navnet Gamle Jørgensen, uagtet der kun var få år imellem brødrenes alder og han ikke engang var allerældst.

Jørgensen havde lært i Århus og fået en meget grundig uddannelse. Borgerskabsprotokollen udviser, at han havde stået i lære derude i 6½ år. Han byggede straks en bygning på den indkøbte grund og begyndte der, hvad man nu ville kalde et eksportslagteri. Han opkøbte køer, fedede dem op til slagting og udførte så det nedsaltede oksekød i store tønder til Norge. Jørgensen rejste selv rundt og opkøbte kreaturerne. Stald og salteri var i den lille bygning mod Vestergade, hvori nu er malerværksted, og slagteriet var i mellembygningen. Det var en forretning, som blev drevet i stor stil og indbragte mange penge. Jørgensen handlede også med ejendomme. En mængde gårde i omegnen havde været i hans hænder, og han havde det rette talent til at få noget ud af det.

I krigsåret 1864 fik Jørgensen i forbindelse med konsul Kock og med sin broder Peter Jørgensen i Ebeltoft overdraget leverancen af de store

Slagtermester J. A. Jørgensen og frue.

mængder af kød, som byer og landsbyer på Djursland skulle levere til de indkvarterede tyske soldater. Det drejede sig ikke om den nærmeste omegn alene, men om hele Djurslands østlige del, og det var en forretning, som gav overskud.

J. A. Jørgensen var en særdeles smart forretningsmand af et vindende væsen og meget velanset af alle. Han var meget godgørende med sine store rigdomme, både i stilhed og offentlig. Ikke mindst var han en velgører, der støttede håndværkerforeningens uddelinger til trængende, og håndværkerforeningen udnævnte ham i 1885 til æresmedlem. Af offentlige hverv kan nævnes, at han i en årrække var medlem af ligningskommissionen og navnlig, at han i mange år var i bestyrelsen for de fattiges kasse. Det var et hverv, som vistnok stod i god samklang med hans udprægede glæde ved at hjælpe, hvem der var i nød.

I en del år samarbejdede han med broderen E. F. Jørgensen (som folk kaldte Brille-Jørgensen). I 1875 solgte han ejendom og forretning til denne broder og flyttede ud på Havnevejen i en nyopført ejendom, som han og murer Chr. Hansen havde opført i forening. Det er nuværende nr. 29, som ejes af slagtermester Chr. Hansen. Ejendommen lå dengang udenfor byen, næsten helt omgivet af marker. Derude gav Jørgensen sig kun af med kreaturhandel. - En af sine bedste forretninger gjorde J. A. Jørgensen, da han i 1869 for et par tusinde kr. købte en gård på Storegade af Th. Wessings arvinger og der lod opføre en højmoderne forretningsbygning til sin eneste søn Johs. Jørgensen.

Ferdinand Jørgensen beholdt ejendommen her på Storegade i 10 år. Han flyttede så ud på Østergade, hvor han byggede en smuk lille ejendom, der lå i en have, hvor nu apoteket ligger. Køberen i 1884 var slagter A. Larsen.

1885 malermester Sophus Larsen, en velanset borger, mangeårig lærer i Teknisk Skole i tegning og maling. Han boede her til sin død 1907, hvorefter hans søn, malermester Oskar Larsen overtog forretningen og senere (1910) ejendommen.

Den vestre halvdel

hvor altså den oprindelige bygning havde ligget, den som J. A. Jørgensen havde ladet nedrive og nyopføre, solgte han i 1865 til bødker Johannes Møller. I 1873 kurvemager J. N. Hedegaard. 1875 bødker Knud Plesner Møller. 1918 dennes svigersøn, musikdirektør A. Andreasen. Han var født 1. august 1870, død 29. april 1930. Musikdirektør i Grenå fra ca. 1900.

Musikdirektør
A. Andreasen.

Storegade nr. 35-37

Nr. 35 f tidl. Farver } nu Enkefru Buch, matr. nr. 106d.
Nr. 37 Hansens I } nu Tømrer Jensen, matr. nr. 106.

Ældste
brandforsikring
nr. 26

Fra de ældste tider og indtil 1903 udgjorde grunden til disse 2 huse samt til de 2 bagved, mod Vestergade liggende huse én samlet gård.

I byens grundtakst af 1682 anføres her Nr. 22 Anders Christensens Gård hand sielf beboer og en liden Hauge - tegt med tegel Taxt 180 Rdl.

Nævnte Anders Christensen med tilnavn Skræder var broder til rådmand Niels Christensen Skræder. Ingen af dem var dog skræddere. De var begge skippere og købmænd, men rimeligvis er de sønner af en Christen Nielsen Skræder og Hustru Anne Mogensdåter, som døde Anno 1655 og hvis gravsten nu findes nede på museet. Den er sikkert optaget fra begravelserne under kirkens gulv og er på en måde særdeles interessant, fordi den under navnet bærer billedet af en skrædderssaks. Begge de 2 brødre var en lang overgang mellem byens førende mænd og ejede de højst takserede gårde i Grenå. Og begge kom de på deres gamle fage i store økonomiske vanskeligheder.

Christen Nielsen Skræder og hustrus gravsten fra 1655, nu i Djurslands Museum.

Om gården her beviser Søren Jensen i 1708 ved goms udskrift at have gjort Udlæg i den Gård, som Anders Christensen Skræder forhen iboede, og i hvilken han havde 300 Sldl. tilgode. Han får derfor rettens skøde derpå.

Samme Søren Jensen er ganske sikkert den samme, som ellers kaldes Søren Jensen Mau og som var fader til de 3 senere meget kendte Grenåskippere Rasmus, Michel og Anders Mau (ved en fejlskrivning er sidstnævnte tidligere heri kaldet Søren).

Søren Mau døde tidligt, og hans enke ægtede nogle år senere (14. marts 1721) skipper Rasmus Jensen Bang, søn af gamle Jens Bang (omtalt og med stam tavle heri andet steds. Da han i midlertid senere flyttede til Lillegade, omtales han der (Lillegade nr. 16

og 18). Men gården, som har ligget her på Storegade, er altså Mauslægtens barndomshjem. 1744 solgte Bang gården til skipper Niels Pedersen Ginderup. Han var ejer af den, da branden i 1751 indtraf. Og i brandforhøret oplyste han, at den havde bestået af 44 fag hus. Desuden havde han ved branden mistet størsteparten af sit Indbo, Korn og Fetualier. Gården genopførtes i 1753 og indsattes i den nyoprettede Brandkasse i Hobro.

Fra det følgende år findes i justitsprotokollen omtalt en lille begivenhed, som har fundet sted her i gården, og som oplyser noget om folkelivet i de tider.

Ved en kgl. forordning, vistnok fra slutningen af Chr. VI.s tid, var der udstedt forbud mod afholdelse af julestuer og drikkegilder. Byfogeden i Grenå, den gamle Christian Bager, havde 5. januar 1754 ved en bekendtgørelse på rådhuset ladet minde om denne forordning og indskærpet, at der ville blive taget hårdt fat på dem, som ikke holdt sig dette forbud efter retteligt. Få gage efter lod Niels Pedersen Ginderup og Niels Lind ved sidstnævntes søn forespørge, om de ikke nok kunne få lov til at afholde et julegilde med Spil og Dantze-Stue i Niels Ginderups hus. Byfoged Bager måtte selvfølgelig afslå andragendet i henhold til ovenstående forordning og der skete indskærpelse af den. Men julestuen blev alligevel afholdt og fandt sted i Niels Ginderups hus d. 17. januar. På embeds vegne anlagde byfogeden derefter sag mod de to mænd. Som sættemommer konstitueredes den unge toldfuldmægtig Niels Behr, der forresten kort efter selv blev byfoged i Grenå.

De pågældende to mænd indstævnedes sammen med en række vidner, der bestod af deltagerne i gildet. Iblandt dem var de to spillemænd: Byens kirurgus, Friderich Wolf, og muremester Hieronimus. De var indstævnet til 4. februar, men da næsten alle vidnerne var ude blevet, opsattes sagen i 14 dage. Ved de følgende forhør fremkom en detaljeret beskrivelse af julegildets forløb.

Niels Ginderups tjenestepige, Ingeborg Pedersdatter, forklarede, at julegildet var begyndt lidt efter, at der var blevet tændt lys om aftenen, og at der ved den lejlighed blev brugt både Dans og anden Lystighed. Dans- og Dobbeltgildet varede - efter hendes forklaring - indtil ungefær Kl. 10 om Aftenen, da de tilstedeværende Mand- og Kvindfolk gik bort. Men noget efter kom Mandfolkene igen og de var i Huset Natten over til Dag. Efter hendes mening passerede ingen dans efter kl. 10 aften, men alleniste, Mandfolkene sad og drak, hvad som for Penge til dem blev udtappet.

Et andet vidne, Jens Post, måtte indrømme, at han havde været med ved omtalte Dobbelt-Gilde med Dantz og Legestue hos Niels Ginderups. Men da vægteren råbte 9, var han allerede hjemme og i Seng.

Derimod vidnede Hieronimus Murmester og Friderich Wolf, at Niels Lind havde bestilt dem til at spille til lystigheden. De havde spillet til kl. 4 om morgenen og ungefær til Kl. 3 blev der af Mand- og Qvindfolk mestendels stedse danset. På byfogedens spørgsmål, om Ingeborg da ikke havde

danset med, svarede de jo, men om hun havde danset efter kl. 10, kunne de ikke med vished sige. På spørgsmål, om de ikke vidste, at By fogeden d. 5. Jan. sidstleden havde ladet oplyse på Rådstuen, at ingen Dobbelt-Gilder eller Dantze-Stuer måtte holdes”, svarede de, at de nok havde hørt det fortælle af andre.

Niels Linds kone måtte indrømme, at hun ved sin søn, Peder Nielsen, havde ladet forespørge, om de måtte holde dobbeltgilde og legestue, og fået afslag. Men hun tilføjede, at Niels Ginderup havde tilladt det og sagt, at det kunde være hans Sag, og på den Måde lod hun og hendes Mand sig overtale til at holde bemeldte Dobbeltgilde.

Sagen udsattes i 14 dage, men synes at være sluttet uden dom.

Efter Niels Ginderups død solgtes gården i 1757 til den forrige ejers sted-søn, skipper Anders Sørensen Mau. Om hans død ved en ulykkelig hændelse beretter justitsprotokollen for 7. juli 1760, at hans broder Michel Mau nævnte dag indfandt sig i retten og berettede, at Anders Mau ved et ulykkestilfælde var faldet over bord her på Grenå Rhed. Thi vilde han begjære og formåde, at ifald samme hans salig Broder skulde blive dreven i Land af Søen her nogen Steds omkring i Egnen, at de, som hannem forekommer, da vilde lade hannem bevogte så længe, indtil det var bleven berettet ham, Michel Mau, som da straks vilde besørge Broderen afhentet og tilstå vedkommende for deres Umage en skikkelig (d.v.s. passende) Belønning.

I 1759 til skipper Peder Jensen Høy. 1763 Høys enke til skipper Rasmus Udsen. 1770 udlægsskøde til skipper Jørgen Rasmussen Broch. 1780 efter hans død til bogbinder Christian Frandsen Ramshard. Han var født i Århus 1747. Borgerskab i Grenå 30. juni 1777. I 1796 blev han efter farver Struchs død dennes efterfølger både som eligeret borger og som kirkeværg. Han døde 12. april 1804. Ramshard var gift med købmand Mads Møllers steddatter, Ane Cathrine Rasmusdatter, og derved besvogret med to af byens meget kendte borgere, rebslager Seyer og agent Rasmus Møller.

Efter Ramshards død giftede enken sig med felbereder Jens Sørensen Lind, som altså derved blev gårdens ejer. 1813 Jens Lind til Dorthea Marie Aastrup, enke efter pastor J. P. Åstrup, sognepræst for Karlby-Voldby. Hun var flyttet hertil efter sin mands død og blev en meget gammel kvinde, idet hun ved sin død (20. december 1846) var 96 år. 1832 skøde fra fru Åstrup til sønnen, forvalter Villum Aastrup. 1852 dennes enke til høker, fhv. konsumtionsbetjent Johannes Mathisen, der ejede naboejendommen, hvor han selv boede. Ejendommen her var udlejet til en række skiftende lejere. 1860 efter Mathisens død ved arv til farver T. F. Hansen. 1903 efter farver Hansens enkes død til murermester J. P. Sørensen jun., der delte den i 4 parceller, to til Vestergade og to til Storegade, hvorpå i de nærmeste år derefter opførtes 4 ejendomme, nu tilhørende henholdsvis partikulier Ottesen og lærerinde frk. Margr. Sørensen mod Vestergade, bu ntmager N. Th. Buchs enke og tømrer J. P. Jensen mod Storegade.

Storegade nr. 39

Tidligere farver Hansens II,
nu frk. I. M. Holch,
matr. nr. 107 a.

**Ældste
brandforsikring
nr. 27**

Ejendommen her gik i tidligere tid ligesom den foregående ud til Vestergade. Den ejedes iflg. ældste panteprotokol omkring 1700 af en Terchel Pedersen Saugmann. Det stemmer med, at grundtaksten af 1682 har Nr. 23 Terchel Saumandz Huus, som er Schollens - hand self iboer, tegt med tag. Takst 16 Rdl.

Efter hans enkes død solgtes det i 1718 ved auktion til Rasmus Rasmussen Casper. Og efter hans navn benævntes det i en lang årrække som Casperhuset. Casper tog sig selv af dage ved hængning. Selvmord var dengang en sag, som retten tog meget alvorligt på. Chr. V.s danske lov skriver herom: Den, som sig selv ombringer, have sin Hovedlod for brut til sit Herska b, og må ej begravis enten i Kirke eller på Kirkegård, med mindre hand gjør det i Sygdom eller Raseri.

Hvis vedkommende altså havde været ved fornuftens brug, skulle liget af natmanden føres uden for byen og nedgraves, omtrent som man gjorde ved et selvdødt kreatur.

Retten forhørte her nogle indstævnedede vidner om, hvornår Casper sidst havde været ved Guds Bord. Det var 3 år siden, og Casper havde oven i købet ved den lejlighed udstået Kirkens Disciplin, d.v.s. stået offentlig skrifte, fordi han i længere tid ikke havde brugt alterens sakramente.

Vidnerne erklærede, at efter deres mening havde Casper været ved sin fornufts fulde brug kort før gerningen fandt sted. Han havde hverken i sygdom eller raseri ombragt sig selv, men havde været hengiven til drukken-skab og havde i flere år ikke været til guds bord. Altså kunne han ikke begraves på kirkegården efter lovens pag. 897 art. 21, men af Natmanden henføres og jordes, hvor det bliver anvist, og skal den dødes Boes Lod at være Hs. Majestæt hjemfalden, om noget er, når Gjælden bliver betalt.

Ejendommen solgtes i 1738 ved auktion til sognepræsten Poul Winther, der straks samme år afhændede den til smed Søren Christensen Hammelef, som var ejer, da Branden i 1751 indtraf, og som derefter lod den genopbygge. Huset, der selvfølgelig var af bindingsværk, havde tegltag til gaden, men stråtag til gården og stod færdigt i 1755. Brandtaksten var 80 rdl. Der var ved denne lejlighed et lille oplysende træk. Søren Hammelef havde pantsat skødet til Anders Mau, men det var forkommet ved branden. Han henvendte sig nu til retten og anmodede om en kopi, såfremt skødet havde været tinglyst. Det fandtes at være tinglyst 20. oktober 1738, og en afskrift udfærdigedes. Men nu kommer det interessante. Der bemærkes i tingbo-

gen, at der udmeldtes nogle mænd til at eftermåle det i Naboernes Påsyn.

Det må formodentlig have været almindelig skik, at de i skøderne anførte mål blev eftersat ved salg, og at naboerne, der jo var interesseret i sagen, overværede denne målen. Men det er blot en episode, som ellers næsten aldrig nævnes i tingbøgerne.

I 1760erne tilhørte det Niels Lind. I 1770erne og 80erne brødrene Jens og Søren Nielsen Kildahl, af hvilke førstnævnte var smed og fattigforstander, sidstnævnte skomager.

1793 skøde fra Jens Kildahl til skomager Jens Larsen Møller. I skødet gives den meget værdifulde oplysning, at huset ligger imellem Bogbinder Ramsharts Gård og Spindeskolen. Altså har huset, som lå, hvor nu smed Hougårds hus ligger, i 90erne været Spindehus for kvinder.

Kirkebogen oplyser, at Skomager og Borgerlieutnant Jens Larsen Møller døde 4. marts 1808, 44 år gl. Han blev meget pludselig syg, tabte straks viddet og døde efter 2 dages forløb. Enken giftede sig 20. maj samme år med Jens Severin Møller, der var skomager ligesom forgængerens. Han var en uhyre foretagsom mand, der f.eks. senere blev brændevinsbrænder i ret stor stil og var en meget aktiv ejendomshandler, der købte og solgte ikke så ganske få af datidens Grenåejendomme. I 1824 døde hans 65-årige hustru og Møller giftede sig så med den 24-årige jfr. Hansine Friis, der var lige så meget yngre end Møller, som hans første hustru havde været ældre. Det er historien fra Poul Møllers bog om Lægdsgården i Ølsebymagle lige om igen. Og det er et fænomen, som også her i Grenå forekommer mangfoldige gange, dette, at den ene part først er gift med en ægtefælle, der er mange år ældre end vedkom mende og derpå anden gang med en anden, der er et tilsvarende antal år for ung.

1840 skøde til told- og konsumtions underbetjent Johannes Mathisen. Han var senere efter konsumtionens ophævelse en lille tid høker. Han havde om sommeren store flokke af gæs, 50-75 stk., som en dreng passede, og som fik føden på grønningen nede bag hans store have, der altså gik ned til Vestergade, hvor den var indhegnet af et stendige. Mathisen, som var ugift, var en ualmindelig rå person, der var frygtet og ilde set af naboerne. Som lejer boede hos ham Thyco Frederik Hansen, der var farver og katunstrykker og gik rundt med sine varer og solgte dem til markederne. Hans hustru Ane Cathrine (kaldet Trine) Bøtrop var ven med Mathisen, som i en lang årrække boede i huset hos dem, og som ved sit testamente gjorde hende og manden til universalarving til begge sine ejendomme. Mathisen døde 1. oktober 1860. Farver T. F. Hansen, der stammede fra Randers, hvor han havde haft farveri, før han kom til Grenå, døde 11. juni 1869 (72 år gl.). Hans enke overlevede ham i 33 år og døde som en meget gammel kone 15. september 1902. Derefter solgtes ejendommen i 1903 sammen med nabo-ejendommen til murermester J. P. Sørensen jun. 1911 Buntmager N. Th. Buch. 1929 af enkefru Buch til frk. Inger Marie Holch.

Storegade nr. 41

Smed Hougård,
matr. nr. 108 a

**Ældste
brandforsikring
nr. 28**

Her lå omkring 1700 et hus, som tilhørte en Hagen Michelsen, efter hvem det nuværende Skolestræde en tid havde navnet Hagensgyde.

I 1718 står her Sl. Hagen Michelsens Arvingers Hus. I 1720erne Thor Christensen Cannik. 1731 til sadelmager Johan Jespersen. 1740 til skipper Niels Pedersen Greve, der var ejer, dengang branden indtraf. Der står i skødet en tilføjelse om, at der i det solgte desuden er indbefattet en tilhørende Eiendom Syd for Huset med Sten omgiærdet. Det er ganske interessant at læse denne tilføjelse, idet gamle smed Hougård fortæller, at der ved gravninger mod syd i haven, altså hvor nu Pigeskolen ligger, er fundet Levninger af en bygning, opført af de store, gammeldags munkesten. Det må altså være resten af en bygning fra middelalderen, som har ligget på den plads, som skødet angivet. Selve stendiget lå som bekendt ud mod Vestergade, lige til Pigeskolen byggedes. Han genopbyggede det som en lille gård med en huslængde mod gaden og en mod gyden, begge tegltækte. Brandtakst 280 rdl. Efter Greves død til svigersønnen Peder Jensen Ginderup. 1786 skøde fra denne til organisten, sr. Otto Haderup, født ca. 1753, begravet 5. oktober 1785 (32 år). Gift 8. februar 1775 med pigen Martha Marie Strantz. Hun gift 2) 1794 med krigskopist P. Anchersen Mohr.

Otto Haderup var organist i Grenå fra 1771 til sin død. Han nævnes i 1777 som fuldmægtig ved konsumtionen og har altså så lidt som de foregående organister kunnet leve for embedets meget ringe indtægter, men haft et erhverv ved siden af. Som omtalt tidligere fandtes i gården her i 1790erne en spindeskole. Det var en institution, som indrettedes af kommunen, vistnok efter en kgl. anordning. Den oprettedes i 1791 og var beregnet til Arbejde for de fattige og disses Børn. Den sorterede under byens fattigvæsen og eksisterede i 10 år, altså indtil 1801. Til dens drift medgik foruden den indtægt, som spindeskolen selv frembragte, en sum af 759 rdl. Beløbet blev i hovedsagen taget af 2 legater, stiftet af et par rige Grenåborgere, nemlig Peter Amthi og Søren Mau. Spindeskolen har næppe svaret til forventningerne og ophævedes i 1801.

Det må altså have været Haderups enke, som helt eller delvis har haft gården udlejet dertil. I 1794 ægtede hun fhv. Toldvisiteur og Krigs-Copist i Norge, Peter Winding Anchersen Mohr, som efter hustruens død i 1802 fik skøde på gården, men straks samme år solgte den til bødker Christian Jørgensen og oprettede en Fledføringskontrakt med sin genbo, Distriktskirurgus Hans Wulff, hvorved han betinger sig pleje på sine gamle dage. Det

hedder i denne Kontrakt: ... da jeg formedelst tiltagende Alder og dermed forbunden Svaghed ej længere kan pleje mig selv og ingen Slægt eller Venner har, som vil eller kan tage imod mig ..., så indgår jeg Fledføringskontrakt på flg. Vilkår, ... alt, hvad jeg ejer, eller ejendes vorder, overdrages til Hr. Hans Wulff med Undtagelse af: 1) Den danske Lovbog, 2) mit Sølv Lomme-Uhr, 3) min Stok, samt 4) mine nuhavende Gangklæder. Af 75 Rdl., som jeg overgiver Hr. Wulff, skal han svare mig årlig 4 pCt. Rente. Wulff forpligter sig til for Mohrs Livstid at ... forsørge ham med Spise og Drikke, således som Wulff selv nyder, desuden værelse, lys, varme, opvarning og klæder og endelig ved Mohrs død en sømmelig begravelse. Opholdet hos Wulff varede kun knap 2 år, da Mohr døde 25. november i 1804 (76 år gl.) Som lige nævnt solgte Mohr i 1802 gården til bødker Christian Jørgensen. I 1810 denne til skomager og brændevinsbrænder Jens Severin Møller, der - som før nævnt - ejede naboejendommen. Han havde sin butik ved hjørnet af gyden. Meget gamle folk har hørt fortælle, at han også havde Apotek eller i hvert fald udsalg af apotekervarer. Det må nu vistnok bero på en misforståelse. Den eneste Medicin, som Jens Møller har solgt, har nok været Aquavitæ.

1840 skøde fra Møller til

Ole Jensen Jyde

Det er ham, som blev reddet af Søren Kanne, og som gennem Blichers digt er blevet kendt over det ganske land, ganske vist uden navns nævnelse. Som bekendt er digtet jo også i nogen grad en lidt fri gengivelse af de virkelige forhold. De historiske kendsgerninger om Ole Jensen Jyde er følgende: Han er født i Hornbæk ved Helsingør 24. november 1790 og boede i sin fødeby som skipper, da han 14. november 1833 i Grenå Kirke ægtede jfr. Jensine Marie Seyer. Hun var datter af rebslager Hans Jensen Seyer, der havde en stor gård nederst på Storegade (nuv. nr. 73), hvor fru direktør Lunøe bor. Datteren var en af byens rigeste piger, eftersom hendes moder var datter af købmand Hans Broch og ved sin tidlige død havde efterladt sine 2 børn en meget stor arv.

De nygifte drog til Hornbæk. Et par år efter skete så den stranding, som er blevet så meget omtalt. Den 15. februar 1835 sejlede Ole Jyde fra Helsingør med en ladning salt, bestemt til hustruens fødeby, Grenå. Foruden ham var der 2 matroser, Jens Larsen og Rasmus Svendsen med om bord. Samme dags aften omtrent kl. 8 kom der en voldsom bræksø over skibet, der borttog kompasset, slukkede lyset og bortrev skibsdækket, som gik til søs. Omtrent 1 time derefter kom skibet på grund under hovedgården Hessels forstrand, tæt ved Grenå Havn. Skipperen og begge matroser søgte at gå i land i skibsbåden, men denne fyldtes straks med vand og måtte forlades. Den ene matros skyllede over bord og omkom. Den anden svømmede i land næste morgen og tilkaldte husmand Søren Mikkelsen Kanne, som så

kom ridende på sine heste, fik forbindelse med skibet, og under stor fare for sit eget liv reddede Ole Jyde.

Da digtet om Søren Kanne andetsteds vil blive omtalt, ligeledes hvad der angår redningsmanden selv, skal her blot anføres, at Søren Kanne tog de to reddede med til sit hjem på heden og plejede dem. Men Ole Jyde var så stærkt medtaget, havde bl.a. koldbrand i benene, at han måtte bringes til Grenå, hvor han lå syg i 3-4 måneder. Ole Jydes hustru kom herover for at pleje sin mand, og de vendte ikke mere tilbage til Sjælland. De boede først nede på Nørregade i et lille hus, Mdm. Brochs Lejevåninger, som lå, hvor nu den nye bankbygning ligger, og som i 1839 blev nedrevet for at give plads for købmandsgården. Derfra flyttede de så i 1840 ned på Storegade i den gård, som her omtales.

I denne tilbragte ægteparret resten af deres liv, og her opvoksede sønnen, Hans Jensen Sejer, der senere blev brevsamler i Glæsbord og opnåede en meget høj alder. Han var bl.a. tilstede, dengang mindesmærket for Søren Kanne afsløredes på heden 1926. Strandingen havde ruineret familien, og Ole Jyde levede her i Grenå som fisker under meget beskedne kår. Han tog ikke ud på havet, men pilkede torsk fra en pram, som han roede et lille stykke ud fra havnen. Han døde 19. marts 1863, få år efter sin redningsmand, Søren Kanne.

Sønnen, Hans Sejer Jensen, der havde lært bageriet, åbnede få dage efter faderens død et bageri i fædrehuset. Det gik ikke. Han måtte lukke et års tid efter, og ifl. Grenå Avis solgtes Ole Jensen Jydes Sted på Storegade 15. marts 1865 ved Auktion til Smed Jens Hougård for 800 Rdl.

Jens Hougård

født 14. februar 1822, død 17. august 1866. Borgerskab i Grenå 1. december 1847. Gift med Ane Kildahl.

Han var søn af en Anders Jensen, som havde været med i den langvarige krig i begyndelsen af foregående århundrede, og som i tjenesten havde fået navnet Hougård hæftet til sit navn efter en gård på Thorsagereggen, hvor han havde tjent. Han bosatte sig så i Grenå, giftede sig med en pige her fra byen, datter af smed Niels Kildahl, og fik 2 sønner, Jørgen og Jens, der

Smed Hougård's hjørne ca. 1895 før ombygningen.

begge lærte faderens profession.

Jens Hougård havde først indrettet sig smedje omme på Nytorv, men købte altså ved auktionen Ole Jydes gård. Efter Jens Hougårds død ejedes den stadig af enken, Ane Hougård, medens sønnen, Jørgen Hougaard overtog forretningen og på moderens gamle dage (i 1895) også ejendommen, som han i året 1905 nedrev og genopførte.

Gamle Smed Hougård, der er født 21. september 1850, er uagtet sin høje alder en ualmindelig rask mand, der er på færde fra tidlig morgen til sildig aften, som passer sit håndværk, og som ikke om søndagen går af vejen for en spadseretur på 20-30 km.

Smed J. Hougaard, Adrian Nielsen og J. P. Jensen ved starten til kolonnemarchen i 1933.

Storegade nr. 43

Førhen Gl. Gæstgivergårds Have,

matr. nr. 39b.

Bygningen opført 1894 af maltgører R. Jensen.

Grænsen mellem denne ejendom og naboejendommen mod vest (altså nuv. nr. 45) har for århundreder siden slet ikke gået, hvor den nu går. En nærmere redegørelse for dennes forskydning vil imidlertid sikkert ikke have interesse nok til, at det kan betale sig at ofre plads derpå. Kun så meget skal siges, at den nuværende grænse er fremkommet ganske simpelt som følge af, at denne og følgende ejendom havde fælles ejer i 1751.

Denne ejer, Niels Pedersen Bangs enke, lod efter branden på hele den samlede grund fra disse ejendomme opføre en smuk gård i 2 etager. Den blev lagt omtrent midt på med en åben plads til begge sider. Grunden mod øst, altså nærværende, udskiltes som en ejendom for sig i 1829, da naboejendommen solgtes til søløjtnant Wigelsen, medens ejeren selv beholdt denne. Den omfattede da grunden helt ud til Vestervej, således som hele rækken af ejendommene ned ad Storegade gjorde.

Efter således at have gjort opmærksom på, at den nuværende grænse slet ikke falder sammen med den oprindelige, går vi tilbage til byens grundtakst fra 1682. Der nævnes her et par småejendomme, formentlig nr. 25 og 26 i fortegnelsen. Det anføres, at de er eller skal udlægges for Skatten og for Gæld.

Jeg formoder, men det er uden klare beviser, at de begge eller i hvert den ene må være erhvervet af den tidligere omtalte Anders Christensen Skræder og af ham ombygget. I hvert fald nævnes han som ejer fra 1697 eller før, og da han har en prioritet på ca. 400 sldlr. foruden en gæld på 50 rdl. til den latinske skole, formodentlig rest fra et af de samme huse, tyder det jo stærkt på, at han må have opbygget sig en gård, da de 2 småhuses takst kun tilsammen havde været ca. 100 rdl. Anders Skræder afbetalte en del af gælden, hvis prioritetshaver var sr. Erich Henrichsen på Vedø. Men da han i 1708 i 7 år hverken havde betalt renter eller afdrag, lod Henrichsens enke, madame Anne Svendsdatter, nævnte år gøre udlæg i gården og fik den overdraget for de resterende 325 sldlr. Deres datter, Nielle Marie Erichsdatter Behr, var gift anden gang med magister Friderich Thomsen Lyngbye, sognepræst i Lyngby-Albøge fra 1685 til 1734. Hun havde i tidligere ægteskab en søn stud. theol. Niels Erich Behr.

Og denne søn - ikke at forveksle med den senere by- og herredsfoged i Grenå af samme navn - fik af sin Sal. Grand Marna, Edle nu Sal. Madame Anna Svendsdatter, Gården over draget ved Donationsbrev af 11. Juni 1712.

Gården havde tidligere været beboet af Velbyrdige Hr. Capitain Oldenburg, der var overbefalingsmand over de indkvarterede tropper.

I 1730 solgte studiosus theologiae N. E. Behr gården til Anna Rasmusdatter Albøge, enke efter den meget berømte gamle Jens Bang, der tidligere er omtalt heri. Hun døde selv kort efter, og et par af børnene, Anders Bang, der senere blev præst i Gjessing-Nørager, og Gjertrud Cathrine, arvede gården og afhændede den senere til naboen Niels Pedersen Bang, der var deres nære slægtning. Et stykke solgtes straks i 1731; hvornår resten fulgte med er ukendt, da ingen adkomst derpå er tinglæst. Det må dog være sket længe før 1751, da der ved brandforhørene på dette sted nævnes Niels Pedersen Bangs Lejewåninger.

På genne grund blev altså ingen bygninger opført efter branden. Den lå hen som tømmerplads, have eller toft og hørte til gården, der opbyggedes, og som ligger der endnu (nr. 45) og fulgte med, da denne i 1807 ved auktion solgtes til genboen, købmand Just Møller (nuv. nr. 36 i Storegade) i forening med byfoged Ågård. I 1812 solgtes gården, som tidligere omtalt, til søløjtnant Wigelsen, medens haven blev ved at tilhøre de følgende ejere af genbogården. Det nævnes udtrykkelig i skødet fra 1812, at ejeren forbeholder sig den Øst for Huset liggende Have, som går helt ned til Diget i Sønder. Den var mod Storegade og mod strædet indhegnet med et stakit, men mod Vestervej med et stort stendige: Denne have fulgte altså med de skiftende ejere af nr. 36, og den gang denne gård, formentlig i 30'erne, blev byens gæstgivergård, blev haven et søgt forlystelsessted. Ud mod vejen lod madm. Bendixen, der ved arv efter forældrene var kommet i besiddelse af gården, i 40'erne anlægge én, senere to keglebaner. Til dem knytter sig et lille minde, nemlig dette, at her tjente skipper Niels Broges søn Hans sine første penge - som keglerejsler. Det var den senere så berømte Hans Broge i Århus, hvis moder var enke og i drengens barndom levede i yderst trange kår, efter at hendes mand var omkommet på søen.

Mdm. Bendixens gæstgiveri og have søgtes af embedsmænd og købmænd og regnedes for byens fineste. Der var jo i årenes løb vokset en del gæstgiverier op, men deres indehavere kaldtes værtshusholdere. Der var kun én gæstgivergård, nemlig denne. Og i haven her blev altså til stadighed om sommeraftenerne spillet kegler af det finere borgerskab, medens byens drenge stod op ad stendiget eller lå på maven på det og med spændt interesse fulgte begivenhederne indenfor.

Og her i haven holdtes under de store, gamle træers kroner i 50'erne musik- og sangaftener, stundom med illumination ved hjælp af farvede papirlygter. Og mange søde minder knyttede sig for datidens ungdom til den gamle, skyggefulde have. Som et kuriosum kan anføres, at her i haven og i plantagen blev de første fotografiske portrætter i Grenå optaget. Det var før der endnu var indrettet atelier indendørs. I oktober 1859 averterer fhv. købmand Balle i Grenå Avis, at han daglig i gæstgivergårdens have

aftager Portraiter.

Senere afløste Plantagen Gl. Gæstgivergårds Have som sommerforlystelsessted og Hotel Dagmar afløste Gæstgivergården. Og i 1883 solgte dennes daværende ejer, P. Mortensen, hele haven til Grenå Håndværkerforening for 3000 kr. I den sydlige halvdel opførte håndværkerforeningen så følgende år (1884) sit alderdomshjem til afløsning af det gamle; der lå og endnu ligger yderst på Lillegade, og som var erklæret for ubrugeligt.

Haven mod Storegade lå hen i en halv snes år. Da man endelig indenfor foreningen var kommet til vished om, at man ikke ville bygge på den eller havde anden anvendelse for den, solgtes den i 1894 til maltgører Rasmus Jensen, som derpå opførte den nuværende ejendom og i den indrettede et stort og tidssvarende maltgøreri, som han drev med dygtighed til sin død, og som gjorde ham til en meget velhavende mand. 1934 af enkefru Jensen solgt til Karl Petersen.

Parti af Storegade med nr. 41, 43 og 45 omkring år 1895.

Storegade nr. 45-47

Nr. 35 { opført ca. 1752, tidl. } nu frk. Marie Petersen, matr. nr. 38b
Nr. 37 { kordegn Johannsens } nu sagfører P. Press, matr. nr. 38a

Ældste
brandforsikring
nr. 29

Det er umuligt af byens grundtakst fra 1682 med pålidelighed at finde ud af, hvilke ejendomme det er, der har ligget på nærværende grunde.

Men i den panteobligation fra 1697 på naboejendommen mod øst, hvortil er hentydet tidligere heri, findes en bemærkning om, at den ligger op til Anders Sørensen Dolmers Huus, Gård og Ejendom.

Det er altså givet, at i 1697 ejedes nærværende gård af Anders Dolmer. Han var skipper, besvogret med Bangslægten og en velstående mand. Muligvis ha rhan købt en eller to af de småejendomme, som grundtaksten her nævner, og i deres sted ladet opføre en gård.

Denne er før 1731, måske ved arv, i hvert fald uden tinglæst adkomst, gået over til en slægtning, Niels Pedersen Bang. Hvordan og hvornår er ubekendt. Derimod er det en kendsgerning, at Bang boede her i 1731, da han købte et stykke af nabogården og udtrykkelig nævnes som boende ved Siden af og med tydelig angivelse af, at det er forhen sal. Anders Dolmers gård, han ejer.

Niels Pedersen Bang

født i Vester Alling 5. september 1683, død 5. maj 1747. Borgerskab som købmand og skipper i Grenå 27. januar 1710. Gift m. Anna Rasmusdatter Koed af Thøstrup, født 16. marts 1695, død 3. april 1759.

Niels Bangs navn var egentlig Niels Pedersen Lønborg; således underskriver han, da han i 1710 tog borgerskab i Grenå. Men som en slægtning af gamle Jens Bang tog han dennes navn. Niels Bang var en anset og dygtig købmand. Han var en årrække kirkeværges for Grenå Kirke. Til lidt nærmere oplysning om manden og som et lille tidsbillede fra datiden skal her fortælles om en ulykke, som over gik ham i 1720, og som gengives efter tingbogen.

Nytårsaften nævnte år drev hans fartøj, en krejert, som lå fortøjet i Grenå å, ude nær munden, til søs på grund af stærk storm. Der var ingen folk om bord. Krejerten havde været fortøjet, men rev sig løs formedelst overmåde stærk storm og højvande og drev ganske værsløs bort i Søen. Et forlydende vilde senere vide, at den var drevet over til svenskekysten, til Halland, og Bang begærede derfor til legitimation et tingsvidne angående skibets udseende. 4 borgere, der kendte skibet, erklærede, at det var bygget efteråret før, var af Ege Carvelt o.s.v., og forsynet med dette tingsvidne drog Bang til Sverrig for at søge efter sin krejert.

Medens han var derovre, sagsøgte han af en af sine medborgere, skipper Søren Sjørup. Anledningen var den, at da Niels Pedersens skib den 31. december rev sig løs i Grenåens munding og drev til søs, så stødte den Søren Sjørups krejert Fortuna løs fra dens vel befæstede fortøjning, så at også den drev til Søen og skal være aldeles bortkommen for Citanten. I den anledning søger Sjørup Niels Pedersen Bang til vederlag og skades løsbetaling.

Ved Niels Pedersen Bangs hjemkomst fra Sverrig fortsattes sagen. Byfogeden spurgte de indkaldte sagkyndige vidner, om Grenå å ikke var således beskaffen, at et skib kunne ligge der uden fare selv under storm og uvejr, når det blot var godt fortøjet. Dertil svarede de jo, når det var forsynet med forsvarlige ankre og tove. De vidste ikke eksempel på, at skibe ellers således var drevet til søs som nu de 2 omtalte, men det kunde jo vel være, at et Tov brast i Stykker i stærk Storm. De 2 pågældende skibe havde ligget med forstavnen mod hinanden, men der havde ligget nogle små jagter imellem dem, og Sjørups Skib lå således, at det nok kunne have ligget trygt, om det ikke var blevet forceret. En af Sjørups bådfolk vidnede, at da de ved mortensdags tider havde lagt Sjørups krejert indtil vinterleje, gik han til Niels Bang og advarede ham om at forsyne hans Skibrom bedre end det var, på det han og andre ikke skulde lide Skade, om det rev sig løs. Bangs kone sagde da til sin mand, at han kunde da nok have fortøjet Skibet såvel, at han ikke havde fornøden at løbe derned ved Nattetide. Han kunde vel nok huske, hvordan det gik med Anders Skræders Skibrom.

Og endelig erklærede et andet vidne, at nævnte nytårsaften, da ulykken skete, så han og en anden mand, der skulle sejle til Anholt, at Bangs krejert, da den rev sig løs, først stødte på 2 anholter jagter og knuste den ene, medens den anden rev sig løs og drev ud af havnen. Da råbte han og sagde til alt Folket, som var på Skibrommene i Havnen: Bierger eders Liv, og i samme Øjeblik blev en Karl borte og to andre bleve ilde stødt og slaget.

Derpå drev Bangs krejert imod endnu en mindre jagt og brød masten i stykker og rev skibet løs, og drev så endelig ind mod fornævnte Sjørups krejert og stødte den løs, hvorefter Bangs krejert drev alle de nævnte fartøjer foran sig ud i søen. Men sagen fik en mærkelig udgang. 21. juli erklærede Sjørup, at han var kommet til den overbevisning, at Bangs krejert havde været godt nok fortøjet, og at kun det hårde Guds Vejr var Årsag i den Skade, som overgik dem alle. At han derfor i Henseende til at undgå Tid- og Penge-Spilde ved Rettergang har indgået Forlig med Bang og frafalder alle Krav, og at vi herefter lever med hinanden i Venlighed og Fredelighed, som det gode Venner og Naboer anstår.

Man studser lidt over denne udgang og bringes til at tænke, at de to måske har lavet en lille privat overenskomst for at ikke en eventuel dom skulle foranledige søgsmål fra de 3 andre, hvis jagter led samme skæbne.

Niels Pedersen Bang døde få år før den store brand. Han havde da

forlængst købt den tidligere omtalte naboejendom. Hans enke opgjorde i brandforhørene den skade, hun havde lidt, til 3026 rdl., da omtrent al deres ejendom var brændt. Og det var hende, som lod gården opbygge prægtigt af ny efter branden. Den var dengang i 2 etager og har altså været i smag med Aftenstjernen.

Ved brandtaksationen i 1761 beskrives den i alle enkeltheder, og det ses, at det har været en i alle henseender god og moderne gård. Det er en af de 7 gårde i byen, som Pontoppidans Danske Atlas i 1768 karakteriserer som smukt opbyggede efter Branden i 2 Etager.

Mange år efter har en senere ejer ladet den øverste etage fjerne, uvist af hvilken grund. Det har været i tiden mellem de 2 brandtaksationer 1801 og 1810, men året kan ikke bestemtes påvises.

Straks efter at gården var opført, solgte enken den for 830 Rdl. courant Mynt til sin søn

Jens Nielsen Bang

født 1731 [ved en trykfejl er tallene ombyttet på Stamtavlen tidligere heri], begravet 12. august 1797. Borgerskab i Grenå 13. januar 1755. Gift 1758 (?) med Cathrine Tørslef, datter af sal. Hans Tørslef til Estruplund. Hun født ca. 1735, begravet 6. januar 1796, enke efter forpagter Peter Christensen Mulvad på Mejlgård. - Om hende står der i Giessings før omtalte bog Danske Jubellærere en dydig datter af sl. Hans Tørslef til Estruplund. Gud lade hans sæd og afkom være i velsignelse.

Jens Bang forpagtede i 1770 for 6 år Brændevinsbrænderiet udj Grenå Kjøbstads Friheds-District for en årlig afgift af 55 rdl. 40 sk. til den kongelige kasse. Brændevinsbrændingens saga er så vekslende, med en uendelighed af kongelige påbud, forbud og indskrænkninger, som næsten ikke er til at holde rede på eller gengive i nogenlunde overskuelig form. Men foranstaltningen her vil formentlig betyde, at brændevinsbrændingen på landet på den tid ikke har været forbudt, men blot pålagt en mindre årlig afgift til kongen, og at kongen så forpagtede retten til at opkræve denne afgift ud til den højstbydende. Den eneste by, som faldt uden for Jens Bangs forpagtning, var Hammelev. Der var møller Niels Erichstrup bleven højstbydende med en årlig afgift af 2 rdl. 48 sk.

En anden ganske morsom retting, som Jens Bang erhvervede, var jagtretten på Grenå jorder. Denne retting var kongens. Men kongen havde i 1770 for 20 år forpagtet jagtretten ud til stiftamtmanden over Århus Stift, Peder Rosenørn, for en årlig afgift af 1 rdl. 16 sk. Da der var gået nogle år, må stiftsbefalingsmanden være blevet træt af jagten. Han overdrog den i 1776 til Jens Bang på samme vilkår, som han selv havde den.

Mange småbemærkninger rundt omkring viser, at Jens Bang har været en af Bangfamiliens mest ansete medlemmer. Han anføres f.eks. altid med sr., d.v.s. Sieur (Herre) foran navnet og benævnes negotiant og ikke som de

fleste andre af sine standsfæller for Skipper og Købmand. Og i Begtrups Kalø Amts Beskrivelse fra 1763 nævnes han udtrykkelig som en af byens fornemste købmænd. Men som så mange andre af Bangslægtens medlemmer har han ikke kunnet sætte tæring efter næring. Der stilledes jo dengang lige så vel som nu krav til dem, der var byens Spidser. Og skippernæringen var jo til med af den art, at den, navnlig den gang, lige så godt kunne bringe sin mand knald som fald, snart op i jævn velstand og snart ned i armod. Og sr. Jens Bang fik sit at døje med i henseende til gæld. I 1788 overgik ham en dom til Betaling af 1600 rdl., som han skyldte en svigerinde Anna Margrethe Tørslef. Han havde kort før 2 andre lignende domme også på ret betydelige beløb. Og enden blev, at svigerinden i 1790 fik auktionsskøde på gården, og Bang måtte flytte som lejer op i Rasmus Schifters Gård på Torvet. Men heller ikke der kunne han betale sin husleje. Hustruen købte så på eget navn, formodentlig ved hjælp fra sin familie, en gård på Lillegade (nu nr. 33), og der tilbragte de deres sidste dage.

Anna Margrethe Tørslef, der altså blev ejerinde i 1790, var søster til købmand Rasmus Schifter på Torvet og enke efter sal. Laurs Tørslef til Estruplund. Hun flyttede til Grenå og beboede gården.

I 1807 solgte hun den ved auktion til bygmester Just Møller, der ejede den over for beliggende gård (Gl. Gæstgivergård nr. 36). Gården var assureret for 2160 rdt., men indbragte kun 605 rdl. Den har i disse krigstider rimeligvis været udlejet til nogle af de skiftende befalingsmænd ved kystforsvaret, hvoraf mange boede i Grenå. Og det var da også en så dem, nemlig Sølieutenant, Ridder Broder Wigelsen, Chef for Ro-Flottillen ved Grenå Havn, som i 1812 købte gården for en købesum af 3500 rdl. D.C. Summen er i dansk courant. Og da pengesedlernes værdi i disse forfærdelige kriser år svingede mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{7}$ af sølvværdien af det pålydende beløb, er stigningen i pris altså i virkeligheden ikke stor. Ved dette salg forbeholdt sælgeren sig den Hauge, som ligger Østen for Husets østre Hjørnestolp og lige i Syd til Diget, og denne have fulgte så de skiftende ejere af Gl. Gæstgivergård, indtil håndværkerforeningen i 1883 købte den. Kaptain-Lieutenant Wigelsen, nu i København, solgte i 1829 gården til Peter Bjerring Holm. Denne i 1844 til kordegn R. Johannsen, i hvis families besiddelse gården så forblev i 3 århundrede.

Rasmus Johannsen

født 5. november 1810, død 6. november 1883. Lærereksamen 1830. Hjælpe lærer hos førstelæreren i Grenå maj 1832. Andenlærer i Grenå 6. januar 1839-6. januar 1881. Kordegn s.st. 1842-81. Kirkeværge for Grenå Kirke 1847-79. Dbm. Gift 22. oktober 1844 med Nicoline Schoubye, født 26. juni 1820, død 13. september 1889.

Det er ikke nogen overdrivelse at sige, at kordegn Johannsen i en ganske særlig grad var en kendt og afholdt mand i Grenå.

Kordegn Johannsens Gaard ca. 1910.

Som lærer ved byens skole i over 50 år, som kordegn i omtrent 40 år, som kirkeværgen i over 30 år, som en såre virksom mand indenfor byens musikliv og indenfor den frie fattigpleje kom han i det lange tidsrum i forbindelse med næsten alle byens mennesker. Og det er mit bestemte indtryk, at han virkelig i sjældnen grad havde sine medborgeres sympati. Jeg mener derfor, at det kan forsvares at ofre plads på at gengive et ud-

drag af en nekrolog, som en af hans elever og senere medlærere, overlærer J. K. Møller i Nykøbing S., skrev om ham i lærerforeningens medlemsblad, da han var død.

... R. Johannsen var en Husmandssøn fra Blegind ved Skanderborg. Da han tidlig viste stor Lyst til Bogen og gode Evner, tog Sognepræsten sig af ham, så at han fik Undervisning sammen med dennes Sønner og blev forberedt således, at han 1828 kom på Seminariet i Lyngby, efter at han et Par Gange havde været Lærer i en Vinterskole. 1830 blev han dimitteret med meget duelig, og var så Medhjælper ved en privat Skole i Randers, indtil han til Maj 1832 blev Hjælperlærer hos Førstelæreren i Grenå. Den 6. Januar 1839 blev han ansat ved Skolen sammesteds som Andenlærer og virkede som sådan indtil 6. Januar 1881, da han tog sin Afsked. Et Par År efter sin Ansættelse blev han tillige Kordegn. Han havde sjældne Gaver som Lærer og forstod i en ualmindelig Grad at vinde Elevernes Kjærlighed og Hengivenhed. Da han kom til Grenå, var Forholdene ved Skolen ikke af de letteste for en ung Lærer. Der var kun een Skole i Byen, der søgtes af alle Byens Børn, både Drengene og Piger. Skolen var delt i 4 opadstigende Klasser, og Førstelæreren havde yngste og ældste Klasse. I denne Klasse var der altså Børn fra de mest forskellige Hjem i en Alder fra 12 til 15 År, og disse havde da i Reglen til bragt 4 á 5 År hos Andenlæreren, der var en svagelig Mand, hvis Interesser desuden gik i anden Retning, hvorfor han også senere gik over til anden Virksomhed. Johannsen forstod imidlertid ved sin aldrig svigtende Kærlighed i Forbindelse med stor Besindighed at skabe en god Ånd i Skolen, og det fortjener at bemærkes, at skønt det den Gang langt mere end nu var Stokkens Tid, var legemlig Revselse næsten noget uhørt i hans Klasse. At han vidste at holde Opmærksomheden fast,

Kordegn R. Johannsen og frue.

kom af den store Gave, han havde til at tale jævnt og naturligt med Børnene. Desuden følte de snart, at han var deres Ven, og blev derfor hans allierede mod den enkelte, som kunde have Lyst til at hidføre Forstyrrelse ... Da han i 25 År havde været offentlig ansat, sammentrådte en Del af hans tidligere Elever, som ønskede at vise ham deres Taknemlighed, og deres Henvendelse til ældre og yngre Elever fandt rig Tilslutning. ... Den 28. Oktober var Johannsen som sædvanlig i Kirke og om Eftermiddagen til Børnegudstjeneste, men om Aftenen blev han syg og sengeliggende og kom ikke op mere. Af Tillidshverv må nævnes, at han i en Årrække var Medlem af Ligningskommissionen. I 32 År Kirkeværgen, indtil han i 1879 bad sig fritaget for denne Post. Ved Afgangens derfra udnævntes han til Dannebrogsmænd. I en Række af År var han Formand for den fri Fattigkasse, og ethvert sundt Velgørenhedsanliggende kunde være vis på, at han fuldt ud var med, hvorfor trængende også med Tillid søgte ham. Møller slutter: Har jeg med Varme talt om den afdøde, da hidrører dette fra, at jeg i 7 År har været hans Elev og i 16 År hans Medlærer, men jeg trøster mig derhos til at udtale, at jeg ikke har sagt mere, end hvad mange trindt omkring ville bekræfte Sandheden af.

At Møllers ord virkelig var udtryk for den almindelige opfattelse i byen, bekræftes af, at Grenå Folketidende' der i de dage ellers var giftig nok i sin omtale af borgerskabet, ved Johannsens død i forholdsvis få, men lige så anerkendende ord omtaler den afdødes virksomhed.

Johannsen var gift med en datter af gamle købmand Schoubye, der var overformynder, eligeret borger og en meget anset mand. I ægteskabet var ingen sønner, men to døtre. Begge disse, frk. Andre og Rasmine Johannsen, fortsatte faderens gerning i søndagsskolen og omsorg for fattige, ligesom de havde arvet kordegnens musikalske interesse. Førstnævnte var i

Kordegn Johannsens Gård set indvendig fra ca. 1890. Ved kældertrappen ses frk. R. og A. Johannsen.

mange år en meget søgt musiklærerinde i Grenå.

Efter forældrenes død arvede de ejendommen og blev boende der til 1910, da de solgte den og flyttede til København, hvor de levede endnu en lang årrække.

I den østre lejlighed i ejendommen boede i mange år tre gamle grandtanter til dem, det var de gamle frøkner Rygård, døtre af skipper Rygård, der havde boet på Nørregade, og hvis hustru var søster til gamle købmand Schoubyes hustru. Det var tre hjertensgode, lidt pudsige gammeljomfruer, som altid optrådte sammen, når de gik deres sædvanlige spadsereture, og som altid var rørende enige om alt og alle. De var på en måde originaler. Jeg vedføjer et amatørbillede af dem, som vil få mange gamle grenåensere til at nikke med et genkendende smil.

Ejendommens vestlige halvdel, der vistnok engang havde været ladebygning, var i Johannsens tid udlejet til kornmagasin, bl.a. til gl. bager Hartmann. Den omdannedes senere til beboelseslejlighed for frk. A. og R. Johannsen selv.

I 1910, da damerne flyttede til København, solgte de den hele ejendom med den mægtig store, gamle have, som lå ud mod Vestervej, til købmand Jens Sørensen, som i løbet af de nærmest følgende år udstykkede den i 4 dele. De 2 grunde ud mod Vestervej solgtes til henholdsvis bygningsin-

spektør Brinch og sagfører Viale, som hver især byggede derpå. Bygningen til Storegade deltes i 2 parceller. Deraf solgtes den østlige i 1912 til syerske frk. Marie Petersen. Den vestlige solgtes i 1917 til tømrer J. Chr. Nielsen. Den ejes siden 1930 af sagfører P. Press.

Frøknerne Rygård efter fotografi fra ca. 1890.

Storegade nr. 49

Opført ca. 1860 af tømrer Anders Christensen,
ejes nu af elektriker M. Chommerou, matr. nr. 37 a.

**Ældste
brandforsikring
nr. 30**

Ved denne ejendom lader det sig ikke gøre med nogenlunde pålidelighed at anføre ejerrække før ca. 1750. Ved branden i 1751 var ejeren Jens Nielsen Skomager. Han var en af de få, som to gange havde den ulykke, at hans hus brændte, idet det efter branden i 1750 nyopførte hus atter i 1751 blev ildens bytte.

Her var nemlig den østre grænse for branden i 1750. Det genopførte hus var på 5 fag, altså et jævnt lille borgerhjem, som i 1757 efter Jens Niensens død gik i arv til hans søn, bødker Hans Jensen med tilnavnet Allelef. 1759 Hans Hjort. Ved arv uden tinglæst skøde ca. 1795 til dennes søn, skomager Niels Hansen Allelef. Ligeledes uden ting!. Skøde til dennes søn Peder Nielsen, som i 1808 solgte til hattemager Jacob Madsen. Købesummen er da 260 rdl., og ejendommen er forlængst udvidet til 14 fag.

Hos denne hattemager Jacob Madsen passerede nogle år efter et tyveri, som der kan være grund til at omtale, fordi det oplyser træk af den tids Liv, som vi nu ikke længere kender noget til, nemlig blegning af lærred.

Det var skik, at når man fik lærred hjem fra væveren, blev det bragt ud til Bomhuset ved Sønderport, hvor bommanden lagde det ud på Blegdammen og holdt øje med det i den tid, det tog, indtil det var bleget færdigt. Hvis man derimod selv havde en toft bag sit hus, lagde man lærredet derned til blegning. Uagtet et sådant stykke lærred, der kunne være 25-50 al. i længde, repræsenterede en meget betydelig værdi, og uagtet det lå ude både nætter og dage, var det overmåde sjældent, at det blev stjålet. Her er nu et enkelt tilfælde på det modsatte.

Søren Ask Svendsen, der var Altmuligmand, bl.a. murer og opsynsmand ved befordringsvæsenet, havde den 16. September 1813 truffet aftale med rebslager Anders Casper om, at denne skulle køre Svendsens kone til Randers. Casper havde først på aftenen drukket kaffe i Svendsens hus for at styrke sig til Rejsen. Hen mod midnat mødte han med vogn ved Svendsens bopæl, og præcis kl. 12 nat kørte de ud af byen. Svendsen fulgte sin kone et stykke på vej, gående ved siden af vognen. Nede ved Vesterport kom Anders Caspers kone dem i møde og sagde: Nu er Porten lukket. Ved den lejlighed sagde Casper til Svendsen: Hvis Han nu er klog, så følger Han med min Kone hjem. Svendsen havde imidlertid lovet sin kone at følge hende til Enslev og fortsatte derfor.

Da de var kommet omtrent ud til Tyreleddet, bemærkede Svendsen pludselig, at murer og væver Poul Rabe kom hen til vognen, bærende på

en sæk. Casper gjorde holdt, og Rabe kastede sækken op i vognen til ham med de ord: „Jeg skal hilse dig fra din kone, her er noget, som du glemte hjemme, hvortil Casper svarede, at det var godt. Han sagde så til Svendsen, at nu ville han til at køre hurtigere. Svendsen tog derfor afsked med sin kone og fulgtes med Rabe hjem til byen.

De to øvrige fortsatte rejsen til Randers. Den tilkastede sæk med indhold fyldte så meget, at Jacobine Svendsen sad på den et stykke af vejen. Hun havde indtryk af, at indholdet var linned. Da de kom til Kristrup tæt ved Randers, gjorde Anders Casper holdt hos Willum Slagter. Manden var ikke hjemme, hvorpå Casper i enerum talte noget med konen. Det viste sig senere, at han havde forhandlet med hende, om hun ville købe indholdet af sækken, som bestod af ca. 30 al. lærred. Da hun ikke ville handle, tog Casper lærredet med sig til Randers og solgte det ved markedet om lørdagen til en ålekræmmer.

Næste søndag var Casper atter tilbage i Grenå. Han gik straks efter ankomsten ned til Poul Rabe og leverede ham sækken samt 100 rdl. danske bancosedler med de ord, at her var betaling for lærredet. Desuden gav han ham et stort knippe ål på 11 lispund. Det var en ganske latterlig lav pris, da bancosedlerne - det var i det forbandede Pengeår 1813 - kun var en brøkdel værd af det pålydende beløb, og Casper havde selv fået det flerdobbelte beløb for lærredet.

Straks fredag morgen havde hattemager Madsen opdaget, at hans lærred var stjålet. Han anmeldte selvfølgelig tyveriet. Da nu politibetjent Jens Kildahl tilfældigvis havde været i Caspers hus aftenen før og hørt, at han og hustru traf en hemmelig aftale med Poul Rabe, og da Ask Svendsen ikke lagde skjul på, at Rabe om natten havde kastet en meget stor pakke op i Caspers vogn, var det ikke svært at komme på spor efter gerningsmanden til tyveriet.

Allerede i det første forhør gik både Caspers kone og Poul Rabe til bekendelse, hvorimod Anders Casper hårdnakket holdt på, at han havde handlet i god tro og ment, at det var noget lærred, som Rabe selv havde vævet, og som han skulle sælge for ham ved markedet i Randers. Og uagtet Rabe i flere forhør sagde sandheden lige op i ansigtet på Casper, var denne ikke at bringe til bekendelse. Derimod erklærede hans kone, at hun havde sagt ja til Rabes plan om at tage lærredet. Det var hende, som havde skaffet ham sækken og gemt den om aftenen, indtil det var ved den tid, at Casper kørte hjemmefra for at hente Svendsens kone. Ligeledes tilstod Rabe, at han havde ligget i grøften og ventet på, at Casper skulle komme kørende. Men selvfølgelig havde det været dem en slem streg i regningen, at Svendsen fulgte sin kone så langt på vej og så, hvad der gik for sig.

På grund af Caspers benægtelse trak sagen ud ½ år. I hele den tid sad de, pågældende i arrest. Først i maj 1814 faldt dommen, der lød på 2 måneders tugthusarbejde i Viborg for Rabe og 1 måned for hver af de andre, der kun

Storegade nr. 49.
M. Chommerau.

døm tes for hæleri.

Selvfølgelig erklærede alle tre sig tilfredse med denne dom, hvis mildhed vel i nogen grad har stået i forbindelse med den usædvanlig lange varetægtsarrest.

Efter denne lille episode går vi videre med ejendommens historie.

I 1823 delte Madsen den i 2 dele og frasolgte den østre halvdel til snedker Jens Peter Ritho. Denne i 1829 til klejnsmed Jesper Hald. Auktionsskøde i 1860 efter Halds enkes død til tømrer Anders Christensen. Han havde nogle år i forvejen af Jacob Madsens enke købt den anden halvdel og var altså enejer af huset. Da han sidst på året 1860 solgte de nu sammen byggede Ejendomme, er det rimeligt at formode, at det er ham, som nævnte år har nedrevet det oprindelige bindingsværkshus og opbygget huset i den skikkelse, som det nu har.

Køberen i 1860 var Jørgen Johan Mundrup Aabel, født i Sæby 20. marts 1824, borgerskab som brændevinsbrænder i Grenå 11. juni 1856, ombyttet med borgerskab som ølbrygger 11. juli 1860. Aabel havde oprindelig for 5 år forpagtet Kochs brændevinsbrænderi på Lillegade. Ved udløbet af denne periode fik han så sit borgerskab ombyttet og indrettede et ølbryggeri i den købte ejendom, altså denne. Det bestyredes af en fuldt uddannet brygger, nemlig Hermann Handlos, der var født i Schlesien, men havde opholdt sig i Danmark et par år. Det kunne ikke gå, og Handlos flyttede til Ebeltoft. Aabel forlod ligeledes byen, og Kreditforeningen overtog ejendommen og solgte den i 1871 til murer, senere marskandiser Gurder Langberg. Denne i 1882 til sadelmager J. F. Lindstrøm.

I ejendommen boede i en lang årrække som lejer en snedker Rasmusen. Han var noget af en original og eksperimenterede med mange ting. Han gik i byen i almindelighed under navnet Mirakelsnedkeren, altså noget lignende som Fut-Jørgensen. Men i modsætning til Fut havde han ikke rigtig forstand på at lave noget, som duede. En af hans yndlingsplaner var tanken om flyvning. Engang havde han lavet sig et par store vinger af tyndt træ, som han havde spændt på sine arme. Fra baghuset var lagt et par bjælker ud. Dem kravlede han ud på, begyndte at baske med vingerne og sprang så ud i håb om at kunne holde sig svævende. Det var rygtedes i byen, at mirakelsnedkeren ville prøve at flyve, og en del folk var kommet derned for at se, hvad dette kunne føre til. Forsøget mislykkedes komplet.

Mirakelsnedkeren faldt ned, og Folk lo, indtil det viste sig, at snedkeren ikke kunne rejse sig, men havde brækket det ene ben.

Historien minder jo ganske levende om Drachmanns Dædalus, men skal ikke desto mindre være ganske sandfærdig. Måske har Drachmann, der et par somre boede i Gerrild Kro, hørt historien og gennem den modtaget inspirationen til sin smukke, lille fortælling.

I 1903 solgte Lindstrøm til J. Brinch Sørensen. Han fraskilte den sydlige halvdel af grunden, der dengang var en stor have, og opførte i den en 2 etages dobbeltejendom. Resten mod nord solgte han i 1916 til elektriker M. Chommerau, der er den nuværende ejer.

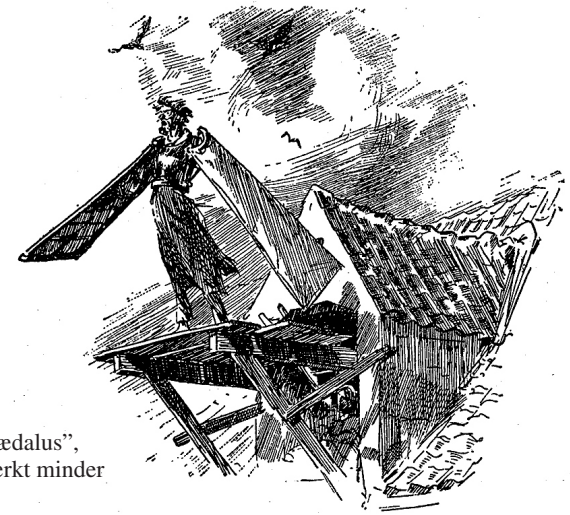

Illustration fra Drachmanns "Dædalus", hvori en af hovedpersonerne stærkt minder om "Mirakelsnedkeren".

Storegade nr. 51

”Brænderigården”,
nu skorstensfejermester A. Sørensen, matr. nr. 36 a.

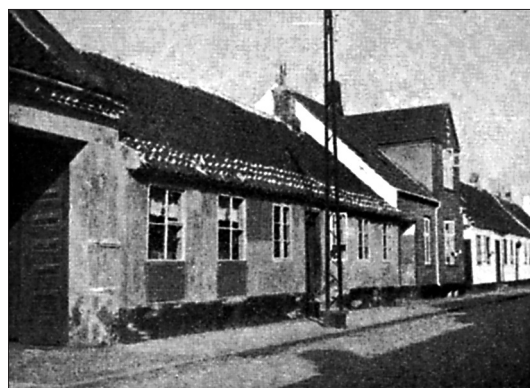
**Ældste
brandforsikring
nr. 31**

På det sted, hvor denne gård er bygget, lå før branden i 1750 to små huse, som ikke var genopført, da branden atter indtraf det følgende år. Det østre af disse huse havde siden 1739 tilhørt konsumtionsbetjent Laurits Mortensen, det andet Stine Malmøe, enke efter Johan Hansen Udenchier.

De 2 afbrændte Pladser solgtes til en Jens Pedersen Juul i Emmedsbo, som her lod opføre et godt og solidt hus, som han lillejuleaften 1757 tilskødede sin svigersøn Jacob Rasmus Møller, skipper i Grenå. Efter dennes død giftede enken sig i 1774 med skipper Rasmus Udsen. Få år efter blev hun atter enke og ægtede så 1780 ungkarl Jens Sørensen Lind, som altså blev husets ejer. Han var felbereder, d.v.s. hvidgarver, men nævnes også som Oldemand for Byens nye Liig-Laug, hvilket altså vil sige det samme som formand for Ligbærerforeningen. Han boede her til sin høje alderdom og døde 1829, 82½ år gl. Hustruen var da forlængst død, og Lind havde giftet sig med enken efter bogbinder og kirkevæрге Chr. Ramshart.

1824 avlsbruger Laurs Andersen. 1834 købmand Johan Hansen. 1842 spækhøker og vognmand Niels Jensen.

I 1857 solgte Jensen gården til vicekonsul N. L. Kock, men beholdt muligvis den lille butik som lejer. Konsul Kock var i mange år en af byens allerbetydeligste mænd. Han ejede og beboede Aftenstjernen, Lillegade nr. 39, men ejede også naogården, som lå vest for og havde yderligere tilkøbt sig det bagved denne, mod Storegade liggende hus, som lå, hvor nu købmand J. Sørensen bor (altså nr. 42), og hvor han havde en bestyrer i en lille købmandsbutik. Konsul Kock drev et betydeligt brændevinsbrænderi i gården på Lillegade.

Og den gård på Storegade, som her omtales, erhvervede han for at indrette fedestald for de mange stude, som han købte og fedede op med Bærmen fra Brænderiet. Fedestaldene var i sidebygningen, som endnu delvis ligger i gården, og for at få bærmen til de

”Brænderigården”.

mange kreaturer transporteret derover på en nem måde, fik Kock, der var borgerrepræsentationens formand og en meget mægtig mand, tilladelse til at lægge en ledning under Storegade, hvor igennem bærmen så løb over i stalden og blev pumpet op til studene. Resten af denne træledning, der var særdeles velbevaret, er senere fundet under gaden ved gravning til nedlægning af gas og kloak.

Det var især slagter J. A. Jørgensen, Gamle Jørgensen, som han kaldtes, som var opkøber af kreaturer til Kock. Tit var det elendige, magre køer og stude, som købtes for næsten ingenting, når det kneb for landboerne med foder, og som så efter en tur på bærrestaldene blev så vel i stand, at de kunne sælges for gode penge herhjemme eller sydpå eller slagtes og sendes som tøndekød til Norge. Der kunne til tider stå mere end 100 stk. kvæg i staldene dernede. I 60'erne forpagtede Hercules Hoeck, der var ejer af Christiansminde, brænderiet af konsul Kock. I hans tid førtes en del af bærmen til Christiansminde med vogne, som daglig gik frem og tilbage mellem dette sted og Grenå. Hvad Hoeck hverken kunne bruge på Christiansminde eller i fedestaldene, solgtes. Således averterer han i Grenå Avis for 22. juni 1865, at han ønsker at sælge daglig 2 læs bærme. Prisen var 1 td. fuld vægtig byg for 1000 potter bærme. Man får af ovenstående et begreb om, hvilket mægtigt foretagende brænderiet i Grenå var i de år.

Ajlen fra alle de kreaturer, som stod på stald her, løb ned ad skråningen,

Gården set udvendig fra omkring 1900. I midten ses maler P. Sørensen og hustru.

hvor nu haverne ligger, og videre ned i fårekæret. Den løb ud i en lille dam, som lå omtrent, hvor nu Teknisk Skole er bygget, og som man dengang kaldte Organistens Dam, eftersom den lå tæt neden for organist Møllers have. For nutiden, der har fået forstand på ajlens værdi som gødnings stof, er det jo ufatteligt, at man dengang lod slige værdier gå til spilde.

Forhuset var i Kock's og Hoeck's tid udlejet til beboelse. Bl.a. boede en skipper Flørnæs en lang tid i den ene lejlighed. Han sejlede med en stor båd på Kolindsund og bragte både personer og gods til og fra Grenå, indtil han engang havde et alvorligt uheld, hvorved båden sank og virksomheden dermed ophørte. Hans hustru havde en skole for småbørn. Fra skifteretten i Kocks dødsbo solgtes gården i 1883 til maler P. Sørensen, der allerede i en snes år havde drevet nalerforretning i ejendommen.

1912 solgte maler Sørensen gården til sin søn, skorstenfejermester Alfred Sørensen, der er dens nuværende ejer, og som straks nedrev og ombyggede ejendommens mest karakteristiske del, som lå mod Vest.

Christoph Wolff,
Grenå Bys Skorstensfejer
1881-1904

Den lille butik i husets østre ende udlejedes allerede omkring 1876 til J. S. Udsen, en mand af gammel Grenåslægt, der oprindeligt havde været maler, derpå en tid værtshusholder, men som her i halvhundrede år drev en lille detailhandel, efter at han i 1866 havde overdraget malerværkstedet til P. Sørensen. Udsen døde i en meget høj alder i 1926.

Det kan også nævnes, at i gården boede i mange år byens gamle skorstensfejer, Christoph Wolff, som var gift med maler Sørensens datter.

Wolff, der var tysker af fødsel, var kommunalt ansat som skorstensfejer her i Grenå fra 1. januar 1881-1. november 1904; han levede omtrent en snes år efter sin afskedigelse.

Ejendommen gik oprindeligt ud til Vestervej som alle de andre nabo-ejendomme. Haven frasolgtes i 1898 til fabrikant Wolther, der opførte en lille villa.

Gården her, som altså i 1757 byggedes på en brandtomt, endte atter som en brandruin, idet dens forhus 21. juni 1930 nedbrændte og i sommerens løb erstattedes af den nuværende bygning.

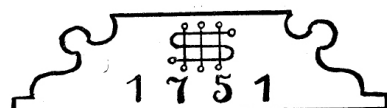
Gårdens indre efter branden Dyrskuedagen den 21. juni 1930.

Storegade nr. 53

Tidligere murer Jens Sørensen,
nu hans datter frk. Cathinka Sørensen,
matr. nr. 35 a.
Opført 1751.

Ældste
brandforsikring
nr. 32

*Herrens hjælp og gode Aand Signe Dem i tusind Led
Som har rekket mig sin Haand At opbygge dette Sted.*

Således lyder indskriften på en lille trætavle af eg, som er anbragt over porten på huset Storegade 53. Den havde i mange år ligget upåagtet i husets kælder, fortæller den nuværende ejerinde, men hendes fader fik den taget frem og anbragt over porten ud mod gaden i den nye grundmurede facade. Det er beklageligt, at den mand, som lod tavlen forfærdige, ikke satte sit navnetræk i den. Men selv uden dette må man vel være berettiget til at gå ud fra, at den oprindelig har siddet i ejendommen her og prydet den tidligere bindingsværksfacade. Det ældste dokument, som knytter sig til dette hus, er fra 1719. Nævnte år skødte Peder Andersen Malmøes Hustru på egne og sin vanvittige Mands Vegne til deres eget og deres Børns underholdning til Ehrlig, Agtbar og Velforstandig Mand Ole Jensen Glarmester sit til hørende Sted, beliggende på den søndre Side af den stohre Gade.

Hans søn, Mads Olufsen Glarmester, der tog borgerskab 29. januar 1742, har fået huset overdraget uden tinglæst skøde. Han var ejer ved branden i 1750.

Og det er sandsynligt, at det er ham, der har ladet huset genopbygge, og som så i de ovenfor anførte linier har udtrykt sin taknemlighed mod dem, der har hjulpet ham dermed.

Ved brandforhøret 26. oktober 1750 forklarede førnævnte Mads Glarmester for retten angående den ulykkelige Hændelse og overfaldende Ildbrand, som antændtes Kl. 11 á 12 slet om Natten i mellem den 24. og 25. Oktober 1750 her i Byen hos hans Genbo, at han ved den lejlighed ej alleneste mistede sin iboende Gård med en stor Del Guds Velsignelse af Korn og Foring, så og en Del Creaturer, ja så godt som alt sin Indbo, der var i skickelig Stand, og med Kone og hendes ældgamle Moder samt fire umyndige Børn måtte retterere sig næsten nøgne fra Ilden, siden Stedet var bespændt, før de af Søvnne blev opvakte hvorudover han med Hustru og Børn er geråden i yderste Armod.

Kort efter husets genopførelse, nemlig 29. august 1752, døde Mads Glarmester. Der er overvejende sandsynlighed for, at enken derefter har ægtet glarmester Peder Christophersen, der var kommet hertil fra Sjælland, som tog borgerskab i Grenå 6. december 1753, og som i hvert fald i 1757 nævnes som husets ejer. Han døde 29. august 1783, og hans søn Christopher Pedersen Lyngge, der også var glarmester, arvede ejendommen, stadig uden tinglæst adkomst. Det ældre panteregister oplyser, at der ingen skøder eller tinglæste papirer findes på dette hus, men kun et gammelt adkomst brev til ejerens formand, i følge hvilket huset er gået i arv fra en til en anden.

Glarmester Lyngge døde 23. februar 1829, 76 år gammel, og fattigvæsenet overtog huset. Det havde altså da i 110 år uafbrudt været ejet og beboet af glarmestre, rimeligvis oven i købet alle af samme familie.

1837 solgte fattigvæsenet gården til væver Niels Mathiasen Lind. Han giftede sig senere med en datter af bager Woldum på Lillegade, overtog svigerfaderens bageri (nu nr. 31, Bernhard Andersen) og flyttede derover. Stedet var derpå i en lang årrække udlejet og solgtes i 1855 af Linds arvinger til snedker Johan Kandelsdorff, der var gift med deres søster, Mette Kirstine Lind.

Johan Kandelsdorff

født 14. december 1801 i Århus, død i Grenå 12. september 1869. Borger-skab her 15. marts 1832; ditto som gæstgiver 9. april 62. (Hans navn findes skrevet på flere forskellige måder, men i dødsannoncen står der i hvert fald som ovenstående).

Huset var dengang bindingsværk - også til gaden - med 2 lejligheder og indgang til dem fra porten. I 60'erne begyndte Kandelsdorff at drive gæstgiveri. Det kom vistnok af, at han overtog Håndværkssvendenes Herberg. I sidehuset var der køkken og tillige et par små stuer til herbergslokaler. Her samledes såvel byens faste svende som de til rejsende om aftenen, og Kanels-Dorf, som Værten altid vulgært kaldtes, var herbergsfatter for dem.

Det kan måske være rimeligt på dette sted at meddele en smule om herbergs- og svendelivet her i Grenå i lidt ældre tid. Det kan kun blive enkelte spredte træk og ikke i fjerneste måde nogen samlet beskrivelse, bl.a. af den simple grund, at der aldrig har været egentlige håndværkslaug i denne lille by, og at der af den årsag intet som helst skriftligt foreligger.

Efterfølgende er derfor kun bygget på mundtlig beretning fra stedlig kilde, sammenholdt med Den zünftige Håndværker, hvis forfatter, Rasmus Berg, forøvrigt er af gammel Grenåslægt.

Når håndværkssvendene kom her til Grenå, gik de straks ned til herberget hos Kandelsdorff med deres Felleisen, en stor tornyster, lavet af sælskind. Det var mere anseligt at have en Felleisen end en Berliner, som kun bestod af voksdug. I denne Felleisen havde den rejsende sine klæder og

eventuelt noget værktøj. En håndværkssvend skulle være overmåde godt ekviperet, hvis han skulle have mere med end det, der kunne rummes i hans Felleisen.

Ethvert fag havde sin Gruss. Midlet til at vise, at man var en ærlig Svend og kendte sit Håndværks Skik og Brug var, at man kunde sige dets Gruss, d.v.s. den Hilsen, hvert Fag gav sig til Kende med. Grussen kunde være mer eller mindre lang og undertiden kun bestå af ganske få Ord som f. Eks. Glück von wegen des Handwerks. Den brugtes, når man henvendte sig i Herberget enten for at få Geskænk, oprindelig en Drik efter Tid og Lejlighed, senere både Mad og Natteleje eller Penge, eller når man søgte Arbejde.

Fra herberget gik svenden så rundt på værkstederne. Når han kom ind på et værksted, rejste den første svend sig og sprach den rejsende an. Lad os tænke, os at det var en sadelmager. Det fag tilhørte den gamle håndværker, som har givet mig denne beskrivelse, og i hvis fag der var særlig mange tyskere. Det begyndte så med, at den rejsende svend kom ind og sagde: Frem der Sattler. Førstesvenden svarede derpå: Versehen mich nicht, idet han rejste sig og hilste på militær vis med hånden. Derpå bad han den fremmede sætte sig ned. Han spurgte ham så, hvor han kom fra, hvor han sidst havde arbejdet, hvor længe han havde været på rejsen, hvis han var udlænding, hvad landsmand han var o.s.v. Hvis der så ikke var arbejde, gav hver af svendene ham en Geskænk, som regel 4 skilling, og mesteren gav ham 1 mark. Dermed gik den rejsende så ned på herberget for at hvile sig og få noget at spise.

Fik han deri mod arbejde, så skulle den yngste af læredrengene ned til Kandelsdorff for at hente hans felleisen.

Når en svend efter at have arbejdet her en tid skulle forlade byen, gav alle fagets svende ham Geleide, d.v.s. fulgte ham et stykke på vej. Det blev som regel en meget munter afsked. På vejen sang de:

So leben wir, so leben wir, so leb wir allentage
Nach (?) der allerschönste Saufkompagni,
Arn Abend bei dem Brantwein, und morgens bei dem Bier,
Und so geht es allentage.

De havde brændevinsflasker med, bundet til en stok med et lommetørklæde. Dem bar de på skulderen, og når verset var sunget, fik hver af deltagerne en slurk af flasken.

Som regel fulgte de med til Hessel, og tiden var lagt således, at den rejsende svend kunne nå Tirstrup Kro, inden natten faldt på.

I forbindelse med foranstående vers kommer jeg i tanker om, at jeg har hørt om en person, som i mange år boede nede på fattiggården, og som vistnok var søn af glarmester J. Jørgensen, at han i folkemunde gik under navnet Zu leben Per. Svendene måtte ikke komme på de almindelige Beværtninger, kunne forresten heller ikke, da den lille løn de tjente ca. 7

mark om ugen og kosten - slet ikke kunne slå til. Når de om aftenen kom ned på herberget, havde arbejdssvendene deres eget bord, hvor de rejsende ikke måtte sætte sig. De havde et bord for sig selv. Men arbejdssvendene kunne godt opvarte dem med en snaps og et glas øl.

Efter Kandelsdorffs død (12. september 1869) blev murer Lind herbergfatter. Han var gift med økonom Mejlstrups søster, blev senere skorstensfejer og boede oppe på Lillegade. Dermed var det altså forbi med svendenes tilhold her.

Kandelsdorffs enke solgte i 1876 huset til murer Jens Sørensen, men forbeholdt sig bolig for livstid. Fra 1923 ejes huset af Sørensens datter, frk. Cathinka Sørensen.

Som alle de andre ejendomme havde også denne en toft eller have ud til Vestervej. Et stykke af den fra solgtes i 1893 til murermester Marius Petersen, som derpå opførte en lille villa, der nu tilhører bogbinder Engelsted.

Murer Sørensens gård set indvendig fra.

Storegade nr. 55

Tidligere organist Møller,
nu Gotfred Jensen, matr. nr. 34 a.

Ældste
brandforsikring
nr. 33

Huset, som lå her forinden branden, ejedes før 1741 af kobbersmed Christian Rasmussen og solgtes nævnte år til ungarl Rasmus Jørgensen Stie. Ved branden i 1750 ejedes det af hans søn Terchel Rasmussen Stie, der et par år senere opførte det hus, som ligger der endnu, ganske vist med fuldkommen om bygget forside, således at det er helt ukendeligt. 1766 tilskødede Stie's enke datteren Boel og hendes tilkommende mand, Ole Rasmussen, huset, imod til gengæld at erholde værelse og ophold resten af sit liv. Ole Rasmussen fik foruden huset også navnet Stie. I 1796 solgte han huset til organist

Jacob Jørgensen Møller

født 6. januar 1774, død 15. februar 1858. Organist i Grenå 1791-1858. Gift 20. september 1796 med Maren Hjersing Bergenhammer, som døde 1848.

Organist Jacob Møller var ældste søn af glarmester Jørgen Madsen, som boede i naboejendommen. Han var i 1791 blevet organist efter Remtes bortgang fra embedet og varetog bestillingen i 67 år lige til sin død. Det er så langt den længste tid nogen organist har virket ved Grenå Kirke. Og i hele denne tid fra sit ægteskabs begyndelse til sin død boede Møller her i dette hus.

Muligvis har der været en kort afbrydelse i 1811 under englænderkrigen, da det synes, som om ejendommen en tid har været afhændet til en regimentskvartermester Reiersen. Møllers hustru var datter af sognepræst Mads Bergenhammer i Ørting. Hendes moder havde - efter at være blevet enke - ægtet provst Brøchner, der en tid var præst i Grenå, og som altså var fru Møllers stedfader. Ved organist Møllers død skrev Grenå Avis bl.a. følgende: ... Den 20. September 1846 holdt Møller sit Guldbryllup med sin, for 10 År siden afdøde Hustru; den højtidelige og smukke Måde, hvorpå denne Fest fejredes, afgav et skjønt Bevis på den særdeles Agtelse og Velvillie, som det bedagede Brudepar nød blandt Byens Indvånere. Med Samvittighedsfuldhed og Punktighed røgtede den hæderlige Olding alle de ham overdragne Bestillinger, og det ind til 8 Dage før sin Død, i hvilken Tid han var fængslet til Sygeleiet. Den 15. ds. indfandt Døden sig og førte, så håbe vi, den gamle tro Tjener indtil hans Herres Glæde.

Organist Møllers havde adskillige børn. Så vidt jeg kan se i kirkebøgerne, var det alle sønner.

En af de ældste af dem var Jørgen Møller, født 6. juli 1802, død 13. juni 1874, der blev faderens efterfølger i embedet. Han var da allerede en lidt ældre mand, 56 år. Efter hvad jeg kan opspore, havde han ernæret sig af at undervise i musik og ved blev også dermed, efter at han var blevet organist. Han havde bl.a. elever på flere af egnens herregårde og foretog selv til fods turen derud, når han skulle give timer. Organist Jørgen Møller var ugift. Efter forældrenes død havde han købt huset af sine medarvinger og beboede selv den ene af lejlighederne deri, medens den anden var udlejet til en murer Peder Nielsen, hvis hustru holdt lejligheden i stand for Møller som en del af huslejen.

Efter organist Møllers død i 1875 overtog førnævnte Peder Nielsen og hustru huset, vist nok som arv. Det var i hvert fald dem, der bekendtgjorde organistens død, og i annoncen benævner de ham som vor kiære Velgiører.

1882 solgte Nielsens enke Gammel Ane huset til Søren Peter Jensen og flyttede som en af de første beboere om i Håndværkerforeningens Alderdomshjem, hvor hun mange år efter døde som byens ældste indbygger. 1907 Snedker P. Friis Mikkelsen. Denne var en noget ustadig natur, der gav sig af med adskilligt, ikke havde ro på sig til noget og omsider rejste til Århus, hvor han døde. Om ham har jeg hørt en lille historie fra arbejderbevægelsens tidligste tider i Grenå. Det var dengang Snedkersvendenes Fagforening dannedes. Der var da ingen af svendene, der ønskede at være formand, fordi det i de tider undertiden kunne have uheldige følger for vedkommende. Så fandt man på at henvende sig til Friis Mikkelsen. Og uagtet han ikke selv længere var svend - eller måske netop derfor - tog han mod valget og blev således den første formand i Snedkersvendenes Fagforening her. 1910 J. P. Sørensen. 1917 arbejdsmand Gotfred Jensen.

Storegade nr. 57

Matr. nr. 33 a.

Dette hus er opført ca. 1860 på en grund, som førnævnte organist Møller frasolgte til tømrermester Anders Christensen, almindelig kaldet Klud-der-Anders, fordi han ikke altid var lige heldig med sit arbejde. Han havde imidlertid i 60'erne og 70'erne en ikke ubetydelig forretning og har opført en del huse her i byen.

I en bygning ud til Vestervej, som nu ejes af Emil Rasmussen, havde han indrettet et savskæreri, vist nok det første i Grenå. Efter en lang række skiftende ejere solgtes stedet i 1916 til Rasmus Hansen.

Storegade nr. 59

Tidligere Jens Jensen Kyradser,
nu musikdirektør B. Møller, matr. 32.

Huset her var oprindeligt en del af naboejendommen mod vest, som tilhørte Jørgen Glarmester, og som vil blive omtalt i det følgende. Han frasolgte i 1863 denne Halvdel af sit Hus med tilhørende Have og Toft til skomager Martin Thomsen, som vistnok snart efter forsynede det med den nye, grundmurede facade, som det nu har. I 1874 efter hans enkes død solgt til maler J. S. Udsen. 1876 Jens Jensen Kyradser. 1881 dennes enke Nielsine Christensen. 1926 fra hendes arvinger til musikdirektør Bartholin Møller.

**Østre halvdel af
ældste
brandforsikring
nr. 34**

Storegade nr. 61

Huset opført mellem 1750 og 60.
Tidligere ejer Jørgen Glarmester,
nu frk Petrine Nielsen, matr. nr. 31 a.

Vestre halvdel af
ældste
brandforsikring
nr. 34

Oprindelig var denne og foregående én sammenhængende ejendom. Det ser ikke ud til, at den bygning, som har ligget på dette sted, er gået med, hverken ved branden i 1750 eller den i 1751 og heller ikke ved den endnu senere brand i 1768. Dens ældste ejerrække er meget mangelfuld og forekommer kun som sidebemærkninger ved naboejendommene. Omkring 1708 er ejeren Rasmus Sørensen Basse. Omkring 1740-50 Jens Jensen Hammelef.

Det ældste virkelig sikre, som vides om bygningen, er, at den i brandtaksationen i 1761 findes anført som tilhørende Anders Casper og med tilføjelsen samme Hus består af næstendels nye Bygninger. Forhuset til garden er 6 fag med stråtag. Uagtet huset altså ikke synes at være nedbrændt, er det alligevel opført på nøjagtig samme tid som alle de øvrige huse i rækken, altså i tiden mellem 1750 og 60.

Storegade nr. 59 og 61, tidligere Jørgen Glarmesters gård.

Anders Casper, der var avlsbruger, solgte i 1773 til glarmester Jørgen Madsen. Men skødet blev først tinglyst 53 år senere, da huset næste gang skiftede ejer.

Jørgen Madsen

født i Grenå ca. 1739, død 25. februar 1829 (ca. 89 år gl.). Borgerskab i Grenå 11. juli 1774, gift 20. oktober 1773 med Karen Jacobsdatter Møller. Jørgen Glarmester var en af byens mest ansete håndværkere. Han er en af de få, som flere år i træk udnævntes til kæmner. Det var i de tider, da kæmnerne ellers skiftede fra år til år. Han var oldermann for liglauget og ligeledes en tid byens oldermann for markjorderne. Som et vidnesbyrd om, at han havde et ganske særligt kendskab til byens anliggender i mere historisk forstand og til personer og begivenheder både fra sin egen og tidligere tid, skal anføres, at når der i retten skulle æskes et tingsvidne om et eller andet i den henseende, var Jørgen Madsen næsten altid en af de tilkaldte. Engang i hans høje alderdom, da han formedelst svaghed ikke kunne møde i retten og afgive vidnesbyrd i en sådan sag, begav byfogeden og storkemændene sig til hans bolig og optog tingsvidnet der.

Jørgen Glarmester blev stamfader til en ret talrig slægt, hvoraf adskillige i foregående århundrede hørte til byens kendte personer, men hvis efterkommere - såvidt jeg ved - nu alle er borrhjættet fra Grenå. Af ægteparrets børn kender jeg kun de 3 sønner. 1) Jacob Jørgensen Møller, født 6. januar 1774, og som altså havde moderens efternavn. Han blev organist i Grenå og er tidligere omtalt heri. 2) Jørgen Jørgensen Madsen, født 1789. Han var glarmester ligesom faderen, en mand, der sad i beskedne kår, men som var en klog og udmærket begavet mand og nød almindelig agtelse hos alle her i byen. Og endelig 3) Johannes Jørgensen, født 11. juli 1792, som blev drejer, og som er om talt heri tidligere.

Den gamle Jørgen Glarmester boede her i huset i 55 år fra den dag, da han købte det, og til han døde 89 år gammel. I 1826, altså et par år før han døde, havde han givet skøde på huset til den førømtalte søn, glarmester

Jørgen Jørgensen Madsen

Født 1789, død 31. maj 1874, borgerskab 30. december 1813. Gift 25. juni 1813 med Karen Marie Larsdatter Peerstrup.

De havde en overordentlig stor børneflokk, langt over en halv snes børn, af hvilke den mest kendte var Jørgen Jørgensen sen, der senere var en af byens originaler og gik under navnet Fut-Jørgensen.

Ligesom faderen havde også Jørgen Jørgensen Madsen stor byhistorisk interesse og viden. Og jeg har af enkelte spredte bemærkninger af maler Hartmann og gennem avisartikler af løjtnant Jensen fået indtryk af, at Jørgen Glarmester havde en fortræffelig hukommelse og evne til at gengive historier fra gamle dage i Grenå, historier, som desværre aldrig er blevet

Den forhenværende "Jørgen Glarmesters Gård" ved løvspringstid, når æbletræerne står i blomst.

optegnet.

Ligesom forældrene blev også glarmester Jørgen Madsen meget gammel. 25. juni 1863 fejrede han og hustru deres guldbryllup. Grenå Avis havde 8 dage før bragt en notits derom. Den sluttede således: Vi tillader os at henlede Opmærksomheden på disse retskafne og værdige Gamle for det Tilfælde, at Nogen vil de bidrage til at glæde dem på denne deres Højtidstid. Og om selve guldbryllupsdagen berettes sammesteds: I Dagens Anledning vajede Flag over hele Byen. I Morges Kl. 6 åbnedes Festen med Kanonsalut, hvorefter Medlemmer af Musikforeningen udførte flere Numre i Brudeparrets Have. Kl. 10 kørte de gamle, ledsaget af en talrig Familie, til Kirken, hvor mange af Menigheden havde forsamlet sig, og hvor Hs. Velærværdighed Hr. Pastor Dantzer efter Festtalen tildelte de gamle Nadverens Sacramente. Mange Gaver var indløbne og de gamle havde desuden i Dagens Løb kunnet glæde sig ved personlig Lykønskning af mange Medborgere. Brudgommen er 74 og Bruden 70 År gamle og begge er på deres gamle Dage rørige og raske.

Det må her bemærkes, at flagning i byen dengang var en langt mere sjælden begivenhed end nu, og ligeledes, at 70 års alderen vistnok dengang i langt højere grad end som nu regnedes for en høj alder.

Der var nedsat en slags komite til at foretage en indsamling. Formanden for denne var kommunal bestyrelsens formand, konsul Kock. Det meddeltes et par dage derefter i avisen, at der var indkommet 56 rdl., hvoraf de

20 var indsat i Sparekassen og de 36 anvendt til forskellige fornødenheder til de gamle. Ægteparret levede og opnåede at få diamantbryllup. Derom findes dog ingen nærmere Meddelelse i avisen. Men da Jørgen Glarmester døde i 1874 skrives der følgende: Vor Bys ældste Borger, gamle Glarmester Jørgen Madsen, har nu, som det vil ses af Bekendtgørelsen, omskiftet det Timelige med det Evige i sin Alders 85. År. Han holdt som bekendt Diamantbryllup ifjor St. Hansdag, og han ha i al sin Tid boet idet samme Hus på Storegade, som Faderen, der døde 1828, ca. 90 År gammel, købte i Året 1774 [73] og fra den Tid som Glarmester beboede. Fra 1812 indtil omtrent 1860 virkede han her i Byen i sin Profession, indtil legemlig Svaghed nødte ham til at trække sig tilbage fra Værkstedet, der siden 1850 var overtaget af en af hans Sønner, som i midiertid for tre År siden ved en ulykkelig Hændelse tilsatte Livet på Kolindsund. - Den efterlevende Enke, som endnu er frisk og rask, er 81 Aar gammel. I deres lange Ægteskab have de været velsignet med 13 Børn, hvoraf nu kun 7 ere tilbage tillige med 15 Børnebørn og 1 Barnebarnsbarn.

I 1854 havde Jørgen Madsen solgt huset til en af sønnerne, Lars Peerstrup Jørgensen. Han var glarmester ligesom faderen og farfaderen, men havde ikke disses fordelagtige egenskaber. I god overensstemmelse med gamle tiders skik havde så vist ingen af disse været Afholdsmænd. Men hos Lars Peerstrup gik det over de rimelige grænser. Jeg må antage, at det er ham, om hvem der i avisartiklen siges, at han ved en ulykkelig hændelse i 1871 druknede i Kolindsund. - I 1862 havde den gamle glarmester selv igen måttet overtage huset, og formodentlig for at skaffe penge bortsolgte han straks efter den østre halvdel af ejendommen (nu nr. 59) til Martin Thomsen.

1876 auktionsskøde til fiskehandler Anders Andersen Svensk. 1882 smed P. Thomsen. 1886 vognmand Thomas Nielsen. 1902 dennes søster, frk. Petrine Nielsen, der er stedets nuværende ejerinde. Som billederne viser, er det et af byens smukkeste og mest velbevarede småborgerhuse fra næst forrige århundredes midte.

Storegade nr. 63

Avlsbruger Friis,
matr. nr. 30 a.

**Ældste
brandforsikring
nr. 35**

Vi er nu vest for det bælte, som raseredes af brandene 1750 og 51, og øst for bæltet for branden i 1768.

I nærværende ejendoms ældste ejerrække - altså fra ca. 1700 til ca. 1750 - er der et par skifter, som jeg ikke er helt sikker på. Jeg nøjes derfor med at anføre, at ligesom det foregående hus gennem et århundrede var beboet af byens glarmester gennem tre fortløbende generationer, således har her byens grovsmed boet i et lige så langt tidsrum. Det er også her gået i arv indenfor samme familie, dog vistnok med en enkelt undtagelse.

Omkring ca. 1750 nævner skattelisterne her grovsmed Niels Nielsen Knap. Brandtaksationen i 1771 anfører dennes søn, Anders Nielsen Knap. Huset var meget simpelt og vendte efter gammel skik gavlen til gaden, det havde stråtag og lerklinede vægge, men var selvfølgelig ellers bygget af egebindingsværk. Den tilhørende smedje lå lige overfor på gadens modsatte side. 1795 skøde fra Knap til smed Poul Hansen Allelef. 1821 Allelefs enke til Claus Kyhl, der var deres svigersøn. Han var født i Bustorff i Slesvig. Foruden at "Være en dygtig Smed" var han en dygtig fløjtespiller. Maler Hartmann har fortalt mig, at byens drenge fandt stort behag i Kyhls musik og tit kom ned til ham om aftenen. Som påskud kom de så med en lås, der skulle repareres, eller i andet ærinde. Og så hed det altid: Å, Kyhl! Vil De ikke spille et lille Stykke for osovre i Haven? Dertil var Kyhl altid villig. Så fik han fløjten frem og spillede den om grisen, mens drengene sang med:

Grisen faldt og prak sit Lår, didelum, didelum, dejde

Ja vor Sorrhig den var stor, didelum o.s.v.

Vi har ædt vor bedste Ven, didelum o.s.v.

Men vi har få't en nøj igjæn, didelum, didelum, dejde.

Så gav Kyhl et voldsomt hyl i fløjten og sagde: Nu stikker de den gamle Gris. Og derpå spillede han en rask galopade, idet han sagde: Nu kommer de med den ny, bette Gris. Derefter spillede Kyhl Mallebrok er død i Krigen og andre gamle melodier, alt sammen til stor glæde for drengene. I 1852 flyttede Kyhl fra byen og blev smed i Mastrup. Smedjen, der altså lå nord for gaden, solgtes til købmand Thomas Meiniche, som ejede nabogrunden. Han lod den nedrive og lagde grundstykket, hvorpå den havde stået, til sin have.

Ejendommen solgte Kyhl til karetmager Fr. Nielsen. Det er formodentlig ham, som har ladet den nuværende ejendom opføre. 1873 til sagfører

G. Neess. 1882 S. E. Elsborg. 1887 mageskifte til R. Pallesen i Tøstrup, der flyttede til Grenå og blev avlsbruger. 1911 vognmand Chr. Friis, der er den nuværende ejer.

Storegade nr. 65

Tidligere have til ejendommen nr. 67,
matr. nr. 29 b.
Nuværende ejer vognmand J. Olesen.

**Ældste
brandforsikring
nr. 36**

Byens grundtakst for 1682 nævner på dette sted nr. 33 Peder Tomesen i Åstrup hans Huus og Eiendom Niels Ålbøge iboer, tegt med tag, och et lidet Jorsmon hos. 26 Rdl. Taxt. Ejerrækken er derefter følgende: I 1706 og 07 nævnes Maren Stie i Åstrup, formodentlig Tomesens enke eller datter. I 1726 og 47 nævnes Rasmus Steffensen Anneboes i boende Gård. Navnet Anneboe viser, at han stammer fra Anholt. Brandtaksationen i 1761 har: Rasmus Pedersen Tolstrups iboende hus. En gammel bygning, stråtekt og med gavlen mod gaden. Der er grund til at bemærke, at ejendommen ikke berørtes af de store brande i århundredets midte. 1770 er ejeren Christen Christensen Smed i Hammelev, som nævnte år sælger til Anders Andersen Casper. I 1804 sælger denne huset til væver Laurs Christensen Qvist og flytter selv til Fjellerup.

Hos væver Qvist til drog sig en tyverisag, som i sig selv var ganske ubetydelig, men som dog på grund af tyvens meget plettede fortid affødte en af de hårdeste domme, som er afsagt af byfoged Ågård, og vist nok den sidste dom lydende på kagstrygning, som er afsagt i Grenå.

Genfortalt i de knappest mulige træk er sagen følgende: Den 12. august anmeldte Laurs Qvist, at der ude i hans tørvehus, skjult under tørvne, var fundet en temmelig stor pakke. Den indeholdt en mængde garn, noget tråd og enkelte beklædningsstykker, nemlig et dametørklæde og en særk. Det fundne syntes at hidrøre fra et tyveri, som var forøvet hos købmand Amdi Kruse på Storegade i slutningen af den foregående måned. Ved forhøret næste dag rettedes mistanken straks mod væversvenden, Christian Mathiasen, der var kommet i tjeneste hos Qvist i april måned, og som den foregående vinter havde opholdt sig hos proprietær Petersen på Ingvorstrup, Han skulle til efteråret forlade Qvist, og efter hans egen forklaring agtede han sig så atter til Ingvorstrup, hvis ejer havde lovet at anskaffe en væv til ham. Af en hel Række vidneforklaringer fremgik, at pakken sandsynligvis oprindeligt havde været henlagt i den toft, som tilhørte naboersken, Poul Allelevs enke, og hvori der var sået rug. Der var i denne toft fundet tydelige spor af, at en pakke havde været gemt, og ligeledes fodspor, som førte ind til dette gemmested. Da garnet og de øvrige ting endnu var temmelig fugtige, var det jo et ret stærkt indicium. Et vidne havde bemærket, at svenden ofte fra stien mellem Qvists og Allelevs tofter havde set ind over rugsæden på sådan en mistænkelig måde. Endvidere var tørvne først kommet i hus ganske kort, før pakken fandtes, og ved den tid, rughøsten stod for døren.

Og Qvist og hans hustru måtte indrømme, at da bryggers- og tørvehusdøren stod i direkte forbindelse med deres lejlighed, var det ikke rimeligt at antage, at nogen fremmed kunne have lagt pakken hen under tørvne, uden at han var blevet set af dem. Derimod stod Svendens kammer i direkte forbindelse med tørvehuset. Da Qvist den 12. august havde været ude i byen for at hente politibetjenten, Jens Kildahl, havde han truffet Svenden. Denne var da straks gået hjem og havde forsøgt at åbne døren til tørvehuset, men opgav det, da han så, at Qvists hustru var der.

Den nat, da tyveriet hos Kruses fandt sted, havde Svenden været ude meget sent og var først kommet hjem hen på morgenstunden.

I dagene efter, at Mathiasen var blevet arresteret, holdtes lange forhør over ham. Han nægtede ganske bestemt at være skyldig. Men allerede den tredje nat derefter gjorde han et forsøg på at flygte fra arresten. Han brækkede krogene fra arrestvinduet, bøjede jernstængerne til side og havde af sit lagen lavet et toug til at betjene sig af under flugten. Men det mislykkedes, fordi nogle låse omkring jernstængerne var ham for stærke. Og arrestforvareren fandt ham næste morgen ganske nøgen og blodig liggende i sengen. Sårene havde han fået ved at skære sig på det sønderbrudte vindue. Mathiasen forklarede i det påfølgende forhør, at han havde tænkt at flygte og derpå at drukne sig, fordi han syntes, at den indeværende Sag så så farlig ud for ham.

På dommerens spørgsmål om, hvad han mente dermed, svarede han, at han frygtede, at hans Arrest skulde vare længe.

Ved undersøgelse af Mathiasens konfirmationsattest fandtes det, at der var raderet i årstallet, og der skete bl.a. af den grund forespørgsel til København og andre steder, hvor arrestanten havde opholdt sig.

Imidlertid forsøgte han endnu en gang at bryde ud af rådhuset, men atter forgæves. Og følgen var, at han blev anbragt i den inderste og sikreste Celle, lige op ad arrestforvarerens værelse, således at denne stadig kunne høre, om der skete noget mistænkeligt inde hos fangen. Desuden blev han belagt med svært Arrestjern, nemlig både Feldtjern fra Hånd til Fod og Springbolte og Lænker til Benene. Yderligere skulle politibetjenten 3 gange daglig visitere både arrestanten og arrestværelset. Men trods alle disse sikkerhedsforanstaltninger lykkedes det dog for Mathiasen at flygte fra arresten natten til den 13. november. Han havde med et søm dirket låsene op på jernene. Endvidere havde han banket et søm fladt og anbragt det i et skaft, tildannet af et ben af sengen. Dermed havde han nedbrudt et stykke af væggen ved arrestdøren. Han var så krøbet ind i arrestforvarerens køkken og derfra flygtet igennem et vindue.

Da arrestforvareren, Thøger Jensen, tillige var vægter, formodedes det, at flugten var sket, mens han var på sin runde i byen.

Der var imidlertid indløbet efterretninger fra København, der gik ud på, at Mathiasen havde et meget langt synderegister på sin samvittighed.

For tyveri, kirkeran m.m. var han allerede som halv voksen blevet idømt kagstrygning og livsvarig tugthusstraf. Ved kgl. resolution var han fritaget for kagstrygningen, men indsat i forbedringshuset på livstid. Han var blevet konfirmeret i tugt-, rasp- og forbedringshusets kirke 9. oktober 1814. I 1820 skænkede han friheden, imod at han, der var født i Sverrig, udvistes af riget. Han kom dog kort efter tilbage, indsattes atter i forbedringshuset, men fik straks efter lov til at komme ud, imod at han kunne påvise, at han formåede at ernære sig ved lovligt erhverv, dog med tilføjelse af, at hvis han på ny gjorde sig skyldig i nogen forbrydelse, skulle han straks uden videre dom hensættes til straffearbejde på livstid.

Den 29. november 1821 faldt Dom men over ham på Rådhuset her i Grenå. Han var på det Tidspunkt endnu på fri fod, og det ses ikke af sagens akter, om han overhovedet blev pågrebet. Dommens slutning lød således: Thi kiendes for Rett. Tiltalte Christian Mathiasen bør, når han pågribes, kagstryges og brændemærkes på Panden samt indsættes i Kiøbenhavns Fæstning sin Livstid til Arbejde under streng Bevogtning. Desuden betaler han alle Sagens Omkostninger, for så vidt han dertil måtte have Formue. ... Grenå, 29. Novbr. 1821. Ågård.

Qvist blev boende her til 1838, i hvilket år han solgte ejendommen til naboen mod vest, Erik Rasmussen Henning. Huset må have været ganske faldefærdigt, det blev straks nedbrudt, og køberen udlagde grunden til have. Ved matrikuleringen i 1863 forenedes det med Hennings eget beboende hus til matr. nr. 29 og fulgte derefter med denne ejendom som have, indtil en senere ejer, Søren Pedersen Skiffer, i 1908 solgte den til sin søn, slagtermester Carl Petersen, der opførte det nuværende hus. 1914 Rasmus Jensen. 1917 Niels Kroer. 1925 vognmand J. Olesen Jensen, der tidligere havde ejet Baunhøj Mølle, som han havde solgt til kommunen.

Storegade nr. 67

Tidligere Erik Rasmus Henning,
nu Adolf Tolboe, matr. nr. 29 a.

**Ældste
brandforsikring
nr. 37**

Ejendommen var oprindelig samhörrende med næstfølgende og er altså dennes østre halvdel. Idet der iøvrigt henvises til nr. 69, skal her kun anføres ejerrækken. I 1682 Terchel Sørensens gård og ejendom. Derefter Kirsten Michelsdatter Ramibten, som skænkede huset til Grenå Skole. Auktionsskøde til Johan Kietzeling. 1726 Thomas Christensen Wendelbo. 1741 Søren Rasmussen til Jens Hansen Felbereder. 1753 Peder Sørensen Bachmand. Imellem 1761 og 65 til forhandler Jens Pedersen Rebslager sig Huset af Bachmands Enke. 1765 til skrædder Søren Jensen Carlby. Han var ejer, da huset brændte natten mellem 22. og 23. maj 1768, og det var ham, som lod det genopføre. 1778 solgt til forpagter Peder Hansen Amthie. 1790 efter Amchies enkes død til snedker Henrik Froms enke. 1824 auktionsskøde efter hendes død til træskomand Erik Rasmussen Henning. Han var født 1793 og stammede fra Bredstrup, hvor han endnu boede i 1822, da han ægtede den jævnaldrende Kirsten Rasmusdatter. Henning blev senere kommunens opsynsmand. Han var fader til maufakturhandler A. C. Henning, som ejede den store gård på Storegade, der lå, hvor nu Grenå Handels- og Landbrugsbanks bygning og en stor del af Ågade ligger. I 1838 købte Erik Henning naboejendommen, nedbrød huset og lagde grunden til sin have. 1877 Hennings arvinger til Søren Pedersen Skiffer. 1916 arveudlægsskøde til dennes søn slagter Carl Pedersen, som straks solgte til avlsbruger Gustav Pedersen. 1917 R. Holm Nielsen. 1927 Adolf Tolboe.

Huset er formodentlig ombygget af Søren Pedersen. Det er en af de få ejendomme, som endnu har grund helt fra Storegade og ud til Vestervej.

Storegade nr. 69

Tidligere jfr. Johanne Munk,
ombygget 1930,
nu Th. Rasmussen, matr. nr. 28 a.

Vejrfløj på „Munkebo“.

Den beboedes dengang af 3 ældre kvinder, der var svigerinder til giversken. De skulle beholde fri beboelse deri resten af deres livstid, hvorefter gården skulle tilfalde skolen. Den skulle tjene som bolig for en dansk skoleholder, hvorimod lejen af den anden gård skulle tilfalde skoleholderen som hjælp til hans ophold.

Da tiden kom, var gården imidlertid i så simpel tilstand, at skoleholderen bestemt nægtede at kunne være tjent med at bo der. Et synsvidne gav ham medhold deri, og gården solgtes derfor ved offentlig auktion på rådhuset til skomager Johan Kietzeling, der var indvandret hertil fra Kønigsberg og tog borgerskab i Grenå 1721. Han delte i 1726 gården i 2 dele; frasolgte den østre del og beholdt selv den vestre del, altså denne. Han afhændede den senere til skomager Søren Faldslev og denne igen i 1739

**Ældste
brandforsikring
nr. 38**

Det gamle hus, som lå her indtil for få år siden, var opført 1769, efter hvad en stolpe oplyser. Det stod indtil 1930 omtrent uforandret, som det havde stået i de ca. 160 år. Der var åbent ildsted, åben skorsten, kampestens gulv i køkkenet o.s.v. Huset var opført i stedet for et andet hus, der var nedbrændt ved branden i 1768.

Her er et af de steder, hvor det med sikkerhed er muligt at føre ejerrækken tilbage til grundtaksten af 1682. Denne nævner her nr. 34 Terchel Sørensens Gård och Eiendomb hand sielf iboer, tegt med tag. 34 Rdl. Taxt. Det har dengang omfattet både denne og foregående ejendom og kom senere hen ved køb til en velhavende Grenå-købmand Anders Pedersen Ramtben, som ejede flere andre huse, og hvis enke, Kirsten Michelsdatter 23. september 1707 testamenterede denne og en mindre gård til skolen i Grenå.

I tesramentet, som er afskrevet ordret i tingbogen, nævnes denne ejendom udtrykkelig som Store Terchels Gård kaldet.

Storegade nr. 69, jfr. Munks hus ca. 1915.

til Peder Jørgensen Syvested. 1765 skrædder Peder Pedersen Tørslef, som var ejer, da branden indtraf. Det er formodentlig ham, som genopførte huset, og det skete altså i 1769, som tallet på førnævnte stolpe udviser. Pengene lånte han af skipper Jens Høys enke, som kort efter (ca. 1771) overtog huset for pantegæld. 1791, efter hendes død, Rasmus Basland i Dolmer, der ejede adskillige Grenåejendomme, som han udlejede. 1795 tømmermand Søren Thomsen. 1804 sømnd Peder

Nielsen Høeg. Han var født i Strandhuset i Aalsø Sogn, Hessel Gods, altså Kannegården ved Grenå Strand. Han havde været med i Slaget på Rheden, hvor han fik forskellige kvæstelser. Høeg opnåede senere på dette grundlag en lille pension og blev ansat som opsynsmand ved en ved Grenå Strand under englænderkrigen oprettet Baune (?). Han havde lige giftet sig med Else Schifter, der var enke efter af døde organist Remte og datter til en af byens første købmænd, Rasmus Schifter på Torvet. Snart efter sad Else Schifter imidlertid atter enke, idet Høeg døde under førnævnte krig, vistnok (?) under en rejse for kongen fra Grenå til Anholt i 1810. 1824 madam Ane Cathrine Juul, enke efter birkedommer Juul på Benzons. De havde haft bolig på Voldbygård, mens birkedommeren levede. Hun flyttede nu herud og boede med sine børn. 1847 slagtermester J. A. Jørgensen, der købte huset til bolig for sine gamle forældre,

Åbent ildsted i jfr. Munks hus.

Gadedør i jfr. Munks hus.

slagter Niels Jørgensen og hustru Mariane Nielsdatter. De stammede vist nok fra Århus. I hvert fald oplyser kirkebøgerne, at de ældste af deres børn er født i den ne by. De fleste af børnene var sønner og flere af dem blev meget kendte borgere i Grenå. Foruden Jørgen Abel og Ferdinand, som allerede er omtalt heri, kan nævnes Rasmus Anton, i mange år købmand i Storegade nr. 38, og Niels Peter, der var slagter, som så mange andre af familiens medlemmer, og som senere flyttede til Ebeltoft. I 1853 efter forældrenes død solgte J. A. Jørgensen stedet til Niels Jensen Munk, der var arbejdsmand på ølbryggeriet, som lå skråt overfor. Efter Munk og hustrus død arvede deres datter, Johanne Munk, huset. Hun var noget af en original og lod alt stå uforandret, således at bygningen faktisk endnu ved hendes død i 1924 fuldkommen lignede et hus fra Holbergtiden. Det var det sidste sted i Grenå, hvor der endnu fandtes åbent ildsted med direkte træk op i den åbne skorsten, således som vedføjede billede viser. Og jfr. Munch passede for så vidt udmærket ind i billedet, som også hun mindede om en fjern og svunden tid.

Efer jfr. Munks død købte direktør S. Lunøe ejendommen, han beholdt haven og solgte huset til uldspinder G. Rasmussen.

I 1930 nedreves det gamle hus af den følgende ejer, og det nye opførtes. Nuværende ejer af dette er Th. Rasmussen.

Storegade nr. 71-73

Tidligere Meiniches Gård. I 1888 delt i 2 parceller.

Nu nr. 71 fru Nicolaisen, matr. nr. 27 a.

Nu nr. 73 fru direktør Lunøe, matr. nr. 27 b.

**Ældste
brandforsikring
nr. 39-40**

På den grund, hvor disse 2 huse nu ligger, lå tidligere, helt tilbage til 1768, en gård, som var opført efter en brand nævnte år, men som i endnu ældre tid havde bestået af 2 mindre huse. Det er formentlig det østlige af disse, som grundtaksten i 1782 nævner som nr. 35 Sal. Anna Gierilds Børns Huus, som Niels Skoemager i boer, tegt med Tag. 32 Rdl. Det solgtes straks efter til Hans Hansen Skomager, hvis enke Maren Andersdatter ved skiftebrev af 21. september 1719 fik huset overdraget og derefter giftede sig med den tidligere nævnte skomager Johan Kietzeling. 1733 Skøde fra denne til handelsmand Anders Pedersen Ring. 1736 Rings enke til skipper Anders Christensen Schmidt. 1750 skøde til rebslager Jens Pedersen Schiøtte på skipper Anders Schmidts efterladte gård samt et tilhørende, vest derfor beliggende såkaldt Peder Fanderups Hus. Det er sidstnævnte, der får brandfors. nr. 40. Det nedbrænder sammen med nr. 39, og de opføres derefter som én sammen hængende gård, der først deltes i 2 parceller i 1888.

Jens Pedersen Schiøtte

Født i Østertørslev ca. 1715. begravet 21. juni 1785. Borgerskab 5. august 1748. Hustruen begravet 10. juli 1784 (75 år).

En snes år efter, at Jens Rebslager havde købt gården, indtraf den tredje store brand på Storegade, idet der natten mellem 1. og 2. pinsedag 1768 opstod ild i rebslagerens gård. Den bredte sig til et par nabohuse og til en genbogård og var altså af betydelig mindre omfang end de 2 foregående. Brandfolkene vidnede i retten, at ved Guds Bistand, nogenlunde stille Vejr og de bedste Anstalter af menneskelig Hjælp, som muligt var, blev Ilden dog dæmpet, så farlig den end så ud, at ikke flere Bygninger end de nævnte deraf blev beskadiget. Jens Rebslager forklarede selv meget væmodig, at Ilden opstod ganske uformodet og pludselig Kl. 1 om Natten, uden at han dertil vidste mindste Årsag eller Grund. Han, hans Hustru og Børn fik næppe Tid til at bjerge deres eget og enkelte af Kreaturerne Liv. Resten af deres Får, Høvder og Småkreaturer, samt alt deres Indbo og hvad han ellers ejede, måtte overlades til Ilden, så han nu var ganske og aldeles ruineret. Men i slægten gik der et sagn om, at lige i forvejen havde der været et par zigøjnere inde hos dem for at betle. De var blevet afvist og havde truet med at tage hævn. Og dem skulle det have været, der i den stille sommernat havde ladet den røde hane gale over gården. Det er den gamle, nu afdøde postholder Hans Sejer Jensen i Glæsborg, der var efterkommer i 4. gene-

ration af rebslager Schiøtte, der har fortalt mig om denne familietradition, som han bestemt hævdede var historisk sandhed. Rigtigheden deraf kan jo ikke pure benægtes; men i hvert fald har intet af vidnerne, heller ikke rebslageren selv, med et eneste ord omtalt zigøjnerne under forhørene.

Rebslageriet var dengang et ret indbringende erhverv. Desuden havde Schiøtte et ikke ubetydeligt landbrug, så uagtet han angav sig som ganske ruineret ved branden, fik han dog i løbet af dette og næste år opført en smuk, ny gård på 23 fag, som brandassureredes for 440 rdl., stadig med bibeholdelse af numrene 39 og 40.

I 1773 havde Jens Rebslager, som han jo altid benævntes, en mindre sag forresten angående konsumtionssvig. Ved en Inkvisitionsforretning” som foretoges d. 13. maj, havde han haft 5 skp. ærtemel i behold, som ikke var angivet til at svare konsumtionsafgift af. Konsumtionsforpagteren, Jens Chr. Juul, ønskede sagen udsat i 3 uger for at give rebslageren og flere andre, der var indstævnet for lignende forhold, lejlighed til at ordne sagerne i mindelighed. Men rebslageren var meget stejl og ville have dom, uagtet sagen var ret oplagt og meget let i henhold til konsumtionsforordningen kunne afgøres med en bøde.

I dommens præmisser står da også således: ... eftersom Jens Rebslager endelig vil lade det ankomme på en Dom, så kan jeg ikke andet end hermed kende for Ret ..., at foran førte 5 Skp. Ærtemel bør være forbrudt af Jens Rebslager såvel at betale sammes Værdi til Consumtionsforpagterne med 1 Rdl. 4 Mk., som og Consumtion deraf 1 Mk. 4 Sk. og endelig ikkun 1 Rdl. i denne Sags Omkostninger, siden samme er anlagt mere vidtløftig end Consumtionsforordningen tilholder, og hvilket heller ikke havde passerer, når derimod ikke var sket nogen Indsigelse

Da Schiøtte og hus ru var blevet gamle, overdrog de ved skøde af 1784 gård og forretning til sønnen Hans, som havde været - hjemme hos dem i en årrække og bestyret forretningen, men som nu holdt bryllup med købmand Mads Møllers 16-årige steddatter, Birthe Marie. Sønnen skulle kun betale 200 rdl. fra gård og forretning, men så overtage et lån på 200 rdl. for gårdens opførelse. Desuden skulle forældrene have ophold hos ham resten af deres liv; ... men skulle, som jeg ej formoder, min hustru eller jeg enten begge eller en af os blive nødsaget af mangel på ophold eller kærlig og god omgang at drage ud fra min Søn og søge andet Opholdssted, da skal han uvægerlig eller hans Arvinger efter ham være forbunden straks at udbetale for dette gårdkøb til hans Moder eller mig endnu 200 Rdl., der i så Fald bliver 400 Rdl. For det sidste beløb beholdt forældrene fornuftigvis pant i ejendommen. Det hele fik nu ikke stor praktisk betydning, da moderen døde samme år og faderen året efter.

Hans Jensen Seyer

Født ca. 1750, død 20. juli 1822 (72½ år gl.). Borgerskab 16. juli 1781. Gift 1) 8. december 1784 m. Birthe Marie Rasmusdatter, født 1768, død 23. februar 1796. Gift 2) 10. august 1796 m. jfr. Else Cathrine Broch, født ca. 1778, død 30. december 1809 (31^{2/3} år gl.). Gift 3) 5. april 1810 m. jfr. Mette Marie Andersdatter, født ca. 1770, som overlevede sin mand.

Den 35-årige Hans Jensen Seyer gjorde ved sit ægteskab et rigt Parti, idet Birthe Marie altså var steddatter af byens største købmand, Mads Møller. Hans Seyer blev ved dette ægteskab svoger til købmand, senere kgl. agent R. Møller, til bogbinder og kirkeværge Chr. Ramshart og til købmand Søren Munck Juul.

Han byggede et stykke til gården, så at den blev på 43 fag, og købte mere jord til af bymarken, således at han fik et meget betydeligt landbrug. Hans Navn er et af dem, som man oftest støder på i arkivsager fra de tider.

Som større avlsbruger havde Seyer selvfølgelig adskillige heste og køretøjer. Der var dengang ved kgl. forordning pålagt jordbrugerne i de byer, hvor der ikke fandtes Vognmands-Laug, en pligt til på omgang at levere køretøj til rådighed for postvæsenet. Det vil altså sige, at de, selvfølgelig mod en takstmæssig betaling, skulle afgive heste, vogn og kusk til befordring af rejsende, som ville fra Grenå og til nabobyerne. Der var udnævnt en opsynsmand for befordringsvæsenet, som så efter tur tilsagde, hvem der skulle køre. Denne tilsigelse var ikke altid lige velkommen, og i nærværende bogs bind A vil der blive fortalt nærmere om hele dette forhold. Her skal kun efter Bergsøes Bog om det danske postvæsen gengives en sag, som tildrog sig i 1816. Rebslager Seyer havde henvist til, at han under Hensyn til visse mangler ved sine heste ønskede sig fritaget for denne pligt til at stille vogn til rådighed for befordringsvæsenet. Men generalpostdirektionens svar gik ud på, at hertil kunne ikke tages hensyn. Seyer måtte uden henstand sørge for, at disse mangler rettedes, således at den befordring, som han efter forordningen skulle afgive, blev forsvarlig, og at han ellers selv måtte tage følgerne, alt i henhold til forordning af 27. januar 1804. Det er et af de meget få steder, hvor en Grenå borger findes omtalt i trykte værker, hvorfor jeg har fundet det rimeligt at gengive sagen på dette sted.

Grenå justits- og rådstueprotokoller er der ellers materiale nok til at belyse forholdet med, og det vil altså ske i den almindelige byhistorie.

Hans Jensen Seyer var gift 3 gange, først med den 16-årige Birthe Marie Rasmusdatter. Hun døde som 28-årig af et Slag tilfælde i Barselseng og efterlod sig 2 børn, Rasmus og Jensine Marie. Andet ægteskab var med den 18-årige Else Cathrine Broch, datter af købmand Hans Broch. Hun døde som 31-årig og efterlod sig 2 pigebørn, Benthe Marie og Ane Charlotte Louise. Og endelig tredje ægteskab 3 måneder efter med den 40-årige Mette Marie Andersdatter. Ægteskabet var vistnok barnløst.

Af ovennævnte børn er der kun anledning til at nævne Jensine Marie,

som 14. september 1833 giftede sig med en kemanden, Ole Jensen Jyde af Hornbæk. Det var ham, som et par år efter, nemlig 16. februar 1835, med sit skib Benthe Marie - opkaldt efter svigerinden - strandede nær ved Grenå Havn og som red dedes fra døden af Søren Kanne.

Det gik med Hans Jensen Seyer som med så mange andre her i Grenå, der i deres manddom havde spillet en betydelig rolle, at han på sine ældre dage fik vanskeligheder nok, ikke mindst af økonomisk art. Vedvarende sygdom plagede ham og så, og dog er der i justitsprotokollen bevaret et vidnesbyrd om, at han endnu som 70-årig mand havde så meget Krudt i sig, at han kom i regulært slagsmål med en anden Grenå borger, snedker Peder Madsen. De fulgtes i høstens tid ad til Nakkebjerg, Seyer støttede til sin stok, Madsen med en le i hånden, og de kom undervejs op at skændes. Madsen påstod senere i retten, at Seyer først slog ham i nakken med sin stok. Seyer holdt på, at Madsen med vilje havde hugget ham med leen. Han klagede derfor til retten, men måtte senere frafalde klagen, da indstævnedede ikke vilde vedkende sig Fakta og ingen Vidner var at føre til Bevis for Klagen.

Seyer døde 20. juli 1822. Der er det underlige forhold, at Børnene, navnlig af første ægteskab, sad særdeles vel i det, fordi deres arvepart stod fast i byens overformynderi, medens enken sad i overmåde vanskelige kår og end også måtte pantsætte indboet, der var både godt og rigt, for at udrede børnenes arvepart efter deres fader. Hun rejste senere til Frederikshavn, kort efter at Ole Jydes var kommet her til byen, og der døde hun.

I 1826 solgtes gården ved auktion til farver N. F. Jahnsen i Århus. 1829 til konsul Amdi C. Kruse. Den var så udlejet i mange år, bl.a. til Hans Henrich Sass, fuldmægtig på herredskontoret og gift med Kruses datter. 1840 skøde fra Kruses enke til Peder Rasmussen Bonde, som drev avlsbrug og vognmandsforretning. En søn af ham, Rasmus Rasmussen, var en tid købmand her i Grenå. En datter, Noline Rasmussen, var gift med skoleinspektør Reventlow.

1867 afhændede arvingerne gården til vognmand Jørgen Ludvig Sørensen [Meiniche]. Han havde i en årrække tjent hos proprietær Thomas Meiniche på Enslevgården. Folk føjede derfor Meiniche til hans navn som kendingsnavn, og det fik efterhånden plads både i retsprotokoller og kirkebøger. Meiniche kørte fragtkørsel til Århus og havde en ret betydelig vognmandsforretning. Efter fragtmænd Jørgen Meiniches død 26. januar 71 overtog sønnen, vognmand Henrik Jørgensen Meiniche gård og forretning. 1877 Peder Nielsen Busk. 1884 Jens Robertsen Nielsen. 1888 solgte auktionsretten ejendommen, delt i 2 dele, således at den østre halvdel (nu nr. 71) afhændedes til lærer S. N. Munch og den vestre halvdel til skolebestyrer J. Bertelsen.

Storegade nr. 71

Vestre halvdel,
matr. nr. 27 a.

Simon Nielsen Munch

Født 2. juli 1839, død i København 11. august 1923. Lærereksamen i 1862 fra Lyngby Seminarium, s. å. Lærer i Gerrild. 1. januar 67 fjerdelærer i Grenå. Afsked som Lærer 1. april 1908. Medlem af Grenå Byråd 8. september 1882-2. januar 1888. Medlem af Ligningskommissionen 1881-1897. Kommunal Revisor 1895-1901. Gift 1) Constance Lerche, født 17. juli 1848, død 26. februar 1879, gift 2) Julie Steenstrup, født 25. december 1853, død 8. januar 1912.

Munch fandt som lærer meget hurtigt sit speciale, og det var sang. Det var et fag, som hidtil vist nok slet ikke havde figureret på timeplanen, og nogen metodisk undervisning med nodesang var i hvert fald ikke dengang praktiseret i Grenå. Munch søgte kursus i København og kom hjem som en ivrig forkæmper for sang efter noder. Og efter manges samstemmende udtalelser, sammenholdt med adskillige bemærkninger i de ældre Grenå-aviser fik Munch i løbet af forholdsvis kort tid etableret en virkelig systematisk sangundervisning ved Grenå skolevæsen.

Et udvalg af hans elever optrådte ved et par sangstævner i fremmede byer. Og ved mange hjemlige festligheder sang Munchs elever flerstemmige sange, som blev modtaget med stor velvilje af tilhørerne. Selvfølgelig kunne sangundervisningen kun udfylde en lille del af Munchs ugentlige timetal. Men det var alligevel den del af hans undervisning, som gjorde ham kendt, og som ved blev til hans sidste skoledag at have hans store interesse. Det er da også betegnende, at han yderligere som ekstratimer en tid lang besørgede sangundervisningen i den private realskole.

Munch interesserede sig ikke så lidt for kommunalvæsen og var i en årrække medlem af byråd og ligningskommission, en del af tiden formand for sidstnævnte. Sammen med købmand Fr. Thykier var han endvidere i en lang periode kommunal revisor.

I denne egenskab kom han i strid med byrådet i anledning af et bestemt principspørgsmål, nemlig om de kommunale revisoreres pligt til at revidere

Lærer S. N. Munch.

et regnskab, indrettet efter det dobbelte Bogholderis System. Og uagtet byrådet strakte sig langt, strandede enhver forligsbestræbelse på Munchs meget stejle afvisning. Det er vist nok ikke for meget sagt, at sagen forbitrede Munch mange år og bidrog til, at han forlod Grenå kort efter, at han havde taget sin afsked som lærer. Han tilbragte sin alderdom i København, hvor han døde i 1923.

Munch havde ladet sætte en ny forside i sin del af huset, men går man ind gennem porten, ser man, at rebslager Seyers gamle bindingsværksbygning endnu delvis findes indad mod gården. I 1903 solgte Munch ejendommen til fru Sophie Læssøe, der havde været gift med kunstmaler Thorval Læssøe. 1915 hestehandler Marius Bloch. 1919 gdr. Søren Nicolaisen. 1931 efter Nicolaisen og hustrus død til frk. Frederikke Sørensen.

Storegade nr. 73

Vestre halvdel,
matr. nr. 27 b.

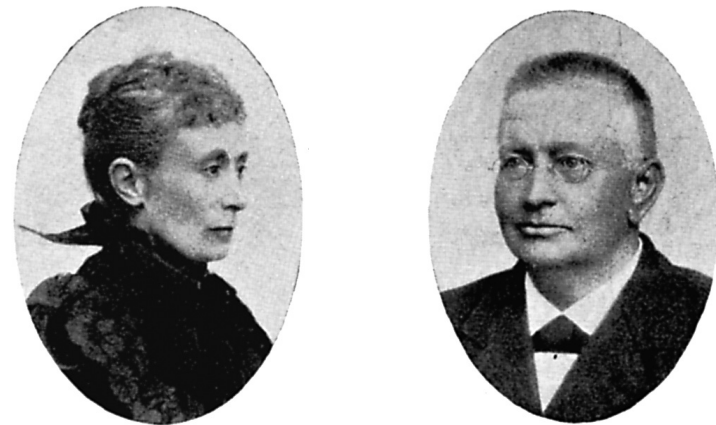
Denne halvdel købtes ved auktionen i 1888 af realskolebestyrer J. Bertelsen, der i tidens løb ejede og handlede med adskillige af byens ejendomme. Det er formodentlig ham, som omkring 1890 har ladet den gamle bygning nedbryde og den nuværende opføre.

Han bortbyttede den i 1893 til en direktør A. Jensen, der som ældre mand var kommet hertil fra København og levede af sine penge. Jensen solgte i 1896 til læge A. de Neergård.

Arthur Hjalmar de Neergaard

Født 24. april 1846 på Julianeholm ved Randers, død i Grenå 22. april 1916, medicinsk eksamen 1874 (haud I). Straks derefter reservelæge i hæren, sessionslæge m.m. Læge i Brønderslev 1876-79. Læge i Grenå september 1879. Flere gange konst. distriktslæge. Jernbanelæge. Gift 21. juli 1877 m. Julie Ulrikke Marie Kold, der var en præstedatter fra Nibeegnen, født 3. december 1851.

Neergård, der selv var godsejersøn, blev ganske naturligt snart læge på de fleste af omegnens herregårde og fik også en del praksis i byen. Han var en jævnt dygtig læge, afholdt af mange patienter, men af et overmåde hæftigt temperament, således at han uundgåelig måtte støde sammen med mange andre. Doktor Neergård havde to store interesser, jagt og oldsager. Lidenskabten for jagt havde han selvfølgelig medbragt fra hjemmet med dets rigelige

Læge A. de Neergård og frue.

Læge Neergård med bøssen og den gamle, tro jagthund.

adgang til udøvelse af denne Sport. Og her på Djursland var han en selvskreven og velset gæst til efterårsjagterne på mange af herregårdene. Vittig, skarp og slagfærdig, som han var, har han altid været i sit es ved jagtmiddagene, men måske dog allermest, når han med bøssen på nakken og hunden ved sin side travede ude i det fri.

Interessen for Djurslands historie, dets oldtidsminder og dets oldsager var også dybt rodfæstet hos læge Neergård. I en lang række år opkøbte han stensager, antikviteter o.a., og havde en stående annonce derom i avisen. Læge Neergård og købmand Johs. Jørgensen var de to mest fremtrædende samlere her i Grenå og erhvervede hver især en særdeles smuk Djurslandssamling af oldsager og antikviteter. Begge disse samlinger kom desværre - senere bort fra byen. Det var jo endnu forinden Djurslands Museums oprettelse.

Foruden de ovenfor nævnte to købte i de åringer også løjtnant Jensen og brandinspektør Ferdinand Rasmussen. Men begge disse var af økonomiske grunde nødt til kun at købe med videresalg for øje. Efter læge Neergårds død solgte fru en i 1916 huset til grosserer André Olsen. 1922 Olsen til S. Lunøe.

Direktør S. Lunøe.

Direktør Søren Mørup Lunøe, søn af Chr. Lunøe, ejer af Fjellerup Mølle, var født 17. marts 1846 og tog efter nogle års praktisk arbejde eksamen som Landbrugskandidat. Han knyttedes tidlig til Kolindsundsselskabet som inspektør og havde hele sin manddomsgerning der. Han blev senere ejer af Enslevgården, men flyttede på sine gamle dage til Grenå, hvor han foruden flere offentlige hverv havde sit daglige arbejde som meddirektør i Sparekassen for Grenå og Omegn. Direktør Lunøe var en overordentlig retlinet karakter. Med levende interesse og med sin fulde arbejdskraft i behold virkede han til sit 85. år og døde efter få måneders sygdom 24. december 1931, just som kirkeklokkerne ringede julen ind.

Storegade nr. 75

Matr. nr. 26.
Tidligere frk. v. Bülow nu frk. M. Boysen.

**Ældste brandforsikring år 1761
nr. 41
Peder Miller**

Her er vi vest for den linie, som angiver brandenes hærgen på Storegade.

Den ældste ejer af det hus, som lå her, er Anders Pichs enke, som nævnes i skattelisten for 1757. Brandtaksationslisten i 1761 nævner Peder Jørgensen Miller som ejer og anfører et gammelt stråtækt Hus af 2 Længder. 1771 nævnes Niels Olufsen også kaldet Tønnesen. Huset er kort efter nedrevet og grunden lå omkring 1776 hen som Niels Tønnesens Haveplads. Samme mand må senere have opført et nyt hus. Hans enke stiftede i 1785 et lån på 40 rdl. og pantsatte til sikkerhed dette hus. Hun underskriver sammen med sin trolovede Fæstemand Peder Christensen Pich. Han var væver, og ægteparret boede her deres hele levetid. Efter deres død solgt til Poul Pedersen i Kastbjerg, som snart efter, ca. 1829, afhændede det til vicekonsul Amdi C. Kruse. Efter enkefru Kruses død solgt til arbejdsmand Carl Lindwald i 1854. Lindwalds arvinger i 1889 til frk. Alba Christiane v. Büllow. Det beskrives dengang overensstemmende med brandtaksationsprotokollen som et gammelt bindingsværkshus, der vendte gavlen mod gaden. Tre trin af brædder førte op til den højtliggende gadedør. Indkørsel til det var gennem Meiniches Port. Vest for huset ud mod gaden lå et stykke havejord.

Det må sikkert have været frk. Büllow, som har ladet det gamle hus nedbryde og det nuværende opbygge. Frk. Büllow, der var ret velhavende, var en slægtning af generalen af samme navn. I adskillige år havde hun nogle af realskolens lærere og lærerinder i pension, vistnok nærmest for selskabs skyld. Og da en af disse, cand. theol. M. Laursen, efter Bertelsens afrejse fra Grenå i 1898 overtog den private realskole, fulgte frk. v. Büllow med op i realskolebygningen og ledede husholdningen der.

I 1901 solgte hun huset til agent Chr. Andersen Bjerregaard. 1910 lærer J. Kahr. 1922 massøse frk. M. Boysen.

Storegade nr. 77

Matr. nr. 25.
Tidligere Peder Grund, nu Aug. Jensen.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 42
Peder Hoegs
enke**

Vi er her ved Storegades yderste hus mod vest, og det er sandsynligt, at hertil har bebyggelsen gået i mange århundreder. Ved brandtaksationen i 1761 er ejeren Peder Jensen Hoegs enke. Bygningen er et lille, gammelt hus, stråttækt og med gavlen mod gaden. Assurancesummen 50 rdl.

Om Peder Hoeg findes der i justitsprotokollen berettet mange slemme ting. I sommeren 1751 klages der så stærkt fra naboer og genboer over hans drukkenskab, slagsmål og forargelige levned, at han en tid arresteredes og står på nippet til en tugthusdorn. Så kom branden og al den forvirring, som fulgte med den. Byfoged Bager, der var gammel og skrøbelig og selv brandlidt, fik andet at tæne på. Og Hoeg fik sin sag stillet i bero mod kraftigst mulig løfte om fremtidig at af holde sig fra sit onde levned.

Men i 1754 var det atter rent galt. Sr. Jens Severin Hadslund, borger og handelsmand i Grenå, fremkom på borgerskabets og egne vegne med en alvorlig klage. Hoeg arresteredes og sad i kælderen nogle uger til forhøret fandt sted og han kunne fremstilles. Foruden de andre slemme ting, som omtrent svarer til, hvad der er berettet foran, anklagedes han navnlig for grov mishandling af konen samt, og det er nærmest det, jeg vil pointere, for grov uforsigtighed med ild. Hans nabo, Jens Rebslager, forklarede i retten, at han flere gange havde set Peder Hoeg ... røge på Tobacspibe på farlige og utilladelige Steder, særdeles en Nat, da han for nogen Tid siden havde jaget Kone og Børn ud af Huset og bundet Døren for dem. Da havde han selv i Uforsigtighed røget Pibe derinde, så Ilden flammede, hvorfor der også blev holdt Vagt ved Huset af Frygt for Ilds våde. Et andet vidne erklærede, at man hvert øjeblik kunne befrygte, at Hoeg kunne gøre en ulykke på konen ved vold eller på byen ved ildebrand, siden han ofte havde ligget i sådan sin forvildelse på loftet under stråtag med sin tobakspibe.

Man mærker, at skrækken for ilden rigtig levende sad folk i blodet, og ikke uden grund.

Yderligere fremkom Søren Muurmand og Laurs Thomsen, som begge ere Vægttere og Byens Tienere. De vidnede begge om Peder Hoegs ugudelige Levned med Drikken, Banden og Skiælden endog i hans Arrest i disse Dage ... samt om, at han ved at brække en jernstang fra Arrestkælderens Vindue en Nat var udbrudt af Arresten, men dog senere blev fanget og indsat igen. Under byfoged Baggers svaghed var den unge byfoged in spe, N. E. Behr, konstitueret som sættestemmer. Hans dom over Hoeg gik ud på, at Hoeg for hans uforligelige Forhold over for Hustruen med Skjældsord,

Vestligste del af Storegade ca. 1910. I forgrunden lågen ind til "det nye Anlæg", til venstre bryggeriets iskælder, til højre Peder Grund's hus.

Drukkenskab og Overfald, for hans Ukvemsord over for andre Medborgere og for uforsigtig Omgang med Ild - på det, at han ikke ved sin desperate Opførsel fremtidig skal være til Fare for Byen ... bør arbeide som Arrestant i Viborg Tugthus i 4 År. Desuden skal han efter Straffens Udståelse selv i Tugthuset aftjene Processens Omkostninger ... Thi hvis hans fattige Bo skulde betale det, så var hans Hustru og Børn hjemfalden til den rene Armod og måtte straks betle og af Fattiggassen underholdes.

Det var Hoegs sørgelige tragedie. Han er altså død i tugthuset eller muligvis kort efter hjemkomsten, siden konen er enke i 1761.

I 1782 skøder ejerinden til sin kiære Svigersøn, Skomager Rasmus Christensen Stinck og Hustru Karen Pedersdatter sit hus allervæsterst i Byen på Storegades søndre Side.

1829 auktionsskøde til Christen Jacobsen. Mens han var ejer, må huset være blevet nedbrudt på grund af ælde eller også nedbrændt, thi i 1844 solgte auktionsretten Pladsen, hvor Huset Nr. 77 har stået, til cand. med. Fr. Chr. Hansen. Denne var læge i Grenå fra 1830 til sin død 1852 og havde sin bolig i det lille bindingsværkshus, som endnu ligger på den vestre side af Nederstræde, og som forhen hørte til bryggeriet. Allerede i 1845 solgte doktor Hansen sin Have- eller Byggepladsen til daglejer Therkild Therkildsen, der opførte det hus, som ligger der endnu. 1849 mageskifte til købmand Niels Ahrensens enke. 1856 vognmand Søren Simonsen. I krigen 64 blev Simonsen indkaldt og var blandt dem, som ofrede livet

for fædrelandet. Hans enke ægtede senere (1878) Peder Pedersen Grund. 1916 solgte deres arvinger huset til Chr. Vogel. 1917 Chr. Christensen, der i efterkrigstiden med den stærke boligmangel indrettede staldbygningen mod Vestervej til beboelseslejligheder. Og velholdt og med gode forhold i bygningerne, som huset er, danner det nu en smuk afslutning af husrækken ned mod byens anlæg. 1932 solgte Christensens arvinger til Aug. Jensen.

Storegade nr. 62

Matr. nr. 10 a.
Søndre del af det tidligere bryggeri.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 43
Bertel Erichsen**

Den nordre del af Storegade har i hvert fald i et par århundreder og sandsynligvis endnu meget længere tilbage i tiden været bebygget lige så langt ud mod vest som nu, hvilket altså ganske svarer til, hvad der blev sagt om den søndre side af gaden.

Det vil altså sige, at den bebyggede plads, som tidligere var bryggeriets, også for et par århundreder siden har rummet huse.

Dog må det bemærkes, at bebyggelsen i hvert fald 1761 har indskrænket sig til, at der har ligget et hus på hvert hjørne, et mod Lillegade, som vendte forsiden mod gaden og gavlen mod gyden, et mod Storegade, hvor det var ganske omvendt, idet huset der vendte gavlen til gaden og siden til gyden. Resten har enten været have eller en åben plads.

De ganske små huse, som i byens grundtakst fra 1682 anføres som liggende i Storegades vestre ende, og som står ansat til en takst fra 8 til ca. 30 rdl. pr. stk., har været så ubetydelige, deres grænser ikke længere til at finde og deres tidligste ejerrække så ufuldstændig, at det er håbløst at tænke på at trække en nogenlunde pålidelig forbindelseslinie fra dem og ned til nutiden.

Det længste, man med sikkerhed kan nå tilbage, er til brandtaksten for 1761. Da den foretoges lå på nærværende grund et lille hus, som altså vendte Gaflen til Gaden og Siden til en derved Øst for liggende Gyde. Strå-tække. Indrettet til Stue, Køkken og Brøggers i de 7 Fag. Resten til Lade og Fæe-hus. Taxeres for 100 Rdl.

Det ejedes af skomager Bertel Erichsen. Han frasolgte senere (1783) en del af sin nord for liggende have til naboen, toldbetjent Schuemann, der beboede og vistnok havde opført det kønne lille bindingsværkshus, der nu ligger ud mod strædet, nærmest op mod Lillegade efter.

I 1786 solgte Erichsen resten af ejendommen til sin genbo, den heri tidligere nævnte rebslager Hans Jensen Seyer, for 31 rdl. Huset var da gammelt og blev senere nedbrudt, og pladsen lå i en årrække hen under navn Rebslager Seyers øde Plads. Den blev i 1826 solgt til naboen mod nord, anlagdes til have og vil blive omtalt under Lillegade nr. 61, bryggeriet.

Nederstræde

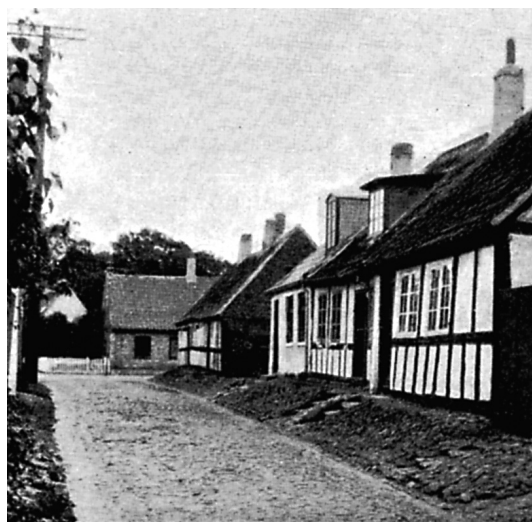
Nederstræde er efter al Sandsynlighed lige så gammel som husrækkerne ved siden. På Resens Atlas fra 1680 og på et par andre beslægtede, samtidige kort, som findes på det kgl. bibliotek, er det ganske tydeligt aftegnet, selvfølgelig uden navn.

I brandtaksationen fra 1761 nævnes et par huse, som ligger op ad det, kun som grænsende til en derved beliggende Gyde. I et skøde fra 1728 på en af ejendommene mod Lillegade står ligeledes kun Vesten den Gyde, som er mellem forne Hus og Niels Elmands Hus.

På kortet i Pontoppidans Danske Atlas fra 1768 er gyden aftegnet, ligeledes uden navn. Derimod har Storms Kort fra 1799 navnet Bertelsgyde, som altså har sin oprindelse fra, at Bertel Skomager tidligere havde boet på hjørnet.

På et bykort fra 1855 af Landmåler Strøver står Dr. Hansens Gyde. Det har været det almindelige navn i en længere årrække. Det træffes ligeledes, da et par ejendomme derved brandtakseres i 1855. Derimod er kortet i Traps 1. udgave 1858 endnu ikke kommet videre end til det gamle navn Bertelsgyde, uagtet Bertel Skomager var død over 60 år før. Navnet er åbenbart taget fra Storms Kort. I 80'erne sagde alle mennesker Brygger Kroghs Gyde, selv om det da officielt forlængst var døbt Nederstræde.

Angående Bebyggelsen derved kan det siges, at i de ældre tider har den rimeligvis indskrænket sig til et hus ved hvert af hjørnerne. Et par af disse, nemlig dem ud mod Lillegade kan spores tilbage til ca. 1650. Men selvfølgelig har der ligget huse århundreder længere tilbage. I umiddelbar nærhed heraf lå 2 af by-

Nederstrædes østre side.
I forgrunden de små huse, som opførtes i 1855.

Nederstrædes vestre side. Bindingsværkshuset, som formentlig er opført ca. 1782 af konsumtionsbetjent Schuemann.

ens acciseboder: Vester Port og Dolmer Port.

Imellem husene på gydens hjørner, altså langs gydens midterste del, har der vistnok ikke været bebyggelse, men kun haver. Huset på vestre side er antagelig opført ca. 1782 af en konsumtionsbetjent Jochum Schuemann.

På østre side af strædet var der ubebygget indtil 1855. Når et par af husene på den side alligevel er opført af gammelt bindingsværk, må det skyldes, at tømmeret til dem stammer fra en ældre bygning, som

Nederstræde i sne.

er nedrevet og ført hertil.

De gamle Stræder med de Huse små,
Som minder om en Tid, der længst har Ende.
Dem går jeg ofte ned og stirrer på,
Og ud og ind jeg gerne gad dem kende.

Ved Strædet her lå Rebslår Sejers Gård
- Han, som var Svigerfar til Ole Jyde -
Og Lægebolig var her m ange År,
og Strædet kaldtes Doktor Hansens Gyde.

I Gården Schou på Bryggeri sig slog,
Da Købmandsboden ej ha m bragte Glæde,
Og Seiling siden hen og derpå Krogh
Fik Navnet knyttet til det gamle Stræde.

Og tæt herved lå Byens vestre Bod,
Hvor Folk for Told og Sise slemt man plukked',
Ja, vel at mærke, hvem der ej forstod
At smugle ind, når Port og Led var lukket.

Nu ligger som en sidste Rest det her,
Købstats-Idyl fra længst henrundne Dage,
Og maner frem en Tid, som vi har kær
Og mindes - men dog ønsker ej tilbage.

C. S.

Oversigt over arealet Storegade nr. 60-46

Vi vil derefter betragte arealet imellem Nederstræde og Mellemstræde.

Ejerrækken for husene i dette kvarter fremgår ikke helt tydeligt af panteprotokollerne, fordi flere ejerskifter er foregået uden tinglyste papirer. Men ved hjælp af brandtaksationsprotokollerne fra 1761, 1771 og 1801 lader billedet sig rekonstruere med ret stor sikkerhed.

Det vil vistnok være bekvemmest for læserne, at der gives en ganske kort orienterende oversigt over samtlige ejendommers beliggenhed omkring 1750. Det anbefales derfor, at man blader om til skitsen på side **243** og følger med der.

Som det vil ses, var arealet optaget af 4 grunde, daværende Nr. 44, 45, 46 og 47.

- 1) *Længst ud mod strædet lå nr. 44, som var en meget stor grund, som optog omtrent halvdelen af arealet mellem de to stræder. Den tilhørte i 1761 Jens Hansen Felbereder. På grunden lå et lille faldefærdigt hus, som vistnok nedbrændte ved branden i 1768. Det genopførtes af Thomas Møller i Brøndstrup Mølle, der ejede det en årrække. Huset var ikke stort, lå omtrent hvor nu nr. 58 (fru Johnsens hus) ligger og var altså omgivet af en stor plads på de 3 sider. Grunden udgør de 3 nuværende ejendomme Storegade nr. 60 (lærer Hajsland), nr. 58 (enkefru Johnsen) og nr. 56 (rentier Chr. Therkildsen).*
- 2) *Derpå fulgte nr. 45, en gård som tilhørte Niels Jepsen Knap. Han delte senere ejendommen i 2 dele og omtrent midt i den ene, et stykke fra gadelinien, opførte hans søn, Anders Nielsen Knap, en smedie. Anders Knap boede privat i den overfor liggende gård, som han havde købt. Den grund, som her omtales, omfattede det stykke, hvorpå de 3 nuværende småhuse Nr. 52, 50 og 48 er opført, desuden vist nok også Toetagen, nr. 54 (gasværksarbejder J. Clausen.).*
- 3) *Den tredje ejendom, nr. 46, tilhørte tømmersmand Søren Jensen Thomsen. Han boede der i en meget lang årrække, omtrent til århundredets slutning. Det er den grund, hvor senere Trampenbergs have lå, og hvor nu købmand Nørgårds nye ejendom er bygget.*
- 4) *Og endelig lå så i 1761 på hjørnet mod Mellemstræde Anders Christensens enkes hus, brandforsikring nr. 47, som vender Gaflen mod Gaden. Det havde tidligere tilhørt Hans Hansen Nagelsmed og kom siden til at tilhøre Anders Fisker, efter hvem strædet kaldtes Fiskergyde. Ejendommen er nuværende Storegade nr. 46, som ejes af rentier P. Sørensen.*

Efter denne oversigt går vi til en gennemgang af de 4 forskellige ejendomme, som af hensyn til pladsen i hovedsagen må indskrænke sig til kun at blive en ejerliste.

Storegade nr. 60-58-56

Nr. 60 lærer Hajsland. Matr. nr. 24.
Nr. 58 enkefru Johnsen. Matr. nr. 20.
Nr. 56 rentier Chr. Therkildsen. Matr. nr. 19 a.

**Ældste brandforsikring år 1761
nr. 44
Jens Hansen**

Denne store grund, som altså omkring 1750 bestod af en mægtig have eller i hvert fald ubebygget plads, hvorpå stod et forholdsvis lille hus, ejedes af Jens Hansen Felbereder.

Ved branden, som opstod hos genboen, rebslager Seyer, brændte (vistnok) huset. Den afbrændte Plads må være erhvervet af Thomas Møller i Brøndstrup, som der opførte et hus, som må have ligget omtrent, hvor nu enkefru Johnsen bor. Hjørnet mod strædet og stykket mod øst var ubebygget. 1779 skøde fra Brøndstrup-mølleren til Anders Olesen boende i Kruusberg Huuset i Giessing Sogn. 1789 til den tidligere omtalte rebslager Hans Jensen Seyer. 1796 til skipper Hans Kruse. Rebslageren skriver: Skøde ... på mit Hus beliggende mellem Smeden og den Tværgyde, der går fra den Liden til Store Gade og lige over for min Bopæl, og det nævnes, at grundens længde fra gyden til smeden er 84 al. Det passer med afstanden fra gyden hen til To-Etagen . I 1797 solgte Hans Kruse der var skipper, og som blev stamfader til den senere så navn kundige Kruseslægt i Grenå, Huset til sin svigersøn, skipper Jens Christian Møller. Kirkebogen oplyser, at enrouleret Matros Jens Chr. Møller 17. Aug. 1790 ægtede Skipper Hans Kruses Datter Ane Marie. 1806 solgte Møller huset til sin kiære Svoger, Borger og Kiøbmand Amdi Kruse, men blev selv boende som lejer. Kort efter døde hustruen og snart efter også Møller selv. Jeg har ikke kunnet finde hans død anført i kirkebøgerne, så formentlig er han død på søen. Retsprotokollerne viser, at de forældreløse børn blev anbragt rundt omkring ved slægtninge. En sønnesøn, der ligesom farfaderen hed Jens Christian Møller, var senere en årrække lærer ved Grenå Kommuneskole og døde som overlærer i Nykøbing S.

I 1851 solgte konsul Amdi Kruses enke huset til arbejdsmand Peder Hansen. Denne P. Hansen, også kaldet P. Fynbo, var bestyrer for Hoeck på Christiansminde af en lille butik længere oppe på Storegade. Han delte den store grund i 5 parceller og bortsolgte i de nærmeste år de 4 af dem. Den femte, hvor huset lå, beholdt han selv.

3 af de frasolgte grunde lå ud til Nederstræde. Derpå opførtes i 1855 3 småejendomme. De to af dem var af bindingsværk, som vistnok stammede fra en ældre bygning.

Storegade nr. 60

Nu lærer Hajsland (opf. 1856) matr. nr. 24. Hjørneejendommen solgtes af

P. Hansen i 1855 til Christian Jensen Mols, som derpå opførte det grundmurede hus, som ligger der endnu.

Jensens enke ægtede tømrer Hans P. Nielsen. 1873 til brolægger Peder Nielsen Busk. Han var flyttet hertil fra Dolmer og var i en årrække byens brolægger. 1877 lærer S. N. Munch, som kort efter købte genbohuset og udlejede dette til branddirektør J. J. Christensen, som mange år senere selv købte huset af Munch.

Jens Jørgen Christensen

var oprindelig gårdejer i Heager (No sogn ved Ringkøbing). Han var tidlig politisk interesseret og valgtes som rigsdagsmand for Ringkøbing 5. kreds (1861-66). Han var, så vidt jeg ved, en af de såkaldte vise Bønder, der stemte for den reviderede grundlov, og faldt på den historie. Han valgtes igen 18. marts 1868 i Ribe 1. kreds og sad til 14. november 73. Rigsdagstidende viser, at han i alle samlinger jævnlig havde ordet ved mange forskellige lovforslags behandling.

Christensen var gift med Jørgine Marie Fjord, søster til den meget kendte og fremragende docent og forsøgsleder N. J. Fjord. Et par af deres sønner er præster, en af dem er Askøpræsten Jesper Fjord Christensen .

Ved politiske venners hjælp havde Christensen efter sin rigsdagsvirksomhed fået denne lille retrætepost som branddirektør i Grenå.

Selvfølgelig vedblev politiken at have hans store interesse. I Grenå-tiden tilhørte han helt ud Højre og passede godt ind i byens daværende borgerskab. Dog havde både hans politiske meningsfæller og modstandere meget vel øje for den lille pudsige mands Kanter og gjorde nu og da løjer med dem. Branddirektøren var en skattet medarbejder ved Grenå Avis, og i årene efter redaktør Færchs død, da enkefru Færch selv udgav bladet, var branddirektøren vist nærmest bladets politiske redaktør, i hvert fald hovedrådgiver.

I 1902 købte Christensen selv ejendommen af Munch, men flyttede få år efter fra byen og solgte den i 1908 til N. Lauritsen. 1915 til Brændehandler Carl Jensen. 1918 til sagfører Fr. Viale. 1924 den nuværende ejer, Lærer L. M. Hajslund.

Storegade nr. 58

Nu enkefru A. Johnsen. Matr. nr. 30.

Her lå - som nævnt i det foregående - det lille hus, hvortil den store omliggende grund hørte. Det må altså siges at være hovedparcellen.

Da Peder Hansen Fynbo omkring 1855 skilte resten fra, beholdt han selv denne parcel. Huset udlejede han en tidlang til maler, senere detaillist J. S. Udsen. Imens Kolindsund udtørredes i 70'erne, havde Udsen Gæstgiveri her, og i dette tidsrum opkom der ild og huset brændte af. Det opførtes straks igen på samme plads og i samme størrelse som det gamle. 1886

solgte Hansen til lærer Fr. Chr. Krøll, der var fjerdelærer i Grenå fra 2. september 1885 til sin død 7. november 87. Han havde i en årrække været lærer i Åstrup, passede ikke ret vel ind i forholdene i Grenå og døde altså efter få års ansættelse her.

Krølls enke solgte 1896 huset til lærer Dines Hansen, senere kaldet Islev. Han var i adskillige år en meget skattet matematiklærer ved den private realskole. 1900 til Anders Andersen. 1903 til landpost Johnsen.

Storegade nr. 56

Nu rentier Chr. Therkildsen. Matr. Nr. 19a.

Dette ubebyggede grundstykke frasolgte Peder Hansen i 1855 til snedkermester Jørgen Jørgensen (Fut Jørgensen). Han byggede ikke derpå, men lod det ligge hen som have, da han lige i forvejen havde købt en nabogrund, hvorpå han opførte et hus, To-Etager, som den altid kaldes af rigtig gamle Grenå mennesker.

Jordstykket blev liggende som have, lige til muremester Falk Børgesen omkring 1903 købte det og opførte den nuværende bygning.

Da Grenå by i 1908 havde købt den private realskole og omdannet den til kommunal skole, oprettedes her en privat forberedelsesskole, som først bestyredes af fru Eliza Ravnkilde, senere gift Carbel, og derpå af fru Toft Andersen. Forberedelsesskolen gik ind af mangel på elever, og huset solgtes i 1918 til Chr. Therkildsen.

Storegade nr. 54

Matr. nr. 19b
To-Etager, opført 1856, nu gasværksarbejder J. Clausen.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 45
Niels Knap**

Her er grænsen for de fra noksom omtalte B. F. nr. 44 frasolgte grunde. Omtrent hvor nu To-Etagen ligger har før 1771 ligget et Smedehus, altså en smedje; som tilhørte grovsmed Niels Knap og hans efterfølgere, som havde deres private beboelse på gadens modsatte side.

I 1770 smed Anders Nielsen Knap. 1795 til Poul Hansen Allelef. 1820 til Claus Kyhl. Da smed Kyhl i 1851 flyttede til Mastrup, købte naboen, købmand Th. Meiniche både have og smedje. Han nedrev smedjen og solgte et stykke af grunden til urmager Valeur, som havde tænkt på at bygge. Han opgav det igen og solgte i 1855 sin Bygge- og Haugeplads til snedkermester Jørgen Jørgensen, populært kaldet Fut Jørgensen. Denne byggede her den nuværende ejendom, som folk straks døbte To-Etagen. Det var det første grundmurede hus i 2 etager, der var opført i Grenå, så det er ikke at undres over, at datidens Grenå mennesker betragtede det med betydelig interesse. Hidtil havde man jo kun kendt de få 2 etages købmangsgårde af bindingsværk, som alle var et århundrede gamle. Jørgen Jørgensen, Fut Jørgensen var født 28. november 1819. Søn af glarmester Jørgen Madsen og hustru. Død omkring 1900. Borgerskab som snedkermester i Grenå 21. april 1844. Gift 5. november 1847 med Ane Kirstine Hornslet, født 11. november 1819.

Jørgensen havde lært snedkerhåndværket hos Kandelsdorff her i Grenå. Han havde et udmærket håndlag til mange forskellige ting og var foruden snedker tillige musiker, orgelbygger, kunstfyrværker og meget mere og forstod sig på at reparere næsten alt, hvad der kunne forefalde. Men han manglede ganske al stadighed til at passe sit egentlige håndværk, hvoraf han skulle leve. Og hjemmet var derfor sølle og forarmet.

Han var gift med gamle gæstgiver Hornslets datter, kaldet Stine. Hun havde sit kors med ham, og i hendes familie så man ikke med milde øjne på Fut Jørgensen, der i ret høj grad forsømte sit hjem. Det gjorde heller ikke sagen bedre, at han efterhånden kom til at elske flasken lovlig højt.

Jørgensens største interesse var at være arrangør af fester og at optræde som kunstfyrværker. Studiet af de gamle lokale aviser giver et overordentlig rigt materiale til belysning af den side af Jørgensens virksomhed. Det første jeg mindes at have set i den retning er, at han i april 1858 i byens daværende, ganske lilleputagtige avis averterer, at han af gårdejer Boserup har fået overdraget retten til at holde fester i Enslev Skov, og at fremtidig ingen ville få adgang til udskænkning i skoven uden ved henvendelse til

ham. 2. pinsedag åbnedes sæsonen deroppe med dans og festlighed. Og så følger det slag i slag: St. Hansdagen, Isteddagen og hen i september en høstfest. Og på lignende vis fortsættes de følgende år. Der illumineredes med kulørte papirlamper, opsattes raketter og holdtes koncert og dans.

I årenes løb blev fyrværkeriet mere og mere det afgørende, og skuepladsen forlagdes også andre steder hen: Wauxhall med 6 á 700 kulørte lamper i Plantagen ved Grenå, Fyrværkerifest i Lykkesholm Skov, Fyrværkerifest i Hofjægermester v. Benzons Skov (Musikalsk Wauxhall og Fyrværkeri) o.s.v. Fut Jørgensens Glansperiode som Festarrangør var i 60'erne og 70'erne. Men endnu helt hen i 90'erne var det ham, som leverede og afbrændte fyrværkeriet ved de fleste sommerfester i Grenå. Som alle Jørgen Glarmesters børn var Jørgensen meget musikalsk, og jeg mener at have hørt eller læst, at han en årrække spillede i byens orkester. Fut Jørgensen har boet flere steder her i byen. Sine sidste dage, da hustruen forlængst var død, boede han nede i det gamle Håndværker-Alderdøms hjem på Lillegade. Det er den aller vestligste bygning, lige over for det nu nedlagte bryggeri. Han reparerede der bl.a. ure, og i vindueskarmen hængte enkelte instrumenter, redskaber og ure. Han må være død hen mod 1900 i en alder af ca. 80 år. Fut Jørgensen var uimodsigelig en af byens store originaler: begavet, fingernem, interesseret i mangt og meget, kun ikke i det, som skulle skaffe ham og familie udkommet. Der eksisterer desværre intet billede af manden.

Nå, To-Etagen opførtes altså af Jørgensen, men solgtes ret snart efter (i 1858) til konsul Koch, der var borgerrepræsentationens formand og ejede

Vestlige ende af Storegade ca. 1925. "To-Etagen" og de 3 små ejendomme nr. 52, 50 og 48.

Aftenstjernen. Koch kom under pengekrisen i slutningen af 50'erne i svære økonomiske vanskeligheder og bortforpagtede først sit brænderi, senere sin handel. I 60'erne flyttede han herved på Storegade og blev boende her til sin død i 1881.

Næste år auktionsskøde til skomagemester Carl F. Ostermann, 1884 til snedker Bertel Jensen, s. å. til Poul Nielsen. 1886 til Jens Poulsen. 1903 auktionsskøde til murer Jørgen Falk Børgesen, der - som tidligere nævnt - opførte en nybygning i haven (nuv. nr. 56). I 1914 efter et par mellemlid til gasværksarbejder Jens Clausen, som er den nuværende ejer.

Storegade nr. 52-50-48

Nr. 52 nu Carl Jacobsen. Matr. nr. 18 b
Nr. 50 nu Carl Jacobsen. Matr. nr. 18 c
Nr. 48 nu Anton Pedersen. Matr. nr. 18 a

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 45
Niels Knap**

Som tidligere omtalt må smed Jens Knap mellem 1761 og 71 have skilt sin gård i 2 dele og selv beholdt den vestre del, nemlig en have med påstående smedje, medens den østre del før 1771 er solgt til en Jens Laursen.

Ejerrækken er derefter: 1795 købmand Jens Poulin Winther. 1803 skomager Jens Pedersen Trap. 1819 skomager Jacob Høvenhoff. 1821 drejer Johannes Jørgensen. 1840 (tinglyst) mageskiftebrev til rebslager Kruse. 1840 fledføringskontrakt som adkomst for sadelmager Henriksen. 1842 til Thomas Meiniche. 1857 til købmand J. N. Winding. 1857 til prokurator Laurberg. 1866 til Ny Jydske Købstad-Creditforening. 1867 til Hans Simonsen. Sidstnævntes enke skiller i 1876 ejendommen i 3 små parceller, hvorpå de nuværende ejendomme er opført. Nr. 52 (nuv. gasværksarbejder Carl Jacobsen) solgtes til karetmager Fr. Andersen. Nr. 50 (nu ligeledes Carl Jacobsen) til Fr. Jansen Hansen og nr. 48 (nuværende Anton Pedersen) til Bengt P. Bengtson.

Storegade nr. 46 a

Matr. nr. 17 b

Tidl. Trampenbergs have, nu købmand F. Nørgårds nye ejendom, opf. 1931

**Ældste brandforsikring år 1761
nr. 46
Søren Thomesen**

Her lå i 1761 og langt frem i tiden Søren Jensen Thomesens ejende og iboende gård. Nævnte Søren Thomesen, der fik borgerskab i Grenå som snedker og tømmermand 22. januar 1759, var i en meget lang årrække en af byens mest ansete håndværkere og nød en udstrakt tillid. Han optræder mangfoldige gange som vurderingsmand, synsmand o.s.v. Og den gang i 1779 den første svage spire til Byråd, nemlig Fire eligerede Borgere, valgtes i købstæderne, var Søren Thomesen en af de fire, som af det samlede Borgerskab udj Grenå eenstemmig udvalgte.

Søren Thomesens
segl.

Dette æreshverv gjaldt som regel på livstid. Søren Thomesen, der var gift med en søster til fattigforstander Jens Nielsen Kildahl, blev boende her til 1795. Han må være død kort efter fraflytningen. 1795 til Købmand Hans Broge, der købte hele ejendommen for 56 rdl. Omkring 1800 er huset forsvundet af ejendomslisten. Om det er sket ved brand eller nedrivning ses ikke. Den lave købesum tyder på det sidste. Hans Broge ejede de tilgrænsende grunde ud mod Lillegade, altså den store købmandsgård og har altså været interesseret i at udvide

sin gårdsplads. Og grunden her kaldes da også i fortegnelsen for 1803 Hans Broges øde Plads.

I tiden siden den gang har den stedse hørt til købmandsgården på Lillegade (dog med undtagelse af en eriode i 60'erne, da kreditforeningen overtog den mod Lillegade liggende del, men ikke denne. Det var netop i den periode, da byens matrikulering fandt sted, og der har man altså forklaringen på, at de 2 ejendomme nu har forskelligt matr. nr.

Med undtagelse af denne korte periode i 60'erne har grunden her

”Trampenbergs Have” før ejendommen nr. 46a opførtes i 1931.

altså stadig hørt sammen med købmandsgården på Lillegade og henligget, snart som tømmerplads, snart som have.

I 1931 byggede købmand Nørgård her på den gamle grund en moderne beboelsesejendom, der jo ganske vist ikke står helt godt til den gammel-dags, småborgerlige idyl i den del af byen, som populært kaldes Ramten.

Storegade nr. 46

Matr. nr. 17a.
Hjørnet af Mellemstræde, nu rentier P. Sørensen.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 47
Anders Christen-
sens enke**

Hjørneejendommen, som lå ved Mellemstrædes vestre hjørne, har i tiden ca. 1700-1750 været hjemsted for den mest stridbare og berygtede slægt, der nogensinde, mig bekendt, har levet i Grenå by. En slægt, hvis forskellige medlemmers voldshandlinger, æreskænderier, retsstridigheder og andre meriter har fyldt et overvældende antal, vel hen imod 200 sider i justitsprotokollerne.

Da hele denne slægts historie giver et godt samlet tidsbillede, er det min hensigt at gemme den til den almindelige byhistorie og her på selve åstedet kun give et par enkeltheder i kortest mulige træk.

Den ældste kendte af Nagelsmedslægten er Hans Jacobsen Nagelsmed, som altså er slægtens stamfader. Om han har boet her, derom kan intet bestemt siges. Han står i slutningen af 1670'erne et par gange offentlig skrifte for begangen lejermål med pigen Maren Steffensdatter fra Anholt, men gifter sig omsider med hende (19. januar 1681). De havde i alt (5 eller 6) børn, Hans, Niels, Margrethe, Karen og Steffen, hvoraf de første 2 eller 3 er født før 1681. Det var den gamle Hans Jacobsen Nagelsmed og navnlig sønnen Hans Hansen Nagelsmed, det oftest var galt med. Det traf sig nemlig for byens vel så heldigt, at sønnen Niels i 1716 ved et uheld druknede i den gamle havn, og derved var han altså ude af sagaen.

I 1709 havde den gamle Nagelsmed og de to sønner overfaldet og såret et par af kaptajn Oldenburgs korporaler ved navn Grøn og Danielsen, som lå indkvarteret her i Grenå. Det førte til en uhyre lang retssag med en mængde forhør og dom over de to af dem, nemlig den gamle og Niels. Da Nagelsmedene ikke havde noget, der havde nævneværdig værdi, hverken til at gøre udlæg i for dommen eller for de idømte omkostninger, så puttedes de i fængsel, hvorfra de dog straks escaperede. De var så borte fra byen nogle år, men må i hvert fald være kommet tilbage før 1716, idet - som før er nævnt - det for byens fredheldige Uheld skete, at Niels i 1716 druknede i den gamle havn.

I de følgende år er det navnlig sønnen Hans, det er galt med. Overfald på toldkontrolløren, grove skældsord mod byfogeden i funktion, adskillige krænkelser af rettens værdighed, hvorved han bl.a. greb til rent korporlige argumenter og under voldsomhederne spildte blæk i den høj hellige justitsprotokol, nægtelse af at betale tiende o.s.v. Alt førte til, at der endelig på grundlag af en højesteretsdom i 1738 blev gjort udlæg i hans iboende gård beliggende østen for Rasmus Fugls og vesten for den liden Gyde Nagelsmedgyden kaldet. Det er altså den nuværende Ejendom.

Lad mig her indskyde den bemærkning, at læserne ikke af ovenstående må lade sig forlede til at tænke, at Nagelsmedslægten var en slags frihedens martyrer, der kæmpede mod embedsmænds magtsyge og uden egen skyld tirredes op til overgreb. Slet ikke! Der er eksempler nok på, at slægtens medlemmer kom i slagsmål og stridighed med deres egne ligemænd og medborgere, selv om det skal indrømmes, at de havde et særlig godt Øje til alt, hvad der havde Magt og Myndighed.

Nå, Nagelsmedgården stilledes altså til auktion og solgtes til købmand Sr. Jens Pedersen Høy (skøde af 14. november 1738). Imidlertid kom Hans Hansen Nagelsmed (formentlig efter hjemkomsten fra fængslet) atter i besiddelse af ejendommen, uden at der dog ses nogen tinglæst hjemmel derfor. I hvert fald er det givet, at han sidder som ejer og beboer hen imod 1750. Og om natten mellem 24. og 25. oktober nævnte år var det så, at den store ulykke skete, at der opstod brand i hans hus, hvorved hans eget og 7 andre gårde og huse i det nærmeste nabolag brændte af til grunden.

Næste år mortificeredes auktionsskødet, idet Høy fik sine udgivne penge tilbage af Nagelsmeden, som så opbyggede et nyt hus ved hjælp af et lån fra hans svigersøn, Sr. Knud Hansen i København.

Det siges i gældsbeviset til svigersønnen mod Pant i det Hus, som jeg agter at bygge imellem Snedker Fugls Hus på væstre Side og Hagens Gyde på. østre.

Et par år før branden var Nagelsmedens kone død. Selv døde han i marts 1752. Han har altså lige nået at se gården genopført - det vil sige i en meget beskeden skikkelse, nemlig foreløbig som et lille, stråttækt 3 fags hus med gavlen mod gaden.

I brandtaksationen 1761 nævnes som ejer Anders Christensens enke. Ca. 1781 nævnes Anders Sørensen Fisker, efter hvem strædet altså en tid kaldtes Fiskergyde bl.a. på bykortet fra 1799.

Anders Fiskers enke blev i 1792 gift med matros Jens Peder Jessen. 1811 skøde til snedker Hans Hoeg. 1813 apoteker C. A. Dahl ved auktion for 675 rdl., et godt bevis for pengenes uendelig ringe købeevne i de år, eftersom ejendommen kun var brandforsikret for 100 rdl.

I en menneskealder var huset derpå udlejet og solgtes af apoteker Dahls arvinger i 1845 som en ubebygget Grund til Th. Meiniche, som ejede naboejendommen, altså købmandsgården mod Lillegade. Den fulgte så med denne i en årrække, men solgtes i 1874 af F. C. Winding til tømrer Anders Christensen, der vistnok straks efter opførte den nuværende lille hjørneejendom.

Tømrer Christensens øgenavn var Kludder-Anders, udtalt med langt u. Han byggede i årene før og efter 1870 adskillige huse her i byen. Men hans øgenavn tyder jo på, at det ikke alt har været til folks tilfredshed. I en årrække var ejendommen så på skiftende hænder til A. Christensen i 1891 atter købte den tilbage og blev boende her til sin død. I 1911 til R. Pallesen. 1918 til P. M. Sørensen. Derefter Fink-Jensen 1925 til P. Sørensen.

Mellemstræde

På det ældste eksisterende Grenå kort, altså Resens fra ca. 1680, er der kun tegnet 2 gyder som forbindelsesårer mellem Store- og Lillegade. Den ene er uden tvivl Nederstræde. Den andens beliggenhed er mere tvivlsom. Den synes bedst at passe på Overstræde. Men da der ikke er navn på nogen af gyderne, og da kortet er tegnet med en ophøjet ligegyldighed for nøjagtige mål, lader det sig ikke sige med sikkerhed, om der er tænkt på Overstræde eller Mellemstræde. Det er vel endogså allermest sandsynligt, at de 3 små gyder alle har eksisteret i 1680 og endda længe før, selv om altså kun de 2 af dem er kommet med på kortet.

Ligesom ved Nederstræde har der også her ved Mellemstræde i århundreder ligget bygninger ved de 4 hjørner, hvor imod det midterste stykke på begge sider sandsynligvis først senere er bebygget. Bygningen på vestre side, altså sidebygningen til købmand Nørgårds gård, er ældst og stammer nok delvis fra før 1761. Derimod er den grundmurede Toetage på den østre side først blevet bygget i 1857 af Snedker Juul.

Mellemstræde har i tidens løb haft et stort antal forskellige navne, dels i folkemunde, dels i retslige dokumenter, indtil det endelig i 1858 fik sit nuværende navn.

Udsnit efter Resens Atlas 1680, som viser Storegade (4) og Lillegade (5) samt 2 gyder imellem dem. Det må bemærkes, at kortet hos Resen er tegnet med nord nedad og syd opad. Følgelig ligger Torvet med kirken til venstre og Vesterport til højre - altså modsat på vore kort.

Mellemstrædes vestre del ca. 1920.

Mellemstrædes østre del ca. 1910. Huset med porten tilhørte gamle urmager Valeur.

I 1731 kaldes det i justitsprotokollen for Hagensgyde. Det er lidt mærkeligt at finde navnet her, da det samme navn en snes år før er anvendt om nuværende Skolestræde, og der med fuldkommen ret, da der boede en mand ved navn Hagen Michelsen. Derimod har jeg ikke kunnet finde nogen Hagen boende ved Mellemstræde, men det beror måske kun på kildernes mangel fuldhed. I 1738 står i justitsprotokollen Nagelsmedgyden. Navnet er ligetil, da den meget omtalte (og berygtede) Nagetsmedslægt i en lang række år havde bolig på hjørnet mod Storegade. I 1751 står atter Hagensgyde. I 1799 på Storms bykort Fiskergyde. Ejeren af huset på hjørnet hed dengang Anders Sørensen Fisker, så navnet falder af sig selv. Dette navn anvendes i mange år og findes endnu i Traps 1ste udgave år 1858.

I brandassuranceprotokollen for 1857 står der ved købmandsgården på hjørnet, altså nuv. købmand Nørgårds, at forhuset ligger dels mod Lillegade, dels til den såkaldede Harboes Gyde. Der må forklaringen være, at fuldmægtig på herredskontoret, exam. jur. Jens Harboe i 30'erne og 40'erne havde ejet begge hjørneejendommene mod Lillegade. Selv efter, at det nuværende navn var fastslået ved byrådsbeslutningen i 1859 træffer man dog i daglig tale Snedker Juuls Gyde, Bager Tolboes Gyde og Trampenbergs Gyde. Et par enkelte gange er navnet skrevet så fornemt som Middelstræde. Det er vistnok i en annonce i Grenå Avis i 50'erne, at sligt krukkeri findes.

Storegade nr. 44

Matr. nr. 40 a
Nu enkefru Pouline Tolboe.

**Ældste brandforsikring år 1761
nr. 48
Søren Falslefs
enke**

Hvor dette hus ligger, var der omkring 1700 2 Våninger, hvilket fremgår af en bemærkning i et skøde fra 1730.

Der er en vis sandsynlighed for, at den ene af disse er det hus, som i grundtaksten for 1682 er nr. 47 og benævnes så ledes Schierperhuset Peder Skollemester tilhører og ingen iboer, tegt med [Strå]tag. 10 Rdl. Taxt. Et hus, der ansættes til 10 rdl., har jo nok været faldefærdigt og snart trængt til fornyelse. Hvordan så den bygning, som har ligget her før branden i 1750 har set ud, derom haves ingen efterretninger. Men i et skøde fra 1739 omtales, at der samtidig med dette skødes udstedelse overleveres køberen et Pergamentskiøde fra 1597 udstedt af den daværende Magistrat. Det er vistnok det ældste skøde her i byen, som kan henføres til en nøjagtig bestemt ejendom.

I 1702 er ejeren Søren Pedersen Veggerslef. Ca. 1720 Dines Pedersen i Århus. Derefter byfoged Knud Henrich Blichfeld i Grenå, som vistnok ikke har boet her. 1730 sælger Blichfelds enke gården til infanteriløjtnant Niels Rasmussen Colding, som var bosiddende her i Grenå i nogle år. 1739 skøde fra Colding til Søren Christensen Falslef. Denne familie var ejer i over 50 år. Og da gården sammen med en række andre afbrændte 25. oktober 1750 ved den ildsvåde, som opstod ved Nagelsmed Hansen, var det Søren Falslef, som lod den genopføre. 1801 skøde fra Falslefs svigersøn, snedker Jens Jensen Ginderup til skomager Johan Jacob Høvenhof. Om denne Høvenhof er der allerede tidligere fortalt, at han var en meget ivrig ejendomshandler og i tidens løb har været i besiddelse af mange af byens huse. I de fleste har han rimeligvis ikke selv boet. Men i dette må det antages, at han en tid har haft bolig og forretning. Gamle bager Tolboe har nemlig fortalt, at ved gravning i gården i anledning af kloaknedlægning, er der fundet rester af mange garverkar. Og i de tider var det som bekendt skik, at nogle af skomagerne og sadelmagerne undertiden tillige var Felberedere, altså garvere og selv tilberedte deres læder.

Høvenhof kan nævnes som et typisk eksempel på det forhold i gamle dage, at manden ofte giftede sig med en kone, som var meget ældre end han. Efter hendes død tog han så revance ved at gifte sig med en meget yngre kone, der så atter overlevede ham og efter hans død tog en ung mand o.s.v. Altså historien som kendes fra det klassiske eksempel i Poul Møllers Lægdsgården i Ølsebymagle. Den 26-årige ungersvend, der var kommet hertil fra Sjælland, giftede sig 22. januar 1776 med den 43-årige enke

Maren Nielsdatter, hvorefter han tog borgerskab her som mester. Han kom ved ægteskabet i besiddelse af et hus på Nørregade. Konen døde 19. november 1821, 87½ år gammel. Et par år efter giftede den 73-årige enke- mand sig med Magdalene Larsdatter, enke efter en norsk sømand. Han døde 2. juli 1826, 78 år gammel. For at gøre ægteskabsrækken komplet kan tilføjes, at enken, der nu var over halvhundrede år, i 1833 giftede sig med den 24-årige murersvend Johan Jacob Schottman. Det må vel antages, at det har været på samme vis som ved de gamle præsteembeder, hvor efterfølgeren ofte fik kaldet ved at gifte sig med enken, nemlig, at det tit har været ejendommen eller forretningen, der har været det afgørende, mere end den indbyrdes sympati. Og det er jo i hvert fald en kendt sag, at man i gamle dage tog mere håndfast og mindre romantisk på spørgsmålet om ægteskabs indgåelse end nu.

Schottman solgte i 1838 ejendommen. Samme år videre solgtes den til politibetjent

Jens Christian Hansen Juul

Født 1788, død 22. november 1858. Borgerskab som bødker i Grenå 30. december 1813. Politibetjent sammesteds ... Gift 15. november 1811 med Caroline Levring, født 1789, død 31. december 1864.

Politibetjent Juul er vistnok ikke af de Grenå-Juul'ers slægt. Borgerskabsprotokollen oplyser ikke, hvorfra han stammer. Hans hustru var datter af en pensioneret embedsmand, der var flyttet her til byen. Juul, der altså oprindeligt havde været bødker, blev Politibetjent, vistnok engang i 30'erne og blev i embedet til kort før sin død.

Huset, som jeg erindrer det fra min barndom, var et langt bindingsværkshus med indgangsdør mod vest. Foran denne lå 2 á 3 trappetrin, som havde nogle mærkelige figurer. Jeg har senere erfaret, at det var gamle ligsten. Ved flere lejligheder, da stykker af kirkegården sløjfedes, og navnlig efter kirkens restaurering i 1865, hvor de i kirkegulvet værende begravelser sløjfedes, bortsolgte kirkebestyrelsen de optagne ligsten. Juul og flere andre har så købt en del af dem og brugt dem til så profant brug som trappesten.

1848 solgte Juul ejendommen til sin søn, snedkermester Svend Nielsen Juul. Til ejendommen hørte en meget stor have, som strakte sig langs strædet helt ned til urmager Valeurs på Lillegade. Her opførte snedker Juul den nuværende 2 etages bygning til værksted i 1857.

Juul havde dengang byens største snedkeri, havde mange folk på værkstedet og regnedes for en af byens betydeligste håndværkere. Han var gift med Oline Hjersing, datter af pastor Hjersing i Gjerrild, hvis 3 døtre alle blev gift med Grenå borgere. Pengevanskeligheder, bl.a. i anledning af ejendommens opførelse og kreditforeningens fallit, bevirkede, at snedker Juul ikke kunne klare sig, og fogedretten udlagde i 1878 ejendommen her

til musikus Peder Hansen, kaldet Pøed Peder.

Han var svigerfader til musikdirektør Carl Møller og spillede i hans orkester. Da Møller senere rejste til Århus og blev musikdirektør der, fulgte Hansen med og fik også der en ansættelse i orkestret.

Politibetjent Juuls havde mange børn foruden snedreren. En af dem var guldsmed her i Orenå. Men særlig ligger det nær at nævne datteren Kirstine Margrethe Juul, født 17. august 1829, død 3. august 1908.

Hun var ugift, en elskelig, meget religiøs kvinde, som uden nogen særlig pædagogisk uddannelse, men med fortræffelige evner til at undervise småbørn, i en overordentlig lang årrække drev en lille forskole, som hun fortsatte med op i sin høje alderdom, ja næsten til hun døde tæt ved de 80 år gammel.

1885 solgtes ejendommen til bager Peder Tolboe, søn af drejer P. Funder Tolboe. Han nedrev og ombyggede det gamle hus i 1891.

Efter Tolboes død 26. december 1930 ejes huset nu af hans enke, fru Pouline Tolboe.

Lærerinde Margrethe Juul.

Storegade nr. 42-40

Tidl. brænderiets butik.
Nr. 42 nu købmand Jens Sørensen, matr. nr. 41 b.
Nr. 40 nu direktør O. Hammer, matr. Nr. 42 b.

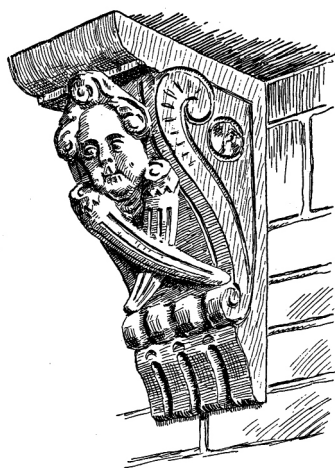
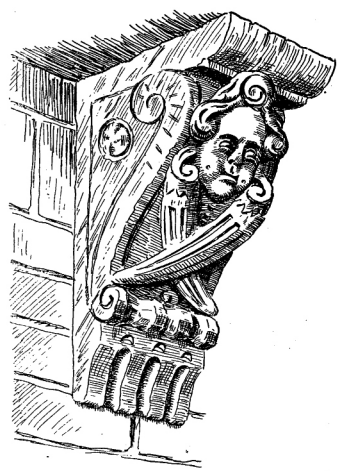
**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 49
Terchild Erichsen**

Det er m uligt, at disse ejendommers beliggenhed svarer til det, som grundtaxten fra 1682 kalder [Nr. 49] Sal. Anders Sørensens Arfuingers Gård, Enchen iboer med en liden Hauge. Taxt 110 Rdl. Men nogen bestemt linie ned hertil kan ikke føres. Den gård, som lå her ved branden i 1750, tilhørte omkring år 1700 Anders Mikkelsen Busk. 1705 solgt til dennes stedsøn Jens Andersen Fævejle. 1707 til Anders Nielsen Busk (søn af den navnkundige rådmand Niels Christensen Skræder). 1713 til Velfornemme sr. Rasmus Sørensen Fævejle.

Fævejles enke giftede sig med Jens Nielsen Graulef, som i 1720 solgte til Sejer Jeremiasen Pind, borger og handelsmand i Grenå. Han var født i Viborg og tog borgerskab her i Grenå 31. maj 1719.

I Sejer Pinds hus fandt en af de tidligere omtalte voldsmand Hans Hansen Nagelsmeds mange meriter sted, idet han her 20. oktober 1724 overfaldt toldereren Peder Themsen både med trusler og håndgribeligheder. Begivenheden skal ikke omtales nærmere på dette sted, men derimod et andet forhold, som fremgår af vidneforklaringerne i sagen.

Hans Nagelsmed havde sammen med en anden person, som ikke var indblandet i overfaldet, men som må optræde som vidne, drukket 3 á 4 potter øl i Sejer Pinds hus, hvorefter de siden fortsatte hos den nærboende Jens

Pedersen Høy. Da loven nu ved straffeudmålingen skelnede skarpt imellem, om skældsord var faldet på en krostue eller om de var faldet i et privat hus, udspurgte dommeren en række vidner for at høre, om de anså disse 2 skippere og købmænds huse for at falde ind under benævnelsen Krostue.

Et af de af hørte vidner går i sin forklaring ud fra, at det er noget som alle ved, at Sejer Pinds og Jens Høys huse er værtshuse, hvor man for betaling kan få både øl, brændevin og tobak. Og da dommeren spørger vidnet, om Sejer Pinds og Jens Høys Huse i højere Grad kaldes for almindelige Værts- eller Krohuse end som andre fornemme Huse i Byen, såsom den ene er Købmand og den anden Skipper, så lyder svaret, at øl, brændevin og tobak kan fås lige såvel hos de vildeste og andre som hos bemeldte tvende Mænd.

Et andet vidne erklærede, at han kunde lige såvel få et Krus Øl hos Christopher Brochs, Jørgen Bangs, Niels Pedersens, Jens Gråbechs og andre smukke Steder, som hos Sejer Pind og Jens Høys .

Det fremgår altså med al ønskelig tydelighed, at alle byens skippere og købmænd, lige så vel de fornemste som de mere jævne, mod betaling udskænkede øl og brændevin i deres bod [d.v.s. Butik] også til fortæring på stedet. Det er derfor ikke at undres over, at man aldrig i fortegnelsen over de forskelliges håndtering træffer en kromand el. lignende, når forholdet var det, at alle købmænd og skippere i virkeligheden havde en art krohold, blot uprivilegeret.

Sejer Pind kommer i forhørene med mange rappe svar. Et sted står der i tingbogen, at han indrømmede, at han solgte såvel øl og brændvin som andre varer både til byens folk og bønder og til tilrejsende Logerende, alt for Betaling, men havde han ikke anden Brug end Krohold, da kunde han ikke leve deraf. På sættemerens spørgsmål, om det ikke var rigtigt, at han var i slægt med P. Themsen og byfoged Blichfeld, svarede Sejer Pind, at det kendte han ikke noget til såsom han havde ingen Slægt-Register derpå uden det, at man var fra Adam af. Sejer Pind forlod efter en halv snes års forløb byen, vist nok formedelst pengevanskeligheder, og byfoged Blichfelds arvinger overtog i 1731 gården for resterende pantegæld. Den gik senere, formentlig ved arv, over til sønnen,

Frantz Knudsen Blichfeld

Døbt 20. april 1697, begr. 23. februar 1737. Efter at have taget teologisk embedseksamen var Blichfeld i nogle år Hører, altså andenlærer ved latinskolen her i sin fødeby. Han blev i 1729 kaldet til sognepræst i Sahl og Gullev i Viborg stift. Blichfeld var gift med Mette Christensdatter Winding, en præstedatter fra Haasum. De var barnløse, men meget rige og stiftede derfor flere ret store legater. Bl.a. betænkte både kirken og latinskolen i Grenå med meget betydelige midler, f.eks. ved donationsbrev af 18. februar 1736 til latinskolen 300 rdl. og til kirken 200 rdl.. I disse skriver præ-

sten selv, at han formedelst tiltagende svagelighed og da deres ægteskab er barnløst har overvejet, hvad de skal gøre med de midler, som de efterlader sig, og han og hustru har bestemt, at en part deraf skal komme skolen og kirken i Grenå til gode.

Pastor Blichfeld begravdes i Grenå Kirke, formentlig i familiegravstedet under det store pragtfulde epitafium, som dengang hængte i selve kirken, men som nu er flyttet ud i våbenhuset. Efter pastor Blichfelds død solgtes gården ved Auktion i 1743 til hæderlig og vellærde mons. Frands Pedersen Blichfeld, sognedegn for Hammelev og Enslev for 100 sl.dlr. Den benævnes i skødet som Sejergården kaldet, altså en mindelse om den tidligere ejer Sejer Pind. - Degnen i Hammelev var fætter til præsten i Sahl og havde ligesom denne først i nogle år været hører ved latinskolen i Grenå.

Efter hans død gik den over til datteren Inger Mallene [Magdalene] Blichfeld. Og hun var ejerinde, dengang gården nedbrændte ved den store brand i oktober 1750. Hun siger i brandforhøret udtrykkelig min eiende Gård, som jeg delvis selv iboede og som bestod af 27 Fag Hus. Hun var dengang 24 år gammel og ernærede sig som sypige, men giftede sig året efter med snedker Terkel Erichsen, der forresten allerede tidligere havde fået købekontrakt af svigerfaderen på gården. Det er altså ham, der har ladet gården opbygge. Hvordan det så kan forklares med de to små mor-

somme renæssanceknægte, der sad i porten ud mod gaden, og som nu sidder i nybygningen, er ikke godt at vide. De er jo i hvert fald meget ældre end fra 1750. Muligvis er selve porten ikke brændt og disse knægte overført efter genopførelsen.

Efter Terkild Erichsen og hustrus død solgtes gården i 1786 til hattemager Peder Johansen Ross. Han boede her ikke længe. Kirkebogen beretter, at han forulykkede i Krag-Søe, hvori han blev fundet 6. december 1792. Enken giftede sig senere med hattemager Niels Andreasen Årsberg. 1834 skøde til teglbrænder Johann Jensen. 1842 auktionsskøde til købmand H. Hartvigson. 1846 til høker Johannes Mathisen, der straks videresolgte til Købmandsfirmaet Koch & Lange. Koch blev få år efter eneejer af firmaet. Når han havde stor interesse af at erhverve gården her,

Renæssanceknægt fra porten
Storegade 40.

Storegade ca. 1900. Længst til venstre ses bindingsværkshuset, nu nr. 42, hvor tidligere brænderiets udsalg fandtes.

så lå det simpelthen i, at den var beliggende i forlængelse af hans gård og brændevinsbrænderi på Lillegade og endvidere var genbogård til nr. 51 på Storegade, som Koch ligeledes ejede, og hvor han havde store stalde til studedefning. Den skulle altså tjene som gennemkørselsled fra forretningen og brænderiet på Lillegade og ud til Storegade. Desuden fik konsul Koch senere tilladelse til at lægge en rør ledning under gaden, hvorigennem bærmen fra brænderiet førtes over i fedestaldene, hvor den direkte pumpedes op som foder til studene. Da Koch i 1862 solgte brændevinsbrænderiet til proprietær Hercules Hoeck på Christiansminde, medfulgte både nærværende gård og gården nr. 51 med fedestaldene.

Koch og senere Hoeck solgte brændevin til byens købmænd. Der var dengang opfundet en forbedring med brændevinen, således at den filtreredes, vistnok for at gøre den fuselfri. jeg har hørt fortælle, at et sådant apparat var meget kostbart (vist 12.000 kr.), og at Hoeck derfor ikke ville anskaffe det. Købmændene her klagede da over, at hans brændevin ikke var så god som den uden bys og ville ikke handle med den. Som et modtræk indrettede så Hoeck selv en lille købmandsbutik hernede i Storegade nr. 42, som han lod bestyre af den tidligere omtalte Peder Hansen, af folk kaldet Per Fynbo og af børnevittigheden P. Finbrød. Han forhandlede selvfølgelig fortrinsvis Hoecks brændevin, men for øvrigt også andre købmandsvarer. Så vidt jeg mindes har jeg i Grenå Avis fra engang i 70'erne læst om en krig, som opstod mellem Hoeck og købmændene angående prisen på brændevin, som Hoeck nedsatte for at skaffe sig større afsætning.

I 1882 solgte Hoeck hus og forretning til nævnte Peder Hansen. 1890 skifteretten til arrestforvarer Peder Koppel. Dennes svigersøn, købmand Jens Sørensen, fortsatte nogle år forretningen i den lille gammeldags butik. Derpå lod Koppel i 1900 det gamle hus med renæssance-knægtene nedbryde og opbyggede den nuværende ejendom.

Efter at have taget afsked som arrestforvarer flyttede Koppel herved, tilskrev sin datter Karoline Koppel huset, men solgte det efter hendes død i 1911 til den nuværende ejer, den ovenfor omtalte købmand J. Sørensen.

Søren Peder Koppel

Født 12. marts 1832, død 18. august 1921. Borgerskab som bødker 2. juli 1860. Arrestforvarer 1864-1899. Gift med Andrea Møller, (datter af hattemager Møller i Grenå), født 19. april 1836, død 29. november 1912.

P. Koppel var af gammel Grenåslægt, idet han var søn af bødker Frederik Koppel, der var af jødisk oprindelse, men hvis moder boede her i byen. Koppel lærte håndværket hjemme hos sin fader og blev selv senere bødkermester. Men kort efter blev han kommunens opsynsmand og atter få år efter, nemlig i krigsåret 1864 efter arrestforvarer Svendsens død dennes efterfølger. Lønnen som arrestforvarer var dengang ganske ringe, og til fangernes forplejning ydedes kun 10 øre pr. dag. Men ved megen flid og sparsommelighed og ved en dygtig hustru's hjælp klarede Koppel sig godt. Han var en pligtopfyldende mand og samtidig dermed velanskrevet hos sine medborgere. Koppel fik i årenes løb mange offentlige småhverv. Han udnævntes i 1896 til dannebrogsmænd og blev i 1914 æresmedlem i Grenå Håndværkerforening, hvor han i ca. 35 år havde været bestyrelsesmedlem og kasserer. I 1899 søgte Koppel på grund af hustruens svagelighed afsked som arrestforvarer. Men da han selv var fuldt rask og rørig, beholdt han endnu i lang tid sine små hverv og var på færde fra årle morgen og dagen lang som den særdeles virksomme mand han var.

I sin høje alderdom havde han det uheld at falde og brække sit ben, så han siden havde besvær med at gå. Han levede dog flere år efter og døde efter få dages sygeleje i sit 90. år som en af byens ældste mennesker og en af dens mest kendte skikkelser.

Arrestforvarer P. Koppel.

Storegade nr. 40

Nr. 40 nu direktør O. Hammer, matr. nr. 42 b.

Til den lige omtalte ejendom mod vest, altså nr. 42, hørte fra de ældste tider en stor have, som strakte sig både bagved og ud mod øst. I 1831 frasolgte den daværende ejer, hattemager Niels Andreasen Årsberg, et stykke af denne have og 7 fag hus til sin naboerske mod øst, enkemadam Jensine Elisabet Kruse. Disse 7 fag hus og have var udlejet, bl.a. en tid til konsul Koch, og fulgte med ved gårdens følgende ejerskifter. Omkring ved 1884 fik 2 muremestre, Andreas og Marius Pedersen hele komplekset udlagt. De udskilte de omtalte 7 fag med have, opbyggede der det nuværende hus og solgte det i 1887 til realskolebestyrer J. Bertelsen. 1893 mageskifte fra Bertelsen til direktør A. Jensen. 1896 skøde fra Jensen til tandlæge O. Hammer. Det er altså gået sådan med grunden til denne ejendom, at den oprindelig er en del af naboejendommen mod vest, som i 1831 frasolgtes, formodentlig for at skaffe penge, og forenedes med naboejendommen mod øst. Men som så i 1887 atter solgtes fra ejendommen mod øst og udskiltes som en selvstændig ejendom. Imellem disse to årstal ligger byens matrikulering (iflg. lov af 11. februar 1863), der jo altså har givet sig udslag i, at ejendommen har matr. nr. 42 b, uagtet den oprindelig har været en del af nuværende matr. nr. 41.

Storegade nr. 38

Slægten Kruses oprindelige hjemsted,
nu Familiegården (ejer gartner V. Larsen).
Matr. nr. 42 a.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 50
Gotfrid Witmar**

I byens grundtakst fra 1622 følger [som nr. 50-51-52 og 53] en række ejendomme, som alle tilhører en vis Rasmus Michelsen. De beskrives således, idet tallene i parentes angiver rækkefølgen. I taksten står de uden tal.

[50] Rasmus Michelsens øde ejendom.

[51] Den gård Peder Foged tilforn beboede, tegt med tag, og nu tilhører Rasmus Michelsen, og [som] Anders Giødsen beboer. 8 Al. Gulf Huus och ingen endnu beboer flere derudj. - Taxt 60 Rdl.

[52] Nock den gård Rasmus Michelsen self beboer, tegt med tag, Taxt 120 Rdl.

[53] Nock tvende Lejewåninger, som beboes af Peder Hiord og Boel Vefpige. Taxt 20 Rdl.

Der er ingen som helst mulighed for at føre noget bevis for, hvor langt disse 4 større og mindre ejendomme har strakt sig. Men efter bedste skøn og når alle de forhåndenværende efterretninger tages i betragtning, vil jeg mene, at disse 4 grunde, som altså dels har ligget øde hen, dels haft en gård, der er en af byens højst takserede (120 rdl.), og dels endelig 2 små leje huse, at disse grunde tilsammen svarer til nuværende Storegade 38, 40 og 42, altså Familiegården, Gl. Gæstgivergård og Præstegården.

40 år senere er ejeren Søren Nielsen Dolmer [eller Dolmergård], efter hvem gården en tidlang kaldes Dolmergård.

I 1726 bliver hans søn, Jens Sørensen Dolmer ejer. Han har borgerskab af 20. februar 1702 og er gift med Dorte Sophie Rasmusdatter, datter af Rasmus Jørgensen, der boede i Albøge og var herredsfoged i Sønderherred og birkedommer i Baroniet Høgholm. Hun var altså søster til den meget ansete Jørgen Rasmussen Bang og til Jens Jensen Bangs kone.

Jens Dolmer var en af byens mest ansete borgere. Han var en tidlang den ene af byens oldermænd, d.v.s. at han havde tilsyn med, at grandebogens mange bestemmelser angående Fælleskæret og af en hel række andre forhold, som udsprang af hele byens daværende landlige forhold, overholdtes. Han må i den egenskab sagsøge nogle borgere, som havde holdt får og lam i Fælleskæret uden om byens hyrde, og som med magt sætter sig imod, at dyrene blev drevet ind i Vangehuset, hvor fra de kun kunne udløses mod betaling af bøde.

Der er tidligere heri fortalt, at Jens Dolmer lod sig leje til at befordre Madam Gjørup til Ålborg (ved en fejlskrivning er der det pågældende sted kommet til at stå Århus i stedet for Ålborg). På den rejse mistede Madam

Gjørup et rejseskrin med et meget kostbart indhold. Jens Dolmer gjordes ansvarlig derfor, og efter en meget langvarig proces idømtes han at erstatte det stjålne (eller bortkomne) skrin og indhold med 138 rdl. I modsat fald ville der blive gjort udlæg hos ham for pengene. Det var dengang et uhyre beløb, og det ser ikke ud til, at Jens Dolmer har kunnet udrede det. Sagen har sikkert fremskyndet hans død, som indtraf kort efter dommen, og i 1731 solgtes gården ved auktion til Velforn. Sr. Niels Christensen Degn, skipper og borger i Grenå, for 53 rdl., hvilke penge er anvendt til afbetaling på Boets Giæld.

Dommen må jo have været et knusende slag for ham, siden den drejer sig om et beløb, som er halv tredje gange så stort som hele det, hans gård indbragte.

Dolmerslægten var i tiden omkring 1700 ubetinget sammen med slægten Bang, med hvem den var besvogret, byens fornemste skipper- og købmandsslægt. Byens borgerskabsprotokol viser, at ikke mindre end 7 personer med efternavnet Dolmer tager borgerskab i tiden mellem 1694 og 1710. Men ved Jens Dolmers død var det altså gået meget stærkt tilbage.

Niels Christensen Degn

var født på Helgenæs. Borgerskab i Grenå 13. januar 1723, begravet 18. maj 1755, gift med Karen Hansdatter, begravet 8. oktober 1757.

To store ulykker ramte Niels Christensen, mens han boede her, en til vands og en til lands. I 1748 strandede hans jagt Imanuel på Stavnshoved i et hårdt Guds Vejr og gik helt til grunde. Den var lastet med brænde fra Bønnerup Strand, som var bestemt til København. Så havde han få år i forvejen opført sig et nyt, smukt stuehus. Mange byggede jo endnu dengang med stråtag og lerklinede vægge uagtet brandfaren. Men huset her var med tegltag og murede vægge, og til opførelsen lånte Degn 200 rdl. mod pant i huset, der bestod af 40 fag. Få år efter, det var i 1751, kom så den store brand, hvor også dette hus fortæredes af ilden. Af alt sit indbo fik ejeren kun reddet et chatol og en sengs klæder. Ved brandforhøret erklærede han, at hele resten af hans indbo tillige med korn og købmandsvarer var brændt. Og 4 vittigheder vidner afgav det vidnesbyrd, at Degn var geråden i yderste Armod og havde fornøden at søge sine Venner og andre Christne om en villig Hjælp i Jesu Navn.

Det varede da også 2 år, inden han fik gården genopført. Inde i porten sidder endnu en stolpe fra den tid, som bærer hans og hans hustrus, Karen Hansdatters, navnetræk.

~ N.C.D. 17 † 53 K.H.D. ~

I 1757, kort før sin død solgte Niels Christensens enke gården til Edle og Velforn. Chirurgus Sr. Johan Gotfred Witmar for en købesum af 250 rdl.

Nævnte Chirurgus Witmar ægtede samme år ved juletid naboen datter, jfr. Cathrine Marie Jensdatter Høy, hvis fader ejede gården, som lå lige øst for denne. Hvor længe Witmar har været Læge i Grenå, vides ikke. Bestillingen var jo den gang hverken til at leve eller dø af. I skattelisten for 1761 ses, at han overhovedet ikke var ansat til en skilling i skat ud over 10 skilling i vægterpenge og 1 mark i sprøjteskat, afgifter, som påhvilede alle ejendomme, uanset ejerens økonomiske forhold. Men måske kommer det af, at han som kirurg hørte til de privilegerede, der var fritaget for at svare borgerlig Tynge. I foråret 1762 solgte hans hustru gården. Salgssummen var 290 rdl. Hun skriver i skødet: med min kiære Mands Villie og udi hans Fraværelse. Om Witmar har været i felten eller ude at søge en bedre virkeplads, vides ikke. Køberen, Jens Poulin Winther, var søn af sognepræsten Poul Winther. Han tog straks borgerskab som købmand og boede her en halv snes år, men flyttede derefter i 1770 op på Torvet, idet han byttede gård med Anders Stiesens enke. Hendes datter, den 20-årige Anne Cecilie, ægtede 18. oktober 1776 skomager Mads Andersen Muurmand. Han var af gammel Grenåslægt og fik uden særligt skøde gården overdraget af svigermøderen kort efter brylluppet. Anne Cecilie døde få år efter, og Muurmand ægtede Anne Jensdatter Busch, hans Tienistepige, som der står i kirkebogen. Muurmand kom efterhånden i økonomiske vanskeligheder, og som et kuriosum kan nævnes, at han engang ved en pantsættelse af indbo også lader anføre 1 Bibel taxeret til 4 Mark og 1 Huus-Postille til 1 Rdl. Det er det eneste tilfælde, hvor jeg mindes at have set disse bøger sat i pant, og et af de få tilfælde, hvor bøger overhovedet i hine tider nævntes som panteobjekter.

Tilslidst gjorde svogeren fra første ægteskab udlæg i gården for sin indestående arv, og den stillede med Mads Muurmands påtegnede tilståelse til auktion. Deri blev indsat for 200 rdl. og siden for 150 rdl., men ingen budskete. Endelig blev den indsat for 124 rdl., og pantaveren bød 125 rdl., med tilføjelse, at hvis Muurmand inden 6 uger kunne skaffe tilstrækkelig kaution for dette beløb + omkostninger, måtte han beholde gården. Det skete ikke, og Niels Stiesen blev ejer. Han solgte den i 1792 med tab til skipper Hans Kruuse for kun 90 rdl. Gården kom derved i slægten Kruuses eje og forblev der i et par nenneskealdrer. Det bemærkes, at slægten i de første generationer skrev navnet med dobbelt u og først hen i næste århundrede bortkastede det ene. Det vil formentlig være mest praktisk, straks når vi kommer til sønnen Amdi at skrive med enkelt u.

Hans Laurentius Kruuse

var født 1733 i Holbæk på Sjælland, død i Grenå 3. januar 1809, 75¾ år gl. Borgerskab som skipper i Grenå 16. juni 1792. Gift 1) med Kirstine

Amdisdatter Bang, f. 1733, d. 21. juni 1796. Gift 2) ”Enkemadam Schårup i Århus, som er af lige Alder med ham.

Hans Kruuse var, da han købte ejendommen, allerede en noget ældre mand. Og det følgende år, nemlig 30. maj 1793, tilskødede han sin næstældste søn, Amdi Chr. Kruuse Gården, 3 Tdr. Sædeland, Kreaturer, Indbo og Købmandsvarer for 600 Rdl. og flyttede fra byen. Og 4 dage efter købet holdt sønnen bryllup.

Amdi Christian Kruse

født i Hollandsberg ved Ørsted, frst. 14. marts 1762, død 29. november 1830 (66 år gl.). Købmandsborgerskab i Grenå 26. januar 1795. Vicekonsul. Eligeret borger 9. august 1804 til sin Død. Overformynder 9. august 1804. Kæmner 1796 og 97. Gift 4. juni 1793 m. Jensine Elisabeth Broch, frst. 1. marts 1772, død 28. maj 1853.

For en ordens skyld må jeg gøre opmærksom på, at når Grenå kirkebog ved Amdi Kruses død angiver ham til at være 66 år gl., så er det et af de mange eksempler på, hvor upålidelige den slags angivelser tit var i ældre tid. Efter dette skulle han være født i 1764. Gravpladen på hans kiste angiver 1761(?) og det virkelige forhold, som fremgår af Ørsted sogns kirkebog, er, at han er frst. i Ørsted Kirke 14. marts 1762, altså sikkert også født samme år.

Amdi Kruse kom ved sit ægteskab straks ind i byens bedste Kredse og blev samtidig en meget velstående mand, efter som hustruens arv, som han fik udbetalt kort efter brylluppet, var 867 rdl.

Elisabeth Broch var datter af købmand Hans Broch, der havde ejet den Henningske Gård på Storegade. Elisabeth Broch var den ældste af 4 pigebørn og var tidlig blevet både fader- og moderløs. Det er om hende og hendes søstre, at der på forældrenes gravsten, som endnu ligger på Grenå Kirkegård, anvendes det i vore øren mærkelige udtryk: deres efterladte 4 uopdragne Døttre, der imidlertid er mere skikkeligt, end det ser ud til, og blot betyder noget som, at de endnu var i barnealderen.

Hun var af en af byens ældste slægter, idet hendes oldefader var provst Ove Christensen Broch (sognepræst i Grenå 1686-1729, og hendes farfar og fader begge var købmænd her.

Amdi Kruse arbejdede sig hurtigt op til økonomisk gode kår. Han havde part i flere skibe, og førte i egen person i en række år et af dem. Ved skiftet efter faderen, Hans Kruse, nævnes således, at Amdi Kruse var fraværende på Sørejse. Men efterhånden har virksomheden hjemme lagt så stærkt beslag på hans tid, at han har måttet betro den del af arbejdet til andre. Han blev senere eneejer af flere fartøjer og havde sin egen Søboe ved stranden. Af naboen mod vest, den før omtalte hattemager Årsbrg, købte han et stykke af dennes gård og have og indrettede her en større tømmerplads, og af naboen mod nord, nemlig Hans Broge, der ejede Aftenstjernen og til liggende naboejendomme, købte han en gård (halvdelen af nuværende

Lillegade nr. 37, Charles Udsens), hvorved han fik fri udkørsel til Lillegade.

Amdi Kruse fik en mængde tillidshverv og kom ret snart til at spille en hovedrolle i byens liv. Han blev omtrent alt, hvad en borger dengang kunne blive: Overformynder, kirkeværg, Eligeret Borger, d.v.s., at han sammen med 3 andre borgere og byfogeden skulle træffe bestemmelse i en række kommunale sager, altså noget i retning af det senere borgerrepræsentant. Det var et meget anset hverv og gjalt som regel på livstid. Desuden var han mangeårigt medlem af havnekommissionen, der var oprettet ved kgl. resolution af 25. april 1798 og var en selvstændig institution uden forbindelse med de eligerede Borgere. Og endelig blev Amdi Kruse vicekonsul, vist nok den første af den slags, der forekommer i byens historie.

Amdi Kruse døde 30. november 1830 og begravedes med stor honnør på den nye kirkegård ved Nørreport. På hans kiste var sat en sølvbelagt plade, som ved hans sønnesøn, gamle kæmner Kruses begravelse kom for dagens lys, og som nu findes på Djurslands Museum. Enkelte ord af den er forsvundet, men dens indskrift lader sig dog nogenlunde læse og lyder således:

Denne Kiste
 indeslutter det Forgiængelige af
 Kjøbmand og Consul Amdi Christian Kruuse
 født i [Holland]sberg i Rougsøe Herred d Februari 1761(?)
 død her i Greenåe d. 30. November 1830.
 En talrig Fam ilies Tårer og Venners
 varme Deeltagelse vidne om hans Værd,
 men kalde ei den savnede tilbage fra Lysets Egne,
 hvor hans Ånd nu boe
 Så slumrer her en Fader, Mand og Ven,
 Omkring hans Kiste Længsels Klager lyde,
 Tidt Børn og Hustru til hans Støv gå hen
 Med Gråd og Blomster Sorgens Hjem at pryde.
 O, Held Enhver, der vel tilfreds som han
 Med al sin Dåd tør ende sine Dage,
 Og hver, der så begrædt som Ven og kærlig Mand,
 Mod Jorden glad fra Himlen seer tilbage.”

Det var en skik fra den ældre tid, da fornemme folks kister nedsattes under kirkens gulv, at der på kistelåget blev fast slået en sådan metalplade, som berettede om den afdødes liv og virke. Efterhånden som det blev regel, at alle kister sænkedes i jorden, faldt skikken med kisteplader bort. Men vi

Mad. Elisabeth Kruse, født Broch. Efter samtidigt maleri.

har altså her et bevis for, at den endnu, om end måske undtagelsesvis, har været anvendt her i byen for godt 100 år siden. Foruden ved Kruses grav mindes jeg kun 2 á 3 tilfælde, hvor der er gravet slige plader op, og ingen af dem har været helt læselige.

Amdi Kruses enke, Jensine Elisabeth, fik bevilling til at hen sidde i uskiftet bo og drev i en snes år derefter gården med dens avlsbrug og dens handel. Hendes navn forekommer ofte i retsprotokollerne ved handler o.l., og man får indtryk af, at hun har været en særdeles betydelig og dygtig kvinde.

Af deres 6 børn blev 2 skippere og købmænd i Grenå. Hans Broch er tidligere omtalt heri. Ove Broch Kruse ægtede købmand Rasmus Bangs plejedatter Abigael Cathrine og overtog Bangs købmandsgård på Lillegade (nr. 30), som alle ældre kender under navnet Kæmner Kruses Gård, og hvori slægten i de to næste generationer hørte hjemme. En datter blev gift med fyrinspektør Justesen, en anden datter med godsforvalter Sass, en tredje med købmand og vicekonsul M. Fr. Jahnsen (Storegade nr. 16-18).

Endelig kan nævnes en plejedatter Jacobine Thorsen, hvis familieskab med Kruserne jeg ikke kender. Hun opholdt sig som husbestyrerinde hos plejemoderen, der gjorde hendes bryllup, da hun senere ægtede købmand J. H. Brokmann.

På sine gamle dage udlejede Enkemadam Kruse gård og handel til handelsbetjent Niels Frederik Arentsen. Når den ikke gik i arv i slægten, kom det ganske simpelt af, at begge sønnerne på det tidspunkt forlængst selv havde etableret sig. Jorderne solgtes til sønnen O. B. Kruse. Efter Elisa-

Storegade nr. 38, gården.

beth Kruses død i 1853 købte førnævnte N. F. Arentsen, der også var en købmandssøn fra Grenå, gården af arvingerne, men døde selv få år efter. 1856 ved skifteudlæg til grosserer A. C. Meulengracht, Ålborg(?) s.å. til købmand R. A. Jørgensen.

Rasmus Anton Jørgensen

Født 18. februar 1825, død 26. december 1877. Købmandsborgerskab 28. april 1852.

Købmand R. A. Jørgensen var broder til den meget kendte kreaturhandler og slagter I. A. Jørgensen. Gamle Jørgensen og havde selv først en tid været kontorist hos toldkasserer, ritmester Gether. Han nedbrød den gamle bindingsværks facade og opførte den forside, som står der endnu.

Indad mod gården er forhuset derimod nogenlunde uforandret. Jørgensen skildres som en dygtig og energisk købmand. Men han havde foruden købmandsgården en stor landejendom, hvis drift ikke indbragte ham noget, men tværtimod ofte direkte kostede ham penge. Han opkøbte huder og skind, modtog tøj til stampning fra Fannerup Mølle og var fremstiller af mjød i stor stil.

Han opkøbte i det øjemed honning og nøjedes ikke med at købe, hvad der bragtes til ham, men rejste selv ud på opkøb. I en årrække ses i Grenå Avis hans avertissementer om, at han den og den dag er at træffe i den og den landsby og er opkøber af honning. - Formodentlig må smagen for mjød i tidens løb være aftaget, så der ikke længere var så stor afsætning. Og i 1868 averterer Jørgensen i Grenå Avis, at han ophører med fabrikationen, og at de til mjødbryggeriet anvendte redskaber er til salg.

På grund af optagethed af flere andre foretagender forpagtede Jørgensen i 1872 forretningen til Frederik Jensen. Efter Jørgensens død i 1877 Frantz

Storegade nr. 38 (Familiegården).

Fridberg, der først var forpagter, senere ejer. Men den tidligere blomstrende forretning var nu gået helt tilbage, og der blev ikke mere købmandsgård. 1884 udlægsskøde til murer Andreas Pedersen. 1909 auktionsskøde til maltgører Rasmus Jensen (født 31. juli 1861, død 21. september 1923).

Denne havde begyndt på bar bund, som man siger, og sad oprindelig til leje hos murer Pedersen. I gårdens østre sidelænge indrettede han et lille maltgøreri, som han ved stor flid, dygtighed og påpasselighed oparbejdede. En tid efter købte Jensen den lige over for liggende Gl. Gæstgivergårds Have, som ejedes af Grenå Håndværkerforening, og der opførte han et fuldt moderne maltgøreri, der gjorde ham til en velstående mand, og hvorom tidligere er fortalt. - Ejendommen her solgte han i 1918 til Jens Chr. Nielsen. 1919 til slagter Andreas Larsen, hvis enke i 1927 solgte til sønnen, gartner Valdemar Larsen. Den gamle købmandsgård kaldes nu populært Familiegården, naturligvis formedelst dens mange smålejligheder og mange beboere. Jeg har også hørt den benævne som Stengården, men dette navns oprindelse synes uforklarlig.

Storegade nr. 36-34

Oprindelig Gl. Gæstgivergård,
nu nr. 36 enkefru Jensen, matr. nr. 43
nu nr. 34 Præstegården, matr. nr. 44

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 51
Sr. Erich Kleitrup**

Den såkaldte Gl. Gæstgivergård, altså Storegade nr. 36, omfattede tidligere også nr. 34, altså den nuværende præstegård. Disse 2 ejendomme har i over halvandet århundrede været samhørende, indtil de i 1867 skiltes ad, ved at ejeren, grosserer Kjørboe, frasolgte den østre halvdel (d.v.s. Gæstgi ver-gårdens dansesal m.m.) til byens daværende distriktslæge S. A. Steenberg. Det er den parcel, som i 1880 købtes af Grenå og Gammelsogns Sognekald til præstebolig.

Efter disse orienterende betragtninger går vi tilbage til 1682 til byens grundtakst.

Efter hvad der er udviklet i indledningen til foregående gård, hørte sandsynligvis dengang også grundene, hvorpå Gl. Gæstgivergård og præstegården nu ligger, til omtalte Rasmus Michelsen. Den østligste del af ejendommene ejedes i begyndelsen af 1700'erne af forskellige medlemmer af familien Knap. Det er en slægt, som i århundredet før har haft mange fremtrædende medlemmer her i Grenå. Nogle har været rådmænd, en end- og borgmester. Men fra 1720 eller deromkring træffes de ikke mere hverken i skattelister eller skødeprotokoller.

Den midterste grund, altså den med gården, ejede og beboede Rasmus Michelsen selv. Borgerskabsprotokollen viser, at han har taget borgerskab 7. februar 1698 som en af de allerførste, der findes anført ved rådstueprotokollens indretning. Den næste ejer er Jens Rasmussen Smed. Han solgte 4. februar 1709 gården, som da har en bredde til gaden på 42 al. og en dybde på 54 al. til Hæderlig og Vellærde unge Mand Sr. Anders Michelsen Basse, Collegæ udj den latinske Skole her i Byen.

Anders Michelsen Basse

Oprindelig hører ved latinskolen i Grenå. 27. januar 1710 borgerskab [som køb mand]. Gift 1) Maren Sørensdatter Ginderu p. Gift 2) Ingeborg Ottesdatter, død ca. 1741.

Det er Dauws Annotationer, som oplyser, at Anders Basse i en årrække havde været hører ved latinskolen, mens Schmidt var Rektor. Og skødets ordlyd viser, at han endnu var ved skolen, da han købte gården. Rector Schmidt fortæller selv i et brev, at han og Anders Basse havde siddet sammen i Mester lectien [d.v.s. øverste klasse] i Århus Latinskole et År.

Men Basse kvitterede altså i rette tid skolevæsenet og slog sig på handelen. Og tiden viste, at han havde evner i den retning og blev en af byens

største købmænd.

Justitsprotokollerne giver rigt stof til belysning af Anders Basses liv, mere end pladsen tillader at benytte. Jeg skal blot minde om et optrin, som tidligere er gengivet heri, og hvori fortælles, at han engang i et selskab, hvor det gik meget lystigt til, træffer sammen med en tidligere elev, Rasmus Katholm, som i samtalens løb bebrejdede ham, at han i hans skoletid havde givet ham for mange Hug. Men Basse gav ham straks igen ved at sige, at havde han (Rasmus Katholm) fået nogle flere hug, så havde han nok ikke levet et så forargeligt liv som tilfæl det var.

Basse var en af de borgere, som i sin tid (1728) rettede et meget skarpt angreb på Rector Schmidt, fordi han undlod at katekisere med byens ungdom. De spørger i klagen Rector, om han ikke med aller-forderligste vilde bekvemme sig til at catechisere for al Menighedens Ungdom her i Greenå Kirke, så at de såvel som andre Guds Børn kand blive undervist i deres Catechismo og Børne-Lærdom og sjunge de Psalmer i Meenigheden, som af Høye Øvrighed er ordineret ..., eller om han i modsat fald vil frasige sig degnestolen og det tillæg, den gav til hans indtægter, så at en anden skikkelig Persohn kand blive foreslagen til Embedet til Høyærværdige Biskoppens Approbation.

I sit svar herpå nævner Rector Schmidt bl.a., at han ... iche for den alviidende Gud veed, hvorledes han haver forskyldt dette, at Monsør Basse, som den, der har frekventeret Mester-Lectien i Århuus Dom-Skole med ham, så og været hans Hører her ved Skolen på 3 Års Tid ... kan rette et sådant angreb på ham og ikke engang betror ham sine børn til undervisning. Der har altså været et meget spændt forhold mellem de to tidligere kolleger.

I 1723 har Basse en sag mod 2 medborgere, fordi de havde taget en tømmermand fra ham, der havde lovet at bygge Basse et skib og levere det færdigt til en bestemt tid. Der står i vidneforklaringen derom en morsom lille vending. Jens Christensen erklærede at have lovet Basse at bygge ham et Skiberom (d.v.s. fartøj), som ved Syn skulde være uden Last og Klage i alle optænkelige Måder Og skulde Anders Basse i nogen optænkelig Måde finde Arbejdet forhugget, måtte han uden ringeste Proces lade ham (altså Jens Christensen) sætte i Bremerholms Jern og ikke præstere ham en Skillings Værdi for det udførte Arbejde Se, det kan man da kalde en garanti for arbejdets kvalitet, som nok kan sige sparto til alt, hvad der præsteres nu om stunder.

I en selvstændig artikel har jeg engang givet en på de retslige aktstykker bygget, udførlig skildring af en lille kærligheds historie, som Basses datter Anna havde. Jeg gengiver den her i kortest mulige træk. En farversvend, Jacob Holst, var i utide kommet af sin plads hos farvermester Morten Esken på Søndergade. Basse gav ham Logement i et værelse i sin gård. Og da Holst nogen tid efter blev syg, plejede Anna Basse ham. Det endte med, at

de to unge blev forelsket i hinanden og forlovede sig. Holst mente, at han nok kunne få kgl. privilegium på at nedsætte sig som farver i Ebeltoft, og at de så kunne gifte sig. Men dette mislykkedes, og Holst drog så til København for om muligt ved personlig fremstilling for kongen at opnå sit ønske. Men det var forgæves. Kongen havde givet farveren i Ebeltoft privilegium på at være ene om farveriet og kunne således ikke imødekomme Holst.

Han drog så til Randers for at søge arbejde der. Under sin fraværelse fra byen havde han sendt breve til Anna og bl.a. sendt hende en vest som foræring. Men faderen skøttede ikke om at få ham til svigersøn, således som sagerne nu stod, især da en af byens borgere havde anholdt om hendes hånd. Det var købmand Jens Pedersen Høy. Han var ganske vist enkemand og betydelig ældre end Anna, men han sad til gengæld i en god Næring. Anders Basse skrev derfor et brev til Jacob Holst og sendte ham samtidig den vest tilbage, som han havde tilsendt Anna.

I brevet, som er afskrevet i justitsprotokollen fol. 112 o.flg., stod bl.a.:
..... *Min Datter takker og er meget Ære skyldigst for haft Æresbevisning og Comportement af Dem. Hun såvel som os hendes Forældre under sig for at påføre Mons[ieur] nogen Bekostning, i hvor vel vi vel ved, at det er sket i god Intention og Erkendelse af Dem for Opvartning for Dem i sin [altså Deres] Svaghed, men som det gøres aldeles ikke nødvendig at recompensere Deres ringe Tieneste, sendes udskikkede og vel optagne Present tilbage, såsom min Datter er forsiunet med flere af de Slags Sorter. Takkendes ellers så højt for som den haver været af høj Værdi, og såsom det Forslag af Mons[ieur] med at nedsætte sig i Ebeltoft mislingede sig, så være det langt fra os at gøre Mons. en Slave af sin Parol, men løsgiver Dem på Friheds Bane. Der kan altså stå Eder mange gode Råd og Lykke for og kan søge sin Fortun lykkeligen på anden Sted*
Greenåe, d. 18. August 1729.

A. Basse.

Man mærker jo nok på sproget, at det var en tidligere latinskolelærer, der havde skrevet det og udstyret det med mange smukke sproglomster.

Men realiteten var jo dog den, at Jacob Holst afvistes som svigersøn, og han var ikke fornøjet med at blive kasseret. Han sendte straks Anders Bases brev til Grenå til sin fætter, den tidligere omtalte tolder Mads Lysholt, der var en stiv lovtrækker og altid var rede til at få sat processer i gang. Det endte så med stævning, vidners indkaldelse og breves fremlæggelse. Mads Lysholt forlangte på fætterens vegne erstatning for brudt ægteskabsløfte efter de bedste nyere mønstre. Anders Basse må imidlertid have set sin regning ved at få fredeligt forlig i stand og må på en eller anden måde have overtalt Holst til en venskabelig ordning. Et par retsdage senere fremlægges nemlig i retten et Ophævelses-Brev fra ham, som gik ud på, at sagen var forligt.

Brevet, som var skrevet af Holst til hans tidligere kæreste, lyder således:

*Højtærede Ven og Mademoiselle Basse! Såsom fornemmes, at Deres Ægteskabs-Løfte til mig skulde være forandret, og De påny til Sr. Jens Pedersen Høy skulde være forlovet, da med Fornøjelse ophæves mit Forbud og Prætention i alle Måde og har consideret hos mig selv, at Lykken bliver mig med Guds Hjælp lige så god. Derfor agter ikke at gøre mere Bekostning på sådant unyttigt, men overleverer Dem til den, De har fattet større Inclination til, og takker for Deres gode Fornøjelse til mig og Æres Bevisning, samt ikke har andet på Deres Person at sig end det, der er skikkelig og honnet, og det så imellem os rigtig clareret og rigtig qvitteret.
Næst Kiærligheds og Velstands Forønskning lever jeg Deres beredvilligste Tjener.*

Jacob Jacobsen Holst.

L. S.

Mads Lysholt mødte på fætterens vegne med fuldmagt til at forlige sagen og skulle på hans vegne betale rettens salarium og de på sagen anvendte bekostninger.

Om Annas følelser og mening findes intet bevaret. Det var jo dengang forældrenes vilje, som afgjorde ægteskaberne. Hun ægtede Jens Pedersen Høy, og de arvede senere gården, som længe efter både skriftlig og mundtlig benævntes Bassegården.

Anders Basse må være død i det seneste 1734. Nævnte år fik nemlig enken kgl. bevilling til at hensidde i uskiftet bo. Hun døde i 1741. Der opstod i den anledning en strid mellem de to sønner, Michel Basse, der boede i Århus, og Laurentius eller Lauritz Basse, som var farver i Hobro, angående 800 rdl., som sidstnævnte skulle have modtaget som lån af moderen i 1738. Da Ingeborg Basse ikke selv havde beløbet, havde hun nemlig lånt det af sognepræsten i Karl by, nu sal. Kjeld Bøg, og straks overgivet sønnen penge som lån til hans Professions Fortsættelse. Som sikkerhed havde hun til Kjeld Bøg pantsat Vistoft Sogns Konge-Tiende. Det var altså et beløb, som Lauritz Basse skyldte stervboet, men som han havde undladt at indbetale. Der fremlægges i den anledning i retten et meget hjerteligt brev, som moderen, Ingeborg Ottesdatter, havde skrevet til Lauritz få måneder, før hun døde, og hvori hun lægger ham på sinde at sende hende en kvittering for, hvad han har modtaget. Man mærker den gamle moders omhu for, at der ikke efter hendes død skal blive splid mellem de tre børn om arven. Det er et så smukt menneskeligt dokument, at jeg synes, at det bør af trykkes:

Min hierteelskede kiære Søn, Lauritz Andersen Basse!

Som ieg hiertelig og inderlig længes efter at vide Tilstariden hos eder, helst siden ieg i lang Tiid ikke har erholdt nogen Skrivelse, vil ieg dog ønske, at dette måtte antræffe eder begge udj god Velstand, som da skulde være mig en Hiertens Glæde. Hos os er Tilstanden Gud skee Lov god, så vi ikke kand fuldtakke den gode Gud, der hidind til har forleenet

os samtlige Helsen og Helbred.

Ellers har ieg denne Sinde at formane min elskelige Søn for Levned og Døds Skyld det først mulige skeep kand, at gifve efter Løfte fuld kommeligen Afkald og Qvittering for Fædrene og Mødrene Arf, som ieg ikke har ringeste Tvifl på jo sønlig vorder efterkommet, thi du min hierte Søn er jo bevidst, at du allerede har bekommet meere, end nogen af dine andre Søskende nogen Tid kan vente, og at sligt des bedre kan erindres og mig være videndes. Skulde Hierte Søn i mod Forhåbning ikke føye mig derudj, som hand dog har forsikret skulle skeep, når for langtes, vil i det Stred nødvendig extraderes reede Penge, hvilket ikke just nu kand være din Leylighed; og ellers som før er meldt med aller første her på Begiering Hierte Søns udførlige Meening og cathgoriske Svar, hvilken af Deelene du vil præstere, på det at Sagen kand afgjøres i Kierlighed, og ikke desårsag formedelst dessen Efterladelse i siin Tiid skulde forårsages nogen Despute iblandt eder, det ieg ikke vil formode. Næst Ønske, at ald Guds Velsignelse må være over eder begge med allerhierteligste Hilsen til dig og gode Kieriste fra os samtlige lever ieg stædse og ald tiid til Døden min hierteelskede kiere Søns hulde Moder.

Ingeborg Sl. Basses.

Greenåe d. 6. Juuni 1741.

Lauritz må jo imidlertid ikke have sendt det ønskede Afkald, og der blev altså uenighed mellem Brødrene angående de 800 rdl. Sagen ses ikke afgjort i tingbogen her, og formentlig er det kommet til en mindelig overenskomst. Søsteren Anna og hendes mand fik gården her med jordegods, indbo og alt hvad ellers nævnes kan.

Jens Pedersen Høy

Født ca. 1686, død 4. marts 1763. Borgerskab i Grenå 14. januar 1722. Kirkeværge bl.a. 1729. Gift 1) 10. december 1723 med enke Birgitte Kirstine Andersdatter Ring. Gift 2) iflg. kgl. bevilling 9. november 1729 med Anna Andersdatter Basse, døbt 2. august 1709, død ca. 1790.

Må jeg straks her indskyde en lille oplysning, der viser, med hvor stor forsigtighed man skal benytte de ældste kilder, og hvor forklarligt det er, at der undertiden kan opstå fejl ved deres anvendelse: Kirkebogen kalder i 1723, da Høy 1. gang indgår ægteskab, hans trolovede hustru Birthe Kirstine Nielsdatter, Enke. Skifteprotokollen efter Høys død kalder hans første hustru Birgitte Kirstine Andersdatter Ring. At det sidste er det rigtige ses af en retssag i 1736, hvor Høy udtrykkelig nævnes som Anders Rings svigersøn.

Efter dette lille indskud går vi over til Jens Høy. Efter svigermoderens død i 1741 blev - som før nævnt - Anna Basse og hendes mand ejer af Bassegården. Men Høys må vistnok allerede længe i forvejen have ejet og beboet en gård ovre på Lillegade. I hvert fald opbyggede han sig på Lillegade

den smukke bindingsværksgård, som vi kendte under navn Bine Lunds Gård (Lillegade nr. 46). Og der boede han til sin død. Gården her på Storegade var udlejet, bl.a. en tidlang til byfoged Chr. Bager, som netop boede her i 1751 under den store brand, hvorved han mistede alt, hvad han ejede.

Høy angiver ved brandforhøret følgende:

Ved dend ulykkelige Brand, som skeede d. 7. juni 1751, mistede ieg detzværre, som blev ganske fortæret og lagt i Aske: 1 stor Gård på dend Store Gade, som Byefogden Christen Bager sidst iboede: Isteraden [d.v.s. stuehuset], som bestod af 5 Stuer, Kiøcken og Brøggers, 3 Skorsteene, 2 Ovne og Maltkølle og en stor Kiælder, alt [med] Loft og teighængt og muurede Vægge, bestod af 20 Fag Huus å 20 Rdl. = 400 Rdl. Desuden blev spoleret og gandske i Støcher en Kachelovn på 3 Skipund = 10 Rdl. Boehave = 10 Rdl. Packhuuset, 5 Fag teighængt, ialt 16 Fag å 15 Rdl. = 240 Rdl. 2 Boeder østen for samme Gård 60 Rdl. Noch på dend Liden Gades nordre Side en Længe Huus mod Gaden, hvorudj boede 6 Familier i goed Stand, bestod af 16 Fag de syv Møller kaldet å 10 Rdl. = 160 Rdl. Summa 880 Rdl..

Høy lod gården genopføre, men således, at de 2 små lejevåninger mod øst inddroges i den. Det blev en anselig og solid gård af mægtigt egetømmer, således som det endnu den dag i dag er at se i sidebygningen, som er bevaret. Gården var på 34½ fag og assureredes for 550 rdl.

For få år siden fremdroges et minde fra gårdens brand. Maltgører Jen-

Sidebygningen Storegade 36, som Jens Høy lod opbygge efter Branden i 1751.

sen, som dengang ejede nr. 36, lod foretage gravninger under gulvene i den omtalte sidebygning. Det var vist med en udvidelse af kælderen for øje. I grunden fandt man da i godt 1 meters dybde under jordoverfladen en mængde brændt korn. Her har altså ligget et kornmagasin, og man har følgelig, da gården opbyggedes, ikke engang givet sig tid til at fjerne det helt eller halvt forkullede korn, men lagt gulvet til den nye bygning direkte oven på. Øjenvidner fortæller, at kornet så ud, som om det ikke var mere end ganske få år gammelt.

Den således opbyggede gård solgte Jens Høy i 1756 for 700 rdl. til edle og velfornemme

Sr. Erich Hansen Kleitrup

Denne var af gammel og meget anset Grenåslægt, søn af købmand og skipper Hans Kleitrup. Han var besvogret med familien Broch, idet hans søster var gift med byens fornemste købmand, Christopher Broch på Søndergade. Han var ligeledes besvogret med apoteker Herman Ponich Alberg, idet de var gift med 2 søstre Lasson af Dragør.

Kleitrup begyndte straks en handel i stor stil. Han havde flere skibe, bl.a. jagten Håbet på 1 1/2 læster og galeasen De tre Søstre, 17 læster drægtig. Sidstnævnte, der havde kostet 1200 rdl., lod han ombygge og kaldte den Kammerherre Rosenørn efter ejeren af Katholm, der havde lånt ham 500 rdl. til ombygningen, og som fik pant for beløbet i galeasen.

Erik Kleitrup har vistnok haft betydelige evner, men synes at have været købmand af et format, som var alt for storslået til en lille by som Grenå. Hans dispositioner vidner derom.

Og det endte da også med, at han allerede i 1764 måtte indgive begæring om konkurs. Han skriver selv i sin konkursbegæring til byfogeden således:

Kgl. Mayestæts Bye-Foged i Greenåe og Herritz-Foged over Nørre Herred og Birchedom mer til Katholm Birch, Velædle og Velvise Hr. Niels Erich Behr!

En og anden indtruffen Fatal Omstændighed for mig i den Tid, ieg har boet og brugt Kiøbmandsskab her i Byen og deri blandt adskillige store Tab, som ieg på Korn-Vahrer har tagen, har forvoldt, at ieg uden nogen min vitterlig Forseelse eller Forsømmelse er geråden i sådan betryckelig Omstændigheder, at ieg ikke mere seer Udvej til at udbetale mine Creditorer, således at ieg kan conservere min Credit og continuere min Handel, helst da den største Deel af dem, ieg er noget skyldig, nu trænger mig på for deres Betaling. Jeg ser derfor for nærværende Tid ingen anden Udvej end at opgive min Boe til Øvrighedens Behandling; ... ligesom ieg da herved til velædle Hr. Byefoged som Øvrighedens og Rettens Middel her på Stedet ganske opgiver og overleverer mine beholdende Effecter, rørendes og urørendes med Kiøbmands-Lager, Bref-

skaber og Kiøb mands-Vahre, intet undtagen, og således declarerer min Boe Fallit bedende tjenst ærbødigst, at samme af Deres Velædledhed på Rettens Veigne må blive tagen under lovmæssig Behandling til min Giælds Betaling så vidt kan tilstrække.

Jeg recommanderer mig også i Rettens Affection og forbliver med største Estime

Velædle og Velvise Hr. Byefoged Behr Deres tjenst-ærbødigste og skyldigste Tiener

E. Kleitrup.

Greenåe, d. 14. July 1764.

En af de poster, hvorpå Kleitrup havde lidt de største tab, var tobakshandelen. Tobaksfirmaet P. Borres opgørelse til boet er på 1912 rdl. Derpå var tabt 1407 rdl., altså kun tilbage 25 pCt.

Angående denne side af Kleitrops forretning vedføjjer jeg et par oplysninger. Tobakshandelen var monopoliseret og Kleitrup var af Hof Agent P. Borre, København antaget og autoriseret som eneoplagshaver af tobak for Grenå og omegn med forpligtelse

1) at afregne kontant, dog at have 2 á 3 måneders delation med indbetalingen,

2) altid at have et rigeligt oplag af de forskellige røg-tobakker, og

3) at stille kaution for indtil 150 rdl.

Som kautionister for ham stod købmændene Rasmus Schifter og Jens Nielsen Bang. Og da Borres tab på tobakken som nævnt blev 1407 rdl., så fandt han sig beføjet til at indkræve de 150 rdl. hos de to cautionister.

De protesterede og henviste til, at Borre havde ladet Kleitrup få et aldeles urimeligt oplag af tobak og en aldeles meningsløs kredit, der var langt ud over de forudsætninger, som de var indgået på, og som derved delvis var skyld i hele ulykken. Men det hjalp ikke, de måtte betale. Og i årene derefter førte de så proces med Kleitrup om tilbagebetaling og fik og så endelig dom derfor i 1767. Men hvad hjalp det? Kleitrup ejede ikke længere noget og trods hans bedste ønsker derom kunne han intet betale. Han erklærer selv i et brev derom :

..... Mine Venner undskyldte mig, er og kan også nok være ked af længere at vise mig Assistance, da de nu på fjerde År har opholdt mig og mine /: og i andre Tilfælde, vist mere end de burde, til deres store Skade :/ alt uden at se det ringeste af deres Håb opfyldt

Ved Konkursen i 1764 var gården blevet solgt til Kleitrops søstersøn, Thyge Broch, forpagter på Rugård, for 951 rdl. Hele indboet solgtes til samme for 161 rdl. Han udlejede gården til morbroderen og overlod ham brugsretten til indboet. Dette specificeres i alle enkeltheder, og det kunne være fristende at aftrykke listen som helhed for at give et billede af møbler og inventar i et sådant større købmandshjem. Af pladshensyn må jeg ind-

skrænke mig til at anføre, at størsteparten af bordservicet endnu er af tin. Efter tidens skik angives ved fade, tallerkener, kopper o.s.v. Vægten, idet værdien ansættes i lige fremt forhold til, hvor mange lod tin der er. En del af servicet er dog af Porcellain: 4 brune kaffekopper, 2 krusede røde og hvide do., 2 spølkummer, 5 stk. røde og hvide tallerkener med blomstret glassering, 5 do. med bygningstegning, 2 do. med guldglassering hvoraf den ene er lidt i Støcker o.s.v. Man ser, at porcellæn dengang har været sjældent og højt i kurs, siden sådanne enkelte par kopper, hvoraf endog en er lidt i Støcker, anføres i en specification.

Af møbler fandtes tidens sædvanlige, som hørte til i et vel stående hjem: 1 ege skrive chafol, 1 egetræs do. med brag kisteskufter, 1 indlagt dragkiste, 1 lidet fløjtbord med drejede fødder, 1 lang fyhre bord med åben fod, 1 blåmalet skab med lås og nøgle, 1 rødmalet kiste af hele planker, 1 lænestol med lukket bagstykke og ryslæders overtræk, 4 ryslæders stole og - hvad der var en stor sjældenhed i de Tider - 1 lidet bogskab med 2de glas låger. Så er der selvfølgelig andre møbler, adskillige senge af den tids d.v.s. alko-vesenge med 4 stk. sirtses gardiner og 2 kapper over hver o.s.v.

Hvor længe Kleitrup så er blevet boende i Grenå, og hvorhen han siden er flyttet, ser jeg mig ikke i stand til at oplyse. Men Thyge Broch står altså i en del år som gårdens ejer. Da han ikke er bosiddende her, men dog på mange måder havde med byen at gøre, kan det være rimeligt her at fortælle en lille episode, som angår ham. Forholdet var på den tid, at bønderne skulle bidrage til militærtjenesten ved at stille en soldat for hver 32 tdr. hartkorn. De var derfor inddelt i læg, sådan at de, der var i samme læg, i fællesskab skulle sørge for at skaffe en soldat, der skulle møde nede i Holsten under Danmarks deltagelse i den prøjsisk-engelske syvårskrig. Da Thyge Broch nu i Dolmer ejede ca. 16 tdr. hartkorn, var han sat i læg sammen med nogle strøgods- og selvejer-bønder i Nørreherred og skulle i forening med dem levere en virkelig Soldat. I 1764, da de sidst skulle stille en mand, tilbød Thyge Broch dem, at hvis en af dem ville levere en soldat, som plejede at koste 60 rdl., så skulle han som ejer af de ca. 16 tdr. hartkorn nok betale halvdelen af udgiften. Men da ingen af dem kunde eller vilde tage sig det på, var de alle enige om, at Thyge Broch skulde påtage sig at købe Karlen og de andre betale deres Part af Udgiften i Proportion til deres Hartkorns Størrelse. Dette skete også. Thyge Broch købte og betalte så på alles Vegne en Karl, der var fremmed og ikke fra denne egn. Men da nu bønderne skulle refundere Broch deres part af udgiften, blev der vrøvl med en del af dem. Det synes ikke, at de nægtede Brochs ret til refusion, men de gik ud fra, at ikke de, men jordejerne, til hvem de betaler deres årlige afgift - altså bl.a. Århus Hospital, der havde en del jord i Dolmer - skulle betale. Sagen synes ikke at have fundet sin endelige afslutning ved retten her.

I 1778 solgte Thyge Broch, der nu var købmand i Ebeltoft, gården til Michael Lerche Munch, der ligeledes var købmand i Ebeltoft. Munch var

gift med en datter af forpagter Søren Mønsted på Hessel. Han beholdt kun gården i 2 år og flyttede så ud til Sønder Mølle, som han i slutningen af 1779 forpagtede af svigerfaderen. Som bekendt hørte Sønder Mølle den gang under Hessel. Som et kuriosum kan nævnes, at Munch, der var en præstesøn fra Kolind og selv cand. theol., flere gange, mens han var møller ved Sønder Mølle, prædikede i Grenå Kirke.

I 1780 solgte han til

Sr. Christian Herbst

Født på Constantinsborg ved Århus ca. 1749, død 17. januar 1808. Borgerkab i Grenå 4. december 1780. Gift med jfr. Amalie Magdalene Steenstrup, datter af pastor Steenstrup i Grenå, pers. kapellan hos sognepræst Risom i Grenå, hvis svigersøn han var.

Det bliver lovlig ensformigt at fortælle, at også for Herbst var der mange økonomiske vanskeligheder. Det er, som om disse købmænd, der stammede fra lidt finere hjem, havde svært ved at indordne sig tinder den jævne, slidsomme og nøjsomme levevis, som jo nu engang var nødvendig i en småby som Grenå, og som dengang var det faste grundlag for de købmænd og skipperes velstand, der havde arbejdet sig op til kår, der var over det almindelige.

En af pantsættelserne - det var på en samlet post bestående af 307 lod sølvtøj - viser ved de indgraverede navne I.P.S. og A.C.B., at det stammer fra hustruens bedsteforældres hjem i Ålsø Præstegård. Nå, Herbst slog sig nogenlunde igennem i en række år, og da han i 1803 solgte gården, blev han fuldmægtig på konsumtionskontoret i Grenå, i hvilken stilling han døde få år efter.

Enken ægtede kompagni-feltskiær Frederik Wilhelm Schubert. Han var født i Danzig og boede på Nørregade i Grenå. Hans ophold her i byen har uden tvivl stået i forbindelse med de store indkvarteringer af soldater til kystforsvaret i anledning af krigen med England.

Gårdens køber i 1803 var handelsmand

Just Møller

Født ca. 1744, død 19. december 1808 (64 år gl.), gift 1) Maria Mathiasdatter, gift 2) 18. april 1798 Ellen Margrethe Bang, begravet 20. januar 1834.

Just Møller var egentlig snedker og tømmermand i Fjellerup. Af justitsprotokollen ses, at hans hustru Maria Mathiasdatter var svagelig og seneliggende. Og da deres hus nedbrændte af uopklarede Årsager d. 23. januar 1795 Kl. 9 Aften, da de alle lå i den sødste Slummer, var det på et hængende hår, at hun var indebrændt. Hun døde kort efter. Efter branden flyttede Just Møller til Grenå, hvor han købte et hus, som han dog snart efter solgte og flyttede til Ebeltoft. Mens han boede der, indgik han i 1798

i Grenå Kirke nyt ægteskab med Ellen Margrethe Bang. Snart efter vendte han så atter tilbage til Grenå og købte altså i 1803 den gård, hvorom her tales. Han kaldes under tiden handelsmand, men oftest bygmester. En af de bygninger, han har opført i Grenå, nemlig det gamle rådhus på Torvet, står den dag i dag som et smukt minde om ham og vidner både om en fint kultiveret smag og om solidt og godt arbejde. Som bekendt påbegyndtes det i 1805. Kunstforstandige folk siger, at Just Møllers stil i rådhuset lader sig efterspore i adskillige smukke bygninger på Djursland f.eks. Lykkesholms hovedbygning og Sønder Møllegård ved Grenå. Om man deraf direkte kan udlede, at Just Møller også har opført disse, kan jeg ikke afgøre. Kort efter rådhusets fuldførelse døde Just Møller, ja det forekommer mig endogså, at jeg har set regnskaber, der viser, at den endelige opgørelse først fandt sted efter hans død.

Enken ægtede koffardikaptajn Jens Johan Storm fra Porsgrund i Norge. Da forloverne ved dette bryllup er købmændene Ras. Bang og Amdi Kruse, slår det næppe fejl, at Ellen Margrethe Bang er søster til førstnævnte. Af mundtlige overleveringer ved jeg i hvert fald, at hun er af Bang-Kruse-slægten. Kirkebogen anfører viede i Kirken uagtet Kongebrevs Havelse

Det ser ud til, at den gamle købmandsgårds rolle som sådan dermed er udspillet, idet Storm indrettede gæstgiveri i lokalerne. Og nu fulgte der en halvhundredårig periode, hvor den var byens gæstgivergård, længe den eneste, længere endnu den mest søgte. Det var ikke så mange år i forvejen, at byfoged Ågård i en officiel indberetning om byens tilstand (1806) anførte følgende under beboernes næringsveje: Gjestgivergårde haves ikke her, men samme ansees ei heller for nogen Mangel, da Byens Beliggenhed er således, at kun få Reisende hertil ankomme.

Storm døde i 1833 og hans enke året efter. Ved testamente havde de bestemt, at deres ældste datter Petrine Møller, der havde været hjemme hos dem, skulle arve gården og forretningen, som hun altså fortsatte efter deres død. Gæstgiverske jfr. Petrine Møller 41 år gammel giftede sig hjemme i Huset 13. Febr. 1841 med Ungkarl candidatus philosophiæ Peter Hovenbech Bendix en 44 År gl. (Grenå Kirkebog).

Bendixen var vistnok søn af rådmand, justitsråd Eske Bendixen i Randers og dattersøn af generalkrigskommissær de Fischer her i Grenå. Det blev et kortvarigt ægteskab, idet han døde allerede 12. april 1845 af strubetuberkulose. Og så fortsatte Madam Bendixen altså forretningen, som hun jo nok selv havde stået for i en lang årrække. Af folk, som har kendt hende, har jeg hørt, at hun var en særdeles velbegavet kone, der var forud for de fleste af datidens kvinder både i forstand og i politisk og kommunal interesse. Og det er næppe forkert at antage, at det er hende, som i de 20 år fra godt 1830 og til godt 1850 har været den ledende og styrende i Gæstgivergården, og som skabte de traditioner, som senere bevarede der.

Som tidligere omtalt havde Just Møller i 1807 købt genboejendommen (den senere Kordegn Johannsens Gård). Da Storm, der altså ved giftermål med Møllers enke var bleven ejer af denne ejendom, i 1812 solgte den til søløjtnant Wigelsen, forbeholdt han sig den til Ejendommen hørende Have, som ligger fra Bygningens østre Hjørnestolpe og ned til Diget i Sønder, altså den grund, hvor nu både maltgørreriet og Grenå Håndværkerforenings Alderdomshjem ligger. Og den have vedblev at høre til ejendommen indtil 1883 og var kendt af alle Grenåensere under navnet Gl. Gæstgivergårds Have. Om denne have og det liv, som rørte sig der, er allerede omtalt tidligere.

Ved århundredets midte er vi kommet til det tiår i byens historie, hvor et bestemt navn er det aldeles dominerende, nemlig J. N. Windings. I 1851 havde han købt gården på Torvet (nuv. Købmand Skovs). I 1852 købte han gården her af madam Bendixen. I den anledning fik han allerhøjeste Bevilling til at fortsætte det deri drevne Gæstgiveri og fik ligeledes (20. juni 1854) tildelt gæstgiverborgerskab i Grenå. Mdm. Bendixen flyttede over på Lillegade til sine slægtninge, Kruserne, og opførte i Kruses have et hus, hvor hun tilbragte sin alderdom. Hun døde 22. juni 1875 og overlevede således sin mand i 30 år.

Vi vender tilbage til gæstgivergården. J. N. Winding kom vistnok ikke i denne omgang til selv at drive den, idet han samme år, han fik borgerskab som gæstgiver, nemlig 1854 solgte gården til Carl Eduard Emil Rye. Der kom nu en række hurtigt skiftende ejere og lejere, af hvilke ingen spandt Silke dernede, og af hvilke flere rent ud gik fallit. Thi selv om der i folks bevidsthed stod en egen festlig glans over navnet Gl. Gæstgivergård, så var det altså ikke mere et foretagende, der var fulgt af økonomisk held. For oversigtens skyld nævnes ejerne her i rækkefølge, og senere vil der blive fortalt lidt om livet i gæstgivergården.

Om Rye skal det siges, at brandtaksationerne viser, at han i løbet af det par år, han ejede gæstgivergården, forbedrede dens bygninger og indre i en overordentlig grad. Der lavedes en række gode gæsteværelser i den vestre sidefløj og staldbygning i den østre. Også bygningerne til gaden fik en gennemgribende forbedring, så taksationssummen, der i 1853 var godt 7000 rdl., i 1856 steg til ca. 11.500 rdl. - Men Rye kunne ikke magte foretagendet. Han rejste derfor samme år ombygningen var færdig og blev fotograf i Århus, i hvilken stilling han havde mere held med sig.

1856 købekontrakt til Jørgen Gleerup. Han var en gårdmandssøn fra Gjerrild og havde ikke forudsætninger for at kunne drive et gæstgiveri, men gik fallit allerede året efter. Gleerup skildres som et meget dannet og kundskabsrigt menneske af tiltalende væsen. Han blev efter Grenå perioden skuespiller, rejste bl.a. en tid med Cortes's Skuespillerselskab. Han blev siden danselærer og tilsidst fotograf i Gjerrild.

Han udgav en lille bog Erindringer fra min 3-årige Rejse i Norge (Grenå

1881), der viser, at han har haft nogen journalistisk begavelse. I slutningen af 1857 var gården forpagtet ud til forvalter H. Bruhn, der havde været forpagter af kalkværket ved havnen, og senere blev assessor i Randers og som forresten en tid var byrådsmedlem i Grenå.

Ved auktion i 1858 blev J. N. Winding atter ejer af gæstgivergården for et bud på 7.500 rdl., uagtet den var vurderet til over 11.000 rdl. Han udlejede den til gæstgiver J. A. Brechwooldt. I 1861 er det stormende tiår, i hvilket Winding bogstavelig tog vejret fra Grenå, og i hvilket han ustandselig købte, solgte og byggede, omsider til ende, og hans fallit indtraf (30. marts 1861). Gæstgivergården blev overtaget af Kreditforeningen og af denne i 1861 solgt til grosserer F. W. Kjørboe i København, der først forpagtede og derpå i 1862 solgte den til Frederik Emil Baagøe. 1867 fra Baagøes fallitbo tilbage til Grosserer Kjørboe.

1873 til gæstgiver Hans B. Bonke, der tidligere havde været gæstgiver ved havnen, men nu flyttede op til byen. 1877 mageskifte fra Bonke til Købmand Duusgaard i Ringkøbing m.fl. Bonke flyttede op på Torvet, hvor han drev gæstgiveri til sin Død.

Efter denne lange og tørre ejerrække, ville jeg gerne på grundlag af de ældste Grenå avisers beretninger og på mundtlige meddelelser fra gamle Grenå-borgere give et lidt mere muntert billede af livet i den gamle gæstgivergård.

Hvordan der har været i gæstgivergården i Storms og Bendixens dage, derom haves ingen som helst efterretninger. Men i slutningen af mdm. Bendixens tid stiftedes Grenå Musikforening, hvis leder var den musikalske postassistent Christian Bigum, og i hvis første bestyrelse bl.a. sad købmand Starck og garver Nørregård. Foreningen stiftedes 15. januar 1850. De indledende møder afholdtes i rådhusalen, der dengang var byens eneste større lokale. Men straks efter flyttede man ned til mdm. Bendixen, hvor møder, koncerter og dans holdtes den følgende tid. Det var det faste program, at der den første onsdag i hver måned holdtes en koncert for medlemmerne, den begyndte kl. 7 og efterfulgtes af dans, som sluttede kl. 12 præcis. Uagtet foreningen ved en meget skrap balloting afviste en stor del af byens borgere, navnlig håndværkerne, fra at blive medlemmer og deltage i koncerterne og ballerne, var tilstrømningen dog stor og pladsen alt for lille. Således skriver en indsender i Grenå Avis (20. februar 1850):

Efter at de, ifølge Indbydelse af Musikforeningen foranstaltede Concerter nu have taget deres Begyndelse, udtaler Indsenderen heraf vist Manges Tak for den behagelige Nydelse og Adspredelse disse giver, og

Jørgen Gleerup.

som fortjener så megen mere Påskønnelse, som herved, for en Bagatel, ydes en Opmuntring, der ellers var uerholdelig, da Byen forøvrigt er temmelig blottet for Fornøjelser.

At Nydelsen imidlertid meget hæmmes, som Følge af det lille Locale, hvori Concerterne og de påfølgende Assembleer finde Sted, er så indlysende og ofte følt af Grenå og Omegns Beboere, at dette ikke behøver videre at udvikles. Indsenderen nærer imidlertid det Håb, at ligesom Mange glæde sig ved den Nydelse, der ydes, således vilde vist også Mange være beredvillige til at understøtte en Opfordring, der gik ud på at tilveie bringe de fornødne Midler til Erhvervelsen af et større Locale, ved hvis Erholdelse ikke alene de så heldigen påbegyndte Concerter og Assembleer kunne foretages i en større og behageligere Udstrækning, men hvorved Udsigt også blev åbnet for andre Fornøjelser, såsom Skuespil såvel af Dilettanter som af omrej sende Selskaber.

Vilde derfor et Par af Byens driftige og sagkyndige Mænd sætte sig i Spidsen for et sådant Foretagende, er der neppe Tvivl om, at det vilde krones med Held, så meget mere, som et Par Udveje formentlig staa åbne for Realisering deraf, nemlig for det første ved at søge at formå Madam Bendixen til, enten for egen Regning, eller ved Actier, at lade opføre et hensigtsmæssigt Locale, eller for det Andet ved muligen at foranledige Rådstuesalen givet en forøget Dybde ved en Tilbygning på Piller, eller endelig for det Tredie ved at træffe en Overenskomst med Købmand Winding om, at erholde et passende Locale i den Bygning, som af ham, efter Sigende, er påtænkt opført til Foråret. Indsenderen heraf har ikke tilstrækkelig Sagkundskab til at bedømme, hvilket Foretagende, der kunde være det hensigtsmæssigste til at fremme ovennævnte Øiemeed, men har ved disse Linier ikkun til Hensigt, at henlede Kyn-diges Opmærksomhed på en Foranstaltning, hvis Udførelse i høi Grad vilde fortjene Påskønnelse.

6 n.

Hvilken nybygning det var, at Winding påtænkte at opføre i foråret 1851, og hvori der eventuelt kunne blive plads til et lokale, ved jeg ikke. Men det kan næppe fejle, at den ovenanførte artikel har givet Winding mod på at skaffe byen en til trængt koncert-, danse- og forsamlingsal. Og det er rimeligt at antage, at det er med henblik derpå, at han i 1852 købte gæstgivergården af mdm. Bendixen. Han lod straks efter det østlige af de to bindingsværks forhuse nedrive og opførte på grunden en nybygning. Det er den nuværende præstegård.

Ved brandtaksationen den 10. oktober 1853 beskrives den således: a) forhus til gaden 19 fag. 37 al. langt, 14 al. dybt, 6 al. højt, opført af grundmur i 1. etage. Tegltag, 2 skorstene, fjællegulv, gipsdække overalt. Indrettet til forstue, sal og 4 andre værelser. Takseres á 170 rdl. pr. fag til 3.220 rdl.

Den anden halvdel af forhuset, altså den vestre del, som var af bin-

dingsværk, blev stående uforandret og stod takseret til 1000 rdl. Sidebygningerne var ligeledes uforandrede. Det er alt så den bygning, som blev Gæstgivergårdens Dansesal, og hvori en række muntre fester af holdtes de følgende år.

Den tidligere nævnte musikforening, der altså i begyndelsen havde været generet af pladsmangel, kunne nu bedre udfolde sig. Og til musiklivets fremme stiftedes nogle år senere (30. november 1856) yderligere en sangforening, som begyndte med 40 medlemmer. Dens bestyrelse var chordegn Johannsen, læge Richter, sadelmager Henrichsen, apoteker Dahl og købmand Starck. Den mand, som ledede dens første øvelser, var en syngelærer Jean Berg fra København, der i avisen tilbyder sangundervisning, og som desuden gav sig af med portrætmaleri. Senere blev Chr. Bigum sangforeningens leder. Foruden de aktive medlemmer havde sangforeningen mange passive, som forlystede med visse årlige koncerter med påfølgende bal. En indsender klager i Grenå Avis over, at medlemmerne får for lidt for pengene. Læge Richter svarer ham i næste nummer med, at det er umuligt med de pengemidler, der er til rådighed, at give mere end 3 koncerter med bal om året.

Undertiden slog sangforeningen og musikforeningen sig sammen om en fælles koncert. Og en gang om sommeren arrangerede de en fælles udflugt, under hvilken de forlystede medlemmerne med sang og musik. Et år var de i Ebeltoft, et andet år på Anholt. Sidstnævnte tur var så vellykket, at en indsender i Grenå Avis opfordrede en af deltagerne til at give en beskrivelse af turen og få den optaget i avisen, hvad også skete. Imidlertid var det ikke blot musik- og sanglivet, der blomstrede inden for gæstgivergårdens vægge. Også diletantkomedien havde sine ivrige dyrkere. Blandt de virksomste var i begyndelsen købmand C. N. Balle, som havde forretning på hjørnet af Østergade og Nørregade. Han var, som man siger, ligefrem bidt af en gal Skuespiller. Han brillerede som Klokker Link i Nej og Ja, som skytten i Erik Bøghs Fastelavns gildet o.l. Også værten selv, den omtalte Glerup, der senere blev virkelig skuespiller, var ivrig diletantskuespiller. Ellers kan nævnes læge Richter, bogtrykker Lemmich og arrestforvarer Svendsens datter, den smukke Amalie Svendsen, som kort efter blev gift med Lemmich. Af andre stykker, som opførtes på Gæstgivergårdens Scene, kan nævnes En Søndag på Amager, Aprilsnarrene, Intrigerne, Eventyr på Fodrejsen, Valbygåsen, De Uadskillelige, Genboerne o.a.

Det hændte også, at de unge Grenå-mennesker, der gik på latinskole, når de var hjemme i ferierne, forsøgte sig i den dramatiske kunst og som kvindelige partnere havde deres jævnaldrende søstre eller veninder. Og det gav selvfølgelig anledning til et påfølgende bal og eventuelt en lille Film. Og endelig kom så også rigtige Skuespillere af de omrejsende selskaber hertil og gav forestillinger. Det var som regel selskaber, som blev her i byen en længere periode og optrådte 5, 6 eller flere aftener på rad. Der kan

med god grund nævnes C. F. Raus Selskab, som vel i over en menneskealder, altså længe, længe efter, at gæstgivergårdens saga var forbi, vedblev at komme hertil. At komme nærmere ind på alle de festligheder, som har fundet sted i Gæstgivergårdens Sal, og som for den ældre generation stod i eventyrets fejlans, er ugørligt af hensyn til pladsen. Jeg skal kun give nogle enkelte stikord, så må læserne tænke sig til resten: 14. januar 57 en række diletantforestillinger.

22. januar 57 afdansningsbal i Hr. Glerups store Sal. Eleverne fra Kl. 6-10. Derefter kunne også voksne deltage. Johanne Weise. Bal en masque, Mandag d. 23. Febr. hos j. Glerup! Meget fornemt! Det kan ikke engang gøre det at skrive ganske simpelt Maskebal. 6. oktober 57 Hs. Majestæt Kongens Fødselsdag fejredes ved et Fællesmåltid på Gæstgivergården. Da ingen af Byens højere Embedsmænd imod Forventning havde villet forskønne Festen med deres Nærværelse, udbragtes Hs. Majestæts Skål af Konsul Kock. 27. december 57 julebal i Gæstgivergårdens store Sal.

„26. september 58 Georginefest og Bal i den store Sal. 3. januar 59 Ved Sangforeningens Concert vil der ikke denne Gang blive serveret koldt Kjøkken, hvorimod varm Mad, når man derom henvender sig til Værten senest Dagen før. Skåret Smørrebrød vil til enhver Tid kunne erholdes i Buffeten. H. Bruhn. 2.-15. april 1861 Raus Selskab giver Forestillinger. 6. oktober 61 Kongens Fødselsdag fejres af Borgerskabet ved Festspisning i Byens offentlige Localer. På Gæstgivergården havde et talrigt Selskab af Embedsmænd og Borgere indfundet sig, og under den gemytligste Stemning blev her udbragt Skåler for Kongen af Konsul Kock, for vort gamle 1000 årige Fædreland til Ejderen af Postmester Skjerbæk o.s.v. 19.-31. marts 62 Teater af det Schafferske Selskab. 10. juli 63 Det Hoffmannske Circus gymnasticus giver Forestillinger, og Direktørens to Døtre Flora og Josephine begynder 10. juli 63 et Dansekursus for Børn og Voksne på Gæstgivergården. Indmeldelse modtages i deres Logis hos Læge Richter. 1. april 62 overtager Bågøe Gæstgivergården og averterer, at han lader en Fjedervogn holde ved Damperen og kjøre derfra til Gæstgivergården - ligeledes fra Gæstgivergården til Stranden, når Damperen afgår. 5. marts 64 afholdes Valg til Rigsrådets Folketing i Gæstgivergården. Dette var et lille udpluk af begivenheder, der har fundet sted i disse muntre haller. Til borgernes adspredelse var stiftet en klub Foreningen, som i januar 1860 åbnede sine lokaler på Gården. Der tilbragte så mangan familiefader som klubmedlem sin aften ved kortspil og de fyldte puncheglas. Gik det end i reglen sømmeligt til, var det dog ikke heldigt for familielivets trivsel, når hjemmene på slige aftener forsømtes. Foreningen ved blev i en meget lang række år at være byens selskabelige klub. Den flyttede ned på Hotel Dagmar i 1867, straks da dette hotel åbnedes, og afgik, så vidt jeg husker, først ved døden, da Handels- og Kontoristforeningen stiftedes. Når der var teaterforestillinger i Gæstgivergårdens Sal, blev også klublokalerne taget

i brug, og avertissementer viser, at de ikke stod til afbenyttelse i de uger, hvor der var teater.

Det var ikke alene byens folk, som deltog i festerne, også omegnens honoratiories kom kørende hertil. Herskaberne fra de større gårde som Katholm, Hessel, Benzom kom altid kørende med 4 for, og kusken svingede ind gennem gårdens port, hvad ikke altid var let, når man tager den ret smalle gade i betragtning. Hestene sattes ind i gården, hvor der i sidebygningen mod øst var 2 store stalde, der kunne rumme en snes heste. Sådanne festaftener var der tilskuere i gaden, og festen varede tit til næste morgen. Og lad mig så slutte med at sige et par ord om gæstgivergårdens allerstørste dag, som var onsdag d. 12. maj 1861. Da holdt Kong Frederik VII og Grevinde Danner samt deres følge og en del af byens og egnens honortiores taffel i gårdens sal. Kongen og grevinden var under en rundrejse i Jylland på et kort besøg i Grenå og boede under deres 2 dages ophold hos justitsråd Nyeborg. Selve festtaftet stod derimod her i Gæstgivergården. Der var i den anledning fra politiet givet den ordre, at under Taffelet anmodedes Publikum om ikke at tage blivende Plads på Gaden uden for Localet, men bevæge sig frem og tilbage, således at Enhver, som måtte ønske at se Hs. Majestæt ved Taffelet, kan få Adgang dertil. Alle hunde skulle holdes bundne. Støjende og upassende opførsel var forbudt, ligeledes al skyden.

Festen forløb til gensidig tilfredshed, og dette kongebesøg mindedes i lange tider af unge og gamle, og har ganske afgjort været den største dag i Gårdens historie. Men æren alene kan jo ikke gøre det, når det økonomiske svigter. Winding arbejdede på at skabe et konkurrenceforetagende, et hotel efter højmoderne principper, og byggede med det for øje en nybygning nede på Søndergade.

Bågøe havde foruden pengevanskelighederne, som alle ejerne havde haft, også vanskeligheder af privat art. Den 14. april 1867 åbnede Winding Hotel Dagmar. Samme dag averteres Bågøes møbler, inventar, service

o.s.v. til tvangsauktion. Bygningerne var kort før overtaget af hovedkreditoren, grosserer Kjørboe. De fleste af gæstgivergårdens kunder gik straks over til Hotel Dagmar. Dog ses det, at musikforeningen endnu den 21. april

Et sommerbillede fra Gl. Gæstgivergård, som den ser ud nu.

(2. Påskedag) holdt en koncert og bal i Gl. Gæstgivergårds store Sal. Det er vel nok første gang, at gammel sættes foran navnet. Hidtil havde den jo været alene om værdigheden.

Efter åbningsfestligheden på Hotel Dagmar skrev avisen: *Skjøndt det tidligere, nu nedlagte Gæstgiveri ingenlunde hørte til de dårligste i Landet, må det dog indrømmes, at dets Indretning, der skrev sig fra en Tid, da Publicums Fordringer vare mindre, lod Adskilligt tilbage at ønske, og om de ikke få Reisende, der jævnlige giæste vor By, end ikke have havt særlig Grund til Utilfredshed, ville de dog sikkert påskjønne Hr. Windings Bestræbelser for at indrette sit Gjæstgiveri så tidssvarende og com fortalt som m uligt*

Redaktøren bruger i sin anmeldelse ordene det nu nedlagte Gjæstgiveri Helt kom det ikke til at passe. Kjørboe udlejede straks Gl. Gæstgivergård, som den fremtidig hed, til gæstgiver Bonke fra havnen, som med det samme flyttede derop. Og det ses, at her også fremtidig afholdtes både baller, koncerter og andre selskabeligheder, ligesom der selvfølgelig var almindelig restauration.

Men glansperioden var forbi. Bonke købte senere ejendommen, men flyttede få år efter op på Torvet og solgte i 1877 Gl. Gæstgivergård til en købmand i Ringkøbing.

I de næste 10 år var der 7 forskellige ejere, delvis udenbys, hvis navne jeg dog skal skåne læserne for. I 1887 solgtes ejendommen endelig til maltgører R. Jensen. Han opførte få år efter på gadens modsatte side et moderne maltgøteri. Gl. Gæstgivergård moderniseredes med en ny facade og udlejedes til beboelseslejligheder. I sidebygningen var maltlager. Det ejes efter maltgører Jensens død af enkefru Jensine Jensen.

Storegade nr. 34

Præstegården, opført 1853.
Matr. nr. 44.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 51
Sr. Erich Kleitrup**

Som mange gange tidligere nævnt ligger præstegården på den østre del af Bassegårdens grund. Og efter branden i 1751 opførtes på den samme grund en stor gård med side bygninger til begge sider og med to selvstændige forhuse til gaden, adskilt ved en bred port i midten. Det var det østre af disse, som Winding i 1853 lod nedrive og i stedet opføre en moderne nybygning til dansesal og restaurationslokale. Sidebygningen benyttedes til køkken i den del deraf, som lå nærmest op mod forhuset. Resten var hestestalde for gæstgivergårdens gæster.

Da Kjørboe i 1867 efter Baagøes fallit overtog Gl. Gæstgivergård, delte han den straks i 2 dele, som adskiltes ved en mur. Det skete lige i de år, da byens matrikulering fandt sted, og hver af parcellerne fik derfor sit selvstændige matr. nr.

Køberen i 1867 var distriktslæge S. A. Steenberg, der omdannede bygningen til privatbolig. Men endnu ser man, bl.a. på den meget betydelige højde i stuerne, at den er bygget til andet formål.

Schack August Steenberg

Født 5. september 1808 i Gjerlev ved Frederikssund, død 27. december 1885 i Frederiksberg. Kir. eks. 1838. Derpå bataillonskirurg og underlæge i 10 år. 14. marts 1848 distriktslæge i Grenå og læge ved amtssygehuset her. R. af D. 1. marts 78. Afsked som justitsråd 16. marts 1880. Privatiserede i Frederiksberg fra 1881 til sin død. Gift 25. november 1848 med Kathrine Elisabeth Lemvig, født 14. maj 1823, datter af hørfabrikant, oberstløjtnant ved borgerl. artilleri Fr. L. Lemvig, København.

Jeg er ikke i besiddelse af nævneværdige efterretninger om Steenbergs liv her i Grenå. Kun bør det bemærkes, at Steenberg og hustru i 1881, altså kort efter, at de havde forladt byen, oprettede et legat på 2000 kr., hvis renter uddeles til personer, som ved Sygdom ere komne i Nød. Det tyder jo på, at de har næret helt venlige følelser over for den lille by, hvor de virkede i 23 år.

Da distriktslæge Steenberg i 1880 forlod byen, solgte han ejendommen til sognekaldet for Grenå og Gammelsogn, som indrettede den til præstebolig. Siden Præsteresidentzen på Torvet solgtes i 1745, havde der i de forløbne næsten halvandet århundrede ikke været nogen fast præstebolig i Grenå. Præsterne havde selv købt eller lejet bolig, hvor det passede dem bedst. Så vidt jeg ved, var det byens unge sognepræst C. Jacobi, der rejste

Distriktslæge Steenberg og frue.

spørgsmålet om køb af en fast præstegård og fik det gennemført. Og her på Storegade, hvor han i 1880 flyttede ind med sin unge frue, blev da deres hjem i resten af deres Grenå-tid.

Carl Hugo Edvin Jacobi

Præst her 10. oktober 1877-31. december 1895, født 5. juni 1843 i Ribe, søn af sognepræst Carl L. T. Jacobi, død 11. maj 1914 i København. Cand. theol. 1869 hl. lærer ved Københavns skolevæsen 1867-72. Drev samtidig teologiske studier særlig i de systematiske fag sammen med den senere biskop P. Madsen. Res. kapellan Horbelev-Falkerslev 1872. Res. kapellan Viborg Domkirke 1874. Sognepræst Grenå-Gammel Sogn udnævnt 10. oktober 1877. Stiftsprovst i Ålborg Stift og sognepræst til Budolfi Kirke 31. december 1895. R. af D. 26. maj 1892. D. M. 8. oktober 1908. Entle diget 13. september 1913. Gift 21. juli 1878 i Viborg med Henriette Zahrtmann, født 12. oktober 1852 i Hatting Præstegård, død 25. oktober 1930 i København.

Efter ovenstående statistiske oplysninger, der i hovedsagen er taget fra Grahshenning og Hauch-Fausbøll: Danm. Præstehistorie, og hvortil kunne føjes den karakteristik, som nævnte værk giver af Jacobis præstevirksomhed i Grenå, nemlig at det lykkedes ham her at tilvejebringe en ordnet og omfattende Menighedspleje, der kunne tages til Mønster på andre Steder, er det rimeligt at tilføje en smule, til nærmere belysning af Jacobis gerning i Grenå.

Som udgået af en gammel præstefamilie og som havende tilbragt så lang en tid af sit liv i to så fornemme gamle bispebyer som Ribe og Viborg, havde det været forståeligt, om der over hans optræden havde været et udpræget embedsmandsmæssigt præg. Det kan der næppe siges at have været, selv om Jacobi og frue ganske naturligt følte sig mest hjemme blandt byens embedsstand. Over præstens optræden var der så meget jævnt menneske-

ligt, at han straks kom i et godt forhold til største delen af befolkningen. Af politisk anskuelse var Jacobi Højre som næsten alle embedsmænd, ja næsten alle byboere dengang. Og i de stærkt politiske stridens år i 80'erne og 90'erne var han adskillige gange fremme på politiske møder for at fremsætte sine anskuelser. Det kan vist godt siges, at pastor Jacobi var en af den tids konservative spidser i Grenå. Og at der måske også en enkelt gang kunne komme udtalelser fra prædikestolen, som med god Vilje kunne tages til indtægt i den henseende, ses af en notits i Grenå Folketidende for 6. november 1883. Redaktør Skjødsholm foregiver, at en anonym indsender har indleveret en artikel under overskrift Pastor J. på Prædikestolen, hvori han havde påstået, at Jacobi i en prædiken skulle have antydnet, at Vorherre nærmest var til for at fordømme Venstre og velsigne Højre. Redaktøren fortsætter, at han ved given Lejlighed selv agter at undersøge, om det i Virkeligheden er i den Grad graverende, som den anonyme Brevskriver antyder. I så Fald skal han (redaktøren) ikke i nogen Måde holde det tilbage for Offentligheden.

Der er vist overvejende sandsynlighed for, at det er en fingeret indsender, og at det mere er Skjødsholms ønske om at finde en lejlighed til at overfalde en politisk modstander end streng saglighed, som har dikteret angrebet.

Jacobi var en overordentlig samfundsinteresseret mand, og i så godt som alle de sociale og velgørende foretagender, der stiftedes i de år, var han en virksom medarbejder eller formand. Det må erindres, at det var i de tider, da det offentlige ikke som nu på alle måder tog sig af dem, der var på samfundets skyggeside, men hvor der var en vid mark for det private initiativ. Og når der stundom med en vis bilyd i tonen er sagt Byggepræsten om ham, så må det nærmest tages som et hædersnavn og viser hans store interesse for,

Pastor Jacobi og frue.

hvad der tjente byens og dens indbyggers vel. Jacobi var hovedmand for Asylts opførelse (1884), ligkapellets (1881), menighedshjemmets (1895) og stærkt medvirkende for at skaffe Teknisk Skole en selvstændig bygning (opf. 1891), for at nævne nogle af de betydeligste foretagender.

Ordene i indledningen om at det lykkedes ham at tilveje bringe en ordnet og omfattende Menighedspleje sigter bl.a. til oprettelsen af Stefansforeningen, der som en slags generalnævner stod bag asylvirksomheden, søndagsskolerne, menighedsplejen o.m.m. Eller som pastor Jacobi i sin sidste årlige indberetning til biskoppen skriver om de kirkelige tilstande i Pastoratet:

..... således foranlediget skal jeg tillade mig at oplyse, at der i de sidste 12 til 14 År i det herværende Pastorat har udviklet sig en organiseret Menighedspleje, i hvilken foruden 2 Diakonisser en fast Kreds af velegnede Mænd og Kvinder have arbejdet, omfattende Syge- og Fattigpleje, Husbølg, Søndagsskole, Pige- og Konemøder, Børneasyl og andre beslægtede Foretagender. Menighedsplejen har i afvigte Efterår fået sit eget, efter Byens Forhold anselige Hjem, der indviedes 27. Okt. 1895.

Gr. Præstegård, 7. jan. 1896. - C. Jacobi.

Pastor Jacobi tilhørte nærmest, hvad man kalder Kirkeligt Centrum. Han skriver selv engang (2. marts 1889) i et brev til professor Westergård : ... i Byen findes kun få Grundtvigianere, de to andre Retninger ere deri-

Præstegården på Storegade inden ombygningen.

mod fyldigt repræsenterede, og skjøndt der endnu er meget tilbage at ønske i Henseende til gjensidig Tillid og Forståelse, har man dog den Forvisning, at Målet vil kunne nåes og et ærligt og flittigt Fællesarbejde i Menighedsplejen vil blive det bedste Middel til et smukt. og bro derligt Fællesliv.

Jeg har det indtryk, at Jacobi uagtet de bedste ønsker om et godt samarbejde med Indre mission tit der stødte på en mur, uden at jeg er i stand til at give en ganske objektiv fremstilling af årsagerne. Et lille håndgribeligt eksempel kan jeg dog frem drage: Ved de indledende arbejder til opførelse af et menighedshjem var Indre missions medlemmer med og havde som så mange andre tegnet sig for bidrag. Men i sidste øjeblik sprang de fra, trak deres tegning tilbage og opførte selv Missionshuset ved Nørreport.

Pastor Jacobi udnævntes nytårsaftensdag 1895 til stiftsprovst i Ålborg og drog fra Grenå i februar næste år.

Stiftsprovst Jacobis officielle afsked med Grenå fandt sted ved hans sidste menighedsmøde, som afholdtes i det nye menighedshjem 14. februar 96. Før selve Mødet overrakte der ham forskellige Gaver som en Tak for hans Virksomhed i den svundne Tid. Overrækkelsen fandt Sted ved Stedets nye borgerlige Øvrighed, Borgmester Rothe, der i en jævn og naturlig Tale pegede på de synlige Monumenter, som stod om Jacobis Virksomhed i Grenå, og på det Eftermæle, han efterlod sig som Præst og Menneske. Gaverne bestod af en Række smukke Billeder fra Grenå og en større kontant Pengegave”.

I Ålborg fik stiftsprovst Jacobi derefter atter en række gode arbejdsår. Han kom i godt forhold til Budolfi Menighed og det hele stift og virkede der til sit 70. år.

Han var legemlig syg, da han i efteråret 1913 forlod Ålborg, og døde efter få måneders ophold som emeritus i København.

Jacobis efterfølger som præst i Grenå blev:

Jacob Lauritz Nicolai Nørregård

Præst her 27. februar 1896-31. december 1914, født 18. december 1844 i København, søn af kancellisekretær Fr. Chr. Nørregård, død 29. maj 1916. Cand. theol. 1871 hl. lærer ved forskellige københavnske skoler 1862-79. Kateket i Helsingør 1879-82. Sognepræst Rye Sonnerup 1882-96. Udnævnt til sognepræst i Grenå og Gammel Sogn 27. februar 1896. Provst for Rougsø, Sønderhald og Nørre Herred 10. februar 1900. Suppleant i det kirkel. udvalg. R. af D. 20. december 1910. Formand for Asylbestyrelsen, Teknisk Skole, Velgørenhedsselskabet, Menighedshjemmet og Grenå Blindeforening. Desuden formand for Santalkommissionens lokalkomite for Århus Stift. - Udgivet i 1896 Til Herrens Pris, salmer til hele kirkeåret. Entl. fra 31. december 1914. Gift 12. oktober 1878 med Hansine Mathilde Skoubo, født 19. august 1849, datter af Læge Skoubo, Kirke Såby, død 23. juli 1932. Stedets nye præst var broder til den landskendte højskoleforstander, dr. theol. Jens Nørregård, Testrup. På forhånd var befolkningen vistnok der-

Provst Nørregård og frue.

for indstillet på, at Nørregård nærmest tilhørte den grundtvigske retning. Det kan dog næppe siges. Nørregård var ikke udpræget Retningsmand og havde betydeligt lettere end sin forgænger ved at samarbejde med Indre mission, i hvis forsamlingshus han ofte talte. Hvad der er sagt om pastor Jacobi med hensyn til hans interesse for samfundsspørgsmål gælder også for Nørregård. Blot er der det at mærke, at medens førstnævnte fra omtrent bar bund grundlagde disse mange foretagender og institutioner, fik Nørregård den næppe lettere opgave at holde dem i gang.

Som det biografiske rids foran viser, blev Nørregård, der få år efter sin tiltrædelse blev provst, i sin embedstid formand for størsteparten af netop de institutioner, som hans forgænger havde stiftet.

Provst Nørregårds embedstid ligger så nær ved nutiden, at jeg vel skal vogte mig for nærmere at berøre den. Skal man kort og neutralt karakterisere provsten, må man vistnok navnlig fremhæve hans store flid og arbejdssevne og hans lyst til arbejdet. Han var en grundig og nøjagtig embedsmand, havde et lyst og muntert sindelag, og det faldt ham ikke svært at omgås de mange mennesker, han på embeds vegne kom i forbindelse med. Provst Nørregård havde overmåde let ved at finde træffende udtryk for sine følelser ved officielle lejligheder og må sikkert siges at have været et samlende mærke for det kirkelige liv i Grenå. Som provst var Nørregård en god mand på sin plads, selv om det ikke kan skjules, at han vel nok havde lidt mere af den gammeldags gejstlige selvfølelse og værdighed over sig, end nutidsmennesker skøtter om at møde.

Hjemmet i præstegården prægedes af provstens store anlæg for og kærlighed til musik, som var gået i arv til flere af børnene. Således vil det mindes, at frk. Gerda Nørregård efter en grundig musikalsk uddannelse fik wmbede som organist ved Grenå Kirke. Frk. Nørregård var i en årræk-

Interiør fra præstegården i provst Nørregårds tid. Provstinden sidder ved vinduet og frk. Gerda Nørregård ved flygelet, medens provsten sidder i midten med celloen, som var hans yndlingsinstrument.

ke den stilfærdige, men meget kyndige leder af byens musikliv og bidrog ved en lang række både større kirkekoncerter og små, kortere kirkemotetter til at vække folks interesse for kirkemusikken. Ved en afskedskoncert, som frk. Nørregård afholdt, og hvor husets gamle ven, komponisten Fini Henriques medvirkede, modtog hun en stærkt følt tak for, hvad hun havde været for byens musikliv.

Provst Nørregård søgte sin afsked med sit fyldte 70 år (fra 31. december 1914). Korrekt embedsmand i det som i alt andet. Hans afskedsprædiken i Grenå Kirke holdtes d. 21. marts 1915. Der var overfyldt af en stor og hengiven Menighedskreds. Om Eftermiddagen bragte Menighedsrådet på egne og en større Kreds's Vegne en Tak og en Erindringsgave ved en Sammenkomst i Præstegården.

Provst Nørregård tilbragte sin sidste tid i Helsingør, men levede kun et årstid efter sin bortrejse fra Grenå.

Jeg må lige nævne, at ægteparrets yngste barn, sønnen Jens Nørregård, blev teolog ligesom faderen. Han tog den teologiske doktorgrad i 1920 og udnævntes i 1923 til professor i kirkehistorie ved Københavns Universitet, hvor der i øjeblikket sidder 3 gamle Grenå-drenge som professorer, nemlig foruden Nørregård, nobelpristageren August Krogh og litteraturprofessoren Ejnar Thomsen.

Jens Jørgen Alfred Frantzen

Præst her 27. februar 1915-31. oktober 1930. Født 17. april 1865 i Gangsted skole ved Horsens, søn af lærer Søren Frantzen. Død i Holte 3. januar 1936. Cand. theol. 1891 hl. lærer ved de Kellerske Åndssvageanstalter 1887-91. Uord. medhj. i Levring-Hørup (Lysgård Herred) 1891. sognepræst Leerup-Tranum (Øster Han Herred) 1892. Sognepræst ved Nathanaels kirken i København 29. juni 1905-27. februar 1915. Sognepræst i Grenå 27. februar 1915. Entlediget fra 31. oktober 1930. Gift 1) 14. september 1892 med Dorthea Madsine Bastue, født 14. oktober 1869, død 18. juni 1893. Gift 2) 16. maj 1900 med Hermine Magdalene Bastue, født 26. september 1867, begge døtre af fyrmester J. A. Bastue.

Pastor Frantzen var den første præst i Grenå, der udnævntes efter menighedsrådets oprettelse. Han var af dette indstillet med så stort flertal, at det på forhånd var at forudse, at han ville blive kaldet. Pastor Frantzen var, da han kom til Grenå, ikke nogen rask mand. Det er vistnok rigtigt, at arbejdet i det store Nathanaels sogn i København, som talte over 20.000 indbyggere, havde slidt hårdt på ham og taget hans bedste kræfter. Og han søgte vistnok til Grenå bl.a. for under mere rolige forhold at genvinde sit helbred. Helt lykkedes det ikke. Selv om pastor Frantzen i sin 15-årige embedstid i Grenå havde gode perioder, så var han dog mærket af sygdom og kunne ofte i længere perioder være sygemeldt. Og kun ved stor vilje styrke og nidkærhed lykkedes det ham at passe sin gerning.

I modsætning til sine to forgængere sluttede Frantzen sig afgjort til Indre mission. Men han var ikke en skarp retnings gænger, og det lå langt fra ham at være en ensidig fanatiker. Det er vistnok sandheden om ham, hvad der blev skrevet ved hans død, at han i de År, han virkede i Grenå, blev agtet og afholdt af alle, som kom i Berøring med ham. I sin Forkyndelse

Pastor Frantzen og frue.

som i hele sin Færd var han jævn og stilfærdig. Skarpe Ord og udfordrende Standpunkter lå ham fjernt, og han var forstående og fordragelig over for anderledes tænkende, der stiledede mod samme Mål. Han var en retliniet, hjælpsom og elskværdig Mand, der søgte at gøre Ret og Skel til alle Sider.

Ligeledes i modsætning til sine to forgængere, der ved siden af deres kirkelige arbejde havde taget flittig del i de rent samfundsmæssige opgaver, viede Frantzen udelukkende sine kræfter til det kristelige og kirkelige arbejde. Det lå dels i hans hele livssyn, dels også i, at han - som før nævnt - var en svagelig mand og ikke besad sine forgængeres store arbejdsevne.

I pastor Frantzens tid og i ikke ringe grad netop fordi han trængte til en medhjælp, ansattes der en præsteviet medhjælper, som oprindeligt tillige var kordegn og timelærer ved skolen, men senere lønnedes udelukkende af kirkelige midler. I 1927 omdannedes stillingen til et residerende kapellani.

Medens de to første kapellaner: Svend Rehling og Ove Nielsen tilhørte henholdsvis K.F.U.M.-retningen og Indre mission, sluttede den tredje, Edv. Pedersen sig til den grundtvigske retning.

Men uagtet den aflastning i arbejdet, som kapellanembedet bød, måtte pastor Frantzen i 1930 af helbredshensyn søge sin afsked. Han flyttede til Nordsjælland og levede der i 6 år.

Pastor Frantzens fritidsglæde var have dyrkning. Her i Grenå så man hver morgen præsten komme i arbejdstøj og med træsko på og begive sig ned til den lille have, han havde ved åen. Der fandt han sindets ro og hvile. Og ovre i Holte fortsatte han med havearbejdet, så vidt kræfterne tillod. Efter et kort sygeleje døde pastor Frantzen 3. januar 1936. Ved hans jorde-færd fra Lyngby Kirke var der ikke mindre end 2 af talerne, der berørte det symbolske i, at den afdøde i sin manddomstid havde haft sin gerning ved Nathanaelskirken, og at det netop kunne passe på ham, hvad der blev sagt om Nathanael en Israelit, i hvem der ikke var Svig.

Efter pastor Frantzens bortrejse fra Grenå blev den daværende anden præst, nuværende provst H. K. Hein, kaldet til sognepræst og flyttede ind i embedsboligen. Men forinden hans indflytning blev præstegården grundigt moderniseret, ja nærmest ombygget i hvert fald i det ydre.

Hans Karl Hein

Født i København 22. april 1895, søn af urtekræmer H. cand. theol. 1919 (I) Ord. medhjælper Islands Brygges S., København. 1920. Kaldskapellan sst. 1921. Res. kap. Haslev-Frerslev 1924. Res. kap. Grenå og Gammelsohn 22. august 1930. Sognepræst sst. 1. december 1930. Provst for Randers Nr. og Sdr. Herreder 16. juni 1936. Gift 13. marts 1923 med Johanne Margrethe Baden, d. af bogbindermester B., Kbhvn.

Storegade nr. 32

Tidligere J. Udengård,
nu enkefru M. Nielsen (opf. ca. 1880).
Matr. nr. 45.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 52
Lars Erichsen**

Grundtaksten af 1682 nævner her: [Nr. 54] Morten Sørensens Huus tegt med [Strå]tag hand self iboer Taxt 30 Rdl.

Omkring 1700 ejes huset af Rasmus Sørensen Fævejle udj Bredstrup. 1714 skøde til Erich Terchildsen, som var glarmester. Han er dog vist nok død inden branden i 1751, således at det er hans søn Jørgen Erichsen, som lader huset genopbygge. I brandtaksationen 1761 nævnes som ejer felbe-reder Lars Erichsen, der muligvis også er søn af glarmesteren. 1802 solgt til snedker Søren Sørensen Svarre. 1803 til sadelmager Niels Frandsen. 1812 til bager Christian Svantemann. 1820 til skomager Rasmus Andersen Casper. 1821 til told- og konsumtionsbetjent Jens Bigum, i hvis slægts be-siddelse det så endelig blev i en længere årrække (ca. 50 år). Jens Christian Bigum var gift med Maren Mortensdatter. De må være indvandret hertil. Navnet forekommer ikke før i Grenås historie. Ægteparret havde 2 børn, datteren Anna Sophie Kirstine (f. 12. februar 1819) og sønnen Morten Christian (f. 20. marts 1814). Christian konfirmeredes i 1828. Der står om ham i kirkebogen Kundskaber fortrinlige, Opførsel god. Året efter rejste han som 15-årig Skriverdreng til Randers, sammen med en jævn aldrende kammerat, Peder Brændstrup, søn af hattemager Brændstrup, som lige-ledes boede på Storegade. Hvornår han er kommet tilbage til Grenå ses ikke i kirkebogen, men i 40'erne var han på byfogedkontoret hos justitsråd Ågård og lidt senere på postkontoret hos postmester Skjerbæk. Bigum var meget musikalsk, og som omtalt under Gl. Gæstgivergårds historie var han meget virksom ved stiftelsen både af Grenå Musikforening og af Grenå Sangforening.

Bigum var et godt hoved, velbegavet, kvik og havde altså udmærkede musikalske anlæg. Ved dilettantkomedierne indstuderede han sangene med de optrædende. Han var en flittig deltager i sangforeningens øvelser, en tid endogså dirigent. Det var i disse 2 foreningers glansperiode i 50'erne. Hvervet var vistnok ganske ulønnet, men det ses et par gange, at der i an-noncen står, at Nettooverskuddet går til Musikkens Dirigent, Hr. Bigum. Bigum var altså kontorist ude hos postmester Skjerbæk, hvor han gjorde det meste af arbejdet, som nu forresten ikke dengang var så overvældende stort. Posthuset lå på Østergade. Det er den bygning, som nu tilhører læge Madsen. Postmesterens løn var ikke ret stor, og den løn, han gav sin konto-rist, var selvfølgelig endnu langt mindre. Bigum var ugift, men boede sam-men med den før omtalte søster. I tidens løb blev dette begavede menneske

Chr. Bigum i hans alderdom efter en tegning af Åge Hoffmeyer.

mere og mere forfalden til drik, således at han vistnok kom fra postkontoret endnu før Skjerbæk gik af. En god bekendt af Bigum fra de yngre år karakteriserer ham således: "I Grunden en stor Melankoliker, hvis Dagligliv forbitredes af en arrig Søster, som holdt Hus for ham. Men det er vel nok gensidig virkning. Thi broderens drikfældighed har vel nok fremkaldt eller i hvert fald fremmet søsterens arrigskab. Men det med den arrige søster har jeg hørt omtale af flere. Hun brugte den forfærdeligste mund,

når der var det mindste i vejen, og skældte ud, til stor forfærdelse eller måske snarere fornøjelse for naboerne. Men til gengæld gjorde også mange et og andet for at drille jfr. Bigum. Som et eksempel på, hvor onde og uvorne byens drenge eller snarere unge mennesker kunne være mod hende, skal nævnes, at engang til nytår stillede nogle af disse rå spadsemagere en brønding halm ind i hendes forstue og tændte ild i den.

I 1848 havde Chr. Bigum af moderen, der var enke, fået skøde på huset. I 1877 skødede han det til søsteren. Det må vel have været dengang, han var kommet så langt ud i armod, at han frygtede, at kreditorerne skulle tage det. Men skødet blev omstødt, og i 1878 stilledes huset til off. auktion og solgtes til en træ handler Kjær.

Bigums sidste tid var meget sørgelig. Han var et vrag, der var ganske forfalden til drik. Han boede nede på Fattiggården, men gik om dagen rundt i byen. Hvis nogen gav ham et par øre,

Jfr. Bigum med sin hund paa skødet.

blev de straks omsat i brændevin, som jo dengang var billig. Han må være død noget før 1900.

Træhandler P. Kjær købte altså huset i 1878. Han nedrev den gamle bygning og genopførte den. Ejerrækken er derefter: I 1883 til Niels Svend Nielsen. 1884 til Bent Nielsen. 1887 til Jørgen Peter Petersen Damgaard. 1887 til Jens Nielsen Udengaard, som drev træskohandel deri til 1898, da han solgte til Hans Thomsen. 1899 til Thomas Nielsen. Han var vognmand og den første i byen, som var med på moden og anskaffede en bildrosche. Ejendommen ejes nu af Th. Nielsens enke, fru M. Nielsen.

Storegade nr. 30

Tidligere skrædder A. J. Lyngbye.
Matr. nr. 46,
nu karetmager S. Sørensen (opf. ca. 1756).

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 53
Pastor J. Risom**

Ved brandtaksationen i 1761 hørte de 2 ejendomme nr. 30 og nr. 28 samt porten over Overstræde sammen til én ejendom. Det er fuldkommen notorisk, eftersom ordlyden i brandtaksationen er sålydende: Sogne Præsten Hr. Johan Risoms bortleiede Huus til adskillige små Familier. Dette Huus består ickun af een Længde og med teigl tæcke, nye Biugning. Et For huus til Gaden, hvorpå i Midten er en lucket Port med Tag og Loft over, med fri Indkiørsel igiennem til en Gyde imellem Store og Liden Gade. Er indrættet til Leie-Værelser, Logementer af Stue og Kiøcken og er i alt med Porten ibereignet 17 Fag. Taxeris for 370 Rdl. Men det er lige så sikkert, selv om beviset ikke kan leveres med så få og tydelige ord, at der før branden i 1751 har ligget 2 selvstændige, små ejendomme. Vest for strædet boede Therkild Stie og øst for strædet Hans [Ritto] Bager.

Vi betragter her foreløbig kun den vestre, altså karetmager Sørensens ejendom.

Efter grundtaxten 1682 må her have ligget [Nr. 55] Lauridz Molsis Huus tegt med [Strå]tag och et lidet Haugested, hand self iboer. Taxt 12 Rdl. I 1705 nævnes her Rasmus Udsen Skomager. I 1713 Karen Nielsdatter, sal. Jens Sørensen Fæveiles. En række år senere sadelmager Johan Jespersen. 1733 til Terchel Jørgensen Stie, der var ejer i 1751, da branden indtraf. Terchel Stie's Gård har været en jævnt god gård. Den anslås til 212 rdls. værdi, og det brændte indbo, sæd o.s.v. til 186 rdl., hvilket også er over middel. Det ser ud til, at Stie ikke har kunnet komme over tabet. I hvert fald nåede han ikke at få sin gård genopført. Den af brændte plads lå hen i flere år, og i skattelisten for 1756 ses det, at den nu er gået over til pastor Risom, uden at der dog foreligger noget som helst tinglæst papir derpå.

Samtidig købte pastor Risom også den anden af brændte Plads på strædets østre side, hvor ejeren, bager Ritto, heller ikke gjorde miner til at ville bygge noget nyt op. Heller ikke fra Ritto findes der noget skøde på grunden til pastor Risom. Måske har betalingen for disse grunde været ganske forsvindende, en halv snes daler eller mindre. Men det er altså pastor Risom, som opførte en samlet ejendom på disse 2 pladser, og som fik den morsomme idé at forbinde dem med en overbygget port. Det er jo noget ret enestående og nærmest en ikke ubetydelig seværdighed ved byen, men det havde vel næppe kunnet lade sig gøre nu til dags!

Huset indrettedes til 4 lejevåninger, 2 på hver side af porten, altså ganske ligesom nu. I 1783 solgte Risoms enke, Cecilia Giese, først den østre

og kort efter den vestre halvdel og åbenbart således, at loftet over gyden tilfalder den først solgte østre del. Der står nemlig i skødet på den østre halvdel: Skøde på mit tilhørende Hus, indrettet til Leie Våninger med en åben Port, hvorigennem går en Gyde fra Store til Liden Gade. Den østre Ende eller de 8 Fag Hus, som består af 2 Leie Våninger, til hver Våning en Stue, et Kammer og et Kjøkken, men af Lofts-Rummet og Taget fra Husets østre Gavl og heel over Porten til det Sted, hvor Loftsrummene med Fjæl-Skjællerum er adskilt i tvende Parter, og af hvilket Skjællerum Schrøder herefter vedligeholder den halve Del i tæt og forsvarlig Stand. For samme 8 Fag Hus og beskrevne Overdel eller Tag og Lofts Rum er mig betalt 80 Rdl. Husets Bygninger ialt 17 Fag er vurderet og assureret til 370 Rdl., som bliver at regne for 22 Rdl. pr. Fag ungefæhr, og i den Propertion svarer Schrøder herefter Brandskat og i på kommende Ulyche-lige Tilfælde /: dend Gud afvende /: hæver Brand-Hiæl p

Ovenstående gælder altså den østre halvdel, d.v.s. nuværende Wessings. Den vestre del, altså den, hvorom her tales, solgtes først i 1790, altså nogle år efter mdm. Risoms død til fhv. Krigs-Køpist Peter Winding Anchersen Mohr nu hjemme hørende i Grenå. Købesummen er 100 slettedaler = 66 rdl. 4 sk., altså endnu lidt billigere end den østre halvdel, og ikke engang halvdelen af brandtaksationssummen. Da Mohr ikke kan betale købesummen straks, pantsætter han til sikkerhed foruden ejendommen tillige fig. 1 Sølv-Kårde med hvid Tråd Gehæng af Possementmagerarbejde og Tornbaks [d.v.s. Messing] Spænde, 1 Hirsch Fænger med forgyldt Messing Beslag uden Gehæng og 1 indvendig forgyldt Snuf-Tobachs-Dåse, hvilke Kammer-Råden, [d.v.s. Byfoged Behr, som var Svoger til Mdm. Behr] beholder, indtil Afdragene ere betalte. Om Mohr se yderligere tidligere heri.

1795 skøde til organist Jacob Jørgen Møller. Han var kun 21 år gammel dengang og underskriver derfor sammen med sin fader, glarmester Jørgen Madsen, som var hans kurator. Organist Møller købte samme år endnu en ejendom længere mod vest i Storegade, og i den har han sikkert boet al sin tid, medens ejendommen her har været brugt til Leie-våning, hvilket ganske tydeligt fremgår af en lejekontrakt. I sin høje alderdom solgte organist Møller i 1855 huset til skræddermester

Andreas Jørgen Lyngbye

Født 17. august 1827, død 17. november 1908. Borgerskab i Grenå 21. juni 1852. Dbm. F. M. Medlem af Grenå Byråd i 27 år (4. januar 1864 til 23. januar 1891). Kgl. vejer, måler og vrager m.m.m. Gift. 1) Mettine Bolette Hornsleth, født 6. maj 1824, død 24. juni 1861. Gift 2) Johanne Kirstine Augusta Andersen, født 1836, død 20. juni 1871.

A. J. Lyngbye var søn af gamle høker og graver Anders Rasmussen Lyngbye og var altså broder til barber Chr. Lyngbye, Købmændene Conrad og Adolf Lyngbye samt til gartner Lyngbye på Hessel.

Han deltog med udmærkelse i 3 års krigen, og han var hele sit liv levende optaget af minderne herfra. I 1865, da selskabet De danske Våbenbrødre stiftedes, blev Lyngbye formand for Grenå afdelingen, hvilken post han beholdt til sin død. Og det er næppe for meget sagt, at han stadig var den ansporende kraft inden for afdelingen.

I 1864 blev Lyngbye medlem af byrådet og beklædte dette kommunale tillidshverv i 27 år, hvorpå han efter eget ønske fratrådte. Han var et dygtigt og interesseret medlem og afholdt af sine byrådskolleger. I alle lokale festligheder, navnlig da de nationale som grundlovsfesterne, var Lyngbye selvskrevet som komite medlem og næsten altid tillige som taler. Og det er et uendeligt antal gange, han i sin stilfulde, sorte frakke, hvide vest, med det lange, hvide skæg og det kloge, muntre blink i øjnene har stået på tribunen nede i det gamle anlæg, senere på den nye festplads i Kæret eller foran Frederik VII.s statue på Torvet og holdt taler for konge, fædreland, ånden fra 48, de nationale minder o.s.v.

Lyngbye havde et ganske kvikt sprog, og skønt de fleste af disse taler jo bestod af faste klicheer, så var der dog en stærk understrøm af personlig varme og grebthed, som ikke kunne undgå at virke på tilhørerne.

Lyngbye havde i mange år en god forretning med mange folk på sit værksted. Efterhånden gik det tilbage, delvis måske på grund af hans stærke optagethed af offentlige sager, og han kom til at sidde meget småt i det. Det var derfor et ganske retfærdigt ønske blandt byrådets medlemmer, da pladsen som kgl. vejer og måler i 1895 skulle besættes, at Lyngbye skulle have den som en lille påskønnelse for lang offentlig virksomhed og en

hårdt tiltrængt hjælp i hans alderdom. Borgmester Rothe indstillede imidlertid købmand Kruse, men det endte dog med, at Lyngbye fik pladsen.

I sin egenskab af formand for Våbenbrødreafdelingen blev Lyngbye Dbm. og fik senere F. M.

Husets nye forside er formentlig indsat af Lyngbye. Til gården står endnu det gamle bindingsværk fra årene lige efter 1756. Lyngbye var gift 2 gange, men enkemand i mange år. Efter hans død solgte arvingerne i 1909 huset til karetmager Søren Sørensen, hvis søn nu er ejer.

Ungdomsbillede af skræddermester A. J. Lyngbye.

Overstræde

Den omstændighed, at Overstræde er overbygget i enden mod Storegade, kunne få folk til at tro, at det oprindeligt ikke havde været offentlig færdselsvej mellem de to gader, men - som f.eks. Købmand Nielsens Gård - kun en privat gennemgang, der efterhånden havde fået alders hævd som offentlig gade. Det tidligere er omtalt hvordan det udviklede, nemlig at porten først er opført ca. 1756 som forbindelse mellem 2 oprindeligt forskellige, men på dette tidspunkt sammenkøbte ejendomme, rokker jo imidlertid stærkt ved denne tro. Men vi vil se, om der findes klare historiske vidnesbyrd om gydens eksistens fra ældre tid. Resens Kort fra 1680 beviser intet bestemt. Det pågældende stykke af kortet er tidligere gengivet heri, og det ses, at der kun er aftegnet 2 gyder. Efter beliggenheden skulle det ganske vist nærmest være Neder- og Overstræde, men det er ingeniøret givet. Men i et skøde fra 1713, udstedt til en Niels Pedersen Nibe, står der om en ejendom, at den ligger Vest for Søren Skifvers Gyde. Navnet Skifver er så utydeligt skrevet, at man ikke kan stole alt for fast på det. Men man bestyrkes mægtigt i troen på, at det dog passer, ved at slå efter i byens grundtakst fra 1682 og der se, at just på dette sted findes [Nr. 73] Søfren Schifars Børns Huus, tegt med [Strå]tag, hand self iboer. 20 Rdl. Taxt.

Skræddermester A. J. Lyngbye.

Det kan altså fastslås, at strædet har eksisteret længe før år 1700, at der allerede før 1682 har ligget et hus ved det, som beboedes af en Søren Skiffer, og at det en tid har været kaldt Søren Skifvers Gyde. I 1750 (altså året før branden) står der i et skøde på et hus på gadens modsatte Side (det er nuværende landstingsmand Josiassens), at det er beliggende udj den såkaldede jens Nibes Gydes østre Side. Sælgeren har først fået det i pant og senere for rede Penge købt det af Søren Sørensen Schifard.

I en panteobligation fra 1756 står Pant i den mig tilhørende Bygning på Jens Kjærs afbrændte Plads næst Østen for den Liden Gyde kaldet Jens Piils Gyde. 1789 kaldes porten den såkaldede Luckede Port.

I 1798 Skøde på et Hus i den såkaldede Jens Nibes Gyde nu kalde-

Overstrædes port set fra Storegade, ca. 1900.

de Tugthus Gyden. 1810 på 2 steder den så kaldede Tugthusgyde her i Grenåe. 1800 Skøde på ... et Sted ... beliggende i Den blinde Gyde ved Tugthus-Porten

Dette med Tugthusporten og Tugthusgyden må åbenbart hentyde til Spindehuset, som netop i 1790'erne var indrettet skrås over for i Storegade. Og porten, som vendte ud dertil, har man så kaldt Tugthusporten og Strædet Tugthusgyden.

I 1800 er det første gang, at ordet Blinde Gyde findes i arkivalier. Dette navn blev ved at være i brug blandt ældre folk lige op til ca. 1890 og er anført på et kort af landmåler Strøver fra 1855.

På Storms Kort fra 1799 står Præstegyden . Dette navn var mig oprindeligt gådefuldt, men forklaringen er jo så lige til, når man husker på, at pastor Risom i ca. 1756 har bygget begge de to huse ved gydens interessante udgang i Storegade og ejet dem i en lang række år, nemlig til henholdsvis 1783 og 1790.

Det er en selvfølge, at gyden i nyere tid ofte er blevet kaldt Skrædder Lyngbyes Gyde eller Bager Hornsleths Gyde. Disse navne har været brugt i folkemunde i 70'erne, 80'erne og 90'erne. Først da byrådet omsider gik til officielt at fastslå gadernes navne og anbringe dem på gadehjørnerne, kom det nuværende navn frem.

Som resultat af det ovenfor udviklede kan altså fastslås følgende:

1) Overstræde har sandsynligvis eksisteret i mæge År hundreder, måske lige så længe som Store- og Lillegade.

2) Beviselig har det ligget der og haft bebyggelse i og før 1682.

3) Den overbyggede port er sikkert intet oprindeligt fænomen, men noget, man uden indvendinger har fundet sig i, da pastor Risom, der var en meget rig og mægtig mand, ca. 1756, i den store forvirring efter brandene købte de 2 øde pladser ved begge sider af gydens udløb i Storegade, hvor ingen syntes at ville bygge, og der opførte en samlet ejendom med 4 små lejligheder, 2 ved hver side af gyden.

Og endelig

4) at gyden har haft et utal af navne: I og før 1713 Søren Skiffars Gyde, 1750 "Jens Nibes Gyde, 1756 "Jens Piils Gyde, 1798 Tugthusgyden , 1800 den blinde Gyde ved Tugthusporten, 1799 Præstegyden. Desuden Bager Hornsleths Gyde og Skrædder Lyngbyes Gyde, der sammen med Blindgyden brugtes i folkemunde mangfoldige år efter, at gyden havde fået sit officielle navn fastslået.

Da en eneste af byens meget gamle ejendomme har ligget ved Overstræde, nemlig nuværende nr. 2, foretrækker jeg at anføre dens ejerrække på dette sted, uagtet stræderne i alle ældre fortegnelser og dokumenter anføres ved Lillegade, og deres numre er passet ind der. Det må bemærkes, at nr. 2 er det eneste hus, der oprindeligt er en selvstændig ejendom i nogen af alle de 3 stræder. Resten har oprindeligt hørt henholdsvis til ejendommene på Storegade eller Lillegade og er først langt op i tiden udskilt som selvstændige ejendomme.

Overstræde set fra Lillegade, ca. 1920.

Overstræde nr. 2

Tidligere politibetjent Andersen,
nu landstingsmand N. P. Josiassen.
Matr. nr. 94 a, (opført ca. 1890).

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 73
Søren Amme**

I byens grundtakst for 1682 nævnes på dette sted [Nr. 73] Søfren Schifars Børns Huus, tegt med [Strå]tag, hand self iboer, Taxt 20 Rdl.

Ejendommen er ikke anført som liggende ved en gyde, men under Lillegade mellem 72 og 74. Af det i indledningen fremførte er det imidlertid ikke til at tage fejl af, hvor den har ligget, og at gyden virkelig har eksisteret under navn Søren Skiffars Gyde. Hvor længe denne ejer har levet, vides ikke, men efter ham blev den solgt til en rig gårdejer Niels Stiesen i Nederslemming, der ejede adskillige huse og gårde i Grenå: I 1750 skøde fra denne Niels Stiesen til Søren Sørensen Ahme på et mig tilhørende Hus og Ejendom beliggende udj den såkaldte Jens Nibes Gydes østre Side. Købesummen var 10 rdl. 4 mark. Dette hus, der lå mellem Store- og Lillegade, nedbrændte selvfølgelig i 1751. Det har nok heller ikke været synderlig bevendt efter købesummen at dømme, altså kun var ca. 10 rdl., men Søren Ahme (eller Amme), der var skomager, ansætter det dog i brandforhøret til 48 rdl. Det vil sige, Søren Ahme mødte først i retten hele 2 år efter. 12. marts 1753 fremkom for retten han og en anden fattig skomager ved navn Christen Elmand som med Hjertens Væmod gaf tilkiende, at de ved Branden den 7. juni 1751 Formiddag, hvorved Ilden fortærede Gårde, Huse og ejende Effecter for 57 Familier, mistede deres iboende Huse samt Indbo og Huder og Redskaber til Skomager Håndværket, og at de derfor nødtvunget havde måttet mod tage daglønner arbejde. De haver ej før nu haft Lejlighed til at besøge langt herfra boende medlidende Christne om en liden Hjælp i Jesu Nafn. De fremstillede nu hver især 4 borgere og begærede et tingsvidne. Det vil måske sige et Brandbrev, som gav dem ret til at drage rundt og bede medlidende Christne om lidt hjælp til livets ophold eller måske til husets opførelse.

For Søren Ammes vedkommende [navnet er nu skrevet med dobbelt m] kan det i hvert fald siges, at ved brandtaksationen i 1761 er han ejer af et ny opbygget hus, som skrevet står een Længde nye Bygning med teigl Tag taxeris for 60 Rdl.

Søren Amme må have solgt til fattigforstander Jens Nielsen Kildahl, uden at noget skøde derpå er tinglæst. 1798 skøde fra Kildahls enke til købmand Søren Juel på mit tilh. hus beliggende ved den såkaldede Jens Nibes Gyde, nu kaldet Tugt-Hus Gyden

1800 skøde fra Juels enke, nu gift med apoteker Alberg, til snedker Hans Hoeg. 1810 til matros Jens P. Jessens enke. 1826 efter hendes død

til købmand Amdi C. Kruse. 1829 til Ove Nicolai Schierbæk. 1838 til skomager Poul Borup. 1852 til Thomas Andersen. 1855 til Hans Pedersen. Han kaldtes i almindelighed Hans Murmand og var i en lang række år byens vægter. 1889 til politibetjent Jens Andreas Andersen, født ca. 1841, død 25. januar 1899 (57 år), stammede vistnok fra Gjerrild. Han ansattes her i Grenå som politibetjent og rådhus-tjener fra 1. april 1883, idet han efterfulgte Åke Nielsen, der fra nævnte tidspunkt forflyttedes til Trustrup. Andersen havde tidligere været fængselsbetjent og kom hertil fra Viborg. Han var vistnok en både dygtig og samvittighedsfuld betjent, og hans eftermæle gik ud på, at det ingenlunde lette Hverv på mange Måder at være Mellemlid mellem Politimagten og Publikum vidste han at komme over på en stilfærdig og beskedene Måde, så at han var af holdt til begge Sider.

Andersen blev i bestillingen som politibetjent til sin død, men var ude af funktion det sidste årstid på grund af alvorlig sygdom. Det er Andersen, som lod det gamle bindings værkshus nedrive og det nuværende opføre. Andersens enke ægtede i 1916 Peder Chr. Sørensen Smed, som samme år solgte huset til Marthinus Andersen, der var kørende post til Gjerrild og vistnok broder til ovennævnte politibetjent Andersen. 1919 efter Andersens død til J. P. Jensen. 1920 til Jens Anker Dolmer. 1920 til jordemoder fru Olga Larsen. 1926 til redaktør N. P. Josiassen, som er den nuværende ejer. Josiassen, der i 28 år har været medlem af Grenå Byråd, valgtes 23. september 1924 til landstingsmand i 6. valgkreds af det socialdemokratiske parti. Han er - så vidt vides - den første Grenå borger, der har været medlem af Landstinget.

Politibetjent J. A. Andersen.

Storegade nr. 28

Malermester Å. Wessing.
Matr. nr. 95.
(Opført ca. 1756, ny forside ca. 1845).

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 53
Pastor J. Risom**

I byens grundtakst af 1682 følger så her [Nr. 56] Rasmus Kåbersmeds Gård, tegt med [Strå]tag og et lidet Haugested band self iboer. Taxt 50 Rdl.

Gennem sidebemærkninger ved naboejendommen, men ikke af direkte oplysninger erfares, at her boede i 1705 Morten Nielsen Skolemester. Han var ikke lærer ved latinskolen, men har altså været dansk Skolemester. I 1733 bor her Jens Rasmussen Fiil, efter hvem gyden altså en årrække kaldtes „Jens Fiils Gyde. Han var skrædder og solgte i 1737 huset til sin yngste søn Michel Jensen Fiil. Nogle år senere, ukendt når, men i hvert fald inden 1750 solgtes huset til bager Hans Jacobsen Ritto.

Huset brændte den noksom kendte sommerdag 1751. På det tidspunkt var Ritto flyttet derfra, men endnu ejer af huset. Han opgiver i brandforhøret, at han selv ejede gården, og at den var på 17 gulv (Fag), hvoraf de 6 var udhus og port. Jeg tror imidlertid ikke, at man af ordet Port har ret til at slutte, at her tænkes på en port hen mod naboen på gydens mod satte side, altså noget i retning af den nuværende, tilstrækkelig omtalte Lukkede

Storegade nr. 30 og 28 m.m. I midten indkørsel til "Den blinde Gyde" ca. 1930.

Port, men blot en port i huset, ind til gården. I det forrige er omtalt, at både denne og den anden hjørnejendom i en del år lå hen som brandtomter, af brændte Pladser, og at Ppastor Risom må have erhvervet dem (uden tinglæste skøder) og der ladet opføre en sammenhængende bygning med den omtalte port i midten. I 1783 solgte Risoms enke denne del af ejendommen til Ole Christian Schrøder. 1789 af mangel på betaling udlægsskøde til Rasmus Basland i Dolmer, hvis enke giftede sig med Germann Jensen samme steds, der ligesom sin formand havde en af grevskabet Scheels gårde i fæste. 1803 til købmand Frantz Kveitzer. I et andet dokument kaldes han Galanterihandler. Der er vist ingen tvivl om, at han er den første, som har dristet sig til at stille en sådan forretning an i Grenå. Men der har næppe været nogen ret stor kundekreds til galanterivarer i den tid. Det ses da også, at han et par års tid efter, nemlig nytårsaften 1805, solgte ejendommen og forlod byen. 1805 til skrædder Gunder Bech. 1846 til told- og konsumtionsbetjent, løjtnant P. A. Johnsen. 1850 skøde til malermester H. C. Wessing, i hvis slægts besiddelse ejendommen er endnu.

Hans Christian Wessing

Født 9. oktober 1820, død 23. januar 1897. Borgerskab i Grenå 1. december 1847. Medlem af kommunal bestyrelsen 1857-69. Gift m. Henriette Frederikke Lundby, død 23. september 1884.

Den nye køber var søn af bagermester Thomas Wessing og hustru Marianne Ritto. Da han tog borgerskab, fremlagde han i retten en skrivelse fra Randers Amt, hvori bevilges, at han må vinde borgerskab i Grenå uden forfærdigelse af nyt mesterstykke, eftersom han allerede havde borgerbrev af 1. maj 1843 i Ebeltoft. Wessings mesterstykke fra nævnte by, et landskabsmaleri fra egnen der, findes endnu i slægtens eje.

Malermester H. C. Wessing og frue.

Wessing blev snart en af byens fremtrædende håndværkere. Han var bl.a. medlem af kommunal bestyrelsen og af Grenå Håndværkerforenings bestyrelse.

I 1879 solgte Wessing ejendom og forretning til sin søn, malermester Christian Wessing. Han var født 5. februar 2 1853 og døde 4. april 1934. Borgerskab 12. januar 1882. Gift med Augusta Hansen. Efter Chr. Wessings død er gården og forretningen nu gået i arv til tredje generation, nemlig malermester Åge Wessing.

Det er formentlig toldbetjent Johnsen, som har ladet den nye facade opføre. Den omtales i hvert fald i brandtaksationen fra 1847. Det er smukt arbejde, som harmonerer udmærket godt med hele karakteren i den ældre del af gaden. Og med sine gode forhold i linier og hele bygningsmåde er det en udmærket repræsentant for god købstadsbygning omkring midten af forrige århundrede.

Malermester Wessings Gadedør.

Storegade nr. 26

Tidligere Halds Garveri,
nu kurvemager Thomsens enke.
(Opført i 1850'erne, baghuset i 40'erne).
Matr. nr. 96.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 54
N. Andersen
Lind**

I byens grundtakst af 1682 følger derefter [Nr. 57] Sal. Søren Koustrupes Børns Huus, tegt med [Strå]tag, Enehen self beboer. Taxt 25 Rdl.

I 1741 nævnes Niels Andersen Lind. Han boede her under branden i 1751 og lod det nedbrændte hus opføre. Senere gik det ved arv (uden tinglæst skøde) over til sønnen Anders Nielsen Lind. 1785 til naboen mod vest, den før omtalte skrædder Ole Christian Schrøder. 1789 udlæg og auktionsskøde til Ras. Basland i Dolmer. 1793 til skomager Niels Christensen Borup. 1801 til snedker Søren Svarre. Næste år til felbereder Laurs Erichsen, senere dennes enke og datter. 1836 til Jens Christian Nørlem, som var skomager, men tillige byens trommeslager. 1838 auktionsskøde til skomagemester Steffen Larsen. Sidst i 50'erne lod Larsen det gamle 5 fags bindingsværkshus nedbryde og det nuværende, grundmurede hus opføre af den ældre murermester Marthinus Steffen Larsens hustru, Mette Marie Peterstrup, havde af første ægteskab en søn, Christian Hald, født 30. maj 1822. Han lærte garveriet i Århus og tog borgerskab i Grenå i 1844. Til denne stedsøn lod Steffen Larsen, der selv var barnløs, indrette et garveri. Til

det brug opførtes i gården den gule 2-etages bygning, som ligger der endnu. I nederste etage var garveri og barkmølle, foroven tørrerum til huder m.m. Hald gjorde imidlertid ikke så meget ved garveriet, som ønskeligt var, men interesserede sig mere for et limkogeriet, som han havde indrettet på et stykke jord, han havde lejet af kommunen, og som lå syd for den nuværende nye gymnastiksal ved kommuneskolen. Efter gamle folks beretning, som stemmer med landmåler Strøvers kort fra 1855, har limkogeriet ligget nede ved åen. Nord derfor og

Storegade nr. 26. Halds Garveri,
opført ca. 1845.

omtrent op til den nye gymnastiksal lå en have på samme stykke lejede jord. Halds have har ligget omtrent, hvor nu Kastaniegangen går, som skiller sportspladsen fra festpladsen eller for at tale med datidens sprog, som skilte Plantlandet fra Posthaven.

Til limkogeriet opkøbte Hald alt dyrisk affald og selvdøde kreaturer og anvendte desuden kasserede huder. Steffen Larsen døde i 1860, hans enke i 1870, og næste år fik Chr. Hald ved skiftet efter dem skøde på huset. Fru Hald drev dameskrædderi. Hald var meget musikalsk og spillede i mange år i byens orkester (bl.a. sammen med Bigum, drejer Jørgensen o.fl.) Det arbejde havde hans udelte interesse, og i det gik han op med liv og lyst. Men han forsømte derover sit egentlige håndværk og gik fallit. Da musikdirektør Carl Møller ved den tid flyttede fra Grenå til Århus, drog Hald med ham og fik ansættelse ved musikkorpset der. Fra Halds konkursbo i 1877 til sadelmager E. F. v. Seelen, som ejede genboejendommen. 1883 til P. Malberg. 1891 skomager Carl Koppel. 1916 kurvemager Anders Thomsen, hvis enke nu er ejer.

Garver Hald og frue.

Storegade nr. 24

Tidligere Carl F. Ostermann,
nu victualiehandlerske fru Ane Sørensen.
Matr. nr. 97 a.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 55
Niels Pichs enke**

Grundtaksten 1682 nævner her [Nr. 58] Rasmus Michelsens Huus, tegt med [Strå]tag, Giøde Skoemager iboer. Taxt 16 Rdl.

Omkring år 1700 ejedes huset af Rasmus Sørensen Fæveile, som næppe har boet her. Fæveileslægtens medlemmer var meget estimerede og betegnedes altid med Sr. (= Sieur) foran navnet. Rasmus Fæveile opsigde i 1707 sit borgerskab som købmand og flyttede til Bredstrup, hvor han købte en gård. Og der står da ikke om ham: boende i Bredstrup, men residerende udj Bredstrup. Fint skulle det være! Senere ejer var Jørgen Pedersen Ørum. 1740 Niels Sørensen Warde. Ved den store ildebrand i 1751 blev også dette hus opbrændt. Niels Sørensen var skipper og færdedes som sådan på lange sørejser, der tit kunne strække sig over flere år. Under en sådan sørejse var hustruen kommet i stor pengenød og måtte optage et lån på 21 rdl. 3 mark - dengang et betydeligt beløb, ca. $\frac{1}{3}$ af hele husets værdi. Hun lånte beløbet af Velagt bare Unge Karl Søren Mogensen, søfarende Persohn. Som sikkerhed for lånet får han pant i den del af huset, som var opført. Det var i 1759, og der står i pantebrevet af hvilket allerede 8 Fag er opbygget langs Gadens nordre Side. 8 år efter branden og allerede 8 fag opbygget! Man får et levende begreb om, hvilke svære vanskeligheder der har mødt mange af de brandlidte, inden de fik deres ejendomme genopført. Der tilføjes alt i Anledning af min Mands, Niels Sørensen Wardes Fra værelse, såsom

Toldassistent J. D. Lehm og frue.

det ikke vides, om han er levende eller død, da det er nogle år siden, han på sin lovlige rejse udgik her fra Grenå

Skipperen er næppe vendt tilbage fra sin lange sørejse. I brandtaksationen 1761 står: Niels Sørensen Pichs enke. Pich må være Mandens Tilnavn, og hans Død må altså da være sandsynliggjort eller bevist. 1777 til Frantz Nielsen Lind. 1784 til skomager Johan Jacob Arendt. 1788 til chirurgus H. Wulff, som var ejer af nabogården mod øst. Der er ingen tinglyst adkomst derpå. Men i et par menneskealdrer vedblev dette mindre hus at følge med den større gård i familien Wulffs eje. Det har som regel været udlejet, men da kirurgen var død, og der måtte spares, solgte enken i 1820 den store gård og flyttede sammen med datteren jfr. Augusta Wulff ind i det lille hus som i et enkesæde. Hos dem boede sønnen, ritmester Hans Wulff, som pensionist på sine sidste dage. Efter moderens død i 1828 ejede han og søsteren huset. Og da og så ritmesteren var død, blev jfr. Augusta Wulff eneejer.

I 50'erne beboedes huset af en toldassistent Johan Didrich Lehm vistnok en slægtning af jfr. Wulff. Jeg har hørt, at Lehms hustru var født i Tyskland, men halvt af dansk oprindelse, idet hun var født uden for ægteskab som datter af en tysk pige og en dansk adelsmand af en af Djurslands fornemste slægter, hvis navn jeg dog ikke her anfører. Han skulle have taget såvel barnet som hendes tyskfødte amme med tilbage til Danmark og sørget for dem. Lehm flyttede senere til Gjerrild som toldassistent. Han arvede ved jfr. Wulffs død i 1860 huset, men solgte det straks til naboen, den før omtalte skomager Steffen Larsen. 1865 til bager K. Højmark. 1872 til skomagermester Carl F. Ostermann, som delvis ombyggede det gamle hus, men dog således, at den østre halvdel forblev urørt, således som vedføjede billede viser.

Carl Ferdinand Ostermann

Født 11. maj 1835, søn af skomagermester C. D. Ostermann, død 8. august 1882. Borgerskab i Grenå 2. maj 1859. Medlem af kommunal bestyrelsen 1867-82. Formand i Grenå Håndværkerforening 1872-82. Gift med Karen Sørensen, enke efter garver Nørgård, født 10. april 1824, død 8. oktober 1898.

Det kan vist uden overdrivelse siges, at Carl F. Ostermann er en af de håndværkets mænd her i Grenå, som i midterste tredjedel af forrige århundrede har betydet mest. Både i det kommunale arbejde og som håndværkernes ordfører ved hver givne lejlighed fik han ofte anledning til at bruge sine udmærkede evner. Han står i så henseende på linie med kobbersmed Christensen og sadelmager Henrichsen. Jeg har engang hørt en gammel Grenåborger fortælle, at man dengang brugte den vending om ham, at han havde lige så megen klobskab i sin lille finger, som de øvrige byrådsmedlemmer i hele deres person. Jeg anfører det, for at man kan se, hvor stort et lys hans samtid så i ham.

Storegade (nuværende nr. 22). Billedet er fra ca. 1890 og udsnit af et større fotografi. Bindingsværkshuset i midten (Matr. nr. 97 b) har oprindeligt været en del af den øst for liggende større gård. Det blev så ca. 1820 efter Wulffs død forenet med huset mod vest, idet de begge tilhørte hans enke, som frasolgte den øst for liggende gård. I 1900 forenedes huset atter med denne gårds ene parcel, idet tømrer P. Jensen købte begge. Hvor bindingsværkshuset (Matr. nr. 97 c) og buntmagerbutikken (Matr. nr. 98) lå, er nu tømrermester Jensens hus, (Storegade 22) bygget.

Hvad Ostermanns virke som håndværkernes fører angår, så var forholdet det, at efter sadelmager Henrichsens død havde foreningen næsten hvert år skiftet formand. Ostermann havde i flere år været i bestyrelsen og valgtes i 1872 til formand, og den plads udfyldte han med stor dygtighed i de 10 år, ind til han døde.

Angående kommunalmanden Ostermann gælder det, at han ved suppleringsvalget efter Henrichsens død straks blev hans efterfølger og også der virkede resten af sit liv.

Både håndværkerforeningen og byrådet viste Ostermann stor ære ved hans ligfærd, og han begravedes, som der står i håndværkerforeningens protokol, med fuld Honnør.

Et par dage efter Ostermanns død var der netop byrådsmøde, og da udtalte borgmester Krabbe: Byrådet har i den af døde mistet en Mand, som altid med Dygtighed og Iver deltog i dets Arbejde, både medens han var i sin Velmagt og senere, da Sygdommen efterhånden således nedbrød hans Legemskraft, at det blev kendeligt, at hans Livsløb snart vilde være endt. Jeg er derfor vis på at kunne udtale, at Byrådet med Beklagelse har modtaget Underretning om hans Død Det er vist hævet over al tvivl, at denne mindetale i højere grad, end hvad der gælder i de fleste tilfælde, har været den objektive sandhed. Det er i hvert fald det indtryk, jeg har modtaget fra flere sider, og hvad også hans tillidshverv bekræfter. Foruden at være en dygtig mand skal Ostermann have haft en meget tiltalende karakter og derfor have haft mange personlige venner.

Ostermann var gift med Karen Nørgård. Hun var datter af havnefoged Sørensen og altså datterdatter af toldinspektør Starck. Hun var gift første gang med garver A. M. Nørgård. De havde boet i nabohuset (d.v.s. nr. 20, hvor nu Toubro) og haft et lille gæstgiveri, hvor håndværkerforeningen i en årrække havde lokale.

Skomagemester Cirl F. Ostermann og frue.

Karen Ostermann var en meget intelligent kvinde, som havde stor interesse for politiske og kommunale spørgsmål og kunne tale med om mange ting, som kvinderne dengang ikke gav sig af med: Litteratur, politik og kommunalvæsen. Jeg tager næppe fejl, når jeg sammenligner hende med den noget ældre madam Bendixen. Begge var beslægtet med kruserne, og begge kom ofte i Kruses hjem og fik en snak om dagens begivenheder. Men ved siden deraf var madam Ostermann en meget praktisk og dygtig kvinde, som hjalp med i hjemmets økonomi, idet hun havde et lille kagebageri. Og på disken i Ostermanns skomagerbutik stod tillige fader med madam Ostermanns kager. Hun overlevede også sin anden mand, endda i mange år, og blev boende i huset til sin død.

Fru Ostermanns datter af første ægteskab var gift med købmand Fr. Jensen, efter hvis død hun ægtede købmand Jens Nymand.

Efter fru Ostermanns død solgte arvingerne i 1899 huset til victualiehandler J. P. Sørensen.

Foruden det af Ostermann i sin tid ombyggede hus med butikken medfulgte et andet stykke hus, som lå øst derfor og endnu var af bindingsværk.

Dette stykke må, efter hvad jeg ved undersøgelse af matrikelskort m.m. kan slutte mig til, i sin tid være udskilt fra gården øst herfor, mens begge ejendomme tilhørte chirurgus Wulff. Da Wulffs enke så efter mandens Død måtte sælge gården, har hun selv beholdt dette stykke i forbindelse med det vest derfor liggende lille hus. Det er dette stykke bindingsværk, som ses på et tidligere billed, og som på kortskitsen senere heri har matr. nr. 97 b. Dette stykke solgte sørensen straks til tømrer P. Jensen, der havde købt nabogården mod øst (Matr. nr. 98). Og derved forenedes altså dette stykke med den gård, hvoraf det engang, ca. 80 år før, var tilbageholdt. På den samlede grund opførte tømrer Jensen den nuværende toetages bygning, Storegade nr. 22.

Ældste brandforsikring år 1761 nr. 56 Sr. Jørgen Rasmussen Bang

Storegade nr. 22-20

Nr. 22 består af:
Østre halvdel af Ostemanns ejendom } nuv. tømrer P. Jensen { Matr. nr. 97b
og hele buntmag. Bradsteds } Matr. nr. 98a
Nr. 20 tidl. bogbinder Fuchs, nu P. Toubro. Matr. nr. 99

De grunde, hvorpå nu tømrer P. Jensens og P. Toubros huse ligger, har fra de ældste tider været sammenhørende til én stor gård. Den strakte sig helt ud til Lillegade, men havde på den side kun en ret smal facade, omtrent det stykke, som nu tilhører slagtermester S. A. Sørensen. Et blik på kortskitsen senere heri vil være oplysende i så henseende. Gården omfattede til Storegade matr. nr. 97 b, 98 og 90 og til Lillegade omtrent nuv. 90 e.

Vi går derefter over til selve sagen. Byens grundtakst fra 1682 nævner her [Nr. 59] Søffren Fævejle i Bredstrup hans Gård tegt med tegel og [Strå] tag, med Haugested, som Baskiere Mester Christian med flere Huusfolch iboer og strecher sig ud til den liden gade. Taxt 160 Rdl.

Jeg mener, at vi her med meget stor sikkerhed kan føre linien frem til den historiske tid, hvad - som tidligere bemærket - er vanskeligt ved mange af de foregående ejendomme. Jeg slutter det bl.a. af beløbets størrelse, af at det udtrykkelig anføres, at grunden strækker sig ud til Lillegade, hvilket går igen i brandtaksationen i 1761, i hvilken vi har fuldkommen fast bund under fødderne, og endelig af, at gården her notorisk senere tilhørte Jens Grauløf i Bredstrup, som var gift med Rasmus Sørensen Fævejles enke. Den Søffren Fævejle, der i grundtaksten nævnes som ejer, har altså været hendes første mands fader.

Hvad beboelsen angår, så har gården altså i 1682 været udlejet til byens badskjær, d.v.s. chirurgus, læge og barber Mester Christian, hvis navn også kendes fra andre arkivalier. Bl.a. forekommer det i tingbogen under en af Nagelsmed processerne, idet Mester Christian i 1709 anføres for 6 skilling, udbetalt ham for en fremlagt attest angående kuren på de overfaldne.

I 1728 er Jens Grauløf i pengeforlegenhed og låner 190 rdl. af byfoged Blichfeld. I 1734 er det atter galt, måske er beløbet dog kun til at ordne det forrige lån med. Men Grauløf låner i hvert fald 79 rdl. 1 mark af Blichfelds søn, den tidligere omtalte præst i Sahl og Gullev, Frands Blichfeld. Der står her i panteobl. ganske tydeligt mod Pant i min Gård i Grenå med tilhørende Hauge, som min Hustru arvelig er tilfalden efter Skiftebrev af 28. November 1715 efter hendes første Mand, Rasmus Sørensen Fævejle i Bredstrup Gården beboes nu af Collegæ Scholæ Niels Jensen Bruun i Grenå

Men det er stadig galt med pengene, og i 1736 bortsælges efter begæring af pantehaveren, den ovenfor nævnte pastor Blichfeld, Jens Nielsen Grauløffs Gård Storegades nordre Side og indtil den søndre Side af den

Liden Gade til Jørgen Rasmussen Bang, Borger og Negociant i Grenå, for 96 Rdl. 2 Mark klingende Mynt

Der kommer atter ved denne handel til at stå præstelige Penge i gården, idet den pantsattes for 100 rdl. til sognepræst Gregers Bruun Gjerrild. Gården var altså en række år udlejet til

Niels Jensen Bruun

Collegæ Scholæ Grenå, d.v. Hører eller andenlærer ved latinskolen.

Han var født i Grenå, havde frekventeret latinskolen der og var så oprindelig blevet ansat som Dansk Skoleholder og Catecheter her i byen. Formedelst embedets usselhed, og da byen nægtede ham en forhøjelse på 10 rdl., var han derefter flyttet til Ebeltoft. Men da andenlærerembedet ved latinskolen i Grenå i 1729 blev ledigt, blev Bruun kaldet dertil på rector Schmidts særlige anbefaling, og uagtet biskoppen tilsyneladende hellere havde ønsket en anden. Biskoppens brev til rector er ganske interessant og lyder:

Clarissifne Dne Rector Schmidt. Ihvorvel ieg gierne havde ønsket, at en anden skikkelig Studiosus til Skolen var bleven promoveret, som både Collegæ og Cantoris partes kunde betiene, dog i egarde af Eders Recommendation vil ieg herved så vidt samtykke, at I den foreslagne Niels Jensen Bruun måe til Hører i Skolen introducere dog mod de Vilkår, at I svarer der til, om noget ved hannem skulde blive forsømt, og at I tilholder samme at opvarte Kirken og Skolen, som det sig bør. Jeg for bliver i det øvrige næst beste Ønsk[er]

*Clarissimi Dne Rectoris
tienstligst udi Herren
J. Ocksen*

Århuus d. 21. Decbr. 1729.

Meningen af alle biskoppens latinske vendinger er altså den, at han hellere havde set en anden foreslået, som både havde kunnet betjene stillingen som hører og kordegn, men at han i betragtning af rectors anbefaling og på hans ansvar går med til at antage Bruun. Og han underskriver sig som den berømte Herr Rectors tjenstlige udi Herren J. Ocksen.

Det gik imidlertid ikke så godt med den ansættelse som ønsket. Strids-spørgsmålet var det brændende, om det var rector eller høreren, der skulle katekisere med ungdommen i kirken. Det gav anledning til mange klager. Her i denne bog er tidligere allerede anført, hvorledes Anders Basse er virksom medunderskriver på én. Rector hævder bestemt, at det er Bruun, som er ansat som Hører og Cantor, og hvis klagerne vil give ham klar besked om, at Bruun har vægret sig ved at catechisere for Ungdommen her i Kirken, så vil han tjenstligst bede om Notice derom, da han så med allerforderligste skal fatte de Messives, som ham vedkommer.

Og således, at Niels Bruun igien qvitterer den Latinske Skole og bliver det, han var tilforn, så en anden habil Studiosus kan antages til at være Hører og Cantor

Forholdet blev altså uholdbart, og Niels Bruun begav sig for anden gang i 1737 til Ebeltoft og blev dansk skoleholder der, og Berndt Qvist blev hans efterfølger i Grenå.

Niels Bruun var svoger til den meget kendte Grenå-købmand Christopher Broch, hvis første hustru var Bruuns søster.

Da Bruun nu for anden gang havde forladt byen og ikke ventede at komme tilbage mere, solgte han et familiegravsted i Grenå Kirke til Jørgen Bang, som altså ejede gården, hvori han boede, og som i øvrigt også var beslægtet med ham. Han skriver selv om dette gravsted: som er bleven udlagt til min forrige Schwager, velforn. Sl. Jens Sørensen Fæviel, fordem Negociant i Grænåe efter Skiftebref efter min Sal. Moder á Date 4. Febr. 1709 for gjorte Bekostning og Udlæg til besagte min Sal. Moders Begravelse. Dette er mig af den Sal. Mands da efterladte Kieriste, min elskelige Søster, Dydædle Madame, nu Sal. Karen Nielsdatter Busk donateret og skienket

Den nærmere beskrivelse af nævnte gravsted og salgsvilkårene ses tidligere heri.

Jørgen Rasmussen Bang, som var gårdens ejer, men som næppe havde købt den til eget brug, da han jo havde en stor gård selv, udlejede den efter Bruuns afrejse til sin svigermoder, sal. provst Ove Brochs enke, Mette Roede. Hun boede der længe, bl.a. også under branden i 1751, da gården fortæredes af ilden. I brandforhøret gør Bang nøjagtig rede for alle enkeltheder, både angående gården og de brændte møbler og effekter. Jeg er nødt til at gå hen over dette i korthed. Dog vil jeg notere, at Bang foruden det nedbrændte nævner 4 Fag Gulf i nye Boe nedrevet og yderligere 4 Fag spoleret på mit Tegtag Det synes altså, at man for at begrænse ilden har nedrevet hele den østre del af Bangs gård. Og faktisk er dette sted også ildens østlige grænse.

Af indbo og boskab må jeg lige nævne af Madm. Mette Sal. Provst Broches 1 blå Skab fuld af Linned og Uldent samt jordeklæder ansat til 6 Rdl. 4 Mk. 1 Liig-Kiste 6 Rdl. 4 Mk. 1 Tønne Mjød i Kiælderen 10 Rdl. 1 Tønne Edich 2 Rdl. 1 Lyse-Form med Jerngjorder 2 Mk., dertil bygninger, indbo og alt bliver summa summarum 542 rdl. 4 mk. 8 sk. Her er altså et eksempel på, at bedrestillede folk havde deres Ligkiste stående parat i årevis og ligeledes - selvfølgelig - deres Jordeklæder.

Om Jørgen Rasmussen Bang er udførligt fortalt Storegade nr. 5, i hvilken gård han boede i sine velmagtsdage. Formodentlig er han fraflyttet denne og draget herved i 1763 efter svigermoderens, provstinde Brochs død. Det er berørt, at Bang på sine sidste dage levede i trange kår, og at han havde stor sorg af sine 2 sønner Christen og Ove Broch Bang. De var begge godt oplærte og havde efter hinanden en tid været på kontoret

hos byfogden. Ove havde endogså i flere år været fast konstitueret som byskriver. Men begge gik de siden hjemme uden at tage sig andet for end skarnsstreger og drukkenskab. Navnlig Ove var ganske uregerlig både i ord og gerning, når han havde drukket, og idømtes tilsidst et års tugthusarbejde i Viborg Tugthus. Jeg skal anføre et træk, som viser den hele letsindige måde, det gik på. 11. januar 1774 må den gamle Jørgen Bang, som altså dengang gik på gravens rand, udstede en panteobligation til naboen, købmand Mads Møller, for 98 rdl. for hvilket beløb Jørgen Bang selv og hans 2 sønner havde mod taget specerier og andre varer gennem en længere årrække, først hos skipper sal. Rasmus Nielsen, derpå hos dennes enke og nu endelig hos hendes anden mand, Mads Møller. Der udstedes pant i en del af de store marker, som Bang i sin velmagtstid havde samlet, og som han ved skøde af 11. februar 1768 havde skænket til disse vanartede sønner. Det var dog sket med den udtrykkelige klausul, at de ikke måtte dele dem eller benytte sig af dem før efter faderens død, da han vil benytte sig deraf til sit Ophold.

Jørgen Bang døde 10. maj 1774, 85 år gl. og begravedes i det førnævnte familiegravsted i Grenå Kirke. Gården her solgtes i 1775 til chirurgus H. Wulff for den latterlige lille sum af 154 rdl. De store marker, som bestod af i alt 56 større og mindre stykker land, Agre, Klepper og Meder, alt efter form og størrelse, og som lå spredt rundt omkring over hele bymarken, således som dengang alle jorder gjorde, beløb sig til 22½ td. land. De solgtes til en række forskellige købere for i alt 900 rdl. Salget til de 2 sønner må være gået tilbage igen, fordi Bang, som lige påvist, måtte låne på jorderne for at skaffe sig og familien dagligt underhold.

Den nye køber var chirurgus

Hans Wulff

Født i Ejdersted ca. 1743 som søn af Peder Olufsen eller Wulff, som levede og døde i Witzwort i Holsten, død i Grenå 16. april 1817 (73½ år gl.). Var i 1772 eskadronsfeltskær i Randers. 1774 chirurgus på grevskabet Scheel. 1776 chir. eksamen. 1804 forligskommissær for Nørreherred.

I 1777 oprettedes Embedet som Distriktschirurgus i Grenå, og deri ansattes Wulff, som allerede forinden havde praktiseret her i byen.

Wulffs 4 ægteskaber er en hel roman, som jeg synes bør meddeles. Gift 1) ca. 1774 formodentlig i Randers. Hustruens navn ubekendt, men en lille 12-årig datter begravdes her 1787. Gift 2) 29. september 1779 med jfr. Sophie Amalia Mulvad, døbt i Glæsborg Kirke 11. oktober 1756. Datter af forpagter Peter Mulvad og hustru, født Tørslef, på Mejlgård. Brylluppet stod i Grenå og fejredes som en Dobbeltfest, idet hendes Broder, Styrmand Otto Mulvad, blev viet samme Dag. I kirkebogen står: begge Par viet i Huset og under én Vielsestale. Hun døde imidlertid 23. februar 1795 (39 år gl.). Gift 3) 26. oktober 1796 med Nille Friderice Elisabet Tørslef, en

kusine til foregående og datter af Laurits Chr. Tørslef på Estruplund. Dette ægteskab varede kun ganske kort, idet den unge kone døde allerede 22. marts 1797 (kun 27 år gl.) Næste år 24. juli 1798 indgik så den hårdt prøvede mand bryllup for 4. Gang. Brylluppet stod i Virring. Bruden var jfr. Cathrine Elisabeth Bay, datter af birkedommer og byskriver P. Bay i Grenå, der tillige var birkedommer til Rosenholm og Vosnæsgård Birker. Det er om hende og hendes 2 søstre, at en gravplade, som er ophængt i Villersø Kirke, oplyser, at de med opofrende kærlighed havde plejet den gamle fader i hans sidste år. Faderen var nu forlængst død. Cathrine Elisabeth var 46 år og Wulff 55. Hun døde 5. august 1828 og overlevede altså sin mand i en halv snes år.

Adskillige af Wulffs børn døde tidligt. Kun 2 overlevede forældrene, nemlig sønnen Hans Wulff, der som pensioneret ritmester boede her i Grenå sine sidste år og døde 30. juli 1832, og den tidligere omtalte datter, Augusta Wulff, som i mange år ejede huset og døde 6. marts 1858.

Wulff var den første egentlige kirurg i Grenå. Forinden hans tid havde der jo været adskillige, som gav sig af med sår pleje, kopsætning, brokskæren o.s.v. For at nævne enkelte navne: Mester Christian, Mester Friderich Wulf og Doctor Drewits. Men ingen af dem har været rigtig eksaminerede læger eller kirurger. Om Wulffs praksis vides adskilligt, dels fra enkelte processer han havde med kunder, der ikke ville betale, dels fra mange attester, han har afgivet til retten om en hel del forskellige forhold, og som er optaget i retsprotokollerne som akter i sagerne. Mærkeligst er en af dem fra hans første år, da han endnu var chirurgus ved grevskabet Scheel, men dog havde taget bopæl i Grenå. Den er udstedt på tysk, hvad der jo nu til dags lyder fuldkommen fantastisk, når man betænker, at den er skrevet af en vordende dansk embedsmand. Men det må erindres, at han var holstener af fødsel og havde tjent som kirurg i hæren, hvor de overordnede oftere talte tysk end dansk.

Det drejer sig om nogle toldembedsmænd, som havde været ude på inkquisition efter brændevinstøj, og som i deres lovlige funktion var blevet overfaldet af nogle bønderkarle fra Skarresø i Sønderherred.

”Nr. 18 Chr. 7timus

1774 - 6 Sk.

1774 der 21te October habe [ich] auf Begehren den Consumptions Gevollmachtigen Herrn Ove Christopersen Broch, und 24te Ditto den Herrn Birchedommer Meiniche, beide vorgebend bei Åstrup von Scharresø Bauern überfallen zu sein, visitiret und befunden dasz erster Herr Ove Chr. Broch, sowoh 14 geführliche geschlagene Wunden am Kopfe und eine Contusion über der linche Schläffe hatte als auch am rechter Arm und Schulter-Blade sehr conturt dirt war. Hr. Birchedommer Meiniche oben am rechte Seh ulter Blade [wie] auch 2 Finger breit unter

demselben und am linken Arm, dicht übern Ellebogen, ganz blau und zerlagen aussah, Welches alles hiermit auf Begehren gebühren attestiere.

Grenå, d. 14. Novbr. 1774.

*Hans Wulf
(L. S.)*

Attesten kan gengives omtrent således: 1774 d. 21. October har jeg på Begæring visiteret Consumtions-Fuldmægtig Hr. Ove Christopersen Broch og 24. ditto Birchedommer Meiniche. De foregiver begge at være overfaldet ved Åstrup af Skarresø Bønder. Jeg har fundet, at den første, Hr. Ove Christopersen Broch, havde fire dybe slagne Sår i Hovedet, en Kvæstelse over den venstre Tinding, samt at også den højre Arm og det højre Skulderblad var meget såret. Hr. Birchedommer Meiniche var ovenpå højre Skulderblad ligesåvel som 2 Fingres Bredde under samme og på venstre Arm tæt over Albuen ganske blå og for slået. Hvilket alt hermed efter Begæring attesteres o.s.v.

Som tidligere nævnt flyttede enken efter Wulffs død ind i det mindre hus, som de ejede, og som var beliggende lige vest for. Gården her solgtes ved auktion og tilskødedes i 1820 skibskaptajn Knud Knudsen for købesum 2400 rdl. N. V. (d.v.s. Navneværdi og svarede til 1669 rdl. sølv). Knud-

Storegade i 90'erne. Til venstre ses Graffs ejendom, til højre Bradsteds Buntmagerbutik og det lille bindingsværkshus, som jfr. Wulff engang ejede, og hvor senere skrædder Frombolt boede til leje. På de 2 sidstnævnte grunde ligger nu tømrer P. Jensens bygning.

sen, der efter sigende havde været kaperkaptajn i englandskrigen og derved tjent mange penge, var gift med gamle købmand Rasmus Bangs datter. De beboede gården, indtil de i 1823 rejste til Nimtofte Mølle, som de havde købt. Om kaptajn Knudsens liv efter tilbagekomsten hertil se Søndergade. I 1831 solgtes gården til skibskaptajn Callermann. I 1843 til Handelshuset Ree & Co. i Randers, der i de år ejede mange større gårde i Grenå. De videresolgte straks til Thomas Meiniche, en meget velstående gårdmand fra Enslev, som var storspekulant i gårde og forpagter af Skærvad, Ørbeckgård m.m. Han købte næste år en anden ejendom i Grenå, nemlig købmandsgården Lillegade (nu nr. 47 købmand Nørgård), hvortil han flyttede, og hvor der vil blive fortalt nærmere om ham. Gården her på Storegade solgte han i 1845 til garver

Andreas Martin Nørgård

Han var født i Århus 7. januar 1817, hvor faderen var guldsmed. Han tog borgerskab i Grenå 13. juni 42. Der står i rådstueprotokollen om ham: Udlært i Horsens som Sadelmagersvend. Har ifølge Attest fra Th. Meiniche til Enslevgård været i dennes Tjeneste siden 1836 og er hos denne ved hans Garveri bleven udlært og erkiendt for at være en dygtig Garver.

Uagtet brandtaksationen fra 1847 viser, at der i gården var indrettet et velmonteret garveri med hestemølle til at rive barken på og ikke mindre end 9 nedgravede kar, som henhørte til forretningen o.s.v., så mindes ældre folk ikke Nørgård så meget som garver, men mere som indehaver af en lille restauration. Han var (14. april 1849) blevet gift med havnefoged Sørensens datter, Karen Ågård Sørensen, og det må formentlig have været hende, som for at hjælpe på indtægterne passede denne restauration, hvor bl.a. den nystiftede håndværkerforening holdt sine møder. Nørgård døde allerede 1855. Enken giftede sig med den tidligere omtalte skomager Carl F. Ostermann. Allerede forinden havde Meiniche overtaget gården igen af mangel på betaling og solgte den i 1855 til Lars Christensen Bønnelykke, som i 1860 delte den i 2 parceller og solgte den vestre halvdel, altså der, hvor nu delvis tømrer Jensens hus ligger, til buntmager Kierschner, og den østre halvdel, d.v.s. det stykke, hvorpå Toubros hus er bygget, til bogbinder Fuchs.

Vestre halvdel

Nu Storegade nr. 22, altså hvad ældre folk kender under navn af Bradsteds Ejendom.

Kierschner var gift med Frederikke Louise Wessing, datter af bager og gæstgiver Th. Wessing. Han døde tidligt, og enken giftede sig med buntmager Thomas Bradsted, der havde været svend hos hende, og som var adskilligt yngre end hun. Efter hustruens død solgte Bradsted ejendommen og rejste til Århus, hvor han indgik nyt ægteskab. Han døde 18. oktober 1923.

Sagfører Fr. Viale købte i 1906 ejendommen og solgte den straks til tømrer P. Jensen. Han havde oprindelig boet i Robstrup Mark, men flyttede hertil Grenå, hvor han opførte adskillige huse. Jensen købte desuden den lille rest af jfr. Wulffs hus, som var blevet stående, da Ostermanns opførtes. Og på disse sammenlagte grunde byggede han det nuværende hus. 1924 skøde til Marinus Nielsen og A. P. Kirk.

Den østlige halvdel

- altså Storegade nr. 20 (nu ølhandler P. Toubro), solgte Bønnelykke i 1860 til bogbinder Eduard Carl Aug. Fuchs. Han var født i Berlin 4. august 1823, men havde lært i Fåborg. Borgerskabsprotokollen oplyser, at han kun havde stået i lære i 3 år. Jeg har hørt en af hans kunder sige, at det var visselig også godt at se på hans arbejde, at læretiden havde været så kort. Men han var nu i mange år eneste bogbinder i Grenå, så folk måtte nøjes med arbejdet, som det var.

Ølhandler P. Toubro,
d. 28. september 1937 som
byens ældste borger.

Der opstod 5. november 1869 en mindre brand nede hos Fuchs. Forskellige omstændigheder bevirkede, at øvrigheden mistænkte ejeren selv for at have påsat branden. Han blev derfor straks anholdt og sad arresteret en lille tid, men løslodes senere af mangel på bevis. Og sagen blev vistnok aldrig helt oplyst. Men enten det nu var græmmelse over uforskyldt anholdelse eller også det stik modsatte, så endte det med, at Fuchs en tid efter druknede sig nede i åen.

Ved dødsboauktionen solgtes huset i 1884 til ølhandler P. Toubro.

Toubro ombyggede straks ejendommen fra grunden og flyttede sin forretning derhen. Han drev den ved egen hjælp og på god, gammel-

dags vis lige op til sin høje alderdom. Gamle Toubro, der er født 26. maj 1846 i Lyngby, var i næsten en menneskealder formand for Grenå Sygekasse. Han var ved sin død fyldt 91 år og byens ældste indbygger.

Storegade nr. 18-16

Tidligere købmand N. Nielsen.
Nu nr. 18 frk. Elisabeth Nielsen Matr. nr. 90 b
Nu nr. 16 snedkermester A. M. Sørensen Matr. nr. 90 f
(Forhuset opført 1813, baghuset 1786.)

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 57
Sr. Chr. Smidt**

Dette må så formentlig være det hus, som ved byens grundtaxt 1682 betegnes således [Nr. 60] Peder Christensens Huus tegt med tegel og et lidet haugested hand self eyer og iboer. Taxt 42 Rdl.

Så er der et hul i rækken indtil 1736. Da oplyser et naboskøde, at her bor Niels Jensen Boelsmand. Han var vistnok skipper. Endnu et spring frem til 1761. Da nævner brandtaksationslisten som ejer Sr. Christian Smidt og tilføjer: Denne Gård består af 4 Længder Hus, middelmådig, hverken nye eller gamle Bygninger. Et Forhus til Gaden med Tegltag, 11 Fag Stuehus, dernæst en lukket Port og 6 Fag i den vestre Ende, [som] er et Ladehus. Det er ganske samme gruppering som nu, kun har der dengang været en lukket port og selvfølgelig egebindingsværk. Så nævner brandtaksationslisten yderligere et sidehus på hver side og en tværbygning. Sidstnævnte er stråtækt. Altså også gården svarede til den nuværende, kun er bygningerne alle fornyet siden.

Angående spørgsmålet, om gården allerede dengang, altså i 1761, har gået helt igennem ud til Lillegade, så kan det med nogenlunde sikkerhed siges, at det har den ikke. Derimod har en senere ejer, Mads Møller, i årene mellem 1775 og 1786 købt de to bagved ud mod Lillegade liggende ejendomme, således at gården i 1786 strakte sig i fuld bredde ud til Lillegade, sådan som kortskitsen senere vil vise.

Vi vender tilbage til 1761 og mærker os straks, at bygningerne allerede da angives som halvgamle. Atter et bevis for, at vi her er øst for det bælte, som hærgedes af branden i 1751.

Skipper Christian Schmidts hustru var søster til Jens Chr. Boelsmand og har uden tvivl været datter af foregående ejer. Schmidt må have købt gården meget dyrt, thi han har hos pastor Risom måttet optage et lån på 500 rdl. mod pant i gården. Det oplyses, at den er assureret for 500 rdl. i Hobro Brandcasse, vistnok den første brandforsikringsanstalt i Jylland. Risom opsiger pengene til betaling, men forgæves. Schmidt er på sørejser, og konen kan ingen penge skaffe, ikke heller hendes familie. Risom tilbyder et afslag på 110 rdl., når det øvrige så uden Vidtløftigheder kan blive betalt hvilket dog ved 2 Auktioner hidtil ikke har været muligt. Som man ser, selv et så moderne begreb som Akkord har præsternanden kendt. Både konen og hendes broder, købmand Jens Chr. Boelsmand, indrømmer, at det er en fuldstændig lovlig opsigelse og et meget honnet tilbud, men de formår ikke at skaffe penge. Jorderne bortsælges for 154 rdl., men der står endnu

tilbage som rest 393 rdl. + omkostninger. Der er ikke een, der vil give det ringeste Bud, klager hun. Og gården sælges ved auktion til pastor J. Risom som ufyldstgjort pantehaver i 1768, medens skipperen er borte. Hustruen underskriver skødet. Der står dog deri, at præsten har været så godt lade sig fornøje med at beholde Gården uden at påstå Dommen opfyldt med videre Udlæg udj den fattige Indboe vi ejer, og det allene i Betragtning af vores trængende Omstændigheder og den Nød, jeg lider udj min Mands Fraværelse på Sørejser for det nødtørftige daglige Brød til mig og vore småe Børn

Ja, skipperens lod var jo visselig, og da navnlig i de tider, en bestandig vekslende mellem medgang og modgang. Snart kunne han sidde økonomisk godt i det, og snart kunne både han selv og al hans ejendom lide forlis på det lunefulde hav, og familien sidde tilbage i armod.

Pastor Risom solgte samme år, altså 1768, gården under hånden for 280 rdl., altså med tab, til borger og skipper i Grenå

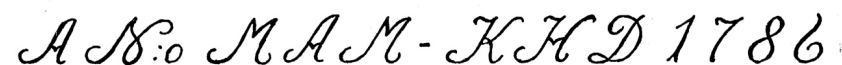
Rasmus Nielsen

Han havde løst Borgerskab i Grenå 8. januar 1746 og var nogle få år før gårdkøbet blevet gift med Karen Hansdatter, der var enke efter en velhavende gårdmand i Bredstrup, Rasmus Udsen. Men atter her møder vi et eksempel på sømandens farefulde lod og det endda et ganske usædvanlig sørgeligt. Rasmus Niensens jagt Marie, 16½ com. læster drægtig, var købt af ham i begyndelsen af 1772 og betalt med 200 rdl. 15. marts s.å. forlod han Grenå Havn for at rejse til København. Hans ladning var følgende: 31 favne bølgebrænde, 16 tdr. rugmel, 2 tdr. smør, 9 lispund røget flæsk. Desuden 18 ol æg, 1 otting saltede gæs og 12 degger beredne fåre- og lammeskind. Jagten medførte 10 personer, deraf var de 4 mandskab og resten passagerer, den ene af dem var en kvinde, nemlig skipperens søster. Af skibsfolkene var den ene skipperens broder, som hed Jens Nielsen. Den følgende nat blev skibet drevet ind på den svenske kyst ved Svinebøjerne (1 mil nord for Helsingborg), hvorved Skipperen ej alene forliste Fartøj og Ladning, men endog selv og meerbemeldte Skibsfolk, ialt 10 Mennesker ynkkeligen satte Livet til. Det er vistnok den største og alvorligste af de mange skibsulykker, som i tidernes løb er overgået denne bys skipper og fiskerbefolkning.

Det var ved den lejlighed, at Rasmus Juul mistede sine værdipapirer. Ligene af 3 af mændene og af kvinden drev siden i land på svenskekysten og blev begravet på Wigens Kirkegård. De andre lig blev aldrig fundet. Rasmus Nielsen ejede selv skib og hele ladningen. Som vidne under de retslige forhør var til stede Niels Høeg boende ved Grenå Hafn i Strandhuset, som havde overværet jagtens afrejse fra Grenå, og Jens Nielsen Bang, som var enkens lavværge. Uagtet det store tab, som forliset bevirkede - også rent økonomisk - var stillingen ved samfrændeskifte 2. december 1773 dog

således, at boets midler var 750 rdl., så man må gå ud fra, at skipperen har haft forsikret. Rasmus Nielsen havde foruden 2 stedsønner af konens første ægteskab efterladt sig 2 små sønner, hans (født 1771) og Rasmus (født 1764) samt en datter Birthe Marie. Af disse blev Rasmus senere en af byens førende mænd. Den rige Agent og Købmand Rasmus Møller står der et sted om ham.

Enken giftede sig 10. december samme år for 3. gang, atter med en skipper, nemlig Mads Andersen Møller, som derved blev ejer af gården, hvorom her tales. Om ham og Karen Hansdatter er bevaret et minde i form af en portstolpe, som findes i en fløj i gården, som de opbyggede i 1786, og hvormed hele gårdens ombygning så småt indleddedes.

Det er den gamle tværbygning bagest i gården, som nu gennem den nye, åbne port ved bagerbutikken er synlig fra gaden.

Enkens 3dje mand var altså

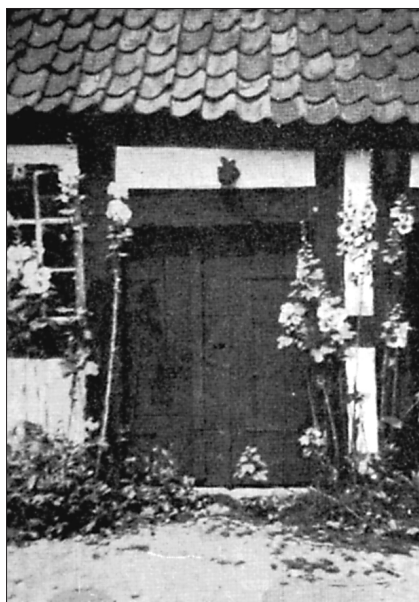
Mads Andersen Møller

Stedsøn af en Frederik Møller. Født ca. 1744, død 1797, begravet 28. september. Borgerskab i Grenå som købmand og skipper 25. marts 1771. Gift 10. december 1773 med Rasmus Niensens enke, Karen Hansdatter. Hun døde 22. maj 1797 (65 år gl.).

Da Mads Møllers børn og stedbørn for en stor del kom til at indtage fremstående pladser i den følgende tids Grenå, vedføj jeg her på grundlag af oplysninger, som er hentet fra justits-, pante- og skifteprotokoller, en liste over disse Børn:

- A. af Karen Hansdatters 1. ægteskab med Rasmus Udsen i Bredstrup.
 - 1) Ane Cathrine, gift med bogbinder og kirkeværg Chr. Ramshardt.
- B. af 2. ægteskab, med den forulykkede skipper Rasmus Nielsen.
 - 2) Rasmus Rasmussen [Møller] født 1764.
 - 3) Hans Rasmussen [Møller] født 1771.
 - 4) Birthe Marie, gift med rebslager Hans Jensen Seyer.
- C. af 3. ægteskab, med skipper Mads Andersen Møller.
 - 5) Cathrine Møller, født 1774, død 25. december 1804. Hun blev gift 1) 12. september 1792, kun 18 år gammel, med købmand S. Juul i Grenå, død 6. marts 1799. Gift 2) 23. oktober 1799 med enkemand, apoteker Sven Henrich Ahlberg, død 23. april 1801. Gift 3) 16. december 1801 med købmand Thomas Broch, født 1772, død 2. maj 1819, som overlevede hende.

Det er vel nok et ret enestående tilfælde, at både moder og datter således begge bliver gift 3 gange uden skilsmisse eller andre moderne kunster. Det

Døren i Mads Møllers baghus, oven over hvilken den nævnte stolpe mærket anno M.A.M. -K.H.D. 1786 sidder.

er jo åbenbart, at de må have hørt til en kvindetype med sex appeal.

Men tilbage til Mads Møller! Der er vel ikke tvivl om, at han har været en dygtig købmand, og at han har haft held med sig i sine dispositioner, samt at han har haft den lykke at virke i en opgangstid, således at hans kår stadig bedredes. Han udvidede gårdens areal betydeligt, idet han købte de to bagved mod Lillegade liggende ejendomme, den ene formentlig 1775, den anden iflg. tinglæst skøde 1786, og lagde dem til sin gård, således som ved føje-

de kortskitse viser. Han ombyggede sidebygningerne og tværbygningen, hvori var kornmagasin og lager.

I 1784 købte han i forening med Hans Broge en åben Båd, 2½ com. læster drægtig, som efter en møjsommelig og livsfarlig Rejse om sider indkom i Havnen her i Grenåe Åe. I 1788 også sammen med Hans Broge jagten Anna Cathrine, desuden jagten Peder Rosenørn for egen regning. Han havde en Søboe ved stranden og ejede i det mindste 34 tdr. sædeland på Grenå Marker samt halvparten af Borholms-Engen ved Sønderbro. Det ses altså, at han har haft lykken med sig i henseende til ydre rigdom.

I 1785 havde Mads Møller en sag, som vidner om mandens rent fænomenale held. Han ejede i forening med en handels ven, købmand Hans Broch, en galease Cathrine Elisabeth, som strandede d. 28. september 1784 ved Napstjert i Elling Sogn på vej fra Norge med trælast, tagsten og jern, bestemt til Grenå. Den 3. oktober, altså 5 dage efter, kom de 2 rhedere i tanker om, at det var vist sikrest at få skib og ladning assureret, gjorde øjeblikkelig anstalter dertil og fik også assurance tegnet. 6. oktober fik de meddelelse om, at skibet var strandet.

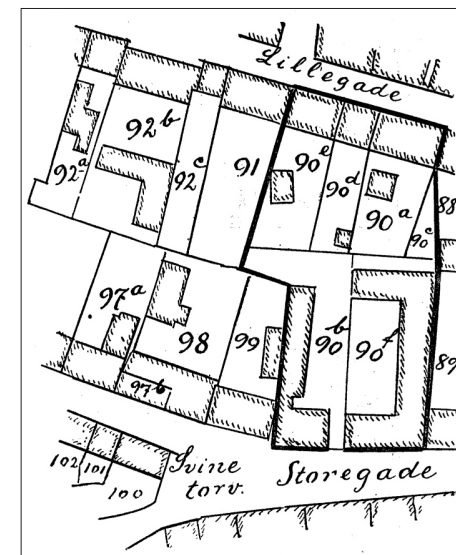
Det er jo intet under, at assuranceselskabet begærede forhør afholdt i den anledning. Det så jo for menneskelige øjne ud, som om de to havde fået en lille hastig meddelelse om, at det var galt fat med skibet, og så en, to, tre havde begæret assurance tegnet. Men da de begge endrægteligen med oprakte Fingre aflagde ed på, at de var uvidende om fartøjets stranding på den Tid, da de lod tegne assurance, så må man vel gå ud fra, at det var

Kortskitse

På grundlag af bykortet, som viser købmand Niensens Gård med omgivelser:

Til læsernes orientering skal siges, at tallene er matrikelnumrene. Til Lillegade: Matr. nr. 92 c er læderhandler Brøgger Jensen. 91 bødkermester Madsen. 90 e slagtermester S. A. Sørensen. 90 d gartner Chr. Pedersen. 90 a, c samt 88 er enkefru Strøier.

Til Storegade: 97 a er victualiehandler Sørensen. 98 og 97 b tømrer P. Jensen. 99 ølhandler P. Toubro. 90 b frk. Elisabeth Nielsen og 90 f samt 89 snedkermester A. M. Sørensen.

I sin oprindelige skikkelse, altså ved taksationen i 1761 og længe før, måske fra urgamle tider, har den gård, som ejedes af daværende skipper Chr. Smidt omfattet så nogenlunde det stykke, som nu er betegnet med matrikelnumrene 90 b og 90 f til Storegade og næppe mere. Matr. nr. 90 e er et stykke, som formentlig i Mads Møllers tid, uden tinglæst skøde, er købt fra naboejendom men mod vest, altså Jørgen Bangs gård. Matr. nr. 90 d, a, c er et stykke, som af samme Mads Møller iflg. skøde af 1786 erhvervedes af naboen mod øst, Søren Andersen Linds arvinger.

Det står altså fast, at skipper Mads Møller i 1786 var ejer af alt det, som på kortet hedder 90, nemlig 90 e, d, a, c, b og f, og som for oversigtens skyld er indrammet med en tyk streg. Denne store ejendom lå samlet i hans og hans efterfølgeres tid lige indtil 1877, da C. C. Vogel delte ejendommen midt over i 2 stykker og frasolgte alt det, som lå til Storegade (altså nuv. matr. nr. 90 b og 90 f) til købmand N. Nielsen og selv beholdt resten, som lå til Lillegade, og hvorpå var opført en 2-etages bygning, oprindelig pakhus, senere dansesal, tilsidst butikker og lejligheder.

Efter gamle enkefru Vogels død deltes parcellen til Lillegade med påstående hus i 3 selvstændige ejendomme. som solgtes i løbet af årene 1913-17 således: Matr. nr. 90 e til slagter S. A. Sørensen. Matr. nr. 90 d til skrædder Carl Jensen (nu gartner Chr. Pedersen). Matr. nr. 90 a og c til naboen, købmand Anton Christensen (nu enkefru Strøier), som i forvejen tillige var ejer af Matr. nr. 88 (selve købmandsgården).

Endelig skiltes stykket til Storegade også i 2 dele, idet købmand N. Nielsen i 1918 solgte matr. nr. 90 f til naboen, snedkermester A. M. Sørensen, og selv beholdt matr. nr. 90 b.

sandhed. Og der kan jo så kun siges, at de har været enestående heldige midt i uheldet.

Forhøret er meget læseværdigt og fylder ikke så voldsom meget, hvorfor det vedføjes ordret:

Mandag d. 10. jan. 1785 frem kom Kiøb- og Handels Mænd Sr. Hans Broch og Sr. Mads Møller som Reedere og Eneiere af Galeasen Chartrine Elisabeth kaldet, drægtig 16½ Commerce Læster, der førtes af Skipper Johann Müller her af Grenåe og indstrandede d. 28. Sept. næst afvigte [d.v.s. 1784] ved Napstiært i Elling Sogn under Ellinggårds Forstrand her i Jylland, kommende fra Christianssand i Norge, destineret til Grenåe med indehavende Ladning af Trælast, Tagsten og jern, hvilket Fartøj og Ladning bemeldte Reedere under 3. October havde ordineret assureret og nu anbud deres Eed på, at de den Tid var uvidende om Fartøjets Stranding, den Eed de ærbødigst begjærede af Retten antaget, siden sådant af Assurance Compagniet i Kiøbenhavn skal være fordret. - Retten antog forberørte Sr. Hans Brochs og Sr. Mads Møllers anbudne Eed under Forbeholden af enhvers lovlige Ret, efter at have forelæst Dennem Lovens Eeds Forklaring og formanet Dennem alvorligen vogte sig for Meen-Eed, da de begge en hver for sig for klarede og forsikrede, at de hverken directe eller indirecte vare vidende eller havde haft nogen Kundskab om fornefnte Dem tilhørende Fartøj, Galeasen Chartrine Elisabeths Stranding og Forlis, da de den 3. October sidst afvigte År ved Skrivelse til Hr. Knud Christensen i Kiøbenhavn ordinerede samme Fartøj med sin Ladning assureret, men at de den næst an følgende Postdag d. 6. October ved Brev fra Skipperen Johann Müller, dateret Napstiært i Elling Sogn ved Fladstrand d. 29. September 1784 fik den første Efterretning om denne ulykkelige Tildragelse, hvilket bemeldte Broch og Møller således bekræftede under Eed med opholden de Fingre. Så sandt hielpede dem Gud og hans hellige Ord. Retten bevilgede det således passerede: udsted i Tings-Vidne-Form.

En anden sag:

Mads Møller lod i 1793 told- og konsumtionsbetjent Mathias Lind indstævne til betaling af en regning på varer til en sum af 5 rdl. 2 sk., som han havde modtaget i løbet af årene 1783 til 87. Det var jo et lidt gammelt regningskrav at fremkomme med. Mathias Lind benægtede rigtigheden af en del af posterne, og forresten af beløbet fremlagde han et modkrav af en meget ejendommelig art.

2 år forinden havde han en gang ved midnatstid truffet Mads Møllers karl omtrent midtvejs mellem Vester- og Nørreport. Karlen havde 2 køer med sig, som han på sin husbonds vegne skulle ind-practicere i byen uden at betale konsumtion af. Men toldbetjenten anholdt karlen og førte ham til Vestre Port, og derpå lod han ham gå hjem og meddele Mads Møller sagen.

Baghuset i Mads Møllers Gård, opført 1786.

Møller kom straks derned og bad mindeligt konsumtionsbetjenten om ikke at melde ham, da han i så fald efter forordningen skulle af med 10 rdl. i bøde for forsøg på toldsvig og desuden miste køerne. Han lovede betjenten 2 rdl. i Douceur derfor. Men da Møller næste dag blev af krævet 2 rdl. i consumption af køerne, hvilket altså formodentlig har været den almindelig gældende takst, så glemte han at betale betjenten de lovede 2 rdl.

Og nu var altså Mathias Lind dum og fræk nok til i retten at fremlægge dette modkrav på 2 rdl. Dommeren gav ham da også en ordentlig reprimande i den anledning, idet han først hævdede, at det var umuligt, at betjenten ved nattetid fra sin port kunne se, hvad der foregik henne ved midten af diget, halvvejs ved Nørreport. Det kunne knibe ved dagens lys og var umuligt om natten. Men rent bortset derfra, så var det en frækhed uden lige og et dum dristigt Stykke af Lind, selv at anmelde, at han bevidst havde handlet tvært imod konsumtions forordningen, på hvilken han selv højtidelig havde aflagt Ed. Lind har jo ikke ringeste Ret eller Myndighed til at eftergive eller disponere over den Bøde, som Consumtions-Forordningens 4. Kap. 11. Art. pålægger, og han har altså direkte bedraget Consumtions-Kassen for det den tilkommende Beløb og har i høj Grad selv forskyldt, hvad Ræf-selse eller foranstaltede Tiltale, han desformedelst har pådraget sig. Den, der ikke undser sig ved selv at bringe en sådan Sag for Retten, kan ej heller vente at finde Tiltro til sin Pålidelighed, når han benægter et Regningskrav, der ligger så langt tilbage.

Lind idømmes derfor at betale de varer, han kræves for, eller i modsat fald aflægge ed på, at han ikke har modtaget dem. Dommeren formaner ham på det mest indtrængende til ikke at, aflægge mened. Men Mathias

Lind fastholder sin påstand og aflægger eden. Et par posters rigtighed benægter han ikke. Dem må han så betale. Men de famøse 2 rdl. har han ikke krav på, men får kun i anledning af dem den kraftigst mulige reprimande. Dette er blot et meget kort uddrag af den lange retsforhandling, under hvilken der fremkom mange morsomme detaljer, som af pladshensyn må overspringes.

I en ung alder, kun 53 år gammel, døde Mads Møller i 1797, kun få måneder efter sin 12 år ældre hustru. Det var et meget velstående skipperhjem, som derved opløstes. Jeg nævner et par tal:

De 34½ td. sædeland på Grenå Bys Mark indbragte	2.486 rdl.
Halvparten af Borholmsengen	560 -
Halvparten af Jagten Peder Rosenørn	500 -
Halvparten af Jagten Anna Chatrine	520 -
1 Søboe (d.v.s. pakhus) ved stranden	21 -
Halvparten i en anden ditto	13 -
Stervbogården på Storegade samt et dertil liggende baghus til Lillegade (B. F. nr. 66)	760 -
1 do. på Storegade	
1 do. på Østergade	

o.s.v. Borholmen ved Sønderbro, som det altid har været en vis ærgærrighedssag i byens fornemste familier at eje, købte svigersønnen, Søren Juul på Søndergade, der var gift med Mads Møllers yngste datter. Juul købte tillige den ene af jagterne og en del af jorderne.

Og stedsønnen, Rasmus Rasmussen, der så godt som altid kaldtes Rasmus Møller, købte Stervbogården på Storegade, alt så den, hvorom her fortælles. Auktionen holdtes i 1798, og straks efter overtoges så gården af nævnte

Rasmus Rasmussen Møller

Født 27. september 1764, død 8. juni 1824. Borgerskab her 15. april 1799. Kgl. agent. Gift 1799 med Kirstine Skifter, født 21. december 1776, død 7. september 1824.

Samme år som Møller tog borgerskab, ægtede han jfr. Kirstine Schifter. Hun var ligesom han af en af byens førende købmandsslægter, idet hun var datter af købmand Rasmus Schifter, som ejede en købmandsgård på Torvet, hvor nu rådhuset ligger.

Nogle år efter byggede Rasmus Møller det gamle bindingsværks forhus om og opførte det af grundmur. Det slår næppe fejl, at næst efter rådhuset er dette hus den ældste bygning i Grenå, som er opført i grundmur. I brandtaksationen fra 1813 bemærkes om dette sted: ... er for Tiden under Ombygning .. Frontispice over Indgangsdøren midt på Huset Det har altså fra første færd været i én Etage.

Det grundmurede hus med det fornemme udstyr både udvendig og

Agent Møllers gadedør fra 1813.

indvendig vakte almindelig opsigt i Grenå, hvor, som sagt, dengang ellers alt var af bindingsværk undtagen rådhuset. Og det er vistnok rimeligt, at det just er denne bygning, der var fuldført få år før, nemlig 1807, som har givet Rasmus Møller Blod på Tandem.

Det var ellers på en farlig tid, at Møller byggede, det vanskelige år 1813, da så meget ramlede, det forbandede Pengeår, som Søren Kierkegaard siger om dette sit eget fødeår.

Kort efter udnævntes han til kgl. agent. Det var dengang en overmåde fin titel, som tildeltes fortjente købmænd. Møller er vist overhovedet den eneste Agent, der forekommer i Grenå bys historie. Ordet må selvfølgelig ikke forveksles med det, som man nu forstår ved Agent.

R. Møller var kæmner i en årrække. Det var siden 1800 blevet skik, at kæmnerbestillingen ikke længere gik på skifte hvert år, men at de mere egnede mænd frivillig lod sig vælge nogle år i træk. Ud derover ses Møller ikke at have haft offentlige hverv. Familien sad i særdeles gode kår, og jeg har et sted, jeg husker ikke hvor, set ham nævne som den rige Agent Møller.

Men lykken er jo en lunefuld trold. Hen mod tyverne var det gået stærkt tilbage med agent Møller. Der er ingen tvivl om, at det er den ulykkelige pengekrise i 1813, nedgangsårene derefter og al den forvirring, der kom i Efterkrigsårene, som har slået ham ned. Han solgte i 1821 til forligscommissair Rasmus Bergen i Skagen sin for få År siden af nye byggede Jagt, Prøven kaldet, 18 Com. Læster drægtig for 1600 Rdl. Sølv og lidt senere Søcaluppen Ane til konsul Amdi Kruse. Han må optage store lån og pantsætte gård, jorder og alt, hvad han ejer, ja endogså sit indbo. Og i 1824 gjorde Grenå Overformynderi udlæg hos ham for et tilgodehavende beløb.

Til de økonomiske ulykker kom også legemlig sygdom. Møller blev ramt af et apoplektisk tilfælde, blev rørt på den højre Arm, som der står i en panteobligation, således at sønnen, Mads Møller, måtte underskrive for ham. Og ved midsommertid 1824 døde så agent Møller, knap 60 år gammel. Samme år i september døde hans enke. Børnene rejste til minde om forældrene den skønne gravsten, som endnu står på Grenå Kirkegård, som den eneste bevarede i sin stil. Gravstedet vedligeholdes af kirken, og ste-

nen blev grundigt restaureret i 1933. Kyndige folk mener, at selve stenen er ældre end 1824. Ved at drage sammenligning med gravsten, jeg kender fra andre steder, vil jeg anse det for meget sandsynligt. Forklaringen bliver da måske den, at det er Mads Møllers gravsten, der har stået på den gamle kirkegård på Torvet, som i den tid delvis sløjfedes, eller i hvert fald gik ud af brug, og som så er flyttet her ud og forsynet med en ny marmorplade og indskrift, fuldstændig i tidens stil. Den lyder således:

Til Gravens snævre Boliger
her overladt det som kan visne af

Agent Rasmus Møllers gravmæle på Grenå Kirkegård.

Skæbner. Om en af dem, datteren Karen Møller, ved jeg fra kirkebogen, at hun 22. marts 1825 giftede sig med vicekonsul Amdi C. Kruses søn, skibs-

Agent Rasmus Møller
født her i Grenå 1764 d. 27. Sept.
død sammesteds 1824 d. 8. Juni
og
hans elskelige Hustru
Kirstine Møller fød Skifter
født her i Grenå 1776 d. 21. Decbr.
død sammesteds 1824 d. 7. Septbr.
7 Børn vare Frugterne af deres kjerlige
Ægteskab.

Vi synes vel, at mørk er Dødens Nat,
Men saligt soves der i mørke Hvile,
Og vel er Gravens Vei så trang, så
brat men trindt om den dog Håbets
Stjerner smile.

Af de i gravskriften nævnte 7 børn kender jeg navn på de 5. Der er først den tidligere nævnte Mads Møller, som under faderens svaghed må underskrive for ham. Endvidere sønnerne Rasmus Schifter Møller og Niels Friderich Møller. Sidstnævnte var født 8. januar 1813 og blev senere købmand i Kallundborg. Han var yngst af alle børnene. Datteren Karen var født ca. 1800 og Anne Ulriche 30. december 1809.

De fleste af agent Møllers børn forlod efterhånden Grenå og fik ikke deres hjem her. Og jeg kender i kke noget til deres

kaptajn Hans Broch Kruse. Det var ham, som bosatte sig på Torvet i Grenå, og som senere kom til Århus og blev fører af smakken til Kallundborg.

Samme efterår som agenten og hustru var død (altså 1824), afholdtes auktion over deres efterladenskaber. Gården her på Storegade med have og ladebygning til Lillegade, et lille pakhuis ved Havnen, halvdelen af Borholmengen på 9½ tdr. land samt yderligere 10 tdr. sædeland på Grenå Mark solgtes ved 3dje auktion til Amdi Kruse, Grenå, og farver N. F. Jahnsen, Århus, i kommission for sidstnævntes søn, M. F. Jahnsen, der var forlovet med førstnævntes datter. Købesummen var 2459 rdl. (2180 rdl. Sølv og 279 rdl. sedler).

Michael Frederich Jahnsen

Farversøn fra Århus, født 21. juni 1799, død 6. november 1852. Købmandsborgerskab i Grenå 9. maj 1825. Vicekonsul vistnok 1830 efter svigerfaderens død. Gift 28. december 1824 med Anne Bolette Kruse, født 1799, død 22. november 1863.

Den unge købmand, der altså var søn af farver N. F. Jahnsen i Århus og broder til farver J. F. Jahnsen i Grenå, havde lært handelen hos Ph. Hartvig Ree & Co. i Århus, hvor han yderligere havde været 3 år efter som Svend. Han var af hovedrig familie, således at faderen ikke alene blankt lånte ham hele købesummen til ejendom og jorder, men yderligere 3000 rdl. til startkapital.

Samme jul fejrede han så bryll up med den jævnaldrende Bolette Kruse, yngste datter af købmand og vicekonsul Amdi Kruse. De unge ægtefolk, som drog ind i agent Møllers gård, var jo på forhånd stillet således, at de kunne indrette sig, som de ville. Og ældre folk vidste at fortælle om den pragt, hvormed værelserne udstyredes. Der var malerier i vægpuksen over

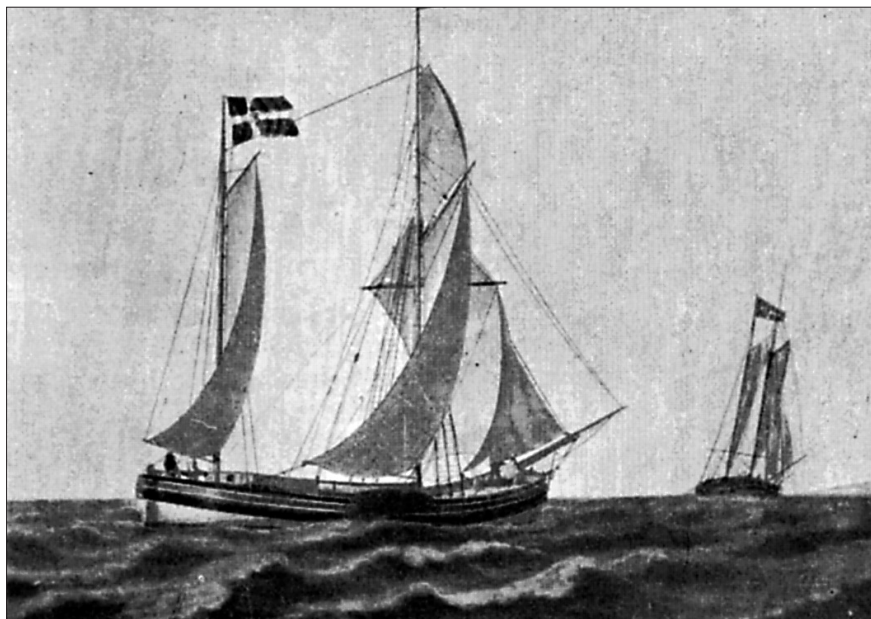

Konsul M. F. Jahnsen og frue.

de brede dobbelte døre, gibsornamenter på alle lofterne, porcellænskakkelovne i stuerne m.m. En sådan pragt var man ikke vant til her i Grenå, og huset regnedes for det eleganteste i byen. Det var også det første sted i byen, hvor der anskaffedes klaver, hvilket faldt godt i tråd med, at familiens medlemmer var meget musikalske.

Ligesom forgængerer drev Jahnsen stor handel en gros med korn, tømmer o.s.v. Hans skibe hentede træ i Norge og medbragte derop korn, kød i tønder og malt, der fremstilledes i Grenå hos Kruses og hos Schoubyes, som begge havde maltkølle. Modsat broderen, farver Jahnsen, som var lille og noget halt, skildres købmanden som en høj, flot mand. Han var noget stor på det af sin rigdom og stilling. Når han talte om sit smukke skib Håbet, på hvilket først hans broder, senere hans kones onkel, Hans Broch Kruse, var kaptajn, brugte han altid den stående vending: Min Kones Kufgalease. Den er grøn i Vandgangen. Der eksisterer endnu en samtidig akvarel af denne Kuf. Billedet har tilhørt Jahnsens datter, afdøde musiklærerinde frk. Hille Jahnsen, og gengives her. Man kan desværre ikke på gengivelsen se den grønne linie i vandgangen, men den er ganske tydelig at se på originalen.

Oppe på Møgelbjerg, nord for byen havde Jahnsen på en af sine marker ladet ramme en pæl i jorden, hvorpå han kunne støtte sin kikkert. Derop gik han jævnlige, når han kunne vente kuffen hjem fra rejser. Og den grønne

Konsul Jahnsens Kufgalease "Håbet" efter samtidig akvarel. Der står under originalen: "Kuff en Håbet af Grenåe ført af Capt. H. B. Kruse. - Tegnet af Jacob Petersen".

farve var ham så et af tegnene på, at det var Håbet, som han så nærme sig Grenå Havn.

Efter svigerfaderen, vicekonsul Amdi Kruses død i 1830 arvede Jahnsen konsulatet. Og få år før, da den gamle farver i Århus døde, havde han arvet en meget stor formue. Det var derfor intet under, at konsul Jahnsen i en årrække førte et meget stort og flot hus - og havde en stor omgangskreds. Men selv i de senere år, da det var gået stærkt tilbage, ville Jahnsen gerne regnes for byens største matador.

I deres private liv havde Jahnsens megen modgang, idet der i familien var udpræget anlæg for sindssyge. Deres eneste søn kom som 20-årig på jydsk asyl og døde der efter mange års forløb, og 2 ugifte døtre døde sammesteds efter næsten 40 års ophold. Selv var konsul Jahnsen ikke så lidt sær. Men alle familiens medlemmer var særdeles musikalske, og musikken prægede livet i det jahnsenske hjem. Der var 8 børn. Nr. 1) Ida Nicoline Frederikke J. (f. 1825) blev gift 1848 med Andreas Fridsch Brøndsted, forpagter af Meilgård, senere stationsinspektør i Middelfart. Nr. 3) Amine Christine J. (f. 1828, d. 1911), gift med Hans Henrik Mohr i Kallundborg. Nr. 4) Laura Nicoline Margrethe J. (f. 1830, d. 1891), gift med Michael Overgård Asmussen, kaptajn, vejinspektør i Ålborg Amt. En af dette ægtepars døtre, Cathrine Asmussen, blev gift med den berømte J. L. Heiberg, dr. phil. og professor i klassisk filologi ved Københavns Universitet. Nr. 5)

Storegade nr. 18 og 16 i 80'erne.
Til venstre ses lidt af bogbinder Fuchs's hus, som Toubro købte i 1884 og kort efter ombyggede.

Ane Michaeline J. (f. 1832, d. 1869), gift med fætteren, Fr. Rostgård Justesen, hørkræmmer i København. Nr. 6) Else Hillerup J. (f. 1833, d. 1920). Musiklærerinde i Grenå i et par menneskealdre.

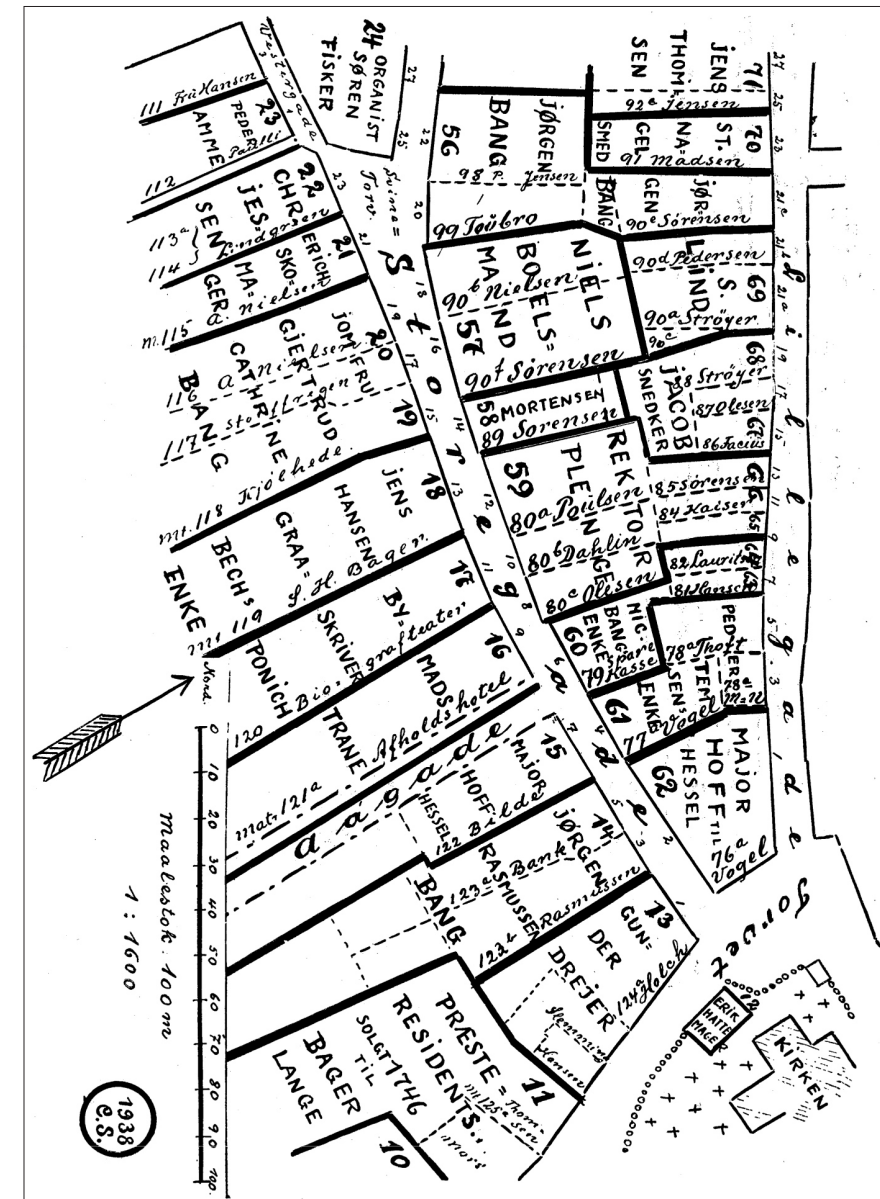
Så vidt jeg har kunnet bringe i erfaring, drev Jahnsen kun handel en gros. Den empiredør, der tidligere sad på midten af huset, førte ind til en rummelig entre, og derfra gik en dør mod vest ind til forretningslokale og kontorer, medens en dør mod øst førte ind til privatlejligheden. I sine sidste år lod Jahnsen det vest for porten liggende stykke hus nedrive og opbyggede der en butik med beboelseslejlighed, som udlejedes til en købmand F. Faurskov. Få år efter konsul Jahnsens død solgte enken i 1856 gård og forretning til Conrad Christopher Lyngbye. Han var broder til skrædder Lyngbye og skildres som en meget dygtig og flittig købmand. Men allerede året efter døde han, kun 27 år gammel. Hans enke søgte i nogen tid at holde forretningen gående bl.a. med svogeren Adolf Lyngbye som bestyrer, men det gik ikke, og i 1862 solgtes hele ejendommen til grosserer J. U. Gerdes i Århus, som vistnok var hendes hovedkreditor. Conrad Lyngbys enke, Mine Michaline Sørensdatter, der var jævnaldrende med sin mand, blev boende her i Grenå resten af sit liv og døde 15. juni 1914, 85 år gammel. Hun boede sammen med sin datter, frk. Louise Lyngbye, der i en meget lang årrække var bestyrerinde af en privat pigeskole, som havde god tilslutning, og var meget velanskrevet,

I året 1863 kom der til Århus en jagt fra Flensborg. På den befandt sig Claus Christopher Vogel, der havde haft et teglværk på sydsiden af Flensborg Fjord. Dette havde han solgt og ønskede nu med familie at tage ophold i Nørrejylland. Han kom i forbindelse med Gerdes og fik oprettet kontrakt med ham om køb af gård og forretning i Grenå. Købesummen skulle være 10.000 rdl.

Vogel rejste straks til Grenå og overtog det købte. I sidebygningen mod øst indrettede han en gryn mølle, som blev drevet ved hestekraft. Fra denne solgte han bl.a. boghvedegryn til byens købmænd. Grossererforretningen var vistnok allerede for inden gået helt ud. Men butikshandelen drev Vogel en kortere tid og i forbindelse dermed et lille gæstgiveri.

Ud mod Lillegade lå i agent Møllers og i Jahnsens tid et lavt pakhus. Dette havde Lyngbye ladet nedrive og i stedet opføre den grundmurede 2-etages bygning, som ligger der endnu, dog i betydelig om dannet skikkelse. Denne bygnings opførelse fandt sted i 1856. Ved samme lejlighed skete der ikke så få forandringer i gårdens indre, således at der i brandtaksationen skrives: Taksation af Ejendom men Storegade Nr. 60 og Lillegade Nr. 77, der nu er sammenbygget og har modtaget en Del Forbedringer.

Da nu al grossererforretning var borte, var det unødvendigt at beholde det store pakhus. Nederste etage var fra begyndelsen indrettet til butikker, men den øverste etage omdannede Vogel til en stor sal, hvor der både om markedsdagene og ved andre lejligheder af holdtes bal.

Rids over Storegades østligste tredjedel omkring 1740-50.

De tykke streger er de daværende grænser for ejendommene. De fede tal svarer til numrene i byens ældste brandtaksationsprotokol fra 1761, og de fede navne angiver ejerne lige før 1750. - De punkterede linier er de nuværende grænser, de små tal er gadenumrene og tallene inde på ejendommene er matrikelnumrene.

Butikken til Storegade havde han kun selv beholdt en kortere tid. Allerede følgende år udlejede han den til købmand Rasmus Rasmussen, søn af vognmand P. Rasmussen på Storegade. Men handelen gik dårligt, og 1. februar 1869 overdrog Rasmussen lejeretten og varelageret, der kun beløb sig til nogle få hundrede dalers værdi, til en ung mand, N. Nielsen, og rejste selv til København.

Niels Nielsen

Født 7. marts 1845 i Vejrum ved Holstebro. Han havde lært handelen i Viborg, og efter at have været kommis der og i Randers i nogle år, flyttede han altså her til Grenå. Forretningen, som Nielsen drev i 58 år lige til sin død, 22. oktober 1926, lykkedes det ham ved påpasselighed og flid lidt efter lidt at bringe i god gang, og en tid efter blev han selv ejer af gården, eller rettere sagt dens ene halvdel.

Som før omtalt havde Vogel straks sluttet kontrakt med Gerdes i Århus om køb af ejendommen. Af økonomiske grunde udslettedes denne kontrakt senere, således at Gerdes faktisk igen i en række år var ejer. Men i slutningen af 1869 fik Vogel sine pengeforhold i orden og fik skøde på hele komplekset. I 1877 delte han ejendommen i 2 parceller og solgte den del, som lå til Storegade, til Niels Nielsen, medens han selv beholdt ejendommen til Lillegade. Med dette årstal er altså den ét hundrede

Købmand Niels Nielsen.

Et hjørne af købmang Nielsens gård indvendig ca. 1915.

år gamle forbindelse mellem stykket til Lillegade og gården til Storegade ophævet. Men som alle ved, er der den dag i dag stadig en meget livlig forbindelse imellem Store- og Lillegade, takket være passagen igennem de 2 gårde.

I sin oprindelige skikkelse var bygningen, som agent Møller havde ladet opføre i 1813, en gård i 1 etage med en frontispice over indgangsdøren. Da denne trængte til en reparation, lavede Nielsen den om til en kvist kort tid efter, at han var blevet ejer. Senere blev kvisten for længet til begge sider, således at ejendommen til gaden nu fremtræder i 2 etager.

I bygningen indrettedes siden to butikker. Som lejere deraf har i tidens løb siddet flere af byens godt kendte borgere. Jeg nævner bl.a. rebslager Balle, som boede der i 60'erne og 70'erne. Senere urmager Rasmussen, der var fader til apoteker G. Rasmussen, nu i Ålborg. Og endelig aager A. Andersen. Det var alle i den østre butik. I den anden ende har bl.a. boet sagfører H. West og senere i mange år blikkenslager N. Stoffregen.

Købmand N. Nielsen skilte i 1917 sin del af ejendommen i 2 parceller, idet han frasolgte hele den øst for porten liggende halvdel til sin nabo, snedkermester A. M. Sørensen, der er den nuværende ejer. Den vestre halvdel beholdt Nielsen selv. Den ejes nu af hans datter, frk. Elisabeth Nielsen, der fortsatte forretningen indtil 65 års jubilæumsdagen 1. februar 1934, men derpå af helbredshensyn trak sig til bage og udlejede den.

Storegade nr. 14

Tidligere skrædder J. H. Jensen,
nu snedkermester A. M. Sørensen. Matr. nr. 89.
Den tidligere Bindingsværksbygning opført 1777,
den nye opført 1897.

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 58
M. Nielsen Smed**

Grundtaksten fra 1682 nævnes her: ... [Nr. 61] Søren Bagis Gård hand self beboer. Taxt 34 Rdl.

I 1742 tilhører huset Niels Mortensen Smed. I 1761 ved den første brandtaksation dennes søn. Der står: Morten Nielsen Smed hans ejende og iboende Gård. Består af ickun een Længde gammel Bygning med Tegl Tag til Gaden - samme Længde Hus er Forhus til Gaden og indrettet til Stue, Værelser og et Køkken - med en lukket Port samt Smedje ved den vestre Ende. Taxeret for 70 Rdl.

I 1763 rejste Morten Smed til Hammelev og solgte huset til bager Niels Pedersen Lange, der forhen havde boet på Torvet og ejet den gamle Præsteresidentz, hvori der blev gjort udlæg netop ved den tid. I 1777 er hele denne Længde Hus ganske nedbrudt og igien opført med Tegl tag. 8 nye Fag taxeres til 180 Rdl. Det er altså formodentlig bager Lange, som har opført det smukke hus, som lå her til år 1897, og som ses på vedføjede billede. Han nåede imidlertid - desværre for ham - ikke selv at få nogen glæde deraf. Det blev straks, formodentlig for byggegæld, overtaget af ejeren af

Storegade nr. 14. Huset opført i 1777 af bager Lange. Nedrevet og genopført år 1897.

Skrædder J. H. Jensen og frue.

nabogård en mod øst, Peter Amtje, tidligere forpagter af Ørbækgård. Tinglæste papirer findes ikke. Amtje har haft huset udlejet, og der har åbenbart været rift om at komme til at bo i det smukke, nye hus. Lejerrækken er følgende: 1777 organist Haderup, derefter i rækkefølge: Kapellan Christopher Tikiøb, toldkontrollør Chr. Asferg, konsumtionskontrollør Nye-gård. Dermed er vi nået til 1791. Huset sælges nævnte år ved auktion efter madm. Amtjes død til en af hendes arvinger, jfr. Karen Borum, der straks efter ægtede toldkontrollør Chr. Asferg. Det har fortsat været udlejet. Men efter Asfergs død i 1816 flyttede hans enke herind og boede her i sine sidste år. 1830 solgt til naboen, konsul M. F. Jahnsen. 1853 af Jahnsens enke til skræddermester Johan Henrik Jensen. Huset havde to lejligheder. Jensens beboede selv den østre, medens den mod vest var udlejet. I den holdtes i en række år i 50'erne pøgeskole, og i den har væver P. Jensen haft butik, før han byggede sin egen bygning på gadens modsatte side.

Johan Henrik Jensen var født i Lillering 11. december 1813 og havde løst borgerskab i Grenå 15. april 1839. Det kneb for Jensen med at få det til at gå rundt som skrædder. Han forsøgte sig derfor med udsalg af færdigsyede klæder og med marskandiserforretning. I 1869 åbnede han en lille beværtning. Den blev drevet under ganske jævne former. Det var mest landboere, der var gæster i Jensens små, lave stuer. I en lang årrække var skrædder Jensen desuden retsvidne. En af ægteparrets døtre var gift med kulhandler Karl Petersen.

Efter Jensen og hustrus død solgtes huset i 1895 til snedkermester J. Brinch, Sørensen, der lod det gamle, smukke bindingsværkshus nedbryde og opbyggede den nye ejendom.

Brinch (født 14. december 1853, død 28. marts 1937. Borgerskab i

Grenå som snedkermester 23. oktober 1879) var i næsten en menneskealder lærer i fagtegning for snedkere og tømrere i Teknisk Skole. I en lang årrække var han desuden bygningsinspektør i Grenå og provstens bygningskyndige medarbejder ved tilsynet med provstiets kirker. Brinch byggede senere flere ejendomme på Vestervej og flyttede selv ind i en af dem. Han solgte i 1907 Storegade ejendommen til snedkermester A. M. Sørensen.

Snedkermester J. Brinch.

Storegade nr. 14

Den samlede ejendom, opført ca. 1762, tilhørte ind til år 1884 prokurator Lunøe. Et par år efter blev den gamle gård nedrevet og opført som 3 selvstændige ejendomme.

Nu ejes nr. 12 af fru isenkræmmer Poulsen. Matr. nr. 80 a

Nu ejes nr. 10 af fru buntmager Dahlin. Matr. nr. 80 b

Nu ejes nr. 8 af snedkermester L. Olsen. Matr. nr. 80 c

**Ældste brandforsikring år 1761
nr. 59
Sr, Peder Nielsen
Smed**

Grundtaksten fra 1682 nævner her: ... [Nr. 62] Sal. Hr. Jørgen Sørensens Børns Gård med et lidet Haugested derhos, [som] afdøde Byskrifuerens Kone endnu en kort Tid beboer. Taxt 150 Rdl.

Hr. Jørgen Sørensen [Bagge], som nævnes her, var i 1638 blevet rektor ved Latinskolen i Grenå og 1642-50 tillige kapellan sammesteds. I 1650 blev han efter Sejer Rasmussens død dennes efterfølger som sognepræst og forblev i embedet til sin død i 1673. Hans hustru hed Marie Lauritsdatter Rafn. Hun var vistnok datter af præsten i Ørum, og altså søster til den senere sognepræst i Grenå, Ove Christensen Brochs første hustru. Afdøde Byskrivers Kone må formentlig være enken efter Niels Marcussen, som var død 6. maj 1682 efter en ret kort virksomhed i embedet.

Først en lille orienterende oversigt over ejendom mens udstrækning i ældre tider. De 3 nuværende Storegade bygninger nr. 12, 10 og 8 udgjorde indtil ca. 1748 ikke én, men to gårde, hvoraf den vestlige var langt den største og omfattede næsten hele nuværende nr. 12 og 10, medens den langt mindre østlige udgjorde omtrent det stykke, som nu er nr. 8. Omkring 1748 forenedes de 2 ejendomme ved, at en rig dame, Anna Rasmusdatter Koed, enke efter købmand og skipper Niels Pedersen Bang købte begge gårde og forenede dem, således at de f.eks. ved brandtaksationen i 1761 opføres som én gård.

Vi vil derefter se på udstrækningen mod nord, og det viser sig da, at i hvert fald den største af gårdene gik ud til Lillegade. Der står nemlig udtrykkelig i et salgsskøde fra 1742, hvorved en tidligere ejer, rektor ved Latinskolen Johs. Plenge, sælger til major Henrich Hoff på Hessel, at gården ligger til Storegade ... straks vesten for det Hus, som den danske Skoles Leder Søren Fisker iboer, og næst østen for Niels Mortensen Smeds Hus og Ejendom ..., samt at Gården strækker sig i Nord til den Liden Gade og der på den østre Side grænser til Michel Bangs Gård og på den vestre Side til Jacob Snedkers Gård. Det vil være praktisk til orientering at betragte tidligere kortskitse heri.

Da Hoff i 1747 solgte gården, delte han den ved et plankeværk tværs over i 2 parceller, en større sydlig til Storegade, som solgtes til købmand Foss, og en mindre nordlig mod Lillegade, som han foreløbig beholdt en lille tid. Stykket til Lillegade, som altså oprindeligt hørte til gården her, er de parceller, som nu tilhører urmager Sørensen (Lillegade nr. 13), frk. Marie Kaiser (nr. 11) samt den vestre halvdel af glarmester Lauritzens' (nr.

9). Efter denne oversigt over ejendommens tidligere udstrækning vender vi tilbage til ejerrækken her. Jørgen Sørensen Bagges børn må i begyndelsen af 1690'erne have solgt gården til den nye byfoged

Knud Henrik Frantsen Blichfeld

Præstesøn fra Vitten, født 14. februar 1661, død 27. oktober 10 1729. Byfoged i Grenå og Nørre herred 1693-1729. Gift med Anne Amdisdatter Langåe, født 1664, død 1732.

Der findes ikke noget tinglæst skøde på gården af den simple grund; at byens tingbog fra de år ikke eksisterer mere. Men derimod findes et tinglæst skøde fra naboen, Jacob Snedker, på et stykke havejord ud mod Lillegade, som byfogeden får i eje, imod at han skal vedligeholde plankeværket imellem deres ejendomme. Det er fra 1704, og det fremgår deraf, at Blichfeld i ca. 12 år har beboet gården. Det vil altså sige, at han har købt den, straks da han udnævntes til byfoged i Grenå. Byfoged Blichfeld, der var byens højeste embedsmand i 36 år, spillede en meget betydelig rolle, og om ham vil der under den almindelige byhistorie blive fortalt en del. Hans navn er et af de få fra den rigtig gamle tid, som er kendt af en stor del af den nulevende slægt, takket være hans pragtfulde epitafium, som nu hænger i Våbenhuset i kirkens tårn, men som oprindeligt havde sin plads inde i kirken. Blichfeld havde sammen med provst Ove Broch skænket kirken dens første orgel.

Efter byfoged Blichfelds død solgtes gården til byens nye rektor, uden at der dog findes tinglæst skøde derpå.

Johannes Georg Jørgensen Plenge

Født 20. september 1700 i Køben havn, død 15. december 1795. Faderen, der var indvandret tysker, var hofkandestøber. Moderen, der var fra Norge, døde under pesten i 1711. Plenge giftede sig 10. februar 1730 med Giertrud Pedersdatter Temsen, datter af told kontrollør Peder Temsen, som ejede den næst nærmeste naboejendom mod øst.

Plenge var byens sidste rektor, idet Latinskolen efter kgl. ordre nedlagdes med udgangen af året 1739.

Som alle datidens lærere sad Plenge småt i det, og han måtte f.eks. forlade sin tidligere ejendom på Torvet formedelst overhåndtagende gældsforpligtelser og overdrage den til pastor Blichfeld, byfogedens søn. Og da Plenge ved Latinskolens ophævelse drog fra byen, måtte han udstede gældsbevis for 71 rdl. til den hovedrige Niels Nielsen i Overslemming, for hvilket beløb Plenge Tid efter anden havde annammet Varer eller rede Penge.

Efter i København at have taget homiletisk prøve med henblik på præsteligt embede, som var omtrent alle rektorers og høreres fremtidsdrøm, blev Plenge i slutningen af 1740 kaldet til sognepræst for Thiele og Foulum menigheder i Viborg Stift. Det var ham selvfølgelig magtpåliggende at få

gården solgt til gældens afbetaling, og i 1742 udsteder han skøde til major Henrich Hoff til Hessel på gården her. Det er i dette skøde, at gårdens tidligere omtalte udstrækning anføres. Man havde jo dengang ingen anden måde til at kendetegne en ejendom på end ved at nævne dens naboer på alle sider og angive grundens længde på alle kanter. Matrikelskort, ejendomsnumre eller andre hjælpemidler eksisterede jo ikke.

Major Hoff på Hessel ejede i de åringer adskillige af Grenå bys ejendomme, som han naturligtvis havde købt i spekulationsøjemed. Nærværende gård solgte han i december 1746 til sr. Lauritz Foss. Han var født i Grindsted som søn af pastor David Foss og hustru Anna Arensberg. Da præsten i 1728 døde, giftede enken sig med pastor Risom i Grenå, som altså var Foss' stedfader. Der er forklaringen på, at han nedsatte sig her. I borgerskabsbrevet af 24. juli 1747 står, at han agter at holde åben Krambod og Vinhus samt drive anden borgerlig Næring. Og af skødet fremgår, at major Hoff ved dette salg må have skilt den ud til Lillegade liggende del af gården fra. Det ses både af målene og af en bemærkning om, at den nu mod nord afsluttes af et nyopsat plankeværk.

Foss blev her ikke længe. Allerede i 1748 udstedes auktionsskøde på gården til sal. Niels Pedersen Bangs enke, Anna Rasmusdatter Koed. Det var svigersønnen, velærv. hr. Hans de Hemmer, sognepræst for Lyngby og Albøge, som på hendes vegne afsluttede købet. Niels Bangs enke var en meget velhavende kone og af byens fornemste familie. Hun ejede en stor gård længere nede på Storegade. Denne brændte i 1751 og solgtes efter genopførelsen til en af sønnerne, og madm. Bang er vel så flyttet herop.

Samme år som gård købet fandt sted, købte hun også den i indledningen omtalte mindre ejendom, som lå umiddelbart op til den mod øst. Den kaldes i byens grundtaxt 1682 Nr. 63 Anders Malmøes Hus, han selv iboer. Dette hus gik siden over til den tidligere omtalte præst, Frands Knudsen Blichfeld, hvis enke i 1742 solgte det til den danske Skoles Leder, Søren Rasmussen Fisker. Derpå uden tinglæst adkomst til et par senere ejere, af hvilke den sidste, Erich Colding, altså i 1748 solgte til Madm. Bang. De to ejendomme regnes fremtidig sammen til én gård, og brandtaksationslisten i 1761 har dem under ét som nr. 59.

I 1756 solgte enken den samlede gård til sin ældste søn, idet det i skødet bemærkes, at hermed følger et hus, som ligger tæt øst for gården, og som stedse har hørt dertil som Leje-våning.

Peder Nielsen Bang

Født ca. 1725, begravet 10. maj 1776. Købmandsborgerskab i Grenå 22. april 1748. Gift 1) 11. december 1754 m. Anna Rasmusdatter Mau, om hvem en samtidig forfatter skriver: Datter af den ved sin Forstand og Guds frygt navn kundige Kjøbmand i Greenåe Rasmus Sørensen Mau, begravet 24. maj 1765. Gift 2) 6. maj 1766 m. jfr. Maren Sørensdatter Kiær.

Hun ægtede efter Bangs død 26. september 1779 styrmand Otto Mulvad. Peder Bang betalte kun sin moder 150 rdl. for gården. Og da den 9 år senere står assureret for 860 rdl., kan man gå ud fra, at Peder Bang har ladet gården helt ombygge, og at det er ham, som har givet den den skikkelse, som kendes fra prokurator Lunøes tid. En omvurdering i 1762 viser da også, at den samlede ombygning allerede det år påbegyndtes med den øst for porten liggende del af gården.

Af en mængde pantebogstilførelser ses, at Peder Nielsen Bang ofte har skullet skaffe penge, hvilket er fuldkommen forståeligt, da han var en af byens største handelsmænd. Men det er ofte mere sjældent forekommende panteobjekter, han er nødt til at ty til, som f.eks. sengeklæder, sølvservice, 1 sølvlommeur eller - som i 1770 - en blåmalet postvogn. I de år var byfoged Boserup i Ebeltoft postmester både for Grenå og Ebeltoft. Og det kunne af bemærkningen om den blåmalede postvogn, som pantsattes, se ud, som om Peder Bang havde været Boserups stedfortræder eller postkontrahent her på pladsen. I efteråret 1771 stillede Bang såvel sin gård som sine jorder til offentlig auktion. Gården solgtes for 550 rdl. til

Peder Hansen Amtje

Født 1712, begravet 2. februar 1781. Forpagter af Ørbækgård under Grevskabet Scheel. Gift m. Martha Marie Kondrup, født 1720, begravet 24. juli 1790.

Ægteparret, der var barnløst, har altså tilbragt deres livsaften her i Grenå. De må have været meget rige folk. Allerede samme år, de flyttede hertil, stiftede de et legat til fordel for det Sogns fattige, hvor den længstlevende af dem ved sin Død boede, således at dette Sogns Almissemænd nyder den deraf faldende årlige Rente. Rentekapitalen var på 100 rdl. samt $\frac{1}{3}$ af deres bo. De må have efterladt sig ca. 10.000 rdl., eftersom legatet i 1791, da boet opgjordes, forøgedes med 3.364 rdl. Af dette beløb stod den overvejende part, nemlig 2.670 rdl. udlånt mod pant i godt og vel en halv snes købstadsejendomme her i Grenå. Forresten købtes senere jorder, hvilket dengang var en meget almindelig pengeanbringelse. Da Grenå Fattigvæsen i 1791 lod indrette en spindeskole til arbejde for fattige kvinder og deres børn, forbrugtes af legatkapitalen ca. 760 rdl. i de år dette forsøg varede. Efter statsbankerotten i 1813 medgik som omkostninger yderligere 413 rdl., og til fattigkassens almindelige forbrug anvendtes en del af resten. Ved amtsdirektionens skrivelse af 28. august 1832 forlangtes det imidlertid, at legatkapitalen ved en årlig merudskrivning på 100 rdl. sølv skulle bringes op til 2.710 rdl. Denne kapital skulle så udlånes mod anordningsmæssig sikkerhed, og renten anvendes efter fundatsen. Dette skete, og det ses da også nogle år efter, at legatet står opført med 5.370,70 kr. og er udlånt mod pant i ejendomme i Grenå. Legatet er vistnok senere anvendt som en del af byggesummen til fattiggården på Nørregade.

Som tidligere nævnt var ægteparret barnløst. Men de havde haft hustruens søsterdatter, Mette Cathrine Borum i huset som plejedatter og opdraget hende fra hendes spæde barndom. De havde testamenteret hende 400 rdl. ud over den part, som hun efter loven skulle nyde i lighed med de øvrige arvinger. Dog skulde disse 400 Rdl. ikke udbetales hende, førend hun ved anstændigt Giftermål var bleven forsørget.

Om jfr. Borum er blevet forsørget ved anstændigt Giftermål, har jeg ikke kunnet få oplyst. Derimod var hendes søster Karen forlovet med toldkontrollør Chr. Asferg. Hun arvede også en sum efter tanten og giftede sig kort efter tantens død. Ved auktionen over Amtjes gård og hus købte ægteparret begge dele, hun huset, og Asferg gården.

Christian Asferg

Født ca. 1737, død 3. juni 1806 (69 år gl.). Told kontrollør i Grenå 1782, tillige kgl. vejer og måler fra 1784. Told- og konsumtionskasserer 1791. Gift 23. februar 1791 m. jfr. Karen Sørensdatter Borum, f. ca. 1756, død 17. december 1830 (74 år gl.).

I justitsprotokollen er bl.a. afskrevet Asfergs bestallingsbrev som vejer og måler i Grenå. Det lyder således:

Niels Erich Behr Kongelig Majestæts Virkelig Kammer Råd, Byefoged i Greenåe, Postmaster sammestæds, Herretsfoget i Nørre Herret og Birchedommer til Katholm Birch - Giør vitterligt, at da forrige Told Controleur Otto Friderich Knoff her i Greenåe, som tillige var Veier og Måler her sammestæds ved Døden er afgang, så haver ieg på Embeds Vegne i Kraft af Loven, Told-Rullen og Kgl. allernådigste Rescript af 3. Aug. 1670 i hands Stæd antaget og beskicket, ligesom ieg og hermed antager og beskicker nærværende Told Controleur Hr. Christian Asferg, indfødt Dansk Undersåt, til at være herefter tillige Veier og Måler i bemelte Greenåe;

Thi haver hand i alle Måder at rætte og forholde sig efter hans Kgl. Majestæts allern. Love og Forordninger, fornemmelig dette bands Embede betræffende, og deri aldels at opføre sig som en ærlig og oprigtig Eed-Soren Veier og Måler egner og anstår og hand agter at tilsvare, alt under Embeds Fortabelse og anden ved børllig Straf. Hvorimod hand nyder til Indkomst de ham tilladte og anordnede Veier- og Måler Penge, som hands Form and med Rætte nyt og haft haver. Iøvrigt haver fornævnte Told Controleur Hr. Asferg allerunderdanigst at søge Hans Kongl. Majestæts allernådigste Confirmation på denne min ham meddelte Veier- og Måler Bestalling.

Greenåe, d. 2. Sept. 1784. N. E. Behr.

Den kongelige konfirmation derpå er meddelt under dato 29. oktober

s.å. Den er stemplet med 4 rdl.

Om toldkontrollør Asfergs liv ved jeg ikke noget af betydning. Kort efter hans død flyttede enken ind i det før omtalte mindre hus (Storegade nr. 14). Gården her solgte hun efter sin formynder og nabo, agent Rasmus Møllers, råd i 1816 til fuldmægtig på herredskontoret, Jens Jensen Harboe. Han var gift med købmand Hans Broges yngste datter Birgitte, og de har sikkert boet her en række år. Men da Harboe sin sidste og længste tid boede på Lillegade, hvor han ejede flere ejendomme, vil hans historie blive fortalt der. Harboe solgte 1829 gården til byens nye sognepræst, amtsprovst, ridder

Christian Fugl

Præst her 1827-46. Født 1. april 1780 i Astrup (Viborg Stift), hvor faderen var degn. Død her i Grenå 25. marts 1846. Cand. theol. 1803 (I). Sognepræst i Flade-Gjerum 1813. Sognepræst i Hals 1819. Amtsprovst i Hjørring Amt 1819. R. af D. 1826. Udnævnt til sognepræst i Grenå 13. juli 1827. Gift 28. marts 1813 med Michaeline (kaldet Lina) Jansen, hvis fader var den senere biskop i Ålborg Rasmus Jansen. Hun var født 1791, død i København 15. juni 1855.

Amtsprovst Fugl havde først boet til leje et par år nede på Søndergade i nuv. købmand Skovs gård, som dengang ejedes af generalkrigskommissair Chr. de Fisehers enke. På gårdens store lofter havde Fugl god plads til at opbevare sit tiendekorn. Men da fru Fischer kort efter solgte gården, måtte Fugl altså flytte. Angående benævnelsen amtsprovst kan det meddeles, at dette var en institution, som oprettedes ved Forordning 5. februar 1806. Medens Reglen siden Reformationen havde været den, at Provstiet faldt sammen med Herredet, så bestemte Forordning af 1806, at der for Fremtiden kun skulde beskikkes een Provst for hvert Amt. Disse amtsprovster skulde være en slags skoleinspektører og regeringens hjælpere i bestræbelserne for at føre de nye skoletanker ud i praksis. De lønnedes af præsteembederne.

Imidlertid kom de forfærdelige krisetider i årene efter 1813 i vejen, og præsterne søgte uafslædig regeringen om at blive fri for de dem pålagte afgifter til seminariefonden og amtsprovsternes lønninger, og kancelliet fik ikke ro, før det i 1821 ophævede dem. Dermed faldt amtsprovstinstitutionen bort, upraktisk som den var. Det ses altså, at når Fugl stadig benævnes amtsprovst og denne titel også står på hans smukke gravmæle på Grenå Kirkegård, så skal den ikke opfattes, som om Fugl var provst i sine Grenå dage. Han blev i embedet til sin død, og det eftermæle, som han fik, var, at han havde været en såre brav, dygtig og værdig Præst.

Da det er meget lidt, jeg ellers ved om amtsprovst Fugl, kan det måske være af nogen interesse at meddele et uddrag af en forpagtningskontrakt, som han oprettede kort efter sin Ankomst hertil, og som oplyser et og andet også om rent prak tiske og lokale Forhold i de Tider.

Amtsprovst Fugls smukke gravmæle på Grenå Kirkegård.

Amtsprovst Fugl forpagtede fra 5. november 1827 embedets jord ud til vognmand Lars Andersen i Grenå for 8 år eller sin embedstid ud, hvis den skulle blive kortere end nævnte år-række. Embedsjorden, som Andersen overtog, var på 45 tdr. 5 skp. land, beliggende på en hel række steder på Grenå Mark, som nærmere oplyses. 1) Jorderne overdrages til sæd, høavl eller græsning. Jorderne skal, når de bruges til sæd, forsvarlig gødes og behandles. Efter 4 års brug skal de udlægges til græsning og hvile i 3 år. 4) I tilfælde af, at Byens Mark skulle vorde udskiftet i forpagtningstiden, forbeholdes forpagteren enten at erholde billig erstatning for mulige tab forårsaget derved eller ret til at frasige sig jorderne. Han deltager ikke i udskiftningsomkostningerne. 5) I tilfælde af, at amtsprovst Fugl erholder en lejlighed i Grenå, som han ikke helt udbenytter selv, og som måtte være skikket til at rumme hø, foder eller stråcorn, påtager han sig at overlade forpagteren så mange fag hus, som han kan undvære. 6) Forpagteren afholder alle skatter, afgifter og tiender og svarer det første år efter Århus Stifts kapiteltakst 15 tdr. rug og 15 tdr. byg og de følgende år 25 tdr. af hver kornsort, som erlægges inden det følgende års 1. marts. 8) Forpagteren er pligtig til hvert år, så længe forpagtningstiden varer, med hest og vogn at forrette 3 rejser for provsten, som dog ej medtager hver mere end een Dag, samt tillige med Vogn at bringe Vask til Åen så ofte det forlanges. 9) Forpagtningsafgiften ansættes af hensyn til stempelpapiret til en årlig værdi af 150 rdl. sølv.

Et par år efter amtsprovst Fugls død rejste enken til København og solgte i 1849 gården her til fuldmægtig

Lars Johan Lunø

Født 19. august 1818 vistnok i Løgstør; død i København 14. april 1909, søn af købmand, kancelliråd Palle Møller Lunø og hustru Maren Jelstrup. (I sine 2 ægteskaber havde kancelliråden 14 børn). Exam. juris 1840. Fuldmægtig på herredskontoret i Grenå engang i 40'erne. 3. september 1857 beskikket til prokurator ved underretten. 1852 branddirektør. 1856 medstifter af Spare-, Låne- og Diskontoinstituttet. Bogholder og kasserer for samme 1856-83. 18. januar 1865 medlem af ligningskommissionen. 6.

januar 1861-6. januar 73 medlem af Grenå Byråd. Gift 15. november 1845 Cecine Marie Agerskov, en købmandsdatter fra Holstebro, død 4. september 1915.

Lunøe, der altså begyndte på herredskontoret i Grenå som ganske ung fuldmægtig, kom ret snart til at spille en meget betydelig rolle i byens liv. Det gælder kommunalpolitisk, idet Lunøe i en længere årrække var et virksomt medlem af byrådet. Men det gælder også i hans gerning som prokurator og navnlig derved, at han var medstifter af og vistnok den egentlige, drivende kraft ved oprettelsen af Spare-, Låne- og Diskontoinstituttet, i hvilket han sad som den faktiske leder i en lille menneskealder. Og såvel traditionen som de tilgængelige aktstykker og samtidens aviser vidner om, at prokurator Lunøe sad inde med en meget stor økonomisk indflydelse og magt i denne periode. Lunøe var gift med en datter af købmand Agerskov i Holstebro. Svigerforældrene boede i en fløj af den store gård, efter at de havde trukket sig tilbage fra forretningen. Lunøe havde 7 børn. De 2 ældste, Palle og Christian Lunøe, blev præster, den yngste søn, Lars Johan Lunøe, der var jurist, endte som højesteretsassessor. Han skildres som en højtbegavet mand, men han døde i en ung alder. Ægteparrets yngste datter var gift med professor, dr. phil. Emil Koefoed, direktør for den farmaceutiske læreanstalt i København, som døde i 1937.

Ved Lunøes sølvbryllup i 1870 findes en lille indsendt artikel i Grenå Avis, der både viser tidens noget svulstige stil og den anseelse, familien nød.

Vor lille By har idag iført sig Festdragt: det kjære, gamle Dannebroge vaier fra Husene, og Anledningen dertil er Hæders manden Prokurator

Prokurator L. J. Lunøe og frue.

Lunøe og Hustru, der idag for 25 År siden ægteviedes og således nu ombytte Myrthekrandsen med Sølv krandsen.

Hædersmanden L. J. Lunøe kjende vi efterhånden som By- og Herredsfuldmægtig, som konstitueret By- og Herredsfoged, som Prokurator, som Branddirektør, som Medlem af Kommunal bestyrelsen m.m., og i alle disse Stillinger har hans redelige, retskafne Karakter gjort sig gjældende, hvilket også med Sandhed skal siges med Hensyn til hans Stilling som Kasserer ved Grenå Spare-, Låne- og Diskonto-Institut.

Vi ståe ikke alene i Erkjendelsen deraf, og vi tro derfor, idet vi bringe Hr. Lunøe og Hustru vor hjerteligste Lykønskning i Anledning af Sølv-Bryllupsdagen, med fuld Beføjelse at kunne udtale det Ønske fra By og Land, at det længe må for undes os at beholde denne Familie i Velgående i vor Midte.

m. m.

Hvad gårdens udseende angår, så giver nedenstående billede nogen besked. Der var en stor lukket port ikke helt på midten, men noget mod øst. Den del af bygningen, som lå til højre for Porten, havde oprindeligt været stald og lo. Den blev senere rullestue og endte med at blive indrettet til skolestue. Det var en højere Pigeskole, som i sin tid var oprettet nærmest på

Prokurator Lunøes gård.

foranledning af ritmester Gether, apoteker Dahl og distriktslæge Arendrup, som ønskede en skole for deres døtre.

I 50'erne var frk. Manon Krebs skolens leder. Pastor Dantzer var religionslærer ved den. I 1857 døde hans hustru, og året efter giftede Dantzer sig med frk. Krebs.

I den anledning søgte bestyrelsen en ny leder af skolen og averterede i Grenå Avis således:

Til det allerede her i flere År bestående Pigeinstitut, som for Tiden besøges af omtrent 25 Elever, søges en Bestyrerinde, der med grundigt Kjendskab til Sprog, Håndarbejde og de almindelige Skolevidenskaber forbinde Øvelse i at undervise, samt er i Besiddelse af den Alvor i Charakteren forenet med Sagtmodighed, som er nødvendig for at overtage en sådan Plads. De, som ønske at reflectere herpå, bedes med fornødne Oplysninger m.v. snarest muligt at henvende sig til en af os undertegnede.

Grenå, i August 1858.

Dantzer, Lunøe, R. Johannsen.

Den udkårne blev en frk. E. Kyhl, som i en række år derefter ledede skolen.

Vest for gårdens port var beboelseslejlighederne, hvor både Lunøes selv og svigerforældrene boede. Og længst mod vest med indgang gennem en ret snæver smøge op mod skrædder Jensens var kontoret. Her i Lunøes private kontor var i mange år sparekassens domicil.

Lunøes fuldmægtig var ex. jur. Peter Severin Møller, en broder til købmand J. A. Møller på Torvet. Han var nærmest leder af branddirektoratet og var som en lille bibestilling tillige byens kærner. Arbejdet var overkommeligt, da kærnerkontoret, der var i Møllers private lejlighed, vestligst på Lillegade, kun var åbent et par eftermiddagstimer 2 gange om ugen. I slutningen af 80'erne forlod prokurator Lunøe Grenå og rejste til København, hvor han levede sin sidste tid og blev 91 år. Gården solgte han i 1884 til de 2 unge sagførere H. P. Rasmussen West og N. Bonke, som var svogre, idet sidst nævntes søster, Ane Cathrine Bonke, var gift med West.

De delte straks ejendommen i 3 stykker og solgte det østligste til S. Bloch, det midterste til L. Jensen og beholdt selv den vestligste, største parcel, af hvilken N. Bonke et par år efter blev enejer, idet han købte svogerens part. Bonke lod den nuværende bygning opføre og havde kontor i dens vestlige ende, medens den østlige indrettedes til isenkræmmerbutik.

Da Grenå Handels- og Landbrugsbank oprettedes i året 1895, blev Bonke dens direktør, og banken havde lokale her i en del år, indtil den selv lod bygge sin nuværende smukke ejendom lidt højere oppe i gaden. I 1899 solgte Bonke til Niels Poulsen, der allerede 10 år forinden havde overtaget isenkræmmerbutikken. Poulsen var født 11. april 1858 i Balle ved Grenå, død 26. februar 1924. Han var i en halv snes år medlem af ligningskommissionen.

Efter Poulsens død ejes ejendom og forretning af fru Kirstine Poulsen, født Reventlow.

Storegade nr. 10.

I det foregående er sagt lidt om Lunøes ejendoms vestre tredjedel. Her følger ejerrækken for den midterste parcel.

West og Bonke solgte den i 1884 til L. Jensen. Han var snedker og vistnok farbroder til den kendte kirkehistoriker pastor P. Severinsen. Jensen lod den nye ejendom opføre, men kunne ikke skaffe penge til foretagendet, og Fr. Thykier måtte overtage huset. 1887 solgtes det til buntmager N. Th. Buch. Han var født i Lyngby og var egentlig skrædder, men begyndte en buntmagerforretning, som gik så godt, at han en snes år efter kunne trække sig tilbage og leve af sine midler. 1909 solgt til buntmager M. Nielsen. 1926 til fru M. Dahlin.

Isenkræmmer N. Poulsen.

Søren Bloch som drager. Billedet er fra 90'erne.

De øvrige personer er læge H. Hammer (længst til venstre) og to tilrejsende gæster.

Storegade nr. 8.

Den østligste tredjedel af Lunøes ejendom solgtes i 1884 af West og Bonke til Søren Bloch, som opbyggede den i samme stil som naboejendommen, d.v.s. med 2 små butikker. Bloch havde selv den ene og havde deri indrettet en lille beværtning. Bloch var tillige i en meget lang tid drager ved jernbanen. Han var en ualmindelig stor og stærk mand, som var kendt af alle folk i byen. I en af de Annoncebøger, som afdøde løjtnant J. Jensen udsendte hver jul i en periode i slutningen af 90'erne, og som indeholdt annoncer, findes et reklamevers. Det skyldes muligvis ikke Bloch selv, men er vel snarere forfattet af løjtnant Jensen.

Søren Bloch, Søren Bloch !
Navn et k end er De jo nok.
Han på Storegade bor,
og jeg ganske sikkert tror,
at de fleste Folk ham kender,
thi det meget ofte hænder,
Folk de ind ad Døren larmer
for at få en Næsevarmer .
Vin, Cognac og Essens,
De ham ej kan drikke læns.
Selv han meget lidt kun smager,
han er nemlig også Drager,
dertil en gemytlig Negl,
og De ta'r skam aldrig fejl,
ved hvert Tog De ser Kasketten,
Søren Bloch, han er på Pletten.

Efter Blochs død solgtes ejendommen i 1916 til den nuværende ejer, snedkermester L. Olsen.

Jernbanedraget Søren Bloch
ca. 1890.

Storegade nr. 6

Tidligere prokurator Hanson,
nu Sparekassen for Grenå og Omegn.
Den nuværende dygning opført 1888.
Matr. nr. 79.

Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 60
Michael
Christoffersen

På dette sted findes i byens grundtaxt fra 1682 ... [Nr. 64] Børe Bagens Gård, hand self iboer. Taxt 154 Rdl.

En følgende ejer er Poul Rasmussen Palch, som i 1707 sælger sit ejende og iboende hus til skipper Michel Nielsen Bang. Det nævnes som beliggende mellem Anders Malmøes og Maren Høbierigs Huse mod Vest og Peder Temsens iboende Gård mod Øst.

Omtrent samtidig tales i et andet skøde om Michel Bangs øde og afbrændte plads på Søndergade. Forholdet er altså, at skipper Michel Bangs gård på Søndergade er nedbrændt kort før. Det må have været i 1705 eller 1706. Ved den lejlighed brændte byens offentlige måltønde. Den havde jo egentlig sin plads på rådhuset, men var - vistnok ikke helt lovligt - af toldkontrollør Temsen udlånt til nævnte mand.

Michel Nielsen Bang

er sikkert ikke af den kendte og berømte Bangslægt, som er omtalt tidligere heri. Men bestemte data angående ham har ikke været at finde i kirkebøger, skifteprotokoller el.l. Retsprotokollerne viser derimod, at hans hustru hed Dorthea Pedersdatter Hollmann. Hun var fra København og var søster til den tidligere omtalte Rasmus Katholms første hustru. Michel Bang og hustru havde adskillige børn, bl.a. Peder Michelsen Bang, gift m. Sara Mathiasdatter. Maren (f. 1703, d. 1782) gift m. skipper Rasmus Bang. Trine, gift m. skrædder Michel Fiil.

Om Michel Bang er i tingbøger og justitsprotokol bevaret adskillige træk: 8. august 1718 var han indstævnet for retten. Sagen var, at Stephan Gross, der var byens Vangevogter d.v.s. markmand, havde anmeldt, at Michel Bang i juli måned havde opbrudt låsen på porten ind til byens Vangehus og udtaget 2 bæster uden at betale for dem. Det er måske nyttigt her at forklare, at iflg. byens grandebog skulle vangevogteren påse, at der ingen løse kreaturer gik på markerne. Hvis han traf nogen, skulle han føre dem til Vangehuset, en indhegning af sten med en forsvarlig låge for. Der skulle så de indfangede kreaturer forblive, indtil ejermændene indfandt sig og betalte de i grandebogen fastsatte indløsningspenge.

Nu havde Michel Bangs bæster været løse og havde græsset i nabovens, toldkontrollør P. Temsens og fleres havremarker. Stephan Gross havde indfanget dem og ført dem til Vangehuset. Men Bangs søn Peder havde sammen med deres tjenestedreng, muligvis uden faderens vidende og vilje,

opbrudt låsen til Vangehuset og hjemført bæsterne. Michel Bang mødte i retten og bønfuldt om, at det passerede måtte afgøres ved, at han betalte sagens omkostninger og erstattede den lidte skade, som efter vangevogterens skøn beløb sig til ca. 4 neg havre. Han henviste til, at både sønnen og tjenstedrengen var umyndige. Og da Temsen erklærede sig tilfreds dermed, gik dommeren ind på at hæve sagen.

En anden gang var der også strid med samme nabo. Controllør Temsen anlagde i juni 1724 sag imod sin Nabo og gode Ven Michel Nielsen Bang, fordi denne skal have ilde behandlet Controllørens Søn med Hog og Slag. Efter opfordring hævedes også denne sag uden dom, idet Bang erklærede sig villig til at betale sagens omkostninger med 3 rdl. 3 mark og at give 2 mark til byens fattige.

Under den store nordiske krig overgik der i august 1717 Michel Bang den ulykke, at hans ejende Kreyert Perlen, 14 læster drægtig, blev kapret af svenskerne. Den var lastet med brænde til Anholt Fyr, og toldforvalteren Pipper, der havde befragtet skibet, havde i forvejen forevist Bang Fri-Pas for Opbringelse og lovet sikkert, at Skib og Besætning skulde holdes uden for Fare og Skade, al den Stund, det var i Kgl. Majstæts Tjeneste. Men skibet var på tilbagevejen fra Anholt alligevel blevet opbragt, ført til Gothenborg i Sverrig og der dømt som prise under påstand af, at fripasset var for gammelt. Bangs skipper og medreder, Søren Jensen, samt en af bådfolkene kreperede i Fangehuset formedelst hård Medfart og slet Tractement. Derimod lykkedes det for de øvrige 4 af besætningen efter mange måneders forløb at flygte fra fængslet og komme hjem til Grenå med den sørgelige efterretning. Om det lykkedes for Bang og hans medreders enke, der sad tilbage med 6 små uforsørgede børn, at opnå nogen erstatning af den kgl. kasse for det lidte tab, kan ikke ses.

Michel Bangs stridbarhed fremgår af en anden sag. I følge de kgl. forordninger og stadfæstede fundatser tilkom der skolen en vis sum (24 skilling) for hvert lig, som nedsattes på kirkegården, selv om man ikke begærede Skolens Tjeneste derved, d.v.s. ikke ønskede sang af Latinskolens elever under ledelse af læreren. Nu havde Michel Bang et barn, som begravdes i 1707. Da han uagtet påmindelse af rektor Schmidt ikke ville betale dette beløb, kom det til en retssag, hvorunder skolens adkomst til disse penge dokumenteredes. Og ved dommen, som faldt 27. februar 1708, idømtes Michel Bang at betale beløbet samt omkostninger, der beløb sig til omtrent 2 rdl. eller det 8-dobbelte af det påståede beløb. Men Michel Bang betalte hverken det ene eller det andet, og som et eksempel på, hvor langsommeligt det kunne være at komme til sin ret i hine tider, kan anføres, at rektor Schmidt endnu i 1720 ikke havde fået dette beløb betalt, men at Michel Bang er en af dem, som han nævnte år søger for restancer til skolen, netop bl.a. for beløbet fra 1708. Ved dom af 9. december 1720 tilpligtedes Michel Bang at betale de 2 rdl. 1 sk. samt yderligere i sagsomkostninger 2

rdl. 2 mark inden 15 dage og ellers at lide udlæg for beløbet, og det må vel formodes, at det så omsider er blevet til alvor. Retsforhandlingen i denne sag viser, at Michel Bang har været en udpræget kværlant.

Bangs havde tunge sorger af deres børn. Tidligere heri er fortalt, hvorledes sønnen, Peder Michelsen Bang, for drukkenskab, voldeligt overfald, mishandling af den gamle fader, Trusler om at overfalde Byen med Ildebrand og Godtfolk på Livet m.m., i året 1741 idømtes 3 års fæstningsarrest.

Senere hen blev både datteren, Maren Michelsdatter, der var gift med

Storegade nr. 4, 6 og 8 omtrent 1863. Bygningen til venstre er Lunøes, i midten ligger prokurator Hansons og længst til højre karetmager Fr. Niensens (senere skomagermester C. Seelens).

skipper Rasmus Bang, og svigerdatteren, Sara Mathiasdatter, idømt langvarige tugthusstraffe for drukkenskab, voldsomme optøjer, småtyveri o.a., den første i 1½ År, den anden i 8 år, begge at afsones i Viborg Tugthus. Men disse sørgelige begivenheder forskånedes forældrene dog for at opleve, idet Michel Bang døde ca. 1744 og hustruen et par år efter.

I 1747 blev gården ved auktion tilslået pantehaveren Niels Stiesen i Norderslemming for 51 rdl. Han solgte den straks efter til Velbårne Sr. Johan Chr. Miller, Kgl. Maystæts Lieutnant af Infanteriet. 1748 solgtes den videre til Michel Christophersen [Hammelev]. Han var vistnok skipper ligesom Bang, men må i modsætning til denne have levet et meget stil færdigt og roligt liv, således at der i de næste halvhundrede år, i hvilke han var ejer, er fuldkommen tavshed i både pantebøger og justitsprotokoller både om ham og om gården.

Hans enke døde i 1784, og uden tinglæste papirer må gården være gået over til den ene af deres sønner, Christopher Michelsen Hammelev, som var tømrer. Den anden søn, Peter, der var væver, købte naboejendommen mod øst. Christopher Hammelevs hustru hed Berthe Rasmusdatter. Efter hendes død overlod han i 1817 huset til sønnen Michel Christophersen Hammelev imod at erholde ophold og pleje resten af sit liv. Det virker derfor lidt underligt at se, at da han døde ret kort efter, kalder kirkebogen ham Fattiglem Christopher Hammelev, 75 År gammel, der i nogle År har været blind.

Michel Hammelev solgte kort efter overtagelsen (1819) de 3 fag af huset til genboen, købmand Søren Schmidt. I 1843 købte Schmidt resten. Han var da allerede nogle år før, nemlig i 1837, blevet postmester, og muligvis har ejendommen her så allerede fra dette år været byens posthus. De 3 fag hus, som Schmidt oprindeligt havde købt, kunne jo meget vel tænkes anvendelige til et lille kontor og et rum til pakker. Det er altså kun en mulighed, men i hvert fald er det en given sag, at fra 1845 har her været posthus. Nævnte år solgte nemlig Schmidt forretningen og ejendommen, som lå lige overfor, og flyttede herover. Fra den tid var han udelukkende postmester. I 1850 averterer Schmidt i Grenå Avis, at Postcontoiret flyttes førstkommande Torsdag d. 11. April til jfr. Schmidts Bopæl på Søndergade. Jfr. Schmidt var hans datter, og der tilbragte postmesteren så sine sidste år. I 1854, kort efter at være entlediget, solgte han ejendom men her til exam. jur.

Carl Christian Hanson

Født 15. maj 1817, søn af godsejer Carl Chr. Hanson til Bjørnholm og hustru Vilhelmine Marie Wedborg. Død 4. april 1864. Exam. jur. 1845, fuldmægtig på byfogedkontoret i Skagen, bestalling som prokurator i Grenå 24. februar 1859, kærner et par år, ligningskommisær 1860, kommunal revisor 1862. Gift 20. januar 1857 med Ottilia Bloch, datter af sognepræst F. C. Bloch, født 9. august 1838, død på Frederiksberg 26. oktober 1917.

Prokurator Hanson havde efter at have taget juridisk eksamen i nogle år ansættelse som fuldmægtig på byfogedkontoret i Skagen, hvorfra han flyttede til Grenå. Han fik her adskillige tillidshverv, var en lille tid kærner og til sin død medlem af ligningskommissionen og kommunal revisor. Prokurator Hanson døde som en ung mand, kun 47 år gammel, midt under krigsbegivenhederne i 1864. Hans enke, der var 21 år yngre end han og datter af sognepræst Bloch, gennemgik så et kursus på Gymnastik-Institutet i København og averterede efter hjemkomsten, at hun gav kursus for damer og børn. Tiden har vistnok ikke dengang været moden til en sådan virksomhed i Grenå. Fru Hanson oprettede derfor i ejendommen en lille mode- og lingeriforretning, som hun drev, indtil hun i 1879 forlod byen. Forretningen overdrog hun til sin mangeårige medarbejderske, frk. Regine v. Seelen, medens ejendommen solgtes til sagfører Fr. Brokmann.

Allerede i fru Hansons tid havde den ene af lejlighederne været udlejet til det i 1856 af prokurator Lunøe m.fl. stiftede Disconto Institut, som senere antog navnet Spare-, Låne- og Disconto-Instituttet for Grenå og Omegn, men som kort og godt er kendt under navnet Sparekassen.

Denne købte i 1889 bygningen af Fr. Brokmann, nedrev det gamle bindingsværkshus og opførte den nuværende smukke bygning, hvori den stadig har til huse, og som netop nu i 1938 har fået en gennemgribende indre modernisering.

Frederik Brokmann

Født 12. februar 1846, søn af købmand J. H. Brokmann i Grenå. Død 9.

Prokurator C. C. Hanson og frue.

juli 1903. Cand. jur. 1871. Overretssagfører. Bogholder og kasserer for Sparekassen 1883. Direktør for samme 1899. Gift 24. april 1878 m. Anna Zacho, f. 1. april 1854, d. 31. maj 1928.

Fr. Brokmann fik straks efter bestået embedseksamen ansættelse som fuldmægtig på byfogedkontoret i Grenå, blev kort efter sagfører og senere overretssagfører. Men han knyttedes ret hurtigt til Sparekassen, hvor hans fader i 22 år var direktør. Da prokurator Lunøe i 1883 gik af som bogholder og kasserer og flyttede til København, blev Fr. Brokmann hans efterfølger og dermed den egentlige sjæl i foretagendet. Få år før sin død blev Brokmann prokurator Møllers afløser som direktør. Udadtil forandrede dette ikke i væsentlig grad hans position. For den generation, som levede i 80'erne og 90'erne, var Sparekassen og Brokmann et fast forbundet begreb.

Brokmann var en af forgrundsfigurerne i byens liv, ikke så meget i det offentlige som i det selskabelige. Han skildres i en nekrolog som dygtig, pligttopfyldende, human og imødekommende. Det er vistnok en fuldkommen rigtig bedømmelse, og han har uden tvivl haft sin store andel i Sparekassens popularitet i byen og omegn.

Personlig var Brokmann en meget charmerende natur, en overmåde gemtlig og jovial personlighed, der nok var egnet til at anslå den muntre tone i et selskab. Han var ved siden deraf meget uegenn yttig og hjælpsom og nærrede ikke Spor af Persons anseelse. Det Brokmannske hjem, hvor den skønne frue var midtpunktet, var et meget selskabeligt hus, der navnlig udviste en overmåde stor gæstfrihed mod kunstens færende folk, mod skuespillere og artister, der da også med rørende kærlighed følte sig knyttet dertil. Og når fru Brokmann på sine gamle dage gennemså sine mange album med de mange kunstner fotografier med tilegnelser, kunne hun bevæget

Overretssagfører Fr. Brokmann og frue.
(Ungdomsbilleder).

sidde og se på dette og hint og mindes dengang, da disse mennesker endnu kom i stuerne og fyldte dem med fest og glæde.

Fru Brokmann overlevede sin mand i 25 år og døde 1928. Som tidligere omtalt var bygningen allerede længe forinden, nemlig i 1889, solgt til instituttet. Og det vil formentlig være på sin plads her at skrive lidt af dette, Byens ældste pengeinstituts, historie.

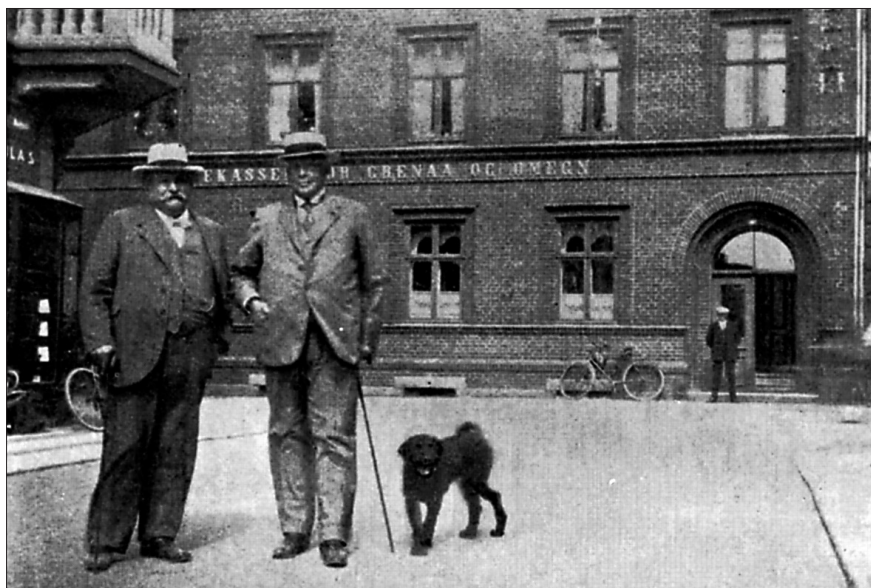
Spare-, Laane- og Diskonto-Instituttet for Grenaa og Omegn eller, som det nu siden 12. maj 1921 hedder, Sparekassen for Grenå og Omegn har fødselsdag den 30. september 1856.

Nævnte dag holdtes på Grenå Rådhus det første møde af aktionærer i instituttet, ved hvilket møde bestyrelsen blev valgt. Allerede ved et forberedende møde den 12. marts 1856 var instituttets love vedtaget, og 4. juni havde man fået kgl. bevilling angående fritagelse for brug af stempelpapir til aktier, kontrabøger og dokumenter.

Den egentlige virksomhed begyndte dog først den 31. december 1856, og de 2 første indskud, hvert på 8 rdl. 2 mark, skete ved en af omegnens lærere for hans 2 børn. Kuriøst nok var begge disse kontrabøger endnu i brug ved instituttets 50 års jubilæum i 1906.

Som det fremgår af en annonce i Grenå Avis for 8. januar 1857 var forretningstiden fra begyndelsen 2 tim er om ugen, nemlig tirsdag kl. 10-12, og kontoret var hos prokurator Lunøe. Det var Lunøe, der havde været en af de virksomste i det forberedende arbejde. Han blev den første bogholder og kasserer og dermed den egentlige leder, og på hans bopæl var altså Sparekassens kontor i en årrække. Den første direktion bestod af N. L. Koch, J. A. Møller og C. F. Olsen. Sidstnævnte, der var Ejer af Mejlgård, var nærmest repræsentant for den side af virksomheden, der var vendt mod oplandet. De 2 byrepræsentanter var et par af Grenås mest kendte og ansete borgere. Købmand og vicekonsul N. L. Kock var i en lang årrække borgerrepræsentationens valgte formand. Det var jo før kommunalloven af 31. marts 1860, som bestemte, at den kgl. udnævnte byfoged skulle være byrådets fødte formand. Og J. A. Møller eller, som folk i almindelighed sagde, Jacob Møller, købmand på hjørnet af Storegade og Torvet var også en tid medlem af borgerrepræsentationen og en af byens populæreste borgere. Møllers efterfølger blev i 1866 købmand J. H. Brokmann, og disse mænd var det altså, som i forbindelse med prokurator Lunøe ledede instituttet i de første mange år.

Man gør sig nu til dags, hvor al pengeomsætning foregår på en så let og bekvem måde, intet begreb om, hvor omstændigt og vanskeligt det var i gamle dage, og hvilket Savn, der altså tilfredsstilledes ved oprettelsen af dette byens første og i lang tid eneste pengeinstitut. Men selv da det var kommet i gang, var det en institution, som dets kunder kun kom til med største højtidelighed og med frygt og bæven. Jeg har fra en længst afdød, meget pålidelig mand hørt, at når man skulle have et lån, var det ikke af

Sparekassen med direktørerne Andersen og Faber i 1933.

vejen, at man forberedte sagen ved et privat besøg hos Brokmann omme i hans butik. Når så selve det højtidelige øjeblik kom, da man henvendte sig i Sparekassen, kunne Brokmann godt komme hen og klappe vedkommende på skulderen og sige: De er en braf Mand, De er en braf Mand, De kan nok få et Lån her.

Ligeledes var det en kendt sag, at den første ledelse meget gerne så penge indgå fra sparerne, men vågede over dem med største omhu og kun ugerne så, at de blev taget ud. Denne vågen over lånernes økonomi og omhu for, at de opsparede og indsatte penge ikke blev udtaget og anvendt til letsindige spekulationer, prægede i det hele taget - i forbindelse med en meget stor forsigtighed - instituttets virksomhed fra første færd. Den oprindelige aktiekapital (Garantikapital) var på 16.000 rdl. Den forhøjedes i 1866 til 22.000 rdl. og er nu i 1938 66.000 kr. Men dertil kommer et reser-vefond på 725.227 kr. Dette gennem årene opsparede, meget store beløb er det håndgribelige bevis for den dygtige ledelse og fornuftige økonomi, der altid har præget Sparekassen, og som forklarer den grundmurede tillid, den nyder. Det vil være naturligt her at anskueliggøre virksomhedens vækst med et par tal. Det første regnskabsår blev der åbnet 116 konti med en indskudssum af 14.380 rdl., og hele omsætningen var 33.752 rdl. 30 år efter i 1886-87 var der indskudt 1.213.637 kr., og i sidst afsluttede regnskabsår 1937-38 indestod på 6198 konti 4.723.906 kr.

Sparekassen, som instituttet altid hed i daglig tale, og som det nu siden

Vicekonsul H. L. Kock,
1856-1881

Prokurator T. Møller,
1881-1899

Overretssagfører
Fr. Brokmann,
1899-1903

Brygger J. E. Krogh,
1903-1932

Cand. jur. C. Faber,
1932-1934

Sagfører A. Andersen
1934-1936

Sparekassens direktionsformænd fra 1856 til 1936,
da den nye sparekasselov trådte i kraft.

1921 officielt hed det, har stadig været ledet af 3 direktører, hvoraf en var direktionsformand, foruden af et repræsentantskab. De daglige forretninger varetages af en bogholder og kasserer. Der har i tidens løb været følgende direktører:

Konsul N. L. Kock fra begyndelsen til 1881 (fmd.)
Købmand J. A. Møller fra begyndelsen til 1866.
Godsejer Olsen, Mejlgård, fra begyndelsen til 1865.
Godsejer de Lichtenberg, Hessel, 1865-69.
Købmand J. H. Brokmann 1866-88.
Ritmester, kammerjunker Lützen, 1869-75.
Prokurator T. Møller 1881-99 (fmd.)
Overretssagfører Fr. Brokmann 1899-1903 (fmd.)
Justitsråd, landinspektør C. Christensen 1875-1914.
Købmand Fr. Thykier 1888-1910.
Brygger J. E. Krogh 1903-1933 (fmd. til 1932).
Inspektør S. Lunøe 1910-1931.
Herredsfuldmægtig, cand. jur. C. Faber 1914-1934 (fmd. 1932-34).
Sagfører A. Andersen 1932-1936 (fmd. 1934-36).

Den nuværende direktion består af proprietær H. Lunøe (1932), købmand H. Ehrenreich (1934) og cand. jur. A. Neergård (1937), hvoraf sidstnævnte er administrerende direktør.

Som bogholder og kasserer har prokurator L. J. Lunøe fungeret fra begyndelsen og til 1883. Derefter overretssagfører Fr. Brokmann 1883-1899 og sagfører A. Andersen 1899-1937, dog således, at posten i 1911 deltes, og Jens P. Pedersen blev kasserer, medens sagfører Andersen vedblev at være bogholder til sin død.

Siden 1856 har adskillige banker og sparekasser set dagens lys i Grenå, nogle af dem er atter gået ind, andre blomstrer stadig, og til dem hører Sparekassen. Som andre af byens pengeinstitutter har den i årenes løb støttet adskillige af byens og omegnens foreninger og institutioner med almennyttige formål. En af disse må til slut fremhæves, idet den helt udskylder Sparekassen sin tilblivelse. Det er Biblioteket i Grenå. Ved generalforsamlingen i marts 1872 bestemtes det, at eftersom det føles som et Savn, at der intet offentligt Bibliotek findes i Grenå, så vilde man til en Begyndelse bevilge 200 Kr. til Oprettelse af et sådant. De 2 næste år skænkedes yderligere henholdsvis 200 kr. og 100 kr. til samme formål, og med dette beløb som grundfond begyndte så Grenå Folkebibliotek sin virksomhed i 1875. Det var en virkelig storstilet gave i en tid, da byrådet ifølge hele sin indstilling kun tog sig af de allermost nødvendige opgaver, og det private initiativ kun formåede lidt.

For ganske nylig er Sparekassens mangeårige leder, sagfører A. Andersen afgang ved døden. Det ligger da nær, da hans liv nu tilhører historien, at slutte dette afsnit med en kort omtale af denne mand, der ligesom forgæn-

gerne, Lunøe og Brokmann, har haft allerstørste betydning for Sparekassens anseelse og vækst.

Anders Andersen

Født 13. februar 1863. Søn af vognmand Jacob Andersen i Skive. Død 14. oktober 1936. Eksam. jur. 20. juni 1884, derefter fuldmægtig hos overretssagfører Brokmann i Grenå. Sagfører 25. februar 1888. Bogholder i Sparekassen 1899-1936. Direktør 1932. Formand for ligningskommissionen 1897-1903. Repræsentant for Ny jydsk Kjøbstads-Creditforening 1893-1936.

Sagfører Andersen, der kom hertil som ganske ung, blev i en sjælden grad populær i den by, hvor han virkede i et halvt århundrede. Det bedste bevis derpå var, at da loven om folkevalgte borgmestre trådte i kraft, og byrådet for første gang selv skulle vælge borgmester, faldt valget 17. marts 1919 på ham. Andersen kom ganske vist ikke til at fungere, idet han efter et par dages overvejelse af helbredshensyn måtte frasige sig hvervet, hvorefter bankdirektør Bonke valgtes.

Sagfører Andersen nød i ganske særlig grad sine klienters tillid, og han varetog deres interesser med usvigelig retsindighed. Han ledede Sparekassen dygtigt og med bibeholdelse af dens gamle traditioner og gamle forretningsform. Den frembød ingenlunde billedet af et moderne pengeinstitut Men der var et personligt og hjerteligt forhold til stede over for dens store kundekreds, og den havde omkring et grundfæstet ry for urokkelig soliditet.

Personlig var sagfører Andersen af et særdeles vindende væsen: jovial, jævn og imødekommende over for alle. Og med sine rige midler øvede han en stor hjælpsomhed. Der er ingen tvivl om, at hin efterårsdag i 1936, da det rygtedes, at han var død, så føltes det trindt omkring, at det i alleregentligste forstand var en af byens gode borgere, som dermed var gået bort.

Sagfører A. Andersen omkring 1919 da han valgtes til borgmester.

Storegade nr. 6

Tidligere ejer skomagermester Carl v. Seelen,
nu købmand Ove Vogel.
Den ældre ejendom opført 1774, den nuværende ejendom opført 1905.
Matr. nr. 77 a

**Ældste brandfor-
sikring år 1761
nr. 61
Jphan P. Helmer**

Byens grundtakst for 1682 nævner her ... [Nr. 65] Sal. Peder Bruns Børns Gård, Hr. Ofue Broch iboer, tegt med tegel og tag. Taxt 46 Rdl.

Gården har altså i 1682 været udlejet til Ove Broch, som dengang var kapellan, men senere fra 1686-1729 var byens sognepræst og i lang tid desuden Nørre Herreds provst.

Ejendommen har ligesom en del af de foregående strakt sig helt ud til Lillegade, således som et blik på Kortskitsen tidligere viser. Den deltes først 1783 i 2 parceller, en til store og en til Lillegade.

Den første ejer, som kendes fra retsprotokollerne, er toldkontrollør Tensen, der i 1702 købte gården, hvilket fremgår af en sidebemærkning i et andet dokument.

Peder Tensen

Født, død 27. juni 1734. Toldkontrollør ca. 1700, kgl. vejer og måler 10. juli 1705. Gift 9. juli 1706 med Anne Marie Hansdatter Blichfeld, død 17. marts 1743.

Hvornår Tensen er kommet til Grenå som toldkontrollør, ved jeg ikke bestemt. Men det må have været omkring ved 1700, siden han allerede i 1705 bliver kgl. vejer og måler. Det ses, at han flere gange, f.eks. i 1704, har været dommer i byfoged Blichfelds fraværelse, ligesom han også har fungeret som byskriver, når Ponich var borte.

I byfogedens hus stiftede Tensen bekendtskab med dennes broderdatter, Anne Marie Blichfeld. Hendes fader, der havde været sognepræst i Søften, var død i 1704, og hun var derfor kommet til farbroderen. De blev forlovet, og Blichfeld tilbød at gøre deres bryllup. Det fejredes med stor pomp og pragt og mange indbudne gæster, Højadelige Personer, Præster og andre fornehme Folk, ialt 70 Personer foruden Tjenerskab, som med fulgte. Tensen havde, efter hvad han selv senere tydeligt forklarede, været mest stemt for at fejre brylluppet under mere stilfærdige former i sit eget hus, og således som hans beskedne økonomiske forhold tillod. Men byfogeden holdt på, at han ville gøre sin Sal. Broders Datters Bryllup.

Festen varede i 3 dage, og da de nygifte på tredjedagen drog hjem til deres eget, og inden endnu det ringeste af Brudeskjænken var kommen af Byfogedens Hus, tilbød de ham, at han måtte gøre sig betalt i denne - altså i brudegaverne - hvis han noget for deres Brølløps Bekostning prætenderede; men herpå gav han til Svar, at han i ingen Måde forlangte nogen

Betaling af dem. Brudeparret gav så byfogedens kone de Discretion 8 Rdl. i Sølv og en Gulddukat, som hun tog imod og var fornøjet. Og derpå drog de nygifte hjem.

Dette bryllup skulle senere få et pinligt efterspil. I 1716 var der opstået en uenighed mellem Tensen og byfogeden. Blichfeld sendte ham en regning på 10 rdl. 1 mk. for forskellige småposter, bl.a. 3 rdl. 2 mk., som Tensen var blevet ham skyldig i 1702, da han købte gården. Tensen sendte så byfogeden en modregning på et lignende beløb. Herpå figurerede bl.a. flg.: For Retten at betjene ved Nørre Herreds Ting, som dengang holdtes i Laen, hvorhen jeg på min Hest red 12 Tingdage i Året 1704 ... 4 Rdl.... Ligeledes for at betjene Grenå Byting i de samme 12 Uger, medens Byfogeden var på Rejse til København ... 2 Rdl. o.s.v., i alt en modregning på 14 rdl. 3 mark. Men så blev det for alvor galt. Blichfeld rykkede nu frem med alt det, som han i 1706 havde kostet på Tensens Trolovelse udj mange fornehme og skikkelige Personers Nærværelse ..., ligesom han også 9. juli samme år havde gjort brylluppet. Tilsammen havde det kostet byfogeden over 100 rdl. foruden min og mit Huses Besværing, som jeg dog i Rejlection til min Sal. Broder, hvis Datter han fik til Ægte, alleniste vil prætere for begge Dele 70 Rdl., da Peder Tensen dog selv annammede og beholdt Brudegaverne, som var [hen] imod 100 Rdl.

Yderligere anførte byfogeden, at Tensens hustru havde på andet År opholdt sig i hans Hus, uden at han derfor havde krævet ringeste Skilling af hendes Patrimonium [d.v.s. fædrene arv]". Han hævdede, at Tensens påstand om, at han havde lovet frit at gøre deres bryllup, var usandhed.

Med rette gjorde Tensen gældende derimod, at han måtte forundres over, at Blichfeld ville være bekendt at anføre, at han reserverede sig betaling for de hafte bekostninger på broderdatteren, medens hun var i hans hus, da han var hendes formynder og farbroder, og da hun jo dog var et fuldvoksnet menneske, der nok kunne gøre gavn for sin Kost.

Det var jo en meget pinlig sag, og adskillige højtstående personer, bl.a. den Høj- og velbårne Nådige Friherreinde' på Katholm, major Hoff til Hessel og præsten, magister Jacob Buch i Ålsø, der formodentlig alle havde været med til brylluppet, henvendte sig til Blichfeld og bad ham lade sagen falde. Han fremkom da i retsmødet 11. januar 1717 med et forligsforslag med 5 meget skrappe punkter. Bl.a. skulle Tensen i rettens overværelse gøre afbigt for sine grove og formastelige Ord såvel her for Retten som i andre Godtfolks Påhør, genkalde sine grove Expressioner og u-billige Regninger og betale de oprindelig forlangte 10 Rdl. 1 Mk. samt Rettens Omkostninger. Og såfremt Tensen senere påfører Byfogeden eller hans Pårørende nogen Blame, forsætlig Overlast eller Fortræd, da reserverer Byfogeden sig sine Pretentioner i denne Sag. Det var jo en skrap konfekt. Tensen forsvandt da også fra retsmødet, da den blev oplæst. Men han mødte dog næste tingdag, gjorde de forlangte undskyldninger for retten

og lovede at efterkomme det øvrige, som forliget gik ud på. Det synes, at der derpå atter er indtrådt venskabelige forhold. Det ses da i hvert fald, at Temsens kort efter betjente retten i Blichfelds fraværelse.

At Temsens, dels i Embeds medfør, dels udenfor kunne komme ud for adskillig overlast og slemme skældsord, er der flere beviser for i retsprotokollerne. Bl.a. udskældte den berygtede Hans Nagelsmed ham for Hundsfot, Skiælm og Canallie. Og en af byens ansete borgere, Rasmus Sørensen Fynboe, kaldte ham ved et grandestævne for Skiælm og Tyv, hvilket nu forresten blev en dyr historie for vedkommende, da det kostede ham en bøde til stedets fattige på 16 rdl.

En af Temsens døtre blev i 1732 gift med byens rektor, Johs. Plenge. Et par år efter døde Temsens og i 1743 hans enke. Boet var insolvent, og børnene måtte fragå arv og gæld. Ordlyden af denne erklæring er ikke uden interesse.

Da ugerne fornemmes, at de beholdende Midler efter min kiære, elskelige og nu Sal. hiem kaldte Moder, Anna Marie Hansdatter Blichfeld, Sl. Controlleur Peder Temsens, som boede og døde den 17. Marts udj Grænåe, ikke vil tilstrække dend Giæld og Debet, som Stervboet stiger udj, det og icke er mine og Søskenes Efne at betale Ofuerskudet i Henseende min egen hafvende Familie på u-vis Brød og mådelig Tilstand og mine Søskenes og Søskenebørn formedelst den aldeles fattige Tilstand så fragåes Sterfboets Arf og Giæld, således at vi herefter os ej dermed befatter.

Gundertved i Sælland, d. 2. Februar 1744. Styge Temsens, Fuldmægtig hos Hr. Conferens Råd og Amtmand Friderich Adeler, boende på Hallebye Gård.

Samme år solgtes gården af skifte retten til Knud Nielsen Snedker. Købesummen var 46 rdl. Og det oplyses i skødet, at Gården strækker sig fra Storegade med Bygninger og Ejendom helt til den liden Gade i Nord.

Efter Knud Snedkers Død ægtede enken, Ellen Sørensdatter, Snedker Johan Peter Helmer, der nævnes som ejer ved brandtaksationen i 1761. Han var en meget fremtrædende Håndværker, som i mange år benyttedes til de offentlige arbejder. Kæmnerregnskaberne viser, at reparation af byens porte

Ejendommen Storegade nr. 4 ca. 1890 i Seelens Tid.

og af rådstuen, samt levering af et sæt nye bænke og bord til den danske skole har været betroet ham.

I 1771 solgte Helmer gården til skomager Johan Jacob Arent, som et par år efter nedbrød den gamle gård og lod en ny opføre. Derom meddeler brandtaksationen i 1774, at ejendommen bestod af et nyt Forhus til Storegade med Tegltag 9 Fag og et Tværhus til Liden Gade 5 Fag. Det er ganske sikkert den bygning, som stod - dog med fornyet forside ud mod gaden - indtil skomager Seelen i 1905 lod den nuværende bygning opføre.

Det ser ud til, at pastor J. Risom har udlånt penge til bygningens opførelse og så har ladet sig den udlægge af mangel på betaling. I hvert fald nævnes Risom som ejer i 1776, uden at det ses, at der er tinglæste papirer derpå.

I 1783 delte Risoms enke gården i 2 dele. Hovedparcellen mod Storegade solgte hun til væver Peder Michelsen Hammelev, der var broder til den i forrige ejendom nævnte Christopher Hammelev. Parcellen til Lillegade beholdt fru Risom selv. Der står i skødet: Huset til Lillegade med de nærmeste 4 Alen derfra mod Syd samt den Vest for samme også til Lillegade beliggende Hauge reserverer Md. Risom sig. Ligeledes nævnes udtrykkelig, at hele ejendommen er indrettet til leje-våninger, og at begge bygninger er assureret i byens brandkasse under nr. 58.

Vi holder os i det følgende til den del af ejendommen, som lå til Storegade. Hammelev blev boende her til sin død. Kirkebogen oplyser herom: Væver P. Michelsen Hammelef døde pludselig, som han havde lagt sig til Hvile 62 År gammel. Hans datter, Anne Cathrine, var gift med guldsmed Rasmus Jensen Fugl. Hun døde få måneder før sin fader, kun 30 år gammel, og enkemanden ægtede kort efter Juliane Marie Harboe Bruden nylig hidkommen fra Vivild Præste-Gård. I 1810 købte guldsmed Fugl ejendommen af svigermoderen. Huset har vistnok altid haft 2 lejligheder. I den ene boede altså guldsmeden selv. Nogen butik kendtes jo slet ikke dengang og da navnlig ikke for håndværkernes vedkommende. Man gik lige fra gaden eller fra forgangen ind i den forreste stue, hvor værkstedet var. Hele det færdige lager, og det var jo ikke stort, fandtes udstillet i vinduet, der ikke var større eller anderledes end vinduerne i beboelsesstuerne. Det bestod udelukkende af hjemmelavede sager, i hovedsagen nogle dusin skeer, nogle hovedvandsæg, nogle sølvbroscher med farvede sten og måske af og til en sølvtepotte. I den anden lejlighed boede den tidligere omtalte manufakturhandler G. M. Jensen i nogle få år, nemlig fra han i 1841 etablerede sig, og indtil han købte genboejendommen, Storegade nr. 9, hvor han er omtalt. Nærværende ejendom købte samme G. M. Jensen i 1853, men solgte den allerede i 1856 til rebslager Hans Peder Balle. Han var søn af skolelærer Hans Pedersen med tilnavn Balle i Glatved, født 22. november 1822, død 30. maj 1877. Han havde lært faget i Århus og rejste i midten af 40'erne derfra som zünftigt svend. Rejsen gik over Kiel til Riga, hvor dengang det

Rebslager H. P. Balle.

største rebslagerlaug fandtes, og videre derfra over Sverrig til Helsingfors, hvor han giftede sig. Balle led meget af kulden og fik koldbrand i alle fingrene, så der ikke fandtes andet end Neglestumperne på dem. Han kom så tilbage til Danmark og nedsatte sig i Grenå, hvor han i 1852 fik borgerskab. Forretningen gik til en begyndelse godt, men ved krisen i 1857, hvor rede penge næsten ikke var til at skaffe, og hvor også mange forretninger i Grenå gik i stykker, gik det galt for rebslager Balle, og Kreditforeningen overtog ejendommen.

Balles Reberbane lå ude langs med den gamle Randers landevej, lige syd for den. Da den nye landevej anlagdes i begyndelsen af 70'erne, flyttedes den ca. 15 meter mod syd, og Balle måtte af med sin bane, som han havde haft en snes år. Den årlige leje, han svarede, var 5 rdl., og for dette beløb fik han foruden banen yderligere plads til en god have. I nogle år lå rebslagerbanen derefter langs med Muddergrøften, der var afløb for Lille- og Storegades rendestene til åen, og som gik, hvor nu Bøgealleen langs Vestervej går. Og da så det nye anlæg en halv snes år senere blev anlagt, flyttedes Balles bane op til bredden af den gamle å, i nærheden af det sted, hvor badeskærmene senere stod.

Kreditforeningen solgte i 1863 huset til karetmager A. Larsen for 1.200 rdl. Efter Larsens død giftede hans enke sig i 1865 med karetmager Rasmus Nielsen, som lod den gamle bindingsværksfacade nedrive og erstatte med grundmur. 1883 sagfører Fr. Lütken. 1884 skomagemester Carl v. Seelen. Han var søn af gamle sadelmager E. v. Seelen. Født 2. december 1850, død 5. september 1917. Borgerskab i Grenå 2. december 1875, gift med Caroline Villaume.

Seelen fik ret hurtigt en god forretning og havde i 90'erne byens fineste skomageri. Det var jo endnu inden fabriksfodtøjet havde nogen nævneværdig betydning og længe før det helt fortrængte håndarbej-

Skomagemester Carl v. Seelen frue.

det. Seelen var i mange år medlem af håndværkerforeningens bestyrelse og i et par perioder (1896-1906) medlem af Grenå Byråd. Han nedrev den gamle bindingsværksgård i 1905 og opbyggede den nuværende ejendom. Fru Seelen overlevede ham en årrække. Efter hendes død solgtes den i 1932 til naboen mod øst, købmand Ove Vogel.

Storegade nr. 2 - Torvet 2

Den gamle hovedbygning opført 1763.
Apotek 1804-1899.
Den nye bygning opført 1900 af købmand Chr. Vogel.
Nuværende ejer købmand Ove Vogel.
Matr. nr. 76 a.

**Ældste brandforsik-
ring år 1761
nr. 62
Vel.
fru Obrist-Lieutnant
Weinigel**

Den gamle hovedbygning opført 1763. Apotek 1804-1899. Den nye bygning opført 1900 af købmand Chr. Vogel. Nuværende ejer købmand Ove Vogel. Matr. nr. 76 a.

Den gård, som lå på dette sted, benævnes i byens grundtakst fra 1682 [Nr. 66] Peder Dolmers Gård, tegt med lidet tag oc tegel, hand self iboer. Taxt 100 Rdl.

Fra den ældste tid har pladsen øst for denne gård været kaldt Torvet. Men det daværende torv var en ganske forsvindende lille plads, formodentlig ikke mere end omtrent en tiende del af det nuværende. Kirken var på alle sider omgivet af kirkegården, som strakte sig mod nord omtrent op mod midten af det nuværende torv og mod syd ned til Kastanietræerne. Gaden mellem kirkegården og husrækken mod vest kaldtes Søndergade helt op til Storegades hjørne, og den smalle gyde langs husrækken mod øst op til Østergades hjørne hed Kirkestrædet. Det vil forstås, at Torvet dengang kun har været den lille plads ud for nuværende rådhus og købmand Vogels ejendom. Og det er værd at bemærke, at det i virkeligheden også udelukkende er om disse to, at man anvender udtrykket, at de ligger ud til Torvet.

Det er naturligt, at denne gård, der jo lå i byens centrum, altid har været ejet og beboet af nogle af byens mest fremstående indbyggere.

Peder Dolmer, som altså nævnes som ejer i 1682, og som sikkert var skipper og købmand, har været en af dem.

Grenå ældste Rådstue-Bog er fra 1694, og straks den første dag den toges i brug, det var den 30. januar, var Peder Nielsen Dolmer en af de borgere, som fremstillede sig for efter kgl. befaling at tage borgerskab. Rådstuebogen til føjer: Enhver af disse lofuet at gifue til Kiendelse Thou Slettedaler ... gjorde og således deres Eed En af de første begivenheder, der ellers er fortalt om Peder Dolmer, er en ulykkelig hændelse, som fandt sted i hans hjem juleaftensdag 1705.

I Dolmers sovekammer stod en flintebøsse, som var ladt. Tjenestepigen bad Dolmers søn Niels om at bære den ud i den store Stue. Kort efter hørtes et knald derfra, og da hun, Peder Dolmer og en sergent Eisfeld, som havde siddet hos dem, kom ind i storstuen, fandt de foruden drengen hans søster Anna Marie, som lå på gulvet i sit blod og var dødelig blesserit .

Hun levede kun få timer. Flinten var ikke Dolmers, men stillet derind 8 dage før jul af en anden sergent. Broderen havde altså skudt sin søster. Tingbogen tilføjer, at drengen var umyndig og tilmed vanvittig. Og det ses

ikke, at der er gjort mere ved den sag.

Peder Dolmer havde en eng, som var beliggende sydøst for byen. Det er omtrent det sted, hvor nu banegården m.m. ligger. Den kaldtes i almindelighed Øster Hauge. I marts 1706 lader Dolmer ved bytinget læse Advarsel, at ingen må gå over hans Hauge, som ingen sædvanlig Gang er, så og, at ingen må nedbryde hans Lucke [d.v.s. gærde] eller lade deres Kreaturer komme på hans Ejendom under Lovens Tvang.

Dolmer havde af sognepræsten for Vejlbj-Homå, hr. Erich Andersen Colding, fået et lån på 200 slettedlr. mod pant i ejendommen. Af mangel på betaling fik præsten i maj 1708 dom over ham og lod gøre udlæg i gården. Han solgte den samme år til sr. Johan Schmidt, rector scholæ i Grenå. I salget medfulgte en bryggerkeddel, en brændevinskeddel og en jernkakkelov. Peder Nielsen Dolmer og hustru, Maren Mortensdatter, med underskriver på skødet.

Johan Kyndesen Schmidt

Født 21. oktober 1679 i Mariager, hvor stedfaderen var organist, død 21. august 1752. Theologisk attestats 1699. Conditionerede derefter flere steder, indtil han i 1707 kaldedes til rectoratet i Grenå af storkansleren grev Reventlow til Clausholm, bis ich - hedder det i kaldsbrevet - Gelegen heit finde, ihm zu ein Pastorat zu verhehlen. 30. juli 1722 magistergraden. 1732 rektor i Århus ved domskolen. Gift 22. juni 1707 med Dorothea Pedersdatter Blichfeld, broderdatter af byfoged Blichfeld i Grenå. Hun døde 25. februar 1730.

Rektor Schmidt var en meget lærd mand, hvad f.eks. alene den omstændighed, at han senere forfremmedes til det ærefulde embede som rektor for Århus Domskole, beviser. Han var tillige en stor pedant, vanskelig at omgås, meget selvretfærdig, meget farisæisk og klynkende, hvad mange bevarede breve og skrivelser fra ham beviser. Disse breve yndede han efter tidens mode at spække med en uendelighed af latinske og franske ord og vendinger. Som næsten alle den tids skolemestre måtte han føre en fortvilet kamp med befolkningen for at få den til at lade børnene passe skolegangen med blot nogenlunde regelmæssighed. Men navnlig måtte han kæmpe for at få de indtægter ind, som både han selv og skolen skulle eksistere for, og som både lov og anordninger hjemlede ham ret til. Grenå bys tingbøger og især afskrifter i Dauws Annotationer vidner om mange og lange processer, han måtte føre for at få sin ret. Og det var sikkert ikke uden grund, når han i så mange måder var både giftig og bitter i sine udtryk.

Da rektor Schmidts liv i mange henseender ligger udmærket belyst, og da skildringen deraf giver et meget godt tids billede fra Grenå i tiden 1710-30, har jeg tænkt at samle, hvad der kan siges derom, til et selvstændigt lille afsnit i den almindelige byhistorie, som vil følge i næste bind.

1733 skøde fra Johan Schmidt, nu Rector ved Århus Dom Skole til

Grenå Latinskoles nye rektor, Johannes Jørgensen Plenge, på gården på Torvet. Der tilføjes i skødet, at han samtidig overleverer køberen 10 gamle skøder og adkomster, hvoraf de fleste er over 100 År gamle. Om rektor Plenge se tidligere heri. 1734 skøde fra Plenge til Frands Knudsen Blichfeld, sognepræst for Saal og Gullev. Pantebogen viser, at Plenge havde udstedt ikke mindre end 3 panteobligationer til Blichfeld, en på 130 rdl., en på 300 rdl. og en på 200 rdl. Det er langt over gårdens værdi, så der er ingen tvivl om, at Blichfeld har overtaget den for gæld. 1737 auktionsskøde til Niels Pedersen Bang. 1738 skøde til toldereren i Grenå, Edle Sr. Mads Lysholt, som beboede genbogården, som lå der, hvor nu rådhuset ligger. Der blev imidlertid straks samme år, vistnok på det kgl. rentekammers vegne, gjort udlæg i gården. Lysholt sad på grund af sin letsindige levevis og af sine uendelige processer i en bundløs gæld, og i 1740, ganske kort efter Mads Lysholts død, solgtes gården ved ny auktion til major Henrich Hoff til Hessel for 106 rdl., hvilket Beløb han hafver Decorteret på sin Fordring til Boet. Forresten meddeler skødet, at Stervboet befandtes udj den Tilstand, at Creditorerne ved Udlæg kunde komme til deres Betaling, hvorfor hans Efterlefuerske, Madame Mette Bloch Lysholt og Laugsværge, Sign. Mathias Buch, kgl. MaYSTæts Byfoged i Mariager, lod Boets Ejendele stille til offentlig Auktion. Gården, der altså lå på Torfuets vestre Side, beboedes for Tiden af Velærværdige Hr. Søren Bagge, Guds Ords Medtjener her ibd. Sidstnævnte, altså hr. Søren Bagge, var residerende kapellan i Grenå fra 1706 til 1739, da han i sin alders 68 år for flyttedes til Ikast som sognepræst. Hr. Søren var gudfrygtig, ukyndig i Verdens Rænker og yderst fattig. I hans Grenå tid ses det flere gange, at hans kreditorer ved dom lod gøre udlæg i det tiendekorn, som han som en del af sin løn skulle have udbetalt af provsten, der var sognepræst. I Ikast gik det ikke bedre. En datter, der var enke, bestyrede hans hus for ham, men gjorde det så slet, at den stakkels gamle mand måtte drage rundt i sognet for at bjærge sig lidt til livets ophold. Bagges anden hustru døde i slutningen af hans Grenå tid. Kort efter hendes død, lige ind under jul i 1737, skete der indbrud hos præsten, og et par smykker, der havde tilhørt hende, nemlig en guldring på 3 lod og en ditto blå emaileret og med navn A.D.B. indeni, samt et par sølv skospænder blev stjålet. Næste mandag lod Bagge på bytinget tyvekosterne efterlyse. Hvem derom kan gøre nogen oplysning, enten om tyven selv eller om hæleren, anmodes om at tilkendegive det og skal der for blive resonabel belønnet.

Major Hoff på Hessel beholdt gården i en halv snes år. Den har selvfølgelig været udlejet. I 1749 solgte han den til Fru General-Majorinde Rosenørn til Katholm. Den beboedes på det tidspunkt af oberstlieutnantinde v. Weinigel. I løbet af få år købte sidstnævnte gården, uden at det bestemt kan afgøres hvad år, da ingen tinglæste papirer derom findes bevaret. Det er fru Weinigel, der er ejerinde ved byens første brandtaksation i 1761. Går-

den beskrives da således: 3 Længder Hus, dels ny, dels gammel Bygning. Tegltag over det hele. Et Forhus til Torvet indrettet til Stueværelser 12 Fag. Et Sidehus, ibygget samme Forhus' søndre Ende og går langs den store Gades nordre Side, indrettet til Stue, Køkken og Brøggersværelser 8 Fag. Et andet, ganske nyopbygget Sidehus mod Nord, langs den liden Gades søndre Side 8 Fag, er indrettet til Lade- og Fæhus. Takseres ialt for 500 Rdl.

Det ser ud til, at fru Weinigel i 1763 lod begge de 2 gamle længer, altså den mod Torvet og den mod Storegade, nedbryde og genopbygge, hvorved assurancesummen forhøjedes til 860 rdl. Det kan derfor anses for givet, at det gamle apotek, som købmand Vogel i 1899 købte af apoteker Hoffmeyer og lod nedrive, som helhed er bygget i 1763. Dog må det bemærkes, at den lange tværbygning, som lå vestligst i gården og gik helt igennem fra Lillegade til Storegade, og hvoraf et par fag står endnu, er bygget noget senere, nemlig i 1804, da apoteker Dahl købte gården og indrettede apoteket.

Velbårne Fru Obrist-Leutnantinde

Margrethe Christence von Weinigel

var enke efter marineoberstløjtnant Herman v. Weinigel, der var død i Helsingør. Fru Weinigel, der var datter af generalmajor Peder Scavenius og hustru Helene Urne Benzon, var født i Stade (i nærheden af Altona) i 1715 og blev i 1730 gift med Weinigel. Hun var da kun 15 år og obersten 52. Det lyder jo lidt mærkeligt, men er ikke desto mindre ganske pålideligt og fremgår både af hendes gravskrift og andre oplysninger. Hvad der har bevirket, at hun kort efter at være blevet enke er flyttet til Grenå, denne afsides beliggende og fuldkommen landlige lille by, er ikke let at forstå.

Det gamle apotek på Torvet. Gården opført 1763 af fru v. Weinigel. Den nye bygning opført 1899-1900 af Chr. Vogel. Apotek 1804-99.

En af hendes døtre blev ganske vist længe efter gift med byfoged Behr. Men det var først efter moderens død og kan altså ikke stå i fjerneste for bindelse med tilflytningen hertil. Og andre slægtsforbindelser har jeg ikke kunnet opspore her i Grenå.

Fru Weinigel var efter hine tiders forhold overordentlig velhavende. Hvor meget hun ejede, eller hvor stor hendes indtægt var, kan ikke ses af skatteprotokollerne, da hun hørte til de privilegerede klasser, som var skattefri. Hun betalte derfor kun af sin gård på Torvet 2 mark 4 skilling i sprøjteskat og 1 mark 4 skilling i vægterpenge. Det var en afgift, som alle husejere måtte betale, selv om de i øvrigt ellers var fritaget for al skatteydelse. Sine mange rede penge udlånte fru Weinigel til en række af byens beboere mod den sædvanlige sikkerhed i fast ejendom e.l.l. Det var jo dengang den eneste måde at gøre dem rentebærende på. Det er også sket, at hun i en snæver vending har forstrakt selve byen med store beløb. Således lånte hun i 1760 havnekassen 1000 rdl. til skibshavnens istandsættelse og kort efter byen en lignende sum til at gøre allerunderdanigst forstrækning til den kongelige Kasse.

Panteobligationen, der er udstedt 2. maj 1799, lyder således:

F 5tus

3 Rdl.... På Grenå Havns Vegne af Havnefogeden, Erik Hansen Kleittrup, Sorger og Handelsmand i Grenå, samt følgende Bæste-Borgere og Handelsmænd ibid Michel Mau, Jens Høy, R. Juul, A. R. Bang, J. C. Boelsmand. J. J. Bang ... til Høyædle og Velbårne Frue Margrethe Christence Scavenius, afg. Hr. Obrist Leutnant Weinjgells, som haver efter vor ydmygste Anmodning udlånt og forstrakt til Greenåe Skibs Havns Reperation og Istandsættelse 1000 Rdl. courant Myndt - hvoraf ellers også er bleven udbetalt og indløst Havnens Obligation til Høy- og Velbårne Kammerherre Rosenørn til Katholm på 800 Rdl. ... hvilket vi lover af efterkommende Havnefogeder og Borgere her i Greenåe at vorde skades løs udbetalt sammen med 4% Rente pro Anno af Havnens Indkomster ... De nævnte Borgere indestå r som Selvskyldnere og Cautionister for Summens Betaling. Desuden pantsattes med 1ste Prioritet Havnens årlige Indtægter efter de Privilegier og Rettigheder, som den er tillagt at nyde og oppebære efter kongl. allern. Privilegium og Bevilling af 14. Decbr. 1745

Den anden panteobligation af 6. maj 1760 lyder:

F 5tus

3 Rdl Niels Erich Behr, kongelig Majestæts Byfoged i Greenåe og Herreds Foged ud i Nørre Herred tillige med underskrevne Borgere og Handelsmænd udi bemeldte Greeriåe Giøre vitterlig: at da Høyædle og Velbårne Frue Margrethe Christence Scavenius, afgangne Sl. Obrist Leutnant Weinjgells her i Byen, haver lånt Greenåe Kiøbstads Borger-

skab til at giøre allerunderdanigst Forstrækning med i Hans Kongelige Majestæts Cassa, den Summa Dansk Courant 1000 Rd!., siger Eet Tusinde Rixdaler, så bliver Hende ved denne Obligation givet den Kraftigste Forsikring på nærværende og efterkommende samtlige Greenåe Kiøbstads Borgerskabs Vegne, at samme 1000 Rdl. med Rente skal blive igen skadesløs udbetalt af Byens Øvrighed og Borgerskab efter et halvt Års foregående lovlig Opsigelse fra en af Siderne til Høybemeldte Frue Obristleutnantinde Weinjgell, hendes Arvinger eller hvem dene Obligation med Rette haver i Hænde, ligesom der og, så længe Capitalen hos Byen bliver stående på Rente, skal deraf ved ethvert Års Kiæmner her på Stedet blive betalt årlig Rente 4 pro Cent, og det fra sidstleden 26. April eller 1. May at regne.

Hvilken Tid på Året også bliver Betalingstiden af Capitalen, når den, som meldt er, lovlig opsagt vorder.

Til Bekræftelse under Byens publique Seigl, også til min, Byfoged Behrs, som undertegnede Borgeres egen handige Underskrift.

Datum Greenåe, d 6' Maj 1760

N. E. Behr

(L. S.)

Chr. Broch, Jens Nielsen Bang, Jens Høy, R. Juul, J. J. Bang, J. C. Boelsmand, E. Kleittrup, A. Stiesen.

I samme måned tinglæses forresten ikke mindre end 4 obligationer til Fru Weinigel foruden de 2 forannævnte, nemlig på 200 rdl. fra skipper Peder Bang, på 230 rdl. fra kobbersmed Perch, på 160 rdl. fra toldkontrollør Guldberg, og for 400 rdl. fra havnefogeden, Erich Hansen Kleittrup, privat.

Fru Weinigel døde i 1765 og blev begravet i kirken. Hendes kisteplade eksisterer endnu og er opbevaret på Djurslands Museum. Den lyder således:

O Himmel Suk og Klage
Hvor Døden tog så fage
En Ven umistelig
For de betrængte Arme
Som bad Frue sig forbarne
Seer dette dyre Lig.
Den i Live Høyædle og Velbårne
Nu i Døden Salige Frue
Magrethe Christence Scavenius

Fru Weinigels kisteplade.

Hendes lykkelige Fødsel skeede i Stade Ao 1715 d. 13. Martii, i et dydigt og christeligt 13 Års Ægteskab med forhen Høyædle og Velbårne, men forlængst ligeledes af Gud bortkaldet

Hr. OBRISTLIEUTNANT HERMAN von WEINIGELL

blev hende skiænket 4 velsignede Børn, som alle dybtsørgende efterlever. Hensov i Gud 1765, d. 13. Julii i en Alder af 50 År 4 Måneder.

Så har min Jesus til sit Hiem mig ladet hente,	Ach, glæder Eder da og lader fare Sorgen
Hvor holdes Bryllup og er intet ondt i vente.	Som jeg i Himmelen, så også I på jorden.
Gid mine Børn såe min Hviile, Glæde, Roe,	Da I dog agter selv at komme her til mig
Så lod de Sorgen af og stillede sig fro.	Og nyde lige Fryd med mig i Him- merig”.

Ægteparrets Børn er følgende:

1) Sofie Margrethe Weinigel, født i Frederits 1731. Hun var deres første barn, moderen var dengang kun 16 år gammel. Denne datter døde ugift her i byen år 1790. På bunden af alterkanden i Grenå Kirke står hendes navn og årstallet 1790. Hun må altså enten lige kort før sin død eller ved testamenterisk gave have skænket kirken denne kande. På samme er indgraveret et pindsvin, hvad jo svarer til navnet [igel betyder pindsvin] og vel har været slægtens våben. En lille plade med hendes navn fandtes tidligere i kirken. Der stod blot derpå Margrethe Sophie von Weinigell, født 1731 i Frederits, død i Greenåe 1790.

2) Peder Weinigel, f. 11. marts 1732, blev major ved det viborgske infanteriregiment, senere ejer af Rodstenseje i Hads Herred, døde 18. marts 1797. Gift med Mette Sophie Sehested.

3) Helena Weinigel, f. 4. marts 1737, død 11. februar 1815. Gift 19. maj 1760 med Christian Henrich de Thurah (f. 20. oktober 1729, d. 19. september 1812). Under Struense var de Thurah en tid indrulleringschef på Falster, men kom efter dennes fald atter tilbage til Holmen.

4) Magdalene Christiane Weinigel, f. 8. juli 1738, død 2. november 1802. Gift 1766 med Niels Erich Behr, Byfoged i Grenå.

5) Bendix Henrich Weinigel, f. 1739, d. 1782, Major ved Dronningens Livregiment i Glückstadt 1776.

Disse oplysninger stammer i hovedsagen fra Vahls Slægtsbog over borgmester Chr. Nielsen i Varde og hans efterkommere samt F. Hjort Slægten Thurah og er oprindelig meddelt mig af afd. pastor Richter i Vejen. Hvordan det kan forlignes med, at gravpladen kun nævner 4 børn, er mig ikke klart.

Fru Weinigel beboede gården på Torvet til sin død. Året efter, altså i

1766, blev byfoged Behr, der var enkemand, gift med hendes yngste datter, Magdalene Christiane, og i 1770 skødede han på egne og medarvingers vegne gården til Mdm. Anne Behr, afg. Magister Jens Olrogs Enke, som var datter af ejeren af Skaføgård, Thomas Nicolai (Nielsen) Behr. Hun var født i 1716 og havde været gift med magister Jens Pedersen Olrog, 1. res. kapellan ved Trinitatis Kirke i København. Efter hans død flyttede enken til Grenå med sine døtre, hvoraf den ene var forlovet med kapellanen, J. H. Melchior. De blev gift i 1770. Melchior blev senere sognepræst her i byen.

En anden datter blev gift med efterfølgeren i kapellanembedet, Christopher Tikjøb. Og endelig blev en tredje gift med sognepræsten i Auning, Niels Ryegård.

Madm. Olrog var særdeles velhavende. Det må jo sikkert skyldes arv fra Skaføgård. Det var også særdeles heldigt, efter som hun i høj grad måtte hjælpe datteren, Ane Marie, der sad enke efter pastor Melchior, som var død af et apoplektisk anfald i en ret ung alder. Præstens havde 7 børn, og da Ane Marie tilmed var en overmåde slet husholderske, der i løbet af ganske kort tid havde forødt alt, hvad Melchior havde efterladt, var der nok for bedstemoderen at se til. Nogle af børnene måtte hun selv tage sig af, og i sit testamente bestemte hun, at ingen arv skulle udbetales datteren, men kun renten tilflyde hende og børnene sammen med, hvad hun ellers fik af pension. Men uagtet den gamle bedstemor således havde nok at se til, testamenterede hun dog af sine midler 100 rdl. til et legat til fordel for Grenå Skole. Nævnte beløb indestod hos daværende kordegn Borup mod pant i hans hus. Det var den bygning på Torvet, som lå, hvor nu Ehrenreichs hus er bygget. Den gik senere over til at blive byens skolehus og blev ved med at være det, indtil den nye bygning på Vestergade i 1849 blev taget i brug. Mdm. Olrog døde 1788, 72 år gammel, og begravedes i Grenå Kirke d. 31. juli.

I 1789 solgte hendes arvinger gården til Søren Langballe, forpagter på Gersdorffslund. Han levede som partikulier i Grenå nogle år. Hans enke, Christiane, født Morville, solgte i 1803 sin påboende Gård på Torvet 24 Fag og 2 Fag Qvist, Plankeværk til Store- og Lidengade ... med Gårdsplads og Pumpe-Redskab ... for 850 Rdl. ... til Apotheqver Christian Anton Dahl. Hun købte derpå en mindre gård på Nørregade og boede der sine sidste år.

Christian Anton Dahl

Født i Århus 1. november 1776, søn af møllejer Fr. Chr. Dahl, død her 21. september 1834. Discipel på Svaneapoteket i København 1792-97. Pharm. eks. i 1799 med 1. karakter og bedste eksamen af hele holdet. Ved kontrakt af 1. juli 1800 købte han derpå af afdøde apoteker Albergs arvinger gård og apotek på Søndergade og fik 22. august s.å. kgl. bevilling til at drive det. I Århus Stiftstidende for 4. oktober bekendtgjorde han, at han nu havde fået apoteket sat i god Stand. Gift 30. november 1803 med Caroline Dorothea

Fischer, datter af generalkrigskommissær Chr. de Fischer i Grenå. Hun født 4. marts 1781, død 22. marts 1839.

Dahl, der altså var ganske ung apoteker i byen, boede dengang på Søndergade. Det var hans hensigt snarest at flytte apoteket op i den købte gård. I den anledning underkastedes den en gennemgribende restaurering. Tilmed byggedes der en tværbygning yderst mod vest i den daværende have, beregnet til laboratorium, materialkammer m.m. Den var på 20 fag eller 50 al. og gik helt igennem fra Lille- til Storegade. På ældre fotografier ser man denne tværbygning gavle, henholdsvis på Lillegade og på Storegade. En lille rest af den står endnu. Det er det stykke, hvor apotekets laboratorium havde plads. Til disse store byggearbejder og til forbedring af selve apoteket optog Dahl et lån på 4.000 rdl. i det Huitfeldske Fideikommiss mod pant i hele herligheden ei allene Gården, men tillige mit eiende Apothequer Privilegium med dets Vasa, Simplicia og Composita [d.v.s. enkelte og sammensatte apotekerkrukker], hvilket alt efter vedhæftet Takstations Forretning af 20. Aug. 1804 var takseret til virkelig Værdi 8.300 Rdl., og hvis Bygninger ifølge ligeledes vedhæftet Attest var assureret for 4.450 Rdl. i den alm. Brandkasse. Og man kan vel gå ud fra som givet, at i Sommeren 1804. har så Dahl flyttet sit Apotek ind i den fint istandsatte Gård på Torvet, hvor det skulde forblive i omtrent et Århundrede. Dahl, der kom hertil som Ungkarl, stiftede snart Bekendtskab med Naboens, General krigskommissær Fisehers, Datter, og de havde Bryllup i 1803, viede efter Kongebrev hjemme i Huset.

Gården på Søndergade solgte Dahl til bødker, senere købmand og brændevinsbrænder Johan Hansen. I stedet for den store have, som han mistede, købte Dahl nogen tid efter af sin svigerfader et endnu større jordstykke, som lå på hjørnet af Nørregade og Østergade, og som strakte sig 68 al. (ca. 43 m) ned ad Nørregade og 107 al. (ca. 67 m) ud ad Østergade. Det vil med andre ord sige helt ud til det nuværende apotek.

På denne store grund lå der kun et ganske lille hus. Det var bygget få år i forvejen og lå omtrent på hjørnet. Grunden havde i umindelige tider ligget hen som en øde plads, som ingen vedkendte sig, men var i 1799 ved offentlig auktion solgt af kirken for et bud på 25 rdl. 1 skilling. Dog at Hoved conditionen var, at herpå skulde opføres forsvarlig Kiøbstadbygning inden Årets Udgang, og Pladsen indhegnes enten med Stenmur eller Plankeværk efter Køberens Godtbeholdende. På dette sted havde i sin tid byens gamle præstegård ligget. Det har altid heddet sig, at den var nedbrændt under svenskekrigen i 1627. Dette årstal nævnes i Pontoppidans danske atlas og hos Trap. Som det nærmere vil blive påvist i den almindelige byhistorie, er dette tal imidlertid forkert og skal være 1649.

Der var vistnok allerede anlagt have, da Dahl købte ejendommen, men han forbedrede den, og han og hans efterfølger hægede om den og holdt den i en smuk stand, således at den var almindelig kendt som byens smuk-

keste. Det siger måske ikke så meget. I hvert fald har apoteker Hoffmeyer i en indberetning, som er aftrykt i Randers Amts hist. Årb. 1928, udtalt, at da han kom hertil i 1867, fandtes der ikke i Grenå nogen have, som fortjente navn af sådan. Der dyrkedes i dem kun ribs, solbær og stikkelsbær samt kål og de almindeligste blomster som pæoner, påske- og pinseliljer, dielytra, studenter nelliker o.l.

Enten må jo så Hoffmeyer fra København, hvor han hidtil havde boet, have været så vant til at se smukke haver, at det, han fandt her, syntes ham intet værd. Eller også må beboerne i Grenå have været meget beskedne i deres bedømmelse af haver.

Apoteker Dahl udnævntes 10. marts 1804 af Direktøren for General-Postaintet i Henhold til Forslag fra Amtmanden til Opsynsmand over Befordringsvæsener i Grenå. Det vil sige, at det påhvilede ham at holde regnskab med, hvem af byens vognmænd og jordbrugere der stod for tur til at afgive befordring til postvæsenet, når der var rejsende, der ønskede at befordres herfra til Randers eller Århus. Han skulle så tilsige den af de pågældende kørepligtige, der efter omgang stod for tur. Desuden skulle han opkræve pengene, betale vognmanden samt af dennes betaling tilbageholde en vis andel, som skulle indgå i befordringsvæsenets fond.

Det var et lønnet hverv. Apotekeren havde endog udover de i Loven fastsatte Tilsigelses-Penge ... for hans Person, men uden Følger for Eftermændenes Bestallinger, allernådigst yderligere fået tillagt en lille part af den del af vognlejen, som tilkom befordringsvæsener. Men det var samtidig et byrdefuldt hverv, fordi de fleste borgere var lede og kede af disse køreture, der som regel skulle ske med kort varsel, og som desuden betaltes efter en ved kgl. anordning fastsat takst, der lå betydelig lavere, end hvad man normalt anså for en rimelig betaling for sådanne ture. Borgerne søgte da også ved allehånde påskud at unddrage sig denne pligt til at afgive befordring. Og justitsprotokollen har mange eksempler, der er oplysende i så henseende. Jeg anfører et særligt graverende. Natten før juleaften 1811 strandede en norsk jagt Ebanetzer ved Stavnshoved. Efter at søforhøret derom var sluttet, ville et par af matroserne d. 6. januar rejse til Århus og henvendte sig - som de skulle - i den anledning til opsynsmanden for befordringsvæsenet, altså apoteker Dahl. Han sendte bud til den, der stod nærmest for tur på listen, nemlig byens ansete gamle købmand, Hans Broge, som imidlertid rent ud nægtede at efterkomme tilsigelsen. Dette blev i henhold til forordningen øjeblikkelig meldt til politiet, og Broge indstævnedes til straks at møde i retten. Han indfandt sig ikke selv, men sendte en af sine folk, som uden forbehold vedgik den skete forseelse og betalte de 4 rdl. til General Postamtets Fattigkasse, som var den i forordningen fastsatte mulkt. Straks efter at have modtaget Hans Broges nægtelse lod Dahl sende bud til den, der stod næst efter på listen, nemlig Thomas Broch, der ligeledes var købmand. Også han nægtede at efterkomme tilsigelsen, og

det samme gjorde de næste tre, nemlig konst. postmester Møller, købmand, senere agent, Rasmus Møller og købmand Storm. Der måtte jo imidlertid gøres udvej, for at ikke befodringsvæsenets værdighed helt skulle gå i vasken. Og apotekeren sendte så bud til rebslager Sejer, der havde en del vognmandskørsel, og bad ham overtage turen mod almindelig betaling. Og søfolkene kom så endelig af sted.

De sidstnævnte 4 kørselspligtige indstævnedes ligeledes til møde i politiretten. Mødet fandt sted andendagen derefter. Thomas Broch, der var den først tilsagte, forklarede, at årsagen til nægtelsen var, at hans heste, da tilsigelsen kom, lige var vendt hjem fra skovarbejde og derfor trætte, og at han desuden var uvidende om, at de to, der stod lige før ham på listen, nemlig købmændene Broge og Bang, havde kørt. Han var ikke villig hverken til at erlægge den befalede mulkt eller omkostningerne ved den lejede befodrning. Rebslager Sejer havde nem lig sendt regning på 10 rdl. ud over den betaling, som i følge anordningen kun de tilkomme den kørepligtige, og retten havde anerkendt denne regning.

Den næste indstævned, konst. postmester Møller, erklærede, at grunden til hans nægtelse havde været, at hans karl ikke var i den Stand, at han kunde køre. Og desuden vidste han ikke rettere, end at der var 3, som stod for tur før ham. Dog erlagde han de 4 rdl. i mulkt, hvormed sagen for hans vedkommende var afgjort. Købmand Storm anførte, at hans heste ikke var hjemme, da tilsigelsen skete, og at han derfor ikke var i stand til at afgive befodrning. Han betalte dog også de 4 rdl. Den fjerde af de indstævnte, Rasmus Møller, nægtede at betale under henvisning til, at der stod 4 før ham på listen, og sagen mod ham og mod Thomas Broch optoges derfor til doms. Denne faldt også prompte allerede den 11. januar og indleddedes således: Sålænge som Vognmandsdrag er en offentlig Indretning, hvoraf

Apoteker C. F. Dahl og frue.

Rejsende og andre Vedkommende er tilstået Afbenyttelse, sålænge er det også en afgjort Sandhed, at de i Lauget værende Befodringspligtige bør efterkomme alt, hvad der udfordres til det med denne Indretnings Øjemeds Opnåelse, alt i Overensstemmelse med Forordningen af 24. Januar 1804. Og efterlader de noget i så Henseende, må derfor tilbørlig anses.

Anvendes denne Sætning på de indstævned, Købmændene Thomas Broch og R. Møller, hvoraf den første har anført, at hans Heste just kort før var hjemkomne fra Skovarbejde, og den sidste, at han havde 4 Formænd før sig på Listen, hvorfor han ikke anså sig forpligtet at holde sine Heste på Stalden så har de indstævned hverken ført noget Bevis for deres Påstand og ej heller godtgjort at have været ude af Stand til at afgive den tilsagte Befodrning. Retten kan ikke antage det fremførte som antagelige Grunde til at frifinde dem. I den Anledning tilpligtes de to indstævned hver for sig at betale i Mulkt 4 Rdl., samt desuden førstnævnte yderligere 10 Rdl., hvilket den af Befodringsvæsenet lejede Befodrning har kostet ud over den almindelige Vognmandstakst. At efterkommes inden 3 Solemærker.

Det er forståeligt, at et hverv, der kunne give anledning til så meget vrøvl, og hvorved apotekeren på embeds vegne kunne komme på kant med en del af sin egen omgangskreds, ikke i længden kunne tiltale ham. Begivenheden her må have slået hovedet på sømmet. Han må aldeles omgående have indgivet sin afskedsbegæring, thi inden månedens udløb forelå fra generalpostdirektionen udnævnelse for hans eftermand.

Efter C. A. Dahls død i 1834 drev enken i nogle år apoteket med provisor, indtil hendes søn, C. F. Dahl, der netop i faderens dødsår havde bestået pharm. kandidateksamen, havde set sig lidt om og konditioneret på andre apoteker.

Christian Fischer Dahl

Født i Grenå 16. maj 1813, død i København 21. juni 1884. Cand. pharm. 1834 (I.) apoteker i Grenå 9. marts 1839. Gift med Frederikke Elisabeth de Fischer, datter af slotspræst P. E. de Fischer i Helsingør, født 26. maj 1818, død februar 1905.

Den unge Dahl havde altså efter sin, eksamen gjort tjeneste ved forskellige fremmede apoteker og derpå til sidst et års tid bestyret det hjemlige apotek for moderen. Dette gjorde han i følge en udtalelse fra Fysikus Willemoes til Publici og Fysikatets Tilfredshed. Han søgte derfor om bevilling til selv at drive apoteket og fik den 9. marts 1839. To uger efter døde moderen. Ved skiftet efter hende overdroges boet til arvingerne, der alle var myndige, og de solgte samme år bygning og apotek til deres medarving, nævnte C. F. Dahl. Haven på Østergade beholdt de dog i fællesskab en række år, og først i 1854 fik apotekeren skøde på den som eneejer.

Om apoteker Dahl den yngre er der grund til at nævne, at han sam-

Et L'hombreparti ca. 1865. Personerne er fra venstre: cand. phil. Hansen, købmand J. A. Møller, prokurator Lunøe og apoteker C. F. Dahl. Læg mærke til stearinlysene og spyttebakken.

men med distriktslæge Arendrup og navnlig med toldkasserer, ritmester Gether gjorde et stort arbejde for at få tilvejebragt byens første anlæg, det fra 1842, og at han vistnok selv ydede et betydeligt økonomisk bidrag til sagens løsning. Hidtil havde byen ligget i fuldstændig skovløse omgivelser. Ved flere andre borgeres hjælp og ved at byen afgav en

strimmel jord lige nord for den daværende Randers landevej skabtes den første lille begyndelse til den gamle Plantage. Den havde fra først af samme længde som nu, men var kun halv så bred og havde form som en lang, smal trekant, hvis spids vendte mod vest og den modstående side ind mod byen.

Kort efter at C. F. Dahl havde overtaget apoteket, giftede han sig med Frederikke Elisabeth de Fischer. Hun var datter af slotspræst Peter Ephraim de Fischer i Helsingør og således Dahls kusine. Hendes fader var nemlig søn af generalkrigskommissair de Fischer, som i mange år ejede og beboede nuværende købmand Skovs gård på Torvet. Ægteparret havde tre døtre, hvoraf to døde som små, men ingen sønner. Dahls nærmeste omgangskreds har vel nok været Gethers og Arendrups, hvis navne er nævnt som medstiftere af anlægget, men som begge få år efter forlod Grenå. Senere kom de meget sammen med prokurator Lunøes, købmand Jacob Møller, som var deres genbo, og cand. phil. Hansen. På vedføjede billede ses de fire herrer fotograferet ved en L'hombre.

Desuden kom de naturligvis sammen med svogeren, P. Mørk Mønsted, der var gift med Dahls søster. De havde tidligere ejet Fævejle, men flyttede til Grenå efter at have overladt Fævejle til en søn. De ejede gården på Lillegade, som nu tilhører Grenå Folketidende. Ved festlige lejligheder, til baller i omegnen o.s.v. holdt apotekerens landauer forspændt med de to

snehvide heste altid nede ved Mønstedes og tog dem med. Også herskaberne på Katholm og Benzon hørte til apotekerens omgangskreds, og rigtig gamle Grenå borgere fortalte, hvorledes byens folk stod meget betaget og stirrede, når de unge damer derfra kom ridende til Grenå enten i ærinde eller på besøg på apoteket. Damer til hest var et syn, som dengang var noget ganske uvant.

Apoteker Dahls eneste datter, Augusta Petrea, ægtede kammerjunker, inspektør ved Klasselotteriet Carl v. Bülow. Dette har vel nok været medbestemmende til, at Dahls i 1867 brød op fra Grenå og flyttede til hovedstaden. Apoteket med tilhørende bygning, have og en jordlod solgtes for 46.000 rdl. til

Niels Frederik Wilhelm Elin Hoffmeyer

Født i Ringkøbing 7. marts 1835, søn af herredsfuldmegetig, senere byfoged i Skagen N. W. Hoffmeyer. Død i Århus 30. december 1910, begravet i Grenå. Cand. pharm. 1856. Konditionerede derefter ved et par køben havnske apoteker; indtil han fra 1. september 1867 overtog apoteket i Grenå. Medlem af Grenå Byråd 1873-1886 og 1891-1896. I 1876 medstifter af Grenå Handelsforening og formand for denne til 1895. Medstifter af Grenå Telefonselskab, Fugleskydningsselskabet, Realskolen, Asyllet, Handels- og Kontoristforeningen. I 1884 og 1890 var Hoffmeyer Højres folketingskandidat i Grenå kreds, dog uden at opnå valg. September 1876 ved åbning af Grenå-Århusbanen. Ridder af Dannebrog. Gift 1) 16. november 1864 med Johanne L. W. Frey, f. 29. december 1836, d. 18. juli 1880. Gift 2) 10. maj 1881 med Caroline Kjær, f. 9. januar 1852, d. 19. marts 1930.

Det er ikke nogen overdrivelse at sige, at Hoffmeyer i de 35 år, i hvilke han boede i Grenå, på næsten alle områder var byens ledende personlighed. Han var, som Farm. Tidende skrev ved hans død, i besiddelse af en ualmindelig Flid og Alsidighed og udfoldede fra sin Ungdom og op gennem Årene en næsten udtømmelig Arbejdsevne. Dette med arbejdsevnen var ikke noget, som først viste sig i Hoffmeyers Grenå tid. Tværtimod forholder det sig således, at mens han konditionerede i København, var han fra den allerførste begyndelse i virksomhed langt ud over arbejdstiden. Han udgav forskellige farmaceutiske Skrifter, men ydede navnlig en betydelig Indsats som mangeårig, dels Formand, dels Kasserer i Pharm. Forening, samt var Redaktør og Udgiver af Pharm. Tidende, det første faglige Organ, der havde den specielle Opgave at varetage de konditionerende Farmaceuters Interesser. Han fortsatte som Redaktør endnu en Tid efter at have overtaget Grenå Apotek. Og ved Hoffmeyers Død skrev da også Farm. Tidende, at de konditionerende Farmaceuter ydede ham fuldtud Anerkendelse for det Pionerarbejde, han for så mange År siden udførte. Han har med andre ord været en meget fremragende fagforeningsorganisator.

I Grenå kom Hoffmeyer ret snart ind i byrådet og var der bl.a. med-

Det gamle apotek på Torvet ca. 1890. Hjørnet mod Lillegade.

lem af havneudvalget, fattigudvalget og sundhedskommissionen. Byrådets medlemmer tilhørte jo dengang, i hvert fald i Hoffmeyers første lange periode, fuldt og helt Højre. Og Hoffmeyer har vel nok fra første Færd sluttet sig til dette parti. Men det kan vistnok siges, at han i flere henseender havde et frit og uhildet syn på mange ting, og at han, som den ironiker, han faktisk var, ikke tog alt for højtideligt på tingene og på mange punkter mødte med et friskt initiativ.

Dette med initiativ er i det hele typisk for Hoffmeyer. Han havde en enestående evne til at starte noget og få det til at gå. Og faktisk var han medstifter af næsten alle de foretagender af offentlig, velgørende, selskabelig eller økonomisk art, som så lyset i hans Grenå tid. For mange af dem blev han oven i købet formand i kortere eller længere perioder. Det ligger nær som eksempel her at nævne handelsforeningen, hvis formand han var fra begyndelsen og i 21 år. Det viser jo apotekerens charmerende egenskaber, hans fremragende dygtighed og alsidighed, at han kunne være det selvskrevne midtpunkt i en forening som denne, uagtet han jo ikke i direkte forstand var en af handelsstandens egne folk. Og da foreningen af Jydske Handelsforeninger i 1883 stiftedes, var Hoffmeyer en af de virksomste derfor og i en årrække medlem af bestyrelsen. Der er også grund til at nævne Grenå Telefonselskab, som han stiftede i 1887, og i hvis for-

længelse han efter et års energisk arbejde fik dannet Jydsk Telefon Akts. i Århus, for hvilket han i 1895 blev direktør og til sin død formand for bestyrelsen. Eller et rent fagligt foretagende som Apotekernes Æskefabrik og Stentrykkeri i Århus, hvoraf han var medstifter og formand. Men også i den mere selskabelige del af byens foreningsliv var apoteker Hoffmeyer den ledende. Det behøver blot at nævnes, at han var medstifter både af Fugleskydningsselskabet og af Handels- og Kontoristforeningen. Og så må det endelig med et par ord berøres, at også i det politiske liv var apotekeren en forgrundsfigur i den tids Grenå. Han var en flittig deltager i og taler ved politiske møder, og som forhen omtalt var han afgjort Højremand. Han stillede sig et par gange i 80'erne i de mest bevægede kampår som folketingskandidat. Han opnåede selvfølgelig ikke valg. I en sådan ren landkreds var dette udelukket, og apotekeren har vistnok heller aldrig selv gjort sig forhåbninger derom. Men slagfærdig, hurtig i replikken og veltalende, som han var, og med lyst til at optræde offentlig har det vistnok været ham en kær pligt at efterkomme partifællernes ønske om at samle de stemmer, der her i kredsen var imod Venstre.

Hans navn og skikkelse var kendt viden om, og han repræsenterede i mange år på en smuk måde Grenå by og dens foreninger rundt omkring i Danmark. Og i mange menneskers bevidsthed var navnene Hoffmeyer og Grenå intimt sammen knyttede.

Ved siden af dette fik Hoffmeyer tid til at føre et meget selskabeligt og gæstfrit hus i det gamle apotek på Torvet, hvor en meget stor børneflokk voksede op. Indtil 1899 residerede han der. Året før havde købmand Christopher Vogel købt det gamle apoteks bygning. Hoffmeyer havde kort forinden solgt sin store have på Østergade til fabrikant A. Bilde. Han købte i stedet naboejendommen, som forhen havde tilhørt kancelliråd Lütken,

Apoteker Fr. Hoffmeyer og frue.
(Ungdomsbilleder).

og til hvilken der også hørte en stor have. Der opførte han en ny bygning til apoteket og flyttede derud i 1899. Men allerede i 1902 afhændede han det hele til apoteker Th. Thomsen og flyttede til Århus, hvor han forblev til sin død, nærmest optaget af sit hverv som direktør for Jydsk Telefon Aktieselskab. Han begravdes i Grenå, den by, som han havde næret en stor kærlighed til, og som han hver sommer havde aflagt besøg.

Lad mig slutte denne omtale af det gamle apotek med at citere nogle vers fra en digtsamling Under Regnbuen af Åge Hoffmeyer, der var apotekerens næstældste søn, og som døde i en ret ung alder. Digtet hedder Den gamle Gård. Det fremgår ikke, at det er hjemmet på Torvet, der sigtes til, men det kunne godt være det, det giver i hvert fald på en smuk måde den stemning, som var over det gamle apotek.

Den gamle Gård er bred og lav
og ud en Glans og Pragt -
den har kun det, som Tiden gav,
står mærket som en Runestav
i svundne Seklers Dragt.

Fjernt blåner Skov i Sommerdis,
og Kornet bølger blødt,
til gult og grønt i milevis
må blegne under Høstens Dis,
og alt er hvidt og dødt.

Halvvejs blev Mur og Tagværk gemt
bag Vedbend og bag Vin, -
i lyse Toner alt er stemt,
og Alderdommens Furer glemt,
hver Ranke skjulte sin.

Men jævnt og muntert under Tag
går Livet støt sin Gang -
og Mørkets Magt har tabt sin Sag,
når Slægten fejrer Lysets Dag
med julestjernens Sang.

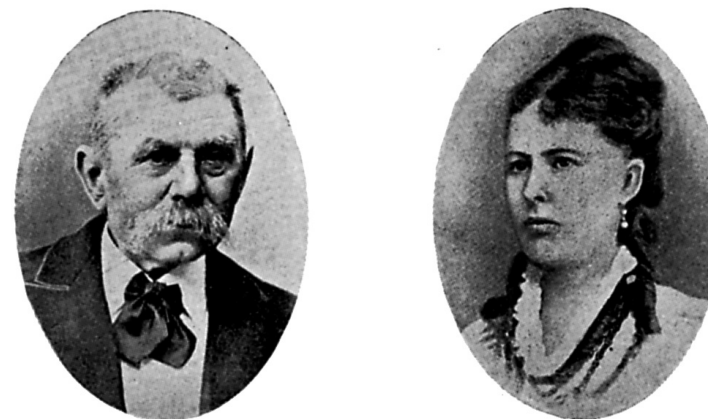
Hist skimtes. Bindingsværk, men her
står Længen stærk og glat
og ser på Trods af Vind og Vejr
mod nye Morgen røders Skær
og fjerne Vintres Nat.

Du danske Hjem, du gamle Gård,
så tro du rammer ind
alt, hvad vort Hjerte nærmest står -
og fra dit Skød der spirer Vår
i Tanker og i Sind.

Mod Regn og Solskin Vindens Sang
i Lindekroners Løv
fra År til År har gået sin Gang
i Du og Mol med Orgel klang
højt over Sten og Støv.

Fra dig og fra din grønne Vang
gik Mænd og Kvinder frem,
hvem Mindet om dit Bladehang,
din Vinterfred, din Lærkesang
blev Målet for et Hjem.

Aage Hoffmeyer

Købmand Chr. Vogel og frue.

Christopher Vogel

Født 5. februar 1849, død 5. januar 1931. Købmandsborgerskab i Grenå 1. april 1879. Stiftede Djurslands Museum i 1915. Gift 3. april 1884 med Olivia Møller, f. 8. november 1848, d. 12. april 1928.

Købmand Vogel er en af de ganske få Grenå borgere, hvis levnedsløb foreligger skildret i en trykt bog. Den er skrevet af svigersønnen, F. Gierlev, på grundlag af Vogels egne mundtlige meddelelser, og den er trykt som manuskript i et meget lille oplag. På grundlag af denne bog skal her gives en ganske kort levnedstegning. Chr. Vogel var født i Sønderjylland i landsbyen Skørdrup, tæt syd for Flensborg Fjord. Hans fader, Claus Christopher Vogel, der var landmand og teglværksejer, solgte i 1861 sin gård og øvrige ejendom og lejede en jagt, hvormed han sejlede til Nørrejylland og lagde ind i Århus havn.

Som det er fortalt tidligere i nærværende bog, købte han af Gerdes i Århus en købmandsgård i Grenå, som Gerdes havde måttet overtage. Og her i Grenå blev så C. C. Vogel boende resten af sit liv.

Sønnen, Christopher Vogel, blev efter sin konfirmation sat i urtekræmmerlære i Randers. Han havde længsel efter at komme ud at se sig om. Adskillige af hans slægt var udvandret til Amerika og Australien, og efter et par års forløb fik Vogel det ordnet således, at han slap bort fra sin plads i Randers. Af en onkel lånte han rejsepenge og drog så over Hamburg til Australien, hvor han forblev i 7 år og ernærede sig dels ved guldgravning, dels ved andet tilfældigt arbejde. Med en lille kapital på lommen rejste han derefter til Sydafrika, hvor der netop dengang var fundet både guldlejer og diamantminer. Dampere landede i Kapstaden. Derfra gik rejsen videre, dels med heste-, dels med okseforspand gennem uvejsomme egne i Boer-

Købmand Vogels ejendom på Torvet på det gamle apoteks grund. I ejendommens øverste etage havde telefoncentralen lokaler i en lang række år.

republikkerne, gennem Zululand til Transwaal. Der fortsattes guldgraveriet med vekslende held nogle år. Efter et kortere ophold i diamantbyen Kimberley rejste Vogel over England hjem til Danmark, rig på erfaringer og oplevelser og desuden med nogen opsparet kapital. Ved juletid 1878 kom han efter 12 års fraværelse til hjemmet i Grenå. Næste forår, 1. april 1879, begyndte han derpå en lille forretning med herreekvipering i faderens ejendom på Lillegade. Den voksede i tidens løb, navnlig takket være Vogels evne til at tage reklamen i sin tjeneste. I 1898 købte Vogel som allerede tidligere anført det gamle apotek af Hoffmeyer, og efter at bygningen var nedbrudt, opførtes i løbet af 1899 den nuværende, efter byens forhold store forretningsbygning, hvori indflytningen skete 1. april 1900. Forretningens rammer udvidedes betydeligt, således at der foruden herreekvipering tillige blev manufakturforretning.

Vogel havde 3. april 1884 giftet sig med Olivia Møller. Hun var datter af snedker V. Møller på Østergade. Svigerfaderen var noget af en tusindkunstner, siger Vogel. Og det er vistnok ikke helt fejl. I hvert fald var han fingernem og gjorde forskellige småopfindelser. Men han var upraktisk og fik ikke noget videre ud af tingene.

På grund af en langvarig sygdom overdrog Chr. Vogel 1. juli 1916 forretningen til sønnen, Ove Vogel, der fortsatte og udvidede den, og som senere købte hele bygningskomplekset med det deri installerede elektricitetsværk. Det havde Chr. Vogel indrettet for egen regning, da han syntes, at

Grenå Byråd tøvede lovlig længe med at oprette et kommunalt værk.

Ud over forretningens vækst havde Chr. Vogel i mange år haft en levende interesse for oldsager og antikviteter, som han købte og opstillede hjemme i sine stuer og på sit loft. Ved Søndergades beskrivelse er allerede nævnt, at Vogel i 1915 skænkede hele denne store samling til Grenå By, imod at byen skaffede et passende lokale. Og siden hen skænkede han yderligere et beløb til indkøb af en selvstændig museumsbygning, således at Djurslands Museum kunne erhverve maler Hartmanns gamle historiske gård på Søndergade.

Ved disse gaver lagde Vogel en særdeles smuk grund til museet, og hans navn vil for stedse være knyttet dertil.

Vogel havde i sin tid købt et stort stykke af Hennings Have, øst for nuværende Ågade. Sin alderdoms tid og interesse delte han ligeligt imellem denne have og Djurslands Museum. Ejendommen på Torvet solgte han i 1918 til sønnen, Ove Vogel, der altså allerede nogle år før havde overtaget forretningen, og som siden yderligere har udvidet den.

